Ev. G.
384

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

BIBLIOTHEK DER EVANGELISCHEN GEMEINDE ZU DÜSSELDORF

Cap: XII.

Hoc Caput in quinq; pcipuas partes divide pt: 1ma ē descriptio Coenæ hbtæ Bethaniæ, usq; ad N. 12. 2da læti ingressus Xti in Hierosolymam, usq; ad N. 20. 3tia continet sermonem Xti ad discipulos de sua morte suiq; confessoē ad N. 37. 4ta sermonem Eglistæ de grundam credulitaē et aliorū pusilla charitaē ad N. 44. 5ta sermonem Xti de fide, incredulitaēq; et illius neitae à frū atq; poena. Vel brevius describr hoc cpte ingressus Xti in Hierosolymam, ita ut narrent, q̄ illum antecesserint, tum ipse ingressus, et deniq; q̄ ipsum secuta fuerint.

1. Ex loco describr Coena hbta Bethaniæ, ubi describr
   α. Adventus Xti in Bethaniam, eūq; tps
   β. Coena ipsi parata, et convivæ psentes, et psonæ eam parantes, et in ea ministrantes N. 2. et seqq.
   γ. Facta et dicta in coena ea.

   ubi occurrunt
   a. Unctio Mariæ, eūq; ptiositas N. 3.
   b. Increpaō Judæ, eūq; ptextus et vera caā N. 4. 5. et 6.
   c. Xti defensio, petita à fine facti et vanitaē ptextus illius curæ pauperum N. 7. et 8.
   d. Concursus ppli, eūq; caā N. 9.
   e. Essus eū in ~~[illegible]~~ ppibus Sacerdotum, ōsilium sc. de tollendo Lazaro, eūq; caā N. 10 et 11.
2. In scda parte sc. hria ingressus Xti in Hierosolymam notatr
   1. tps N. 12.
   2. Honorifica ppli circa Xtum facta et dicta N. 12. et 13.

3. Ipse

3. Ipse ingressus Xti, eusque modus et causa N. 14. 15.
4. indicat dplorum ignoria circa pphiam illam N. 16.
5. Causa hus ppli erga Xtum, affus et reverias N. 17. et 18.
6. Effus eus in Pharisaeis, dolor ob successum, quem habebant miracula Xti N. 19.

3. In 3tia parte s. sermone Xti ad dplos occurrit
a. Occao sc. Graecorum grundam religois caa psena in festo desiderium, et postulatum videndi Xtum N. 20 et 21. et notificao eus facta p dplos N. 21.
b. Ipse Xti sermo, quo
1. Eos docet de instanti morte sua, et secutura gla ac fru mortis suae N. 23. et 24.
2. Adhortat ad constiam in passoibus, petitis raoibus ab utili et explo suo N. 25. et 26.
3. Indicat statum mentis suae, osternaoem ob instantem passoem.
4. Oraoem suam dirigit ad Prem, q indicat caam, cur non petat liberari ex illa hora, et petit glirificaoem nois eus N. 27. 28.
5. Responsio Patris N. 28.
6. Populi stupor circa hanc vocem N. 29.
7. Caa vocis illius coelestis N. 30.
8. Prophia Xti de abolioe ptais dbli sua et suorum glificaoe et gre mortis suae N. 31. 32. et 33.
9. Objectio ppli c hanc pphiam de morte, petita à pmissa Messiae va aa N. 34.
10. Responsio Xti q ostendens sibi brevi moriendum ee, eos hortat ut psia sua rectè utant N. 35. et 36.
11. denique abitus Xti et secessus N. 36.

4. In

Cap: 12.

4. In parte 4ta s. sermone Eglistæ narrat et taxat
1. Incredulitas illorum houm N. 37.
2. Ostendr eam pdictam ee ab Esaia N. 38. ubi simul indicat judium dium adversus illos, et tps judij illius N. 39. 40. et 41.
3. taxat grundam in Xtum credentium pusillanimitas eqq caa pponunt N. 42. et 43.

5. Pars 5ta exhibet Xti sermonem de prava fide et incredulitate, ubi
a. asserit suam ἀξιοπιστίαν à missoe sua dia N. 44.
b. à dytae sua et unitate cum Mittente N. 45.
c. ab offio suo et eq fru ac fine N. 46.
d. Interminat judium Pris in incredulos, eqq justia N. 47 et 48.
e. docet q fideliter offio suo fungat N. 49 et 50.
f. deniq indicat frum eq, vam sc. aam N. 50.

Primò Et nobis describi coena Xto exhibita, cq locq designatur et certo charactere miraculi patrati in eq incola Lazaro insignit, de Bethaniæ situ pced. cpte dictum fuit, ss impr. hoc p. Xtum post miraculum patratum sæpiq ibi egisse, ut sc. spr hret certum miraculi testem, et ut illud in ijs, q veritais eq cognoscendæ caa illuc veniebant, eo efficaciq oparet fidem, nam eo fine patrabat opa illa, ut de ipso testarent, ut visum e aliqties, et ut resuscitao hic considerari potuit ut typq resurrectois tum spualis, tum cpralis, ita hæc coena apud resuscitatum v. cum resuscitato n incommodè adumbrare poet commuoem cum Xto, cq caro verè cibus et sanguis verè potq e, ut vid: cap: 6. in statu graæ, et commuoem cum illo pfectam ad satietaem gaudij in statu glæ, q statq vocibq à convivio sumtis sæpè exprimit N. 1.

Tps qqp accuratè indicat ab Eglista πρὸ ἓξ ἡμέρων τοῦ πάσχα inqt, docuit ill: Grotiq hanc loquendi raoem optimis Græcæ linguæ

Auto-

Autoribus qui usitatam et ei reperi apud LXX. Amos: 8:1. Jensq; autē
e, q venirent illuc sexto ante pascha die, retro sc. numerando à pa-
schate, q si, ut Lichtfotius, alique judicant, die Xti mortem antece-
dente x. Jovis celebratum fuerit, ut Xtus die Veneris mortuus sit,
hac coena incepisset in Vespa diei Sabbati, Sabbato exeunte, quo
ut notat Ch: Lichtfotius coena erant apud Judaos laetiores; Tale &
ille computum dierum instituit, ut Jesus die xxiv mensis Nisan i.e.
sexto die ante pascha coenaverit apud Lazarum die decimo, solis
ope quis diebus ante pascha pervenerit Hierosolymam, asino, redierit
vespi Bethaniam Marc. 11:11. cumq; eo die ex lege assumi agnus e
reservari ad pascha debet, verum agnum eo die Hierosolymae se stitisse
ut Antitypum illius agni Exod: 12. die undecimo, luna sc. die quinto
diebus ante pascha, quibus iterum fuit Hierosolymam, in itinere ma-
ledicens ficui infructuosae Matt: 21:18. Marc. 11:19. vesperq; iterum Be-
thaniam redierit, duodecimo die Martis sc. die, tribus diebus ante pa-
scha redierit Hierosolymam, quo die arefacta erat Marc. 11:20. et
vespa eq iterum ingressus fuerit Bethaniam, sederit in monte Olivet
et edixerit excidium tpli et urbis, habueritq; sermonem illum q extat
Matth: 23. ea nocte coenaverit apud Simonem leprosum, decimo
tertio die Nisan, Mercurij sc. transegerit Bethaniae, q nocte pplus
sedm legem exterminare fermentum debebat decimo quo Jovis sc.
die miserit suos discipulos ad paradum pascha, et ipse postmo-
dum intraverit Hierosolymam, ibiq; vespi comederit pascha,
instituerit sacram coenam, prehensus fuerit à tota nocte sere in
judicio detentus, decimo quinto Veneris sc. die post meridiem cru-
cifixus fuerit, decimo sexto sabbatizaverit in sepulchro, decimo
septimo, die solis s. dominico resurrexerit. Marc. 14:3. et Matt: 26:
6. dicit coenasse in domo Simonis leprosi, ut videtur à lepra per
Xtum sanati, q idem Simon de quo Luc: 7. etsi non idem factum, duo
autem ab illis convivia memorant, Bethaniense in domo Simonis

leprosi

leprosi, et Hierosolymitanum primò Azymorum, ubi adfuit Judas, et exivit ut Xtum prderet, de quo Joh: 13. ibi autem Judam prditorem fore prdixit V. 26. 27. Et Petrum se abnegaturum ante ἀλεκτοροφωνίαν, inde egressus fuit ultra Kedron in hortum, ubi captus fuit cap: 18: 1. ita Johannes duo convivia illa, Bethaniense et Hierosolymitanum distinguit; Quaerit & an Matthaeus et Marcus, an verò Johannes sdm tpris seriem narrent, judicat inr alios Cl: Coccejus, Johannem ea suo loco ponere, Matthaeum verò et Marcum hs convivij mentoem fre p ὑστήρωσιν, qa biduo ante pascha Judas pecuniam accepat à Pontificibus ut prderet Jesum, et qa mox erant commemoraturi eus designaoem à Xto factam, ipsamq prditoem, quam vide. Cap: 12.

Illic & eo tpre illi pararunt coenam, testantes hac raoe suum erga Xtum amorem, q in statu humilitatis suae paup erat factus ut nos divites fret ut ait Aplus 2. Cor. 9. et cibo tn ac potu, qa factus erat nobis p oia similis excepto pecco, indigebat, ut nos doceat Xto dri gratitudinem, et qa nunc in statu glae, n indiget cibo ac potu, nos illi n carnem aialium sz eps nrum offerre debeamus in hostiam, atq adeo cibum i. e. illum glificare cpre n minus ac spu debemus 1. Cor: 6: 20. Martha hic et Lazarus ac Maria prsentes fuerunt, qppe adhaeserunt Xto, neq ab eo avelli potuerunt, postq expti fuerant, q hret verba vae aae, et servare mentes ac cpra poet, hinc cum illo accumbere voluerunt, et Xtus illos ad sui commuoem admisit tq. amicos, cum ipsis coenam faciens, qmdm pmittit ijs, q ipsum amant et sermonem suum servant, q Pater illum sit amaturus, et Pater ac ipse ad illum venturi, et apud eum mansoem facturi Joh: 14: 23. V. 2.

Martha autem more suo ministravit sz ministerio sancto q Xto prstarat et amicis Xti, et ita docet oia à nobis qqs agenda ee in tpralibus, ita ut tendant ad glam Xti et bonum ami- V. 3.

corum

eorum eg. Maria verò unxit Xtum, ed modo unctoris alij notarunt, ut eo magis pateat ipsig erga Xtum reverentia, sumsit enim libram unguenti nardi spicati pretiosi eoq; sine Jesu pedes unxit, ed crinib; suis abstersit; Notat Lichtfoot in famius Hierosolymitanus culpari, cum fuerit ad aliorum excitandam libidinem, Ob: q. à fuerit honestum pandere crines, sz hic in alium plane usum hac oia adhibita st, soliq; fe. reverentiae erga Xtum ea, ed fuisse sper unguentorum usum impr. apud gntes orientales, pluribus ab alijs ostensum fuit; pleraq; q. ad hanc rem facunt, q. nobis Q. manibus E congessit Doct: Binag, p.d. inne unguentis vis refocillandi ed revocandi spus animales, ed reficiendi ita eps. Hinc E Maria Xtum grato odore recreare voluit, ed varijs laboribus, curis, sollicitudinibus, sermonibus lassatum refocillare, nam qad eps erat nobis similis in oibus excepto peccato, ed ut cibo ed potu, ita unguento qq; refici potuit.

Sed forsit interpretes spr ad, q. dicah νάρδος πιστικὴ, unde unguentum hoc fuerit factum; Quidam à loco qdam, Eg nden fuerit Opis, unde νάρδος πιστικὴ p νάρδος ὀπιστικὴ sit positum. Alij vertunt Nardo fidelis x adolum, germinum: Alij aliter; Sed cum testeth Scriptores hrie, naa, ed q. unguentorum meminerunt optimum unguentum fuisse, q. confectum fuerit ex Nardo spicata, s. q. in spicas assurrexerit, ed vox id patih, ut vertah unguentum Nardi spicata, pmg in eo acquiescere, itaq; addr eam ob eam, q. fuerit unguentum illud pretiosum, qmdm ed ex v. 5. apparet, hoc utiq; eo fine memorah, ut ostendah, quanti Jesum fecerit Maria, ed q. nullis sumtibus pepercerit, ut illum recrearet. Quod vero addr, q. abstersit pedes crinibus, id eo qq; pertinet, ut indicet, Mariam n lineamentis ed similibus ubi voluisse, sz pprijs crinibus, ut testeth suam vilitatem q. Xto, ed excellentiam Xti, cui oia servire debent, ed addr indicium, unde pateat pretiositas unguenti, odor eximiq, q. totam domum repleverit; Forte eo qq; pertinuit, q. usitatum ect antea pedes lavare,

neqs

Cap: 12.

neq; Ꝑ dubium, qn hoc fecerit Maria: Ea raõe Maria explo suo docuit, et divitias et cps nrum et oia servire xto dre, et nil tam ee pretiosum, qn læti lubentesq; id pfundere debeamq, modo xto p id placeamq, et sit in naribq ipsiq boni odoris, et cum xtq nunc n indigeat opa houm qad cps v. 8. cps enim xti nunc glosum e, n pmq illi placere qq unguento boni odoris cpreo, sz unicè placebimq, si unguentum spq, q à summi hq sacerdotis cpte defluit in membra ut e ψ. 133. coll: Cant: 1. in nobis bonum odorem excitat x frq Spq deo placentes, p illos nos ungimq xtum, qndo ita pbamq virtutem unctois q ipse nos unxit, et noen eq glificabimq, qq et ungere xtm pmq in membris ipsiq uti videtr v. 8.

Hoc verò displicuit Judæ Simonis Ischariotæ xtum pdituro, q eam ppea reprehendit hoc ptextu, q vendi et dari pauperibq potuisset pretium qq is ptextq vanq fuerit ut docetr v. 4. 5. 6. manifestq e inde Judæ aiq, q ut dum xtum pdituro erat, fecit hoc sub spee reveriæ et amoris, qndo xto osculum dedit, simulans se xti amicum et discipulum, cum eet pditor eq, Ita hic qq simulat curam et amorem erga pauperes, et hoc ptextu tegit avariam suam ut notat Eglista. Certè mxum scelq erat pdere xtum, psertim cognitum à dræ sanctitae et pstia et à miraculorum diorum excellia, cum illum pdendo et seipsum pderet, imo faceret ut alij qq peccarent, qrum scelestis manibq affixq fuerit xtq cruci, sz aliq raõe majq crimen fuit, q hypocrisin addidit sceleri, de alijs enim q xtum qq occiderunt, q qd egerint, n cognoverint, et Paulq docet, q si cognovissent dnum glæ, eum n crucifixissent, atq adeo in ignoria id egerunt, ut loqtr Aplq 1. Tim: 1. Judas vero ꝯ sciam et ꝯsciam pdidit

magistrum

v. 4.

magistrum suum, dum qqs dolo usq et hypocrisi, q̃ Deo κασδιογνω-
ση nil pt ee magis exosum; hypocrita enim n̄ tm̄ hoibq, ss ipsi
Deo illudit, q̃si coram ipso tegi occulta cordis poent, q parum
sanè abē ab Atheismo; Inrim honesta ipsiq orao videt, q po-
tuerit vendi trecentis denarijs et dari pauperibq, et certe deq jusse-
rat ut succurreret pauperibq, et n̄ eent mendici inr Israelitas,
et tum voluit ut pxum amaremq ut nos ipsos, voluit qqs ut
pauptai illiq succurramq et p virili qsqs sua id agat, ut habeat
victum et amictum, neqs enim dni sumq bonorum à Deo datorum,
ss quaestores et depositarij, hinc nihil de nro damq, ss de ijs q Dei
st scdm mandatum illiq, hinc tam necarium id ē, ut ea raoe a-
memq pxum, ut disertè pnunciet Joaes, fieri n̄ poe, ut sine eo
qs Deum amet 1 Epl. cap: 3. et seqq. atqs adeo n̄ fuisset Judas cul-
pandq in eo, modo ex ajo locutq fuisset, etsi in eo et male ju-
dicasset q id, q in thesi verum erat et aequum ad hanc qqs hy-
pothesin applicaverit, ac si hoc factum Mariae reprehensoi sit
obnoxium eam ob caam, nam pauperum curae hri debent, ss et xtq
honorandq erat, et p singularem pvidiam Deq p. d. ajum Mariae com-
movit, ut ungeret, ita xtq n̄ obscurè innuit v. 7. qmdm fecit
cap: Praeced. v. 11. ut Cajaphas insciq pphetaret, et uti in eo ē malè
judicabat, qndo veram thesin applicabat absolutè ad illam hypo-
thesin, ita et fieri fle pt, ut in eo qs erret si thesin aliq oibq
hypothesibq applicare velit, ut si qs E.G. qa aequum ē ut paupe-
rib succurrat, judicet pmiscuè oibq pauperibq ex aeq succurrendum ee,
nullo habito examine, an ea raoe legem Dei impleamq, an verò
pauptaem vltariam fovendo otium foveamq, et in infinitis simi-
libq casibq eveniret, peccaremq, si thesin spr ad qcunqs hypothe-
sin applicare vellemq; Circumstantiae ē examinandae sunt loci,
tpris, psonarum etc.

Sed

Cap: 12.

Sed n̄ malè judicabat hm, verum fecly ed ajo agitabat ed ita avaria suæ obsecundabat, sc. ut notat Eglista, qa crumenam ge„ stabat ed nummos servabat conf: cap: 13. v. 29. hæc indoles ē hoūm fere plerorumq; q n̄ q Spū dei sanctificent ut sint intre„ gri cordis, ut alij videri q ē velint, ed plerumq; vitijs Qtexant virtutem, ed q̄ agunt ajo malo, ea videri velint agere amore ed studio virtutis, cg rei hæc rāo ē, q fuē adhuc in hoūbus conscia judex ed testis veri ed falsi, boni ed mali, q vituperat ma„ la ed improbat, ed Q tacitè apud se pbat laudatq; virtutem, hinc ed flè judicat qvis, alios qq; vitia si n̄ oderint, improbare saltē ed virtutem approbare, hinc volunt videri mali, ne alijs displi„ ceant, v. ne saltem ab illis ming æstimentur, hypocritæ vero in gradu majori vitio hoc contaminati st, ed scelerib; suis deum ipsum Qtexunt, ed legem dei ut Aplus dicat Phil: 1. qdam προ„ φάσει ed annunciare Xtm, q sc. illi ut ē Qp. Gb. mentiuntur pp potiam eg, sc. qndo Xtianum ēē ed vocari n̄ ming utile q honestum ē. Sed Qb: accedebat avaria, q teste Aplo 1. Tim: 6. v. 10. ē radix oūm malorum, ea enim facit, ut abutantur qq; noe dei, ed caa eg ac regni eg, ad id ut detestent, qles Xtus cap: Qcd: Mercenarios vocavit, ed de qbus loco citato cap: 6. v. 5. 1. Tim: dicit Aplus, q putent pietatem πόρισμα εἶναι qstum ē, qles impr. caveri vult, ut in Juda ed habeamus typū eorum, impr. q Qtextu pietatis optima terra ad se trahunt, ut fit in papatu ed oūm eorum, q ad qstum faciendum Xtum sequunt, ed v Xtiani st v Xtianorum doctores, q hic cum ipso simul reprehendunt ed tacitè admonent, ut n̄ Qtextu ed προ„ φάσει ed qstu caa, ſs verè sint pij erga Deum, ed erga ꝓxim benefici ed benevoli, ſs simul, ut in ipso reprehendatur q fur ēēt, ita furta oia simul vituperant, utpote veritati ed justitiæ contraria.

Chri„

V: 7. Christus n̄ reprehendit ipsum directè, et ut furem ꝓstituit, v̄ ignominiosis nōibꝫ nominat, ſꝫ simplr rem ipsam refellit, et prætextum illum adimit, fortè et eam ob caām, qa ut notant Eglistæ, ex discipulis plures Juda duce videntꝫ idem judicasse, etsi n̄ easdē ob caās Matth: 26: V. 8. oīum ꝗ errorem simul refutaturꝰ, maluit habere raōem aliqrum qqꝫ, q ex aīo ita judicabant, sic ꝓpriè Matthæi verba ita illgnda st de pluribꝫ et raōes raōibꝫ refellere, q Judæ hypocrisin singulatim detegere, cui postea tps futurum erat magis opportunum, hinc eo nōe defendit mulierem, q in diem pollinctura suæ servaverit illud, et q pauꝑes semꝑ apud se habeant, se vero n̄ spr, adeoq nullam illi molestiam facessendam ēe, ut ē Matth: 26: 10. ſꝫ potiꝰ laudent factum, uti secundum ꝓphiam Xti hodieq laudatꝫ ut ē ibidem V. 13. qōo ostendit, etsi n̄ sit ferenda laus apud hōes ex benefactis, ſꝫ apud Deū ut ē Rom: 2. tq. verum et unicum legislatorem et judicem, ita tn̄ aliorum officia laudare ea q̄ ab alijs rectè et laudabiliter fiunt, q autem dicit hoc q̄si ꝓ pollinctura habendum ēe, id n̄ videtꝫ illum sensum habere, ac si illud intendisset Maria, ſꝫ eo mōo uti supra V. 51. cap: 10. dr de Cajapha, q ꝓphetaverit x q ita locutꝰ fuerit, ut moderante Deo linguam ipsiꝰ verba et eēnt ꝓphia, ita hoc factum qqꝫ dirigente Deo sit ꝓpheticum; Non ē hic aīꝰ loq de pollinctura Veterum circa mortuꝰs etc. hoc hic notasse sufficit, q hoc loco in Xto fuerit mystica et typica, v̄ si mavis ꝓphetica, nam Xti mors n̄ erat ventura conjuncta cum corruptōe, erat enim post triduum resurrecturꝰ, et erat futura mors illiꝰ boni odoris sacrificium coram Deo Eph: 5. et ipse resuscitatꝰ ex morte erat ungendꝰ potīa et Spu Act: 12. et nōe suo erat effundendꝰ tq. oleum Cant: 1. effusurꝰ sc. Spum S. ut unctōis illiꝰ fierent electi participes, et cum hæc oīa cum morte Xti eēnt conjuncta, merito Xtꝰ moriturꝰ ungendꝰ erat in typum eorū q̄ cum morte illa erant connexa.

Sed

Sed pauperum quoque causam inaniter praetexi docet N. 8. ostendens opponi non debere officium erga pauperes officio erga se, et ita merito postponi hoc tempore officium pauperibus debitum officio Christo debito, quia illos semper sint secum habituri, Christum non, quod docet aequum esse ut ipse honoretur et externis signis, et quae talia quae demonstrant qualis sit Christus, qui cum sit omnium Dominus, debebat quoque honorari talibus signis quae id probarent; Sed cum hoc non possit semper eo modo fieri quo tum fiebat, in membris Christi faciendum esse Christus hic manifestè docet, eo ipso enim quod dicit semper habebitis pauperes commendat curam pauperum, et ut docet prolixius Matth: 25. in ultimo judicio id sibi praestitum judicabit quod pauperibus praestetur in nomine suo, ut nunc taceam tot loca, quibus Christus et Apostoli beneficiam erga pauperes commendant, ut nemo possit sine amore erga pauperes verè Christianus esse, uti nemo potest habere fidem sine charitate, vel charitatem erga deum sine charitate proximi, uti Joannes prolixè docet in suis Epistolis.

N. 8.

Cap: 12.

Interea multa turba illuc venit, ut Christum et Lazarum viderent, utpote moti fama de resuscitato Lazaro. Ubique legimus in historia Ecclesiastica magnum factum esse concursum, primò ad Johannem Christi anteambulonem, dein verò ad Christum, ejus rei causa erat, quod tum exspectaretur Messias secundum signa temporum à prophetis praescripta, et quando accedebat fama miraculorum non poterant non praesumere illum, qui talia et tanta patraret miracula, saltem dignum esse quem viderent, ut intelligerent, an esset revera Messias? et an in ipso characteres Messiae conspicui essent? et laudabile erat hos non simpliciter credidisse rumori, sed quod ipsi antequam crederent, an ita res gestae sint, examinarint, quod semper instituendum cum Beroensibus Act: 17. ut non simpliciter credamus ob aliorum testium, sed propter cognitionem causae, uti Samaritani, de quibus actum cap: 4: 42. non temere enim credendum, fle enim qui temerè credit decapitur, ut nil utilius, tum in tota vita, tum in fide, prudenti incredulitate, et oportet ut planè negligens sit et socors, qui ubi audit fuisse Mosen et Jesum, qui patrarint miracula, et ratione divinam

N. 9.

vinam

veniam missorum suam probaverint, q. ing. a. ori studio id agit ut cen-
tes argtes de hrea illius veritate persuadeat.

V. 10. 11. Eundem effectum n. habuit fama ista apud Primores Sacerdotum,
hi enim consilia agitabant de Lazaro occidendo, propea q. multi mi-
raculo in Lazaro patrato ad fidem provenerat V. 10. et 11. quo ostea-
derunt cauteriatam conscientiam, q. evidens dia missorum argtum fuerantes
volentesq. voluerunt abolitum, a. q. falsum putarent, q. de illo mi-
raculo narrabat, sz q. cum ipsorum rationibus n. conveniret, si enim
verum erat admirari diam in Xto potiam, et examinare ipsius diam
debuissent, si falsum refelli hrea rationibus et argtis debebant, sz ita
solent, q. ambitiosum suum Deum suum faciunt, v. ventrem, v. carnis cu-
piditates, illi a. tam q. bonum aut malum, verum v. falsum, aequum
aut iniquum sit, q. q. eorum institutis conveniat pendere, et saepe
cum vident meliora, deteriora sequuntur, unde et saepe praecipuos graves
pressi st confessores Xti. Hi hoc quod animadvertebant multos in
Xtum credere tq. Messiam, potius considerare debuissent, eo ipso
impleri prophias, sedm eas enim debebant in Xtum credere pij in pplo,
sz parum prodest Sera S. apud illos, q. cum sedm cupiditates suas tor-
quent ad propriam priciem.

V. 12. Sed illustrius adhuc manifestari debuit, Xtum ce promissum Messiam
uti factum in ingressu Xti in Hierosolymam, et illis q. eum comita-
ta fuere, abyt Xtus, s. ut Sera loqtur, ascendit Hierosolymam, sc. ut
quod hora venerat, illic praeberet, et p. passios ut ἀρχιερὸς βασιλείας
consummaret, lubens enim se exposuit Judaeorum furori, atque qui
venerat ut vam suam s. ajam suam poneret p. ovibus ut vid: supra,
et ascendit tpre paschatis, ut verum pascha s. antitypus agni paschalis
1. Cor: 5: 7. ut agnus ille dei, ferens et tollens pecca mundi ut
vid: plixius cap: 1: 29. eq sc. sanguine aspersi liberamur ab Angelo
vindice, occidore, et accipiunt jus intrandi in Canaanem, cum verò
n. tm ut Sacerdos se ipsum offerre deberet, sz ei qqp promissum est,
fore, ut si ajam posuerit satisfactionis pretium, videret semen, et ut

in

in solio suo regnaret tq. Sacerdos et Rex; hinc dia providia et Numine commoti fuerunt pplorum aj, ut ei obviam irent, et varijs signis tq. pmissum Regem et Messiam honorarent et venerarent, in typum eg, q postea futurum erat, qndo ungendg erat ut Rex super Zionem montem sanctitatis Dei, et illi n tm electi ex Judaeis, sed Gentes qqs ut Victori mortis et diaboli, et ut Regi et Dno suo applausura. Cap: 12.

Populg ille scdm mandatum Dei Hierosolymam qqs ad paschatis festum celebrandum ascendebat postridie convivij Bethaniensis ita dirigente dia providia, ut q comesturi erant agnum paschalem et festum illud externum celebraturi, illi viderent mactatum illum agnum q tollit pecca mundi, eaqs rade ad novum festum paschale invitarentur.

Signa qbg honorem et reveriam erga Xtm testabantr erant rami palmarum et acclamaoes ex Ps. 118. q Psalmg ipsis Judaeis fatentibg de Messia agit. Reliq Eglistae plures circumstias narrant, nobis ppositum e Eglistam nrum seq; q attinet ramos palmarum, eam ob caam adhibiti fuerunt, qa illi frequentes erant, et pterea usurpabantr et in acclamaoibg istigmodi in signum honoris et voti, ut palma instar virescant coram qbg sternuntr, et in Xto etsi forte n ipsorum intentoe signum fuerunt florentissi Regni Xti. V. 13.

Ipsa acclamao e Hosanna, q vox e votiva, ut ita loquor x exprimit votum, et duplici rade illgi pt, v ut putent hunc Regem servari, v ut velint ut ipse servet, utrumqs de Messia pdictum erat, illum servandum et servaturum, s. salvandum et salvatorem fore, uti et in ipso illo loco Zach: 9: 9. q hic citatr vr נושע salvatg, duoqs haec coharent in Messia, debebat ipse servari et salvari, unde dicitr Heb: 5: q in diebg carnis suae preces et supplicaoes obtulerit illi q poterat ipsum salvare et servare, et fieri n poterat, ut tq. Rex salvg eet, qn subditos suos salvos pstaret, et qa cum Regno Messiae salg ubiqs conjungitr int pphis et נושע

vr

vt, si q verum pphārum sensum cognoverint, illi p.d. ñ tm petie„
runt, ut ipsi res ppe cederent, sz et ut ipse ostenderet se salvatorē
et servatorem ppli sui tq. rex Israelis, ut eum vocant, et qdem q ve„
niret in nōe Dei x q sedm pmissōem à deo tobies factam veniret ad
erigendum regnum Dei in nōe Dei, ut verè dici poet se regnare, ut
Sera de tpre Messiæ ubiqs logt, imo q cognoverunt Messiam pmis„
sum, s. ut hic dr pmissum regem Israelis ē eundem cum Angelo foede„
ris, atqs adeo revera ut angelq ille veniens in nōe de se
ipso locutq fuerat Exod: 3. illi qqs agnoscentes in ipso ē justitiam
et robur tq. in ipsumqs eum ē q dicturq erat respicite ad me
et salvamini oes fines terræ Jer: 45. illi eo ipso petierunt, ut serva„
ret ipsos, qq habendum sit ut fatis p. ex hrea Eglica, ex ipsis qqs
pphtis paucos habuisse eo tpre veram ideam regni Xti s. Messiæ, sz hic
qqs cogitare pmq, has voces alig mōo fuisse pphetices, uti p. ex Matth:
21. ubi ex ps. 8. docet, deum ex ore puerorum sibi laudem et robur
et honorem fundasse, uti antea observavimq pphetiam fuisse factam
Mariæ, deo ita dirigente et verba Cajaphæ cap: 11. q Jesu autem
dicat venire, s. veniens in nōe Dei, et rex Israelis visum ē in superio„
ribq aliquoties.

N: 14. Sed ubi verum erat ipsum ē regem Israelis, et de ipso log
ps. 118. in prehibq et Apls, ita Xtq hoc ñ negavit, attn semel oste„
dere voluit regnum suum ñ ē de hoc mundo et ñ venire pmlx πα„
σαιγεγόνως cum observatōe, hinc sine pompa et humilis fuit ipseq
ingressq in Hierosolymam, vehebat enim asino ut hic dicit et pulo
asinæ, et ut plerisq putant, ñ sine rāe colligi pōe ex collatōe Egli„
starum, asina et pulo asinæ. Nolumq nunc ostendere, qbq usibq
inservierint olim asini teste hrea, sufficit annotasse asinorū hunc
qqs asum fuisse, ut plerumq q eqs ijs uterentur hoes, etsi equo vehi
eet splendidq, sz ita ñ dubium ē, qn Xtq voluerit eo ipso ostendere
se ñ venisse, ut cum pompa regnaret, sz regnum suum ē spuale, et
ut logt Joānes cap: 18. ē regnum veritatis qq adfuerint qqs signa

Ma„

Majestatis, nam testatus fuit, se et absentem scire quid rerum geratur, mittens discipulos, illisque indicans, ubi reperturi essent asinam cum pullo, et simul ostendens se flectere corda, quando futurum, ut statim Dnus eorum sit eos dimissurus ad suum usum, idque re ipsa praestitit, forte et si et asinae et pullo insederit Xtus, mysterium in eo latuit, ut et ab alijs annotatum fuit, ut scaret sc. et Judaeos et Gentes sibi subjiciendos esse, ita ut illi per asinam jugum ferre assuetam, hi per pullum asinae indomitum scatum fuerit, et pullo quoque utens ad labitum fortè scaverit, se omnia sibi subjicere posse.

Cap: 12.

Praeterea hoc ipsis in signum erat, quod quicquid hic fiebat fieret secundum prophetiam, et in ijs ubi scriptum erat Zach: 9. ubi promissum fuerat filiae Zionis et populo Israel Regem venturum sedentem super pullo asini. Quisquis Zachariam seriò inspexerit, is non dubitabit, quin hic agatur de Rege non quicunque, sed de Rege Messia, cuius Regnum secuturum erat post varias exactiones, et quod eos erat vocaturus ad foedus novum, sanguineque suo paraturus liberationem ex fovea in qua non erat aqua, et tum Judaeos, tum Gentes ex miseria sua spirituali, imprimis qui commodè per foveam in qua non est aqua exprimitur, liberaturus, et in eo voluit Deus fidei nostrae suppeditare fulcrum, quando minimas et circumstantias praedici voluit, ne dubitaremus Jesum esse Messiam, in quo conspicui fuerint omnes characteres Messiae à prophetis praedescripti. Et quando cum promissione adventus Regis conjungitur mandatum non timendi, innuitur hunc adventum esse causam non timendi, et Regem hunc cum omnia quae possent ingruere mala, tutum praestare auxilium posse, ut quivis dicere possit, Pastor meus, nulla re carebo, robur meum, et lux mea, non timebo Ps. 23: 1. et 27: 1. quia sc. hic erat Rex ille, qui erat, atque ita Deus et homo, ut jure dici poet, Rex noster, legislator noster, Judex noster, ipse salvabit nos Es: 33. et in utique justitia et robur Es: 45. atque ita in illo Rege praesidium erat futurum

V. 15.

q peccum, q accusaõem legis, q iram dei justam, qa in ipso justia q hostes cpraleś et spuales et oĩs gris tentaões, qa in ipso robur, ut merito hic illud dicat, q deus Abrahamo dixerat, ne metue ego clypeus tuus et merces valde magna, q in Xto verum ẽ, et ita docet eo connitendum ẽẽ, ut ita corroboremur in fide et obsequio Regis hũ, ut ñ habeamus caam metuendi x ut fruamur pace bonæ conscia, et poĩmus gloriari nil nos ab amore dei separaturum, q fides sit victoria mundi.

V. 16. Hæc etsi ita pdicta, et nil hic gerat, q ñ eet à pphis pdescriptũ notat tñ Eglista, discipulos hoc ignorasse initio, et demum cognovisse post glorificaõem Xti, hæc gesta fuisse scdm id q scriptum erat, ubiq in Scra Eglica deprehendimus ignoriæ discipulorum Xti argta, deo revelaõem mysteriorum Regni Xti differente, donec Xtus glorificatus eet, hinc tot qstões et raõcinaões ipsorum absurdæ, unde ipse Xtus dicit se multa habere manifestanda, sz ipsos nondum ferre et capere põe, sc. voluit eo ipso scare deus Xti passões et secuturas glorias ẽẽ oĩs boni, oĩs cogniõis, illuminaõis, sanctificaõis caam unicam, unde effusio Sp. S. facta demum ẽ, postq Xtus consederat ad dextram Majestatis in coelis, q ob rem cap. 7. dictum fuit, Spum ñdum fuisse, qa Xtus ñdum erat glorificatus, nullum erat illustrius argtm, q pbaret, q Jesus eet Xtus, q effusio illa Spus, unde dicat unctus ẽẽ Spũ et potia Act: 10. x declaratus Rex et dnus, nam Spus ille Aplos duxit in oem veritatem, et veritas illa fuit instrumentum, p q ppli Xto subjecti fuerunt tq. Regi, ille enim ita placita Regis manifestavit ñ tm, sz et vires ad obediendum deo, concessit. Itaqs Apli qqs et discipuli Xti post Xti glorificaõem sensum Scræ plenius cognoverunt, ut dicere poent, q oculus ñ vidit et auris ñ audivit, et in cor hoĩs ñ ascenderunt, q pparavit deus diligentibus ipsũ, ea nobis revelavit p Spum suum q oĩa scrutat et pfunditates dei 1. Cor: 2: 9, 10. ex Es: 64: 4. eo fine, ut et ipsi crederent, et alij p ipsorum pconium. Ex qbus manifestum ẽ qntum differat, si qs Scram legat sine Spũ, et si legat Spũ cor apiente sc. uti hic 1. Cor: 2. addit Aplus ajalis

hoo

Cap: 12.

non n̄ novit ea q̄ spū dei st. ecc. sc. spūalis dijudicat ōia, unde petit
Ps. 119. revela oculos mihi, ut videa mirabilia legis tuæ.

V. 17. 18.

Sed ubi Xtus tn̄ debebat, q̄do veniret ad filiam Zionis, venire
ut rex, hinc cum humilitate argta gloria debuerunt ēe conjuncta,
eamq; ob eam miracula patraviit, et ejos qq; hom̄ commoviit, et
sibi ita ex ijs laudem et robur ꝓparavit. Itaq; videmus q. n̄ tm̄ Xto
frondes straverint, Hosanna acclamantes, sc. hic qq; eam facti sui
exponunt, q̄do testatur tq. totidem Geones, q. Lazarum vocaverit
ex sepulchro et excitaverit ex mortuis, eamq; ob eam ipsi obviam
iverint V. 17. et 18. n̄ poterant enim n̄ judicare, eum q. illo tpre
talia patraret opa, ēe promissum Messiam, nam opa illa n̄ ming, q.
Sera de illo testabatur ut vid: cap: 5. ex Sera noverant q̄lia opa
facturus ēet Messias, atq; ipsa opa ꝓpagabant, hunc ēe verum Messiam,
de quo antea quoq; sæpè locuti sunt.

V. 19.

Hoc commoviit Pharisæos, unde inter se tristes et desperantes
de successu consiliorum suorum et Xtm̄ dixerunt se nil ꝓficere, sig-
dem totus mundus illum seqūt, hoc versum aq̄ motum in ipsis concita-
viit, debuissent ita memores ēe eg. q. dictum erat Ps. 2. futurum
sc. ut reges et Principes in vanum tumultuarent et consilia capent
et deum et Xtm̄ ipsis, et ita sine ꝓjudicio judicassent de ijs q̄ vide-
bant et audiebant, sc. ajo illorum occupatos varijs erroribus, ꝓjudicijs
et cupiditatibus, ineptos fuit ad rectè judicandum, adeoq; dolent tanto
eum successu, Xtm̄ se Messiam ꝓfiteri, quem tn̄ ipsi, qa n̄ conveniebat
humilis et status, et sermones eg., ōia ut ipsis videbat contraria nun-
ciantes q. ut ipsi speraverant cum idea q. formaverant perversa con-
temnebant et odio habebant, n̄ se Xto et dra et atq; opibus, sc. Xtm̄
et dram et opa et sibi subjicientes, q. eadem eaa ē, cur hodieq; tam
multi Xtm̄ et dram Xtianam contemnant, qa se. n̄ convenit cum
ipsorum pravis et carnalibus cupiditatibus, unde Xtus tam seriò
dixit, necesse ēe, ut nos ipsos abnegemus, si seq̄ illum velimus
Matth: 16.

Inde

V. 20.

Inde à v. 20. incipit nova celebratio Xti Dni, cq narrat 1. Occasio, tum celebratio ipsa. Quo die hæc contigerint, videre è apud Cl: Cocceju, putat ille n fine xaoe accidisse die Mercurij, occasio erat ascensio Græcorum quandam, ut adorarent in festo. Notum è ex Scra, Judæum ed Græcum distingui ut videre è Rom: 1. Col: 3. alijsq locis, atq adeo vix dubitari pt, qn p Græcos q in Scra Gal: 5. Cdistinguunt Judæis illgnt pselyti ubi Judæis vnr porta, nam ed illorum preces commendant Deo à Salomone 1. Reg: 8. annotavit post illustrem Grotium Magns Cocceju, erant tales Græci ñles Cornelij q Ceipua religois Xtiana capita fide recipiebant, atq adeo ad filios Abrahami sedm carnem, non verò ad filios pmissois ptinebant, igr illi cum adorabant Deum, quem colebant Judæi, adorabant Deum in tplo suo, atq adeo pselytismus eorum erat qdam typus conversois Gentium, ubi Xto in legg. n obscure innuit, p.d. enim q adorabant Deum in tplo suo, agnoscebant tpli sanctitatem, atq adeo illgebant sedm pmissoem, venturum ad tplm suum ipsum Dnum, q sua psia tplm secundum erat glorificatura q primo tplo, q n alij erat q desiderium Gentium ut patet ex Hagg: 2. Mal: 3. In emphasi q adorare in tplo ed qdem in festo paschatis involvit adorare Deum, Deum itaq cognoscebant, se qq ee filios pmissois, imo adorare in festo paschatis connotat sedem in illum q erat portatu, q peccata mundi ut agnus dei ed ablatura, atq adeo paratura fuit, sicio suo introitum in coelestem Canaanem ed liberaoem ex Egypto spuali, atq adeo à pdictoe aa, qq fatendum sit, forte n oes aqs clare Deum Judæorum ed Messiam ed mysterium tpli ed paschatis cognovisse, tamen tn in emphasi stylo Scræ, adoraoem fuare totam religoem. Sed ppior occasio è desiderij ipsorum, fuebant enim sibi volupe ed videre Jesum, p.d. illud desiderium prveniebat ex aliq de Jesu ut vero Messia opinoe, q orta erat ex fama dra ed opum eg, ed notat studium inquirendi qs qlisq sit Jesus, ed an sit verus Messias, atq adeo in hisce conspicua è pmissio antea allegata, q sit futurum desiderium Gentiu,

ed

et utiq; hoc decebat oēs, q noverant pmissoēm de Xto, ut si qs ve-
niret, q se p Xto gerebat, et idoneis argtis videret id pbare, inqrerēt
in signa tprum, et ut inqrerent in characteres Messiæ, atq; adeo opā
darent, ut acqrerent veram ideam Xti ex verbo, et sedm illud exa-
minarent Xti drām et facta, hoc ubiq; Xtus inculcat, hoc postulat,
et sine eo fides in Xtm vana ē, saltem n̄ nitit solido neq; incon-
cusso fundamento, unde vid: cap: 4. Samaritanam postq; allecta
fuerat p facta Xti, et postq; ipsa examen instituerat, pfiteri q
n̄ amplius credat pp ipsius verbum, sz qa ipsa viderat et audive-
rat Joh: 4: 42. fides implicita et cæca dedecet crāam raoalē
hinc monebat Xtus Gentes et pariter ac Judæos pstituto tpre ado-
raturos deum in Spu et veritate loc. citat. hinc ijs Xtus pmittit
vām aām, q cognoscunt unum verum deum et quem miserat Je-
sum Christum.

Cum hoc desiderium videndi Jesum justum eēt, Philippus illud et Andreas, uterq; Jesu Xto manifestant, ita sane decet ministros Xti, n̄ destituere eos, q de Xto volunt erudiri, sz eos ducere ad Xtm doctorem, et explo suo p ijs orare, et preces ad deum et Xtm fundere, ut poīnt illuminatis mentis oculis Xtm videre. Et in eo consistit rāo tota ministerij verbi, docere debent, monere debent, plucere debent, deniq; seriò orare debent, ut qndo ipsi plantant et rigant, deus velit incrementum dare. V. 22.

Et apposita ē ad rem responsio Xti q docet se glorificādū et p hoc glorificandum ēe, q sit lux Gentium æq; ac Judæorum sedm pmissoēm, sz simul docet modum glorificaōis et caām conversois gentium, nam qndo statim post illam discipulorum significaōem, q Græci hi ipsum videre desiderarent, tps ēe et horam venisse q sit glorificandus, n̄ tm̄ p conversoēm Judæorum sz et gentium, atq; adeo q illud tps venerit, q inr̄ secta inimicitia inr̄ Judæos et gentes in carne Xti pariter utrisq; sit dandus accessus ad eandem graām in eadem fide Jesu Xti, atq; adeo ubi n̄ amplius obtineat circumcisio et ppu- V. 23.

tium

tium, sj ubi tm efficax sit fides p charitatem oposa Gal: 5. ut enim hoc recte ellgamus, primo examinandum e qd voce filij hois signi„ficet, tum qd sect glorificatoe filij hois, et deinqs ostendendum hoc mdo glorificandum ee se. p vocatoem gentium, et postremo eg eatem mortem ee; se ipsum denominat filium hois, vix dubitari pt, qn re„spiceat ad Ps. 8. ubi pmissum erat filium aliquem hois à deo visi„tandum ee, et qdem ita, ut primo minueret q Angelis et omib fi„lijs hois, tum vero gloria coronaturus se. q subjectoem omnium sub eg ptatem, hoc qdecit, ut abunde ab alijs demonstratum, et cu„ivis inspicienti textum, et conferenti pmissoem cum hria, deinqs testium Apli cum illa pmissoe Heb: 2. manifestum evadat, nam de nullo alio filio hois q de solo Xto hae vera st, in nullum alium qdrant, nulq alij e cui in Scra applicent, Xto vero applicantur et in Xto conspicua st; Itaqs visitao illa filij hois, q deg pmitte„bat se visitaturum illum, nil aliud continet, q q deg sit mani„festandq in carne ut logit Aplus 1. Tim: 3. et ita ἀναστροφὴ ἐν σαρκὶ in q manifestandq erat deg et visitaturus religs hoes, et in ipso deg visitaturus utrumqs indissolubili nexu inter se cohaerent, et manifestao Dei in carne e visitao hg filij hois et omnium homm. Vocat autem filij ἀνθρώπου Xtg n sine singulari emphasi q explicant no„bis Apli, impr. in Epla ad Heb: se. ut sect, q ut esset Mediator Dei et hom, debuerit carnis et sanguinis particeps fieri, atqs adeo illis similis in omib excepto peccto Heb: 2. ut liberaret eos q sub lege erant, et illos faceret filios Dei, debuit ex muliere sub lege fieri Gal: 4. hinc in initio hg Eglij docet q λόγος caro factus sit et in carne tq. tabernaculo et hpto habitaverit plenq graa et veritate, uti videre e loc. ant. cap: 1. ubi antea in gphijs pmissg erat tq. semen mulieris Abrahami, Isaaci et Jacobi, Davidis, Salomonis, tq. Puer, Vir et q similia sunt.

Id q de se ut filio hois affirmat e q sit glorificandq, et q

nunc

Cap: 12.

nunc venerit hora ut glorificetur. Glorificare δοξάζειν à δόξα, et illud à δοκέω, notat gloriam alicuius agnoscere, æstimare manifestare et celebrare. Gloria autem notat rei eam præstantiam et excellentiam, propter quam et aliis rebus præferri, et præ illis æstimari digna est, ita deo tribuitur, et deus gloriosus vocatur propter summam suam præstantiam propter quam anteferendus est rebus omnibus, ita ut nil illi par, nil simile sit aut secundum, quæ excellentia sunt ipsæ divinæ virtutes operibus probatæ et manifestatæ, glorificare ergo deum est dei virtutes operibus tum naturæ tum gratiæ manifestatas agnoscere, æstimare et celebrare et manifestare, quando itaque dicitur filius hominis manifestandus, innuitur esse illum glorificatione dignum, atque adeo gloriosum et convenire illi singularem gloriam, singularem præstantiam, excellentiam et dignitatem, gloria illa cap: 1. vocatur gloria ut unigeniti à Patre. cap: 17. ipse Christus petit, ut glorificetur ea gloria quam habuerat ante jacta mundi fundamenta, quæ convenit cum eo quod legitur Ψ. 8. quod glorificandus esset s. gloria et honore coronandus, postquam minoratus et humiliatus fuerat, quod prolixius explicatur, ut ubique ita impr. Heb: 2. Phil. 2. duplex illa erat gloria, quæ filio hominis et simul filio dei atque adeo θεανθρώπω convenit, quæ duabus constat naturis, quippe deus in carne manifestatus, prior est gloria summæ divinitatis, altera est gloria quæ ipsi convenit Oeconomicè propter officium mediatorium, priori modo glorificatur, quando demonstratur et agnoscitur quod sit verus deus, atque adeo omnia dicta et facta ex quibus cognosci poterat et ex quibus probabatur quod sit verus deus, sunt glorificatio eius quæ multa sunt et hic sigillatim recenseri nequeunt, p.d. abundè eam gloriam Christi asseruit Eglista cap: 1. et ipse Christus non semel uti eius initium faciebat in Cana Galilææ Joh: 2: 11. posteriori modo glorificabatur, cum idoneis argumentis probabatur et inde agnoscebatur, quod esset Mediator dei et hominum, salvator, promissus Messias, et promissus Propheta, rex et Sacerdos, adeoque glorificatus fuit non tantum in terris, quando pro tali se gessit, et ab aliis talis declaratus fuit, sed et quando fuit resuscitatus, in coelum sublatus, collocatus ad dextram dei, omnem potestatem accepit in coelo

et

et in terra, Spum suum effudit, regnum suum stabilivit et pplum sibi acqsivit, à q dignis modis agnosceret, æstimaret, coleret, et celebraret, q oia p totam Scram ubiq sparsa st. Sed n tm se glorificandu dicit, ss et nunc venisse tps, q sit glorificandg. Indè ab initio à prima pmissoe pmissg fuit, in V. T. parcig gloriam suam manifestavit, in N. demum T. remoto oi velo, et manifestato oi ænigmate apparuit, dra et opibg Messiam se pbavit, et se verum simul deum demonstravit, et illud erat tps, de q pphæ dixerunt, q sit regnaturg, impr. nunc tps illud appropinquabat, q gentibg et gloria ipsig erat manifestanda, et ipse regnum inr gentes habiturg, ipse futurg lux gentium, et gentes ipsi vicissim obedituræ tq. possessio et hæreditas ipsig, et id innuebat qndo dicebat à Joae regnum coelorum appropinquare, hoc et xtm intendisse, anteced. et consequ docent.

V. 24. Declarat enim xtg ppig modum et caam glorificaois v 24. qndo ait et asseverat simili qdam, nam granum cadens in terram mortuum fuerit solum maneat, si verò moriat multum frum ferat, ne hic ultra scopum nram oraoem extendamg, et plixè inqramg in rem illam, unde petit similitudo, hoc manifestum e q xtg innuat et obvio explo declarare velit, npe q uti mors qdam grani tritici pcedere debeat, anteq excrescere in culmos et ferre frg poit, ita sibi moriendum sit, ut tum ipse glorificet, tum gentes et convertat et salvet, et revera mors xti ad id erat necaria, nam ut mediator mori et obediens usq ad mortem crucis, fieri debebat anteq superexaltaret, et ut eet mediator et obediens fieret usq ad mortem, tegere debebat dytatem suam, ne p dno gloriæ agnosceret, si enim eum talem ee agnovissent Judæi n crucifixissent inqt Paulg, n debuit & se parem deo ostendere, ss primo exinanire, anteq accipet noen supra oe noen et declararet et agnosceret supremg oium dng Phil. 2. coll: Ψ. 8. Heb: 2. hinc ubiq in pphijs memorant ipsig passoes et mors, ante ipsig gloriam, ut loqmur cum Petro 1. Ep: 1: Ψ. 18: 22. 40: 1. Es: 53. dan: 9. Et in spee gen-

tium

tium conversio et vocaõ in illud tps rejecta erat, usq; ad illud tps pplꝰ Judaicꝰ solꝰ erat dei pplꝰ, gentes inrgerino pariete seclusæ erant à Republ. Israelis, à testamentis et foederibꝰ imo Athei et sine spe in mundo, et ille paries inrgerinꝰ, illa inimicitia demum in morte xti erat abolenda Eph: 2. hinc oes pphiæ, q agunt de manifestaõe xti in carne, de gentium vocaõe, et regno eꝰ inr gentes: Et hinc Emphaticè dicit xtꝰ ad notificavem illam, q Græci hi desiderent ipsum videre, tps venisse, ut filiꝰ hois glorificetur, atq; uti hic frꝰ conjunctꝰ erat cum morte xti, ita multi alij frãs, nam cum glorificaõe xti conjuncta erat datio spꝰ pmissois, unde disertè dicit Joh: 17. spum ndum fuisse, qa xtꝰ ndum fuerat glorificatꝰ, et ita oĩs frꝰ Spꝰ illiꝰ adoptois, quem nunc accepimꝰ Rom: 8. imo qa p mortem ipsiꝰ ratificabat testamentũ dei N.T. singulariter mors ipsiꝰ multum frum tulit, qndo adducit oĩa bona N.T. veteribꝰ pmissa, exspectata et expetita; Itaq; verissm ẽ mortem xti multorum ex mxorum fruum ẽe fertilem, inde enim oĩa illa dona mxa pendebant.

Ne vero putarent sibi frum illorum commuõem exspectandã ẽe sine similitudine cum ipso docet N. 25. seqq. qõo ipsi fideles assimilari debebant in passoibꝰ anteq; ipsi similes fieri poẽnt in gloria qndo dicit eum q ajam suam amat, eam pditurum, ss q eam odio habet in hoc mundo, eam servaturum in vam æam; p ψυχὴν ajam in Scra sæpisse va ajalis illgr, sæpisse et mens imortalis, hinc xtꝰ in voce data opa opposiõem qrit, respu illarum diversarum scaõum, qndo enim dicit, q ajam suam amat, illgit vam ajalem, et ea q ad eam jucundè transigendam reqrunt; Eam amare ẽ ppea oĩa facere et cum voluptate ea agere, et velle frui ijs q in hac va jucunda st, alia oĩa posthabere, atq; adeo hꝰ væ commoditatibꝰ metiri felicitatem et spes suas angustis eꝰ terminis circumscribere, qles illi st, q ab Aplis loquentes introducunt, edamꝰ,

bibamꝰ

Cap: 12.

N. 25.

bibamus, cras moriemur 1. Cor. 15. quod dum non satis de vera felicitate sunt edocti, nolunt spem futuræ jactura præsentis emere, quales etiam sunt, qui quidem et illgant, ijs rebus non reddi hominem vere felicem, quod cum hac vita fiunt, nolunt tamen spe futuræ vitæ commoda huius vitæ abnegare, sed et frui huius vitæ voluptatibus cupiunt, et post hanc vitam quoque beate vivere, et tum quando religio et causa dei non patitur, ut utroque perfruantur, atque adeo tales sunt illi, qui propter justitiam et gloriam dei ac regnum coelorum nolunt persecutionem pati, sed veniente afflictione deficiunt, qua radicem non habent, ut est Matth: 13. qui cum deum nondum amant retro abeunt. Qui hoc modo animam suam amant, de ijs pronunciat Christus, quod eam sint perdituri x quod illi jacturam sint facturi veræ vitæ, quæ mens immortalis æum beate vivit; stat enim immota illa sententia Christi, neminem ipso dignum esse, qui non omnia et ipsam quoque vitam propter ipsum odio habeat et se abnegaturum ipsum coram Patre coelesti qui ipsum abneget coram hominibus. Et utique ipsa ratio docet propter summum bonum omnia alia bona abneganda esse, et fieri non potest ut summo bono dignus sit, qui non omnibus alijs illud præfert, et fieri non potest ut dei fruatur beata communione, cui deus non sit omnibus rebus carior, eo ipso enim quod per deum et Christum non omnia pati et agere volumus, negamus in communione dei et Christi veram felicitatem esse, et utique dum hanc vitam præferimus gloriæ dei et Christi, eo ipso optione facta illam repudiamus vitam, quæ est in communione dei, et in his terrenis felicitatem ponimus, atque adeo illa volumus carere, ut hac fruamur, et revera justum sit eorum judicium qui dum amant animam suam eam perdunt.

Contra affirmat Christus beatos futuros qui animam suam in hoc mundo odio habent, quod non simpliciter est illgendum, uti nec prius illud, nemo enim ut Apostolus loquitur, propriam carnem odit aut odisse debet, sed stylo Scripturæ comparari hæc debent, ut sensus sit, eum qui odio habet animam suam in hoc mundo ubi id dei gloria, deique et Christi mandatum postulant, atque adeo religionis causa, eum inquam servaturum in vitam æternam, eo ipso enim quod spe vitæ æternæ secundum voluntatem dei, ex amore gloriæ dei et reverentia præceptorum eius in hac

vita

Cap: 12.

vã et patch et mortis, testat fidem suam in Xto, quod se deum et Xtm supra oia amare, deum esse portoem suam, Xti ubiq; comunem delicias suas, deum et Xtm oibus rebus preferre ut æquum est, ostendit se rebus alijs q̃ pertinent ad hãc vitæ comoditatem, uti tm velle et frui deo potest, quitch Xtm sibi oia esse, ut eo ipso q. oibus in sanctuario dei expensis secum statuat deum sibi bonum esse, bonum sibi esse appinqre deo, etsi oibus alijs rebus careat, ut quixig videri ot Ps. 73. hoc vero cum æquum sit et justum et sanctum, cum in hac rãa et aja vera religois consistat, cum verum sit deum esse summum bonũ, in comunie Xti esse veram felicitatem, quo fieri potest, ut q eam veritatem n verbis tm sz factis obsignat, decipi potest et ipso eventu frustrari, atq; adeo fieri n pt, ut n, q pp Xtm ajam suam potit in hoc mundo, eam inveniat in vam æam x beatam Sctæ stylo, q ob caam Xts qs hisce promissoibus suorum ajos munivit & adversitates, beatos pnuncians q persecuoem patiuntur et opprobrium pp ipsum Matth: 5: v. 10. 11. 12. et multam mercedem multiplicemq; compensaoem promittens ijs, q ullis rei pp ipsum jacturam faciunt, et ubiq; vedere est in Eglia, hinc Paulus Rom: 8. docet, q si cum Xto patiamur, futurum sit, ut cum ipso glorificemur v. 17. et 18. 2. Cor. 4: 16. 17. hinc ubiq; in Apoc. dicit, q viceritet etc. mecum sedebit in throno, et q similia sunt.

Itaq; plenis hanc rem exponit v. 26. ubi ostendit, quo ajam deo habere debeamus, ut eam serveus sc. ipsi ministrando, ipsum sequendo, ubi primo dat preceptum, tum confirmat promissione; Præceptum est in ijs verbis, si qs mihi ministret, me sequat; Ministrare alicui est pendere ab eo imperio, preceptis eo se subjicere, agere q jubet, n agere q vetat, breviter n suam sz alterius voluntatem facere, neq; suo sed alterius arbitrio vivere, atq; adeo hoc dicit in uno jus imperandi, in alio obligaoem ad obsequium si legitime fiat, postulat itaq; Xts, ut ipsum habeant q dno suo, uti revera erat jure creaois, conservaois, beneficia multiplicis et singulari raone se talem probaturus erat, quod

v. 26.

eos

eos redimendo sibi emptum erat, sibique eos facturum ppium peculij et jus dnij in eos acquisitum, et p quam Spm potenter exercitum, hinc ubique in Scra κατ' ἐξοχὴν dnm vocat 1. Cor. 8: 6. Phil. 2: 11. sed simul ostendit officium ppli sui, q. erat ipsi ministrare, legibus eum se subjicere p vltarium fe. obsequium amoris, quo ppls Xti describitur Psal: et Pet: 2: 14. Zelotes in bonis operibus, et hoc inculcat omnibus Xtianis Apls 1. Cor: 6. quando eos vult agnoscere, q. sui n sint, is pretio emti x. ig et 20. atque adeo tota Xtianorum va, ut sit sancta et pia debet ee ppetuum ministerium, ubi exploret in omnibus, q. sit vltas Dei et ppetua meditatio legum eum, ut quod agunt v n agunt, id agant v n agant in noe Xti, q. sola raone pnt habere testum bona conscia; Alterum q. postulat, e q. sequatur ipsum; Seq aliquem, e eandem viam ire q. alius Gitt, et metaph. aliquem sequi ut dnum, e alius opa actoes imitari, alicui similem ee v fieri velle, in moribus dictis factisque: erat Proprium sapientum inr Gentiles: sequere Deum, q. invenere volebant vivendum ee secm leges nra ab ipso deo prescriptas, hom vltatem Dei subjicendam ee vltati, in quodcia eum acquiescendum, et in eo q. summa ptectoem constituebant. Scra docet, hom ad imaginem et similitudinem Dei factum ee, et postulat ut renovemur ad eandem imaginem postliminio, et jubet ut sancti sumus quem ipse sanctus e, misericordes ut ipse misericors e, imo perfecti ut ipse perfectus e, hinc Paulus qs vult, ut simus Dei imitatores, quem decet filios dilectos ἐν ἀγάπῃ Eph: 5: 1. 2. et xtm in explm proponit ut xtus hic se ipsum, ut patent nos xtm imitando deum imitari et 1. Joh: 2. postulat ut ambulemus quem ipse ambulavit, et Petrus 1. Pet: 2. dicit q. explar nobis reliquerit, et nil aqq q. ut membra imitemur et sequmur caput, Xtiani xtum, ppls redemptus ἀσθενὴς βίβλος suum. Hoc vero cum dicit, simul vult, ut ipsum sequmur contendentem ad gloriam, atque ee cupiamus spr cum ipso, ipsique n tm assimilari in passionibus, is et in gloria.

Et ne vanum putent fore spem suam, promittit ibi futurum ubi

ipse

Cap: 12.

ipse sit futurus, et Patrem eum honoraturum, qui ipsi ministrat, nexum innuens indissolubilem inter suum statum, et statum servorum suorum inter se ut caput et inter populum suum, ut corpus et membra sua, supra enim aliquoties docuit, non tantum vanam aeam habituros qui credebant in ipsum, sed et neminem oves suas ex manu sua erepturum, se et ita unum futurum cum suis, ut cibus transit in substantiam comedentis, et sane in eo consistit unicè ratio redemptionis per Christum praestitae, qui eos qui ipsi dati sunt, in hoc mundo conservat, et postea in gloriam assumit, et tacite in hisce verbis ratio involvitur, et se ut Dominum proponit, vanam fidelium ut ministerium considerat, atque ita innuit fieri non posse, ut frustra sibi serviant et sine mercede, tale enim imperium iniquum esse, ut jam antea ostendimus fieri non posse, ut qui in Dei et Christi communione ponit felicitatem suam, is non in ea beatus fiat, siquidem falsum esse nequit in communione Dei et Christi esse felicitatem, falsum autem esset, si quis in ea felicitatem suam quaerens, eam non inveniret; sed quando dicit Patrem eum honoraturum qui sibi ministret, secundum Oeconomiam hic loquitur, seque considerari vult tanquam legatum Patris, ut saepius supra visum est, id quod Patri tribuit est ministros Christi honorare s. honorem ipsis et gloriam tribuere, et eos aliis excellentiores facere, vide e. paulo ante honorem et gloriam reverentiam debere, et ea excellentia non una in re conspicua est, honor est imitari Christum, et imitando Christum ipsum Deum imitari, gerere similitudinem Dei et Christi per cognitionem et amorem veritatis, honor est magis magisque sanctificari ad cultum rationalem, in eo e. consistit excellentia creaturae rationalis, fieri verè sapientem, adoptari à Deo in filium, Deum Patrem vocare posse, Christi fratrem esse, haeredem Dei et cohaeredem Christi, haeredem mundi fieri, et in Christo jus in omnia accipere, in coelo jure quidam haereditatem exspectare, in ea spe gloriari, imo ad tempus pati pro Christo, et tandem cum ipso glorificari, atque eo modo singulari fideles honorantur, Ecclesia quoque honoratur à Patre, quando ostendit eam sibi dilectam esse, quod non uno modo fit, ut docet Clariss. Coccejus.

Cum

N. 27. Cum vero antea dixisset sibi monendum ee bono Eccliae, nunc ostendit passoem et mortis gravitatem et suum ppea angorem, ita tn ut simul doceat, se lubenter eam subire, amore glae nois dei et salutis suorum N. 27. primò dicit turbatam ee aiam suam, tum ostendit caas, cur nihilominus lubens subire passoes et mortem velit; animi turbao e turbao cogitaoum, desideriorum et affectuum, et timor atq anxietas inde nata, caa eus saepè e ignoria, qndo qd judicandum v n judicandum sit, qd eligendum et psequendum aut fugiendum, n satis clarè et distinctè cognoscimus, et impr. anxietas caa e intuitus mali alicus ingruentis et imminentis, qnam caa fuit hus conturbaois ai in xto, videt ex anteced: et seqq satis patere, npe passio imminens, instante nunc hora passois, hoc enim satis evincunt verba illa, qndo dicit Pater serva me ab hac hora, ppea veni in hanc horam, sc. innuit se venisse, ut obediens fieret usq ad mortem crucis, et fieret execrao, ut alios ab execraoe liberaret, et ut antea loquebat, ut tq. granum moreret eo fine, ut multum frum ferat; Quando & postq pfessus erat, se turbatum ee, secum q. deliberat, an velit Patrem rogare, ut servet ipsum ex hac hora, innuit magnitudinem instantis passois, docet naam suam naalr eam aversari, naalr se desiderare ut transeat calix iste, ut alias loqt; revera enim illgebat n levem ee illam passoem p q ipse exponat publica execrao, ut sit et explaris poena et victima, q alias afferret impuritatem, in q fiat demonstrao justae et sanctitatis dia, demonstrao demeriti pecci, in q e violao dia Majestatis, et hinc naalr qt. hoo erat, alijs hoibus qad oia excepto pecco similis, ad intuitum eus horrebat et trepidabat, uti imprimis patuit, qndo sanguineum sudorem sudavit, et mxè tunc, qndo exclamavit, deus mi, deus mi, qre deseruisti me? Sed qndo aium iterū resumit, cogitans ppea se venisse in hanc horam, ostendit se amore et timore dei, et amore fratrum suorum et consideraoe illorum fruum, q ex morte ipsius ad ipsos erant redundaturi, et imprimis

et

Cap: 12.

et consideratae gloriae nostri Dei, denique et spe gaudij et gloriae si-
bi propositae, ut Apostolus loquitur, tum mutuisse passiones, atque adeo
obsequioso ajo eam subire, hinc rogat Patrem illud unicè ut glo-
rificet nomen suum. Nomen Dei in uno moc in Sera sumith, notat
saepè ipsum Deum, metonymicè et virtutes Dei quae sunt res factae per
nomen Dei, saepè signa illa, quibus Deus et Dia virtutes fecerit, ita
tum, ut illa nata sua, res ipsas quas fecerit, natura connotent, ita
nomen Dei יהוה אלהים etc. creator, Deus, sanctus, justus, et quae si-
milia sunt; Singulariter nomen Dei est illud nomen quo ipse Deus pela-
mavit Exod: 34. quo nominari et agnosci ad gloriam suam à peccore
voluit, in eo nostri manifestatae erat manifestatio gloriae Dei, bonitatis
et viarum Dei, ut p. ex coll cap: 34. cum 33. Exod: nomen
illud glorificare est gloriam illius nostri demonstrare, et manifestare,
ut Deus tq. talis, quis illic ~~nomen~~ nominat, cognoscat, agnoscatur,
ameth, colat et honoret ac celebret; denique hoc fit, quando Deus ipsis
factis talem se esse probat, qualem se esse dixit, quando se ipso ope de-
monstrat misericordem, gratiosum, multum benignitate et veritate,
et sanctum simul et justum, atque adeo nomen suum glorificat per
demonstrationem gratiae et simul sanctitatis ac justitiae suae in Xto,
quem proposuit ἱλαστήριον ad demonstrationem justitiae suae Rom: 3:
v. 25. hinc Xtus dicit cap: 17. se nomen Dei manifestasse, sunt di-
ctis tum, sunt et factis se Deum glorificasse, unde et in Sancto S. sup
propitiatorium gloriae Dei signum fuit, ut innuerat, in Xto vero
Propitiatorio gloriam Dei fore conspicuam ut est 1. Cor: 3. et 4. q
ob eam in alia ἀπαύγασμα etc vocat Heb: 1: 3. petens
igr; Pater glorifica nomen tuum, offert se tq. hostiam vitariam,
et profitet se esse paratum pati ad demonstrationem gloriae Dei nostri.

Hinc Pater coelitus respondet, glorificavi, et iterum glorificabo

se.

sc. nōen dei, q̄ndo dicit glorificavi sine restrictōe illgere pmg ea oīa opa, ea dicta et facta qbg Deg inde ab initio gloriam nōis manifestavit, hōem et universum hoc creando, peccorem tolerando, illi benefaciendo, imprimis consilium grāe manifestando, peccorem post liminio ad beatam sui comuōem, in grāa et gloria invitando, patribg se manifestando, pplm Israel postea eligendo et regendo, et qcqd eg cpterea ē, illis inq oībg se nōen suum manifestasse et glorificasse, de qbg et videri pt Cl. Coccejg; attn hac oīa ndum plenè nōis sui imprimis q nominari ab Israel voluit, gloriam manifestasse, sz nunc demum eam in Xto manifestandam ēe, in eg sc. passōe et morte, in eg resurectōe, ascensōe, effusōe Sp. S. manifestaōe Eglij et mysteriorum tpribg secularibg tacitorum, annunciaōe nōis sui inr Judaeos n tm sz et Gentes, ut ita nōen Dei magnificum eēt in tota terra, et notum ab oriente usqz ad occidentem, vario Eccliae suae regimine, et verbo ijs oībg p q Deg inde ab hoc tpre usqz ad consummaōem seculorum nōis sui gloriam demonstrare volebat, donec tandem in sanctis et fidelibg suis in aum in coelo gloriosg et admirabilis fiat, q̄ndo sit cognoscendg uti ab eo cogniti sumg.

V. 29. Haec vox cum audiretz à pplo, n satis tn illcta fuit, notatz e. qsdam ex pplo adstante dixisse, tonitru fieri, alios vero angelum illi locutum fuisse V. 29. qa sc. qdam n satis videntz attendisse ad ea q dicebantz, et eam ob caam voces illas n distincte illxisse, ut tn agnoverint vocem illam desup fieri, Sed q Angelo tribuebant voces illas n tm sonum audivisse sz et verba pcepisse et illxisse videntz, et haec illorum sentia nititz eo, q n ignorabant dari Angelos, et illos ēe spg ministratorios, qrum opa Deg uti soleat, tum in pferendis nuncijs et manifestanda Dei vltate, tum in conferendis beneficijs, tum in exequendis judicijs, hria sacra teste, uti et ipsum nōen

Cp se

Cap: 12.

Cp se fert, q n̄ tm̄ naam sz et officium notat, ita ut tn̄ usu naam qq horum spuum connotet.

Cum ita diversimode sentirent et loquerent Auditores, Xtus primò in gre indicat caam factæ et auditæ vocis, tum verò ut vocē illam coelestem q. explicet Tria distinctè pdicit, q ut nobis videt continent inrpretaoem eus, q dictum erat, noen meum glorificabo, nam id videt contextus postulare, et res ipsa, ut statim videbitur, id confirmat.

V. 30.

Primò E in gre docet, n̄ sui sz ipsorum caa vocem illā factam ee, qoo scat, se deum petierat, ut deus glorificaret noen suum, id n̄ petijsse ideo, q ipse dubitaverit, an deus id facturus eet, qppe q id cognitum habuerit, cum eam ob caam missus sit à Patre, ut supra sæpius docuit, et venerit in mundum, et qs sit futurus exitus et frus passois et mortis suæ, npe glorificao nois dei, pterea pp ipsos, ut miraculoso illo responso edoceant Jesum ee Xtm, et in ipsum crederent, et credentes salvarent, atq ita vox illa pp ipsos facta dici poterat.

Dum vero distinctius explicat, qoo deus noen sit glorificaturus, tria pdicit; primò nunc ee judicium mundi hus, secundò nunc principem mundi hus ejiciendum ee foras, tertiò se vero extollendum ex terra, ut oes ad se trahat. Primum e judicium mundi hus; per mundum hunc n̄ illgr simplr ut sæpè alias terra s. globus terraqueus, sz potius ppli mundum inhabitantes, et qdem cum connotaoe status certi, certarum qlitatum, uti usu Scræ constat, et hinc inrdum notat mundum in spee in statu qdam corrupto v̄ imperfecto; Judium e v̄ sentia Judicis v̄ actus mentis judicantis, v̄ eus execuo p facta ipsa, atq ita notat sæpe poenam p sentiam determinatam à Judice, itaq qndo dicit, nunc ee judium mundi hus, scare videt, deum in pplos mundi convenienter statui ipsorū et qlitatibus, npe conformiter ipsorum

peccis

peccis et demeritis judicaturum et iram suam de coelo manifestaturū in oēm impietatem et injustiam hoūm detinentium veritatem in injustia atq; ita hoc ipso et Judaeis et Gentibus gravissa mala pdicit, q nunc initium sint habitura, nam cum manifestaoē Xti talis xsibus conjuncta ee debebat, hoc pphiae oēs pdixerant, et hinc oēs monent, ut osculent filium, ne in ipsos ira eus exardescat et ipsi pereant in via Ps: 2. id Moses pdixerat Judaeis futurum, et q ipsi sint rupem salutis scelestè tractaturi, ignis exardescat, q ardeat usq; ad infernum, et terram, oēmq; pventum eus consumat Deut: 32. ita plixè describi illud judicium Ps: 50. et alijs locis q multis, ita Mal: 3. et 4. nam futurum erat, ut Judaei tpre adventus Xti eent in pditisso statu, pdicentibus id oībus pphis, adeo ut eent n pplus, unde illorum p oēs Gentes dispsio et longum exilium, ad ultima usq; tpra pnunciata fuerunt, q ob caam in initio hus Eglij à Johanne annotatum fuit, Xtm cum ad suos veniret, à suis n fuisse receptū, nam imprimis illi velo qdam tecti erant, ut n poent videre finem legis Xtm ee, et in injustia detinebant veritatem de justia, volentes erigere ppriam justiam ex opibus legis ut docet Rom: 9. et 10. coll: 2. Cor: 3. ut taceam oia vitia, q tpre apparioīs Xti, inr oīs ordinis, aetatis, sexus hoēs ad summum q. vestigium excreverant, q Sera ubiq; notat, itaq; judium in Judaeos imminebat, qa ipsi pp infidelitatem suam erant concludendi sub iram Rom. 11. ss et in gentes, q Eglij dram n ut par erat, erant recepturae, et q Eglio n erant dignè victurae, Et pterea ipsam legem naae violaverant, et violaturae porro erant, gravissa judicia Deus erat exerciturus, q eventus docuit teste hria Ecclesiastica. Hinc duo illa conjungit Aplus Rom: 1. qndo docet cum manifestaoē Eglij et revelaoē justiae Dei p illud simul revelandum ee iram Dei de coelo, assumendum ex priori membro, primo in Judaeos, tum Gentes cap: 1. v. 16. 17. 18. inr se collatis, et illa judicia erant porro continuanda.

Alterum e, principem hus mundi judicatum ee, p Principem illgris,

qui

Cap: 12.

qui ducatum habet, q alijs impat, cui alij serviunt et obediunt,
atq adeo q ppłm habet cui pest, ita Princeps mundi ē is, qui
mundo impat, atq ita habendum ē, si verba ita simpłr spectentur
Xtm ipsum ellgi poē, q revera ē Dnus mundi, imo unicus Dns 1. Cor:
8. ipse enim mundum creavit ut visum ē cap: 1. eundem verbo
potentiae suae portat Heb. 1. 2. et 3. imo jure redemptoris futurus ē Dns erat
et accepturus omn potestatem in coelo et in terra, ut omes agnoscerent
et faterentur ipsum esse Dnum Phil: 2. q ob eam ubiq κύριος abso-
lute vocat, attn quido hic vocabulum illud restringit et sermo
fit de Principe hj mundi, id ex usu et Judicatis religis interpre-
tandum ē, usu autem Scra diabolus hoc nomen gerit, ita 2. Cor: 4.
vocat Deus hj seculi, Eph: 2. vocat Spus ille q opatur in filijs inobedie
ἄρχων Princeps potestatis aeris vocat cum χύβει ad verba praeced-
entia κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, et Heb. 2. illi tribuit
τὸ κράτος τοῦ θανάτου potestatem mortis, et Xtus illum confederat hj.
potentem aliquem, cui ipse vasa sua ppłm subjectum eripere debeat
Matth: 12. Luc. 11. ut et reliqua q putant diabolum poē vocari Prin-
cipem hj mundi, taceam, praeterea Judicatum hoc ejiciet foras, Xtus n
convenit, et idem expeindendus erat ex terra viventium, si in quem Prin-
ceps hj mundi, in tm n ejiciendus foras, si potius tum regnum occupa-
turus, et utiq ex analogia fidei et Scrarum constat Xtm q mortem
debuisse abolere cum q mortis potestatem habebat diabolum ngo Heb: 2.
q accurate convenit cum eo, q ē in prima promissione q semen ejus ipso
q conterendum est quod calcaneum, conterere deberet caput serpentis
s: diaboli, et ut antea visum, inde ab eo tpre debebat regnum suum
stabilire cum destructione regni diaboli, cui vasa sua eripiuntur erat,
quido ergo hic dicit, nunc Principem hj mundi foras ejiciendum esse,
scilicet nunc illud tps esse, q Xtus illum p mortem crucis sit in triumphum
ductus Col. 2. ēq typus erat serpens aneus n habens vim nocendi sed in
deserto erectus in ptica de q plixius actum cap: 3. et ita futurum, ut
ppli multi eq dirisioni eripiantur, nam n amplius debebat p legis sensum

pversum

versum et amorem terra Canaan, studiumq; haereditatis terrestris fedu-
cere, et imprimis gentes nunc erant convertenda ad Xtum, et Xto fedem
gentes obedituras, q hucusq; diabolo servierant, unde Draco in Apoc.
dicit illic regnum habuisse, et ab hoc tpre pugna futura erat et inimicitia
inter semen mulieris et serpentem, et is futurus erat exitus, ut semen ma-
lieris contereret caput serpentis, paulatim serpentis vis erat imminuen-
da, donec in amplis noceret in toto monte sancto dei Es: 65. unde Paulus
promittit fidelibus futurum, ut Satanas brevi sub pedibus eorum conteratur
Rom: 16. et oes gentes dicunt fore ut tandem ora regna sint dei et
Xti ipsius, vide de pugna Agni et draconis Apoc. 12. 13. 20. capp.

V. 32. Tertium q dicit est, q sit extollendus ex terra, et tum oes ad se
tracturus; Vox extollere ex terra ambigua est, et forte studio ita locutus
fuit Xtus, et usus voce, q et mortem et statum exaltationis post mortem simul
notare potest, qa in re ipsa hic qq; conjuncta sunt, postq enim obediens factus
fuerat usq; ad mortem crucis, debebat admodum superexaltari Phil. 2: 6.
seqq. dicit enim v. 33. q ita loquens de exaltatione ex terra, significaverit qli
mortes sit moriturus, vox enim q usus fuit, usu tum fuerit p.d. exal-
tationem in cruce E.G.
exaltationem dicit, connotare pt gloriam post mortem, et hoc tacite simul
innuit Xtus, qa dicit, se tum oes ad se tracturum x se post mortem consumata
et exaltandum, ut tum postulet et accipiat gentes in haereditatem et
fines terra in possessionem Ps: 2. quo sit sibi eos subjecturus, indicat,
qndo dicit, se eos ad se tracturum, se. ut antea dixit, ut et illi sint,
ubi ipse erat futurus, quo vero hoc trahat ut veniat ad Xtum dictum est
supra cap: 6: 44. qndo se. ita illuminat illetus p Sp. S. ut inde oriatur
amor Xti in illbate fames et fitis justitiae Xti, conjunctio cum Xto x ut
Sera loqtur, fides in Xtum; Tractio illa ut illic Patri, ita hic Xto tribuit
se. qa vi meriti eis et potestatem eis trahendi erant, nam Spus q illos trahit,
agit et ducit, est Spus Xti; Xtus et sibi tribuit erripe vasa diabolo, ut vi-
sum antea; et qndo dicit se oes ad se tracturum stylo Sera, ut alig-
ties notavimus, innuit Judaeos n tm, sed et Gentes Xto obedituras, sub-
laba

lata inimicitia, atq adeo xtm habiturum pplm et regnum inr Ju-
dæos et Gentes, et qoo conversio illa Gentium n minq q Judæorum
conjuncta sit cum morte xti, docuimq ad v. 24. hq capitis. Cap: 12.

Itaq cum ijs uteretr verbis xtq, ex qbq Auditores colligere po-
terant, q ijs scaret, qli mortis gre sit moriturq ut e v. 33. inde
oritr in pplo dubitao et anceps disputao, qoo inr se duo hæc
concilianda sint, q npe velit haberi p xto, et tn pdicat se mo-
riturum ee morte crucis, et caa dubitaois erat testium Scra,
q hic illgnt noe legis, q xtq sit mansurq in secula, cum eo enim
n poe conciliari, q dicat filium hois exaltandum ee sc. in cruce,
an e hic filiq hois sit aliq q Messias? ex parte sane verum
loquuntr, sz n satis distinguunt q distinguenda erant, et opponnt
sibi, q subordinanda erant; Verum erat et pdictum in Scra, xto
filio hois oia subjicienda ee Ps: 8. regnum eq fore sine fine,
et tamdiu duraturum, qdiu sol durat 2. Sam: 7. Ps: 89. et ipsum
regnaturum, donec oes hostes eq ipsi subjiciantr ut scabellum pedum
eq, sz in hoc regnum et hanc gloriam p mortem debebat intrare,
hoc lex et pphæ docuerant, unde xtq hoc inde pbavit, discipulis
cum ipsis Emauntem euntibq Luc. 24. et passoes et glorias xti p-
dixerant secuturas, atq scrutati erant 1. Pet: 1. ubiq enim tam
de passoibq et morte q de regno xti sermo e, pdictum enim erat,
lapidem fundati ab architectis ee rejiciendum Ps: 118. Cq xtm con-
silia capienda Ps: 2. ipsum exscindendum dan: 9. rupem salutis
p scelesto tractandum deut: 32. illum ex judicio assumendum, q
idem e cum hoc ὑψοθήναι Es: 53. et q st. talia plura, itaq
et παθητὸς et gloriosq nobis in Scra repsentatr xtq, itaq er-
rabant Judæi, qndo hæc sibi opponebant. v. 33.

Dum ita pplq ignoriam Scrarum hoc ipso manifestat, xtq inde
occaoem sumit pplm admonendi, et qdiu poet frui ipso, et ministris v. 35.

eq

eg, ut legis veris interpretibus ea opportunitate utatur, et simul ta-
cite predicet futurum ex Serarum illa ignoria et deterrae veri sensu
earum, ut magis magisque obtenebrentur, eo enim videntur pertinere ver-
ba Xti, quando dicit adhuc exiguum tps, lux vobiscum est, ambulate
dum lucem habetis, ut tenebrae vos non comprehendant; dicit et
Xtus primo ad breve tps lucem cum ipsis futuram, qd lucis noc
in Sera veniat, sapius dictum fuit se. illud q. idem pstat respon-
mentis in Spualibus, q. lux oculis pstat in corporalibus, itaque hoc noc
non uni rei convenit et tribuitur; Verbum dei lux vocatur, qa manife-
statur occulta dei consilia; Spus S. opus vocatur lux, qa fuit ut res
spuales spualiter illustrarent et dijudicarent 1. Cor: 2. Deus lux vocatur, qa
e caa ois cognitionis vera in naa et in graa, ois veritatis fons, et in
ipso quoque cognoscitur, recte deorum cognosci pt et debet; Xtus quoque sin-
gulari ratione lux vocatur ut videtur cap: 1. re oia recensearur; Itaque
quando hic dicit, lucem exiguum tps cum ipsis futuram, non occulte
se ipsum innuit, q. in seqq. confirmat, ubi credere in lucem videt
ce credere in Xtum, nam illi opponitur v. 37. non credere in ipsum npe
Xtum, et futurum erat, ut et supra monuit Xtus, et in seqq. monebit
ut Xtus brevi ab illis recederet et rederet ad Patrem à q. missus erat,
debebat enim considere ad dextram Majestatis in coelo Ps. 110. atque
coelum habere, q. throno suo, q. adumbratum erat p. Zionem, ubi
erat domus regia, q. Ps. 110 manifesto alludit, quando ex Sione dicit
mittendum Sceptrum roboris, et ipsi Judaei erant ipsum exaltaturi ex
terra, p. Gentiles se. atque ita excisuri ex terra viventium Dan: 9.
Et hoc videtur opponi tacite pversae Judaeorum opinioni, q. Regem suum
Messiam putabant in terra cum pompa regnaturum, innuit enim
fatis, suum regnum et regnum veritatis, quando se lucem vocat, sic
Opt. simul innuit Xtus suam et Patris sui gloriam et graam et ver-
bum graae non sper inter Judaeos Predicandum, sic futurum, ut quando ipsi
et Principes illorum tq. architecti lapidem in Sione fundatum

erat

Cap: 12.

cent rejecturi, et verbum Eglij spreturi q ipsis primo annunci-
ari debebat, Apli ad gentes se convertebant, atq ita lux orie-
bat in tenebris.

Hinc secundò monet, ut ambulent dum lucem habeant, ne tenebræ
illos comprehendant & ut ambulent in luce; Quid sit ambulare in
luce, aliqties dictum ē. Scrā stylo notant actōes directæ ad certū
finem, uti in via ambulamq, ut pveniamq ad metam; ambulare
ē in luce ē agere ita ut cum judicio scdm veritatem eligamus
certum finem et verum, et cum raōe ea agamq, q ex pscripto dei
scdm leges eq cum p raōem tum p revelaōes manifestates ad illū
ducunt, & q cum felicitate conjuncta st, et ita jubet ambulare
dum habeant lucem & jubet eos à se discere qd faciendum sit, ut
facientes dei vltatem habeant vām aam; Sanctio hq mandati
ē in verbis, ne tenebræ vos comprehendant, qbq tacitè commina-
bat futurum, ut pplm judaicum tenebræ involvant, ideo qa xtm
et verbum Eglij spernebat & qa lucem adeē sciebat, hoc oēs pphæ
pdixerunt, illos rejiciendos eē à facie dei, deum faciem suam ab
ipsis occultaturum, atq ipsis diem ita dni tenebras futurum,
q alias erat dies lucis, in q statu hodieq st velo adhuc in hunc
diem incumbente cordibq ipsorum, ne point videre lucem veritatis.

Tertiò describit, qd sit in tenebris agere, et q miserum hoc,
q in tenebris ambulat, nescit q et q vadat, nam n n ope lucis
tum viam tum metam cognoscere pmq; Et ita res habet cum hoē, q
cupit veram sapiam tq. lucem, et nescit finem verum, quem intende-
re cum oibq suis actoibq debet, et q oia dirigere & q nescit
summum bonum et veram felicitatem, et q nescit qd facere opor-
teat, ut beatq fiat, q sit caa salutis, q condiōes comuois cum
caa salutis, q nihil pt eē magis miserum in hoē, q naalr beatq
eē cupit, et habet insitum pfectæ felicitatis desiderium, cujus
itaq prima cura ē, ut sciat q et q eundum, atq adeo ut am-
bulet in luce et n in tenebris.

Indè

V. 36. Indè & occaõem sumit iterum adhortandi eos, ut dum habeant lucem, credant in lucem, ut fiant filij lucis V. 36. docens credere in lucem ẽe ambulare in luce, is enim revera ambulat in luce q̃ credit in Xtm, cui Xtꝰ ẽ vera caã salutis, et Xtm nosse, et modum comũoĩs cum Xto, ẽ lucem videre. Itaq; Xtm amare, Xtm ut salutis caãm amplecti et agere ea q̃ pscribit Xtꝰ ad sui commuõem, ẽ ambulare in luce, hoc vero ẽ credere, & dum pmittit futurum, ut si credant in lucem, fiant filij lucis x stylo Scrã nosse lucem veritatis salutaris, eam amare, ad eꝰ imaginem efformari, eam dictis factisq; exprimere, agere cum raõe et judiõ, agere inq̃ cum fide et πληροφορία et certitudine vltatis diã, ut pateat fidem contrariam ẽe ignoriã et cæco affectui, alias enim ñ crederemꝰ in lucem, neq; eẽmꝰ filij lucis ꝫ tenebrarum.

Deniq; addit Eglista, Xtm postq̃ hæc dixisset, abijsse et se occultasse ab illis, ejꝰ variæ potuerunt ẽe caã, et inr̃ alias hæc p.d. q̃ venisset hora ipsiꝰ, ubi in supioribꝰ aliq̃ties vidimꝰ, ipsum hac raõe hostium odium et insidias evitasse et auffugisse, atq; ita explo suo monuisse, ñ sine necessitate, tum tm̃ q̃ndo deꝰ id postulat, adeunda ẽe pericula.

V. 37. Simul autem monet, qs fuerit miraculorum exitꝰ s. signorũ Xti, q̃ndo subjicit V. 37. q̃ ñ crediderint in ipsum, qõo innuit, qs sit finis signorum, ut npẽ sint argtm fidei, s. ut hoẽs eorũ intuitu et consideraõe pmoveant ad fidem drã illiꝰ, q̃ signa illa facit, et hunc finem signorum indicat Aplꝰ Heb. 2. V. 3. et 4. ꝫ eadem opa docet, ñ in oĩbꝰ signa efficacia ẽe, ubi npẽ ñ sit cor apte dispositum, s. ut Scrã alias et hinc in seqq. dicit, ubi ñ st oculi ad videndum, aures ad audiendum et cor ad illgndum et considerandum, revera enim reqrit pter signa attentio et consideraõ signorum debita, et ad id reqrit, ut absint pjudicia, errores, et pravæ cupiditates, eæ enim impediunt amoris cognitoẽm et fidem, ab his cor purgari debet, ut poit semen verbi recipe, nam ut ait Aplꝰ hoõ ψυχικὸς

ñ pt

Cap: 12.

n pt illgere et recipere ea q st Spg 1. Cor: 2. qb. et Qsóvnpa bás,
xos legi dei n subjicit se, neq; subjicere pt, qa ē inimicitia
adversus deum Rom: 8: 7. hinc Xtus ad regraoem adēc nrio debere
dixit cap: 3. supra, et quosdam objicit, q. n poent credere qa ho,
norem sumunt à se invicem mutuum n q. sup biant, et Q si quis
velit facere voluntatem dei illum cognituum de dra sua cap: 5. v
44. ut et cap: 7. v. 17. Et hoc erat q Xtus innuere volebat illa
parabola, q docuit; q. q raōe agri semen suum serat v n Matth:
13. Luc: 8.

Ne tn hoc temere dixisse videat, ostendit hunc Qdicaois Eglij q
xtm et Apls eventum Qdictum ēe p ppha ut apud Es: 53. 1. intro,
duci conquerentem paucos ēe q credunt Qdicaoi, q. eodem fine alle,
gat Rom: 10. v. 16. illic enim agit de Messia docent ōia Qdicata,
q nulli alij sedm analogiam Serarum et fidei conveniunt, is erat
fine fide, in illum peccata nra conjecta st, is ē servus dei justus, co,
quoe sua multos justificaus, is ē factus ᴍᴍᴍ, poena explaris,
nobis pacem adferens, eq vibicibus sanamur, is dedit se ᴍᴍᴍ, is
in morbis suis cum sceleribus, et in sepultura sua cum divitibus fuit,
is denq; propea q ejam suam tulerit in morbem, spolia reportavit
et divesit in multis, ibaqs axoy. metonymice notat
Qdicaoem Eglij, verbum crucis in q annunciat Xtus crucifixus, q
Judaeis scandalum, ita Graecis stultitia futurum erat 1. Cor: 1. atqs
ideo n erant credituri, ut illic videant introducti Apli et cum
illis credentes, conquerentes de paucitate fidelium, qndo interrogan,
do qs credidit? negant multos credidisse, ut solent habere tales
interrogaones, habere vim negandi, q. convenit cum alijs pphijs prum,
ciantibus Judaeorum incredulitatem et paucitatem fidelium, in Eglij
prima praedicaoe.

Sed simul indicat caa, cur tam pauci credant sc. q. brachium
dei illis n revelet i. p brachium dei imprimis notat potentia dei, uti
notissm ē, et qa Spus S. sedm Oeconomiam SS. Trinitatis exerit po,
tiam

tiam diam in illuminando, regrando et sanctificando peccorem, ut tota Scra docet illum p dei brachium illgere nil vetat ita Matth: 12. digitus dei vestri vocat coll: 28. Itaq sensus e peccatorem, nisi regret et illuminet à Spu dei, n poe credere, n enim oium e fides, fides e donum dei in illis q st dei opus Eph: 2. et q credunt p supexcellentem magnitudinem potiae scdm efficaciam roboris virium eus quos exercuit in resuscitaoe Xti ex mortuis, et collocaoe eus ad dextram suam in supcoelestibus Eph: 1: v. 19. 20. credunt ut revelao brachij dni sit opao eus efficax stylo Scra, dicit enim deus nudare et revelare dextram suam qndo potenter hostes coercet et punit.

v. 39. Quantae vero hoc necessitatis sit ad fidem docet v. 39. qndo inqt, ppea eos n potuisse credere, cum enim in ipsis nihil eet, p q credere poent, imo potius ipsorum Φρόνημα, ut loqt Aplus, eet ἔχθρα εἰς θεόν, et dei gratiosa at efficax opao justo dei judio ipsos n faceret idoneos ad credendum, consequens erat, ut n poent credere.

v. 40. 41. Atq ita iterum futurum fuisse pbat eusdem pphiae testio v. 40. et 41. ita ut ostendat, q pphia de incredulitate judaeorum eusq cais pdixerit, et tunc ostendat, q occaoe de ea locutus fuerit; de priori dicit, deum oculos ipsorum excaecasse et cor obdurasse, ut n videant oculis, neq corde illgant et convertant et sanent, q sane recte illgi debet, ut sensus verbis illis det, diae justiae et sanctitati congruus, atq ita si verba illa convenienter analogiae fidei et Scrarum explicemus, certum e, deum n ee pecci auctorem, ex Israele ipso ee pditoem eus ut pphia loqt, et deum, ut Jac: 1. e, neminem tentare ad malum et peccu, itaq hoc qndo hic dicit, ita comode illgimus, ut tribuamus deo tq. justo Judici, q autem raoe ille dicat excaecare, cor indurare,

p. ex

Cap: 12.

p. ex Rom: 1. ubi dicit Aplus, quosdam tradidisse in reprobam mentem, ut facerent q̄ n̄ decerent, tradidisse quosdam affectibus et passionibus inhonestis s. turpibus, sz q̄les? eos sc. q̄ deum cognoscentes, n̄ ut deum glorificaverant, q̄ gloriam eius mutaverant et crāis serviverant ꝓter Creatorem, neq; opæ pretium putabant deum habere in cognitione à v. 21. ad 28.

2. Thess: 2. v. 10. 11. 12. dicitur, q̄ deus q̄busdam mittat efficaciam erroris ut credant mendacio, sz q̄bus et cur? sc. in illis, et ꝑpeà, q̄ n̄ receperint amorem veritatis, sz in oī impietate ambulaverint v. 10, 11. et 12. tales autem deus excæcat tradens in reprobam mentem etc. tales obdurat, q̄ndo n̄ illuminat, affectibus suis pravis relinq̄t, n̄ regrat et sanctificat, ita enim fieri n̄ pt, q̄n ubi datur occāo peccandi, paulatim pejores et pejores fiant ut ē Rom: 7. peccum fiat peccaminosius, hoc e. modo si q̄ supsit lux cognitionis extinguitur et oculi mentis excæcantur, et si qs supfuit sensus virtutis tollitur et cor magis magisq; obduratur, et hoc mxe convenit cum textu Esaiæ, si cap: 5. et 6. conferantur, patebit fle, q̄ hic memoratur describi tq. justum dei judicium, et cum re ipsa hoc convenire, et his verbis exprimi pōe, satis videtur manifestum ēe, nam utiq; q̄a n̄ nisi in luce dei lucem videre pmus, q̄ndo hic sol se à nobis justè avertit, v̄ nos ab illo avertimus, necārio tenebræ fimus v. caremus cognitione salutari stylo Scrā, q̄a tum mens sine cognitione veritatis salutaris, sine sapia, v. q̄ oculus sine luce, et porrò q̄ndo cor malum ē, fieri neq̄t, q̄n ubi accedit lux veritatis, illic indurētur, ut lutum calore solis, et idem ꝓstant oēs peccandi occāones, et hinc nil aliud, tum seq. pt, q̄ ut tales n̄ videant oculis, v. n̄ rectè discernant res, verum à falso, bonum à malo, uti res cpreæ earumq; variæ figuræ et formæ visu

dis-

discernunt, atq; adeo n̄ illgant corde, ꝛ n̄ rectè judicent, raōci-
nent, affirment, negent aut improbent cum raōe, et scdm̄ claram
et distinctam veritatis perceptoēm, et hinc porro n̄ faciant re-
ctam optionem et electoēm, atq; adeo se ad Deum et verum bo-
num amandum et summum dn̄um venerandum n̄ vertant, neq;
ad eum confugiant, ex sensu vero miseriæ suæ et agnīoe mi-
sericordiæ et potiæ ipsiꝰ in Mediatore pecci oblatæ, et hinc
et n̄ fiant misericordiæ dīæ participes, neq; ad hoc Medico,
ad quem se n̄ convertunt, sanent ab oībꝰ suis morbis, ut ē
Ps: 113. ꝛ regrent, sanctificent et justificent, nam hæ dei
opaoes sanaōis nōe in Scra veniunt, qa st̄ menti peccōris
id q̄ sanitas cpri aut potiꝰ q̄ Medicina, ita ut loquar cpri.

De secunda autem occaōe, q̄ hæc pdixerat Esaias, notat
Eglista, q̄ hæc dixerit, cum videret gloriam xti et loqueret de illo;
Quid p gloriam illgat, hoc cap: explicui. Per gloriam xti illgr
oīs eꝰ pstia atq; excellia, q̄ illi convenit tq. deo, tum q̄ deo
in carne manifestato, atq; adeo Mediatori dei et hōum, eam
gloriam ipsi scdm̄ Oeconomiam SS. Trinitatis vindicat Pater,
q̄ndo illum collocavit ad dextram Majestatis in coelo, regnum
illi et oīa dedit, et ptatem in coelo et in terra, oīaq; eꝰ pedibꝰ
subjecit, atq; adeo dn̄um declaravit, ut oēs id fateri debeant,
et illi genu flectere Ps: 8. et 110. Matth: 8. Phil. 2 Heb: 2.
apud Esaiam vero in illa gloria videbat, qa Esaiæ repsentabat
ut insidens excelso solio, eꝰ vestimenta totum tplm implerent,
ita ut tota terra simul plena eēt gloria eꝰ, q̄ antea tm̄ sym-
bolicè conspicua erat in SS. nunc vero manifestanda erat
in tota terra p pdicaōem eꝰ inr Judæos et Gentes, et huic xti
statui conveniunt oīa apud Esaiam, et nulli alij, ut rectè Eglista
dixerit, tunc Esaiam vidisse xtm, et de illo locutū fuisse.

Uti

Cap: 12. 43.
V. 42. 43.

Uti vero memoraverat aptam qrundam incredulitatem, ita nunc docet, eam n̄ ita universalem ēē, ut n̄ qdam crederent in ipsum et ex primoribꝰ, etsi fides ipsorum n̄ fuerit satis efficax et valida ad supandas tentaōes carnis et mundum, docet enim V. 42. et 43. multos ex Principibꝰ credidisse in ipsum, sꝫ pp Pharisaeos n̄ fuisse confessos, ne ex Synagoga ejicerent, et eꝰ metꝰ caām fuisse, q magis amarent gloriam hoūm q dei. Notavimꝰ in supioribꝰ, fidem in Scra diversimode sumi, atq et τὸ credere in Emphasi notare id, q verè nos xto conjungit, s. statum et actꝰ hoīs conformes formulae foederis graae, in q̄ in xto salꝰ et salutis condiōes offerunt, ὁμολογία vera in illam formulam, ē ipsissa fides, sꝫ in minori Emphasi et notat actum illum, q qcunq veritatem veram judicamꝰ, atq ita in his, qndo dicunt credidisse, fides p obto habuit illam veritatem, q Jesꝰ sit xtꝰ, etsi in multis conjuncta eēt cum magna ignoria xti et regni eꝰ, atq adeò legum regni eꝰ, imo conjuncta cum pversa idea xti et regni xti et talis fides n̄ ē revera fides neq durabilis, qa qprimum tales deprehendunt eventum n̄ respondere suae pversae ideae et spei, fle deficiunt ab illa fide, uti supra memorabant qdam, q xtm deserebant, antea etsi in ipsum credidissent; Non mirum ē q Principes hi n̄ confessi fuerint xtm pp Pharisaeos, qrum tam magna erat imprimis in Synedrio magno Autoritas, ut supra notavimꝰ, ne ex Synagoga ejicerent, similis Nicodemo Principi qqꝫ Judaeorum de q egimꝰ cap: 3. visum et ē supra decretum fuisse, ut si qs confiteret Jesum ēē xtm ἀποβυναγώγος fieret, hoc verò cum dedecori sibi ēē putabant, et in gloria hi ἄρχοντες cum eēnt, nolebant xtum fateri metu illiꝰ poenae, & nolebant fateri, q Jesum hunc haberent p xto, caā erat, qa amabant magis gloriam hoūm, q dei, tales enim n̄ poē credere supra monuit xtꝰ cap: 5: 14. ut n̄ sit necēe, q ibi dta st repetere; Miseri sanè

hoēs

hoēs, q n̄ revocabant ad ajum oēm gloriam apud hoēs, oēm existi-
maoem ēē tpr̄arias et evanidas, neq; in veris bonis numerandas,
sz hoc unicè spectandum, ut habeamꝰ laudem ex Deo ut Aplꝰ loqꝫ
Rom: 2: 29. ut q solꝰ rectè pt, n̄ tm̄ de hoīs virtute judicare,
sz ꝑmia qq; et poenas ꝓ meritis et demeritis tribuere, imo aūm
ꝑdere et servare, nam sanè laudari v̄ culpari, atq; adeo judicari
ab eo cui n̄ convenit judicium, nil admodum ꝓdē v̄ nocet, undè
Aplꝰ rectè judicabat, minimum sibi ēē judicari v̄ condemnari ab
huāo dn̄o s. hoē 1. Cor: 4: 3. id spectandum unicè, ut nos ipsos ju-
dicemꝰ, ne à dn̄o condemnemur, sz ut laudem apud Deum habea-
mꝰ, q ꝓmisit se honoraturum honorantes se Ps: 18.

Hinc verò manifestum ē, q hi hoēs n̄ habuerint veram fi-
dem, ea enim ut ē 1. Joh: 5. ē victoria mundi, unde vis fidei
ꝯ tentaoēs ꝓlixè laudaꝫ in Patriarchis Heb: 11.

V. 44. Ut vero xtꝰ suos excitaret ad veram fidem, ꝓponit veræ
fidei naām et frūm V. 44. seqq. et ꝯ incredulitatis poenam V.
47. et 48. nam fidei naam describit, q̄ndo docet eum q vere in
se credat, credere in Patrem à q missꝰ erat, et in se credere ut
lucem mundi, hoc sæpiꝰ monuit supra, q n̄ aliter poīt neq; de-
beat considerari q ut legatꝰ dei, ita ut in ipsiꝰ ꝑsona v̄ ho-
neretꝫ v̄ laudetꝫ Majestas et Autoritas dei, qōo q̄ndo loqꝫ n̄ negat
se ēē deum qad dīam naām, sz loqꝫ ut filiꝰ hoīs et sedm̄ Oecono-
miam, atq; ita sedm̄ externam speēm sub q̄ illis se manifestabat,
et q. adhuc velo humanitatis, ut loquebantꝫ Veteres et humilita-
tis occultabat plenitudinem deitatis in ipso habitantem, ea e.
mxē debebat ēē conspicua, postq oīa consummasset, q̄ndo glo-
rificandꝰ erat in illa gloria, q habuerat ante jacta mundi
fundamenta ut visum supra ad V. 23. Itaq; hoc mysterium qdām
modo celans ad tps habuit satis se gerere ꝓ legato dei, et hoc nōe po-
stulare fidem et obsequm.

Quan-

Cap: 12. 45.

Quanq interim n̄ obscurè innuat se unum ēē cum eo, à q missꝰ erat, q cap: 10. disertè dixerat, dicit enim v. 45. cum q se videat, videre et mittentem se, atq adeo se ēē imaginem invisibilis Dei visibilem Col. 4. Joh: 14: 9. et qdem imago eꝰ, q Pris opa faciat et sibi asserat, atq adeo illi ibos, et docuit et pbavit hoc eo modo cap: 5. plixiꝰ, neq enim alias deꝰ videri poterat, quem nemo vidit, aut videre pt, ut loqt Aplꝰ, oculis npe carnis ut ē apud Jobum. v. 45.

Uti ita se qqs statuit obtm fidei, ita tn̄ ut Oeconomicè p ipsum credamꝰ in deum, ut ē 1. Pet: 1, ita et nunc docet, qōo sit obtm fidei, npe ut lux mundi. Quod qd sit plixiꝰ dictum ē supra cap: 1: 3. 8. et 9. hic illud solum observandum ē, hunc ēē frum fidei in xtm, ut credentes in ipsum n̄ maneant in tenebris; Quid sit ēē in tenebris, aliqties diximꝰ in superioribꝰ: Tenebræ st symbolum ignoriæ, tum et impietatis et tristiæ ac miseriæ, qndo & dicit credentem n̄ manere in tenebris, docet p fidem hoem liberari ab ignoria rerum cognitu necariarū, ab impietate et deniq à miseria, qōo simul innuit hoem, anteq credat, in ignoria, impietate et miseria jacere, tum verò fidei hunc frum acceptum fert, hoc n̄ ita illgndum ē, ac si qs primo credat, et tum demum à tenebris liberet, ss ut hoc ipso q credimꝰ relinqmꝰ tenebras, credimꝰ enim qndo illuminamur ut cognoscamꝰ veritatem salutarem, qndo sanctificamur ut amemꝰ eam, atq ita nos veritas liberos facit à pecco et poena pecci, dum eam fide amplectimur, ita ut xtꝰ hoc dicere velit, hanc ēē veræ fidei naam, ut n̄ poit qsq credere et manere in tenebris, ss credendo relinquere tenebras, et Deum donando fidem eripe eum ex regno tenebrarum et transferre in regnum lucis, primùm v. 46.

graæ

grãæ tum gloriæ, sz de fructibꝰ et nãa fidei in superioribꝰ qqꝫ plixè egimꝰ.

N. 47. Contra verò docet Xtꝰ, qd exspectandum sit n̄ credentibꝰ N. 47. et seqq. sc. q sint futuri ὑπόδικοι, obnoxij eꝰ judicio sc. à q missꝰ erat Xtꝰ, hoc ita docet Xtꝰ, ut ostendat, q fine ipse missꝰ sit, et qnam pprium ipsiꝰ officium, et officium eꝰ à q missꝰ erat scdm Oeconomiam, de se dicit, q n̄ credentes et n̄ obedientes verbis suis /: audire enim obedire ē Scrã stylo :/ ipse n̄ judicet qõ revera scat, hoc pprium suum munꝰ n̄ ēe, ut visum ē supra cap: 3: 17. etsi officij illiꝰ consequens qqꝫ sit judicare mundum, ut illic plixiꝰ ostendimꝰ; Pterea observandum, Xtm Majestatē suam adhuc tegere, et huc usqꝫ de se loq respu statꝰ psentis, in q tum erat, qndo ndum erat glorificatꝰ; Quod vero hoc n̄ sit pprium eꝰ officium, pbat à fine ob quem venerat in mundum npe ad mundum servandum ꝛ electos ex mundo, pplm suum, oves suas, Judæos et Gentes sine discrimine, liberandum à dnio et poena pecci, ut loco cit: itidem plixiꝰ dictum ē; Quod ꝫ mundꝰ n̄ servatꝫ ꝛ q n̄ oes servantꝫ, hoc inde ē, q verba ipsiꝰ n̄ audiūt ꝛ illis n̄ obediunt et credunt, nam verba illa, uti pmittunt credentibꝰ justiam, ita n̄ credentibꝰ denunciant judicia et æam mortem.

N. 48. Probat autem hoc distinctiꝰ, qndo docet, illa verba, illum ipsum sermonem, q ipsos invitaverat ad comuoem sui, atq adeo salutis, Eos q ipsum spernant et n̄ recipiant verba ipsiꝰ, in ultimo die judicatura, siqdem fieri n̄ pt, ut /: si verum ē, q Xtꝰ annunciavit cap: 3. q ita dilexerit deꝰ mundum, ut qsqs credat in ipsum, sit servandꝰ et habiturꝰ vam æam :/ verum qqꝫ n̄ sit Eum q n̄ credat, n̄ habiturum vam æam, sz damnandum fore, fieri

enim

enim negt, ut idem sit effectus fidei et incredulitatis, obediæ et inobediæ, si bonum et justum ē, ut credentes salventur, bonum quoque et justum ē, ut n̄ credentes pereant.

Cap: 12.

Id raōe evidenti confirmat Xtus V. 49. qa sc. in contextu Xti et verborum eius insit crimen læsæ Majestatis diæ, eius nōe loquitur Xtus, ut q n̄ loquetur ex se ipso, sed mandatum accepit à Patre q loq debeat. Hoc illud ē, q sæpius supra ursit Xtus, se loq ut legatū, atque adeo verba sua consideranda ēe ut verba eius q miserat ipsum, contemtum sui ēe contemtum eius, à q missus erat, quōo loquitur, ut sæpius docuimus secdm Oeconomiam, secdm q ut servus considerandus ē, q mandato alterius subest, uti sæpius apud nrum Eglistam de tali mandato loquitur Xtus, factus enim erat sub lege dei filius quando factus x natus erat ex muliere Gal. 4. acceperat formam servi quando factus erat in similitudine hoīum Phil. 2. undè Es: cap: 42. et 43. alijsque locis, Deus eum servum suum vocat, verum postea declarari debebat dnus, quando glorificari debebat, ut paulo antea vidimus, et ipsi dari ptas oīs in coelo et in terra.

V. 49.

Uti vero hoc faciebat ad conciliandum verbis suis reve„ riam, ita hoc eo ptinet, ut verborum suorum instillet ijs amo„ rem, quando porrò docet, q mandatum illud sit vā æā x ad vām æām, atque adeo in eius observaōe sit merces valdè magna, nil enim ē, q hōo amare poīt p vā ajali et tprali inr res hus mun„ di, sed ea umbra tm væ ē et ferè inane noēn, si comparetur cum vā æā, atque adeo illi verbo q ostendit viam ad vām æām de„ betur obediā amoris, qd vero sit vā æā diximus, pfecta npe cognīo, pfectus amor, pfecta lætia imprimis in Deo; Itaque qcqd loquebatur Xtus, eo ptinebat, ut hoībus indicaret viam væ, dicit enim se ita loq, ut Pater ipsi locutus erat, Patris autem man„

datum

datum erat, ut dixit vā aā s. ad vām aām, hinc ē sequebatur q verbis ipsius et deberet obedia, qa considerari debebant ut verba Patris à q missus erat, et obedia amoris, qa erant verba vā.

Cap: XIII.

Hoc capite indè ab initio usq ad finem describr tum qsi pparao xti ad mortem, tum ipsa mors, deniq ea, q illam secuta st. Præparao autem illa conspicua ē in varijs xti tum dictis tum factis, q hoc et tribus seqq. capp. occurrunt.

Caput hoc pt commodè in 5. partes distribui

1. ē Hria lotois pedum et adhortao xti ad discipulos inde petita ab initio usq ad v. 18.
2. Prædictio pditois xti, et demonstrao pditoris ad v. 31.
3. Dra de glorificaoe dei et xti inde usq ad 33.
4. Prædictio abitus xti ad Patrem cum mandato ad discipulos de mutua dilectoe ad v. 36.
5. Prædictio de lapsu Petri, inde ad finem usq.

α. Occurrit lotio pedum, eus indicatur

a. tps v. 1. et 2. npe ante festum paschatis et post coenam

b. Caa, q simul st caa mortis xti, constans npe dilectio xti erga suos, ut et ptas à Patre sibi data v. 1. et 3.

c. Ipsa lotio, eusq modus, partes et adjuncta v. 4. et 5.

d. Petri cum humilis detrectao, tum postq melius à xto edoctus eet, pmptum obsequm v. 6. 7. 8. 9 et 10.

e. Rao lotois mystica v. 8. et 10.

f. Tacita exclusio unius pditois, npe à re scata lotois v. 10 et 11.

g. Ad,

Cap: 13.

g. Adhortaõ ad imitaõem, varijs raõibꝰ et argtis, partim ab æqtate, partim ab utilitate petitis, confirmata ℣. 12. 13. 14. 15. 16. 17.

β. Propnr xti de pditoe sui et pditore pphia, ubi

a. Proditois tum pposio tum confirmaõ fit ex pphia ℣. 18.

b. Raõ indicatꝫ hꝰ pdictois s. pphiæ hꝰ, ut sit npe argtm fidei in xtm et agnois ptatis ipsiꝰ

c. Officium circa illos, quos xtꝰ ex ptate missurꝰ erat, et ꝑ quos ad fidem et obsequium erat invitaturꝰ ℣. 20.

d. Commoõ aci in xto, orta ex intuitu pdeois et pditoris ℣. 21

e. Ipsa pphia, et gralior demonstraõ pditoris ℣. 21.

f. Discipulorum ppeà sollicitudo et anxietas ℣. 22.

g. Uniꝰ ex discipulis et qdem ꝑ reliqs xto dilecti de pditoe sci„scitaõ ℣. 23. 24. 25.

h. xti responsio subministrans signa, unde pditor dignoscatꝫ ℣. 26.

i. Caa impulsiva pdeois, diaboli npe instinctꝰ ℣. 27.

k. xti ad pditorem sermo, ne moras faciat, indicans prom„ptitudinem patiendi ibid:

l. Stupor discipulorum circa hunc xti ad pditorem sermo„nem ℣. 28. 29.

m. Proditoris abitꝰ ad pdendum xtm spectans ℣. 30.

γ. Sermo xti occurrit, de glorificaõe dei Patris et sui, ubi

a. docet se glorificandum ut filium hois ℣. 31.

b. deum Patrem in se glorificandum ibid:

c. dei Patris glorificaõem ꝑ filium ee caam, cur glo„rificet vicissim filium ℣. 32.

δ. Propnr

δ. Propnr ꝑdictio Xti de abitu Xti, tq. via ad gloriam, et discipulorū post Xti abitum, erga se invicem officium, quo ad abitum

a. is indicatꝫ, ita ut simul tps addatꝫ v. 33.

b. ad Xtm solum restringitꝫ cum exclusoe aliorum ibid:

Quod praeceptum ad discipulos, eꝰ expnr

1. Adjunctum q sit novum v. 34.

2. ipsum argtm, mutua npe dilectio v. 34.

3. rao eꝰ, et confirmao, petita à comuoe cum Xto v. 35.

ε. Tandem seqꝫ ꝑdictio de lapsu Petri, eꝰ indicatꝫ

α. Occao sc. Petri, tum qstio de abitu Xti, tum Xti de impotia eꝰ ad sequendum responsio, tum Petri ꝑsumtio v. 36. 37.

β. ipsa lapsꝰ eꝰ ꝑdictio. v. 38.

Primò ꝗ hoc capite occurrit lotio pedum tq. amoris Xti erga discipulos suos argtm, tps q ea facta fuit, dupliciter definit Eglista, docens factam ante festum paschatis, et qdem γενομένου δείπνου, cum coena fieret v. 1. et 2. ante festum paschatis, qndo haec contigisse dicuntꝫ, scatꝫ festum paschatis ndum advenisse, neqꝫ tn ꝑcisè et qs fuerit ante festum paschatis dies determinatꝫ, unde Cl: Lichtfot: biduo ante haec contigisse illud putat, verum Cl: Coccejꝰ pridie, et eo nititꝫ Lichtfotꝰ, q Matth: 26: 2. et Marc. 14: 1. eandem hriam recenseri existimat, idqꝫ n immerito, illic autem dicatꝫ, festum fore post duos dies, qq fatendum sit, postea demum memorari coenam in domo Simonis leprosi Bethaniae, ut priora illa ad eundē diem, q coena illa facta referri deberent, inde n poit apodicticè probari, saltem satis manifestum ee videtꝫ ex tenore hriae, postea demū venisse diem Azymorum q sedm Cl: Coccejum ipsum festum paschatis antecessit; Quicqd sit, cum p festum paschatis nil aliud commodè illgi poit, q tota eꝰ festivitas, concludendum e, hunc diem festivitatem

Cap: 13.

tem illam antecessisse; Coena & illa de q̃ agr̃ v. 2. n̄ pt̃ fuisse Cœ-
na paschatis, ss comuns, et ex collaõe cum Matth: 26: 2. Marc. 14.
et Luc: 22. satis p. eam coenam paschalem antegressam fuisse,
et factam in domo Simonis leprosi Bethaniæ; Præterea id indè
colligr̃, q̃ Xtus in hac coena Judæ dicit quod facis, hoc facito, hoc
autem dicunt̃ discipuli illxisse de ꝓparaõe et emptõe necariorum
ad festum, n̄dum & fuit festum, et in festo n̄ demum parari necaria
debent, ss parata ee, et in festo parari n̄ poterant, ubi oes alieni
à mercatura, celebrabant festum, et 3tiò dicit̃ uti hic qq̃ Luc 22:
v. 3. q̃ tum intrarit Satanas in cor Judæ, et postea demum v. 17.
q̃ venerit dies Azymorum, 4tò, si hæc Coena paschalis fuisset, qõe
fieri potuit, ut ab ea surgens Judas consilium iniverit cum Sa-
cerdotibus, coactum fuerit Synedrium, adscita turba Sicariorum, q̃
tn̄ oia facta dicunt̃ Matth: 26: 14. Luc: 22: 4. et Marc: 14: 10. 11.
utiq̃ in coena paschali oes sedm̄ legem cum suis familijs debebant
comedere agnum paschalem, neq̃ potuisset illos domatim adire ꝑꝑ
brevem tpris summam, Illa & ante festum paschatis atq̃ ita coe-
nam paschalem facta à Juda, ut oia eent constituto tpre ad ꝓditi-
onem parata, 5tò ex collaõe Joh: 14: 3. et 18: 1. satis p. hanc hic
memoratam Xti à coena surrectõem, ut discederet cum discipulis
et illam Joh: 18. diversas ee; 6tò nec vola nec vestigium coenæ pa-
schalis in hoc cap: apparet; 7mò si fuerit hæc coena paschalis,
n̄ potuissent discipuli sensum verborum Xti, v̄ Proditorem ignorare
cum in coena paschali satis aptè illum indicaverit; His argtis
satis ꝓbat Cl: Lichtfotus alijq̃, hanc coenam aliam fuisse à pascha-
li, et in hac notaõe tpris, q̃ facta hæc sint ante pascha, n̄ sine
raõe forte scatum putamus Xtm indicare voluisse, oportere, ut qui
verè festum celebrare velint, puri sint, et puros tm̄ admitti ad con-
vivium agni, imo et se mactandum, ut effunderet sanguinem suum,

tum

tum in remissoem peccorum, tum in purificaoem à peccis, atq; adeò illo festo instante aperiendum è fontem illum ⊂ pecca è inigitabes de quo Zach: 13.

Postq; ita Ips definivit Ecclesia, indicat veras facti illig Xti causas, q̃ st partim extrinseca, partim intrinseca; Extrinseca petiti ab illig abitu, quem instare cognoscebat, res ipsa è transitus ex mundo ad Patrem, ubiq; Xtg de abitu suo ad Patrem loqtur, impr: hoc è seqq. capp. è abitq; ille ppter ut reditq, unde Joh: 3. dicit abiturq eo unde venerat, ex coelo enim missq erat à Patre, ut ho„ ties supra vidimq, è vocat dnq ex coelo, q̃ ondo dicit, sermo è de toto Xto, q̃ fuit è ἐπουράνιος, qq; ita q̃ deq venit ex coelo, in qtum coelum ut ppria q. domq, sedes ac throno dei considerat, hinc etsi ut filig hoes qq; ascenderit in coelum è sublatq visibiliter, tn ascensio eq è reditq ad locum illum unde venerat, considerat è ut ascensio ipsig dei, unde ut alibi ita Ps: 67. ⊂ dictum fuerat, deu ascensurum, unde cum rare concludit Apstq, ⊂ dictum fuisse, deum antea descensurum εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς Eph: 4. 9. qa dum deq ascendit in colum ex terra, cum coelum sit alias domus dei singulari rare, p. singulari modo eum in terra fuisse, q. qd sit cap: 1. dictum è, ubi audivimq λόγον q deq erat, qq in principio apud deum, carnem factum è inter hoes habitasse, in tabernaculo cpris sui, sicut è 1. Tim: 3: 16. in carne manifestatum fuisse deum; Is Eq ita in terris manifestatq fuerat in carne, tandem debuit ascendere in coelum, è eo qq transferre huam naam, atq; ita ex mundo transire ad Patrem q ascensoem in coelum, q ascensio è partim ingressq Sacerdotis in Sanctum S. ut plixè docet in Epla ad Heb. partim ingressq Regis ad considendum in throno suo è regnum capessendum, ascendit enim ut se„ deret ad dextram dei in throno dei, & ut acciperet sem potestatem in coe„ lo è in terra, è dominaretq donec ões hostes ipsig ponatq scabellum pedum ipsig Ps: 110. col: Heb: 10. 1. Cor: 15. è hinc vocatur transitq ad Patrem, ut ita demonstraretq dei filig, tum enim demon=

strat

Cap: 13.

stratus est Θεάνθρωπος, et tum ad ipsum publicè dictum Tu es filius meus, uti ad hanc rem id quod Ps: 2. est, applicatur Heb: 1. et 5. quamdiu idem et demonstratum fuerat per resurrectionem, unde et locus ille de tempore resurrectionis explicatur Act: 13. abijt enim ad Patrem tq. habens eandem cum illo naam, eandem Majestatem et dijtatem, tq. quod fuerat in forma Dei, sed se ipsum exinaniverat, nunc verò iterum superexaltari debebat et demonstrari ἴβα ὑ ἴβος Θεῶ, et glorificari ea gloria à Pre suo, quam habuit ante jacta mundi fundamenta Joh: 17.

Et illi transitui certa hora destinata erat, ut hic dr, quae nunc venerat, cum enim oia opa Deo sint nota ἀπ' αἰῶνων et πρὸ αἰῶνων, et oia fiant secdm certum consilium dia vltatis, oia quoque certo tpre fiunt, et facit Deus oia pulchre tpre suo, impr: in hoc negotio, id obtinere debuit, cum vltariè carnem assumserit Xtus, vltariè eam deposuerit, ut ipse docuit Joh: 10. hinc non potuit illi quisquam aiam eripe, ut est ibid: neque adeo anteque venisset hora ipsius illum occidere, unde aliquoties legimus de hora illa, eaque vocatur hora et ptas tenebrarum, et pp eam, sive id potius quod in ea fiebat, venerat in mundum certa itidem hora s. tpre, quae à Prophis variè praedefinitum fuerat, et ultimum dierum ὑ finis definiti temporis vri solet, quae infallibiliter venire debebat Teste Habacuc 2.

Et hoc oe praesciebat Xtus, praesciebat venisse horam etc. p. d. ex dictis p. quod hoc non potuerit non scire quod Deus, cum illud tps firmo decreto determinasset, sed praesciebat quoque quod hoo, debebat enim quod huam naam quoque sciens volensque obire mortem, et obediens esse usque ad mortem crucis Phil: 2. et ita est esse hostia vltaria, verum ea caa non erat eius, quae nunc moliebatur et facturus erat, Intrinseca caa sc. ea erat amor erga suos constans; per amorem quod illgi debeat, non semel à nobis dictum fuit, p. d. hic illgi amor benevoliae, quae 2. Cor: 3. 13 vocatur graa dni nri Jesu Xti, et nil aliud est quam vltas redimendi salvandique peccorem, ita enim plixè illum amorem descripsit cap: 10. et amor ille alias dicitur bonitas est et Misericordia, et quae similia, ita

ut

ut eo ptinuerit, ut summam bonum comunicaret hoibus, s. partim mereretur, partim conferret oia, q ad vam pietatemq necaria, ut Petrus loqtur, et eo referri pnt oia officia salutaria tq. ad fonte suu, in eo enim amor dei conspicuus e, q det vam eam ut e cap: 6: 13. pt autem amor ille considerari, tum raoe dia, tum raoe huaae naae xti, qad diam naam amor ille liberrimus e, et de xto qq verum e, miseretur cujus vult, q hoo lege huanitatis tenebatur et amare pxum, et amorem illum subordinare consilio dio, et in eo demonstrare amorem suum, q et p fratribus mori vellet, in q teste Johanne summus amor conspicitur.

Verum is amor n e pmiscue erga oes, sz erga prios in mundo. Proprii st, q peculiari jure ad aliquem ptinent, et supra visum aliqties, qnam illi sint, npe quos dederat illi Pater, q vocantur oves ipsius et grex, qq vocantur alias pplus ipsius, possessio, hereditas Ps: 2. pplus peculij Tit: 2: 14. et q plura nomina; Itaq q ipsius erant pp donaoem Patris, et qrum reatum et peccum in se susceperat, quos redempturus erat et emturus ptio sanguinis sui, quos vi meriti sui jamjam pficiendi elegerat ex mundo, et vocarat, porro vocaturus erat, sanctificarat p Spum, quosq sanctificaturus erat, et porro conservaturus, ne qsq sibi eripet eos ex manu sua, et qbus tandem vam eam daturus erat.

Sed illi q pprii ipsius vocantur, dicuntur ee in mundo, habebat enim xtus qq pprios q n erant in mundo, multi enim jam filij erant in gloriam introducti vi sponsois ipsius p qbus ipse anrcesserat, dixeratq redime eos ne descendant in foveam inveni lytron Heb: 2. et Job: 33. qles st ij oes q p fidem justificati et salvati st, de qbus Heb: 11. qrum spus in coelis consummati erant Heb: 12

sed

Cap: 13.

sed hi erant in mundo adhuc, atq; adeo p amorem Xti conservandi ne peccarent et perirent cum mundo, futuri enim erant in mundo obnoxii tentaoibus et persecuoibus ut Xtus predixerat, ss tn ut mundū Xtus vicerat, ita qq mundum victuri illi erant, verum n nisi vi meriti incercessois, et Spus Xti, adeoq; vi amoris illius, q Xtus illos complectebat. Verum et hoc fortè hic innuit, q n tm sint in mundo, ss et ex mundo in Xto sint electi et vocati, qoo scat, q uti alieni et peccores et rei sint naa, et Xti nullam aliam ob caam q qa ille eos amarat x qa illorum misertus fuerat, alias mansissēt idioc Satanæ, vasa illius, qmdm q ex ptate eus eripiunt p Xtm vocant Matth: 12. et Luc: 11. hoc ē facit ad exaggerandum amorē Xti, q tales amaret, q erant n tm in mundo, ss et naa de mundo.

Uti ē Xtus proprios amaverat huc usq; ita nunc tps erat, qndo ex mundo abiturus erat, ut eos de amoris sui constia certiores redderet, et ita ostenderet amorem suum ee ἀμεταμέλητον, hoc ē addi, quod proprios suos amaverit usque ad finem, certè amor Xti q dei n pt n ee constans, quum deus q semel voluit, id spr velit, et in deo n magis locum habeat mutao consilij et decreti q naa, n ē hoo quem poeniteat consilij sui, neq; decreta priora emendat, emendat p posteriora tq sapientiora, in eo enim eet sapiæ et potiæ defectus, hinc Aplus docet vocaoem et χαρίσματα nullæ poenitiæ ee obnoxia Rom: 11. Sed et q hoo n poterat n ee Xti amor constans erga suos, qa p. d. alias peccasset, si n ad finem usq; pstitisset in vltate patiendi p electis et vam ponendi p fratribus suis, qs Pater ipsi redimēdos dederat, unde etsi magnitudo passois faceret, ut peteret, ut transiret calix, tn vltatem suam, vltati diæ subjiciebat, ut q sciebat

ppeà

ppea se venisse in mundum ut pateret p suis;

Sed v. 3. alia qq caa, cur Xtus, q postea narrant, dixerit et fecerit, indicat, q ê q sciret Patrem sibi oia in manus dedisse, et à Pre exiverat, et ad eum abibat, hoc cum priori cohaeret, amabat ille suos, quos Pater illi dederat, ss et exspectabat ex pacto cum Patre pmium, q pmium hic dicit datio oium in manus eg, ut in Scra ubiq, patiebat enim pp instans gaudium et gloriam, et ita ut sciret se, qndo Patrem glorificaverat, à Patre glorificandu ee, et jam ante audivimus et cap: 17. iterum videbit, pdixerat Esaias ipsum, qndo posuerat ajam suam אשם, visurum semen, et qndo effuderit ajam suam in mortem divisurum spolia inr multos cap: 53. sc. qa postq seipsum humiliasset, superexaltari debebat et accipe noen supra oe noen, ut in noe eg oe se flectat, oisq lingua confiteat ipsum ee dnum ad gloriam Patris Phil. 2. Illud oe dnium debebat ee absolutum, ut ois ipsi ptas in coelo et in terra daret Matth: 28. fle ut hic ê, oia darent in manus eg, oiaq illi subjicerent, qoo ut cum Aplo argtemur, nil excipit pter eum q oia dederit in manus eg Heb: 2. et Ps: 8. hinc jam supra audivimus cap: 5. q testatus fuerit sibi oe judicium datum, et se vivificare quos velit, ut qmdm Pater vam habeat in se, ita et vam dederit filio in se ipso habere, dominat inr inimicos et in inimicos suos Ps: 110. impium et habet in diabolos, et uno verbo, oia data st in manus eg.

Hoc sciebat Xtus, et hinc qq ea q sequunt fecit et dixit, q debuerit illa pscire, q psciverit, antea vidimus, ss hoc hic notandum ê, illud ~~hic~~ hic tq. caam allegari dictorum factorumq Xti, et sanè illgi facilè pt, cur si sciverit Xtus oia sibi à Patre data in manus ee, et laeto ajo voluerit subire mortē et simul suos de ptate sua

erudire

erudire ante mortem, et tq. in typo ostendere, q̃lia benefica ab eo exspectanda habeant vi mortis suæ, et ptatis q̃ p eam consecuturus erat, cum enim accepturus eet ptatem, n̄ tm vam eam dandi suis post hanc vam ut ē Joh: 17. sz et in hac va eos vivificandi ad novam vam, et sanctificandi s. purgandi, hinc vim sanguinis sui ad purgandum ab oi pecco p lotionem adumbrare voluit, et porrò suos erudire, tum de sui et Pris sui beneficijs, tum de ipsorum officijs. Cap: 13.

Illud verò distinctius explicat, q̃ndo addit, q à Deo exiverit et ad Deum vadat, q̃ verba p.d. continent raoem, cur Pater oia ipsi dederit in manus, sc. qa à Deo exiverat, et nunc iterum ad Deum rediturus erat, scans id q cap: 1. v. 1. vidimus, q fuerit inde ab initio, et in initio mundi apud Deum tq. Deus, atq ita ut ē Phil. 2. in forma Dei ἴσα θεῷ, æqlis Deo, eusdē npe dytatis, eusdem Majestatis, sz q se ipsum exinaniverit et comparuerit n̄ tm in similitudine houm, sz et in forma servi, et q ideo et rediturus sit ad Patrem, consummatis npe oibus, pacto mandato Patris cstita solutoe et λύτρω p suis x ut glorificaret ea gloria, q habuerat ante jacta mundi fundamenta, et accepturus noen supra oe noen, unde toties illud ingeminat se exivisse à Patre et redire ad Patrem, ut antea qq monuimus, et hæc rao qq erat, cur nunc lavaret pedes, venerat enim in mundum ut faceret purificaoem peccorum p se ipsum, ut fieret electis à Deo sanctificao, sapia, justificao et redemtio plena 1. Cor: 1: 30. uti in sequentibus plenius videbimus.

Uti illud tpus fuit et rao factorum dictorumq xti, ita singularis qq occao, et externa q. caa impulit xtm q annotat Eglista v. 2. npe q diabolus injecerit in ajum Judæ Iscariothæ, ut illum pderet, ita scat modus, q ex mundo hoc exiturus erat ad Patrem v. 2.

et

et simul finis cur venisset in mundum, Modus sc. per mortem violen-
tam inferendam ab hostibus suis, ministrante ipsorum furori Juda, non
immerito forte cogitamus non sine mysterio fuisse, quod Judas discipu-
lus Xti ipsum debuerit prodere, ut innuatur, quod qui pertinerent ad Xtum,
illi sint causa mortis eius, debuit enim mori pro suis, vam ponere pro
ovibus suis, suorum peccata ferre, et plaga quae nobis debebatur in ipso
fuit, et eo fine venerat in mundum, ut fieret obediens ad mor-
tem crucis usque, et morte sua tq. λύτρω redimeret suorum vam,
etsi vero non sine dei consilio factum fuerit id quod factum est, et nil
Judas, nil alij fecere, quod quod manus et consilium dei praeordinavit, ut
fierent teste Scra, illi tamen non habuerunt propositum in eo serviendi deo,
et non cogitarunt ita, ut Esaiae verbis utar, sed obsecuti fuerunt im-
perio animi sui, et diaboli instinctui, hinc dicitur diabolum hoc in cor
eius injecisse; Vix necesse est ut moneamus, diabolum ubique in Scra
proponi ut suppositum rationale, ut Spum et quidem malum, cui ubique
attribuuntur proprietates personales, quod conditus sit à deo in veritate,
quod in veritate non perstiterit, quod domicilium suum dereliquerit: coelo
ejectus sit, quod hominem dolo seduxerit et πανουργία sua, et ita men-
dax et homicida fuerit ab initio, ut inde satis pateat, diabolo
in Scra tribui mala et peccata ut Autori et impulsori, hic quoque mani-
festò innuitur, clarè enim satis animus Judae dirigitur à diabolo, et dia-
bolus dicitur in animum eius injecisse hoc, quod utique nil aliud sciatur, quod dia-
bolum esse substantiam rationalem, et malam quidem, et quae hominem ad patrandum
malum seducat, quomodo autem hoc injecerit in animum Judae diabolus, non
est necesse praecisè determinare, sufficit non magis ἀδύνατον esse,
ut Spus aliquis possit operari in Spum secundum certas leges sine instrumento
corporis, quod ut homo non potius Spus hominis, id possit inveniente corpore, corpus
enim per se non potest excitare cogitationes in mente, fit ex illud vi nexus
et legis à deo institutae, et ita pariter fieri potest inter Spum et Spum

praeterquam

Cap: 13.

Cterq; q; et poet diabolus opari in cps et p cps in mentem, qdni enim, qmdm ad nram vltatem movet lingua etc. ut inde oriat perceptio in mente alterius, ita ad vltatem diaboli poent moveri sanguis et Spus etc. ut inde orianti perversae cogitaoes et consilia, justo Dei judicio, apud quem n pt ee injustum, ut q n amat veritatem aut pietatem, illis immittat Spus errores et maliae ut credant mendacio et patrent malum 2. Thess: 2. certe dicit Diabolus eos q ipsi traditi st ad vltatem suam captivos ducere 2. Tim: 2. et n pt diabolus p lubitu suo opari in qbcunqs v in suis et oia opari, n enim pt amplius efficere q Deus permittit et q ille opat, ad id et malus malorum ais prus e, ut nec Judas nec qsq excusari poit, opat enim diabolus p naa subti, ut eqdē facinoris et hoo et diabolus simul sint Autores, et rao e, cur hoc qqs pmoneat, ut eo clarius pateat, q necaria sit hoi lotio q p xtm fiat, q necaria sanctificao aeqs ac justificao, nisi e. xtus vasa sua diabolo eripet, in oibus ille similiter oparet ut in Juda, hinc ptas diaboli et xti hic opponunt, qa fortior ille forti huic debuit eripe vasa sua, ut dicit Matt: 12 et Luc: 11. et pdictum fuerat Es: 49: itaqs n sine raoe haec conjunguntur, diabolus immiserat in cor Judae, et xtus suos amabat ad finem, et noverat oia suam in manum tradita, ut pateat pugnam ee inr regnum xti et diaboli vide Apoc: 12. etc.

Postq ita Eglista ostendisset, q tpre, qbus de cais xtus id q in seqq. narrat, et dixerit et fecerit, recenset nunc notabile factum xti, q e lotio pedum discipulorū suorum v. 4. seqq. ubi ostendit qoo se ad eam paraverit, et q habitu rem illam aggressus sit, se surgit ex coena; vidimus antea

V. 4.

coenam

coenam fuisse et quam illa ad v. 2. itaq; ostendit hic iterū, hoc suum cibum ēē, ut faciat vltatem Patris sui, et ea agat ad q̄ venerat in mundum pagenda, ostendens nobis qq; edendum in nōe dei, et eo fine, ut deo servire poīmus. deinde deponit vestimenta, npe vestem supiorem, p more illorum pplorum ut p. ex Matt: 5. alijsq; locis, erat enim supior illa vestis impedimēto, unde v̄ deponere v̄ colligere solebant, qōo qcqd impediebat in illo ope deponens ostendit suo explo id ōe, q nobis impedimento ē in ope Dni abjiciendum ēē, solent enim curae mundanae hoēm ineptum reddere ad opus dei, unde semen verbi suffocant Matt: 13., et Paulus jubet uti mundo ita ne abutamur, et q̄ possidemus ita possideamus ac si n̄ possideamus 1. Cor. 7. parati sc. oīa abnegare, ita volente deo, et postulante cāa dei. Uti vero vestem, q̄ impedimento erat, deposuit, ita linteo se cinxit, induens ita habitum servilem, ut q. in typo id qq; nobis hic repsentet, q de nobis testatr Paulus Phil. 2. q cum eēt in forma dei seipsum exinaniverit et similitudinem s. formam servi induerit, ut fieret obediens usq; ad montem crucis, et postea iterum exaltaretr, ut antea vidimus, venerat enim in mundū ut serviret, ut ipse loqtr, et n̄ tm̄ ita servus dei vocatr, ubiq;, ss factus sub legem servus qq; erat dominantium Es: 49. Cinxit autem se, ut ad opus eēt expeditior, qmdm̄ fideles ubiq; ea de cāa monentr, ut lumbos accinctos habeant etc, eaq; raōe parati sint ad serviendum Dno et pxo, in amore dei, eaq; raōe salutē suā operandam.

V. 5. Illo habitu assumto mittit aquam in pelvim, et caepit lavare pedes discipulorum, et abstergere linteo, q erat cinctus,

pelves

pelves tales erant ad eum usum, ꝑsertim in talibꝰ solenni-
bꝰ coenis, ubi multi unà accumbebant, ne illotis manibus
accederent, et lotiones usitatas fuisse in coenis dubitare
neqt, ss id q hic narratꝫ, q xtꝰ cœpit lavare pedes, ꝛ q
ꝑ se tulerit lavare pedes, et ad lavandos pedes se accin-
xerit, hoc inusitatum erat in festis saltem, et aliàs qqꝫ
manifestum erat in supp erga inferiores, etsi inferiores so-
liti sint ēē lavare pedes supp; Scaliger qdem putat se
ꝓbare pōe ex legenda paschali, in festo paschali bis nocte lo-
tōem obtinuisse, ss ostendat Buxtorfiꝰ contra ipsum alios-
ve, eꝰ in libris Judæorum nullum vestigium ēē, et Scaligerū
male illxisse legendam, q dicat, q soliti fuerint bis intin-
gere in embamma חֲרוֹסֶת dictum, itaq n ēē dubitandū,
qndo hic dnꝰ et Magister lavat discipulorum pedes, illi rei
gravis cāa, et mysterium magnum subsit, q dein videbimꝰ
ꝑeunte ipso Christo.

Et qa hoc ita inusitatum erat, imo indecorum videbatꝫ, V. 6.
hinc videmꝰ Petrum reniti, cum enim ad illum veniret xtꝰ,
ad ipsum dicit ille Petrꝰ, dne an tu mihi lavabis pedes? V. 6.
Emphaticum ē, q dicit, dne, id innuens, hoc officij Servos dno
n dnum servis ꝑstare debere, eꝰ simile qd legimꝰ in Joāe Matt:
3. q tn in re, etsi videatꝫ inēē argtm humilitatis, revera depre-
henditꝫ inobedīa, imo supbia qdam, et ꝑsumtio sapīæ, et imꝓbāo
eꝰ, q fit ab alio, cum tn utiq æquum fuisset, ut et Joāes et
Petrꝰ tm ꝑsumerent de sapīa xti, ut cogitarent ipsum nil fa-
cturum se indignum, et alienum à munere suo, nihilq adeo eꝰ
n habebat idoneas cāas, et in eo humilis obedīa fuisset conspi-

cua

cua, si simplr paruissent, qprimum certi erant de veritate
xti, ita ut illis caam adhuc ignorantibus, stare debuisset p
raoe vltas, sz solent ita hoes sæpè, volunt ee n tm discipu-
li supra magistros, servi supra dnos, sz et hoes volunt ee deo
sapientiores, et multi putant, se melius mundum gubernaturos
q facit deus, dum n planè acqescunt in pvidea dea et regi-
mine eus, q vero hoo solius sapientis dei consilia noscat plenè,
v illi a consilijs fuerit, cum tn dei honor sit occultare verbu
occultare aliqdiu factorum suorum raoes, in eventu autem
ac fine rerum tandem patebit dea sapia, uti postea xtus mo-
net, eamq ob caam decet nos humiles ee, et cogitare, cogita-
toes dei n ee cogitaoes houm, neq vias dei ut vias houm
Es. 55. et deum facere oia pulchre in tpre suo.

V. 7. Et hoc xtus innuit v. 7. qndo Petro respondit et dixit,
ipsum nunc n nosse id quod faciebat, sed cogniturū
postea. Certè ignoria mysteriorum regni xti ubiq in Aplis
se pdidit, hinc tot insulsæ et inrdum stultæ quæstoes ortæ ex
pjudicijs pversi Judaismi de regno carnali etc. et in illa igno-
ria voluit xtus illos aliq modo relinquere, etsi mxè necario
illos docuerit, volebat enim ipsos expiri, et alijs manifestum fi-
eri ipsorum sapiam, q postea in illuxit ee dia, et pvenire a do-
minio Spus effundendi post ipsius glorificaoem, qmdm xtus disertè
hoc dixit, et pmisit spum illum ipsos ducturum in oem veritatē,
quem et qndo effudit in Aplos, de repentè illuminati cognoverunt
et annunciarunt magnalia dei, oem veritatem, q in xto e, oeq
dei consilium, et ita spee id cognoverunt, et alijs annunciarunt,
q hic in typo xtus adumbrare voluit, npe nullam ee purificaoem,

nullā

nullam justificaõem aut sanctificaõem, q̃ n̄ fiat vi sanguinis Xti et p spum eg ut ē 1. Cor. 11. Xto itaq facti sui constabat rao, etsi Petrus eam ignoraret, qõo simus Xtus docet, nos debere facta et vias dei laudare, pceptis dei obedire, testio eus credere, etsi oem eorum raõem n̄ habeamus pspectam, dummodo nobis constet, dei ee illud opus, dei testium, dei pceptum, qmdm de eo constabat Petro, hanc Xti vltatem ee, ut ab ipso lavaretur, et cogitandū ē, Deum n̄ oia simul et semel revelare, ab initio obscurius locutus ē, tam sub pmissõe q sub lege, unde Aplus dicit, mysteria Eglij tpribus secularibus tacita fuisse revelata p Eglium Rom: 6. aure n̄ audivisse q tpre N. T. manifestabit Spus 1. Cor. 2. et in N. T. et ex parte tm cognoscimus, in statu gloriae vero cognoscemus qmdm cogniti sumus 1. Cor. 13. et 1. Joh: 3. qõo deus paulatim ab imperfectõibus pcedit ad pfectiora, donec se plane et plene gloriosum et admirabilem ostendat in futura va, qndo p captu mentis finitae, deum, dei veritates, dei virtutes, dei opa etc. pfecte cognoscamus.

Cap: 13.

Hoc E eo facere debet, ut n̄ ple obmurmuremus deo et illo obloqmur, partim ut conscii nrae nobis ignoriae, studeamus pficere in cognioe dei, eoq fine ipsum deum ut doctorem qramus, q in verbo suo nobis nunc loqtur, et eam manifestavit cognioem, q Petro hic pmisit, nq autem debemus ppriae sapiae psumtõe superbire.

Quibus additis Petrus nihilominus pgit recusare lotõem, inquiens n̄ lavabis pedes meos in seculum N. 8. qõo demonstrat ex ignoria plerumq oriri ptinaciam, et docet qõo supstitiosi, et q pversae humilitatis in cultu dei opioe imbuti st, sibi nihilominus in ea admodū placeant, nam p. d. Petrus hic p se ferebat humilitatē et veneraõem erga Xtm magistrum suum, neq enim ex simplici in-

N. 8.

obedia

obedia hæc pfecta, ss ex pura aī sentia, atq ita ex humilitate cum ignoria, ut de Zelo Judæorum loqt Aplus Rom: 9. atq intentio ipsius bona fuit, factum tn malum, qa in cultu dei n æstimanda opis rectitudo ex aī nri intentoe, ss ex opis ipsius rectitudine, et eus cum lege et vltate dei convenia, inde impr. cavendum, ne in rebus dijs, et in dei cultu qcq agamus ex ἐθελοθρησκεία, ss in oibus exploremus q sit vltas dei, et in spee Aplus monuit nos, ne peccemus in rebus q habent speem sapiæ in ἐθελοθρησκεία et humilitate Col: 2: 23. q tn Pontificij v n legisse, v si legerint minus ppendisse videntur, qrum magna pars cultus ijs in rebus consistit, ut videantur Petrum in malo voluisse imitari, quem Ecclia suæ caput constituunt, et inde oritur, q spee humilitatis pversæ n et deum et xtm adeant in necessitudinibus, ss p Mediatores ad illos accedere volunt p Angelos et Sanctos, etsi tota reclamet Sera, q tanto turpius e, qnto clarius nobis manifestata e via ad thronum gratiæ p sanguinem Jesu xti et introitum in coelum Heb: 4. 6. 10. capitibus.

Cum xtus E videret ptinaciam Petri et eus προπέτειαν aiq vehemiam, inconsideratamq humilitatem, raoibus validis eum adoritur, denuncians fore, nisi ipsum lavet, n habeat secum partem N. 8. q ut emphatica st ita mysterium qqs clare satis nobis manifestant, pcertim q N. 10. xtus res ipsam sine involucris pponit, docens hanc lotoem ee symbolum purificaois p xtm, qndo E dicit, nisi te lavero, n habebis mecum partem, duo consideranda veniunt 1. qd sit partem cum xto habere. 2. qoo nec cum xto partem habere poterit, nisi lotus sit.

1. partem habere in re aliq e rei ee participem, et in re illa habere pprietatem aliq s. jus tq. pprium sibi aliq raoe vindicandi,

igr

Cap: 13.

igr partem habere cum Xto ē, Xti ēē participem, Xtm sibi jure
qqꝫ adjudicare poē, cum Xto habere comuoem; Xti autem par-
ticipem ēē, ē participem ēē salutis, q ē in Xto, et beneficiorū,
q Xtꝰ meritꝰ ē, atqꝫ ita n̄ tm̄ in Xto ēē electum ad adopti-
onem filiorum n̄ tm̄ Xto ēē datum ad redimendum, sꝫ ꝑ Xtm re-
demtum ēē, et impr. certis argtis ꝑsuasum ēē de redemtoē sua
ꝑ Xtm, q argta st ea criteria ex qbꝰ dignosci pt, et qvis ꝑ se
agnoscere an Xti sit, et an in Xto tq. in suo redemtore glo-
riari poit, atqꝫ adeo si ꝓprietates et characteres filiorum dei
qsq in se deprehendit, is uti verè Xti ē, ita qqꝫ cum raoē
judicare pt se Xti et Xtm suum ēē, Aplꝰ Rom: 8. id vocat ēē
in Xto, et porro docet qnam sint in Xto, et Xti, et in Xto hære-
des dei, sc. q habeant Spum Xti eo agant, ꝑ illum ambulent,
concupiscias carnis et opa eꝰ mortificent, et q similia st, ꝑ q
hoo habet testium Spꝰ dei ad Spum suum, q sit filiꝰ dei, atqꝫ
ita hæres, et ita p. si qs eo modo partem cum Xto, ad illum pti-
nere oia q Xtꝰ meritꝰ ē, oia beneficia graæ et glæ, q plixè
recensere supvacaneum eet.

Ita teste Xto n̄ habet partem cum Xto, nisi quem Xtꝰ laverit,
qd sit lavare ꝓpriè usu constat, pura aq̄ abluere sordes cpris,
s. ut Petrꝰ loqꝫ Σαρκὸς carnis cpris 1. Pet. 3: 21. sꝫ impꝓpriè
et sensu morali in Scra lavare scat purgare mentem et cps
ab erroribꝰ, concupiscijs, vitijs et peccis, errores enim conta-
minant et impurum reddunt illctum, eꝰ ꝑfectio consistit in co-
gnioe veritatis, et q ideo uti debemꝰ rectè ad cognoscendum ve-
ritatem sine errore concupisciæ pravæ impuram reddunt vltatē,
eꝰ ꝑfectio in eo consistit, ut cum raoe id tm̄ amet et desideret
q ē verè bonum, eꝰ adeo officium ē, ut nil concupiscat, q n̄ antè
concupiscendū eet, cum raoe judicare poit, sꝫ impuram reddunt illi-

citi

cibi motus, q̃ n̄ pcedunt et impanti à sancta vlbate fedā vlbatem
dei, et q̃ndo sensibus et membris cpris utimur ut organis n̄ vir-
tutis et pietatis, sz concupiscēcia carnis, oculorum et pompa hūi
vitæ, sicqdem cpris ea rāo ē, ut servire debeat mentī ad agē-
da ea, q̃ pia, honesta et utilia st; lavare ꝯ hoem, ē illebum
ab erroribus, vlbatem à concupiscēcijs pravis et pverso usu mem-
brorum cpris liberaces, eamq; ob eam Scra p purificaoem illu-
git ubiq; liberaoem talem ab erroribus, concupiscēcijs et vitijs, et
jubet hoem p se ipsum purificare 2. Cor. 7: 1. ita tn ut xti
sanguini tribuat vim purgandi à peccis 1. Joh: 1. uti xtus hoc
dicit, nisi ego te lavero, quo scilicet Petrum et oēs hoēs impuros
ēe, q̃ tota Scra n̄ tm sz et expia confirmat, ut nemo dubitare
potest carnē ēe ex carne Joh: 3. et ex uno peccum transire in oēs
et oēs peccare Rom: 5: 12. et q̃ impuri st n̄ habent jus accedē-
di ad deum, et q̃ impuri st peccores, illi pp peccum rei st, sz
excludunt à beata dei commoe, grāa et glā, deq; purg et san-
ctis ē, unde tales similiter debent ēe q̃ ad ipsum accedunt, pec-
cator enim apud ipsum n̄ commorabit, qa n̄ ē similis peccori
neq; ipsi peccor, hinc purgari debet ut habeat commoem cū
deo, x liberari tum à peccis, tum à reatu, prig fit p sanctifica-
tōem, posteriq; p justificaoem, sanctificaois mēdium ē in regra-
tōe, justificaois in rāoli applicaoe sanctificaois xti, q̃ fluit ex
judicio dei, q̃ ille judicat eos q̃ p xtum redempti st, in xto jus
habere ad beneficia eq, illud autem judicium dei nihil ipsa so-
lutōe xti, hinc merito dicit xtus, nisi ego te lavero, n̄ habe-
bis mecum partem x nisi ego p Spum meum vi mei meriti, te et
sanctificem et justificem, idem dicit cap: 3. ingens, nisi qs re-
natus sit ex aq et Spu, n̄ pt videre deum, et intrare in regnū

coelorū

coelorum, et habere partem cum Xto, regrari ex aq̃ ē regrari vi Cap: 13.
sanguinis Xti, q tq. pura aq̃ habet vim purgandi, regrari ex
Spu ē sanctificari p illuminaoem et opaoem Spg, eodem moo
Paulg ea conjungit 1. Cor: 6: 11. et Petrg 1. Pet: 1: 2. ἁγια-
σμὸν πνεύματος et ῥαντισμὸν αἵματος J. Xti conjungit,
res ipsa verò evidens ē, qs enim putet Xtm voluisse pati,
ut licentiam peccandi faceret, certè si peccum deo n̄ displiceat,
n̄ fuisset opg Xtm p eo pati, et si displiceat, ut displicet, ma-
nifestum ē sine sanctificaoe neminem visurum deum, atq a-
deo pariter liquet Xtm se eo fine dedisse, ut purgaret sibi
Eccliam et pplm, ut eum sine macula et ruga deo sisteret Eph: 5.
Tit: 2. unde deniq evidens ē, neminem habere partem cū Xto,
nisi quem Xtg laverit, q Scra ubiq confirmat, q̃ndo dicit eos
visuros deum q puro corde sint, et à commuoe regni dei ex-
cludit peccores et injustos 1. Cor: 6: 9. Gal: 5: 19. 20. 21. et ubiq
aliàs, ut tam rao q Scra doceant, nil impuri admitti apud deum.

Hoc enim Petrum commovebat ad obsequm, ut n̄ tm pedes, ss V. 9.
et mang et cpt lavari vellet V. 9. caa & q Petrum movit,
repeti ex antecedentibg debet, ubi Xtg dixerat, nisi lavero te,
n̄ habebis partem mecum, innuit & desiderium partem habendi
cum Xto, Petrg enim, etsi multis adhuc p judicijs et erroribus
obnoxig, noverat Jesum ee Xtm, hinc Xto inrroganti illos,
vultisne et vos discedere, respondebat Petrg, dne ad quem abi-
bimg verba vae aae habes, et nos credimg et cognovimg, q tu
sis Xtg filig dei vivi Joh: 6: 67. 68. 69. igr noverat in Xti
commuoe ee vam aam, et oia agenda, patienda et facienda
sibi, ut habeat commuoem cum Xto, fonte va, unde tq. stulti

duplici

duplici nõe vituparant, q deum fontem aq̃rum vivarum deserunt, et sibi ipsis effodiunt cisternas fractas n̄ continentes aq̃s Jer: 2. revera enim summa et prima cura ēe debet de salute et vā ēa, atq adeo de cāa ēg, deq commuõe cum cāa salutis, deniq de medijs, qbꝰ pvenire dat in ēg commuõem, et hinc id agendū, ut n̄ tm̄ habeamꝰ desiderium commuõis cum deo et xto, sꝫ et ut distinctè cognoscamꝰ qd reqrat ad illam commuõem, Petrꝰ enim ut flagrans suum desiderium habendi commuõem cum xto, his verbis testabat, ita simul suam ignoriam pdebat, q̃ndo volebat totꝰ lavari, ubi xtꝰ tm̄ pedes se loturum dixerat, itaq n̄ satis se conformabat consilio xto, sꝫ pprii aī impetum sequebat, q oīno cavendum in religõe, ubi oīs ἐθελοθρησκεία abēe debet, et pter ppositum et intentõem colendi deum reqrit cognio veritatis, vltatis et legis dīa, pterea id qqꝫ in Petro culpandum, q nimium videat tribuisse lotõi externæ, cum tn̄ ut loqt 1. Epla 3. baptisma n̄ salvet, n̄ illud q ē depositio sordium epris, sꝫ inrrogão bonæ conscia apud deum p resurrectõem Jesu xti ex mortuis, et signorum nulla sit efficacia, sꝫ rei scatæ, ipsi Gentiles hoc noverant, qbꝰ nimium faciles videbant q tristia crimina cædis fluminea tolli põe putabant aqua, q̃ in re Petrum errantem imitant Pontificii nimium tribuentes signis externis et opi opato.

V. 10. Eam ob cāam illum xtꝰ meliꝰ erudit V. 10. inqens, q lotꝰ ē n̄ habet opꝰ, nisi ut pedes illi lavent: verba illa v̄ simplr illum sensū habere põent, q lavat n̄ habet opꝰ nisi ut pedes lavent, v̄ q lotꝰ ē etc. posteriꝰ magis convenit simplicitati literæ, pariter magis emphaticum ē, ita ut xtꝰ ijs innuat qbꝰ sufficiat quoad pedes lavari, sc. ijs q jam loti sint s. purificati x sensu spuali regeniti justificati, sanctificati, hoc enim õe scari p lotõem Scræ stylo antea diximꝰ, ita videmꝰ rem qqꝫ pponi cap: 15. uti V. 2. et 3. innuit,

illos

Cap: 13.

illos q jam puri st pp sermonem Xti, purgari porrò, ut multum
frum ferant et seqq. verba hoc ipso v. satis innuunt, illos quos
Xtus lavabat jam puros ee x illis jam remissa ee pecca, illos
resipuisse à peccis, p fidem qqs corda ipsorum purificata, ipsosq
jam puros ee tum p sanctificaoem, tum p justificaoem, qndo &
dicit, q lotus e etc. Et vos puri estis, p. q subillgi debeat, non
habetis opus q levemini nisi qad pedes, atq ita innuit Salvator
in illis ee puritatem sine lotoe aq, cusq adeo caa n sit aqua
externa, porrò illam puritatem in ipsis tn n habere caam, sed
illum lotum ee q purus, e enim hoc à meritis et spu Xti, porrò
justificatos et sanctificatos habere nihilominus aliqd à q pur-
gari debeant, q p pedes hic scatt, sc. cupiditates carnales quae
hoem terrestribus affigant ut in terra qua ambulet, terrestria
cogitet, eaq raoe contaminetr, sicuti plerumq nimium e studi-
um circa res terrestres, ita ut vix fieri poit, in cura rerum
terrestrium mentem inficiat, qmdm fieri neqt, ut qs in terra
ambulans, pedes puros servet, hinc Aplus Rom: 7. dicit in carne
sua n habitare bonum et se carnalem ee, etsi spu serviat legi
dei, eaq delectetr qad interiorem hoem, unde et ubiq Apli te-
stantr, ne mundum amemus et q in mundo st, ne terrestria me-
ditemur, sz ea qramus q supra st ubi Xtus e, et q similia st;
Itaq innuit Xtus simul requri continuum pgressum in sanctifi-
caoe, adeo ut npe pedes ipsos puros habeamus, nosq ita purifi-
cantes ab oibus inqnamentis carnis et spus pseqmur et pficiamus
sanctificaoem in timore dei q justus e, inqt Joaes, justificetr ad-
huc, q sanctus sanctificetr adhuc Apoc. 22: 11. n qescendum donec
p venerimus eo, ut habeamus consciam testem et sanctitatis nrae
et purificaois, ut ita illgamus, Xtm nobis factum ee à deo sa-
piam, sanctificaoem, justificaoem et redemtoem, et id qqs innuit

Xtus

Xtus, quando sibi tribuit lotionem pedum, vultque ita agnosci pro ἀρχηγῶ καὶ τελειώτη τῆς σωτηρίας Heb: 12: 2. revera enim solus Xti sanguis et spus justificant, unde cap: 15. paulo ante citato Patri et sibi tribuit purificationem conf: 1. Cor. 6: 11

V. 11. Etsi vero Xtus puros illos pronunciabat, sed quod habeant lavare necessè quoad pedes, unum tamen excipit, quando dicit, non omnes estis puri, innuens eum qui ipsum prodebat v. 10. et 11. quo utique innuebat, se nil pati inscium et ignarum, sed pati ex proposito, propterea proditorem suum impurum esse, etsi huc usque versatus esset inter reliquos tq. discipulus Xti, ut pateat extra professionem Xtianismi nullum fle purum, neque enim qui dicunt Dne Dne, sed qui faciunt voluntatem Patris coelestis sunt discipuli Xti Matt: 7. Porrò et hic docet consilium tale quale erat Judae illud non posse proficisci ex puro corde, hinc ubique homo fraudulentus et dolosus, Deo exosus dicitur, et amor proprius tq. insigne discipulorum Xti, amor autem qui quisque amat proximum ut seipsum, qui excludit p.d. fraudes, dolos, insidias, invidiam, odium etc. de quo prolixè 1. Cor: 13. sine illo enim nemo purus, finis enim praecepti est amor ex puro corde, meritò et eum noscebat qui ipsum proditurus erat cum dicit, non omnes puros esse.

V. 12. Defunctus et lotione illa pedum resumtis vestimentis superioribus s. pallio iterum accumbens, explicuit illis facti sui causas, eosque adhortatus est ad unitatem v. 12. et seqq. ita ut postquam se demiserat ad opus sc. vile, nunc iterum tq. doctor cum illis agat, et ita docet factis, vita, dra, alios idem facere debere, unde et idem exigitur à ministris Xti, ut se praebent typos gregi non tantum in dra, sed et in vita et pietate, ut autem discipulos doceat, excitat illos ad attentionem quaestione hac, an noverint quid fecerit ipsis, quod p.d. non id rogat, an ipsum factum suum norint, sed an facti sui causas rationes et fines, id enim demum rectè novimus, cum novimus tum naam

tum

tum caam, usum et finem, eo ipso innuit simul n̄ decē
Cap: 13.
psumere Xtm sine mysterio voluisse lavare pedes ipsorum, eo
fine ipsos jam antea monuerat de puritate et purificaoe
spuali, ut eos excitaret ad attentoem; Itaq docemur nil à
deo et Xto frustra factum, nil q n̄ habeat scaoem deo dignam,
ut in oibꝰ dei opibꝰ examinemꝰ qd deꝰ p ea nos velit docere,
et in spēe hoc iterum monendum putamꝰ, q supra indicavimꝰ,
oia Xti opa, q in terris fecit, ee mysteria, ea saltem q desti-
nato consilio ipsum fecisse p. qmdm enim hæc lotio cpralis in-
stituta erat ad scandam spualem, ita cibao, cpris sanao, resusci-
tao etc. scant p. d. cibaoem, sanaoem, resuscitaoem spualem.

Ut vero eo meliꝰ excitet illos ad attentoem, draq sua ma- V. 13.
gis moveat, ostendit qlis ipse sit q ipsos laverat, qq nunc do-
ceat V. 13. sc. doctor et dnꝰ ipsorum, quem p tali et agnoscebāt
ipsi et agnoscere debebant, siqdem vere talis erat, alibi qq Xtꝰ
p doctore se gessit, vide Matt: 8. et 10. doctoris autem ē docere,
et in Emphasi docere veram religoem, docere deum et cultum dei,
docere sciam sanctorum: Nemo autem vere doctꝰ ē, nisi deum
cognoscat et modum colendi deum, si qs gloriatꝰ inqt deꝰ in me
ipse glorietꝰ et me noscat Es: Doctores Es st oes qbꝰ deꝰ uti
voluit ad alios docendos et ducendos in via salutis; Sed Emphiticū
hoc ē, q Xtꝰ dicit, vocatis me ὁ διδάσκαλος, sc. q κατ' ἐξο-
χὴν doctor ē, Xtꝰ ut Matth: 23. unicꝰ doctor ē, cui nemo par
aut secundꝰ, q sc. docet cum autoritate, ut testis ἀξιόπιστος,
et in suo noe ita singulari raoe loqtꝰ verba dei, ut pmissus
ille ppha Deut: 18. à q q docti, st θεοδίδακτοι Es: 54.
coll: Joh: 6. deꝰ pmiserat enim se ore ad os locuturum, et si
Xtꝰ dignitatem suam in statu humilitatis qdammoo texerit, do-
nec iterum glorificatꝰ fuit ea gloria q habuerat ante jacta mū-
di

di fundamenta, et accepit nōen supra oē nōen, q̄le nōen ē supremi atq; unici Doctoris q̄ sublatus in coelum, illinc leges dictavit p̄ spūm suum quem emisit, q̄ q̄cunq; docuit /: xto ipso teste :/ de ijs sumsit q̄ xti erant; Alterum q̄ ex verò sibi tribuit ē, q̄ sit κύριος, dn̄us, iterum in Emphasi, ut sit unicus dn̄us, qmdm 1. Cor: 8:6. ē autem dn̄us, q̄ habet jus in rem aut p̄sonam ut suam, atq; ita q̄ habet jus imp̄andi, p̄cipiendi et vetandi, q̄ jus nititur potiā remunerandi et puniendi, perdendi et servandi ut Jac. 4: 17. igr q̄ absolute dn̄us ē, eus st oīa, eūq; imp̄io subst, et ita xtus dn̄us ē, tum jure creaōis tum conservaōis tum redemtōis, hinc dicitur haeres constitutus, q̄a et secula p̄ ipsum facta st et purificaō peccorum Heb: 1: v. 3. 12. emit sibi Eccliam suo sanguine tq. pretio Act: 20. et 1. Cor. 6. et fecit sibi ita p̄plm peculij Tit: 2: 14. In spēe hoc hic notandum, q̄ vox ὁ κύριος respondeat τῷ יהוה et ita n̄ obscurè xtus innuit se 77. ēe, esti velo carnis dijtatem adhuc tegeret, et tum patere debebat qs eēt q̄ndo ascensurus erat unde venerat, ut scdm p̄phias innotesceret 77. ascendere postq̄ descenderat in inferiores partes terrae Ps: 68. coll: Eph: 4.

v. 14. 15. Hoc de sua dignitate p̄fatus xtus, inde elicit adhortaōem, ut npē et id ipsi agant q̄ et ipse egerat, suumq; adeo exp̄lm imitētur v. 14. et 15. vult ut illi q̄q; sibi pedes mutuo lavent, ut ipse fecerat doctor et dns ipsorum, p. d. duplicem scaōem id habere pt, q̄ut lotio pedum dupliciter consideratur, ē in ea servitus q̄dam et hūanitas, si eam inr̄pretemur ex usu comūi, ēq; in ea ut hic occurrit scaō spūalis, priori modo si rem consideremus, vult xtus ut discipuli sui et oēs xtiani sibi mutuò serviant in charitate, et ut docuit Matt: 27. utq; n̄ efferant se unus supra alium, sed

potius

potius alij alios honore praeveniant, imo ubi id postulat charitas, gloria dei, salus hominum, se qui summi sunt infra omnes humilient, uti Christus, qui revera discipulis suis major erat, dignitatem suam deponant, ut illis serviret, saltem humanitatis officia et mutuam benevoliam praestare alijs debemus, defatigatisque in via sudorem abstergere, illos refocillare et consilio auxilioque juvare, si penitius rem inspiciamus, p. Christi lotionem eo pertinuisse, ut sciaret purificationem, non esse absonum, ut cogitemus quoque de tali lotione pedum x ut cogitemus Christum id indicare velle officium Christianorum, impr. legatorum et ministrorum esse, ut id agant qui promoveant aliorum sanctificationem et purificationem, ut liberent illos ab erroribus et praejudicijs, imprimis verò à pravis cupiditatibus et perversis affectibus quibus et obnoxii sunt justificati et sanctificati, ab amore rerum carnalium et terrestrium, cum quo et luctandum est, dum caro concupiscit contra spiritum Gal: 5. ita Paulus id agebat, ut Ecclesiam Christo praepararet tq. purum ignem 1. Cor. 10. Heb: 11, ut alij alios observare debent εἰς παροξισμὸν καλῶν ἔργων Heb: 1. quod fit maxime inculcando vim sanguinis Christi eamque ad purificationem adspergendo alijs, in quo se gerunt Christiani tq. Christiani, et praecipuè ministri Christi tq. sacerdotes, Christus & lavat pedes merito et efficacia sua et per spiritum ac sanguinem suum, discipuli Christi adhortatione, institutione, fraterna correctione, atque ita ministerium suum ritè obeant.

Cap: 13.

Officium illud non commendat tantum Christus, sed et rationibus adhortatione suam confirmat v. 15. 16. 17. Primò enim ostendit v. 15. se id fecisse quod fecerat ut praeberet ipsis exemplum quod imitarentur, Exemplum s. ὑπόδειγμα praebere est, ostendere suo facto typum operis faciendi ab alio, neque dubitari potest, quin in omnibus Christus praebuerit exemplum suis in quibus ipsi similes esse possent, s. sint actiones, quibus testatum faciant amorem dei s. proximi, imo uti homo conditus fuit ad imaginem dei

v. 15.

ita

ita ad eam renovari debet Eph: 4. Col: 3. Similitudo autem illa et imago dei consistit in sanctitate veritatis, p q hoc ē sanctus uti deus sanctus ē, et oīa agit ad gloriam dei, Et qa Xtus singulari raoe sanctus fuit, et similitudine et imagine dei ornatus qad humanam et naam, ut cui unicè ppositum fuit deum glorificare, manifestum ē Xti actoes Xtianos imitandos ēe, in qntum id patitur differia, q ē inr Xtm et Xtianos, harmonia enim ēe debet inr caput et membra, ut pateat cps vam suam à cpte accipe, hinc Pet. 1. Epl. 2. in eo docet Xtm se qqs pbuisse explm, q n convitiatus fuerit convitiantibus ipsum, monetqs ut fideles sint imitatores dei et Xti in amore et sanctitate, itaqs debebant, ut ait Xtus, discipuli id sibi mutuo facere, q ipse illis fecerat.

X. 16. Id nova raoe confirmat Xtus, q tacitè antea qqs pposuerat, qndo ait x. 16. amen amen dico vobis, non ē servus major dno, etc. conf: cap: 15: 20. Matt: 10. 24. Luc: 6: 40. etsi illic alius casus pponatur; in gre id certum ēe innuit Xtus, decere servum ut conformet se hero suo et legato ut se conformet leganti ipsum, salvo discrimine, q inr dnum et servum, mittentem et missum, q enim dnus cum raoe facit, id sibi gratum ēe eo ipso ostendit, servorum autem ē facere vltatem herorum suorum, atqs adeo q gratum ipsis ē, ubi dnus amorem suum erga aliquem ostendit, illi ministrando magis utiqs decet, ut Servus illi ministret, ubi dnus patitur publici boni caa, aequum ē, ut servus cum eo patiatur, et q legatum mittit, utiqs vult, ut ille exequtur mandata mittentis, eqs q pbè repraesentet psonam, aequum ē ut qcunqs modo factis suis vltatem eus à q missus ē, exprimat, eqs imitetur facta et mores, qd ē magis decere pt Xtianos, qd magis pt convenire Aplis Xti, deniqs qd melius qdrat ministris dei et Xti, q ut se conforment deo et Xto,

et

Cap: 13.

et ut deus misericors est, ita sint misericordes Matt: 5. ut Xtus humi-
lis fuit, ita sint humiles, atque ita idem sensus sit in ipsis qui in Xto
fuit Phil. 2. quem Xtus passus est pro Ecclia, ipsi quoque et pro ipsa patiant
imo si opus sit pro fratribus mortiant 1. Joh: 3. ad explum Xti, et ut
Xtus se dederat, ut purificaret sibi ppum, ita illi id quoque agant, ut
in tm se ipsos purificent ab omibus inquinamentis carnis, sic ut semul
alios.

N. 17.

Ut vero efficacius illos moveat πανάγιον addit, et salu-
tem promittit ijs qui ipsum imitenti N. 17. Si hæc novistis, beati si
ea feceritis: facilè invenies, si noverint ea et in facerent, miseros
fore, et sanè in sufficit nosse veritatem, nosse officium suum,
requirit ut fiat, quod fieri debet, illeque enim satis est ut glucat vita-
ti eique ostendat officium, vitas ut obediat mandatis, quæ noe Dei
effect illeque, et ut ors affectus, oia membra cpris regat, ita ut
in ijs oibus sit obedia Dei, unde qui in agat secm veritatem quam cogno-
scit in recepisse amorem veritatis dicit 2. Thess: 2. et in nosse quæ
admodum oportet 1. Cor: 8. et 1. Joh: 4. unde beati dicuntur qui verbum
Dei audiunt et servant, et in audatores legis sed factores, deo grati
ea dicunt, p. d. enim inobedia et rebellio est, si qs cognoscens veritatem
Dni in eam faciat, si qs verò eam faciat, fieri negt ut in pla-
ceat Dno suo, atque adeo fieri negt, ut qui facit vitatem Dei et Xti,
in gratia favore Dei et Xti, et beatus sit, est enim in observatione ma-
ceptorum Dei merces magna, et deus πολυδότης τε quoque mercedem
dat in qui in ostendere bonum et obedere sibi, hi enim beati sunt, qui
vitatem suam noscunt et faciunt, qui vero vitatem eq noscunt,
et in faciunt, duplici plaga digni puniuntur, unde fle erat di-
scipulis conclusam facere hanc in ea vitatem Xti, ut ipsum
imitenti in amore et humilitate erga fratres, eqque fum fore vam
aam. Atque ut fierent rem in levem ea, quæ verbis et explo suo ipsis
commendabat in tm uti videmus, docet alia cum salute connexa

ea

ee, sz et juramento v saltem gravi asseveraoe affirmat, qndo amen addit, ut ostendat sibi in eo tq. fideli testi, q ut legatus dei loqtr in noe dei, imo tq. deo amen credendum ee, et firmu ac ratum ee qcqd hic pnunciabat, docebat mandabatqs.

V. 18. Verum ne putarent Xtm de oibus loq, et oes ea q pposuerat ita cognituros, ut facerent ea, et beati eent ptestatr V. 18. se n de oibus loq illiusqs raoem reddit ab electoe sua, deniqs testio confirmat, n inqt loquor de oibus, eo modo uti supra, ubi dixerat, puri estis, sz n oes, id hic si faciatis ea, beati eritis, ita ut illa sibi respondeant, n oes puri, n oes cognituri, ut faciant, et deniqs n oes beati erunt sc. nemo eus cor purgatum illgere aut facere dei aut Xti vltatem pt, qa reqritr ad id, ut deus ipsi det oculos, aures et cor ut cap: 6. docuit Xtus, reqritr ut qs cognoscat dram Xti, an ex deo sit, ut velit facere vltatem Patris Joh: 7. et uti reqritr ad id, ut qs beatus sit, ut n cognoscat tm sz et faciat, ita ut n alij q puri vltatem dei rectè cognoscant et faciant, et n alij q q vltatem dei faciunt beati erunt ut antea audivimus, & tot beati erunt, quot st puri et obedientes dei.

Caam autem istius distinctois petit ab electoe suorum; Electio nil aliud e q separao, qndo unus v plures ex alijs seligunt v ad certum opus, v ad certum beneficium, v ad utrumqs, ita electio fuit, q Xtus Aplos elegit ex reliqs hoibus ad Aplatum, sz illam antecessit alia q electi fuerunt ad salutem, de utraqs hic illgi pt, ut sensus sit, neminem debere existimare Xtm deceptum fuisse, qndo Judam elegit in Aplm ex ignoria, sz se ita elegisse illum, ut jam tum sciret ipsum pditorem fore, qa npe sciverat qs ille sedm diam naam elegerat ante jacta mundi fundamenta, psciveratqs adeo qlis eet, et futurus porro eet Judas, et sane deus oia pulchra facit suo tpre, ita ut et sapienter malos pparet in diem

mali

Cap: 13.

mali, et quando malos tolerat, malis benefacit, imo malorum mi-
nisterio saepe utitur, id omne facit ad gloriam suam, ipsoque even-
tu probat, se ex malo bonum facere posse, eamque ob causam permitte-
re et malos, iisque benefacere, ita ipse diabolus Deo ministra-
re debet, divinae nempe justitiae, ita hominibus Deus utitur ut virga sua
vel ad castigandos filios suos, vel etiam ad perdendos hostes; Eodem
E modo Judam elegerat in Apostolum non ad salutem, sed ut Judas mi-
nistraret consilio dei, idque faceret ipse, quod manus et consilium dei
praedefiniverat ut fieret Act: 4.

Hocque confirmat testimonio Scriptae, petito ex Ps: 41. ubi praedictum
fuerat, Christum ab eo perdendum, qui panem ab ipso comedebat, p. enim
inspicienti agi hoc Psalmo de Christo, eiusque passionibus, morte et resur-
rectione, non enim agitur de quovis afflicto, misero et egeno, sed de aliquo
qui talis sit κατ' ἐξοχήν, ad quem si quis indesinenter attendat
beatus sit is, v. 1. Is autem ad quem per fidem respicere debemus, ut
beati simus, Christus est, agit porro de illo, quem deus ex malo erepturus
erat, quem servaturus erat in ipso et sepulchro, et vivificaturus
ex morte, ut et prospere agat et feliciter ringentibus inimicis,
et quem in lecto suo erat sustentaturus cum decumberet, etsi ho-
stes ipsius aestimarent ipsum in morte mansurum et nomen eius per-
eat, et ut nunquam resurgat, et hostes illos Christum perdendum esse ab amico
et domestico docet v. 10, unde verba haec recitantur, ita tamen ut
ostendatur eventus, ut triumphet nempe cum hostes et proditorem suum,
ita nihil adest, quod non quadret in Christum, et quod est v. 5. id Christo ut sponsori
convenit, qui nostra peccata in se suscepit, et repraesentavit in passione
sua Ecclesiam s. electos suos, neque enim committendum ut putemus
Psalmum hunc allegari ad id probandum de quo in Psalmo non agitur, etsi
enim generalis sententia particulari casui applicari possit, et quod fit in
uno, in alio loco itidem fieri potest, proprietas tamen verborum eorum, ut
impleatur quod scriptum est, postulat magis ut cogitemus in Psalmo il-
lo de re praesenti agi, subiectum autem de quo illic agitur est is qui

comedit

comedat panem ēg quo Xtus loqtur, q̃ phrasi p.d. n̄ tm fcatur is q̃ amicus ē, et q̃ interdum accumbit cum amico, ſz is, q̃ alterius ē domesticus, in alterius servitio, panem enim alius comedere ē ab illo ali, ēqp adeo servum ēe, id q̃ de illo dicitur, et tollere ꝯ Dnum suum calcem, q̃ phrasis itidem proverbialis eaqp fcatur rebellio et inimicitia exercenda ꝯ amicum, ubi eq solent calcitrare ꝯ eos à qbus alunt, et deq ita et vere loqtur de Judais Deut: 32. fcatur saltem illum sibi infideaturum, idqp acturum ut se supplantet, q. antea dixerat ipsum se proditurum, q̃ raoe n̄ tm manifestū fit Xtm proditurum et tradituru ēe volenter et secūm consilium suum et Patris, q. deq tum Cpdici voluit, ut id decretum ēe ostenderet, Cterea mysterium forte in eo fuit, q. voluit à discipulo prodi, ut fcaret se pati culpa suorum, ut Judas qui reprehensaverit electos, ob qrum peccata Xtus passus et mortuus fuit et cruci affixerunt. denique p. q̃ raoe fave mala p bonis repēdant, ita diabolus et angeli ēg, q. à deo conditi erant in veritate ꝯ Deum rebellarunt n̄ tm, ſz et hoēm ad rebellionem concitarūt, hoc qqp facto rebellis fuit, quem deus condiderat ad imaginem suam, et bonis cumulaverat, et sæpius deus queritur de ingratitudine populi sui, et imprimis in Juda typum Antixti pmg cerne, q. dum admissus fuit in tplm dei supra Deum se extulit, fuit ex discipulo Xti proditor ēg, idqp lucri cāa, quem oia in regno Antixti verdunt, unde magnitudo peccati qqp aggravatur ut in Juda, ita et in alijs, q. ita deo rependunt a q. maxima acceperunt beneficia.

N. 19. Indicat autem Xtus cāam, cur hoc Cpdixerit N. 19. nunc ingt dico vobis, ut postq̃ factum fuerit credatis q. ego sum ēe. Futura Cpdicere imprimis contingentia n̄ ē nisi soli dei, et cui deus id revelavit, dei illud Encomium ē Es: 46. q. potest ab initio finem Cpdicere, unde quotiens pphia data fuerunt Spū id argtū fuit, si eventus responderet, talem à deo missum, ita tm ut ubiqp et hoc

insinuet se unum ee cum Patre, ut cap: 1. et 10. docuerat Eglista, Xtm ee Creatorem deum oium, igr qndo hic pdictoem futurorum constituit argtm fidei in se, p.d. n tm inde vult concludi q sit missg à deo ppha, ss talis ppha, q verba dei loq poit, hinc dicit ut credatis, q Ego sim, ille sc. quem missum ee putabat Dnum nim: ee, ut V. 15. dictum. Praeterea id oe q de se v ipse v ministri testati fuerant, pmissg Messias filig dei, imo deg, isq adeo, de q oes pphiae locutae fuerunt, q p eas pmissg fuerat, qqs à Judaeis diu exspectatg ipsorum redemtor salvator, Goël, Rex, et q st id geng infinita alia, et in spee forte hoc referri pt ad eum Psalmum q hic recitat, ut affirmet Xtg se illum, de q Psalmg ille loqt, in quem sc. Sapientes intueri debebant, et beati sint, miser ille et egeng, ss quem deg sit resuscitaturg, qqd sit certum e Xtm inde velle judicari, q ipse sit is, quem se ee dicebat, ita simul innuit Xtg usum pphiarum, q e confirmare in fide hoes, unde laudant q attendunt pphetico sermoni tq. firmisso, ut lucernae splendenti in obscuro loco, usqs dum lucescat cognoscentes Scram ppheticam n ee ab hoibg ss à Spu S. 2. Pet: 1: 19. 20. neqs enim pt dubitari, qn verbum illud sit à deo, q futura pdicat, atqs adeo mxum fidei firmamentum e cognoscere pphias, et illgere nil à Xto dictum aut factum ee, nil et in regno Xti evenire, q n à Mose et Prophis, Xto et Apostolis pdictum fuerit.

Cap: 13.

Quando ita illis suppeditat argta, unde cognosci poit, q ipse sit pmissg Messias, imo deg, simul illos confirmat in munere et officio illorum, ut sc. illorum animos muniret q oes difficultates, ut scirent futurum, ut n tm ab ipsis haberet p vero Messia, vero deo et dno supremo, ss ut qqs scirent ipsorum ministerium n fore inutile, fore enim ut sint, q ipsos in suo noe retineant, seqs honorent in ipsis, simulqs ostendat officium eorum, ad q Apli mittendi erant V. 20. Amen amen

V. 20.

dico

dico vobis, qui me recipit etc. Asseveratio illa ostendit, rem esse ab ipsis ad ajum revocandam esse non tm sed rabam esse, et firmam, eo enim pertinet illud amen amen de quo supra, illud verò quod asseverat Xtus esse, quod quis recipiat legatum suum se recipiat: legatus enim quilibet legatus repraesentat eum a quo mittitur, neque potest contemni legatus, nisi si contemnatur is, qui misit ipsum, auctoritas mittentis in legatis violatur, ita ut qui ephas dei laedat, tangat pupillam oculi dei, p.d. enim eo fine deus et Xtus loquuntur ad hominem per legatos et interpretes, ut ipsorum verbum recipiatur tq. verbum dei, nisi enim ita recipiatur, non potest esse norma fidei et vitae, hinc quoque sollicitè cavendum, ne quemvis temere pro legato dei habeamus, sed requirit examen, et libera quoque credentialia, ut ita loquar, quales sit ea quibus deus praevidit Apostolorum deum missurum teste Apto Heb: 2. 4. et futurum erat, ut ita Apli dignoscerentur ex suis criteriis, et ut recipiantur in nomine Xti, et ut praedicaretur Xtus crucefixus per illos, et fermo illorum judicaretur πιστὸς καὶ πᾶσης ἀποδοχῆς ἄξιος, nisi enim hoc futurum fuisset, frustra Xtus diceret, qui recipit quem ego mitto, me recipit, atque adeo fiat Xtus ipsis quis sit futurus eventus ministerij ipsorum, et quo ipse sit concelebratus auctoritatem et fidem, et judicaturus sibi fieri quod ipsis fiat s. boni s. mali, seque adeo id illud remuneratum et vindicaturum, quod ratione et discipulos consolatus fuit Matt: 10: 24. neque hoc tm, sed et quod minimo Xtianorum fit, id Xtus sibi fieri dicit ut plixè docet Matth: 25. unde Xtus Saulo persequenti Ecclias intonabat Saul etc. quid persequeris me Act: 9. atque adeo ubique cura esse debet ne contemnant eos qui ipsos alloquuntur in nomine et verbis Xti, in quibus est imago Xti, sive sint doctores s. alij, neque vilipendant et membra Xti. Et hoc ut magis astringat, ostendit, quod sit recipe aliquem in nomine suo, seque adeo quando addit, qui me recipit, recipit mittentem me, quod quoque emphasi dicatur, judicari debet ex antecedentibus, ubi dixerat se dnum esse, et sine distinctione se esse illum, de quo Scria loqtur, sc. se unum esse cum Patre, et honorandum esse ut Patrem,

aequalem

Cap: 13.

æqualem ipse Patri, eademq; cum Patre opa facientem, et ut totidem verbis cap: 1. erat dictum, deum verum q coelum et terram creaverat, fesq; q ē hic magis emphatice, et ñ tm in-
nuit Xtus, q ideo qa sit legatus Patris, Patrem recipiat q ipsum, s ideo ē, qa ipse unus sit cum Patre, et nemo potest honorare
Patrem, nisi honoret filium, et filium nisi honoret Patrem, etsi Xtus ñ ita expresse hoc dicat, s sensum verborum suorum velit
ex eventu dijudicari, quando se. cognituri erant, q et qd ipse est, et certè alias Xtus ñ poset ea rep ur et poni ut unicus Dus, qui
nomen habeat supra oē nomen, et cui oē genu flecti debeat, ñ de-
cernerent, ut q doceat religionem loqtur in ipsis nōe, nisi ipse deus
est, eq solus ē, qscribere leges, dum cultus alias ñ poset ea funda
mentum spei et consolationis obtm fidei et amoris atq; obedientiæ, nisi
unum est cum mittente ipsum et nisi deus est, et ipsum recipi-
ens deum recuperet.

V. 21.

Postq ita Xtus discipulorum pedes laverat, illosq; excitaverat
ad imitationem sui, simulq; edixerat futurum, ut aliqs ex dome-
sticis ipsum q calcem tollat, nunc porro narrat, quo eq rei co-
gitatio Xtum perturbaverit, et quo eam rem clarius exposuerit v. 21
seqq. quo illa cogitatio commoverit Xtum, indicat, quando dicit
q turbatus fuerit spū; s Spm atq s. mens plerumq; innui solet,
ut quando jubemur deum glorificare corpore et Spū, nos ipsos puri-
ficare ab inquinamentis carnis et spis, turbari q spū ē hic tur-
bari atq conf: cap: 11: 33. ita ut ñ hic notet spis S. ut ea
efficiens, s spis Xti ut subtm commotionis et perturbationis illius; contur-
batio autem spis ē commotio atq p hunc illumve affectum iræ v odij,
tristitiæ et similium, qa rpe in illis affectibus ñ manet atq tran-
quillus et in statu suo, neq eodem consistit loco, s huc illuc im-
pellit, et cur ita fuerit turbatus spū, indicat, rpe cogitatione el-
larum rerum de quibus loquebatur ταῦτα εἰπὼν ἐταράχθη, dicit

Eglista

Eglista, unde & meditandum nobis relinqt, q fuerit pturbaõ et commotio in xto, q oriri poterat ex meditaõe pditiois Judæ, qt. hoõ erat naalr aversabat oẽ malum, atq ita intuitu pditois et sequentis passois et mortis metum excitare poterant in xto, ita videmq xtm calicem illum deprecatum fuisse Matt: 26. ita tn, ut se submitteret vltati dei, pterea justa ira commoveri poterat, et detestari nefandum illud facinq comittendum ab eo, q panem eq comederat, q dram audiverat, q opa et miracula viderat, et multis ita beneficijs ipsi obstrictq erat, psertim qndo ppende„ bat caas facinoris, exiguam npe lucelli spem q ipsum compellebat, n ut hoem pderet et lucro illi phaberet, sed dnum et doctorem suum, tot dictis factisq inclutum, q res ira et indignaõe digna e, cum utiq hois va sit pstantior q lucrum, et ut hoõ dat oia p va, agnoscente id ipso diabolo, ita vam houm et aliorum po„ tior ee debet q pprium lucrum; Conturbari et potuit consideraõe scandali, q ponebat ea raõe alijs, qndo à pprio discipulo pdebat, unde metuendum erat futurum, ut alij psumerent et suspicarent xtm illi justis de cais exosum ee; Ipsum et peccum comissum Dei Majestatem commovere potuit illum q sanctq erat et odio peccum habebat, uti deum et legem eq amabat, deniq ne oia recẽ„ seamq, q forte xtm commovere potuerunt, moveri comiseraõe po„ tuit erga Judam et tum primores ppli Judaici, tum pplm Judaicum ipsum, q conspirando adversq xtm exitium sibi pparabat et accelera„ bant, Judas enim à nobis considerari et pt ut q repræsentaverit Judæos, et forte ipsum eq noen mysticum e, et hoc oritq ex amore, q hoõ hoem pseqt, et officium e hois erga hoem, ut malis eq et peccis et condoleat, unde videmq xtm flere cum intueret Hiero„ solymam et orare p Judæis, ostendens eo ipso integritatem amoris pxi, et explo suo docens inimicos et amandos Matt: 5. et malum p

malo

malo n̄ reponendum Rom: 13. Illam vero fuisse eam contur-
bationis seqq. docent, ubi narrat, q. xtus testatus fuerit et dixerit, Cap: 13.
amen amen dico vobis, quod unus ex vobis me prodet etc.
ita & testatur, ut asseveret p amen amen, de q aliquties res
q asseverat ē, q unus ex discipulis se sit proditurus, uti jam an-
tea dictum fuit v. 11. q novisset eum q ipsum proditurus eet;
prodere ē aliquem dolo et fraude inimico tradere, inimicis dare
occasionem nocendi, prehendendi aliquem; hic prodere ē, ut hria do-
cet, fraude et dolo tradere Sacerdotibus, Scribis, Pharisaeis,
Primoribus ppli, infensissimis xti hostibus ad necem et inter necessitatem
à q ita prodendus eet additur hic et alibi, sc. ab uno ex illis disci-
pulis nempe suis, ut v. seq. docet, quando clarè indicabat id quod
antea dixerat ex Ps. 41. Prodixerat nempe eet supplantandus ab eo,
q panem ipsius cum ipso ederat v. à domestico suo, q p.d. facti
turpitudinem auget, quando simul indicat se fata sua prescire,
atque adeo scire, q et quo occidendus et prodendus, atque adeo scientem
volentemque pati, et ita prodi et tradi à discipulo suo, ut simul
se tradat p suis, voluntariamque mortem obeat, seque offerat in sacri-
ficium p peccatis suorum, idque sponte sua et ex charitate, ut q
sciebat et alibi in simili casu testatur, cur in mundum venisset
nempe ut moreretur et ajam traderet p multis in λύτρον.

Quem affectum hoc habuerit in ajos discipulorum hic narratur V. 22.
v. 22. duplicem sc. q nempe se mutuo intuiti fuerint et simul an-
xii de q loqueretur, metus inde oriebatur, q xtus diceret, proditorem
ee unum ex illis, cum & oes Pter Judam tam scelesti propositi n̄
eent conscii, è contra conscii amoris reverentiae erga xtum, fieri
n̄ poterat, ut quis alterum n̄ intueretur, ut videret annon ipso
vultu scelus portenderet et mala conscia indicijs quibusdam se pro-
deret, siquidem de ajo ex vultu judicari pt, hoes interdum suo

se

se indicio pdunt etc. q et amor eqvis erga se ipsum et metus de alijs conspicuus e, intuebantur et alios, ut ostenderent se immunes ee, et de alijs metuere, xtus enim p.d. vera loquebatur, et jam expti erant, xtm nosse ea q in hoe st, hinc & et anxii erant et dubii de q loqueretur, n poterat enim n summam illis sollicitudinem incutere et horrorem qqs qndo meditabantur sceleris magnitudinem, imo vix fieri poterat, qn qvis sibi ipsi diffideret et metuere inciperet, annon forte à peccato vincendus sit, et sceleris tanti reus futurus, q q magis abominabantur oes eo magis metuebant; Et haec caa fuit p.d. cur xtus n statim expresse pditorem indicaret, tum ut patientem se ostenderet et paratum et ad moriendum, tum ut discipulos suos excitaret ad examen sui ipsius et sollicitam curam circa se ipsos, ne ulla raoe tanti pecci rei fierent, et talis metus custodire pt, unde Salomo eum beatum pdicat q spr metuit peccum Prov: 28. et jubemur deo servire in timore et exultare cum tremore, et cum timore ac tremore salutem opari Ps: 2. Phil. 2.

N. 23. Illa vero sollicitudo uti quemqs excitabat, tum ut se ipsum examinaret, tum ut de alijs anxius eet, ita qqs impellebat, ut de ipso pditore ipsum xtm inrrogarent qdam saltem eorum eo fine dispiciebatur qs mxe ad id idoneus eet, erat igr unus ex discipulis q recumbebat in sinu Jesu, et quem Jesus diligebat, q in sinu Jesu accumbebat, erat p more istius tpris, q mensae non assidebant ss accumbebant, ut unus in alterum q. reclinaret, impr. autem in sinu patrisfamilias reclinabat q illi erat charissus, plerumqs ita filios dilectos Patres q. in sinu ferebant, q respicitur, qndo Lazarus repraesentatur in sinu Abrahae Luc: 16. eoqs alludit Joh: 1. qndo xtus dr fuisse in sinu Patris, intimus npe illi et conscius secretorum eorum et p.d. n sine mysterio fuit, q Johannes /: is enim

/: is enim fuit discipulus ille :/ recubuit in sinu Jesu, quippe per quem secretissa, et quae ipse in sinu Patris viderat, revelare voluit, per illum enim impr. mysterium Patris et filij ubique ferè manifestatur unde Thologus singulari ratione vocatus fuit, per illum fata Ecclesiae N.T. praedescribi voluit Xtus, illum fovit praeter reliquos, unde omnibus reliquis supervixit et sua tandem morte obijt, cum alii violenter; Et causa hic disertè indicatur, cur fuerit interioris apud Xtum admissionis, quando additur, quem Jesus diligebat. In initio capitis vidimus quod omnes suos dilexerit et ad finem dilexerit, verum hic dicitur quem diligebat, p.d. singularis amor et affectus erga Joanem indicatur, quod p.d. notat in Johanne aliquid, quod singulari modo Xto placuerit, in Xto vero singularem benevolentiam, et ex benevolentia certas praerogativas praeter alijs Joani concessas, quales jam recensuimus, hoc autem annotatur ut ostendatur, quod commodè ille potuerit sciscitari à Xto quis esset proditor, tunc quia tacitè Xtum interrogare poterat, in cuius sinu accumbebat, tunc quia audebat propter singularem Xti erga ipsum amorem, hinc Xtus cap: 15: N. 15. docet, quod ideo discipulos amicos vocet, quia ipsis manifestabat ea quae audiverat à Patre, amici enim conscii esse solent secretorum et fortè non absurde Joanem hic intuemur typum fidelium in statu gloriae, ubi accumbent quod in Xti sinu satiandi gaudio et laetitia, et cognoscent quidem cogniti sunt, cui rei et opportunum est ipsum nomen quod notat gratiae participem.

Johanni igitur eas ob rationes innuit Petrus N. 24. ut sciscitaretur de quo loquatur, apparet in Petro singularis fervor spiritus, et hinc praecipitatia quidam, non audet tamen primus loqui memor p.d. reprehensionis factae à Xto paulo antè, cum nollet lavari sibi pedes, metuebat & ut videtur ne denuò in reprehensionem incurreret, si importunè et intempestivè ipse Xtum interrogaret, hinc Joanne ad id uti N. 24.

vult

vult utpote inrioris admissois discipulo, q erat in sinu Jesu, quemq is diligebat, qoo ostendit partim sollicitudinem suam, partim anxietatem circa dnum suum quem amabat, et quem pdi nolebat, et p.d. studium simul impediendi illud malum si poet, in q in tm nil non laudabile, et q n imitaoe dignum sit, pterea explo suo ostendit, si qd velimus de secretis dei cognoscere, consulendos ee eos, qbus ut amicis deus ea revelaverit, viros θεόπνευστος, q ex ore dei ea audiverunt.

V. 25. Et Johannes n minus ac Petrus anxius et turbatus verbo Xti, sciscitatur ex Xto qs eet, eo autem fine in pectus Xti reclinat sese, p.d. ut tacite Xtm inrrogare poet Xtus ipsi v soli revelare secretum illud, v revelaoem negare sine publica reprehensoe v offensoe, si enim palam hic inrrogasset Joaes, v palam manifestasset Xtus, turba orta fuisset inr discipulos, metus atq impetus q Judam, q alienum fuisset à consilio Xti, q patiens ferre id volebat, et in eo obsecundare consilio dei, sciens Judam nil facturum nisi q manus et consilium dei pdefiniverant ut fieret: In ipsa autem sciscitaoe reverenter se gerit, Dne inqt, quis e, indicans se id rogare tq. servum Xti et fidelem discipulum, q ea raoe simul manifestabat ista compellaoe se n ee pditore, sbq paratum ad exequenda eus mandata, et simul Xto ut Dno liberum ee, an vellet sibi ut servo revelare, necne, q sit aut qs sit, ut sc. et ipse consolaoem accipe et condiscipulum dehortari poit et demonstrare amorem suum erga Magistrum.

V. 26. Xtus ergo benevole qq illi respondit V. 26. ostendens se paratum docere illos q velint sedere ad pedes illius tq. discipuli et humiliter discere, uti invitavit suos ut venirent ad se et discerent Matt: 11. et q mitis eet, clemens ac benevolus, respon-

dit

dit autem p.d. ut p. ex circumstijs ita ut n̄ oēs audirent, Cap: 13.
ss ut Johanni id revelaret et tq. insusuraret, ꝑterea n̄ tam
verbis q̄ signo aliq̄ ꝓditorem indicavit, tacitè indicavit, ne
turba oriret, indicavit, ut Johannes illgeret ipsum occulta
cordium cognoscere et nosse q̄d in hoē sit, atq; adeo adorari
timorem dn̄i ut ē Es: 11. et n̄ judicare sedm auditum auriū,
nec visum oculorum, q̄ nota Messiæ ē, unde se eum dicit q̄ scru-
tet corda et renes ꝗ n̄ ex ꝑsumtoē, ss ex certa scia xtm locu-
tum ē inde erat colligendum, signum à q̄ dignosci volebat ꝓdito-
rem, erat buccellam intinctam dare, ita xtꝰ hosti suo panem
dedit tum ut ꝓbarat ꝓphiam paulo ante adductam ex Ps: 41.
tum ut ostenderet se nullis affectibꝰ duci et posthabere oēs ā-
gendi caās ꝑter solam dei vltatem, nihilq; adeo dare iræ v̄
odio, q̄ndo et hosti suo porrigebat cibum, in q̄ xtm imitari
jubet Paulꝰ Rom: 12. ꝑterea xtꝰ voluit in typo ostendere se
ꝓdendum ēē ab ijs, qbꝰ ipse panem suppeditet, uti fit in regno
Antixti, cui dum noēn xti q̄stui ē, ꝓdit xtm, et se effert su-
pra xtm, et vendit xtm hostibꝰ xti, q̄ sanguinem eꝰ conculcant,
q̄ fit q̄ndo venale expnr meritum xti et impijs et hostibꝰ xti,
hoc signo ꝗ indicato Judæ Simonis Iscariotæ buccellam porri-
git, ea raōe ostendens illum ēē ꝓditorem, q̄ necesse erat, ut
xtꝰ fidem faceret dictis suis, et ut Johannes haberet consolaōem
ꝓ se et benè sentiret de reliqs discipulis, nihilq; mali de illis
falsò suspicaret, ss in charitate q̄ n̄ ē suspicax mali 1. Cor: 13.

Quod autem Judas ꝓdiderit xtm et qōo malum suum consiliū V. 27.
executꝰ fuerit et q̄ impulsore, nunc porro docet v. 27. et seqq.
ubi 1. indicat, qs illum impulerit, q̄ndo dicit q̄ statim post
buccellam intraverit in ipsum Satanas; p.d. ꝑ Satanam

idem

idem illgr, q. v. 2. vocat διάβολος, is autem stylo Johannis
ubi videmus cap: 8. e is q mendax e et homicida ab initio,
atq adeo p Satanam illgr spus ille malus, q primos parentes
mendaciis et dolis seduxit, s. ut Aplus loqt 2 Cor: 11 πανουργία
sua, ut manifestum sit n illgi p Satanam affectum aliquem
aj, ss substiam aliq raoalem distinctam à mente hois de quo
dr q intraverit in Judam antea v. 2. q in eos Judae injece-
rit ut pderet ipsum, q qoo fiat si inqrat n e alienum à raoe,
ut statuamus diabolum poe sedm certas leges à deo constitutas
opari in ajum hois, cur enim n aeq diabolus poet ita in ajum
hois, q unus hoo pt in alterius opari, illumq v ad bonum v ad ma-
lum impellere, et diserte dicit q diabolus qsdam ad suam vltate
captivos ducat in qrundam ajis potentor dominet et opet, sedu-
cat et q similia st, ut videre e Eph: 2. 1. Tim: 2. 2. Cor: 11.
verum cum immediate opari in ajum et illum flectere soli deo tri-
buat, conveniens e, ut statuamus diabolum id agere mediate af-
ficiendo Phantasiam, et ea raoe objiciendo res et argta, qbus hoo
pelli poit, de qbus plixe agere nri n e instituti, illud vero nota-
dum, q tum dicat intrasse in ipsum, n q. n antea in ipso fuerat
opatus, ss qa tum ipsum impulit ad exequendum malum consilium, q
antea corde eus injecerat, et inde p. diabolum n p lubitu agere
ss subee impio dei et xti, et ita habere suam horam, q xtus vo-
cat horam tenebrarum, ut de illo verum sit q xtus dicebat apud
Pilatum, n haberet ptatem nisi ipsi data eet, alias diabolus ad
qvis facinora impelleret impios in filiorum dei pniciem, ss re-
frenat, ut n nisi pmittente deo opet in filijs inobediae, et hic
diabolus tps illud captat, q erat opportunum malo illi opando,
ita opa diaboli manifestata fiunt ubi dat occao, etsi antea

saepe

saepè habuerint, et tum hoēs se pdunt et occulta cordis manife-
stant, ubi occāo suppeditat, diabolus eam qq captat, ut illos
tentet et instiget: neq hoc fiebat xto inscio, q ostendit se
nosse occulta cordis, et tum Satanae tum Judae machinaōes s.
molitōes qndo dicit, qd facis, facito cito, pmus hoc ita illgere,
ut utrumq et diabolum et Judam alloqtr, et utriq pmittat
agere q velit, cum nil potuisset agere, ipso n pmittente, pt
et inēe formula pmissōis, et simul ut alij existimant formulā
exprobraōis, acsi diceret, si impius sis et impie agere velis, tuo
id periculo facies, q gravissm ē dei judeum in peccorem, si illū
Satanae et suae maliae pmittat et tradat in mentem reprobam, ut
ē Rom: 1. et in efficacia erroris ut ē 2. Thess: 2: 11. simul
autem Jesus indicat instare mortem suam, et n multum tpris sup-
ēe, et se mori paratum, imo q horam illam desiderare, ut poit
illud pficere, eius caa in mundum venerat, q erat morte sua
redimere huaum genus, deum glorificare, sibi regnum et pplm
acqrere, qrum rerum intuitus faciebat, ut xtus aio lubenti mo-
reretur, etsi ipsa mors acerba et ignominiosa eēt; deniq illa
verba ita sumi pnt, ut et indicaret ipsum liberum facere il-
lud qdem, ita tn frustra futuri sint ipsorum conatus, q diceret,
qd tu Satana et q tu Juda molimini, id pficite, ss experiemini
male vobis cessurum, nam Judas brevi pmium v poenam potius
sceleris expiri debebat, et diabolus in morte xti q triumpari, ut
xtus dicens, q facis fac cito, accelerare pprium inritum et dam-
num vestrum conf. Ps: 109: v. 6.

Ostendit autem verba haec xti n fuisse illeta à discipulis, V. 28. 29.
neminem cognovisse ad qd illa Judae diceret v. 28. sc. qa in
ipso videbat ei xtus aliqd impare, q in tm ei pmittebat et libe-
rum faciebat Judae, et simul indicabat se consilia ipsius et moli-

mina

mina n̄ formidare, hinc & orit varia in illis cogitatio, qd nego-
tij Judæ daret, et ut ē v. 29. qdam existimabant q̄ juberet
pparare necaria ad festum, v̄ aliqd daret pauperibus, qndoqdem
crumenam gestabat qōo ostendunt se de condiscipulo suo nil
mali suspicari, hinc dicit Aplus 1. Cor: 13. charitatem n̄ ēē suspica-
cem, et nil inimicius, q̄ qcq sine caā mali suspicari de pxo suo,
et nil aqs, q̄ quamlibet psumere bonum, donec pbet contrarium,
et itm oīa in meliorem partem accipe, et pietatis ē ac justitiæ
sui ipsius rigidum censorem magis ēē q̄ aliorum, et si alij alios
observant, facere id debent εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ κα-
λῶν ἔργων Heb: 10. v. 24. talis cum ēēt discipulorum aīs co-
gitabant n̄ loq xtm de impio facinore q̄ meditabat Judas, ss
de officio, q̄ ipsi imposuerat Jesus, erat autem hoc eius officiū
parare necaria, tum alia, tum ad festum, tum pauperibus ēē suc-
currere, qōo docemur xtm uti voluisse medijs ordinarijs, ubi
poterat, ad se suosq alendos et n̄ multiplicare miracula ci-
tra necessitudinem, psertim qa in oībus nobis factus erat similis
excepto pecco, et in statu humilitatis experiri cum suis debuit
frus pecci, famem, sitim, et in fame et siti inopiaq alia ēē sæ-
pe fuit, q̄ suo explo ēē docet suos, ut qdem deo confidant, ita
tn̄ ut laborent, ut habeant unde se suosq sustentent et paupi-
bus ēē aliqd largiant, et q̄ necaria apparari voluerit, ut p. ex
sermone discipulorum, eo scavit se legi Mosis subtm ēē, qppe q̄
legem implere, et sedm legem ēē pati ac mori, dum vero de pau-
peribus cogitant, ostendunt se pauperum n̄ ēē immemores et misericor-
dia tangi, ut postulat hūanitas et charitas, Et dum indicant xtm
sollicitum fuisse succurrere pauperibus, xti explm Eccliæ imitandum
pponunt, q̄ uti pauperum curam gessit in terris, ita ab ijs abiturus,

commen-

commendavit illos suis, et quicquid pauperibus in nomine Xti fit, id sibi factum interpretabitur Matt: 25. Praeterea ea in re velut in typo conspici voluit, se venisse ut pauperes ditaret 1. Cor: 9. et pauperes spu ex eius plenitudine accipere gratiam pro gratia, in ipso enim dantur benedictiones spuales Joh 1. et Eph: 1. et per Aplum suum succurrere voluit pauperibus, qua Aplorum opera uti voluit in impertiendis benedictionibus spualibus, imo uti voluit Juda proditore, qua et Judaei et Sacerdotes et Principes illorum, qui prodituri erant Xtum Xtianis tn tradere debebant verbum dei, quod n sine ratione cogitari pnt, siquidem certum sit Xtum nil fecisse nisi sapientissime, omniaque ipsius facta habere spualem διλεοβιν; Occasio autem et ratio, cur ita discipuli cogitarunt, erat, quod Judas crumenam gestaret, ita singuli suum habebant munus, uti et deus in Ecclia cuique suum munus assignat, forte tn n caret mysterio, quod Judas proditor crumenam gestaret, ut scaret impios mundana mxe curare, virtutem post nummos, neque adeo eligere meliorem partem, imo dum impius Judas in terrestribus serviebat reliquis, ostendit impios saepe ministrare Ecclia debere illius necessitatibus succurrere, illis benefacere in tpralibus, novit enim Xtus et impiorum opera uti in bonum suorum, denique et inde discimus quod facile decipiant mundanae divitiae, et quod iis occupantur, facile seducantur, uti dum Judas crumenam gestavit, pecuniam nimium amare coepit, et eius amore Xtum prodit.

Cap: 13.

Dum verò reliqui discipuli cogitabant haec Judas quod propria conscia docente illgebat verba Xti alia meditabatur, et ipso opere probavit quod Xtus dixerat, postquam enim accepit offam statim exivit V. 30. quo implevit prophiam Xti, et à Johanne signo illo quod Xtus dederat, cognitus fuit, simulque in ipso conspicua fuit vis pecci et ἐνέργεια diaboli quae effecerunt, ut quod huc usque maliam suam texerat, imo hoc momento mensae dni adhuc particeps factus fuerat, nunc repente impietatem prodat, ut proditor fiat dni sui et benefactoris, retinuerat

V. 30.

eum

eum huc usq; Deus, qa ndum venerat hora Xti, ostendens impios nil
poe nisi ipse pmittat, ut si qd mali n faciant, id fieri Deo impe-
diente, qprimum autem relinquunt à Deo, diabolo tradi et in men-
tem reprbam, atq; ita fractis q. oibus pudoris repagulis in oe scelus oemq;
impietatem ruere; Igr nunc Judas exibat et deserebat societatem
Xti, q ut Johannis verbis utamur n exivisset ex discipulis Xti
si ex illis fuisset 1. Joh: qoo re verà purgata fuit Ecclia, qnd im-
pio illo abeunte, alius eus statoem accepit Ps: 109.

Exivit autem ut seqq. docent, ut Xtm pderet et venderet, qmdm
solent à Xto et eus commuoe exire, q mundum magis amant q Xtm, uti
Juvenis ille, cum juberet oia vendere et dare pauperibus, tristis abibat,
et seqq. tpribus et q cum antea fuissent inr discipulos Xti, et in noe
eus pphetassent et docuissent lucri caa qqs exiverunt, ut Xtm ven-
dere poent, unde et orta e Apostasia in Ecclia Romana mxa parte.

Indicat autem occao commoda exeundi et tps opportunum,
erat enim nox, qa sc. illo tpre clam poterat adire hostes Xti, et ut
putabat dolum et fraudem suam ac malevolum erga magistrum a-
nimum suum tegere, ut ipsum poet postea melius spee amicitiae a-
dire et porro pdere, et videnti illa nocte cum qbus pacisci de Xto
pdendo volebat, commodè convenire potuisse, fortè et congregati
ut pararent necaria ad festum, et ita simul innuit eos q opa te-
nebrarum faciunt lucem fugere ut Xtus inqt cap: 3. scat et noctem
fuisse respu Judae et hostium reliquorum Xti, q n obtenebrati, non
potuissent Sanctum benevolum et beneficum Jesum odisse et pseq, de-
niq; indicat ptatem tenebrarum fuisse, in q et justo dei judicio hare-
bat Judas cum Judaeis, et ob peccum electorum ipse Xtus, q
ut p illum tq. solem justiae lux mundo daret, pp pecca suorum ee
in potestate tenebrarum, diaboli et instrumentorum eus.

Postq

Cap: 13.
V. 31.

Postq autem ita Judas exiverat, Xtus plenam dræ et consolaõis oraõem ordit, discipulosq suos de multis edocet, admonet atq ita consolat V. 31. et seqq. videt Xtus Juda psente n voluisse mysteriũ mortis suæ, indignus enim erat, adeoq noluit margaritas pjicere canibus, et q magistrum pdere destinabat, utiq indignus erat q ab eo erudiret, dignus erat, q ab eo quem deserebat, desereret, ut hæc ẽ via dei et Xti, ut pverse agant cum agentibus pversè, simul autem ostendit, dum alloqt fidos discipulos, se talem ẽe, qlem ipsum vocabant, et vere qdem dnum n tm ss et doctorem uti ẽ V. 14. dum et pcepta dat et docet et consolat, ostenditq fieri n poẽ, ut q discere velint, ab ipso n erudiant, qsqs enim accedat ad veram lucem, qõo fieri pt, ut n illuminet et in luce eus lucem videat, qõo fieri, ut verus ille ppha n doceat, q illum recipiunt ut talẽ, et expiunt graam ẽe in labijs ipsius Ps: 45. et pdictum erat illi datam ẽe linguam Eruditorum ut poit loq ad defessos etc. Es: 50. et nunc multo magis apiebat os, et eructabat verbum bonum, postq purgatum eet collegium discipulorum egresso filio pditõis q raõe et posterioribus tpribus facta informaõe, et p eam separaõe æum Eglium et verbum dei clarius pdicatum fuit in coetu sanctorũ.

Primò autem docet Xtus, q tendant n Judæ ss sua et dei destinaõe consilia illa mala npe ad suam et Patris sui gloriam inqt enim, nunc glorificatus ẽ filius hõis, cur filius hõis vocet Xtus supra visum fuit, qa verè hõo fuit ex hõe, fratribus p oia similis excepto pecco, et id requrebat in Goele ut ẽ Heb: 2: V. 14. ita innuit se ẽe Goelem, et dum filium hõis se nominat, docet se ẽe filium hõis, de q in pphijs et visionibus ppharum aliqties, illum filium hõis, q dominari debebat in oia qqs postq p breve tps minor factus fuisset angelis, gloria et honore coronari debebat ut ẽ Ps: 8. Id E q dr de filio hõis, ẽ, q glorificatus sit; glo-

rificari

glorificari ē gloria donari v̄ gloriosum demonstrari, gloria autem notat ꝓstiam et excellīam virtutum, dignitatis ꝑtatis, naē etc. unde facilē ē judicare, q̄d innuat xt̄s npe futurum ēē, ut brevi gloria et honore coronet, et ut gloria ipsius manifestet x partim ut demonstret, q̄ q̄ χήματι inveniebat ut alii hoēs, sit q̄q̄ verus deus, θεάνθρωπος, filius dei, deus in carne manifestatus, talis enim demonstratus fuit ꝑ resurrectoēm ex mortuis Rom: 1. ꝑ ascensoēm ad coelos et sessoēm ad dextram Patris, ꝑq̄ ꝓdicaoēm Eglii in mundo et effusoēm Sp. S. eo fine factam Heb: 1. et 5. 1. Tim: 3: v. 16. etc. hinc xt̄s docet cap: 17: 5. glorificaoēm npe illam ēē, q̄ manifestat gloria sua q̄ habuerat ante jacta mundi fundamenta; ꝓterea glorificari debebat ut Mediator raōe officij sui, q̄ndo ut ꝑfecta salutis caā ꝓponi debebat in toto mundo, et in ἱλαστήριον ut ēs noēn unicum illud sit in q̄ oporteat salvari, et q̄ ꝑfecte salvare poīt oēs q̄ ꝑ ipsum accedunt ad deū, ꝓter quem n̄ sit מושיע Act: 4. Rom: 3. Heb: 3. et 7. Es: 42. Et glorificari debebat is q̄ fuerat in forma dei et se ipsum exinaniverat factus obediens usq̄ ad mortem crucis, ut eum confiterēt dn̄um suum ad gloriam Patris Phil: 2. Unicum npe ut ē 1 Cor: 8. v. 6. q̄ emerit Eccliam sanguine suo in ꝑplm peculij Act: 20. Tit: 2. glorificari et debebat ꝑ obediam ita multorū ꝑplorum, q̄ in ipsum credituri, ipsum amaturi, culturi honoraturi et celebraturi erant; deniq̄ ita glorificari debebat in cpre suo Eccliā q̄ndo eam sibi purgaturus erat, et ad imaginem suam transformaturus ꝑ Spūm, ex q̄bus p. filio hoīs q̄dem hic tribui glorificaoēm, et tn̄ illa et spectet impr. dīam naām q̄ in huāa tq. in σκηνῇ habitabat et q̄dem verè ut olim in Sancto S. umbratiliter Col: 2. unde q̄ndo huāa nāa in coelum sublata fuit, deus ascendisse dicit

Eph:

Eph: 4. et Ps: 68. atq ut illgerent se et Patrem unum ee, uti antea docuerat et unam eandemq utriusq gloriam, addit, et Deus glorificatus e in illo, notum autem e Oeconomice primam psonam noe dei insigniri, qa commune Deitatis Jus exercet, admittendo sponsorem, illi pecca injiciendo, eum puniendo, pstita satisfactoe eum resuscitando et exaltando, q deo ut judici conveniunt, qndo itaq hic dr, hic deus glorificatus in illo, npe filio hois, n tm scatur ut dictum e diam xti naam glorificatam ss Patrem glorificatum per filium, ita res supra pposita fuit cap: 3: 2. 23. 28. inr se collatis ubi 1mo dicit Jesus, venit hora, ut glorificetur filius hois, v. 28. subjungit, Pater glorifica noen tuum, et auditur vox ex coelo, glorificavi et iterum glorificabo, qoo autem Deus Pater glorificetur in filio, illic aliq raoe explicuimus, et ex rei ipsius naa evidens e, ita sc. ut virtutes eus, impr. ea q illi conveniunt, ut summo dno, legislatori et judici demonstrentur et manifestentur p filium, q factum e n dictis tm, ss factis et opibus, passoibusq xti, q Patrem ἐξηγήσατο ut e cap: 1: 18 eusq virtutes explicuit, et in eus passoibus et morte fuit demonstrao sanctitatis et justiae diae Rom: 3: 25. q pbavit misericordiam simul et graam Judicis, qndo ita factus e p nobis peccum, ut nos facti simus in ipso justia, et ut ipsius mors nra eet va, utq in ipso ita eet pfecta salutis caa, qmdm in Scra ubiq id docetur, q in xto dia justia et misericordia illustrisso modo sint demonstratae, et ita xtus qq docet, q glorificao sua sit glorificao Patris, qmdm et Aplus Phil: 2. q xtus sit supexaltatus, postq exinanitus fuerat, ut oes ipsum confiteantur dnum ad gloriam Patris.

Et haec necario nexu inr se cohaerere distinctius indicat xtus v. 32. inquens, si deus glorificatus e in ipso, deus et illum glorificabit in se ipso, et statim glorificabit ipsum conf: cap: 17. v. 11. v. 32.

et seqq.

et seqq. se fieri n̄ poterat, ut secunda Persona q̄ n̄ ming deus ē q̄ Pater ex exstitit ab ēo ēx mogllū tū dēū, et n̄ simul ēt divinitatem suam ꝓbaverat, se ipsum exinaniret eo fine ut Patri obediens fieret usq̄ ad mortem crucis, eumq̄ p̄ passōes suas et sanctū et Judicem glorificaret, qn à justo illo judice ut consummatq̄ per passōes salutis dux, et ꝓstituta satisfactōe ut fidelis Sponsor glorificaret, et accipet nōen supra oē nōen, et demonstraret unicus ōium Deus, illiq̄ daret in hæreditatem gentes, et in possessōem fines terræ, tq. semen natum ex sanguine suo, et tq. ꝓplm ab eo emtum, tq. pretium ubi videre ē Ps: 2. Es: 53. Phil. 2. 1. Cor: 6. Act: 2. nam fieri n̄ poterat, ut n̄ qs, q̄lisq̄ ēet, innotescereet x ut n̄ glorificaret ea gloria q̄ habuerat ante jacta mundi fundamēta Joh: 17. ita ut eam glorificaōem meritq̄ glorificando Patrem, quōm et alijs locis eibat: tq. præmium et pretium laboris atq̄ opæ considerat et ꝓponit.

Neq̄ longè post futurum erat, ut Pater p̄ ipsum et ipse p̄ Patrem glorificaret, fs statim id futurum erat post breve tps, brevi enim tpre debebat minor ē Angelis, et postea gloria et honore coronari Ps: 8. Heb: 2. n̄ enim debebat in morte manere fs post triduum resuscitari, paulo post in coelum ascendere ut Rex et Sacerdos summus, et inde emittere spm, et Spū ac potia ungi, et declarari Xtus Deus, inde Xtus rectè dicit id statim futurum x gloriam illam venisse ut ē cap: 1. x instare, idem autem q̄ Xtus de se dicit, verum ē de membris Xti, quotquot glorificant deum Patrem, illos se qq̄ glorificaturum ꝓmittit, et q̄ndo ad breve tps cum Xto p̄ nōen eg patiuntur, et cum ipso glorificabuntur, Deus eum in illis se gloriosum et admirabilem demonstrabit.

V. 33. Postq̄ hæc ꝓfatus q. subjunxit Xtus, atq̄ ita ajos illorum ꝓparas-

set

Cap: 13.

set, ut si qd pter opiōem accideret, illgerent eam ēe viam ad glorificaōem xti, et ut constanter et illi in morte adhæreant, nunc de abitu suo illos instruit, docetq se n diu cum ipsis futurum fore, et simul ipsos instruit tum de ipsorum statu, tum de ipsorum officio v. 33. et seqq. Modꝰ q xtꝰ discipulos alloqtr, suavis ē, et amoris favorisq plenꝰ, vocat enim illos filios suos; filiꝰ is ē, q ab aliq genitꝰ ē ad eꝰ similitudinem, unde facilē patet emphasis hꝰ compellaōis, npe innuit xtꝰ, illos ēe semen suum, et ita q. revocat illos ad pmissoem Es: 53. qndo posuerit aiam suam satisfactois pretium videbit semen, instabat nunc illud tps exhibendi אשם, et sanguis ipsiꝰ debebat ēe semen ppli, Electorum, ppli peculij xti; Ii autem quos hic alloqtr q. primogeniti erant, quos xtꝰ primum genuerat, et ex qbꝰ q. reliq pmissois filij nasci debebant ex semine illo incorruptibili q illi pdicabant induti virtute ex alto, q qndo xtꝰ illis insinuat, utiq simul docet, q sint futuri hæredes sui, imo cohæredes sui, et q ipse illos paterno favore spr sit complexurꝰ, foturꝰ et defensurꝰ, simul autem hoc modo ad primam pmissoem remittit, ut cogitent se ēe semen mulieris, et ipsis incumbere n minꝰ q xto, ut inimicitiam exerceant ꝯ serpentem et semen eꝰ, ita tn ut qmdm xtꝰ, ita ipsi qq contererent qad calcaneum, et deniq ea raōe illos à Juda distinxit, q n erat filiꝰ xti, sꝫ filiꝰ diaboli et pditois, faciebat enim opa diaboli, q homicida fuit ab initio ut ē Joh: 8. Ipsum nuncium ē q breve adhuc tps cum ipsis sit, q qndo xtꝰ dicit, respicit p. d. ad pcedentia, ubi dixerat brevi futurum, ut Pater ipsum glorificaret, ut autem glorificaretr necesse erat ut ab ipsis discederet, tum p mortem tum p ascensoem in coelos

non

~~et illic sedere in throno suo ut Rex et Sacerdos debebat~~, n̄ poterat enim glorificari, q̄diu in terra erat, ss ut gloria et honore coronaret, ascendere in coelum et illic sedere in throno suo ut Rex et Sacerdos debebat; primò & innuit xt̄us se visibilr, et ita ut p̄sia et colloqo eq̄ fruerent, n̄ diu cum ipsis futurum pp instantem mortem, abscondi enim ab ipsorum oculis p sepulturam debebat, et ee ἐν ἅδῃ ubi n̄ videret et ubi in q̄stoe eet, ut ita loquar, deinde verò se n̄ diu cum ipsis futurum pp ascēsoem in coelum, p eam enim auferendq ab ipsis erat, ut n̄ amplius ipsum viderent, qoo xt̄us dicit Matt: 28. me n̄ spr habebitis vobiscum, nam coeli ut ē Act: 1. illum debebant recipe, usq inde visibilr redeat, p. d. enim hæc de p̄sia xti qad cps illgnda, amore enim suo et favore spr cum suis manet scdm pmissoem, et uti oia q̄ fecit portat verbo potia suæ Heb: 1. ita filios quos genuit, alit, fovet et tuet.

Statum ipsorum et sollicitudinem absente xto, indicat xt̄us q̄ndo dicit, q ipsum q̄situri sint, ss q seq ipsum nequeant, q̄ri solet id q pditum ē et absens, impr. q diligimq q̄rimq, ubi eo caremq dicit enim in eo q q̄rimq aliqd q̄sitoe dignum, et in eo q q̄rit, amorem desiderium et studium habendi et fruendi, n̄ mirum & q xt̄us dicit fore, ut se q̄rant, siqdem expetierant ut supra ex Petro audiverant dios eq sermones, viderant mxa opa, et ppeà amabant ipsum et venerabant, adeo ut Petrq testet, se aiam p ipso positurum v. 37. fieri & n̄ poterat, ut n̄ xto absente in ipsis eet desiderium xti audiendi, videndiq eoq fruendi, ita in morte xti q̄situri ipsum erant, et illud tps unicē exspectaturi, q ut p̄dixerat, resurgeret, et se iterum conspiciendum p̄beret, post ascensoem verò futurum erat ut q̄rerent ipsum, ut eent illic ubi ipse erat cap: 12. pmiserat enim, q ipsos ad se tracturq sit, impr. fieri n̄

poterat

poterat, ut patientes cum ipso in persecuoibus, non cuperent cum ipso glorificari, desiderarent dissolvi ut essent cum Xto ut Paulus loquitur Phil. 1. et interim ut non quærerent ipsum non per fidem, quod Xtus quæritur ab Ecclesia sua, etsi interdum non inveniat, id eo fine est, ut eo ardentius ipsum Sponsa quærat vide Cant: 3.

Interim sequitur illum qui abibat, non poterat, ut antea dixerat, et nunc iterum inculcat vid: cap: 7: v. 38. et 8: v. 22. quod jam duplici quoque ratione intelligi potest, primo ratione passionis, dein glorificationis; ratione passionis, siquidem ille solus erat Sacerdos ille qui deum decebat, sanctus sine vitio, impollutus et segregatus à peccatoribus Heb. 7. purificationem peccatorum per se ipsum facere poterat, quia peccatum in ipso non inveniebatur Heb: 1. 1. Joh: 3. quoque adeo non ut reliqui Sacerdotes primo pro suis, tum pro populi peccatis necesse habebat offerre, qui semel se offerens per Spiritum æternum inculpatum deo ad purificationem peccatorum unico sacrificio in perpetuum consummare poterat qui sanctificantur Heb. 7: 27 et 9: 15. seqq. et 10. 11 seqq. etc. Ille et solus qui non noverat peccatum, poterat fieri pro nobis peccatum, et nos in ipso fieremus justitia Dei, et fieri κατάρα, ut nos ab ea liberaret 2. Cor: 5: 21 Gal: 3: 13. nemo propter ipsum poterat ferre vim iræ Diæ, propterea illo tempore nondum parati erant discipuli et satis animo confirmati ad patiendum cum Xto, uti eventus docuit, Xto pastore profligato, discipulorum gregem dispersum fuisse secundum prophetiam, adeo ut ipse Petrus, quantum et propter se Xti amorem, quantum animi ad patiendum cum Xto constantiam ferret, ad vocem ancillæ tamen abnegaverit Xtum, et quod glorificationem attinet, nondum tempus illud venerat, ut glorificarentur cum Xto, per multas passiones intrare debebant in regnum coelorum, ut in ter-

ris

ris gloriosum eet ipsorum ministerium, et in passoibus Xto assimilari, anteq ipsi assimilarent in gloria Act: 14. Rom: 8. ut oes ferè facti st libamen p Xto, et martyrio obsignarunt dram eus, et eo fine, q nunc erant imbelles imparati ad patiendum, et neutiq obfirmati aut muniti ꝯ adversos casus, indui debebant virtute ex alto, ut p gaudio dicerent se velle pati cum Xto, qndo ipsis id coelitus dabat Phil. 1. et hoc utrumq ipsis inculcari debebat, undè Xtus et id et antea et nunc inculcabat, partim ut humiliarent et agnoscerent se sine deo nihil poe, partim ut in dei potia glorificarent, et illgerēt se p illum plus q victores ee q ipsos amaverit prior Rom: 8. et 1. Joh: 4.

V. 34. Interim ut scirent qoo vivere et agere deberent absente Xto tq. dno et διδασκάλω ipsorum ut supra vidimus, ipsis leges pscribit, v potius unicam legem, de q dici illud pt, q de justia solet, q una in se complectat oes virtutes, pceptum npe amoris mutui, de eo enim Paulus testat, q sit finis ois παραγγελίας 1. Tim: 1: 3. et complementum legis et vinculum pfectois Rom: 13. et Col. 3. Xtus ipse docuit alias Matt: 23. legem et pphas pendere ab illo pcepto, uti et plixè Johannes in Eplis suis, impr. cap. 1. 2. 3. 4. id plixè docet, q in amore fratris sit legis implementum, qa nemo verè amat pxum nisi et deum; qd autem sit amare pxum ex ijs q alias de amore dicta st fle p. npe illi bonum verum conjungere, v voto, v si fieri id pt, ipso et ope, et simul et ipsius felicitate tprali n tm delectari, sz ea q pote pmovere, verus enim amor is e, q amamus pxum ut

nos

Cap: 13.

nos ipsos, nos ipsos autem vere amamus, ubi amamus verum bonum ꝛ deum, idque agimus oi studio, ut deum cognoscamus amemus, colamus, celebremus, tandemque eo fruamur, Et et pxum tum demum amamus verè, quando eodem modo in deo, et ad deum illum amamus, ut deus aeque in illo q in nobis glorificetur, ut ille aeque ac nos in deo beatus sit, quando id verè ajo fovemus, dictis factisque testamur, et q pote explo doctores et duces simus ad deum, tum verè amamus pxum, hocque ut pcipuum e in amore, ita quando ppriam carnem n odimus, sz fovemus, et hoc agimus, ut n tm in coelo beatam, sz in terris quoque tranquillam et pacatam vam degamus, ita ad id pxo adjumento sumus precibus, consilio, auxilioque, et hic amor debet ee mutuus, cum ob easdem raoes ob quas ego alii, ille quoque mihi amorem debet; hinc xtus discipulis suis pcipit amorem, q uti fundatur in illa relaoe, q e inr deum et hoem et hoes inr se, ita quoque explo xti pbatus confirmatusque e, hinc xtus ea raoe suo npe explo ipsos ad mutuum amorem excitat, inquens quidm ego amavi vos, ita et vos vosmet ipsos ametis mutuo et invicem, xtus suos amaverat et ad finem amaverat, ut videre e N. 7. hus cap. adeo ut vam suam p illis poneret tq. bonus Pastor Joh: 10. hic unicus erat scopus, haec summa officij xti ex amore erga nos se p nobis Patri stiterat ut Sponsor, carnem in tpre assumsit, et in forma servi obediens Patri fuit ad mortem crucis usque vim irae eus passus, passus execraoem, ut illorum bonum pmoveret ꝛ ut salvaret pplm suum à peccis suis, ipsisque fieret pfecta pfectae salutis caa, ꝛ ut ipsis fieret sapia, justificao, sanctificao et pfecta redemtio, ita Et amorem factis demonstravit et verbis quoque, quando illos erudivit

de

de via salutis, de modo fruendi deo, de raõe communois secum, et cum Patre ad æam et pfectam felicitatem, eg amoris magnitudo ex magnitudine passoum et ex magnitudine et multitudine beneficiorum p eum acqsitorum, q oia recensere n e necesse, oia beneficia dei in statu graæ, ipsa salg æa in statu gloriæ, amoris illig effectg e; Hoc suum explm imitari illos voluit, ut pariter se invicem ament, q qd sit ex dictis jam p. npe affectu et effectu juvare, se mutuo ad consequendū bonum, tum summum, tum summo subordinatum, ut sc. in deo et ad deum se mutuo ament, atqs ad testandum amorem illum n tm p se invicem precent, ss et ipsis factis ung alterum juvet, imo ut et ad explm xti mori p fratribg parati sint, q amoris summg gradg e 1. Joh: 3. et uti nil æqus e, q q st n tm egdem naæ se mutuo æqliter ament, ss et q st membra egdem capitis xti, idem enim Spg ee debet in membris xti qui revera e spg charitatis, charitas enim eg frg e Gal: 5. nemo enim xti e, nisi habeat spum eg Rom: 8. et qoo cogitari pt, xtm alio fine se dedisse p suis, q ut ament deum, et in deo se mutuo, dedit enim se ut purificaret sibi pplm peculij zelotem in bonis opibg Tit: 2. bona autem opa p norma habent legem, legis autem summa pfectio et complementum e amor Matt: 22. Rom 13. Col: 3. itaqs q xti st amando se mutuo in deo et ad deum se Spum xti habere ostendunt.

V. 35. Hinc xtg amorem haberi vult p insigni, unde dignoscāt discipuli eg V. 35. Res qqs noscit p sua attributa et pprietates, q st totidem characteres et notæ, et efficiunt ipsum ee s. formam rei, qndo e xtg ex amore vult discipulos suos nosci, formā xtianismi in amore constituit, et revera id Scra n uno loco

confir-

Cap: 13.

confirmat n̄ tm̄ ut anteà audivimꝰ, finem ꝓcepti ēe charita-
tem, ſs nil in xto valere ꝑ fidem opantem ꝑ charitatem Gal:
5. et 6. neq; alia ēe nota xtianismi pt, ſiqdem amare xtm
ē amare deum; amare deum ē amare gloriam dei in xto;
amare gloriam dei in xto nil aliud ē q̄ glorificare deum in
xto, et velle glorificari deum, illud autem nil aliud ē q̄ pro
virili sua deum glorificare epre et ſpu, ut eo fruamur, alios
verbis et explo suo ꝓire ad glorificandum deum in xto, hinc
ut anteà qq; monuimꝰ, Johannes n̄ uno in loco in Eplis suis
oia ad amorem [illegible] revocat ꝓxi, qa nemo pt amare deum,
nisi amet ꝓxum, nemo amare ꝓxum nisi amet deum, et ita
conſpicuum ē hæc latè patere et multa comprehendi hoc
ꝓcepto amoris mutui, qndoq; amor ē principium oium acti-
onum, oīs justiæ, æqtatis, hūanitatis, miſericordiæ, et uno
verbo oium bonorum opum, oiumq; officiorum ꝓxo debitorū.

Hoc verò ꝓceptum novum xtꝰ vocat, ꝓceptum vocat
ſentia, habens vim obligandi ad obſequm, xtꝰ ꝗ ea raōe o-
stendit ſe ēe legislatorem et dnum ipsorum, q̄ ſervare illos
et ꝑdere poit, et hoc nōe leges ferre, hinc ubiq; dnꝰ xaτ' ἐ-
ξοχὴν vocat, oiumq; xtianorum officium ē ipsum confiteri
dnum Phil: 2. q̄ fieri n̄ pt nisi ꝑ ſpum eꝰ 1. Cor: 12. verū
qndo novum ꝓceptum vocat, veteri oppnr, id verò difficulta-
te n̄ caret, qōo ꝓceptum amoris novum vocet, ſiqdem ipse
xtꝰ docuerat Matt: 22. amare deum ex toto corde etc. et
ꝓxum ſicut se ipsum ēe ſummam legis Moſaicæ et Lev: 19: 18.
idem ꝓceptum fuit, verum tn̄ n̄ uno modo neq; unam ob caam
novum dici pt, etsi ab initio datum fuit, partim ſc. qa n̄
satis

satis observatum fuit, et de novo inculcari debuit, partim oppnr legibus Precepti carnalis, q aboleri debebant, ac si Xtus dicere voluisset, Mosen varijs legibus ipsos adstrinxisse, sz legem illam oem Mosaicam abrogandam ee, et n nisi legem amoris observandam, uti antea audivimus in Xto n valere circumcisoem aut Prputium, sz fidem p charitatem efficacem, et hoc convenit optime cum contextu, siqdem antea Xtus dixerat se glorificandum ee, indicat & post glorificaoem sui oes alias leges cessaturas, Xtus enim factus e sub legem ut suos à lege liberaret Gal: 4. et lex Precepti carnalis utiqz ea Precepit in qbus fuit chirographum pecci adhuc exstantis, tales autem leges obtinere amplius nequerunt, postq Xtus pecca unica hostia expiavit, Pterq q novum et sit hoc Preceptum, qa novis argumentis confirmat Xti explo, q vam suam posuit p fratribus, unde Eph: 4. Aplus vult alios ee imitatores sui in amore, ut ipse erat imitator Xti, Xtus autem Dei; Statu Xtianorum qui erat unius epris n tm membra ut eent, sz qa et inrgerius paries inr Judaeos et Gentes erat abrogatus, et ut Deus volebat oes servari et ad veritatis cognitoem pvenire 1. Tim: 2. itaqz filii Dei oes ad salutem amare debebant electos verò impr. et utiqz nulla pt ee pulchrior nota Xtianorum, nulla re magis commendari Xtiani pnt q amore mutuo et Φιλαδελφία, amore erga oes, nil enim magis convenit humanitati, nil magis congruum e justiae, q suum cuiqz tribuit, qndo id facit alijs, q sibi qsqz vult fieri, n facit q sibi n vult fieri, illud verò se mutuo amare e, ut epinde pateat q sanctus sit Xtianismus, et qoo dra Xti sit dra ad ~~veritatem~~ pietatem, q n nisi amorem inculcat, simul autem indè manifestum e q pauci sint veri

disci-

discipuli, et q dicto xtiani defecerint ab officio suo, adeo ut nobis dici poit à xto, q dictum Angelo Eccliæ Ephesinæ Apoc. 2. hoc habeo ꝯ te, q primam charitatem deserueris, memento igr unde excideris, resipisce, atq prima opa fac, et singulorum, & ē ex et hac charitate se ipsos dignoscere, eoq fine spr ea meditari, q de charitate plixè disserit Aplꝰ 1. Cor: 13. et utiq studium charitatis tanto magis necarium ē xtianis, eosq decet, quoniam salꝰ eorum nil nisi amor erit, ut ē ibidem. Cap: 13.

Cum ea raoe xtꝰ dicendo se brevi adhuc cum ipsis futurū et discipulos n poe se seq q abiturꝰ sit, injecerit ajis illorum desiderium cognoscendi q abiturꝰ eet, Petrꝰ scdm consuetam προπέτειαν ipsum rogat q abiturꝰ sit, facit autē id reverenter, Jesum compellando dnum suum, indicans se ut Servum id reverenter et cum debita subtoe rogare, et simul ostendit desiderium manendi cum xto, ut quem cognoverat verba væ aæ habere, neq hoc si fiebat uti videt pio ajo illi vitio verti pt, siqdem fidelis discipuli et servi erat in oi occaoe se offerre dno suo ad qmtum ministerium, si utiq n sit temeraria curiositas scire velle fata et facta dni sui, imo q n habet curæ id scire p. d. ostendit sibi res dni sui n ee cordi, et id et officiū xtianorum ē, ut observent gressus Regis sui in sanctuario suo, et ē nota veræ sapiæ attendere ad vias dei et xti, et in ijs ambulare, atq ita dnum suum seq velle q trahit retrahitq, unde in Canticis Sponsa inqrit in vestigia Sponsi, eumq qrit, inrim cogitandum spr, vias dei n ee ut nræ viæ et acqescendum in dei placito, si eas ad tps occultet. XV. 36.

xtꝰ

Xtus ꝛ n̄ reprehendit Petrum, ſz tn̄ neq; aptè ſatis eloqꝫ q abiturus ſit, ſz q antea de oibꝰ dixerat, nunc Petro applicat, q n̄ poit ipsum nunc ſeq q abiturus ſit, ſz postea eum ſecuturū; oſtendimꝰ ſupra ꝯ. 33. id poē illgi tum de paſſoibꝰ, tum de ſecutura gloria Xti, atq; ita tum id poē illgi de morte Xti, tum de ſecutura gloria in coelo, utroq; modo verum erat de Petro, ille n̄ poterat ee particeps n̄ tm̄ mortis Xti, qt. ea ē mors Sponsoris et Mediatoris, ita enim unicꝰ tm̄ ē Mediator J. Xtꝰ. 1. Tim: 2. ſz uti statim patebit, nec qdem p noē Xti mori poterat cum Xto, n̄dum qppe indutꝰ virtute ex alto, ꝑterea autem ſecuturꝰ erat, qndo p Xto erat paſſurꝰ, et uti Paulꝰ de se loqꝫ Col: 1: 24. impleturꝰ reliqas paſſoum Xti postq ſpū roboris donatꝰ erat, de qbꝰ videri pt in Eplis suis, nunc qq; n̄dum Xtm ſeq poterat in gloriam, debebat enim anteà ſervire conſilio dei, anteq in gloriam aſſumeretꝫ, et anteq cum Xto regnaret, cum ipso pati et pbari igne afflictoum, ut ipsiꝰ verbis loquar, certo autem futurum erat, ut postq factꝰ erat paſſoum Xti particeps, gloriae eꝰ conſors ſit, hoc enim petierat Xtꝰ ut ſupra viſum cap: 12. ut ſic qq; eent ubi ipse erat, q dati ipsi ſt, q autem Petro dictum ē, oibꝰ dictum ē, veri Xti deſcipuli et ſervi n̄ pnt n̄ ex ſe ipsis ferre et pati multa p noē Xti, pnt autem plꝰ q victores ee p illū q amavit ipsos, et debent velle Xtm ſeq in paſſoibꝰ, ut ſeqnt ipsum in gloriam, et fieri neqt, ut n̄ cum ipso regnent ſi cū ipso patiantꝫ, hinc Matt: 5. beati ꝑdicantꝫ, q pſecuoem patiuntꝫ pp iuſtiam, illisq; magna merces in coelo pmittitꝫ.

Facilè

Cap: 13.

V. 37.

Facilè illgebat Petrus et conjecrebat xtm loq de passoe et morte sua, q jam antea pdixerat, et se pdendum ee ab aliquo discipulorum suorum, clarè satis indicaverat, hinc ita qqs xto respondet, et simul vltatem et ppositum cum xto patiendi et moriendi indicet V. 37. et hac in re n caret temeritatis culpa et incogitiae, ubi debuisset xto, q alias ostenderat, se nosse qd in hoe sit, potius credere de se ipso q sibi, et tn qrit cur n poet xtm seq, nunc etsi hoc xtus disertè dixerat, qoo videtr dubitare de testao xti, et simul nimium de se psumere, qrens enim; cur te n poem seq, indicat xtm de psentiaj sui pposito n satis fortiter et benè sentire, unde aj sui pposi„tum explicat, cum tn xtus n ppositum ss vires Petri spectet, saepè autem ubi adè vltas, dest vires, qmdm Aplus docet, velle sibi adee saepè, ss n ita pficere bonum, adeoqs agnoscendum, illu solu q dedit velle, et poe dare pficere Phil. 2. et deum ee inceptorē et consummatorem fidei, qobrem consolaois argtm Apli ponunt in eo, q deus fidelis sit, q bonum opus q incipit, pficiat Phil. 2. 1. Thess: 5. etc. illud n satis ad ajum revocans Petrus, neqs me„mor e q e Ps: 84. beati quorum robur in deo e, pvocat ad aj sui ppositum, ingens, ajam meam p te ponam, n e dubitandu, qn ex ajo ita locutus fuerit, et revera ppositum habuerit tale, siqdem ille audiverat xtm, cumferat et virtutem verborum xti, exptus erat xtm habere verba vae aae, viderat varia miracula, gloriam xti contemplatus fuerat in monte et audiverat testium dei, q hic sit filius dei dilectus in q deus beneplacitum habebat et q audiendus sit Matt: 17. et credebat ac pfessus erat, xtm ee Jesu filium dei vivi, hocqs illi caro et sanguis n revelaverat, ss deus p Spm suum, hinc xto adhaerebat et cum ajo constituerat secunda et

adver„

adversa cum ipso subire, certus de felici eventu, et id quod promit-
tit, promittat ex officio, debemus enim pro nomine Christi mori velle, neque di-
gnus Christo est, qui non Christi causa omnia, patrem, matrem, conjugem, liberos,
ipsamque vitam perdere paratus est, ut docuit Christus, adeo quod ob ullam
rem Christum abnegat, cum Christus quoque abnegaturus sit ex non agniturus
pro suo, sed cogitandum ipsi fuisset utrumque à deo dari, et credere
in Christum, et pati pro illo Phil. 1. 29. debuisset ita dicere, si vires
deus dederit, ut suam potentiam in mea infirmitate demonstrare
voluerit, quod de minimis et nos meditari et dicere monet Jacob:
cap. 4. hinc toties apud prophetas legitur in domino ex domino auxiliante
hoc illud agam.

V. 38. Christus quoque melius illum erudit, et infirmitatis suae memorem
facit v. 38. dicens tamen abesse ut animam suam nunc sit pro ipso po-
siturus, ut antequam Gallus canat ter ipsum sit abnegaturus, idque
confirmat serio, eo ipso Christus non vult dicere, Petrum mentiri et
pro se ferre falso tale propositum, sed tamen ipsum converturum even-
tu quod nondum didicerat, propositum animi quidem esse apud hominem, apud
deum eventum hominemque nil posse sine deo, monet eo ipso, Petrum
nimium de se presumere, neque satis attendere ad hominis à deo de-
pendentiam, nihil debere illum sine deo promittere, ita ut etsi vere
ita secum constituerit, re ipsa tamen expturus sit, quod sit Christum abne-
gaturus, peccatum est quod praedictum est abnegatio, quod exaggeratur quando di-
citur, quod trina sit futura, et nota temporis additur, antequam Gallus canat,
quod sit illa abnegatio ex hominis patet aeque ac ex re ipsa, sc. negare
quod sit discipulus Christi, in Christum credat, Jesum habeat pro Christo s. Messia,
hoc enim Petrus negavit quod hominem illum non noverit, dicit et jura-
to quidem, imo tec id fecit, et quidem ita, ut imbellis ancilla ipsum
terrere potuerit et movere ad Christum abnegandum, adeo ut qui

antea

Cap: 13.

antea videbat fortis ut leo, nunc trepidet q. ad motum solis, q peccum p.d. longè maximum ē, si consideremus, quot modis et argtis xtus se Petro manifestaverat, et qōo verbis factisq à deo ipsi fides facta fuerit hunc Jesum ēē xtm, ē enim extra dubium gravius peccum in ijs q cum cognitōe agunt q q ex ignoria, dicendum tn q res ē, Petrum n ἐκουσίως s. voluntariè abnegasse xtm, sz ex incogitia, cus caa erat nimius metus, hinc ut Matthaeus narrat, q primum ad se redierit et recordatus fuerit verborum xti, poenitia ductus et resipuit, amorem in fletu calidisq lacrymis testatus, haec & erat caa lapsus in Petro, q n satis memor eet verborum xti, q caa saepè precipitat hoēs in pecca, accedentibus ijs, qbus hōo ad peccandum allici et impelli pt, qobrem opus ē, ut spr memores simus verborum et preceptorum dei, ut in corde nro ea custodiamus, ut qmdm loqt Scra, fronti et manui dextrae alligemus, habeamus p lucerna in vijs nris et p consiliarijs nris Ps: 119. verum qqs alias caa agnoscenda ē, defectus sc. auxilij dij in hora tentaōis, q cum ex mera graa, nulloq hōis merito det credere in xtm, et p ipso pati ut ē Phil. 1: 29. illisq largat qbus vult et tunc qndo vult, n simul et semel hoem pficit, sz per gradus, ut sc. hōo agnoscat corruptoem et miseriam suam; Voluit & Petro experimento cognoscendam dare suam infirmitatem, ut disceret sapienti n ēē glorificandum in sapia sua neq forti in robore suo, sz q gloriat, illi gloriandum in dno ut ē 1. Cor. 1. hinc et Deus pmittat lapsum Sanctorum, n ut imitemur sz ut caveamus, ut sc. aliorum explo sape discamus conf: id q ē Rom: 11: 18. 19 et 20. utq discamus de nobis tenuiter

nuiter sentire, et in oibꝰ deo confidere, in illum devolvere viam nram, illi committere caam nram, hinc ē Ps: 63. aja mea tibi adhæret et dextra tua tenet me.

Nota tpris ē, anteq Gallꝰ canat, apud alios Eglistas legimꝰ, Petrum n abnegasse ter xtm, anteq Gallꝰ inciperet canere, sꝫ anteq secundò caneret, verum difficultas illa n ē tanti, si verba xti illgamꝰ, ut scent ipsum anteq finitum sit gallicinium ter abnegaturum, nam gallꝰ, qndo dicitꝫ canere, totum gallicinium illgi debet, nisi restringatꝫ, qoo xtꝰ simul consulere voluit resipisciæ eꝰ, et hoc medio uti, ad reducendum ipsum in viam et ordinem, nam Galli cantꝰ ipsi officium in memoriam revocabat, qoo ostendit deꝰ n pendere conversoem à medijs, sꝫ à sua potia, et illis deꝰ pt uti efficaciter, q p se nullam vim habent ut illgamus /: liceat illud hic transferre :/ hoem n vivere ex solo pane, sꝫ oi verbo, q exit ex ore dei.

Confirmao ē in illis verbis, amen amen dico vobis q asseverantis et oimodam rei certitudinem denotare, aliquoties diximꝰ.

Cap: XIV.

Capite hoc et aliquot seqq xtꝰ consolatꝫ suos discipulos pp abitum suum moestos et tristes varijs argtis.

In Cap: hoc 14. possumꝰ considerare sex partes.

1. Con

Cap: 14.

1. Continet summam consolaōis usq ad ℣. 5.
2. Institutōem Thomæ de loco et de via q et q̄ xtus et discipuli eus ire debeant usq ad ℣. 8.
3. Institutōem Philippi de Patre xtm interrogantis usq ad ℣. 12.
4. Ampliorem consolaōem s. consolaōis confirmaōem p. varia argta usq ad ℣. 22.
5. Institutōem Judæ, cur discipulis et n̄ mundo se sit manifestaturus usq ad ℣. 27.
6. Continuaōem iterum consolaōis usq ad finem.

X. In prima parte q̄ continet summam consolaōis, occurrit
1. Præceptum de aī securitate
2. modus et rāo securitatis, nim. fides in Patrem et filium ℣. 1.
3. Argtm, petitum
a. à fru abitus xti, ut illis locum apud Patrem pararet, et apud illos, q illic jam habeant mansionem ℣. 2.
b. à futura ipsorum assumtōe in illū locum ℣. 3.
c. ab ipsorum cognitōe de loco illo et via ad illū ℣. 4.

J. In institutōe Thomæ occurrit
α. inrrogāo Thomæ, tum de loco, tum de via ℣. 5.
β. responsio xti erudientis illum
1. tum de via, tum de loco p xtm ad Patrem eundum docentis
2. de sui et Patris unitate

J. In

λ. In institutione Philippi est

α. Illius interrogatio de Patre s. petitio manifestationis Patris v. 8.

β. Responsio et institutio Xti, in qua

1. increpatio ignorantiae eius exaggerata à tempore v. 9.

2. indicatio modi cognoscendi Patrem, per cognitionem Xti ibid.

3. modi illius confirmatio, petita ab unitate Patris et filii v. 10.

4. probatio illius unitatis à verbis et factis communibus ibid.

5. adhortatio ad fidem illius unitatis propter illas rationes v. 11.

ζ. In Confirmatione consolationis illius Xtus discipulis suis varia argumenta consolationis et securitatis contra praesentem anxietatem suppeditat, quae petuntur

α. à magnitudine operum quae facturi erant credentes in ipsum confirmato ab abitu suo ad Patrem

β. à precum in nomine suo fundendarum efficacia et fructu, addito beneficiorum fine v. 13 et 14.

γ. à denominatione Spus S. ubi ostendit

1. quibus ille dandus sit nempe amantibus et obedientibus.

2. à quo dandus sit nempe à Patre.

3. ad quod dandus sit nempe ad consolationem et illuminationem eamque constantem

4. quibus ille non sit dandus, non mundo

5. cur non? quia non videt eum, nec scit eum: haec omnia vid: v. 15. 16. et 17.

δ. à cura sua et sollicitudine circa illos v. 18.

ε. à praerogativa discipulorum pro mundo tum ratione cognitionis Xti, tum ratione vitae communionis cum ipso v. 19.

2. à

Cap: 14.

2. a cognitionis illius excellentia singulari respectu unitatis Patris et filij et communionis ipsorum cum Christo v. 20.

γ. ab amicitia et favore illis exhibendo à Patre et se, qui ament et obediant v. 21.

II. In institutione Judæ est

α. Ergo interrogatio de manifestatione Christi facienda discipulis et non mundo v. 22.

β. Christi responsio et institutio, in qua Christus docet

1. quibus se sit manifestaturus et cur v. 23.

2. quibus non et cur

γ. ostendit eo pertinuisse sermonem suum, quamdiu cum ipsis fuerit v. 25.

δ. et promittit ulteriorem illuminationem Spiritus, atque ita ostendit, quomodo se sit manifestaturus, per Spiritum nempe, quem tamen non sit testaturus alia v. 26.

7. Iterum occurrit continuatio consolationis; ubi

α. promissio pacis eiusque descriptio et distinctio v. 27.

β. adhortatio ad constantiam et securitatem

γ. argumenta constantiæ et securitatis, petita

1. à natura amoris, quem Christum amare debeant, qui postulet nempe, ut velint ipsum glorificare ea gloria quam habuerat v. 28.

2. à causa fidendi Christo, et non diffidendi, ut quæ futura eo fine ipsis prædicat, ut credant v. 29.

3. à sua victoria de principe mundi v. 30.

4. à promtitudine sua ad patiendum, ut demonstret amorem et obedientiam erga Patrem, bono videlicet ipsorum v. 31.

Christus

N. 1.

Xtus & ante oia discipulos suos adhortat ad constiam aj in adversis piculis et tentaoibus, qndo monet et jubet, ne conturbetur cor ipsorum: Per Cor in Scra utiq illgr mens et spealis judiciū, et inde ortum ppositum, desideria et affectus; unde fle p. q sit rao cur mens veniat noe cordis, qt. npe hi actus mentis plerumq conjuncti st cum certis motibus cordis s. sanguinis et spuum circa cor ppriè sic dictum.

Conturbao cordis oppnr & constia aj, firmitati judicij, ppositi et consiliorum, atq ita tranqllitati, q indè orit. Vera autē aj constia et judiciorum ac consiliorum firmitas orit ex clara et distincta pceptoe veri et boni et qdem summi boni, ut npe tum pseveremus in sentia aj et judicio, ubi satis magna lux e in illctu, cus ope qd verum aut falsum sit, bonum v malum cognoscimus; et constia in pposito, in consilijs in amore, pariter orit ex pceptoe clara et distincta raoum ob quas pposuimus nobis aliqd, aut amavimus aut destinavimus, et momento ipsarum rerum, circa quas nobis aliqd pposuimus aut decrevimus quasq amavimus; hac enim sola raoe pmus nos tueri adversus dubitaoes, picula, tentaoes, q v judicium v ppositum nrum pnt pvertere; cum enim fieri n poit, ut assensus sit firmus, ubi n e clara et distincta pceptio, v ut ppositum sit constans ubi raoes illius n st satis pgnantes, v n rectè pspecta; v ut amor sit constans, ubi bonitas et pretium rei amata n e satis cognitum, v ut mala spe boni, aut ex amore illius pferre velimus, nisi satis illgamus bonum illud ee dignum, pp q mala illa patiamur: Utiq mentis constia pendet in hisce quas diximus cais, & qndo Xtus monet v jubet, ne conturbet cor ipsorū, tunc vult ut psenti aio sint, ut ppendant tum bona pmissa q sperabant, tum mala q ipsis imminebant, utq fide et spe bonorum sese

muniant

Cap: 14.

muniant q adversa, ne metus aut dolor, aut alia, q solent aiam turbare et impedire, ne v verum cernat, v bonum constanter amet, ipsos concutiant et de ponte dejiciant, qmdm ubiq ad talem constiam Xtus in adversis suos adhortatus e, et crucem et psecuoem illis pdixit, et simul argta q psecuoes suppeditavit, et beatos pdicavit, q justiae caa patiantur, adeo ut hoc inde ab initio inculcatum fuerit discipulis Xti, p multas afflictoes intrandum ipsis ee in regnum coelorum, q Johannes pdixerat instare, n minus ac Xtus ipse; Et haec adhortao cohaeret apprime cum pcedentibus, pdixerat illud se pdendum ee ab uno discipulorum suorum et hac tn via se pgressurum ad gloriam suam, indicans sc. se debere pati et ita intrare in gloriam Luc. 24. conformiter oibus pphijs, in qbus et passoes et gloriae Xti secuturae pscriptae erant 1. Pet. 1 dixerat pariter ipsos nunc n poe seq, ss secuturos postea, et spealiq futurum ut Petrus, q oium videbatur fortissus, et ad moriendum cum Xto paratissus, brevi Xtm ter abnegaturus eet; unde fle erat colligere n tm Xto iminere passoes acerbissas, ss et discipulis tentaoes gravissas, in qbus plerique sint succubituri, qmdm et pdictum erat Zach: 13. pcusso pastore oves ee dispgendas, hinc n poterat n aius ipsorum valde conturbari, partim qa illud pjudicium de regno Xti terrestri impediebat, quo minus illgerent satis recte dogma de passoibus et morte Xti, tum qa sibi diffidere debebant ob id, q desertè de Petro erat pdictum, et de reliqs implicitè, ita ut poent cogitare oem suam spem evaniturum; Illis q anxijs cogitaoibus Xtus hanc adhortaoem opponit, atq ita innuit n satis caa ee, cur aj ipsorum ppea conturbentur et n obscure simul indicat felicem et optatum exitum, adeo ut etsi pati debeat cum Xto et tentari varijs modis, justa tn

caa

caa sint, cur pseverent in adhærendo xto, et cur ajum n despon-
deant, ss fortia adversis opponant pectora rebus, ut sc. dum exte-
rior hoo varios patiebatur impetus, opam darent ut corroborent
qad interiorem hoem, et eo fine opam dent, ne vacillet ipsorum
judicium, atq ita porro fides, spes et ppositum aj, amorq xti.

Frustra autem adhortatus fuisset ad illam aj constiam, nisi
simul argta et raoes constiæ pposuisset, et medium indicasset, q
in adversis uti point ut securi sint, et raoes et argta illa n in
ipsis, ss in Patre et Se monstrat, et suadet illis eo fine hoc medium,
ut npe n minus in se q in Patrem credant, ita ut aptè eo ipso innuat
salutem ipsorum et oe robur ee in deo et xto, et p fidem in deu et xtm,
illos eus participes fieri poe; verba illa n uno modo sumunt ab Inr-
ptibus, qdam autem prius πιστεύτε indicativum, posterius impativu:
Alij utrumq indicativum; Alij deniq utrumq Impativum ee putat;
Ut sc. sedm priores xtus dicat, creditis in Patrem, credite et in
me; sedm alios creditis in Patrem et in me; sedm alios iterū,
credite et in Patrem et in me, et non conturbabit cor vrum
In priori & membro obtm e deus, in posteriori xtus, et pariter requirit
fides in deum et xtm, atq adeo pinde fere e, s. hunc s. illum sensum
eligamus, siqdem manifestum sit requri fidem in deum et xtm et con-
stiam in illa fide, ut p eam poent ferre adversa, 1. & xtus illos
v armatos ee dicit, v armari vult fide in deum & adversa. deus qd
sit, n e opus ut plixè dicamus, npe Ens pfectissm, oiscium et oipotēs,
oium rerum Creator, conservator et gubernator, hois Deus, Bonum,
Explar, finis, ita ut nulla pfectio cogitari poit, q deus n possideat,
et ut nil poit fingi, q hoo cum raoe poit desiderare ad pfectam
felicitatem, q deus dare n poit, atq adeo credere in deum qd sit,
inde manifestum e npe deum ee, et remuneratorem ee qrentibus se
Heb: 11. credere deum ee, et in sese pfectissm, sapientem, potentem,

beatum

Cap: 14.

beatum, et illum habere p Dno suo et p bono suo, eoq fine dignum
judicare, et testium recipiamq, et eis legibus nos subjiciamq, et re
ipsa ideo testis eis credere, legibus eis se subjicere, promissoribus eis
fidem qq adhibere, in illo fiduciam collocare, illis veracibus et
potia niti, atq adeo tandem in illo gloriari, et in luce sua et fa-
lute ac robore via sua ut è Ps: 27. & ita ut fides illa in deum
dicat tum ὁμολογίαν in foedq dei, tum fiduciam in bonitate ac
auxilio dei secm promissorum vi foederis; Jam verò si verba ita suma-
mq, ut mens Xti sit, qs credant in deum, sensq tunc erit, q ideo
n debeant turbari qa credant in deum, figdem fieri n potest, ut fides
illa confundat, et ut si constanter deo adhaerant p fidem, deq illos
dextra sua n teneat ac retineat uti è Ps: 63. et ipsis n sit rupes etc.
uti ubiq in Scra vocat, q tutum ipsbet oem eo confugientem;
Apls & rem nra notam proponit Rom: 8. deq q nobis qs & nos, no-
verant enim discipuli ex Scra, deo pinde ea salvare p multos a.
p paucos, atq adeo si qs vias suas in illum revolvat in fiducia
secm verbum ipsiq n poe n talem latum suarum rerum videre exitu,
moniti enim n semel erant, ut rejicerent vias suas in dnum, et
illum datuum, tunc q ad eam et pietatem sit necessarium. Si verò
Impatiq sit illud τὸ εὐλαβεῖσθαι, tunc ostendit Xtq qd faciendum illis
sit, ut sint securi, npe p fidem ad deum fugiendum ea, eo q dexi-
mq modo, utpote in q solo sit auxilium et salq; utroq modo reg-
uit explorato fidei, ut qs posit ea securq, si enim fides in deum sit
sentum & adversa, & dubitationes et tentationes, manifestum è oportere
ut qs fidei suae certq sit, anteq p eam posit niti deo cum fiducia;
Verum illud hic examinandum è, cur Xtq à se deum q. distinguat, et
fidem in deum à fide in se; Verum fle è ellgere, Xtm n sine ratione
id agere, et respicere partim ad statum discipulorum, partim ad oe-
conomiam SS. Trinitatis; discipulos q attinet, illis n semel Xtq in-

sinuaverat

sinuaverat se Patri ἴσον x aequalem ee, eadem opa facere, aequaliter honorandum ee, unum ee cum Patre Joh: 5. et 10. capp. et Johannes jam antea docuerat λόγον q caro factus e, deum ee et p illum oia ee facta Joh: 1. attn ndum plene de eo convicti erant, saltem oes, et manifestao illius veritatis amplior reservabat tpri glorificaois xti, qndo glorificandus erat ea gloria q habuerat ante jacta mundi fundamenta, hinc huc usq de eo impr. convincebant, q eet Messias, atq ita filius dei, etsi emphasin illius nois ndum satis allgerent uti vedet.

Si Oeconomiam spectes, tunc prima psona singulari raoe ubiq deus vocat, qa jus comue deitatis exercebat in negotio salutis, etsi Oeconomiam illam discipuli qqs ndum satis allgebant, certum saltē erat ante oia in verum deum credendum ee, et fidem in deum ee unicum medium commuois cum deo, atq adeo unicum fundamentum spei et unicum argtm consolaois in adversis.

Sed fidem in se qqs v postulat, v attribuit illis, v simul tribuit et simul postulat, vidimus enim supra n semel, discipulos in xtm credidisse, atq adeo hoc n minus ac illud poterat de illis pdicare ex vero, npe q in deum et in se crederent. Et qd hoc sit credere in xtm n semel diximus, npe habere illum p vero Messia, atq adeo p vero mundi salvatore. Si & verum erat, uti revera erat, q crederent in xtm, et si illa fides nitebat certis argtis, uti nitebat npe testio Mosis, miraculis et opibus q xtus faciebat testio Patris coelitus dato, utiq securi ee poterant et certi, qnta et adversitates pferendae sint, laetum tandem futurum exitum, Messiae enim victoria de hostibus, et amplissimū regnum pmissum erat, n debebant & ajo consternari; Sed eo ipso simul postulat constiam in fide illa, et vult ut in se porro credant, ostenditq eo ipso hoc ee unicum remedium 6 adversa, siqdem jam antea docuerat, se oves suas conservaturum ne qs eas eripiat ex manu sua, et Patrem qqs oibus potentiorem ee, q n sit passurus, ut eas qsq eripiat

sibi

Cap: 14.

sibi Joh: 10. et noverant utiq; pphas ubiq; postulare fidem in Messiam et credentibus in ipsum amplissa qq; in hac et futura va pmittere Es: 28: 18. Deut: 18. Ps. 2. et 45. et pluribus alijs locis, Verum qndo illa conjungit fidem in Deum et fidem in se, tunc n obscure innuit hæc ee conjungenda, qppe qa ut postea docet x. 6. nemo poit pvenire ad Patrem nisi p se, et qa cum Patre unum sit x. 10. 11. nam qui e obtm fidei juxta cum Deo in q fiducia collocanda e tq. in Servatore et Salvatore, illum oportet Deum ee, Deus enim sibi hoc attribuit et appropriavit, se invocari velle in die angustiæ, ut q eripe poit, in se fiduciam collocari debere, hinc maledictus pnunciatr q carni confidit et hoi, in eus naribus halitus e et gloriaoes fidelium in 77. ut Pastore suo, q ipsos pstaret tutos ab ullo motu ullius indigiæ erat gloriao in Messia Ps. 23. Es. 40. Ezech. 37. uti xtus docuit Joh: 10. hinc & colligi debet xtm eo ipso indicasse se ee Deum, Deus enim pter se n dicit ee Messiam x Servatorem et Salvatorem. Et utiq; q hic xtus dicit, conveniebat fidei judaicæ, Deus jusserat Abrahamo n timere, q sit clypeus ipsius futurus, credidit Abraham Deo id testanti et imputatum illi fuit in justiam; audiverant Habacucum pnunciasse, justum in fide Messiæ victurum cap. 2. atq; adeo noverant xtm nil loq nisi q inr ipsos certum erat s. ee debebat, hinc Heb: 11. Aplus ostendit, qoo Patres fide oia vicerint adversa. Et Johannes dicit 1. Epl. 5. fidem ee mundi victoriā, hinc inr arma fidelium illa qq; impr. commendatr Eph: 6. et q xtus discipulis dixit, id oibus dixit, eaq; raoe docet, qoo tuti ee poimus et securi 6 oia mala, ipsam mortem et ultimum judicium, p fidem npe tum in Patrem, tum in filium, siqdem cum Patre reconciliati sumus p filium et in filio, neq; habemus remissoem peccorum, sanctificaoem, justificaoem aut glorificaoem nisi p meritum filij q nobis factus e illa oia 1. Cor. 1: 30. unde securitas ois in eo fundatr Rom: 8. q Deus sit p nobis, et xtus p nobis sit mortuus, ac inr-

pellet

pellet apud Patrem, ut fieri nequeat eam ob caam, ut psecuões aut quippiam aliud fideles separet ab amore dei in xto, undè sufficit in deum et xtm credere ad consolaõem in hac va et spem futuræ vitæ.

V. 2. Distinctiꝰ autem docet, qs sit futurꝰ exitꝰ fidei illiꝰ, qve utilitas, et ita novo argto ajos ipsorum munit et confirmat qndo addit V. 2. in domo Patris sui multas mansiones ee, alias se dicturum fuisse q pficiscatꝫ ut paret ipsis locum, hoc n obscurè oppnr ijs q cap: pcedenti dixerat, npe q nunc n point ipsum sequi, secuturi autem sint posteà x q ndum sint ajo satis confirmati, ut point cum ipso pati, et ndum tps sit, ut cum ipso glorificentꝫ in coelo, ss tn et cum ipso passuri et regnaturi sint. Eam ob caam nunc docet, q sit futurꝰ pcursor ipsorum in coelum si maneant in fide; hic & loqtꝫ de domo Patris, de ea docet, q in ea multæ sint mansiones, et deniqꝫ q ipsis sit paratꝰ et parandꝰ porrò locꝰ, et deniqꝫ V. 3. q ipsse sit eo secum assumturꝰ. Per Patrem hic illgi primam deitatis psonam, notum ē, eandem q V. 1. vocabatꝫ deꝰ scdm Oeconomiam de quo aliquoties in antecedentibꝰ.

Illi tribuitꝫ domꝰ, notum ē deum ee Spm, atqꝫ adeo n habitare in domo ppriè uti ē Act: 17. in se enim habet et sibi domꝰ et oia ē, igr qndo deo tribuitꝫ domꝰ, tunc illgr locꝰ, in quo deꝰ singulari raõe se manifestat, eam ob caam coelum ubiqꝫ vocatꝫ domꝰ dei, qa illic deꝰ manifestat et manifestabit gloriam suam singulari raõe ad salutem Angelorum et houm electorum, quam ob caam illic qqꝫ thronꝰ eꝰ ee dicitꝫ; Eandem ob caam domꝰ dei vocata ea fuit domꝰ, q coeli typꝰ fuit, et in illa in spee locꝰ gloriæ diæ, templum et Sanctum S. ss qa gloria dei n erat demonstranda in coelis, nisi anteà demonstraretꝫ in xto p eꝰ actões et passões, hinc tplm qqꝫ xti typꝰ fuit, et xti huaitas dicitꝫ tplm uti visum ē cap: 2. in q deitas habitavit cpraliter Col: 2. tq. in

taber-

Cap: 14.

tabernaculo Joh: 1. et pp commuoem cum xto, singuli fideles et porro Eccliā vocatr domus et tplm dei, qa in illis et ea st verè q in tplo erant typicè 1. Tim. 3. 1. Pet: 2. etc. Et in xto ac fidelibus deus potuit habitare, qa sedm Spum habent similitudinem cum deo inhabitante. Hic p domum Patris illgi coelum p. d. debet, illud enim ē locus ille q xtus pficiscebatr et in quem suos erat recepturus q domus vocari pt in emphasi, qa dum in alijs locis deus habitavit ad tps, illic æum habitabit, ut n sit tabernaculum aliqs mobile ss domus pmanens et duratura, et in coelo æum erit xtus tq. tplm dei, et fideles cum xto, ut in ijs oibus deus sit oia sine fine. Et fortè n sine caa coelum vocat domum Patris, qa ipse n tm ut hæres oium illic debebat glorificari, ss qa illic ē fidelium qqs hæreditas q illis asservatr 2. Pet. 1. unde 2. Cor. 5. dicuntr qdiu in terris st pegrè ee et q. in exilio et futuri st apud Patrem in domo ipsius post destructoem domus hus terrestris, qoo simul innuit, q à Patre nil nisi oia bona sperare point, et nil aliud exspectare q ut postq in mundo pseeuoem passi fuerint, recipiantr in æterna tabernacula.

Hinc dicit in domo illa mansiones multas ee. Mansio et vocatr locus, ubi qs atqs ita locus commoravis, qoo qcunqs domus v et conclave etc. μόνη vocatr pt; In emphasi verò μόνη meretr vocari domus pmanens et æum duratura, v saltem locus in illa domo æus, hinc coelum ē domus et civitas manens oppositè ad oes terrestres Heb: 13. unde Aplus 2. Cor: 5. n sine emphasi habitaoem in crpre incorruptibili s. potius ipsum eps incorruptibile vocat οἰκίαν τοῦ σκήνους domum tabernaculi x domum q sit tabernaculum, qqs ut tabernacula in qbus ad tps qs commoratr fle destrui pnt Heb: 11. Coelum dicitr Civitas q fundamenta habet firma npe, hinc et meritò μόναι vocari pnt, loca fidelibus in coelis parata, qa illic æum manebunt; Verum st q vocem

illam

illam ita illgi pōe putant, n̄ sine raōe, ut mōvy sit locꝰ habitatꝰ, in quo sint habitantes; q̄ndo & dicunt mansiones multæ ēē in domo Patris, tunc scāt, q illinc multi poīnt manere, et q multis illic sit locꝰ paratꝰ ad habitandum, et q jam multi ibi habitent, utrumqꝫ verum ē, siq̄dem illis oībꝰ mansio in coelis parata sit, q st in Xto electi ante jacta mundi fundamenta, ad adoptoēm filiorum Eph: 1. eo ipso enim electi st ut sint filij dei, et si filij, tunc et hæredes Rom. 8. hæreditas autem illorum ēa ē et in coelis asservatꝫ uti Petrꝰ docet, hinc Heb: 11. dicitꝫ, q qrū deꝰ, deꝰ ē, illis ꝓparaverit civitatem, et uti illorum ē coelum q electi st vi Testamenti Patris, ita et vi ratificaōis illiꝰ factæ per mortem filij, is enim per sanguinem suum suis viam initiavit in ipsum S. Storum coelum npē Heb. 10. Et ita dum factꝰ ē per passoēs consummatꝰ illis Pontifex, ꝑfecta salutis cāa, meritꝰ ē coelestem gloriam. Sunt autem illi multi in qrum remissionem peccorum sanguinem suum effudit Matt: 26. multos servꝰ ille justꝰ justificat ꝑ cognioēm suam Es: 53. qbꝰ autem remittunt peccā, illi hoc ipso beati st Rom. 4. et q justificati st ꝑ fidem illi habent utiqꝫ spem gloriæ revelandæ in filijs dei in coelis Rom. 5. et ꝑ ijs qqꝫ ꝑ qbꝰ passꝰ ē dum incedit Xtꝰ apud Patrem, illi n̄ pnt n̄ expiri vim incessoīs illiꝰ, q̄ vult ut ubi ipse ē, illi qqꝫ sint, ut vidimꝰ cap: 12. Verum multi qqꝫ illic habitabant, ne et dicamꝰ de myriadibꝰ Angelorum ad qrum commuōem accedunt hæredes salutis in coelis et multi st spꝰ consummatorum in coelis Heb: 12: 23. illorum npē filiorum multorum, q jam in gloriam introducti erant, anteq Xtꝰ dux salutis ꝑ passoēs consummatꝰ esset Heb: 2: 10. oīum illorum quorum vi foederis deꝰ erat deꝰ, qbꝰ ꝓparaverat civitatem uti ē Heb: 11: 16. deꝰ enim n̄ ē deꝰ mortuorum ss vivorum; Et hinc oēs quorum deꝰ deꝰ erat vivebāt apud Deum quoad mentem, et resurrecturi erant quoad cps uti docet

Xtꝰ

Cap: 14

Xtus Luc: 20: 4. et Matt: 22. neq poterant n̄ oēs illi, q ab initio mundi deum amaverant et cum deo ambulaverant, qq adeò grām invenerant in oculis ipsius, postq eos duxerat in histerris scdm consilium suum postea in gloriam assumi Ps: 73. Unde deus et sub pmissōe in assumtōe Enochi et sub lege in assumtione Eliæ docere voluit ubi sit mansio justorum in coelis. Quoniam & credentibus in Xtm erant mansōes in coelis paratæ, et jam multi illic habitabant, vix opus erat ut Xtus diceret se abire ut paret illis locum, etsi eo ipso hoc simul dicat. Dum enim dicit si n̄ dixissem vobis; abeo ut parem vobis locum, indicat tm̄ hoc, jam illis notum ēē pōe et debere q jam multi in glam sint introducti, et oēs q in ipsum credant in eam introducendi, q eo fine ipse ut salutis princeps pati debebat, et p passōes consummatus ascendere in coelum tq. Prodromus, ut suis paret locum Heb: 6.

Hinc V. 3. disertè subjungit si abiero et paravero vobis locum, iterum veniam, scans se abeundo parare locum, et simul neminem in coelum unq assumtum fuisse nisi vi meriti sui suæq Sponsōis p Anticipaōem, q ob eam ēē p ijs in plenitudine tpris pati debebat vid: Heb: 2. 10. et nisi potuisset unica oblaōe oēs consummare et oīum pecca expiare, eorum ēē q vixerant sub priori testamento, sæpius debuisset pati à jactis fundamentis mundi, uti id plixè docet Heb: 9. itaq abibat ut pararet locum x obediens fiebat usq ad mortem, κατάρα fiebat ut nos à maledictōe liberaret et hostia epris sui pecca expiaret, factaq purificaōe p se ipsum considebat ad dextram Majestatis in coelis Heb. 1. ut illic p suis intercederet, eosq pfectè servaret q p ipsum accessuri erant ad deum Heb: 7: 25. et 10: 10. q ob eam in seqq. docet, q ipse sit via, et nemo ad Patrem venire

V 3.

poit

poit nisi p ipsum, unde in V. T. illud q p hunc summum Sacerdotem unicè detr accessus ad Deum, et introitus in coelum Pfigurarum fuit, eo q nec in Sanctum, nec in Sanctum S. pateret aditus nisi p sanguinem hostiarum, q Pfigurarunt hostiam Xti, ut id Johannes docet, paravit enim locum moriendo, in coelum ascendendo et p suis illic inreedendo, unde et dux salutis vocatr, qui npe tq. princeps exercitum ducat in possessoem regni et salutis, unde in typum eius Angelus foederis duxit pplm Israeliticum in Canaan p desertum, q Angelus foederis fuit ipse Xtus, q et voluit ostendere q caa eet p q pararetr introitus in coeleste Canaan, qndo illos voluit aspgi sanguine agni paschalis, ne perirent in via et pderentr ab Angelo perditore, q sanguis fuit typus sanguinis agni illius veri 1. Cor: qndo p mare illos transire voluit, id scavit p commuoem cum morte sua et resurrectoe dari introitu in coeleste Canaan, transitus enim p mare idem scabat q baptismus.

Hinc abitus sui nunc qqs frus et effectus indicat, q npe iterum sit venturus, eosq assumturus ad se ipsum, ut ubi ipse e, illi qqs sit. 1. Et dicit se iterum venturum. Reditus ille abitui oppnr, abibat ab illis primo p mortem, tum p ascensoem in coelu; Igr rediturus erat 1. post abitum p mortem, tum p abitum post ascensoem; Itaqs rediturus primo erat p resurrectoem ex morte, q ob caam in seqq. dicit, q ad breve tps ipsum n sint visuri, et iterum visuri; Et revera redijt ad discipulos suos postq resurrexisset ex mortuis, visus ab ipsis fuit et cum ipsis collocutus fuit de rebus regni sui usqs ad ascensoem in coelum; Itaqs n immerito de eo qqs reditu cogitamus hic, Pfertim qa abierat in coelum, dum eps qescebat in terra, ut repraesentans sanguinem 1. aiam suam, ea raoe ostenderet pecca ee expiata, et ut ita illic eum aspergeret

q. Ppi-

Cap: 14.

q. Propitiatorio, et ita iterum tunc ad suos rediret in testium fac-
tae reconciliaõis, peccorumq expiaõis &c ut resuscitaret ad suorũ
justificaõem uti loqt Aplus Rom: 4: 25. q signum erat se abijsse
ut pararet locum, pcertim qa n̄ ut olim velum obducebat post
egressum Sacerdotis ex Sancto S. ita hic qqs via ad coelum iterum
claudebat, ss apta manebat et demonstrabat p ascensoem Xti in
coelos: Veruntn̄ pmus et debemus hic et cogitare de alio reditu
post ascensoem, siqdem tunc demum q̄ndo ascendit in coelum, et
illic sedit ad dextram Majestatis, manifestum factum fuit ipsũ
purificaõem peccorum p se ipsum fecisse uti docet Heb: 1. et 10.
atq adeo suis locum parasse tq. pcursorem et summum Sacerdotem
Heb: 4. et 5. et ille reditus q sequt ascensoem ē iterum varius, si-
qdem stylo Scrae Xtus venire dicit, q̄ndo singulari modo se mani-
festat v̄ p beneficia v̄ p judicia; Venit ē ad suos p effusoem
Spus S. ad Judaeos vero p gravia judicia urbis et tpli etc. destru-
ctoem, et postea qqs n̄ uno modo et venit et veniet adhuc, tum
ad Eccliam liberandam, tum ad hostes puniendos, donec tandem re-
dabit ad judicandum vivos et mortuos; Et qa v. 23. de adventu
spuali ad fideles et mansoem apud fideles loqt, et qa n̄ veniet ul-
timo die, ut aliquem assumat ad gloriam, nisi ad quem antea ve-
nit in graa, ut eum assumat in commuoem sui et Patris p fi-
dem etc. hinc pmus illa conjungere, ita ut Xtus hic pmittat se ad
ipsos venturum post resurrectoem, ut se manifestet tq. summum
Sacerdotem ad ipsorum consummaõem et justificaõem, et post ascen-
soem, ut ipsos p Spm suum sanctificet, et ut tandem ultimo die
ipsos glorificet.

Et qs adventus sui frus sit addit, assumam vos ad me ipsũ etc.
Verbum illud παραλαμβάνεται respondet Heb: לקח, et ita
n̄ uno modo illgi pt, qt. vario modo qs à Xto assumi pt, p.d. pri-
mò post mortem Xti, Xtus assumit datos sibi à Patre, q̄ndo illos

manu

manu apprehendit tq. Göel et dicit hi mei sunt Es: 43. usq; impri-
mit sigillum suum & imaginem suam p Spm suum, ut ita sint inr
signatos et sigillatos agni, q assumtio arctissa e, ut, dum in Xtm
credunt, fiant unus Spus cum ipso, Xtus in ipsis, illi in Xto vivant,
utq; tam arctè illi conjungant, q cpti conjungunt membra per
varias conjuncturas, unde et fideles ubiq; dicunt ee in Xto, in
ipso repiri etc. debebant enim ex pacto filij cum Patre dari filio, et
ab ipso assumi tq. pplus peculij, oves et grex proprius, ut id vidimus
cap: 10. sz qndo eos ita ad se assumit, accipit eos et recipit q. in
clientem, ut ipsos tueat et defendat foveatq;, atq; ita eadem manu,
q eos prehendit eosq; qq; teneat, ne qs eos ex manu sua eripiat, et
qndo ita illos assumit, tum assumit qq;, ut ubi ipse e, illi sint
1 p fidem et spem et tandem revera st enim apud Xtm, q p fidem illi
uniti st ita p fidem uti Ephes: 2. dicit, dicunt cum ipsis in coelis
collocati et st ibi, dum qrant ea, q supra st ubi Xtus e Col: 3: 1.
ita ut sint coelestis Hierosolymae cives Gal: 4. Heb: 12. Verum
quoniam fides et spes pficit in glorificaoe, et assumtio q fit in
graa consummat plenè qndo electi assumunt in gloriam, q fiet
ultimo die, p.d. Xtus qq; hoc innuit se, qndo ultimo sit reditu-
rus, ipsos assumturum in gloriam s. in coelum, ut ibi aum sint
cum ipso in loco ipsis pparato p sanguinem suum, q locus e coe-
lum, uti id ubiq; Scra docet, et illud qq; Xtus petierat cap: 12:
26. Et fieri neqt, ut hic n finis mortis Xti, ut npe sit pfecta salu-
tis caa suis, salus autem in coelis asservat, danda ultimo tpre uti
Petrus ait, ita ut Xtus velit hisce verbis id p.d. scare, q tq. sumus
Sacerdos debeat intrare in Sanctum S. coeleste, sz q hic sit futurus
eus frus, ut qa Sacerdos n tam suam q suorum caam agit, ut npe
eo modo ipsis paret aditum ad Patrem, qq; id sit demonstraturus
suos assumendo n tm in commuoem sui in graa, sz tandem et p assum-
toem eorum in gloriam coelestem, ut ita videant gloriam suam et
sint

sint unum secum et cum Patre ut ē cap: 17: 21 etc.

Cap: 14. ℣. 4.

Quoniam & docuerat, q sit abiturus ab ipsis, et eos tn̄ iterum assumturus ut secum sint, jam illud accuratius illos vult ad aīum revocare, q̄ndo dicit ℣. 4. quo ego abeo, nostis et viam nostis: indicat eo ipso p.d. q de eo ipsos sæpius erudiverit, np̄e q̄ndo docuerat, q venerit à Patre et iterum abeat ad Patrem, q sit ascensurus in coelum et abiturus eo unde venerat, de qbus in superioribus aliqties egimus. Noverāt & hoc si memores satis erant verborum xti, saltem memoriam eius hic xtus illis renovat; Verum q̄ndo addit et viam nostis, tunc docet illud, si hoc conferamus cum ℣. 6. xtm hic velle duo docere, np̄e q noverint n̄ tm̄ q ipse abeat, sz et q ipsis sit contendendum, et n̄ tm̄ q̄ via ipse, sz et q̄ via discipuli debeant ire ad coelum; Via xti ē eius passio et mors, oportebat enim illum pati et ita intrare in gloriam Luc: 24. Et pphæ n̄ tm̄ xti glorias sz et passōes anteà pferendas scrutati st et pdixerunt 1. Pet: 1. ubiq enim Messiam pdescripserunt ut παθητοὶ x ut vilem, miserum, abjectum, tum ut gloriosum vid: inr alia Ps: 2. et 22. et 69. ut et Es: 53. ex qbus manifestum ē ipsum pati et mori debuisse, anteq regnaret et anteq videret semen, spoliaq divideret inr multos, et tota Scra N.T. docet q xtus mortuus sit et morte sua pecca electorum expiaverit, tunc verò valde exaltatus ē, consederit ad dextram Majestatis in coelis, q̄ plixius adducere n̄ ē necesse; Hoc noverant, np̄e si rectè attenderent ad ea q̄ xtus sæpius dixerat, imò paulo ante cum loqueretur de pditōe Judæ, statim addidit, nunc glorificatus ē filius hōis cap: 13: 31. Verum ita simul noverant viam q̄ ipsis qq eundum sit, np̄e si memores erant eorum quæ xtus dixerat, eaq applicaret psenti oraōi, hoc enim hic suballigi debet, neq enim xtus id vult dicere ipsos oi modo ea scire, vel

quæ

quæ sciebāt rectè applicare, ss scire aliq modo, ut si cui dica-
mꝰ in sermone modo attendas, tunc illgis id q dico; Et utiq hoc
noverant, xtm et Prodromum eꝰ toties docuisse, q p fidem in ip-
sum detꝫ salus, q p commuoem cum ipso acqratꝫ commuo cum deo,
et q ille ut bonꝰ Pastor aiam suam dare debeat p va ipsorum,
q ipsiꝰ caro sit cibꝰ, ipsiꝰ sanguis potꝰ, q in ipso sit plenitudo
graæ, q ipse sit agnꝰ dei q tollit pecca mundi, q suis locis ex-
plicuimꝰ. Exinde constare poterat, q xtꝰ eet caa salutis et com-
muo cum xto via ad vam, q fides sit via ad commuoem cum xto,
et q opꝰ sit regraoe et sanctificaoe ut qs poit commuoem habere
cum xto p fidem, et ita intrare in regnum coelorum, ut vidi-
mꝰ cap: 3. qqꝰ opꝰ sit Patris tractoe ut veniat ad xtm, uti vi-
sum e cap: 6. Itaq viam et noverant q contendendum ipsis erat
ad gloriam Patris æamq salutem, modo seriò illa meditarentur
q audiverant.

N. 5. Veruntn Thomas in eo xto Codicit, et utrumq negat et
quoad locum et quoad viam, q eūdum eet xto atq et sibi N. 5.
Compellat xtm dnum cum emphasi, sequebatꝫ enim illum et manda-
tis eꝰ parebat, seq et sua abnegaverat, itaq eo noe xtm com-
pellans reveriam testatꝫ, simul tn ignoriæ suæ edit confessoem;
Eo ipso & n absolutè negat, q xtꝰ dixerat, ss ita ut erudiri ve-
lit et moneri, ut tum videat, an norit q et q abiturꝰ eet xtꝰ;
non novimus inquit quo abeas, q xtꝰ affirmaverat, illud verū
erat, ita tn ut et xti verbum verum eet, noverant xtm abi-
turum ad Patrem, n noverant xtm nunc eo abiturum, et de
illo abitu loqtꝫ, ad id saltem n attendebant, ita ut inde pa-
teat aliquem poe eadem scire et nescire; Qui thesin scit ut
loquuntꝫ Phli et hypothesin scire judicare debemꝰ, qa eꝰ cognio
tm

Cap: 14.

tm̄ pendet à recta applicaoē theseos ad illam, q̄ p̄missas sal-
tem alicq̄ novit, eq̄ virtute ipsam conclusoēm ēt novit, modo
rectè attendat, q̄ppe q̄ in p̄missis continetꝫ; et defectꝰ attentōis
facit, ut q̄ nesciamꝰ, faciunt id ēt alia, q̄ avocant aīum ad alia
ut eorum mx̄e novimꝰ immemores simꝰ, ita impedit ira aīum
ne p̄oit cernere verum, impedit ēt metꝰ aliiq̄ affectꝰ, ēt vidimꝰ
anteà ipsorum cor turbatum fuisse, p̄terea sæpè docuimꝰ p̄judīa
adhuc mixta fuisse veritati, impr. illud de regno x̄ti tp̄rali ēt car-
nali, unde fiebat ut n̄ satis illgerent, x̄tm p̄ mortem ēt passōes
ac contemtum introire debere in regnum ēt gloriam suam; vel
fidelibꝰ cum x̄to patiendum ēē, ut cum illo regnent; Eo modo ꝫ ēt
sciebat ēt nesciebat q̄ ēt q̄ x̄tꝰ iret, ipisq̄ eundum ēēt, idemq̄ con-
tingit fl̄e aliis, hinc ex parte tm̄ novimꝰ, ēt cognīo cum igno-
rīa sp̄r conjuncta ē in hac v̄a, donec transferamur in illum
statum, ubi cognescemꝰ qm̄dm̄ cogniti sumꝰ. Conscius ꝫ suæ ignorīæ.
Thomas, q̄rit, q̄oō p̄mꝰ viam nosse? q̄oō illud primo innuit re-
laoēm ēē inr̄ viam ēt metam, ut q̄ unum ignoret ēt alterum igno-
ret, cum enim via certa ducat ad certum locum, neq̄ q̄ri p̄oit de
de via, nisi primò intendamꝰ locum aliquem tq. finem viæ, cum
vera via inde æstimari debeat, si eo ducat; Rectè inq̄t Thomas,
n̄ p̄oē sciri q̄ x̄tꝰ iturꝰ sit, nisi sciatꝫ quo tendat, etsi n̄ statim
q̄ novit q̄ eundum sit noverit q̄ eundum sit; Norunt oēs hoēs, nos-
se saltem p̄nt, ad summum bonum ēt ad p̄fectam felicitatem conten-
dendum ēē singulis, ēt volunt oēs beatè vivere, sꝫ viam ad feli-
citatem ignorant; Itaq̄ vult de utroq̄ à x̄to erudiri, saltem
vult sibi hoc in memoriam revocari, hoc enim tacitè continetꝫ
in his verbis, q̄ enim confitetꝫ suam ignorīam, ēt q̄rit, q̄oō q̄q̄
nosse p̄oit, cupit id nosse ēt vult erudiri ab eo q̄ id novit, neq̄
poterat

poterat aliud qd verbis illis indicare Thomas, cum enim Xtus dixis-
set se abire, ut paret ipsis locum in domo Patris sui, seqs iterū
venturum ut ipsos assumat, ut secum sint, n̄ poterat n̄ deside-
rare scire, q et q̄ Xtus abeat, et q ac q̄ via ipsos ducturus sit, ut
sint cum ipso; mentio e. domus Patris efficax p.d. erat ad excitā-
dum desiderium in illa cum Xto versandum, et q tam studiosè scdm
legem soliti erant ad tplm tq. domum dei ascendere, qōo poterant
n̄ concupiscere illam domum in q̄ Xtus dicebat multas mansiōes
ēe, ꝑsertim cum in illam domum ipsis n̄ daretur introitus, saltem
n̄ in interiora illius domus ss sacerdotibus tm, et summo Sacerdoti.

V. 6. Et hoc p. ex Xti responso, q ipsum ut discendi cupidum erudit,
uti solet docere oēs q ad ipsum ut Doctorem accedunt, eo fine enim
accepit linguam eruditorum, ut poīt verba loq opportuno tpre, et
voluit suos à se discere Matt: ii. ꝓmisitqs ipsis regem. docet ꝗ
Thomam tum quo tum qua eundum sit ipsi et oībus, q̄ndo inquit
Ego sum veritas via et vita, nemo venit ad patrem nisi
p me: q̄ verba ita illgi p.d. debent, ut conveniant cum ijs, quæ
Xtus antea docuit, et ut simul satisfaciant desiderio Thomæ, antè
dixerat Xtus, se abire ad Patrem et parare viam ad domum Pa-
tris, et indicaverat ipsis satis id, si modo attendant nosse poē
et scire quo et qua abeat, q cum Thomas n̄ satis ad ajum re-
vocaret, de toto negotio illum distinctius erudit, et dum de vita
loqtur, terminum ostendit et metam ad quam contendendum, dum
de via loqtur media indicat q̄ eo ducunt et qbus utendum sit. Sed
cum via olim qqs ptinuerit ad vitam, ita nunc ostendit viam
ut doceat q̄ vera via sit, veraqs adeo cāa vitæ, atqs eam ob
raōem veritatem inponit. Sed ordine videamus, ut illgamus
qd sit via, qd veritas, qd vita, et qōo Xtus id oē sit. Via ꝓprie

ē

Cap: 14.

ē locꝰ, v̄ spatium certis limitibꝰ definitum aliquo ducens, et hinc Via Scrā stylo vocatꝫ, qcqd facit ad aliqd consequendum, s. q̄ ē medium ad finem aliquem, et hinc illud qqꝫ q̄ ducit ad finem aliquem, s. q̄ certum exitum habet, unde hoīs vita et actoēs via vocantꝫ, qa ad certum terminum ducunt; pia npē vita piæqꝫ actoēs ad felicitatem, impiæ ad ēam miseriam, undè Xtꝰ duas ēē vias dixit, angustam q̄ ad vitam lætam, q̄ ad interitum ducat; undè p. q̄ ob caām Religio in S. Scrā vocetur via v̄ viæ dei, qa npē religio ad id ē instituta, ut ducat hoēm ad finem suum ꝛ ad felicitatem. Vera itaqꝫ religio eò ducit, falsa abducit; unde Moses volebat sibi ostendi vias dei Exod: 33. et oēs jubentꝫ stare sup̄ vijs et explorare q̄ sit antiq̄ ab initio npē revelata q̄ eundum sit ad vitam Jer: 6: 16. et Ps: 25. dr̄ Deum bonum ēē et ideo manifestare peccori viam, qbꝰ verbis nil aliud indicatꝫ, q̄ q̄ illi manifestet tum caām salutis, tum raōem commuōis cum illa, ꝫ qd credendum et faciendum sit ut vām habeamꝰ ꝛ q̄ sit vera religio, et hinc fle p. cur via dei n̄ tm̄ dicitꝫ ubiqꝫ veritas, ꝫ ē חסד ꝛ grāa, qa npē peccor p̄ grāam dei in Xto salvatꝫ, ꝫ qa veritatem grāæ rectè cognoscere, credere, amare et vita exprimere debet ut beatꝰ fiat, undè ē loc. citat. Exod: 33. coll: cum Exod: 34. alternant Via dei, gloria dei, noēn et Bonitas dei, q̄ noēn illic plenius explicatꝫ. Et revera eam ēē viam, q̄ peccori eundum sit ad deum, n̄ verbis tm̄ docuit deꝰ, tum in prima p̄missoē, tum posteà, ꝫ typis qqꝫ adumbravit, tum sub p̄missoē, tum sub lege q̄ndo instituit sacrificia tq. mediū expiraōis peccei, reconciliaōis cum deo, atqꝫ ita accessꝰ, q̄ res sub lege clarissē p̄posita fuit, ubi deꝰ ut anteà in tabernaculo, ita in tplo sup̄ Propitiatorio habitare voluit, et manifestare q̄ via adiri velit, q̄ndo summum Sacerdotem et Sacerdotes in Sanctum S.

et

et Sanctum intrare voluit, mediante sacrificio et sanguine eius, ut indicaret viam ad coelum esse fidem in sacrificium quo peccatum expiet, et eius vi homo iterum sanctificet ut Deum glorificare possit, et tq. Sanctus ad sanctum Deum accedere. Haec sola & via erat per quam dabatur accessus ad Deum et extra eam non patebat aditus: Quam ob causam Gentes tunc sine spe fuisse dicuntur Eph: 2. hanc viam noverant Judaei, sed non satis noverant id quod Xtus dicit, quando ait, Ego sum via; quod p.d. indicat se illum esse qui ducat ad Patrem et qui sit causa vitae, sed indicat simul se hoc tq. viam facere sc. via conjungit terminum à quo et terminum ad quem ut loquuntur, et ab uno ad alium ducit; respectu peccatoris terminus à quo, est miseria, peccatum et reatus, terminus ad quem, Domus Patris, coelestis haereditas s. vita aeta et salus in communione Dei, illa Xtus conjungit, dum liberat à miseria et acquirit jus vitae ex dum peccata expiat, et per passiones consummatus fit perfecta salutis causa, inest enim in morte Xti meritum vitae et salutis eorum omnium quorum peccata in ipsum conjecta fuerunt, et propterea uti in morte Xti est meritum salutis, ita quoque mediorum salutis, ut qt. ille meritus est omnia, quae ad vitam et pietatem sunt necessaria, uti Petrus loquitur, ita quoque via vocari possit, parat e. viam dum ea meretur quae sunt via, ex quibus homo indiget ut beatus fiat, hinc dicitur factus sapientia justitia, sanctificatio 1. Cor: 1. 30. sine his autem nemini aditus ad Deum p., imo meritus quoque est Spiritum qui ducat in via ex qua viam illis monstret et faciat ut in ea ambulent. Sed propterea via uti ducit ad finem suum, ita in ea ambulandum, ut perveniatur ope eius ad finem, hoc & simul indicat Xtus in se ambulandum esse ex in se credendum esse, uti supra docuit saepius, ut vitam aeternam habeant, eamque fidem operibus demonstrandam esse, ambulatur enim in Xto, quando, ubi ipse nobis proponitur tq. via ad Deum ex tq. Propitiatorium in quo sit reconciliandum cum Deo, et in eius sanguine

Cap: 14.

guine sit peccorum remissio, qq venerit patiens justus p injustis, ut nos adduceret ad Deum, uti Petrus ait, qq dum nos redemit, simul emit suo sanguine, atq adeo et Sacerdos et Rex ē, et q̄ndo simul postulat ut eg mortem tq. λύτρον apprehendamus, ipsiq nos subjiciamus, et abnegatis oībus impietatibus et mundanis concupiscēs, piè justè et temperanter vivamus, et fidem p amorem dei et pxi in oībus efficacem demonstremus, q̄ndo inq tunc creditur in xtm ut salutis pfectam caam, et xto homagium pstat, va mutat et ita instituit, ut hoo sibi pponat vi meriti xti scdm pscriptum Eglii, atq ita scdm leges xti in commuoe eg magis magisq appropinquare deo, donec intromittat in Sanctum S. coeleste, s. in domum Patris, ad q rem ἀκριβεία requirit ab Aplo Eph: 5. ne aberremus v à veritate ad errores, v à pietate ad vitia; Sed deniq cum in emphasi oī ea demum via sit vera q ita signata ē, ut n sinat aberrare ambulantem in illa, imo q ambulāti suppeditat vires eundi et simul exhibeat necaria in via ad iter pmovendum, xtus via aīæ vocari debet, qa portat q. in se ad Patrem suos, illisq p spm suum vires suppeditat, qbus indigent ad ambulandum, unde ita via ē, ut simul, ut Scra loqt ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας, qmadm bonus ille Pastor describit Ps: 23. Es: 40. Ezech: 34. et talem se in typo exhibuit, q̄ndo Angelus foederis Israelitas duxit, et in via suppeditavit necaria q simul in ipso caam habebāt, erant enim oīa illa manna et aqua ex Petra xti typus.

Et ut ostendat se ee veram viam, docet simul se ee veritatem, imo dum illa conjungit, innuit, se ideo viam ee, qa veritas sit, siqdem ex dictis patet via dei ē vera religio, quæ npe p obto habet verum bonum tq. verum finem et verum modum

dum commuōis cum illo bono q deus verus colit in spū et veritate. Veritas & norma ē oīs religōis et oīs sanctitatis, q debet ēe ὁσιότης τῆς ἀληθείας ꝛ sanctum studium et amor veritatis Eph: 4. unde Xtus cap: 17. Joh: petit ut sui sanctificent in veritate et jam supra cap: 8. visum fuit; undè jam manifestum ē, cur Xtus se ita viam dicat, ut simul veritatem vocet, qōo autem Xtus sit veritas plixius diximus ad cap: 1. v. 17. Verbo, Veritas ē, qa ē primum verum et fons oīs veri, ē enim verus deus, à q uti oīa st, ita qq ab ipso ē oīs veritas; Praeterea uti in nāa oīs veritas ab ipso et in ipso, ita impr. in grāa, ē enim n tm verus deus, verum bonum, verus dnus, verus hoīs finis, n tm verus Creator, Conservator et Gubernator, sz et verus Salvator peccōris, ita ut qcqd de salute peccōris, eqq caā et modo pmissum fuit, qcqd typis adumbratum, id in ipso verum ē, oēs st nae et amen in ipso pmissoēs, in ipso cps oīum umbrarum Col: 2. in ipso finis legis uti ē Rom: 10. q plixè docet in tota Epla ad Heb. Ipse enim verum semen mulieris Abrahami Isaaci et Jacobi, in q bendictio vera, ipse verus Mediator et dux, cum Moses et Josua tm eēnt typi, ipse verus ppha, verus rex, verus Sacerdos, imo verum sacrificium, verum tplm, verū Propitiatorium, et oīa, ne plixiores simus adeò ut ab initio mūdi nulla fuerit salutaris veritas peccōri manifestata, aut credita, q n χέβιν habuerit ad Xtm, imo q n fuerit veritas in ipso; E.g. dictum fuit sacrificia expiare, Sacerdotem expiaōem facere, inrcedere etc. id de typicis sacrificijs n fuisse verum re ipsa docet Aplus n ~~ullo~~ uno loco in Epla ad Hebr. Sacerdotes enim sanguine taurorum et hircorum n potuisse expiare pecca, tq. rem conscia manifestam pponit, unde et Xtus sedm ipsum debuit pati p peccis sub priori testamento Heb: 9. et n potuisset in consummaōe seculorū oīa oīum pecca expiare unico sacrificio, saepius pati debuisset

ab

Cap: 14.

ab inferis mundo ubi ē abiit: unde ille nunc liquet, q̃ nisi veritas
est, via esse n̄ potest, via enim ad Deum, et vita dux ē verum Sa-
cerdotium et verus Sacerdos.

Addit denique se vam esse, p̃ sit va et quo Xtus sit va hum
ad ipsig visum ē ad cap: 1. v. 4. q̃ illic videri pnt, p.d. vera
vita se eam esse innuit, q̃ consistit ut illic dictum ē in vera
Dei cognitione, amore et fruitione, adeoq̃ in perfectissis et jucundissis
mentis circa deum operacibus perficit, eam vitam Xtus in se habuit
ratione, qb. enim deus ē, hoc in ipso vivit Act: 17. Ps impr. ē vita
peccoris tum in gratia, tum in gloria, qa peccorum deo reconcilia-
vit hostia pris sui, illeq̃ impetravit Spm va Rom: 8. q̃ ipsum
renovet ad vam Dei à q̃ alienatus erat Eph: 4. q̃ in ipso vivat
et tandem vitam in ipso perficiat in beata Dei communione in coelis,
q̃ ob eam va vra dicat esse abscondita cum Xto in Deo, ut quando
Xtus manifestabitur, q̃ ē va vra, et nos cum ipso manifestabimur
in gloria Col: 3: v. 4. qa etsi nunc filij Dei sumus, nondum tn ma-
nifestum ē qles futuri sumus, q̃ fiet quando cognoscemus ut cogniti
sumus et deo similes erimus 1. Joh: 3. vivit q̃ nunc Xtus in fidelibus
et vivunt illi p fidem ipsius Gal: 4. Ps beatam vitam perfecte pos-
sidebunt quando erunt ubi Xtus ē in domo Patris ubi locum ipsis
preparavit.

Omnia hac dilucidius explicat, quando addit, <u>nemo venit ad
Patrem nisi p me</u>: innuit veram vam apud Patrem esse, et n̄
esse veram viam q̃ n̄ ducat ad Patrem, neq̃ veritatem esse, q̃ n̄ à
Patre sit et ad Patrem ducat, et denique se solum esse p quem det
accessus ad Patrem, qa ipse n̄ ē aliud nomen in q̃ oporteat salvari
ut ē Act: 4. n̄ ē alius Mediator, alius Sacerdos, aliudve sacrificium,
in nullo alio reconciliatio, peccorum remissio, justitia, sanctificatio et
plena

plena redemtio 1. Cor: 1. 30. unde justificati p fidem dicunt habe-
re pacem cum deo p dnum nrum J. xtm, et in ipso habere accessu
p fidem in graam et spem gloriae dei Rom: 5: 1. 2. conf. Eph: 2: 18.
q egregie et clarisse adumbratum fuisse p sacrificia et Sacerdotes,
jam ante monuimus impr. vero p summum sacerdotem in V. T. Haec
autem connectenda st inr se, ut liqdum fiat, xtm n ideo hoc di-
cere, qa solus viam ad Patrem verbis manifestet et explo suo a-
periat, ss ut ipse sit caa accessus, ita enim venimus p ipsum ad
Patrem, ut ipse n doceat viam veritatem et vam tm, ss et sit
via veritas et vita, q p. d. majus qd notat, et ad minimum scat
ipsum ee caam vitae, atq ita accessus ad Patrem, ita ut p haec se-
se distinguat ab oibus Doctoribus q ante ipsum fuerant et post ip-
sum futuri erant, q ad summum n nisi viam, veritatem ac vam
indicare ac docere poterant, n autem erant via, veritas ac va,
hoc enim de nullo affirmat.

V. 7. Ut vero plenius clariusq illgerent quo sensu quoq Emphasi il-
lud de se affirmaverit, docet nunc, se ideo sibi talia tantaq tri-
buisse, qa ipse unum sit cum Patre ad quem n nisi p se veniri
poe dixerat; Addit Et si me novissetis, et Patrem meum novissetis,
et nunc cognoscitis eum et videtis eum V. 7. indicat eo ipso, se
et Patrem tam arcto nexu conjunctos ee, ut q utrumvis noverit,
ambos noverit, qppe filium nemo nosse pt, nisi cognoscat Patrē,
e enim Patris filius, uti Pater filij Pater; Filium inq ut filium
cgvis enim filij pprius qdam Pater e, hinc vid: supra cap: 5. Deum
dici pprium xti Patrem, et hoc nemo illgit nisi id q ibid: e, Fili-
um ee ἴσον τῷ πατρὶ x aequalem Patri, eadem cum Patre opa
facere, honorandum ee similr et aqlr ut Patrem, qmdm Pater ha-
bet vam in se, ita filium similr habere vam in se, ut sc.

qmdm

Cap: 14.

qmdm Pater excitat mortuos et vivificat, ita et filius quos
velit vivificat, q plenius illic videri pnt: Praeterea Xtus saepius
locutus fuerat de se et Patre, et qoo a Patre sit missus, ut
det vam mundo, atque ita ipse constitutus sit electorum Sal-
vator, q n tm enarrat Patrem sz quos et cum Patre reconci-
liaret tollendo pecca mundi, aiam suam p ijs dando, ita ut si
Xtm cognovissent tum secdm naam diam, tum secdm psonam, tu
secdm officium, n potuissent n cognoscere Patrem; cognoscere
npe Patris consilium atque ppositum et vias, et ita gloriam ac
noen, nam Xtus eo fine venerat, ut haec oia manifestaret et
ita Patrem glorificaret, ut in seqq adhuc plenius videbimus, q
ob caam vocatur imago dei invisibilis Col: 1. et ἀπαύγασμα
τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ Heb. 1:3
et in ipsius facie tq. in speculo gloria dei videri dicitur 2.
Cor: 3: 18. et 11: 6. Et deus Pater n recte noscitur nisi in
Xto cognoscatur, qa sine Xto n datur accessus ad Patrem, sine
illo & Pater n e amabilis peccori, neque aestimabilis supra
oia, et q extra Xtm Patrem novit de illo dici pt q Jacobus
de diabolis dicit, npe q credant deum ee, sz contremiscant,
ita ut p.d. n tm hic respiciatur ad cognioem caae et pfecti-
onum dei, qrum in Xto argta erant, sz et et singulariter
qdem graae Patris et Oeconomiae SS. Trinitatis in negotio sa-
lutis, q ob caam Xtus Patris noe utitur, npe ut dum eum Pa-
trem suum vocat, indicat se pprium eius filium ee, et eo modo
q nemo alius filius e, unde et unigenitus dei filius supra dictus
fuit, et hoc noe ipse erat oium haeres uti e Heb: 1. sz et
dum v. Praecedenti locutus e in gre de Patre, ad quem p ipsu
detur accessus, atque ita mansio in domo eius, ut innuat simul
in se Patrem suum et ee ipsorum Patrem, nam dum hoc pri-
oribus

oribꝰ connectit, indicat hanc ēē raōem, se ēē viam, veritatē et vitam, nṗe qa ita unum erat cum Patre, ita sedm consilium grāæ missꝰ à Patre ad manifestandum nōen eꝰ, ut si se cognoscerent, Patrem quoqꝫ conoscerent; Præterea q̄ndo ait si nossetis, indicat, q ipsum n̄dum rectè cognoscant, noverant enim hucusqꝫ xtm ut Messiam, et eo nōe filium Dei appellaverant, ss tn nōis illiꝰ plenam Emphasin n̄ cognoverant, qa n̄dū ꝑspexerant xtm ēē θεάνθρωπον, neqꝫ satis aj̄adverterent in ipso deitatem habitare cp̄ralr Col: 2. et hu̅aitatem ēē tplm in quo habitet dy̅tas de quo vidimꝰ cap: 1: 14. hucusqꝫ enim exiguis stricturis tm̄ emicuerat gloria dy̅tatis, et hucusqꝫ aj̄ discipulorum adhuc obsessi erant varijs præjudicijs.

Verum in ista ignoria n̄ erant ꝑmansuri, addit enim, à nunc cognoscetis eum et vidistis eum: hæc conferenda st̄ cum ijs q̄ cap: Pced. v. 31. 32. dixerat xtꝰ, ut pateat xtm hisce verbis scare, nunc instare tps, ut plenius et clarius cognoscant mysterium Patris et filij in q oēs thesauri sciæ et sapiæ reconditi sunt, illud enim ἀπ' ἀρτὶ idem valet ac brevi post hoc tps, futurum enim erat, ut xtꝰ ꝑ miracula q̄ conjuncta erant cum ipsiꝰ crucifixōe, ꝑ resurrectōem ex mortuis ꝑ ascensōem in coelum, sessōem ad dextram dei et effusōem Sp. S. in potia demonstraret filiꝰ dei, et deꝰ diceret, tu es filiꝰ meꝰ hodie genui te Rom: 1. Act: 13. Heb. 1. et 5. capp. reverà enim Spꝰ dum ipsos ducturꝰ erat in oēm veritatem, facturꝰ erat ut cognoscerent Patrem et filium; Cavendum autem q̄ndo xtꝰ dicit, cognoscitis eum et vidistis eum ne putemꝰ Deum oculis cp̄ris videri pōe, ē enim Spꝰ Joh: 4: 24. ss cogitandum hic ē de imagine dei invisibilis Col: 1. et de visibilibꝰ argtis x rebꝰ ex

qbꝰ

qbꝰ patefecit et innotescebat mysterium Patris et filij; qualia opa jam viderant discipuli, ſs n satis adverterant ad ea, erant autem ad ajum revocaturi posthac aperente ipsis Spu cor, ut magis magisqꝫ attendant. Cap: 14.

Illud autem cum n satis aggeret Philippꝰ, et ut videat co, gitaret de visione aliqua sensuali Xtm logꝫ, petit sibi ostendi Pa, trem, et simul ostendat, quantum momenti id pubet, dicat enim, Dne ostende nobis Patrem et sufficiet nobis: ꝗum noe logꝫ, neqꝫ dubitandum e, qn plerisqꝫ saltem tacite idem ex, petierint, memores erant Seniores olim videsse deum, Patribꝰ jam antea sepiꝰ apparuisse et locutum fuisse in forma visibili, fiebant qꝫ promissiones de tali dei manifestatione et patefactione gloriae eꝰ, ut dici poſt Ecce deꝰ vr Es: 40. et ut ore ad os lo, qꝫ ut e cap 52. hinc sibi qꝫ voluit monstrari Patrem, orie, bat hoc ex bono proposito, ſs errore erat tm contaminatum; nam ubiqꝫ velle deum cognoscere oes debent, quotquot Christi st facul, tate eum cognoscendi, ita st oes homes, quos deꝰ ornavit constan, tisso intellectu, q antecellunt oia reliq animantia, et donavit tale, eꝰ enim usq principꝫ e in cognoe rei constantissa, qlis deꝰ e, et hꝰ solꝰ cognoe efficit ut, unde ipse deꝰ dicit, in eo gloriandum ee oes si qs ipsum cognoscat Jer: 9. hinc Moses petit Exod: 33. revelari sibi gloriam dei, hinc tabernacula pij repraesentant petentes, ut faciat lucere ipsis faciem suam, imo tunc beati erimꝰ qdo deum videbimꝰ à facie ad faciem, et cognoscemꝰ eum sicut cogniti sumꝰ 1. Cor: 13. 1. Joh: 3. hinc laudabile erat illud studium in Philippo, caterisqꝫ cognoscendi Patrem, et tanto magis qꝫ addit, et sufficiet nobis, quo indicat momentum et fructum cognitionis et idem e ac si dicat, hoc sufficere ad felicitatem hominis mentis qppe erat, ut jam docuimꝰ, deum ipsum, in eo summam oꝰ consq, Ꝗ. 8.

consolaōis collocasse Jer: 9. noverat Asaphum in eo constitu-
isse felicitatem, et nil desiderabile judicasse in coelo et in
terra ꝑter familiaritatem cum Deo Ps: 73. et Ps: 16. memorat
satietas q̄ sit ad dextram Dei et Ps: 17: v. 15. q̄ fiat ꝑ תמונה
v. speem s. imaginem dei, neq; cum raōe aliter judicare poterāt,
cum ipse xtus docuisset beatos ēe puros corde, qa st visuri Deum,
et si rem ipsam rectè putemus, qd deēe illi poēt, q deum videt,
s. cui Deus se suasq; virtutes ita manifestat, ut vere illum co-
gnoscat et cognoscens amet, ut eo tandem frui poīt, cognio e
ē fons amoris, amor vero fruitōis Dei, et utiq; tunc beatus ē
hōo, q̄ndo Deum Ens ꝑfectissm nobilissm rectè cognoscit, ꝑfectè
amat et ꝑfectè eo fruit, qa ea raōe oēs eus facultates ꝑfici-
unt, hinc petit Ps. 80. lucere sup nos fac lucem faciei tuæ
et salvi erimus; Itaq; Philippus rectè judicat qq; hoc unum
necarium ēe, hoc unum sufficiens ēe, oīa itaq; desideria sua
concludit in hoc uno, ita ut hoc q. sit centrum oīum deside-
riorum, Et ita docet qcqd ꝑter Deum q̄rere volumus, qcqd ꝑter
Deum amare, eo ꝑtinere debet, ut in nobis ꝓmoveat Dei co-
gnioem et amorem, ut in Deo et ad Deum cognoscamus et ame-
mus. Sanctum tn illud desiderium errore videt contamina-
tum fuisse, nam ut vidimus verisimile ē, illum voluisse Deū
oculis suis videre, q tn nec oculis carnis videt nec videtur,
ß spus ē, et in spū et veritate vult adorari, animus ē et in
aīo cognoscit ac videt, saltem cum ignoria conjunctum fu-
isse, xtus in seqq. docet.

V. 9. Dicit enim illi Jesus n ēe postulatum illud satis sapi-
ens, declaratq; q Pater videri poīt npe in filio in verbis et
factis

Cap: 14.

factis p illuminaõem spus v. 9. et seqq. id ita facit ut repre-
hendat tarditatem ipsorum, tunc ipsos de re ipsa erudiat;
Tarditatem reprehendit, qndo ait, tanto tpre vobiscum sum
et non cognovistis me? Philippe. Videtz hoc n satis con-
venire cum qstõe Philippi, q volebat Patrem sibi ostendi,
Xtus dicat, p tantum tps an me n cognovisti, ss seqq. ostendũt
Xtm ad scopum loq, judicat & ipsos ndum oculos habuisse ad
videndum, q ndum Patrem viderint, dum ipsum viderant et co-
gnoverant, docetq simul n sufficere audivisse verba Xti, vidis-
se opa eus, si n inde Pater cognitus sit, oia enim Xti verba
et facta eo ptinebant, ut Patrem enarrarent Joh: 1. ut Patris
virtutes, misericordia, bonitas, sanctitas, justia veracitas con-
stia cæteraq virtutes patescerent; Igr innuit Xtus n sufficere
externum verborum sonum pcepisse, v rerum speem, nisi oia re-
ferre poimus ad veram sui caam et verum finem; Præterea o-
stendit, q ignoria eo magis vituparanda sit, qndo plus tpris
et commoditatis fuerit eam supandi, qõo Aplus qqs arguit Heb: 5.
et eos reprehendit, q spr discunt et nq tn ad veritatis cogni-
toem pveniunt, ut pateat deum à nobis p raõe tpris et com-
moditatis exacturum raõem, qtm pfecerimus in ipsius cognitõe
et cultu. Verum n satis habet ipsius et reliquorum tardita-
tem, et hinc ortam ignoriam reprehendisse, ss increpaõi in-
structõem adjungit, docens qndo Pater videri poit, adeoq quã
absona sit Philippi petitio, q me vidit, inqt Xtus, Patrem videt;
Ita supra cap: 12: 45. Xtus et locutus fuerat, illic loci nos de ea
re plixius diximus, npe respiciebat illic ad visõem q e Esai. cap. 4.
uti videre e v. 41. illa autem visio erat visio dei in carne
manifestati et iterum exaltati, et alibi vidimus n semel, Xtm
fuisse θεάνθρωπον, atq deum in carne manifestatum, λόγος

enim

enim Deus erat, et caro fiebat & ē hōō, atq ita in carne s. hūāā
nāā, tq. in tabernaculo et tplo inr hōīs habitabat, uti ē cap:
1. et 11. Itaq q videbat Xtm ꝛ dei filium, eumq audiebat is
si modo oculos habeat illuminatos /: uti simul cap: 12. innuit
ex Es: 6. :/ Patrem Deum simul videbat et audiebat n̄ q. Deus qui
Spus ē, oculis videri poīt, ē enim ita invisibilis rāōe et Scrā
teste, ss qa ea videri et audiri poterant in Xto et à Xto, q
erant ut totidem argta dytatis habitantis in ipso cpraliter
ꝛ veræ dytatis, ea enim loquebat, ea faciebat, q n̄ nisi Deus
loq et facere poterat, uti illud in superioribus aliquoties visum ē,
et in seqq. ēt docet; npe q̄ndo aq in vinum mutabat, tunc id
faciebat, ut manifestaret gloriam suam Joh: 2. q̄ndo arcana
revelabat, tunc demonstrabat, se nosse qd sit in hōē, atq adeo
se ēē dei filium ut ē ibid: Et q̄ndo loquebat de se, ut q dum
in terris eet, simul in coelis eet, et q ideo, qa desup venit,
supra oīa sit, de se ut de deo, q descenderat et ascensurus iterū
erat in coelos sedm pphias loquebat cap: 3. ita colloquium cū
Samaritana, et excitaō regij illius filij st et exhibent argta dy-
tatis ipsius, et imprimis cap: 4. dytatis suæ tq. imaginem ipsis
repræsentavit, unde cognoscere poterant, q sit ἴβος τῶ πατρὶ,
et ita porrò in seqq. capp. q suo loco hucusq notavimus. Verū cū
in illis qq singulatim conspicuæ fuerint dei pfectōes, dīa oī
scīa, oīpotīa, grāa et misericordia, salutares erga peccōres san-
ctitas, justīa et veracitas merito dicit, q me videt, Patrem vi-
det, in q̄tm npe ille videri pt, et in q̄ntm à nobis videri vult
in hac vā, In hac vā enim /: ipso deo teste :/ n̄ nisi posteriora
dei videnti, ꝛ opa grāæ conjuncta cum verbo grāæ, alias nemo
deum videt, hic p fidem ambulamus n̄ p aspectum, in coelis facie
ad faciem videbimus ꝛ pfectius et clarius, gloriosiusq; Et ita deum

sedm

Cap: 14.

sedm posteriora videri voluit in filio, in q conspicua ee voluit inhabitantis deitatis argta, p naam huam et in ea emicantia; Et hæc rao e, cur ut antea Angelus foederis vocatus fuit Angelus faciei, imo ipsa facies dei, qa in eo deus q. visus fuit; ita xtus in N. T vocatur ἀπαύγασμα τῆς δόξης et character substiæ et substiæ Patris et imago dei invisibilis 1. Cor. 1. Col. 1. in qbus locis, si ea recte ppendantur, indicatur qdem q deus sit et eusdem cum Patre naæ, ita tn ut respiciatur ad ipsius in carne manifestaoem et officia ac opa q mxe, uti et multi eo modo loca illa interpretati fuerunt.

Hanc veritatem & postq illi pposuit, jam inde concludit, ipsum n satis scienr et sapienr petysse: Ostende nobis Patrem, innuit Philippum, si putet alia raoe Patrem poe videri, minus recte sentire de naa dei spuali, v si putet aliud qd scasse pphas, qnd locuti fuerant de apparitoe dei, sensum ppharum ignorare, v denique si satis recte xtm cognovisset, n qsturu fuisse ostende nobis Patrem, siqdem tunc cogniturus eet, q xtus sit ἴδος τῶ πατρὶ, et q Patris dytas et pfectoes ita in xto quoque sint demonstratæ.

Id verò distinctius in seqq. explicat, et ut doceat qoo Pater in ipso videatur, et qnam eus sit fundamentum, tum q argta v. 10. prius indicat, qndo inqt n credis q ego in Patre et Pater in me sit, hoc e idem q supra docuit, npe q sit unum cum Patre v q etsi ipse sit alius à Patre et revera distincta psona /: absurdum enim alias eet, unam eandemque psonam s. suppositum naale, vocare Patrem et filium et æqles facere, ita enim n æqles psonæ, ss una psona eet, neque revera distincta eent :/ ita tn ut eadem sit Patris et sui scia, eadem potia

eadem

v. 10.

eadem æitas et dijtas, eadem consilia et opa, æqlis Majestas ac dignitas, ita ut oes debeant honorare filium qmdm honorat Patrem, uti supra vidimg. Quando autem hoc ita exprimit, q ipse sit in Patre et Pater in ipso, tunc indicat psonarum uti Græci locuti st ἐμπεριχώρεσιν, q notatur illa naalis unitas trium psonarum, ut q sibi coexistunt naalr, in commuoe egdem naæ, et sibi inexistunt, et una n tm cum alia, ss et in alia sit et opetz, etsi illig rei modum plene nos nec cape nec explicare valeamg. Certè p. hoc saltem xtm voluisse indicare, se n tm à Pre missum, ss et Patri æqlem ee, et sua verba atq opa ee qqs verba et opa Patris: manifestum enim e, q si Pater in ipso, ipse in Pre nec Pater sine ipso, nec ipse sine Patre loqtz et opetz, ss q una sentia, eadem vltas, eadem potia et deniqs eadem opa sint sua et Patris. Et hoc nunc distinctig explicat et pbat qndo addit, verba q ego loquor, à me ipso n loquor, pater enim in me manens, ipse facit opa: qoo duobg argtis pbat id q dixerat, et id tum ex verbis tum ex opibg cognosci vult. primò de suis verbis dicit, q ea à se n loqtz. In supioribg jam vidimg, qoo illgndum sit qndo xtg dicit à se nil agere aut loq vid: cap: 5: 19. npe eo scavit tum Oeconomiam psonarum sedm q Pater exercet jus deitatis, et filig ut Sponsor et Mediator Patre minor e, et eg mandatum exeq dicitz, tum et unitas Patris et Filij, uti illud hic ex contextu satis liquet, ut ita indicetz filium n ita loq et agere, ut ipse seorsim opetz et loqtz, et n Pater in ipso ac cum ipso. Notandum et e, xtm in illis sermonibg suis loq convenienter statui humilitatis, in q conveniebat ut oia referret ad Patrem, et de sua dijtate loqueretz obscurig, ndum enim debebat se oi modo gerere ut dnum gloriæ, ss pacto illo ope, q Pater ipsi agendum dederat, glorificari debeat ea gloria, q habuerat ante jacta mundi funda-

Cap: 14.

fundamenta, et postea illuminari debebant discipuli, ut myste-
rium illud Patris et filij plenius cognoscerent, et demonstrari de-
bebat Xtm ee verum Deum Patri æqualem, atq adeo ipsius verba
dei verba, ipsius opa dei opa, ita ut tunc et honorare poent
filium qmdm Patrem, et si rem ipsam spectemus, manifestum e,
Xtm q æqualis ab ipsis conspiciebat, et q ut hoo loquebat, n
loq ut merum hoem /: et hoc hic innuere vult :/ ss Deum in ipso
loq, hoi q n conveniebat ita loq, hoo n poterat verba dei
loq, qlia st venite ad me, ego reqem dabo, ego sum pastor ille
bonus, ego habeo oves, nam q illa loqt, is aut impius aut sacri-
legus e, aut verus Deus ee debet; Ita et dicere se Patri æqlem
ee, se in Patre et Patrem in se ee, illud n e loq ut hoo loq
solet et debet, sic hoo q sit ψιλὸς ἄνθρωπος dicere n pt
q me vidit, Prem vidit; deniq ita loquebat Xtus, ut q dice-
bat eent verba jam ab ipso deo in pphijs pnunciata, ita ut
qndo Xtus dicit, verba q ego loquor à me ipso n loquor, idē e
ac si diceret, ea q ego nunc loquor jam antea Deus p pphas præ-
describi voluit, ita ut nil loquar q n Deum in carne manife-
statum locuturum ee ex pphijs illgi poit. Ita ubiq pdictū erat
magnum illum ppham locuturum ee dei verba Deut: 18. Ita ubiq
repræsentat Deus tq conspicuus, et q loqt et audiat, q invitet ad
resipisciam, q consolet, q reprehendat ita, ut dici poet Ecce Deus
vester, q oia st totidem repræsentaoes pphetica dei in carne
manifestati loquentis et opantis, audiverant jam antea 77. de 77.
dicere, q in ipso sit justia et robur, Deum salvare p 77. ipsorū.
Atq ita convinci inde poterant, Xtm n à se loq ut merum hoem,
ss ut hoem in quo loquebat Deus, idq sedm pphias; Unde et ea ap-
paruit in verbis Xti efficacia, q revera dia erat, ut illgere

Audito,

Auditores poent, neminem ita locutum fuisse ut ἐξουσίαν vento et tempestati imparavit, unde cognoscebat ipsum n̄ à se loq, sed Deum in ipso.

V. 11. Alterum argtm ab opibus petit, q̄ contribuit Patri in se manenti, q̄ndo dicit Patrem in se manere, unitatem cum Patre illgit, sedm q̄ ut antea dixerat, ipse in Patre, et Pater in ipso erat, et tum dicit, Patrem in se manere, tunc inseparabilem unitatem illgit, necario enim Pater et ipse st unum, ipsum q̄ dicit opa facere, illgit hic illa opa q̄ ipse faciebat, ubi id docet v. sequenti 11. ubi pp illa opa credendum ee docet, q̄ ipse in Patre, et Pater in ipso sit, ut pateat opa illa considerari, tq. opa q̄ arguunt unitatem ipsius cum Patre, q̄nam autem illa opa sint flē ē illgere, plixius de hisce locuti sumus ad cap: 5. Sunt ea opa q̄ Xtus fecerat et porrò facturus erat, q̄lia erant, q̄ aq̄ in vinum mutaret, cæcis visum, surdis auditum, mortuis vām redderet, et impr. q̄ verbo et nutu q. hoūm corda mutare et q̄ vellet flectere poet, q̄ opa, q̄ndo hic allegat ad pbandum q̄ Pater in ipso, et ipse in Patre sit, indicat se n̄ eo modo patrasse miracula, ut fecerat Moses aliqs viri dei, ss pp unitatem cūm Patre, atqs ita vi ppria, npe vi diæ suæ naæ in huāa habitantis, q̄ndo enim illa opa n̄ tm̄ fiebant à Xto, ss ita fiebant, ut simul diceret se ea simili ac Patrem facere, idqs ita diceret, ut eo tpre, loco et modo id fieret, q̄ sedm pphas fieri debebat, ea opa oīo pbabant gloriam Xti, si enim illa oīa ita fuissent facta sedm pphias, et tn̄ in eo falli hoes potuissent, tunc in deū recideret error ille, itaqs merito postulat Xtus, ut si jam credant unitatem suam cum Patre, et cogitent se loq et opari ut Deum, et si n̄dum id credant, ut tunc verba et opa sua melius ppendant, et pp opa verbis suis credant /: q̄ ut diximus conferri debebant cum ijs q̄ dicta st ad cap: 5.:/ Verbo id inde liquet, serio attendendum ee ad verba

ba dei et Xti, ut inde cognoscamus Patrem et filium, siquidem in eo sese manifestavit, et ita de hoc dicitur, quod sermo hominis sit character et index animi, ita verum illud est de deo et verbo eius, quis qualisque sit cognoscitur, habetque verbum eius clarissimas virtutum divinarum notas, per quas divinitas eius ad conscientiam demonstrari potest. Neque minus attendendum est ad opera dei, quae facit in regno naturae et gratiae, ea fiunt ad enarrandam ipsius gloriam, et ut omnia dei potentia et divinitas legitime ratiocinando perspici potest ex operibus naturae, ita dei gratia, misericordia et sanctitas, justitia et veracitas et constantia perspici possunt ex operibus gratiae, ita ut inde et Xtus et deus cognosci velint, propter opera inquit credite in me. Legatorum Xti fuit narrare magnalia dei in omni lingua, omnium Xtianorum officium est, ea cognoscere et aliis manifestare ad dei Xtique gloriam. Cap: 14.

Et quoque opera quae hucusque facta erant, sufficerent ad probandum, quod Xtus esset Messias et dei filius et verus deus, majora tamen opera exspectanda erant in futurum, hoc promittit Xtus V. 12. quando sanctè affirmat, credentes non eadem tantum sed majora adhuc opera facturos, eosque causam simul indicat, ubi spectanda est primò promissio, tum eius fundamentum; In promissione occurrit res promissa conditio et asseveratio. V. 12.

Res promissa est facere opera quae Xtus fecerat, et majora et facere: per opera illgr id omne quod fit per aliquid facultatem alicuius causae; id opus alicuius dicitur quod alicuius vi et potentia fit, ita quivis res operatur convenienter suae naturae et propria sua opera habet, si nempe eius sit naturae ut operari possit et in sese habet principium operandi. Itaque manifestum est deum alio modo operari et alia quam creaturas, imo deum solum absolutè operari, creaturas non nisi dependenter ab ipso, operatur enim deus omnia in omnibus, et creaturae in ipso sunt, moventur et vivunt, hinc omnia dicuntur ex ipso et per ipsum, itaque Xtus qui deus est, operatur, fuit ut deus, sic supra

cap:

cap: 1. vidimus, omnia per ipsum facta esse, et sine ipso nil factum esse eorum quae facta sunt, sed Christus habuit quoque sua opera ut Sponsor et Mediator, hoc erat opus ipsius quod Pater ipsi pagendum dederat, ut poneret animam pro ovibus suis, uti supra vidimus, et ut redimeret populum sibi datum, ut eum eriperet ex potestate diaboli, ut eum pasceret, defenderet, duceret, et tandem glorificaret. Talia opera Christo priva sunt, est enim unus et solus Mediator, quando ergo hic opera sua proponit quae fecerat et qualia facturos fideles promittit, tunc per alia opera illigi debere, et quaenam illa opera sint manifestum est, nempe propter quae in ipsum credere debebant ut Christum, quibus gloriam suam demonstrat, et talia erant miracula uti cap: 5. visum est; Igitur promittit hic futura miracula et quidem majora quae ipse fecerat, itaque cum Christus sanasset homines, à daemonibus liberasset, ex mortuis resuscitasset, talia quoque in futurum patranda esse, imo plura et majora polliceti; Et cum ipse homines et convertisset id quoque porro futurum, et quidem illustrius promittit; imo quae ipse fecit corporaliter, typi erant earum rerum quae postea fieri debebant spiritualiter in regno Christi. Ita ut veritas promissionis huius ex collatione operum ante Christi glorificationem et post eam in regno ipsius factorum patescere debeat; Et si dum de miraculis loquimur, eo ipso dicere nolimus, fideles non esse imitari Christum in operibus charitatis, sed de illis operibus hoc loco non agi praecipue putamus.

Ne verò putarent opera illa alia quae Christi virtute patranda esse, hinc addit conditionem, quando addit, qui credit in me opera illa et majora et faciet; ita ut postulet ab ipsis fidem et quidem in se. Obiectum ergo actus huius est Christus; res ipsa s. conditio est fides in illum. Quid sit credere in Christum, quomodo Christus sit fidei obiectum, et quaenam illa sint in Christo quae fide amplectenda sint, et quid ipsa fides, hoc omne in praecedent: non semel dictum fuit, vid: impr. ad v. 12. cap: 1. nempe Christus ut θεάνθρωπος ut deus et homo, ut Sponsor et Mediator, et perfecta salutis

Cap: 14.

lutis caa, q factus e nobis à deo sapia, justia, sanctificao et re-
demtio plena, e obtm fidei, et qdem p raoe tpris, v ut consuman-
dus, v ut consummatus p passoes scdm varietatem Oeconomiae graae
sub pmissoe, lege ac Eglio. Credere in illum e illum et verita-
tem q e in illo ex verbo dei cognoscere et illi assentiri p verā
ὁμολογίαν in formulam foederis graae illum recipe ut unicum
suum Salvatorem, ut Propham, Sacerdotem et Regem, q noen
accepit supra oe noen, et illi se in peculium tradere p verum
fidei obsequm, q oia cap 1. plenius st demonstrata; Credenti &
dum pmittit, et qdem credenti in se, q facturus sit talia opa,
eo ipso indicat sua virtute eos hoc facturos ee: qd enim credere
debebant ex prioribus patet, pp opa ipsius credere debebant, n
tm q esset Messias, ss et q ipse in Patre et Pater in ipso sit,
atq adeo q sit unum cum Patre, ita ut dia potia illa opa fa-
ciat, pmittit &, q qmdm incepat se demonstrare p opa q huc
usq fecerat, q ita et dytatem suam illustrius sit demonstraturus
p opa illa q facturus erat p credentes postq abierat ad Patrem
et sedit ad dextram Majestatis in coelis tpre regni sui in terris
dum in illa habiturus sit pplm. Fides & hic considerat tq vincu-
lum, q uniendi st xto tq cpti, ut n tm p illum vivant et bo-
na opa opent, ss et ut ille in ipsis qqs miracula faciat, et
qdem illustriora q huc usq facta erant. Hoc tn n ita illgndum
e, ac si oes et singuli credentes talia sint facturi, ss illi tm per
quos illa decreverat facere, illi dum ipsi credebant, talia opa
facere debebant, et in spee discipuli eus, quotquot in ipsum
credituri erant s. ipsi p fidem adhaesuri, talia opa facturi erāt.
& Judas Apostata excluditur. Et ne dubitarent, hinc asseveraoem
addit amen amen dico vobis, indicans verba sua rata ee, et
pmissoem suam infallibilem, ut merito hinc sibi adstipulentur

et

et secdm pmissoem talia in fide exspectent, sese enim hoc pmit-
tere ut Deum Amen Es: 65. et q n mentiat et quem n poeni-
teat pmissois suae.

Et revera pmissio haec impleta fuit, nam q hic dictum
fuerat discipulis Matth: 10. Marc. 16. npe varia signa ipsos se-
cutura q illic memorant, ita et factum ee hria Eglica docet,
nam et Apli miracula ediderunt; pterea miraculose q hoes ad
ipsorum pdicaoem conversi st, postq Spg in ipsos effusus erat, ita
multi ad pdicaoem Petri conversi fuerunt Act: 2. et quotidie
illis additi st novi, et qndo ad gentes se converterunt, inter
illos miraculoso plane modo ex ore lactantium et sugentium
fundavit sibi gloriam, et brevi tpr mirabile fecit et magnifi-
cum noen suum in oi terra. Solus Paulus oia loca implevit
Eglio ab Hierosolyma et circumqqs ad Illyricum usq Rom: 15.
p ipsas psecuoes auctus fuit pplus xti, ita ut tandem regna illa
q sese antea opposuerant regno xti, xto subta fuere, ita ut re-
vera insidens equo albo vincens et ut vinceret Apoc: 2: 6. exi-
verit, ita q dici pnt montes transtulisse x integra regna Matt:
21. Et pariter qndo fideles exiverunt ex regno Antixti, singularis
conspicua fuit fidei et verbi dij vis in ijs q se opposuerunt, et q
eorum ductu, pie et pcul habitis metus cais Babylonem deseru-
erunt, et plura adhuc exspectamus, qndo Babylon cadet, et oia re-
gna fient dei et xti, et secdm pmissoem videbunt novi coeli et nova
terra, de qbus agit Apoc. aliaeq pphiae. Haec sane oia si comparant
cum ijs q antea facta erant p xtm, cum adhuc in terris ageret,
plura et majora st, impr. si paulo distinctius ea qs repetat ex
hria Ecclesiastica, qoo tn nil p xto tribuit credentibus, siqdem xtus
diserte dicat, ea sua virtute fideles posthac facturos, et p fidem in
se, q fides apprehendat xti potiam diam. Et

Cap: 14.

Et hoc p. ex raõe q̃ addit xt̃us, qa Ego inqt vado ad Patrẽ: p abitum xti ad Patrem qd illgndum sit, illud supra diximus, npe ascensio xti ad coelum post pactum opus, q ut Sponsor et Mediator in terris pagere debebat, q̃ ipsius occaõ fuit, ut intro„ itus Sacerdotis summi in Sanctum S. et Regis simul ingressus ad capessendum regnum, hinc Zach. 6. dicitur, q debeat sedere in throno suo, et ut Rex et ut Sacerdos, eodem modo Ps: 110. hinc dr̃ ingressus in coelum ut consedeat ad dextram dei, tum ut inrcederet, tum ut in oĩa ptatem accipet, ut oĩa ipsi sub„ jiciantur, q oĩa plenius pponuntur tum 1. Cor: 15. tum impr. varijs capp: in Epla ad Hebraeos, igr fle nunc p. q connexio sit inr hanc pmissoem et abitum xti ad Patrem, et qõo abitus ille ad Patrem sit caa, cur n eadem tm ss et majora facturi sint cre„ dentes, q q xt̃us fecerat opa, siqdem manifestum ẽ, xt̃m dum de„ scendit ex coelis se ipsum exinanivisse et n voluisse apparere in forma dei, ita ut Judaei n poent illgere illum ee dnum glae, aliàs enim eum n crucifixissent, teste Aplo, ss in forma servi apparere voluisse, sufficiebat q xt̃m talia et tanta opa facere p q attendentes ad pphias et observantes signa tprum, convinci poent ipsum ee Messiam; ss post abitum ad Patrem cognosci de„ buit ipsum ee deum, q antea descenderit et nunc iterum ascen„ derit, uti pmissum erat Ps: 68. coll cum Ephes: 4. et ipsum ee dnum ex coelo, dnum gloriae, unicum dnum p quem oĩa, ut ita glorificaretur ea gloria q habuerat ante jacta mundi fundamenta, unde anteà dixerat, nunc glorificatus ẽ filius hois et deus in ipso. Ut autem hoc fieret, mxa opa fieri debuerunt, deus attestari debuit pconio legatorum eus p signa et pdigia, ipse Sceptrum suum ex Zione emittere debuit, ut dominaretur in medio hostium suorum,

electos

electos suos potenti manu vindicare debuit, pplos sibi subjicere, et ita manu sua mirabilia facere, donec gloriosus redeat ad judicandum vivos et mortuos; undè jam fle ē colligere xtm p suos majora opa debuisse facere in statu gloriæ suæ, q in statu humilitatis, in statu enim gloriæ noēn eus magnum fieri debuit in tota terra, dominari à mari ad mare et ad fines terræ, ut oē genu ipsi flecteret, oesq confiterent ipsum ēe dnum ad gloriam Patris; Certè qndo ad Patrem redibat pacto ope, q Pater ipsi pagendum dederat, n poterat n Pater glorificare filium, uti in seqq. adhuc videbit, et antea qqs visum fuit, et ipsum hæredem oium constituere, q ob caam videt et loq de abitu ad Patrem.

Itaq fidei nræ obversari debet xtus, ut q nunc abierit ad Patrem et sedeat ad dextram Majestatis et potiæ in coelo, atq adeo pfectè salvare poit oes, q p ipsum accedunt ad Deum Heb. 7: 23. unde Aplus Rom: 8: 34. inde petit argtm consolaois et glorificaois qmdm et xtus eo noe pfert alijs Sacerdotibus q spr vivat Heb: 7. et eam ob caam Apoc: 1. dicit mortuus fui et vivo nunc in secula. Certè uti glorificari debuit à Patre facta purificaoe peccorum nrorum, ita nos ipsius gloriam q consecutus ē agnoscere et celebrare decet, et ideo illi confidere, qa abijt ad Patrem et illic regnat, donec oes hostes suos et nros subjecerit pedibus suis.

V. 13. 14. Ut verò clarius illos erudiret, tum de sua potia, deq vi meritorum suorum, et deniq de fidei efficacia, hinc addit qoo illi se gerere debeant in fide, et qs sit effectus futurus precum p fidem factarum, et deniq qs sit finis horum oium V. 13. 14. Officium ipsorum erat petere in noe xti; qd sit petere s. precari manifestum ē, npe desiderata cordis sui manifestare illi q implere illa pt, ut loquamur ex Epla ad Phil: 4: 19. Nemo enim petit

aliqd

Cap: 14.

aliqd, qn id appetat, nemo aliqd appetit nisi q bonum ee
putet, nemo pterea alium rogat, nisi id in ptate eg positum
ee judicet, itaqz nisi et certg sit, saltem spem habeat favoris
illig q bonum desideratum dare pt, frustra peteret, hinc xtg
ostendit qoo fideles petere debeant, ut accipiant q necarium
e, siqdem ideo n accipimg ut ait Jacob: cap: 4. qa v n peti-
mg v male petimg; Vult autem oia peti in noe suo. Noen
xti qdsit, dictum e plixe ad cap: 1: 12. Eo scatz id oe quo
xtg nominari pt et debet, impr. à peccore, qqz nominatz, adeoqz
ipsa qqz noa, qbg insignitz in S. Sera, qlia st, q sit deg, Media-
tor dei et houm, et deg in carne manifestatg ad salvandos peccores,
atqz ita Salvator, Summg ppha et Sacerdos, Summg rex, et q st
id geng plura, ita ut noen xti notet tum psonae dignitatem,
tum officij raoem, tum meritorum vim, tum gloriam et potiam
xti, oiaqz ea, q peccor in ipso agnoscere, amare, aestimare,
venerari et celebrare debet, hinc in noe ipsig dicuntz salva-
ri unice Act: 4. x vi meritorum ipsig, atqz adeo vi veritatis
illig nois, q nominatz Salvator in noe eg dicitz se oe genu fle-
ctere debere x ipsum similr ac Patrem honorare, agnita in ipso
μορφὴ θεοῦ, agita ipsig tum humiliaoe, tum glorificaoe Phil. 2.
Eam ob caam in noen eg baptizamur, ut scetz illi dandam a glo-
riam purificaoes peccorum nrorum, tum mortificaoes V. hois,
tum resuscitaoes N. hois ad vam tam graae q gloriae, illumqz
agnoscendum p deo eg peculium sumg; In noem ipsig ideo quoqz
credendum ee, ut e Joh: 1: 12, ea oia obsignando, et commuoem
cum ipso desiderando sedm formulam foederis graae ad pietatem
et ad salutem; Itaqz qndo xtg hic dicat petendum in noe suo,
idem e, ac si dicat, petendum in fide in se, et in noen suum

uti

uti ē x. Pced: ut npe fundamentum precum n̄ sit tm̄ xti potia, sz et meritum eg, et à parte hoīs cum ipso commūo p fidem. Nulli enim pdē meritum xti, nisi xti sit, et xtg ipsig, nemo nisi credens xti ē actu, xtg nullig nisi credentis, uti jam in superioribg aliquoties visum ē.

Fructg pmissg indicatz, qndo additz, id faciam, qōo scatz n̄ tm̄ potia xti dia, ut q poīt facere q petimg, eamqs ob caam adorandg sit, sz et benevolia erga fideles, et efficacia fidei ac precum, et revera nexg ē necarig inr preces in noe xti et impetraoem eorum q in noe xti petunt; cum enim nemo poīt in fide et ita in noe xti petere, nisi q deg et xtg peti volunt, oportet ut vi meriti xti et vi veracitatis dia ea accipiat, eet enim alias falsum xtm illa suis meritum ee, et pmisisse, si autem id verum sit, tunc is q id verum ee credit, falli n̄ pt, falleretz autem si n̄ pstaretz, imo tunc re ipsa verum n̄ eet, unde p. ea oia bona q absolute pmissa st oibg credentibg, certò et dari oibg et q sub condioe pmissa st, et dari posita illa condioe, q st certi tpris tm̄, illa qqs illo tpre petentibg dari, qlia erant primis tpribg miracula, conversio gentium, nam et hoc xtg in spee jusserat petere, adveniat regnum tuum; Et modo constet de dei vltate, nil tam arduum aut magnū ee pt, q n̄ precibg impetrare poīmg, si in fide, in noe xti id petamg, et si n̄ accipimg q petimg, tunc certum ē n̄ rectè nos petysse, uti nos docet Jacob loc. cit: atqs adeò n̄ petysse in noe xti, atq etsi ea deg decreverit facere, preces tn̄ n̄ st inutiles qa ea deg decrevit facere ad preces fidelium, et qa fidelium officium agnoscere ea bona et appetere ea, et petere eodem modo, etsi deg nos decrevit servare in va, nobis tn̄ laborandū ē de cibo, eoqs utendum.

Repetit

Cap: 14.

Repetit autem Xtus tum admonitoem, tum pollicitaoem, ut illgamus momentum rei, ut npe illgamus q necarium sit cognoscere noen Xti, imo q necarium sit pspectum habere nil verè ee bonū q n in noe Xti petatr et accipiatr, hoc noen ee fontem oīs veri et salutaris boni, nil enim Pater ille luminum à q oe bonum donum descendit, uti Jac: ait, dat ad salutem nisi in noe Xti, et pp eus v sponsoem, v inrcessoem, qa n aliud noen e in q salvari oporteat Act: 4. unde jam anteà dixerat Xtus se ee viam veritatem et vitam, neminem venire ad Patrem nisi p se N. 6. itaqs preces monitore Jacobo in fide fieri debent, in Xtm npe ut sint efficaces, et uti e 1. Pet: 2: 5. acceptae sint deo p J. Xtm, qui npe manifestavit viam ad thronum graae uti anteà docuimus ex Epla ad Heb: ubi id saepius inculcatr, et uti hoc repetendum erat, ut illgeret qoo orandum sit, ita pmissio qqs, ut cognoscerent n frustra preces fieri in noe Xti, ne npe inefficax ee putetur v meritum v inrcessio Xti v invalida manus Xti.

Tandem verò finem oium ostendit, npe ut glorificetr Pater in filio; qoo glorificetr Pater in filio et p filium ad cap: pced: N. 31. 32. dictum fuit, hic illud tm notasse sufficit, q uti oia fieri debent ad gloriam dei et in noe Xti, ita preces qqs eo dirigi debeant, ut ea petamus q faciunt ad Deum glorificandum, in qbus gloria dei manifestatr, qbusqs ad Deum glorificandum cpre et spu, pmus reddi idonei, q ob caam Xtus in formula illa oraois, q pscripsit discipulis suis, primo loco jussit petere, sanctificetr noen tuū: Et utiqs si nullum bonum e verè bonum nisi subordinetr sumo bono, et summum bonum sit deus, et commuo beata atqs aa cum deo, et commuo cum deo consistat in dei cognioe, amore fruitoe ac celebraoe p captu hois pfecta, p. nos q petimus, debere petere ut ad nram salutem ita ad dei gloriam; Ita et qndo petimus

timus ea q̄ faciunt ad sustentaōem cp̄ris, uti ea petere debemus, ut cp̄us nr̄um poīmus deo offerre tq. hostiam vivam sanctam et gratam p cultum raōalem Rom: 12: 1, unde Ap̄lus monet 1. Cor: 10. v. 31. s. editis s. bibitis s. q̄cq̄ facitis, oīa ad gloriam dei facite; Sed uti orare debemus in nōe xti, ut deus glorificet, ita et xtus q̄ petimus facit, ut deus glorificet; eo enim tendit totum xti munus Mediatorium, uti id antea q̄q̄ vidimus, ut Pater glorificetur, hinc ante dixerat Deum se glorificaturum, et p se glorificaturum iri et 2. Cor. 3: 18. et 4: 8. eam ob caām dicit gloria dei in facie J. xti tq. in speculo videri, idem xtus plixius docet cap: 17. Joh: Quae ē xtus nobis meritus ē, q̄ ad preces nr̄as sua v̄ inr̄cessōe impetrat v̄ potīa facit s. miracula sint s. beneficia spūalia v̄ corporalia ad hunc finem nobis dant ut glorificet Pater, et hinc rectus ē eorum usus si ijs utamur ad Deum glorificandum aliàs bona fiant mala. Sed ideo se q̄ in nōe suo petituri erant, facturum pmittit, ut glorificet Pater in filio, eo modo deus glorificari voluit, eo fine in carne manifestatus fuit, voluit enim ea raōe illustrissimo modo manifestare n̄ tm̄ dīam oīsufficiam bonitatem ac potīam, sz et justīam ac sanctitatem, hinc olim quoq̄ gloriae dīae symbolum supra ppitiatorium visum fuit in Sancto S. et oīa illa eo tendunt q̄q̄ ut honoremus filium n̄ minus ac Patrem, illgntes Patrem ēē in filio et filium in Patre, uti anteà dixerat, et ita cognosceremus mysterium Patris et filij, adeò ut n̄ tm̄ sensus sit patrem glorificandum ēē p filium /: uti eo modo verti pt̄ vocula ēr :/ sz et in filio p unitatem cum filio, et hoc docet Phil: 2. q̄ filius supexaltatus sit, ut oē genu illi se flectat, et oēs confiteant ipsum ēē ad gloriam Patris. Itaq̄ filij bonitas et potīa, q̄ exercet in exaudiendis precibus, et faciendo ea q̄ petimus et q̄q̄ bonitas et potīa Patris, et ppeà aequaliter honorandus ē filius cum Patre.

Postq̄

Cap: 14.
N: 15.

Postq hæc dixisset ac docuisset, nunc denuo plenis illos instru-
it, tum de officijs, tum de beneficijs, ut sciant qs inter illa nexus
sit, et ne expectent beneficia, nisi faciant qqd ipsi officium ꝛ.
15. et sequ. Officium q Scribit ē amor sui et observatio beneficij-
orum suorum. Quid sit amor in superioribus n semel visum ē;
amor ē v concupiscentiæ, ne oes species hic recensemus, v complacen-
tiæ v benevolentiæ, amore concupiscentiæ ferimur in ea q bona sunt, ysq
frui volumus; amore complacentiæ delectamur ijs q pulchra sunt et
constantia, et recte se habent, easq approbamus ac laudamus. Bene-
volentiæ autem amore alijs v bene volumus, v si fieri pt, et benefaci-
mus. Xtum s.d. qa totus concupiscibilis ē, concupiscere debemus et de-
siderare, ut in ipso inveniamur eqs fruamur beneficijs tum in
statu gratiæ, tum in statu gloriæ; si hic de eo amore q ipsum
concupiscimus, agi, dubium esse pt, nisi ita velimus hæc verba ellipsis,
ut Xtus dicat, si me amatis ꝛ communem meam desideratis, tunc
hoc vnum officium erit, hæc condito communis mea ut servetis Se-
cepta mea. Ut doceat ea ratione neminem secum habere communem,
nisi servet Secepta sua, uti hoc qqd docuit Matt: 7. ita supra qqd
dixit cap: 10. audire vocem suam oves suas. si Sterea extra dubiū
E, Xtum qqd amandum esse, ita ut complacemus, ut ita loqr, in ipso
habeamus, ut contemplatione gloriæ eq delectemur, ut approbemus
qqd dicas eq effectoes, eq sponsoem p nobis, et sedm eam eq manifes-
tationem in carne, eq dicta et facta, eq passoes et secuturas glorias,
ut lætemur, et cum delectatione cogitemus, Xtum cum esset in forma dei,
se ipsum exinanivisse, iterum superexaltatum esse valde, et nomen ac-
cepisse supra oe nomen, ut in eq nomine se flectat oe genu, oisqs
lingua confiteat ipsum esse dnum ad gloriam Patris. Et hoc fieri
negt, nisi Secepta eq servemus, alias enim n vere confitemur ipsum
esse deum, neqs vere nobis placet, q sit declaratus Dng et Rex noster.
Benevolentiæ et beneficiæ nræ Xtus n ē capax, si accurate loqr ve-
limus

limus, accipe enim ab ipso qd, & nil ipsi dare pmus; Impprie verò et ipsum xtm aliq modo amare pmus, qndo et cupimus, ut glorificetur, et id qqs di studio agimus, ut tum in nobis, tum in alijs glorificetur. Igr amamus xtm qndo ipsum concupiscimus, qndo contemplaoe gloriae eus delectamur, qndo eum ee n tm volumus id q e, ss qndo id et agimus, ut talis cognoscatur et celebretur.

Et ita jam patet, qoo indè alterum illud fluat, npe obsurvao preceptorum eus; ubi videndum e, qd sint precepta xti, tum qd sit ea servare, et deniqs qoo servare precepta xti sit argtm amoris erga ipsum. Praeceptum uti alias qqs dictum e, e sentia obligans ad aliqd faciendum v n faciendum, ita ut is precepta sola solus dare poit q habet jus impandi, id autem habet q habet potiam servandi et pdendi. xtus e qndo sibi tribuit precepta, eaqs sua precepta vocat, tum imperium sibi tribuit in hoes, atqs sic idem hic dicit, q Scra ubiqs de ipso predicat, npe q sit Creator, dnus, unius dnus, Rex Regum, et dnus dominantium, et q st id genus plura, ubiqs obvia; Et utiqs n pt n talis ee, tum jure Craaois uti visum e cap: 1. tum jure redemtois, p q eos, qrum Creator e, redemit, et redimendo scdm Scram emit Act: 20. et 2. Cor: 6. undè aliqties audivimus de datis à Patre, de ovibus etc. de electis; Et n potuisset ee dnus p redemtoem nisi eet deus p creaoem, unde ea ubiqs in Scra conjunguntur Es: 54. Joh: 1. Heb: 1. et alibi. Et eam ob caam predictum erat, legem eus Gentes prstolaturas Es: 42. et oes jussi erant ipsum osculari Ps: 2. ut Regem sc. uti e in anteced: ibidem.

Igr hoc ipso innuit hic, q n loqtur ut alij pphae, q docebant verbum Dei, ss ut deus ipse, hinc et Heb: 2: 1. etc. ut dnus à ministris suis distinguitur, et ex cap: 3. eusdem Eplae Mosi cdistinguitur tq. dnus Servo. Eo hoc oe tendit, ut cogitemus illud, quod

anteà

Cap: 14.

anteà inculcavit, q̄ np̄e unum sit cum Patre, Pater in ipso, ipse in Patre; p̄cepta ē xti st̄ illa p̄cepta, q̄ jure suo p̄scribit ut deus et Dn̄us, et sp̄ealis q̄ p̄scribit ut deus redemtor; Et ea p̄cepta st̄ ppriè xti p̄cepta, et st̄ ita ea p̄cepta, q̄ conveniunt Oeconomiæ N. T. q̄ vocant in Scr̄a lex fidei, qōo comprehen-dunt oīa p̄cepta q̄ fluunt ex fide in xtm, et ideo q̄a xtus talis ē, et talem se nobis exhibuit, nos obligans ad conformes actus tum aī tum cp̄ris, ē oīa p̄cepta q̄ fluunt ex relaōe inr deum Triunum, ut deum n̄ tm̄ Creatorem, ss et redemtorem et inr ho-minem ut redemptum, st̄ p̄cepta hæc xti, q̄ ptinent tum ea q̄ p̄cipiunt xtianis circa deum et xtm, tum circa se ipsos, tum circa alios hōes v̄ xtianos, tum circa res quascunq; in xtiber ad xtm, q̄ oīa recensere plixum foret et n̄ ē hus loci: Aplus oīa comprehendit Gal: 5. fide p̄ charitatem opante.

Servare illa p̄cepta, ē facere ex eorum p̄scripto, v̄ n̄ facere aliqd q̄ fieri neqt, nisi adsit debita agnīo dn̄ij xti, ut poīmus ipsū p̄ Sp̄m vocare dn̄um uti ē 1. Cor: 12. et n̄ inde oriat̄ ppositū ipsi obediendi in oībus, vltatemq; eus faciendi, inde vero studiū explorandi, q̄ sit vltas eus uti ē Rom: 12. et Eph: 5. cognīoem vltatis porro eus sequat̄ obedīa accurata q̄ntm fieri pt, et humi-lis, ut spr̄ timeamus, ne qd faciamus ipso n̄ consulto et sine ipsius jussu, nosq; ita judicemus, ne ab ipso condemnemur. Et sp̄ealis servare p̄cepta xti, ē erga deum pietatem et erga hōes justiam et benevoliam, et circa res quascunq; temperiam demonstrare, et ita ppriam salutem cum timore et tremore opari, q̄ breviter conjunguntur Tit: 2: 1. 2. et 13.

Hoc verò fluere ex priori manifestum ē, xtm enim nemo amare pt, nisi desideret eus commuōem, et hinc et ea facere

velit

velit, q̄ ꝓscripta sūt tq. condīo ad ipsius commuōem, nisi delec-
tet ipsius gloria ut dei et redemtoris, et utroq; modo ut unici
dn̄i ipsum glorificare velit, et ipsi obedire, nemo deniq; ipsum
amare pt̄, nisi optet et opam det, ut xt̄m videat et accipiat
laboris ac opæ suæ pretium ac ꝓmium, et ut agnoscat eū dn̄ium
oēs ipsum confiteant dn̄um, q̄ seriò velle n̄ pt̄, nisi ipse ꝓce-
pta eū facere cupiat.

V: 16. Non poē autem fieri, ut frustra amet, et frustra q̄rat,
ꝑ mxōs ēē amoris xt̄i frus, magnamq; mercedem paratam servan-
tibus ꝓcepta xt̄i, docet xt̄us V. 16. et seqq. q̄ndo amantibus et
ꝓcepta sua servantibus pollicet se rogaturum Patrem ꝓ illis, et
q̄dem efficaciter, ita ut affectus inrecessōis xt̄i sit donatio πα-
ρακλήτου, et q̄dem talis q̄ apud ipsos mansurus sit, quem de-
scribit distinctius tum respū officij sui circa eos q̄ xt̄i sūt, tum in
relaōe ad mundum, is quem rogaturum ꝓ ijs dicit, vocat Pater
q̄ nōe venire illam deitatis ꝑsonam, q̄ exercet jus deitatis
et ꝑsonam judicis gerit in negotio salutis, atq; adeo Sponsorē
dat et admittit, pecca in ipsum conjicit, et in ipso punit et
damnat, ita ut ipse eo fine fiat ꝓ electis peccum, ut illi fiant
in ipso justīa, aliquoties monuimus, illi eam ob caām supra tri-
buebat glorificare et filium et glorificari à filio, illi tribue-
bat missio filij, datio eū ut mundus ꝑ ipsum servet, q̄ oīa suo
loco vidimus; Apud illum ē q̄ talem Sponsor debuit agere caām
electorum, illi ꝓ illis satisfacere et se ipsum offerre in sacri-
ficium et hostiam boni odoris et ꝓstita satisfactōe, factaq; ꝑ
ipsum peccorum expiaōe, ꝓ illis inrcedere qmdm Sacerdotis illud
munus ē, et offerre ꝓ alijs et ꝓ illis inrcedere vi oblaōis factæ,

hinc

hinc dicit summum Sacerdotem ex hoibꝰ sumi ꝑ hoibꝰ, ut agat ꝑ ijs, q̃ apud deum agenda sᵗ ꝛ offerat et inrcedat; hinc uti anteà dixerat, se abiturum ad Patrem et locum ipsis paraturum, ita nunc dicit se ꝑ ipsis inrcessurum et rogaturum Patrem, ut donet q̃ ad vam et pietatem sᵗ necessaria, utroq; modo se considerandum exhibet ut Sacerdotē summum, q̃ facta expiaoe peccorum ꝑ oblaoem sui intret in Sanctum S. coeleste, ut ꝓcursor q̃q; illic ꝑ illis inrcedat q̃ ut antea vidimꝰ Scra ubiq; conjungit; rogat & Patrem, q̃ndo ꝑ redemtis suis petit ea, q̃bꝰ illi indigent, et sine q̃bus n̄ poent illi verè redemti ee, neq; ipsum amare, neq; ꝓcepta illiꝰ servare ut pplꝰ peculij ipsiꝰ, neq; deniq; salvari ab ipso ut ꝑfecta salutis caa. Facit & xtꝰ necessitatem suorum maam precum suarū, suaq; inrcessois apud Patrem; Notandum autem ē xti preces n̄ ee mera desideria et meras petitoes, sꝫ tales q̃ nituntꝫ jure q̃dam, et q̃rum fundamentum ē ꝓstita ꝑ ipsum solutio et facta peccorum expiao, ita ut Pater n̄ poit n̄ ipsum audire spr et exaudire, nisi velit abnegare vim meriti eꝰ, ita ut ideo Heb: 7: 25. dicatꝫ servare poe ꝑfectè eos q̃ ꝑ ipsum accedunt ad deum, spr vivens ut inrcedat ꝑ ijs.

Et hoc innuit xtꝰ, q̃ndo dicit preces suas efficaces futuras, ingens, et alium παράκλητον ꝛ advocatum s. consolatorem dabit vobis, donum illud Patris ꝑ inrcessoem xti dandum vocat παράκλητον, et q̃dem alium qoo scat ee ꝑsonam id q̃ accepturi erant; Advocatus enim v̄ Consolator ꝑsona ē. Sed hoc posteà distinctiꝰ exprimit q̃ndo illum παράκλητον vocat Spum veritatis, quem scdm S. Scram ꝑsonam ee alias ꝓlixè docetꝫ, et ex ꝓdicatis eꝰ tum in hoc tum in seq. cap. illud patet; sꝫ noen q̃ illi hic datꝫ, et opꝰ in et circa

electos

electos ac fideles indicat; παράκλητος enim ꝑ notat eum q̃ cãam alicꝫ in foro agat, ut Advocatꝫ, ꝑ ea q̃ consolat aliquem, atq; ita ipsiꝫ cãam agit apud ipsum, ea utroq; hoc featu noen illud Spui S. convenit, ille enim Style S. Scrꝑ secũm Oeconomiam SS. Trinitatis vocat Spꝫ filij s. Xti, quo feat q̃ ipsiꝫ opꝫ subordinat, tum merito filij ut Sponsoris, tum sentia Patris ut Judicis, q̃ talis & Sanctꝫ Advocatꝫ ē, qa n̄ pt n̄ agere cãam electorum ea fidelium apud Patrem vi meriti filij in foro Dei. Praterea n̄ pt n̄ in ipsis fidelibꝫ advocatum agere opando fidem in Xtm ꝑ fidei illiꝫ argta, ea ita cerbabadenem communis cum Xto, ea vi illiꝫ πάρεσστηρια ἀγραφῶν βουλευμάτων x̄ interrogatem bona conscia, preces cum fiducia, gemitꝫ ea quos lingua eloq̃ n̄ pmꝫ ei ellos ea intercedere in nobis ea q̃ nobis Rom: 8. q̃ quod facit, tunc utiq; advocatum agit ea consolatorē agit, quod n̄ tm in verbo suppeditat argta consolatis x̄ spei, salutis ea tranquillitatis aj in ipsa miseria ea liberatis ex ella; ꝑ ea ella argumenta in ajo hois efficacia facit, illuminando illum, ut cognoscat Xtm cãam salutis pfectam, pfuadendo de verbo ello fideli ea suscepto digno, q̃ Jesꝫ venerit in mundum salvare peccatores, fidem opando in Xtm, amorem dei ea Xti ac pxis effundendo in corda ipsorum, spem in ipsis excitando ea confirmando p certa argta, ut illgant nil ipsos separare pse ab amore dei in Xto, atq; ita glorient in spe gloriæ dei revelanda in filijs dei, ea in ipsis afflictibꝫ, ut Scrꝑ ella ubiq; Spm S. tribuit, vid: eor alia Rom: 5. ea 8. capp. unde Spꝫ fidei ea spei ea vocat, ea arrhabo salutis ea q̃ similia st plura nomina.

Vocat autem ipsum alium παράκλητον, p.d. eo modo ipsum à se ipso distinguit, ea se qpp ut παράκλητον considerari vult, ea Xꝫ ita expresse vocat Joh: 2. ea merito, agit enim cãam suorum in foro dei sui Patris ⊙ accusatem legis, Diaboli ea ppria conscia in fidelibꝫ, imo ⊙ dei Judicis postulatum, quod enim

ille

Cap: 14.

ille poscebat satisfactionem, tunc ipse se submisit Es: 53. solvit q̃
n̄ rapuerat Ps: 69. dedit ita ãam suam ΠΟΝ, hinc & jure
dicere pt, redime illum, id ego inveni id dedi λύτρον id ἀντί-
λυτρον Job: 33. id n̄ pt n̄ vincere in ista decertatione, unde
ubi fideles peccum accusat ad ipsum remittunt tq. Advocatum
q̃ sit ἱλασμὸς p̃ peccis ipsorum 1. Joh: 2: 1. 2 id Xtus ē conso-
lator qa misero peccori restituit n̄ tm spem salutis q̃ poiderat
satisfactione id merito ac pretio lytri sui, ps id applicat illud,
ita ut hoem faciat participem consolationis, hinc dicit in fidelibus
vivere Gal: 4. q̃ fieri n̄ pt, nisi in se habeant spem vitæ æternæ,
qa Xtus q̃ in illis vivit, postq̃ semel mortuus fuit id iterum re-
vixit, in æum vivat, ita ut n̄ potest n̄ membris suis ãam illã
vam communicare; Et atq̃ ē verus cibus id verus potus, absq̃ ades
vita æterna eaa, ubi supra visum fuit, hinc cap: 4. dixerat, aquã
q̃ ipse daturus erat fore in credentibus fontem aquæ vivæ, fali-
entis in vam ãam q̃ dixerat de Spu suo. Denique qa verus deus ē,
efficaciter consolari pt, qa ita pecca remittere pt, id fidem, spem
id charitatem in suis operã, ita ut vere Noachus sit q̃ pecco-
rem consolari potest in ũibus miseriis.

Et ita Prophãrum id scripserant, quod misericordiam Xti id Spus
eg ita conjunxerant, ubi videre ē Zach: 9: 12. Es: 48: 16. neq;
sine ratione, qa Pater, Filius id Sp. S. st tres testes, ita ut unum
qq sint 1. Joh: 5: 7. uno & ut ita loqr, ore testari debent, q
va sit in filio id q̃ vam habiturus sit, q̃ in filium credat,
id ita filium habeat, ut ē ibidem.

Ne verò putarent παράκλητον illum dandum ēe ad tps,
hinc addit, ipsum manturum in illis in secula. Certe sine eo n
fuisset παράκλητος verus, necesse enim ē, ut hoc triumphet

in

in foro dei, ut in aeum triumphet, agitur enim illic de eo, an homo aeum miser, an aeum beatus esse debeat, et cum homo in se mutabilis sit, nisi Spus in ipso maneat constanter, ipsumque ad finem usque conservet et obsignet ad vam aeam, perseverare non poet ad finem usque; nisi autem perseveret, actum est de salute, atque ita de vera consolatione quae consistit in certa spe salutis; dictum est salvos fore illos qui ad finem usque perseverant; quando autem dicitur quod in aeum sit mansurus apud ipsos, tunc sciatur quod in ipsis sit operaturus et quidem tq. παράκλητος v. tq. advocatus et consolator, quod quid sit jam antea diximus. Ea est per quae se demonstrat talem sit χαρίσματα ἀμεταμέλητα, uti sunt omnia χαρίσματα dei, Et cum ille Spus detur electis secundum certum et immutabile consilium et testamentum Patris et vi aeri valoris meriti Xti, et denique ipse Spus sit deus, in quem nulla cadit poenitentia, hinc fieri nequit, ut non maneat in electis in aeum.

V. 17. Et ut non ignorarent quis sit ille παράκλητος ἄλλος, hinc V. 17. illum disertè vocat Spm veritatis, Spus quando vocatur, tum p.d. indigitatur nomine quod tribus personis est commune, deus enim est Spus Joh: 4. ubi quid eo scietur visum fuit: Sed cum singulari ratione tertia persona ubique Spus vocatur, hinc videtur respici ad eius ἐνέργειαν et ad Oeconomiam, qua ille, ut Xtus dixit, spirat ubicunque vult Joh: 3. Veritatis Spus quando vocatur, tunc p.d. respicitur ad id quod supra vidimus cap: 1: 17. ubi dicitur quod veritas per J. Xtum sit, quod sensu id intelligendum sit prolixius ibi exposuimus. Spus est dandus tq. Spus Xti debuit esse Spus veritatis, qua uti in seqq. videbimus, illuminare debuit ad cognoscendam veritatem, et sanctificare in veritate, ut fideles deum colere point in spu et veritate, et quidem ea veritate, quae in Xto est uti est Eph: 4: 21 quae veritas est veritas Eglii de Xto exhibito et per

passiones

Cap: 14.

passões consummato, resuscitato, ad dextram dei collocato, et de eõ merito, beneficijs et Xtianorum officijs, de bonis N.T. etc. q̃ veritates antea n̄dum exstabant, qa anteà nunq̃ verum fuerat Xtm ita ee consummatum etc. et re ipsa factum pfectam salutis caam: Etsi ꝗ spꝰ ab initio qqꝫ fuerit et opatꝰ fuerit in electis et fidelibꝰ fidem, spem, charitatem p Oeconomia priorũ tpũ, tn in illis n̄ fuit opatꝰ ut Spꝰ veritatis eo q̃ diximꝰ sensu, hinc supra cap: 7. dicitꝫ n̄ fuisse qdiu Xtꝰ n̄dum erat glorificatꝰ, hoc ꝗ fuit officium eꝰ Oeconomicum in N.T. in illam veritatem ducere Aplos, ut p illos toti mundo manifestaretꝫ, in illa veritate fideles sanctificare et obsignare ad spem vã aã, ex sentia Patris vi meriti filij, ut eo ipso Xtꝰ hic qqꝫ innuat, opꝰ Sp. S. initium sumere à manifestaõe veritatis q̃ ẽ in Xto Jesu, atqꝫ adeò indè qqꝫ ee initium oĩs consolaõis q̃ ẽ in Xto Jesu, undè et Deꝰ p verbum veritatis dicitꝫ nos regrare Jac: 1. regrão autem ẽ initium sanctificaõis, p eam enim fimꝰ nova creaa, uti id fuit visum plixiꝰ capp: 1. et 3. unde porrò continuata sanctificaõ ẽ sanctificaõ in veritate Joh: 17. et ad novi hoĩs formam ptinet qqꝫ ὁσιότης τῆς ἀληθείας ꝛ sanctum studium veritatis Eph: 4. 24. q qs npe n̄ tm opam dat ut cognoscat eam, ꝫ et ut faciat eam, uti ẽ Joh: 3: 21. unde Impii dicũtꝫ mendacium magis amare q̃ veritatem Rom: 2. imo q̃ndo glorificabimur p Spm, ut fiamꝰ hoẽs spuales, in eo qqꝫ pficiemur, q̃ plenè cognoscamꝰ veritatem q̃ hic ex parte tm cognoscimꝰ 1. Cor: 13. et Joh: 3. ea enim raõe deo veritatis p captu hoĩs similes erimꝰ, et in luce eꝰ videbimꝰ lucem.

Describit autem illum Spm veritatis respũ tum mundi, tum discipulorum Xti, ut pateat ad quos ptineat hac pmissio. de

mundo

mundo dicit, q̃ n̄ poīt illum recipe, eq̃q caam reddit, qa n̄ videat, neq cognoscat illum. Vox mundi n̄ una scaõe venit, inr̄dum Universitas rerum, inr̄dum terra, inr̄dum hoūm genꝰ, inr̄dū hoēs mundani, inr̄dum mundi deliciæ et cupiditates eâ scant. Hic p.d. /: uti alias qq apud Johannem n̄ semel :/ hoēs mundani, et qui, uti ē 1. Joh: 2. amant mundum, atq adeo electis ex mundo ꝯdistinguunt, illgndi st. Et utiq hoēs tales mundꝰ vocari pnt, qa mundo dediti st, eaq q̃ in terris st q̃runt, et obsequunt cupiditati carnis, concupisciæ oculorum et pompæ hꝰ væ; Et stylo Scræ denominaõ fit hoūm, ab obtis circa q̃ occupant et qbꝰ movent, q̃q ita st caa movens actoūm et finis earum, et q̃ aīo hoīs suam q. formam imprimunt, undè supra visum fuit, hoēm et carnem vocari, qt. obseqt concupisciæ carnis.

De mundo isto dicit, q. Spm veritatis n̄ poīt recipe: qd vox λαμβάνειν scet, visum fuit supra n̄ semel, inr alia cap. 1. v. 11. 12. notat plerumq saltem actum vltatis, q q tq. bonum et desiderijs nr̄is conveniens amplectimur, v̄ et ut vero assentimur qmdm ex hoc loco manifestum ē, ubi à γινώσκειν et ἀκατακρίνεσαι distinguit. Hic ꝗ Spm recipe erit credere in Spm et in fide desiderare ac petere dona Spꝰ, porrò Spꝰ testium recipe et illud obsignare tq. verum, tum dictata Spꝰ recipe et motibꝰ eꝰ obseq; deniq frꝰ Spꝰ et consolaõem eꝰ ac obsignaõem in spe væ æa credere, desiderare, petere et recipe ac pcipe, q̃ndo ꝗ dicit q̃ n̄ poīnt ita recipe Spm veritatis, tunc scat illis deēe facultates et vires recipiendi ita Spm, qõo indicat aī à vā dei alienaõ ꝑ ignoriam ac duritiem cordis, et docet vltatem hoīs pravam ēe, et ꝑ concupiscias pravas ꝯriari et adversari ad inimicitiam et exercere ꝯ Spm veritatis testantem, monentem et ad studium

pietatis

pietatis ac salutis vocantem, quo Rom: 8. studium et raocinium carnis dicitur esse inimicitia cum deum et legi eius se non subjicere imo nec posse v. 7. ubi plixè opponuntur caro et spus, et opa carnis ac spus pariter 1. Cor: 2. 14. ubi additur, quod ψυχικὸς ἄνθρωπος non potest recipere ea quae sunt spus, quia nempe ψυχικὸς est ex concupiscentia obnoxius et deditus, et in eo ψυχὴ s. affectus carnis naturales, ijque pro statu hominis pravi regnant. Et utique ideò mundus spum non recipit quia mundus est ex quia mundum amant, illi spum recipere nequeunt, quia is ab amore mundi revocat ad amorem dei, ubi et amor mundi regnat, illic non potest obtinere amor dei uti id docetur 1. Joh: 2. debet enim proportio esse inter subtum et obtum, unde audivimus supra xtum docentem, necesse esse ut si quis regnum coelorum videre velit, aut in illud intrare, ut regeretur ex aqua et spu, et ubique jubemur deponere pecca et veterem hoem, ut poimus ornari virtutibus atque induere novum hoem.

Cap: 14.

Et raoem impotentiae illius ipse xtus indicat, quia non videt nempe illum, et non cognoscit illum, spum non posse videri, sed operaoes eius percipi tm supra xtus docuit cap: 3. Cum et hoes mundani, qui carni obsequuntur et sensibus planè immersi sunt, vix credant quid esse, quid non sit sensibile, saltem non putent, quid bonum esse posse, quod sensus non demulceat, et suaviter afficiat, hinc saepè ipsum deum esse non credunt, quia illum non vident. Eam ob caam Sadducaei nullos spus dari putabant, et illorum similes, bona spualia et invisibilia pro inani noe habent, imo ipsam mentem suam cum cpre confundunt, et indè est, quod cum non vident illum, neque cognoscunt illum, quia sensus habent pro cognitionis unico principio, eamque ob caam ita assuescunt rebus sensibilibus et imaginabilibus, ut quid illud sit, quod nec sensibile nec imaginabile sit, percipere nec dijudicare queant, forte et γινώσκειν

hic

hic eam simul scaõem admittit, q̃ connotat affectum et amorem, ut hic sit sensꝰ, q̃ qa mundꝰ spm̃ n̄ videt, ideo illum n̄ tm̃ n̄ cognoscat, ss neq̃ agnoscat et curet q̃ Aplꝰ Rom: 1: 28. vocat δοκιμάζειν ἔχειν ἐν ἐπίγνωσει x opæ pretium putare cognoscere et agnoscere, qmdm̃ ille apud Juvenalem — minimum̃ ẽ q̃ scire loboro, de Jove qd sentis: qõo et Impij Job: 21. n̄ delectari dicunt cognioẽ dei et viarum ẽꝰ, unde p. q̃ tales et non point recipe Spm̃ et ẽꝰ vim et opaõem v̄ credere v̄ desiderare.

Contraria oĩa pdicat de discipulis, de ijs enim dicit, q̃ cognoscant illum, qõo indicat, q̃ n̄ tm̃ sciant dari talem Spm̃, et qs q̃lisq̃ ille sit, ss q̃ illum et cognoscant p experimenta s. opaões ẽꝰ in ipsis, et deniq̃ q̃ illi qq̃ cognioẽ ẽꝰ et opaõibꝰ ac fructibꝰ delectent.

Verum hic notandum ẽ, q̃ xtꝰ hic n̄ dicat, cognoscitis illum, atq̃ ideo recipitis, ss cognoscitis illum, qa apud vos manet et in vobis ẽ, adeo ut ipsa cognio Spꝰ sit opꝰ Spꝰ ẽꝰq̃ frꝰ in ipsis, ut hic dicere poimꝰ, neminem n̄ tm̃ xtm̃ vocare dnum nisi p Spm̃, uti ait Aplꝰ, ss neminem qq̃ cognoscere spm̃ nisi p spm̃, Spꝰ enim illuminare debet hoẽm ut cognoscat Spm̃ et ea q̃ st spꝰ, qa spuali dijudicant, Spualis autem hõo oĩa dijudicat, eodem modo, ut lux in naa p se ipsam videt, unde et in graa, n̄ nisi in luce Dei lux videt Ps: 36. Certè ut qs Spm̃, et ea q̃ st spꝰ, cognoscat, requrit illuminaõ Spꝰ et regraõ et sanctificaõ ẽꝰ p quem qs fit πνευματικὸς, requrit enim ut antea qq̃ monuimꝰ in Corio, pportio inr subtm̃ et obtm̃ q̃ ubi adẽ, subtm̃ rectè dispositum debito modo attingere pt pprium suum obtm̃, et in naa et in graa.

Ratio cognioĩs Spꝰ in discipulis erat, xto teste, q̃ apud ipsos maneret et in ipsis futurꝰ eet, q̃ qd sit ad v. 16. diximꝰ, npe ipsis jam datꝰ erat Spꝰ, p quem xtm̃ vocabant dnum, illiq̃ adhærebant

bant et obsequebant, p quem Deum et Xtm amabant, et concu-
piscias carnis et mundi inquinamenta effugerant, et jam inceperant Cap: 14.
cognoscere mysteria regni Xti, ita tn ut hæc cognio adhuc
imperfecta eet, quiam uti cap: 7. visum e, Spus etsi erat, ndu
tn erat qdiu Xtus ndum erat glorificatus. Et idem Xtus hic plixè
docet, dum manifestò dicit, spm post abitum suum ad Patrem
ad inrecessoem dandum ee, ut in ipsis maneat in eum. Undè
p.d. Emphasin habet, q Xtus hic dicit, apud vos manebit et in
vobis erit, ac si dicere vellet, e qdem jam apud vos et in
vobis, ss ndum oi modo, q post abitum meum ad Patrem erit,
tunc enim erit in vobis, q nunc e in vobis, npe ut Spus verita-
tis, q ipsos tunc erat ducturus in oem veritatem et revelaturus
mysteria tpribus secularibus tacita Rom: 16. ita ut p Spm
manifestarent illa, q oculus antea n viderat et auris audi-
verat, et q in cor hois n ascenderant uti e 1. Cor: 2: 9. 10.
ex Es: 64: 4. Nondum enim oia poterant portare q Xtus ipsis
dicenda habebat, ss simul docet, q Spus ille in ipsis habita-
turus sit, et opaturus tq. Spus veritatis, ut veritati credant,
veritatem ament et faciant, et Deum in spu et veritate co-
lant, atq ita sint tplum Spus S. in ipsis habitantis, ipsosq
illuminantis, docentis, ducentis, consolantis, sanctificantis et
p fidem in spe væ ææ obsignantis.

Ut autem illgerent hoc oe à suo merito et ptate pende- V: 18.
re, hinc sibi tribuit curam de illis, et oium q st ad vam et
pietatem necaria, Suppeditaoem, qndo addit V. 18. non
relinquam vos orphanos; qd orphanus sit, notum e, ppriè
ille q Patre, v Patre et matre caret et ab illis derelictus
e, vid: Ps: 27. et Thren: Impppriè & cui dee Auxiliator

/: uti

/: uti ē Joh: 19: 12. qōo ēt locis citatis sumitꝫ :/ idqꝫ ꝑ varia hoīs necessitate, v̄ respū eorum q̄ ad hanc vām ꝑtinent, v̄ respū eorū q̄ ad futuram spectant, dici pt, ita tum respū hg vāe orphani st ēt singulares hoēs, qbꝫ in necessitate dest Patroni; ppl9 q̄ caret talibꝫ regibꝫ v̄ Principibꝫ, q̄ st Patres patriæ, et ppli bonum serio ꝓcurent; In spualibꝫ autem q̄ carent fidelibꝫ doctoribꝫ, et ita Ecclia pt ēē orphana, q̄ndo caret nutricibꝫ uti ē Es: 49. et talibꝫ doctoribꝫ q̄ sint Patres in xto, et q̄ndo summꝫ ille Pater et summꝫ doctor deꝫ et xtꝫ eam aliq̄ modo relinquunt, et ꝑmittunt ut incidant in tentaoēs, ꝑsecuoēs et rerum ēt tum cpralium tum spualium inopiam aliq̄. Quando Ex xtꝫ hic dicit non relinq̄ vos orphanos, tunc innuit, quod ipsorum sit Pater, et ipsi eꝫ filij, et revera xtꝫ habet semē, q̄ nascitꝫ vi meriti eꝫ et ꝑ spm eꝫ Es: 53. conf. Es: 18. et Heb: 2. q̄ constituunt patriam illam, q̄ n̄ tm ex deo Patre sꝫ et ex ipso denominatꝫ Eph: 3. Sed ꝓtereà ita docet, q̄ paternam curam gesturꝫ sit circa ipsos et facturꝫ, ut nil ipsis desit eorum q̄ ad felicitatem st necaria, sꝫ ipsis benedicturꝫ oī benedictoē spuali in coelis, imo ipsis in absentia sua daturꝫ n̄ tm q̄ ipsos docet ac ducat, uti solent Parentes liberis suis dare ꝓceptores, sꝫ ēt q̄ ipsos consoletꝫ, q̄qꝫ faciat, ne hæreditas ipsorum abalienetꝫ sꝫ illiꝫ sit in ipsis arrhabo, npē Spm suum, q̄ in seqq̄ plenius explicat.

Probat autem hic singulari argto, q̄ n̄ sit relicturos ipsos orphanos, qa ad ipsos venturꝫ sit, ꝑ adventum illgere uti supra q̄qꝫ docuimꝫ ad x. 3. adventum cpralem post resurrectoem

ctoem, tum spualem et post ascensoem, scdm quem apud suos futurus erat oibus diebus usque ad consummaoem seculi Matt: 28: 20. npe venturus erat n tm ut ipsos p 40. dies edoceret de rebus regni sui, sz venturus erat p Spm suum, ut illos duceret in oem veritatem, ipsisque communicaret oia bona q acqsiverat merito suo oes npe benedictoes spuales de qbus Eph: 1: 3. debebat enim postq ascendisset in altum, accipe dona distribuenda in hoes Ps: 68: 19. conf: Eph: 4: 8. imo venturus tandem e ad resuscitandum cpra et assumendum suos in coelum, ut ubi ipse e, illi qque sint, ut videmus X. 3.

Cap: 14.

Has autem suorum Progativas nunc clarius explicat opposite ad mundum, de mundo dicit, q ipsum n sit visurus, et qdem post breve tps, de ipsis q sint illum visuri. qd p mundum illgat, antea diximus ad X. 17. ubi qque vidimus, qoo mundus n videat Spm qndo hic dicit, q ipse qque à mundo videri nequeat, s. q mundus ipsum n sit visurus, duplici modo illgere pmus, npe de visoe cprali et spuali, debebat enim p mortem removeri à conspectu mundi, neque mundo amplius, sz suis tm post resurrectoem apparere visibilr, et post ascensoem in coelum mundus ipsum n erat visurus oculis fidei in gloria, qppe q n erat crediturus ipsu ee dnum gloriae, neque ipsum confessurus dnum ad gloriam Patris Phil: 2. hoc enim n fit nisi p Spm eus quem mundus n erat recepturus, uti antea dixerat, oportet enim ad id, ut qs regnum dei q e regnum Xti, videat, ut regreti ex aqua et ex spu Joh: 3: 5. Et tandem mundus qdem videbit Xtm venientem in gloria, sz n ad consolaoem verum ad terrorem, ita enim veniet ad incredulum mundum damnandu;

X. 19.

Interim

Interim nunc poterat adhuc à mundo videri, ss n̄ nisi exiguo tpre id duraturum erat, instabat enim mors, et posteà ascensio in coelum, ut jam anteà monuerat xtus.

Ipsi autem visuri erant, dicit, nam et manifestaturus se erat vivum ex morte, ut dicere poet, mortuus fui, et vivo in seculum, ut sc. illgerent, q in mortem traditus sit pp pecca ipsorum et resuscitatus ad justificaoem ipsorum. Sed pterea ipsū visuri erant aī oculis eo modo q pmiserat puris corde q Deum visuri sint Matt: 5: 8. sc. cognituri et credituri ipsum sedere ad dextram Majestatis et potiæ in coelis, regnaturi donec oēs hostes ponant scabellum pedum eus et inrcedentem p suis, eosq in ppetuū servantem p ipsum accedentes ad Patrem ut ē Heb: 7. ita ut cum Stephano coelum q aptum videntes et xtm stantem ad dextram dei, illi aīas suas commendare poīnt. Visuri ipsum erant qq in regno suo, qndo illud erat capessiturus p effusoem Spus S. pdicaoem Eglij efficacem inr Judæos primò et postea Gentes, atq observaturi regis sui gressus in Sanctuario suo, donec ipsum viderent venientem ad liberandam Eccliam à tyrannide Antixti et ut ē 2. Thess: 2: 8. ἄνομον pditurus spū oris sui et aboliturus splendore psiæ suæ, atq ita tq. Göel venturus ex Zione ut Judæos qq convertat, plenitudinem gentium introducat, et ita oīa regna mundi sibi subjiciat. Deniq visuri erant venientem ad ipsorum plenam ἀπολύτρωσιν p resuscitaoem cprum totiqq hoīs glorificationem

Rationem autem reddit, qa ipse vivat et ipsi victuri sint q attinet vām xti, illa ē vā ex morte, et ē fundamētum fidei et spei in xtm, inde enim patuit, ipsum ēe Sacerdotem

sedm

Cap: 14.

sedm vim vae indissolubilis, et p mortem n impediri in Sacerdo-
tio suo, sz spr vivere ut inrpellat p suis, sprq adeo poe sal-
vare eos q p ipsum accedunt ad Deum Heb: 7. et hac va caa
qq erat et fundamentum pmissois, q ipsos n sit relicturg orbos,
sed ad ipsos rediturg, ut videre ipsum point, nisi enim revixisset
videri n potuisset vivg, et de morte triumphare, aut in
gloriam ingredi, neq adeo se illis conspiciendum pbere et mani-
festare ut Deum et pfectum Salvatorem atq adeo ἀρχηγὸν σω-
τηρίας, hinc ubiq hoc ppnr tq. fundamentum consolaois q oes
tentaoes, vide inr alia Apoc: 1: 17. 18. Rom: 8: 34. et seqq.
Praterea qa victurg erat post mortem, visuri ipsum erant, qa
ipsis daturg erat spm, q ipsis daret oculos ad videndum, sine
eo enim ut anteà qq diximg, nemo dnum vocare pt 1. Cor: 12.
nemo regnum Dei videre Joh: 3. ita ut vam suam hic xtg ppo-
nat ut caam cur ipsum visuri sint: Si qs verò verba ita con-
jugere velit cum prioribg, ut sensg sit, videbitis me, qa
ego vivam, res tandem eo redit, qppe n poterant videre,
q viveret, nisi et eo argto psuaderentr de veritate dictorum
ipsig, et in ipsum crederent, ipsumq viderent oculis animi.

Et q vita sua sit ipsorum va, indicat, qndo addit: et
vos vivetis. p.d. hic va, de qua supra qq locuti sumg, tum alijs
locis, tum cap: 1: 4. illgr vera, q n consistit in motu sangui-
nis et spuum, sz in recta et jucunda opaoe impr. circa deum, illu
amando, eoq fruendo, q imperfectior e in statu graae, pfectior
erit, imo pfectissa p captu hois in statu gloriae; eam vam ipsis
pmittit, habent qdem vae illig initia, sz ea corroboranda erat va-
lidè p effusoem Spg S. et eg illuminaoem et sanctificaoem singu-
larem, et consummanda in coelis tandem, nam Spg ille vae ipsos
ducturg erat in oem veritatem, ut et illgerent oe dei consilium,

et

et alijs explicare poent, ut amarent deum, et amor dei p Spum dei in ipsos effusus ut e Rom: 5. ipsis eet pignus amoris dei, ut p illu in deo gloriari et deliciari poent, eo modo q id fit Rom: 8: 35. sqq. et ut ita spes viva in ipsis eet p q poent ingredi in ipsum coelum post velum ut e Heb: 6: 19. donec va illa in ipsis manifestet, q ultimo die revelanda e adhuc recondita apud deum in ipso Col: 3: 3. 4. et haec duo connexa st, va xti npe et va eorum qui xti st, nam cum xtus ut supra visum cap: 10. ajem suam dederit p mundi, s. electorum ex mundo, va, necessè e, ut q cum ipso crucifixi, mortui et sepulti st cum ipso qqs resuscitent, ut et mortis ita vae qqs cum ipso communem habeant uti Aplus plixè docet Rom: 6: 2. sqq. Col: 2: 12. et 3: 1. et seqq. ita ut qmdm Aplus raocinat 1. Cor: 15: 13. si n resurgant electi et redemti p xtm ad vam tum spualem et sanctam in terris, tum gloriosam in coelis, neqs verum ee poit, xtm resuscitatum ee, nam cum traditus sit in mortem p pecca ipsorum, et resuscitatus ad ipsorum justificaoem ut e Rom: 4: 25. actu qqs justificari debent, neqs adeo pnt manere tum in morte spuali tum in cprali, ss cum xto vivere debent tum piè in hac va, tum beatè in coelis.

V. 20. Et sui ad ipsos adventus, vaqs tum suae, tum ipsorum singularem effectum commemorat et frum V. 20. q npe illo die cognituri sint, q ipse in Patre, illi in ipso, et ipse in illis sit: p. satis de q tpre loqt, s. de q die, npe q ipse post mortem spr victurus erat, et illi in ipso. Illud tps dies vocat Sera stylo, q integrum tps, et series ac tractus tpris dies vocat, ut qndo agit de die dni, de die salutis etc. Res ipsa q hic pmittit et cognio unitatis Patris et filij et xti ac fidelium, qd sit, q xtus dicat ee in Patre anteà visum e ad V. 11. p naa subti explicandum e sedm analogiam fidei et Scrarum, et ita notat

illam

Cap: 14.

illam communoem eqdem dnae naae q unum st ut e cap: 10. et 1.
Joh: 5:7 ita ut sibi n tm coexistant, sz et inexistant si loq
ita liceat, p singularem, ut Graeci loquunt, ἐμπεριχώρησιν,
qoo notari ed pt, et simul illgi debet Unitas Oeconomica, q in
unitate naae fundat, et eq qqs argtm e, fieri enim n potuisset,
ut nisi tres psonae unum eent naa, una salvare hoem potu-
issent, e enim dei haec gloria, et solig dei e ee Salvatorem
Es: 43. et ad Oeconomiam qqs respicit xtg v. 10. voluit enim
p illo tpre ipsos paulatim edocere de mysterio Patris et Filij
et p opa Oeconomica ducere in cognioem naae, illam unitate
cognituri erant 1. cognituri erant effati hg xti veritatem
et emphasin, cognituri mysterium Patris et Filij, cognituri q
xtg sit n tm filig dei, sz verg deg, atqs adeo ita filig ut sit
Patri ibos, qa eqdem dytatis e, qa q facit Pater, simlr ille
facit, eoqs noe honorandg uti Pater Joh: 5. et cognituri hoc
erant illo die, nam ut e Rom: 1:4. p resurrectoem demonstrari
debuit filig dei in potia, tum enim glorificari debuit ea gloria q
habuerat ante jacta mundi fundamenta Joh: 17. tum ut deg ascen-
dere Ps. 68: 19. Eph: 4. tum accipe noen supra oe noen, et oes con-
fiteant ipsum ee dnum, tum p effusoem Spg singulari modo ungi
et inaugurari etc. sz pterea cognituri erant unitatem xti et elec-
torum ac fidelium, cognituri erant, tum q ipsi in xto, tum q xtg
in ipsis eet. In xto saepig dicunt fideles ee vid: Rom: 8: 1. 2. Cor:
5: 17. etc. qd illud sit, fle ex ipsis verbis illgi pt impr. verò ex naa
rei. In aliq e aliqd, in q subsistit, et à q sustentat, imo q illi
dedit ee et conservat hoc, ita Act: 17. in deo dicimur ee, moveri
et vivere, ubi p. di. scat, q deo acceptum ferendum sit q simg etc.
Igr hoc primo illgi pt hoc loco, q cognituri sint, q eo sensu in ipso
sint ut creaae, atqs adeo cognituri, q xtg ipsorum Creator et Con-
servator sit, hoc enim debent cognoscere cognoscendo q ipse in

Patre

Patre sit, et hoc cap: 1. videmus, ita ut λόγος facta est, ita ut filium in eum facta secula Heb: 1: 2. et verbo potiri possunt v. 3. ut ipsum ita creatos, in ipso ita subsistere dicunt Col: 1: 16. 17. Sed ipso qui quoque est dicunt, et attendum qui de conjunctione et gratiam qt. in ipso electi erant ante jacta mundi fundamenta Eph: 1. in ipso redempti, ad ipsum vocati, et ipsi adhaerendo et fidem ung Spiritu cum ipso 1. Cor. 6: 17. in ipso ut capite, ut radice in ipso ut Salvatore et ita salutis effecta, et cum ipso debeant mori, resurgere ad novam vitam, in novitate vitae ambulare, in ipso sanctificari, justificari, glorificari, da fe. ex deo in ipso, ut quidem legimus 1. Cor: 1: 30. ipse illis sit sapientia à deo justitia, sanctificatio et plena redemtio, et ut ipsi vivant per fidem in ipso Gal: 2: 20.

Et hoc semel indicat quido docet, ipsos simul cognituros, et ipse vivat in illis, i. q. ipse sit vita ipsorum, uti hoc plenius explicuimus cap: 1. 4. q. fe. et ut deus vitam illis det et halitum et vita, et ut Mediator sit ita vita ex morte in peccatis, et porro vita ita, qui adeo et Spiritum suum in ipsis vivat, q. e. Spiritus vita, in cordibus ipsorum habitet Eph: 3. 17. in domo ut templo suo, illic faciat illectum illuste et omnes effectus vivos in deo et cognitionem et amorem veritatis, atque à deo ipsorum tum mentem tum eos faciat vivere ad gloriam dei in gratia, et gloriose vivere in coelis vide Gal: 2: 20.

Et haec duo inter se cohaerent, nemo e. pt. est in Christo, nisi Christus in ipso sit et vivat, nemo deum amat, nisi deus ipsum primo amaverit 1. Joh: 4. ex deo sumus in Christo 1. Cor: 1. et fides e donum dei et effectus Spiritus est; Spiritus autem e Spiritus Christi et dati electis in Christo, et per ipsum redemtis et vi meriti Christi electos in Christo regnat, illuminat, sanctificat, ut Christum cognoscant, ament, in ipsum credant, ipsi obediant, ipsi adhaerent, et ita sint ung Spiritu cum ipso. Igitur Christus ipse illos sibi jungit et Spiritum suum et in ipsis vivit, ut ipsi vivant per fidem in ipsum Gal: 2: 20.

Deo

Cap: 14.
V 21.

Qõo verò qs sit in xto et xtus in ipso qq sint unitõis et commuõis cum xto effecta, atq ita et indicia et frus deniq indicat V. 21. ubi primò docet p amorem aliquem ee in ipso; amorem illum demonstrari p observaõem Pceptorum suorum, amoris illius et obediae frum ee suum et Patris amorem et manifestaõem, q se sit illis manifestum facturus ac notum. Primò Et amorem commuõis secum ee vinculum n obscurè indicat, qndo postq dixerat, cognoscetis, q vos in me, et ego in vobis sim, statim subjungit, qui servat Pcepta illa e qui me amat: q. diceret, ille e q in me, et in q ego sum. Et certe amor facit amantem et amatum unum, amor enim nil aliud e q vltas et studium se amato et amatum sibi conjungedi, ut eo uti fruive poit, ut alias plixè docuimus. Amor xti nobis describi à Paulo ita Phil. 3: 9. p desiderium q qs desiderat inveniri in xto etc. unde Sponsa dicit Cant: 6. dilectus meus e, et ego dilecti mei sum, cupit autem q xtm amat, frui xto, ee in xto, ut xtus sit in ipso, npe ut sit in ipso id q verè e pfecta salutis caa, et vicissim xtm glorificat, et facit q ipsi grata st, n pt enim illu amare, ipsove frui velle, nisi amet ut xtm x n tm ut Sacerdotem ac Mediatorem, ss et et dnum ac Regem suum. Et ita cupiunt in ipso ee, ut ipse illis sit n tm justia et redemtio, ss et sapia et sanctificaõ 1. Cor: 1: 30. Eam ob caam docet xtus argtm et indicium amoris erga se ee, si qs habeat et observet Pcepta sua, qa nemo amare ipsum pt, nisi Pcepta eus servet, ut ostendamus ad V. 15. servari nemo pt, nisi habeat illa x cognoscat, nemo enim pt actões suas conformare legi n cognitae, unde toties repetit Ps. 119. ut Deus velit docere illa, et ubiq Pcipit ut exploremus q sit vltas Dei Rom: 12: 2. Eph: 5: 17. etc. tum enim demum opus aliq bonum e, qndo n tm fit q Pcipit, ss ideo et fit qa Pcipit à Deo et xto.

Quis vero fructus qq utilitas inde exspectanda sit, dein

docet

docet, npe q se amans amandꝰ sit à Patre suo et se qqꝫ, tum quod ipse se illi manifestum facturꝰ sit. Amor dei inrdum ppnr ut frus amoris nri, inrdum ut caa, nemo enim amat deum nisi prius illū deꝰ amaverit 1. Joh: 4. Ipse deꝰ effundere dicit amorem suum in corda nra p Spm suum Rom: 5. Sed pariter verum ē amorem nrum precedere et amorem dei x effecta pleniora amoris illiꝰ, et ita rem xtꝰ hic pponit, qndo dicit amantem se à deo amatum iri. Est autem amor dei vltas nobis benefaciendi, s. nos beatos faciendi atqꝫ adeo dandi salutem, et caam ac media salutis, ita Joh: 3: 16. res ppnr ut vidimꝰ, q npe deꝰ ita amarit mundum, ut filium suū unigenitum dederit, ut credens in ipsum n peat, ss habeat vam eam. ita 1. Joh: 3: 1. 2. regrao et adoptio et glorificao qqꝫ deducunt ex amore dei tq. fonte suo, ss de amore dei loco citato et aliàs egimꝰ. Hic p.d. effecta amoris illiꝰ exhibenda post obediā preceptorum q mxè illgnt, et sciat amantes se expturos effecta et fructꝰ amoris sui et Patris sui, q st tum in hac va χαρίσματα Dei sc. ea q spectari pnt ut frꝰ amoris erga deum et vera pietatis ac fidei, qlia st testimonium Spꝰ ad spm nrum q simꝰ filij dei, πληροφορία fidei et spei, gloriao in deo et spe gloriæ describit Rom: 8: 32. 39. atqꝫ ita obsignao p spm etc. et post hanc vam assumtio in gloriam, ut ibi sint spr cum deo et satient imagine ipsiꝰ, ipseqꝫ sit illis oia. Eo modo enim Pater, eo modo Filiꝰ amat à qbꝰ amat undè Proverb: 8. amantibꝰ se pmittit constia et solida bona, quæ st nimirum æterna.

Et hoc explicat docens, qoo illos amaturꝰ sit, npe se ipsis manifestum faciendo; manifestum fit q occultum et ignotum ē, qndo revelat ut cognosci poit, idqꝫ fit tum verbis tum factis; dra de xto, et salute ac redemtoe peccoris p xtm mysterium ē, et ubiqꝫ

vocat

Cap: 14.

vocat in Scra. Ita mundus in oi sua sapia sapiam illam dei non cognovit, ideoq deo placuit p stultiam pdicaois servare credentes 1. Cor: 1: 21. q stultia pdicaois e sapia dei in mysterio cap: 2: 7. uti magnum pietatis mysterium vocat, q deus sit manifestatus in carne etc. 1. Tim: 3: 16. revelari enim debuit mysterium illud Patris et xti in q oes thesauri sapiae et sciae reconditi st uti e Col: 2. et revelatum qdem e ab initio ss obscurius et qdammoo in aenigmate. Prophae enim testati st de xto, imo testimonium Jesu et Spus pphiae Apoc: 19: 10. ita tn ut Aplus dicat mysteria tpribus secularibus tacita ipsis demum manifestata ee Rom: 16. npe qndo manifestatus fuit xtus. Sed ille manifestatus fuit, n tam qndo natus fuit, et qdiu in terris vixit in statu humili, ss mxe qndo glorificatus fuit, uti ipse antea docuit, nunc instare tps, ut Pater glorificet filium. Tum enim vere unctus fuit et demonstratus e deus et xtus. Et ita ipse se manifestavit, qndo n tm conspiciendum pbuit se post resurrectoem ex mortuis, eosq docuit de rebus regni sui, ss qndo spm suum ex coelis dedit, p quem ois veritas q in xto e revelata fuit. Et postea se varijs modis manifestum fecit et faciet ad finem usq in Ecclia, donec redeat ad novissum judicium, qndo oes videbunt gloriam eus, et q ipsum transfixerunt. Verum hic agit de manifestaoe singulari, q sit fructus amoris sui et pmium exspectandum amantibus se. Ea fit qdem verbo et opibus q opat xtus in Ecclia et mundo, ss impr. tn et pcipue in corde et p Spm, et p implementa pmissoum factarum credentibus in deum eumq amantibus, qndo npe ipsis dant oculi ad videndum, ut cognoscant xtm, ocmq eus gloriam, et meritum eus, et qndo simul participes fiunt beneficiorum et bonorum, q xtus suis meruit et pmisit, ita enim se manifestum facit, qndo ipsos p Spm suum docet, ducit consolat, in fide et spe confirmat et obsignat. Eaq raoe se

illis

illis pbat pfectum Salvatorem ipso ope in hac va in statu graae, mxe vero se manifestum faciet, qndo illos assumet in gloriam ut ibi sint ubi ipse e, et expiant ipsum revera talem ee, qlis nominari et credi voluit, sc. pfectam pfectae salutis caam, ut ita clare videant regem in pulchritudine sua ut loquamur ex Es: 33. qdiu enim fideles ndum plene expiunt fructum mortis et meritorum xti, tamdiu illis utiqs xtus ndum plene manifestatus e; n expiunt autem, qdiu oes pmissoes ndum st factae vai xai amiyv, atqs adeo n assecuti st finem fidei salutem animarum.

Et facile patet, fieri n poe, ut haec n contingant amantibus xtm et servantibus pcepta eus, q enim ipsum amant, et amando pcepta eus servant, credunt verbo eus, neqs enim pnt frustra credere, nisi verbum ipsius sit fallax. Et utiqs qndo amari vult, vult qqs amantibus se fruendum dare, ut pateat, q revera amabilis sit, verumqs adeo bonum supra oia amandum.

V: 22. Haec cum inr alios audiret Judas n Ischariotes, ss Taddaeus, qsivit, cur ipsis xtus et n mundo se manifestum facere velit v. 22. atqs ita in sensum verborum xti inqsivit, ubi τι γεγονεν, qd sibi voluit hoc etc. respicit illa qstio ad pcedd. ubi dixerat xtus, q ipsi sint se visuri, discipuli npe n vero mundus, uti v. pxe pced: illis qqs pmittit ἀποκάλυψιν sui s. ἐμφανιβμὸν tq. amantibus se. Profecta fuit illa qstio ex ignoria qdam in q adhuc versabantur illo tpre discipuli xti, qbus ndum satis pspecta erat naa regni xti et modus q se xtus suis sit manifestum facturus. Videntur adhuc haesisse in illo errore xti regnum et gloriam fore παρατηρητὸν observabilem, ut totus mundus videre et agnoscere poit, cum tn alia eet xti regni rao, et eus sedes eet hois animus soli deo cognitus, hoiqs ipsi, qq enim et effecta eus qdam sint externa et conspicua, ipsa tn eus forma spualis e, ita ut regem in sua pulchritudine nemo videat nisi oculis fidei.

Et

Cap: 14.
V: 23.

Et hoc docet Xtus V. 23. et 24. ubi rationem reddit, cur ipsis se sit manifestum facturus, non vero mundo, ita tamen ut innuat, Judam non satis attendisse ad verba sua, in quibus rationem discriminis reddiderat, quod hic repetit; Inquit enim iterum se amare ut et Patrem suum, eos qui ipsum amant et praecepta eius servent, non vero eos, qui id non faciant, hic enim denuo docet, quid requiratur in eo, qui velit fieri particeps amoris dei, divinorumque beneficiorum, amor sc. Xti et observatio praeceptorum, quae duo necessario cohaerent, ut antea diximus et docuimus, hic tamen differentia quaedam est in verbis, saltem secundum ordinariam lectionem, dicit enim Xtus hic, sermonem meum servabit, anteà praecepta dixerat, ut et hoc V. 23. quidam codices pro τὸν λόγον habent τὰς ἐντολὰς, sensus tamen idem est, nisi quod latius pateat Sermo quam praeceptum, dicam et prehendit illud, hoc autem plerumque pro mandato venit, etsi dicta Ecclesiastica est, dum docet praecipiat, siquidem mandatum dei est, ut credamus in Xtum J. et omnis dicta est ad pietatem, et postulat conformes actus, tum internos, tum externos.

Id quod talibus promittitur, idem quoque est, quod anteà promittebat Xtus, nam cum illic dixisset, Pater et ego amabimus ipsum, et me ipsum manifestum illi faciam, hic dicatur Pater meus amabit ipsum, et ad ipsum veniemus, et mansionem apud ipsum faciemus, ut utique fieri non possit, nisi se manifestent, venit enim deus ad hominem, quando se illi manifestat, cum aliàs spiritus adsit homini, ubique praesens, omnia videns, omnia verbo potentiae suae portans, adeò ut homo in ipso sit, moveatur et vivat, uti est Act: 17. Sed tamen singulari modo deus venit ad aliquem, quando illum illuminat ut retecta facie gloriam eius videat, et sanctificat, justificat, consolatur, et illum gratia sua, et omnis gratis χαρίσμασι implet, nam Scriptura stylo deus abit ab homine, tum populo, quando faciem suam ab eo avertit, ut non luceat illi lux faciei ipsius, quando illum non facit sentire gaudium salutis, et illi non ostendit favorem

suum

suum; Contra autem venit ubi ille opah. Verum n̄ tm sedem gnis-
sem xti venit Pater, sz et Filij et Sp. S. ad eos, q xtm amant inter-
cōpnta inqt, veniemq ad ipsum; Si enim solq Pater venaret, meri-
to terribilis esset peccori, cui n̄ placatq e ignis consumens; Sed ubi
Judex ille venit cum Sponsore et Mediatore p.e.d. vi intercessōis eq
et facta reconciliatōis venit ut amicq atq Pater, aeqp enim veniet
filij qst ad amantes se, nisi qndo illis demonstrat ipso ope vim
meritorum suorum, et si illi manifestat ut eam effecta salutis, in
q st oia q ad vam et pietatem st necaria, et qndo se ipsa illi fit
sapia a deo, justia, sanctificatio et plena redemptio. Ita autem n̄ ve-
nit filij ad peccatorem nisi p spm suum, is enim q patefacit myste-
rium Patris et filij, illuminat et sanctificat, fidem et spem ac chari-
tatem opah in hoc, ubi xtus antea jam docuit et in legq plenis do-
cet. Nemo enim xtm Dnum vocat nisi p spm eq 1. Cor: 12: 13.
Atq precat gratiam Dni nri J. xti, charitatem Dei et communem
Sp. S. eqp hoc magnum beneficium, q deq Triung ita ypitq redeat
redeat ad peccatorem, q Deum deseruerit, et inter quem et Deum peccatum
fecerat divortium Es: 59. ita ut eo mpe gloriari debeant fideles,
et justioribq de eis, et q gloriantq favore et visitationibq hōum q
in mundo magni st et aestimantq.

Imo n̄ permittit tm, q venturi sint ad ipsum, sz mansionem
apud ipsum facturi, quo fiat adventum suum n̄ et momentaneum et
evanidum, sz conjunctum cum mansione et habitatione pretua in fide-
libq, st enim ἀδῶν χαρίσματα ἀμετανόητα, ut inqt Apls,
n̄ poenitet Deum favoris sui, ut supra diximq ad cap: 13. 1. quis
semel amat, eos ad finem amat et spr. Et hoc hic p mansionem in-
dicatq, ita ut simul indicetq fideles et domum Dei et tplm, ubi n̄
1. Cor: 3. et 6. capp. unde Ecclia vocatq domus Dei vivi 1. Tim: 3.
v. 15. conf. 1. Pet. 2: 5. in ea domo ac tplo habitat deus, ut dim

per

Cap: 14.

p signa in tplo Hierosolijmitano, npe ut ibi habeat suam lucē, suum cibum, ppitiatorium suum, ibi manifestet gloriam suam etc. qndo npe Antitypi rerum illarum q fuerunt olim in tplo, st in corde hois p fidem q apprehendit et complectit xtm, in quo oia illa vera st; Itaq hoc dicit compendium oium bonorum, uti npe Aplus argtat, si filium nobis dedit, qoo n cum ipso oia nobis donabit Rom: 8. ita merito nos concludimus, si deus Triunus in nobis vult habitare, et in nobis ē, qoo n cum ipso oia, quæ st amabilia, pulchra, salutaria in nobis erunt, undè Aplus pcat Eph: 3. et optat ut xtus p Spm habitet in cordibus Ephesiorū ℣. 14. usq ad 17. Verum ita mansio et habitao dei in fidelibus hic initium habet, complementum verò habebit in coelis, hic deus suos implet graa, in coelis implebit gloria. Hic oia st ex megs ex parte, illic deus erit oia in oibus, attamen magnum solatium ē, habere in se habitantem p graam, siqdem illa habitao mōvn n habitura finem, ss consummanda, ut n nisi mxas benedictoes et mxa qqs bona sperare poimus, ex inhabitaoe dei Triunius, cum olim ad Obed-Edomi domum magnæ benedictoes redierint, exinde q brevi tpre arca illic commoraret 2. Sam: 6. et utiqs cum tm bonum maneat amantes xtm et servantes pcepta eus, hoc stimulare debet, ut reddamus verba eus in corde nro ne peccemus Ps: 119. alligemus ea fronti et manui nræ Deut: 6. et Prov: 6. et Deum oremus ut ille nos velit docere viam statutorum suorum et in ea ducere. Non ē autem hoc ita illgndum, ac si nos Deum priores amaremus et ideo redamaremur ab ipso, sed ut sciamus et cogitemus, q reqrat ad dei commuoem, sc. amor et obedia, atqs ita similitudo cum deo, et hic magis spectat pgressus q initium sanctificaois, n agit hic tam de prima regraoe q de

novi

novi hois corroboraõe; Si initia statꝰ grãæ prima investigemꝰ, nos prior amavit deꝰ, tum ꝓdestinando, tum vocando Rom: 8. 1. Joh: 4. nos in xto eligendo ante jacta mundi fundamenta Eph: 1. Verum fructum illiꝰ amoris n̄ ꝑcipimꝰ nisi amando deum, pietatē exercendo, fidem, spem charitatem cordibꝰ nr̄is infusam sentiendo, et ꝑ certa argta nos ipsos consolando, deniq; dum plenè cognoscendo illoq; plenè fruendo; inr̄ hæc effecta æterni illiꝰ amoris ac fructꝰ is ordo ē, ut posteriora χαρίσματα dentꝫ ꝑꝑ priora, bona gloriæ sequantꝫ dona grãæ, et hic inr̄venit iterum ipsiꝰ hoīs studium et actoēs, et amatꝫ à deo et amabitꝫ; q amat deum cognoscet illum uti cognitꝰ ē, q amat cognoscere, et in spe illa se ipsum purificat 1. Joh: 3. Ps: 25: 14.

V: 24. Ita ē xtꝰ respondit ad priorem partem, cur nꝑe ipsis se sit manifestum facturꝰ; V. 24. respondet ad posteriora, cur sc. mūdo n̄ se sit patefacturꝰ, ubi ita loqtꝫ, ut aliqd Auditori relinquat supplendum, inqt enim: q me n̄ amat, n̄ servat sermones meos, supplendum ē atq; ita n̄ amabitꝫ à Patre etc. Initio notandum ē hic haberi explicaõem vocis illiꝰ mundi illgntꝫ enim illi q n̄ amant xtm, et sermonem eꝰ n̄ servant; qd sit n̄ amare xtm; fle p. ex eo q dictum ē de amore xti, n̄ amare xtm ē verbo, illum n̄ agnoscere ut amabilem ut unicam et ꝑfectam salutis cãam, atq; ita ut summum et verum bonum, n̄ cognoscere illum ēē deum ter Opt. Max: et Sponsorem ac Mediatorem simul, q factꝰ sit hoō ut se ipsum offerret, et fieret nobis sapiã justiã, sanctificaõ et redemtio. Non amare xtm ē cognoscere ipsū ēē ꝑ passoēs consummatum ut ἀρχηγὸν σωτηρίας et factum perfectam salutis cãam. Et hinc qq; n̄ desiderare inveniri in ipso,

n̄ con-

Cap: 14.

n̄ confugere ad ipsum, n̄ apprehendere ipsum ad comprehen-
dendam pacem cum Deo, n̄ subjicere se eꝰ regno, n̄ velle vivere
ex ꝓscripto eꝰ, n̄ exspectare deniq; ab ipso salutem, neq; in
nōe eꝰ petere q̄ ad vām et pietatem st̄ necaria. Qui ita
n̄ amat xtm, n̄ pt et sermones eꝰ servare, obedia enim vera
debet ēe obsequm amoris, et fieri neqt ut vltas moveat aliter
q̄ p amorem, amor autem excitat p intuitum boni q̄ ē in re;
Et ita q̄ n̄ agnoscit xtm ēe legislatorem illum q̄ servare et pdere
pt, et in eꝰ favore sita ē oīs felicitas et unica, is eum nec a-
mabit nec reverebit, neq; vltarium obsequm illi ꝓbet, hinc uti
charitas xti urget ad oē bonum opꝰ ut Aplꝰ innuit 2. Cor: 5.
ita defectꝰ eꝰ oīs mali opis fons ē, amor vires addit infirmis
et ē fortior q̄ mors, ut multa aqua eum exstinguere nequeant
Cant: 8. ubi ille deficit oīa languent, et videmꝰ ita loq̄ im-
pios Job: 21. qd ē Deꝰ ut serviamꝰ illi, q̄ utilitas etc. et hinc
adducunt n̄ delectamur cognīoē viarum eꝰ. Tales n̄ curant Deum
et legem eꝰ habere in notia, imo cognitam veritatem detinent
in injustia et impietate Rom: 1. Unicum & principium et fons
oīs boni ē amor Dei et xti, unde et dicit ēe finis oīs denun-
ciationis 1. Tim: 1: 5.

Supplendum & hic tales n̄ amari à Deo Patre suo, et se,
in talibꝰ se n̄ facturos mansoēm, Deꝰ enim sanctꝰ ē et sanctifica-
ri vult ab ijs q̄ ad ipsum accedunt, unde bonꝰ dicit ēe purꝰ cor-
de Ps. 73: 1. puris corde ꝓmittit q̄ visuri sint Deum Matt: 5. si
in luce ambulamꝰ inqt Johannes 1. Epla 1. cap: ut ipse in luce
ē, commūoem habemꝰ invicem, et sanguis J. xti purgat nos ab oī
peccō, sine sanctificaōe nemo videbit Deum Heb: 12. hinc impuri
et ꝓfani excludunt ex regno Dei 1. Cor: 6. Gal: 5. Eph: 5. talibꝰ dicet,
n̄quam

nquam novi vos Matt: 7. illos enim ut supra vidimus amicos suos judicat Xtus q servant Precepta sua et illis amicus erit, cum perversis verò perversè aget Ps: 18. Et ratio ipsa docet n ee communionem lucis cum tenebris, Xto cum Belial 2. Cor: 6. ut hic discant impii q vana sit spes fruendi deo, aut felicitate in communione post hanc vam, sine studio sanctitatis in hac va, spes et exspectatio impiorum et hypocritarum perebit.

Verum ut illgant cur amor Patris ab ipso suspendat, ab amore sui et Preceptorum suorum observatione, rationem reddit, sz q adhuc aliqd aenigmatis habeat illo tpre, qa postea p Spm clarius erat revelanda, et sermo quem auditis inqt, non e meus, sz mittentis me Patris; q sensu hoc illgndum sit, vidimus supra cap: 7. ubi dixerat dram n ee suam, sz Patris, imo hoc ipso cap: 10. Si Xtus secdm oeconomiam erat Angelus s. legatus dei, atq adeo in tm et recipi debet in noe mittentis ipsum, Prsertim qa tot argtis Deus dijam eius missionem pbabat, ut Xtus cap: 5. et alibi innuit, qlia erant miracula et opa q faciebat, eo e sensu à se ipso n loquebat, et sermo ipsius erat Patris q miserat ipsum, sz erat ita Angelus dei, ut simul eet deus, unum cum mittente ut supra plixè visum fuit. Hinc antea rationem redditurus, cur à se ipso n loqtur, petebat indè q ipse in Patre et Pater iterum in ipso sit 11. Ita ut una eademq e Patris et Filij essia, scia, vltas, se mutuò cognoscunt, amant et volunt, ita sermo qqs et Precepta filij st sermo atq Precepta Patris, q e in coelis altissis apud filium. Sed hoc plenius revelandum erat, qndo demonstrandus erat filius dei in potia Rom: 1. et glorificandus ea gloria quam habuerat ante jacta mundi fundamenta, nunc subobscurius illud indicat Salvator nr Jesus Xtus, redemtor et Sanctificator, oium qtqt st electorum p ratione illius tpris, ita tn ut sit potestate verborum.

Et hoc

Cap: 14.
N. 25.

Et hoc Xtus n̄ obscurè indicat N. 25. et 26. ubi ostendis ipsos posthac veritatem q̄ ab ipso audiverant, plenius cognituros p Spm̄ S. primò & dicit de se N. 25. quod hæc illis locutus fuerit q̄diu apud ipsos manserit. Respicit ad pxē antecedd. ita tn̄ ut priora q̄ docuerat ipsos oī muneris sui in terris tpre n̄ exclu-dat, dicit npē N. seq. Spm̄ ipsis in memoriam revocaturum oīa q̄ ipsis locutus fuerat; Ea repetere plixè n̄ ē necessè, siqdē ea descripserunt Eglistæ, imprimis Joēs nr̄; & et spectant Patrem suum eūq̄ virtutes, opa, honorem, & se suasq̄ naās, officia, status beneficia; & Spm̄ eūq̄ opaōes in fidelibus, & suos eorumq̄ tum of-ficia tum privilegia, tum facta tristia et læta, secunda et adver-sa, et q̄ st̄ id genus alia, illa locutus fuerat, hoc ē exposuerat atq̄ docuerat, nam λαλεῖν eo et sensu venit uti videre ē 1. Pet: 4: 11. etc. et conveniebat hoc officio ipsius, ut suo loco et aliàs notavimus. Erat npē pmissus ut Propha Deut: 18. erat ille λόγος, q̄ si sermonem vertamus, notat ipsum ēē loquentē illum, q̄ indè ab inatio n̄ in occulto locutus fuerat Es: 40. et 48. et anteq̄ in carne manifestaret et q̄ postq̄ caro factus fuit, nobis Patrem enarrare et viam veritatis docere debuit, unde cap: 18: 37. Pilato dicit, ad hoc in mundum veni, ut veritatem tester, pserti̇m qa debuit conspici ut plenus grāa et veritate, et per ipsum fieri veritas ut vidimus cap: 1. N. 14. 17. hinc pdescriptus fuerat à Prophis ut habens linguam eruditorum Es: 50. in cujus labia effusa erat grāa Ps: 45.

Sed sermones Xti debent ēē convenientes ut muneri et psonæ, ita q̄q̄ eūq̄ Statui, aliter debet loq̄ respū status post glo-rificaōem, aliter in statu humilitatis, hinc dicit, hæc locutus sum,

manens

manens apud vos sc. cpralr et ante glorificaoem meam, habet enim adhuc multa ipsis dicenda ut ipse dicit, ss ndum poterat ea ferre, etsi npe oe fermè Dei consilium manifestum fecerit, et vix ulla sit capitalis drae xtianae pars, q n aliq modo in sermonibus suis complexus fuerit, de qbusdam tn parcius et obscurius locutus fuit, q postmodum demum plenius illgi debebant, multa locutus fuit in parabolis et p aenigmata, ita tn ut necaria discipulos n celaverit, locutus et fuit saepe ut ἐξουσίαν ἔχων, atq ita verba dei scdm pphiam de ipso deut: 18. Eo modo q et q deus solus loq poterit, attamen ut dytatem suam n satis clarè spr manifestam fecerit, siqdem in statu humilitatis n voluit se apte ibae Deum gerere, hinc plerumq locutus fuit ut Propha et doctor missus à deo, saltem qdiu vixit in terris tam patiendo tum docendo, pbavit se Propham et Sacerdotem, neq tps tacitus transegit ostendens suo explo loquendum ee ad aliorum aedificaoem et dei glorificaoem, eo npe fine data e lingua impr: ijs q acceperunt λόγον βολλίας καὶ γνώσεως ut e 1. Cor. 12: 8. illi debent loq ὡς λογία Θεοῦ 1. Pet: 4: 11. peccores viam dei docere, fractos corde consolari etc. tq. viri dei cognoscentes Scras, et ad oe bonum opus exaptati 2. Tim: 3: 16. 17.

V. 26. Sed q xtus docuerat, plenius doceri debent p Spm S. ubi pmittit V. 26. ubi doctor ille nominat, muneris rao indicat et deniq opus eius ppnr. Nominat Spus S. et παράκλητος, q qd sit, supra visum fuit ad V. 16. et 17. πνεῦμα vocat, tum qa Spus e Joh: 4. tum qa efficaciter et invisibilr qq opat Joh: 3. atq adeo tam ob Oeconomiam q ob naam; S. Spus n tm qa sanctus e, ss et qa sanctificat; Sanctus e, cum dei virtus sit Sanctitas, qt. npe p sanctitatem illgr nil aliud q ea vltatis dyae pfectio, qa se ipsum

Cap: 14.

se ipsum amans uti ē, vult ēē talis q̄lis ē, talem se demonstra re verbis et factis, talis et à creāa raōali agnosci, coli et hono„ rari, ut ubiq; p. ex Scrā, ubi Sanctitas refert ad ea q̄ ꝑtinent ad gloriæ dījæ manifestaōem et celebraōem, undè Scrā Sancta dicit, leges sanctæ, oīa q̄ ꝑtinuerunt ad cultum dei sancta, hinc q̄ndo creāæ raōales dei illam sanctitatem imitant, deum amant, virtutibꝫ dei se suaq; conformat, et ex amore et timore dei oīa agunt ad gloriam dei, Sancti dicunt ubiq; in Scrā; Et q̄a illa Sanctitas creāam raōalem q̄dem decet, ss peccori deē Spꝰ. Sanctꝰ vocat quoniam ipsiꝰ ē sedm Oeconomiam SS. Trinitatis peccores sanctificare, illi enim tribuit ἀγιαβμὸς 1. Pet: 1: 2. q̄ facit peccorem illuminando, ut deum in xto rectè cognoscat, eum amet, et dictis factisq; glorificet de q̄bꝰ aliàs dabit oceāo plenꝰ loquendi.

Cur Paracletꝰ vocat supra visum ē, q̄a consolat, q̄ facit docendo internè et externe, et drām applicando et efficacem reddendo, tum ad fidem et charitatem, tum ad spem q̄q; q̄ hic repetere nolumꝰ; hoc saltem hic notandum, cum postea dicat et docebit finem drāe Spꝰ S. ē consolaōem peccoris, ut ille sc. ꝑ consolaōem Scrārum spem habeat, undè et rectè in Ecclijs necario eo oīs institutio dirigit, ut consolaōem habeamꝰ in vā et in morte, eaq; rectè tum xti mortè q̄ nos sibi emit in peculium et ꝓprios fecit, tum Spꝰ S. efficaci opaōi, q̄ nos ad serviendum xto ꝓmtos et paratos reddit, ut cāis adscribit.

Verum distinctiꝰ xtꝰ describit muneris et opaōis Spꝰ S. raōem, q̄ndo addit, q̄ Pater illum mittat in nōe suo; Pater is enim ē, q̄ mittat Spm, quoniam ut alias et annotavimꝰ, hoc illi convenit sedm Oeconomiam, sedm quam Pater exercet ius

dytatis

dÿtatis, atq; adeo ut supremus dnus, legislator et Judex conside-
rari debet, cui ppeà convenit peccorem damnare, peccoris mi-
sereri, Sponsorem admittere, et λύτρον loco rei, reis et satisfa-
ctoem Sponsoris imputare, et ppeà benefacere ac salvare illum,
illi & convenit et dare Spm, ut sc. ille tum Xto redemtos subji-
ciat, eos regrando, illuminando, et sanctificando ad fidem et
obsequm fidei, tum redemtis merita Xti applicet, eadem opa ad
ipsorum consolaoem, unde dicitur hic Spm mittere, ut sit q. eus
legatus, q in noe dei peccori salutem offerat in Xto, et peccorem
invitet ad commuoem dei in Xto, atq; ita ad fidem et obediam
fidei, unde Spus S. q talis ex missus à Patre eam veritatem re-
velare debet, q cognoscitur Patris ut Judicis et dni summi jus
ad damnandum peccorem, tum graa ad remittendum illi pecca
vide cap: 16. 17 et seqq. Neq; aliter consolatur Spus S. q judici-
alr ut ita loquar, qt. consolao illa partim jure, partim graa
nititur.

Hinc et adjungit, quem Pater mittet in noe meo; Nomen
dicitur signum rei tum psonae unde dignoscitur eus tum naa, tum
officium, tum opa, tum dignitas etc. hinc et regum noa st si-
gna potiae, et ptatis ac dignitatis illorum, unde e q in Scra
noen p dignitate aut autoritate sumatur, unde Xtus Phil. 2 dr
accepisse noen supra oe noen ex summam ptatem in coelo et in
terra, e npe Summus Pontifex et summus rex pariter, et sedet in
throno suo et ut rex et ut Sacerdos Zach: 6. conf Ps: 110.
1. Cor: 15. Heb: 7. et 10. unde fle p. qoo Spus S. mittatur in noe eus
ut Sacerdotis ad eus incessoem vi pstati Sacrificij, ut p ἅγιαν
mor fiat aspersio sanguinis Xti 1. Pet: 1: 2. ad ipsorum sancti-
ficaoem et justificaoem, ut p Spm habeant in sanguine Xti ac

cessum

accessum ad Patrem et introitum in Sanctum S. per viam initia-
tam sanguine Xti Eph: 2. Heb: 4. 6. 10. capp. etc. Mittit in nõe
eius ut Regis qt. vi pacti pplm quem emit sanguine suo, illi sub-
jecere debet, pt enim jure postulare Unctus in Regem sup Zione,
gentes in hæreditatem et fines terræ in possessõem suam, q fieri
neqt, nisi p Spm regrent, aliàs enim n pnt regnum ipsius videre,
aut in illud intrare Joh: 3. Undè et Spus e q. Sceptrum roboris
eius simul cum verbo Ps: 110. denique in eius nõe mittit Spus, qndo
oĩs dra Spus eo dirigit, ut manifestum fiat nõen Xti, ut Deus
cognoscat, et quem misit ille, Xtus, in quo e va æa Joh: 17: 3.
undè in mysterio Patris et filij oes scia et sapiæ thesauri di-
cunt ee reconditi Col: 2. Et eo fine dicit dari Spus sapiæ et
revelaõis Eph: 1: 17 — 23. conf: eiusdem Epl. cap: 3: 16. et seqq. hinc
Apli actu à Spu nil judicarunt scire pter Xtm eumq crucifixũ
1. Cor: 2: 2. totum illud emphaticè Eglista nr describit cap: 20:
v. 31. itaq mitti et debet in nõe Xti ad illud manifestandum,
ut pter q nullum aliud sit, in quo oporteat salvari Act: 4.

Opus enim Spus ee debet oĩa docere et in memoriam revo-
care, q Xtus ipsis dixerat; docere e ducere aliquem in cognitõem
alicus veritatis, id verò fieri pt v externè v internè, externè
p signa externa, internè p signa interna et p effus in ipso ajo
hoĩs. Hoo n nisi voce et scripto p signa externa docere pt.
Deus autem q cor hoĩs formavit, illuminare mentem et in ea ac-
cendere lumen veritatis pt, excitare ideas rerum et cogitaões,
p quas eas clare et distinctè cognoscamus, et ita judicium confor-
mare, imo simul in vltate convenientes pios motus excitare,
et sic nemo Doctor e ut ille, ut e apud Jobum et Cathedram in
coelo habet q corda docet, et q vult ut rivos aquarum flectat.

Hinc

Hinc pmissum erat de N. T. oes doctum iri à Deo, ut vidimus cap. 6. ex Es: 54. igr eodem modo et Spus S. docere debuit Aplos, ipsis intrinsece mysteria salutis revelando, et simul faciendo, ut illuminatis oculis legerent et illgerent Scras, et ita et p Scras ppheticas revelare poent mysteria tpribus secularibus tacita Rom: 16 simulq credere et obedire veritati ad ppriam salutem, qndo scdm pmissoem cordi ipsorum inscribebat legem Jer: 31.

Id q docturus erat, vocat xtus oia: Vox illa n debet absolute sumi, ss illgi debent oia, q ad salutem et pietatem st necaria et qdem q in N. T. revelari debent, oia mysteria tpribus secularibus tacita. Spus npe revelare debet q oculus n viderat, auris n audiverat, qq in eor hois n ascenderant ut ex Es: 64: 4. dicitur 1. Cor: 2: 9. et q antea cognita erant. Spus plenius exponere debebat ut sine velo cognoscerent, et nunc retecta facie gloria Dei conspiceret tq. in speculo 2. Cor: 3: 18. oia utiq q ptinebant eo ut Deus recte cognoscat in xto tq. Deus peccoris, et ut cognoscat, et qd Deus Triunus decreverit fecerit et facturus sit in bonum electorum et qd ipsi facere debeant, qq sit ipsorum officium, q ptineant tum ad statum graae, tum ad statum gloriae; deniq Ecclia qq fata in his terris, afflictoes etc. Talia reservabant ad tpus illud, q Spus effundendus erat xto glorificato, illi enim tpri conveniebat veritas opposite ad pmissoes et typos, adeoq oem veritatem q in xto e, debuit docere Spus, uti in xto veritas e. Qoo docere debuit veram raoem reconciliaois cum Deo p verum sacrificium, veram remissoem peccorum, veram justificaoem, veram sanctificaoem, verum Sacerdotem et verum Sacerdotium, et quae sunt id genus plura, haec ita antea n erant cognita.

Imo

Imo ne q̃dem Xtꝰ hæc oĩa ita docuerat, ut nunc docere ea Spꝰ debet, hinc addit, revocabit vobis oĩa in memoriã q̃ dixi vobis; q̃ ita ẽ illgndum, ut sensus sit, docebit oĩa et ita revocabit etc. q. dicere velit, Xtꝰ oia docendo illa q̃q̃ revocabit in memoriam etc. ut ea nunc rectè illgant, ante minꝰ bene ꝓcepta, faciens ꝓsertim ut attendant ad ea, et attendendo verum eorum sensum cognoscant, partim ut ænigmata et obscuriꝰ dicta nunc clarè illgant, E. G. q̃ Xtꝰ dixerat de sua ꝑsona, officio, morte, glorificaõe, reditu ad Patrem, de libertate, conversõe Gentium et q̃ st plura id genus alia, illa rectè illgant, et ita liberentꝫ ab illis ꝓjudicijs, q̃ adhuc superant de rege et regno terrestri, bonis terrestribꝰ et similibꝰ, unde simul videmꝰ Spm S. q̃q̃ dici aliq̃d revelare et docere, q̃ndo hoem memorem facit eorum q̃ audivit, ut ad ea attendendo, et raoalr scdm ea raõcinando veritatem agnoscat; ꝓtereà q̃ndo Xtꝰ dicit, Spꝰ illa in memoriam vocabit etc. eo ipso docet, nunc in se impleri debere q̃ ꝓdictũ erat Es: 61: 2. q̃ ungendꝰ sit Spũ ad docendum, consolandum etc. ut inde cognoscatꝫ se ẽe illum verum Messiam, de quo Prophæ locuti erant.

Cap: 14.

Doctrinæ spꝰ subjungit fructum Spꝰ, tq. aliud eximium donum suum V. 27. Pacem npe suam, q̃ n̄ uno modo describit, dum suam vocat et paci mundi ꝯdistinguit. Pax tranq̃llum statum notat et q̃etam possessoem vã, bonorumq̃ etc. Itaq̃ varia ẽe pt, ꝓut varia pnt ẽe bona, et varii ac varia, q̃ et q̃ bonorum illorum possessoem turbant, et Xtꝰ ipse hic nobis suppeditat distinctoem inr pacem dei et pacem mundi. Revera nulla

V. 27.

la felicitas sine pace ac tranqllitate ēē pt, neq à vero ab-
errarunt, q in tranqllitate aī beatitudinem sitam ēē docuerunt.
Non pt enim hōō beatꝰ ēē, qdiu ndum possidet qetem oīa bona
ea, qbꝰ uti fruive cupit, tamdiu enim inqetꝰ ē aīꝰ, qdiu agitatꝫ
tum anxio boni alicꝰ desiderio, tum metu agitꝫ pdendi boni q
possidet; igr vera beatitas consistit in illa aī tranqllitate
et qete s. pace q oritꝫ ex summi boni tum possessōe, tum fruitōe,
tum certa spe. Spes autem illa certis debet niti argtis, ut ra-
tionalis sit; Summum bonum deꝰ ē, summa pax est deo plenè
frui, pxa ab illa, certum ēē de Dei favore et amore, p idonea
argta, atq ita in deā sperare pōe ad salutem. Talis pax ēē ne-
qt sine amicitia cum deo, neq hæc sine similitudine cum deo,
deꝰ enim sanctꝰ ē et sanctificari vult ab ijs q ad ipsum accēdunt,
atq adeo ut illi qqꝰ sancti sint postulat, neq enim fieri pt, ut
hōō habeat cum deo commuōem, nisi dei imaginem gerat. Pec-
catum enim pacem illam p.d. turbat, qa p peccum tollitꝫ simi-
litudo cum deo, lex dei violatꝫ, dnium eꝰ abnegatꝫ, Majestas
lædit, et reatꝰ iræ ac poenæ dijæ contrahitꝫ, hinc peccum dicitꝫ
à deo separare Es: 59. et ubiq deꝰ describitꝫ ut vindex Neh: 1.
Zelotes Exod: 20. Es: 24. apud quem peccor commorari nequeat
Ps: 5. imo tota Scra et rao simul docent pecca mereri dei irā
indignaōem et condemnaōem, ubi enim ē conscia pecci, atq ita
reatꝰ, illic sane conscia ut hōem accusat, ita n sinit frui pace
et tranqllè sperare salutem; necario enim anxietas aī, metꝰ
et horror, neq fieri pt, ut fruatꝫ tranqllo aīo, donec reconciliet
cum deo, et Judex illi graaam faciat, atq ita dicat ne metue,
pecca tua tibi remissa st, fundamentum enim pacis in peccore
ē

Cap: 14.

ē remissio peccorum, et caa eg graa Judicis, hinc Rom: 5. dicit Aplg, justificati ꝛ habentes remissoem peccorum, ut docuerat cap: 4. habemg pacem apud Deum. Sed Deg graam qdem facere pt, p.d. tn ita faciet, ut n abneget sanctitatem et justiam suam, hinc & illig ē determinare modum se dignum q velit reconciliari cum peccore et hosti suo pacem reddere; revelavit autem Deg consilium suum de reconciliaoe peccoris q npe velit illum salvare p graam, ita tn ut misericordiæ juncta sit demonstrao sanctitatis et justiæ, n in ipso peccatore, ss in Sponsore eg, in quo Deg voluit ee תושר שלומנו explarem poenam, q nobis pacem daret, quemq ita voluit ee pacem ꝛ caam pacis, ut simul ipse fiat κατάρα, et expiat odium et iram Dei adversg peccum, et ut in ipso peccor n tm accipiat remissoem peccorum in sanguine eg, ss et vi meriti eg et p opaoem Spg eg sanctificet.

Eam ob caam pacem illam Xtg suam vocat ꝛ talem pacem qlem ipse pcuraverit, et eo modo impetrandam, q ipse pscripserit; ss illud distinctig considerandum ē: Suam & vocat 1. qt. ipse eg caa ē, ē enim n uno modo caa pacis, et q Deg et q Mediator, q Deg læsg erat, et ut Dng, legislator et Judex iram demonstrare potuit, et condemnare peccorem, ss voluit exercere misericordiam et fieri Deg peccoris, Verum n simplr, ss ita ut demonstraret simul jus Dijum, hinc voluit ee Sponsor, et in se ipso demonstrare pariter justiam et sanctitatem Deitatis, atq ita 2. ē caa pacis, qt. voluit fieri caro, in carne manifestari, et ita p spum æum se ipsum ꝛ assumptam hnaitatem suam offerre, ad reconciliaoem faciendam et se ipsum substituere in locum peccoris,

fieri

fieri peccatum: hostia pro peccato et κατάρα, hoc est expiatoris poena, ut peccatorem à κατάρα liberaret et deo reconciliaret, hoc est voluit proponi in ἱλαστήριον in sanguine suo ad demonstrationem divinae justitiae Rom: 3. et ita deus dicitur fuisse in Christo mundum sibi reconcilians 2. Cor: 5. quod idem prolixè proponitur Eph: 2. Et merito suam vocat pacem, pacem peccatoris cum deo, quia eam dedit et meritus est. Sed suam quoque vocat ratione modi eam consequendi, tum si conditiones, tum si formam eius et naturam spectemus. Si naturam eius spectemus, consistit ea in tranquillitate animi et interna est, consistit in amicitia cum deo, in certitudine favoris dei, in sensu remissionis peccatorum, in spe salutis, hinc Rom: 14. vocatur pax per Spiritum, et Phil: 4. dicitur pax dei superans omnem cognitionem, quae custodit corda et cogitationes in Christo, atque ita nititur argumentis illis, quibus persuademur de amore dei, ut possimus concludere, si deus pro nobis quis contra nos Rom: 8. atque adeo deo nos nostraque omnia committere cum fiducia felicis eventus; Quod conditiones attamen sunt eae tales quales requiruntur, ut deus hominis et homo dei amicus sit, atque ita à parte hominis sincerus dei amor s. ut est 1. Tim: 1. amor dei et proximi ex puro corde conscientia bona et fide infucata. Hinc jam anteà audivimus, Christum eos pro suis agnoscere, et illis promittere suum et Patris sui amorem, qui se ament et praecepta sua servent, et qui in se credant, hinc cap: 1. dictum fuit quomodo Christus recipiatur et in Christo gratia, sc. per fidem in in nomen ejus, et quod ea fides illorum sit qui ex deo geniti sunt, eodem modo cap: 3. qui requiratur regratio ex aqua et Spiritu, ut quis possit intrare in regnum Christi et frui pace regni eius. Et huc reliqua omnia referri possunt ipse ad fidem per charitatem operantem ut est Gal: 5: 1. et seqq. impii excluduntur ut videre est Joh: 3: Gal: 5. 1. Cor: 6. unde Es: 57. dicuntur non habere pacem, et eae conditiones ac leges sunt Christi, ipsius est dicta, ipse

Rex

Cap: 14.

Rex ē q leges dat, unde paulo ante audivimus, q leges Eglij sua precepta vocet; Et preterea qa ipse Xtus ē deus, cum quo eum habebimus pacem, merito suam quoque vocat.

Verum ne aberrarent, distinguit suam pacem à pace mundi, n ut mundus dat, inquens, do ego vobis, quo et à pace mundi distinguit, et à modo quo mundus dat pacem. Pax mundi ē tranquillitas in mundo, et amicitia cum mundo, s. secura et tranquilla habitatio inr hoēs bonorumque possessio ac fruitio, illa externa tm ē, et ut Xtus inquit Matt: 6: 10. uti hoēs cpri tm malefacere pnt et illud occidere, aiam verò n, ita cpri quoque tm benefacere pnt, et qdem ad tps, aiam ipsum hoēs q potentes ē et q benevoli sint, tranquillare nequeunt, certa npe in hora mortis, et q metum supremi Judicis et Judicij, ubi deus turbat conscientiam, sc nemo tranquillare pt, ut ē apud Jobum, nemo defendere pt ab ira dei, q sentiam legis et accusaoem diaboli; et pax mundi evanida ē, neque spr durat, certe n ultra hanc vam. Pax autem Xti ut interna ē, et ē pax dei tranquillans aiam, ita ea ē. Sed modus quoque quo mundus illam dat, alius ē q quo Xtus dat pacem, mundus amat sibi similes, alios odit, uti Xtus predixit in seqq. q in mundo sint persecuoem passuri, qa n sint de mundo. Mundi autem mores assumere, et eus legibus obseq nemo pt, qn fiat inimicus dei, hinc Jacob: dicit cap: 4. amicitiam mundi inimicitiam cum deo ee, et Joaes testatur 1. Joh: 2. q amor dei nequeat ee in eo, in quo ē amor mundi; Unde vae illis ē denunciatum de qbus oes, atque ita hoēs mundani benè loquantur; Eo q modo Xtus pacem n dat, qa ut qs pacem habeat cum deo in Xto, abnegare debet mundanas concupiscias Tit: 2.

Sed

Sed postq̄ pacem illam descripsit suam et paci mundanæ contradistinxit, pmittit discipulis, q̄ eꝰ futuri sint participes, dicens, se eam illis dare, q̄ ē ut ex prioribꝰ patet, eos partici-pes facere pacis suæ, q̄ duplici modo illgndum ē, npe q̄ futurꝰ illis cāa pacis, ut antea vidimꝰ, p reconciliaōem npe, et q̄ simul actu ipsis sit illam collaturꝰ & facturꝰ ut pcipiant frm reconciliaōis suæ, npe p opaōem Spꝰ sui daturꝰ cognioem con-ditōum pacis et cāa pacis, fidem p q̄ justificentꝰ, ut habeant pacem cum deo, charitatem p q̄ certi sint de amore dei, pseveriā in fide et studio sanctificaōis, ut conserventꝰ in pace, et tan-dem in pace hinc discedant et satientꝰ in reqem suam et æum illum Sabbatismum.

Adde his, q̄ q̄ndo xtꝰ pcipuè pollicetꝰ ita pacem cum mundo, simul pmittat pacem fidelium inr se, imo et pacem Judæ-orum et Gentium, uti hoc quoq̄ videre ē Eph: 2. hinc suos quoq̄ inde voluit dignosci, si se mutuò ament.

Hisce supstruit s. admonitōem s. consolaōem, ne conturbentꝰ corda neq̄ timeant; Jam in initio hꝰ cap: 7. 1. inde ordiebatꝰ sermonem ostendens sibi ppositum ēe ea pponere, q̄ faciant ad tran-qllitatem aī, q̄ postq̄ fecerat nunc concludit id, q̄ demonstrādū erat, npe abitum suum ad Patrem ipsis ēe argtm consolaōis et fiduciæ; Itaq̄ inde simul sequebatꝰ, abjiciendum ēe oēm timorem ac metum. Metꝰ enim oritꝰ ex apprehensōe mali alicꝰ q̄ ingruat, Et ex æstimaōe boni, ubi piculum ē illud amittendi, ss neutrum hic locum habet, mali nil ipsis evenire poterat, q̄ndo certi erant ipsis paratum ēe locum in coelo apud Patrem, et se à Patre et

filio

filio amari, imo ee tplm Dei, q ille nq n sit inhabitaturus, ita ut Deus in ipsis, ipsi apud Deum habitaturi sint, et qdem vi inr„ cessois suae ac meriti sui, unde concludere poterant, q si Deus p ipsis, neminem poe valere q ipsos, ss oia et q mala videri poterant, ipsis cooperatura in bonum ut e Rom: 8. Et utique habebant ita sensum quo oia mala avertere poterant, xtm caam ipsorum agentem apud Patrem, atq ita nullam caam ti„ mendi Gen: 15. conf. Rom: 8. 33. et seqq. Es: 54. et potiam Pa„ tris, de eo amore si certi eent, scire poterant se per illum plus quam victores. Cap: 14.

Et ut eo efficacior sit admonitio et consolao illa, re„ petit fundamentum eius v. 28. audivistis, inqens, q abeo et venio s. redeo ad vos. dixerat hoc aliquoties, q abiturus sit unde ve„ nerat, et q et ut paulo ante audivimus etsi p mortem et postea p ascensoem ab ipsis discessurus sit v potius eet, tn rediturus sit ad ipsos partim visibiliter post resurrectoem, partim invisibiliter post ascensoem et denique gloriose ad plenam liberaoem, de qbus supra. V: 28.

His enim supstruit id, q propositum ipsi erat, npe ipsos consolari q tristiam ex abitu eius exspectandam, qndo addit, si me amatis, gaudere deberetis q dixi vado ad Patrem, raoe id confirmat, qa Pater major se sit, id q officium ipsorum putat ee, e gaudium, q notat jucundam aj commooem ortam ex frui„ tione tum spe boni alieus. Verum gaudium oritur ex vero bono, eusq tum possessoe, tum certa spe, q idoneis nitatur argtis; itaq verum gaudium e gaudium in Deo, ad q adhortatur Aplus Phil: 4. gaudium q inde oritur, q noen nrum sit scriptum in coelis et in libro vae, unde e Luc: 12. qndo ita Deus pmus servire cum timo

re

re, ut in eo qq exaltemq cum tremore Ps: 2. q gaudium in hq̄ vā afflictoibq obtinet ut videre ē Hab: 3. unde illud vocatur exultaō et gaudium ineffabile ac gloriosum, q in ipsis afflictoibq p quas pbat fides orit ex spe secuturæ gloriæ 1. Pet. 1: 6 et seqq.

Caām istiq gaudij ostendit in abitu suo ad Patrem, ideo enim illos gaudere vult, sc. qa illum considerare debent ut caām suæ felicitatis suo enim abitu ut supra plixiq ostensum, ipsis parabat viam ad coelum ut Pcursor, introibat ut Sacerdos, ingressurq p ijs efficaciter, unde n̄ poterant n̄ sperare oīa ad salutem et pietatem necessaria, introibat ut Rex, unde n̄ poterant n̄ exspectare, q mxā et tanto Rege digna dona distributurq sit Ps: 68. et Eph: 4. impr: vero Spm̄ suum, ut antea dixerat effusq erat, q ipsos duceret, doceret et consolaret, et qa abibat ad Patrem pacto ope, q ipsi Pater pficiendum dederat, n̄ poterat n̄ tm̄ ipsum glorificare, tum ut justq Judex, et benevolq simul Pater, oīa pp ipsum bona membris ipsiq adjudicare et dare q̄ ad pfectam salutem requrunt, atq ita qq certi ēe poterant, se tum sua, tum Patris potiā ēe conservandos p fidem ad salutem 1. Pet. 1: 5. Confirmat id raōe sc. qa Pater ipso Major sit supra cap: 10: 29. dixerat Patrem oībq majorem ēe. Sed qōo ipso major? q se voluit haberi ἴσον τῷ πατρὶ cap: 5. idq sine sacrilegio p se ferre poterat Phil: 2. utpote q erat in forma dei, ut ē ibid: atque adeo verq deq ut visum Joh: 1. sæpiq id docuimq, npe hoc illgndum ēe sedm̄ Oeconomiam sedm̄ q q erat ἴσα θεῷ, seipsum exinanivit factq Patri obediens usq ad mortem crucis, servq dei Es: 42. 49. 53. unde toties apud hunc Eglistam dixit, se missum ēe à Patre, ab eo mandatum accepisse, suscepit enim psonam ut Sponsor reorum, atq adeo suberat Patri ut Judici eorum loco, et ea agere debet, q̄ Pater fieri volebat ad demonstraōem dijæ sanctitatis et justiæ, ita ut filio

major

major erat Oeconomicè, sz qd hoc ad consolaoem et gaudiū ipsorū? sc. qdiu n redibat ad Patrem ut Judicem, ut justificaret ab ipso, n poterat ipsis pponi ut dux salutis p passoes consummatus Heb: 2. et ut caa salutis pfecta Heb: 5. Et tamdiu ipsis et n poterat patere aditus ad Sanctuarium coeleste, neq poterant illi justificari in ipso. Praeterea fortè et hoc Xtus innuit, qdiu Pater se major sit v. qdiu ipse adhuc servus sit, obnoxius judicio dei judicis, tamdiu caam gaudij ndum extare, qa tamdiu ndum erat facta expiao, neq et locum habet plena justificao tum Sponsoris, tum Reorū, et porrò plena peccorum remissio et reliq bona N. T. q demum danda erant, postq p sanguinem Xti testamentum illud ratificatum erat, et qndo Xtus iterum Patri aqlis futurus erat post glorificaoem, tū ipsis p ptate sua oia daturus erat, q ad pfectum gaudium requiri poterant, ipsosq ꝯ oe et quodcunq malum defensurus.

Cap: 14.

Sed contradistinctoem addit, amorem erga se, sc. qa nemo e in Xto, et in ipso habet pacem cum deo, nisi q amat Xtm, atq adeo nemo nisi q amat Xtm, favoris illius Patris et filij, illorumq bonorum particeps e, uti paulo ante docuimus; ꝑterea q amat Xtm, is gloriam eus amat, atq adeo gaudere debet eam demonstrari, agnosci et celebrari, demonstrari autem debet per ascensoem Xti et sessois eus ad dextram Majestatis, et Spus effusoem; agnosci et et celebrari p mundi conversoem ad Xtm, q secutura erat ipsius glorificationem.

Monet autem Xtus, cur haec illis ꝑdixerit, sc. ut qndo facta fuerint, credant; Idem dixerat cap: 13: 19. finis enim e fides ipsorum, quem finem n potuit n intendere, siqdem n nisi p fidem in ipsum, commuoem cum ipso, et beneficijs habere poterant, atq adeo tam certo et nerio fides illis dari debet, quam

V: 29.

certo

certo electi erant in ipso, et p ipsum redimendi.

Argtm autem q fides confirmari poterat, erat, si deprehenderent eventum, respondere pdictoi; Solig enim Dei e, ab initio finem pvidere atq pdicere, unde Deg oia à Prophis pdescribi voluit, ut pateret nil fieri in xto, q n manq et consilium Dei pdefiniverint, ~~unde~~ ut e Act: 2. unde eo fine ppheticum sermonem singulariter commendat Petrg 2. Epl. cap. 1: 19. qoo simul xtg indicat, fidem ee debere raoalem, et niti certis argtis, et suo explo docere, qoo agendum sit ijs, q volunt ee cooparij fidei, sc. ut scirent convincendos ee hoes per argta, et demonstraoem veritatis ad conscientiam.

V: 30. Et ut verborum xti eo magis memores eent, addidit, se n amplig multa cum ipsis locuturum, sc. qa ut antea dixerat n diu cum ipsis futurg erat, qobrem hoc ipso postulabat, ut nunc intenti eent in eventum, et illum cum ijs q audiverant, conferrent, ut in fide confirmarent, et de cætero exspectarent pmissoem Spg, q in oem veritatem ipsos ducturg erat.

Raoem simul dat, cur n amplig multa cum ipsis locuturg sit, sc. qa in ipsum impetum facturg erat Princeps hg mundi ss frustra et infelici successu; qs illgndg sit p Principem hg mundi supra diximg ad cap: 12: 31. diabolg npe, sc. qa pp peccum ipsig impio subtg erat mundg, et impr: gentes duplici raoe, ut haberet et ptatem pecci et mortis qqs in illum, pecci, qa potenter in ipsis opabat Eph: 2. gentes seducebat, atq sedm libitum suum captivos ducebat conf: Apoc. 12. et 2. Tim: 2: 26. Mortis, q e effus pecci vid: Hebr: 2: 14. Hujus mundi qndo dicit, innuit illum transiturum, qoo Aplg dicebat χήμα hg mundi transibit 1. Cor: 7. nam et statg Judæorum mutandg erat et gentilium, ita ut novum coelum et nova terra exspectanda eet, ut pphiæ loquebant vid:

Hagg:

Hagg: 2. et conf. 2. Pet. 3. et Apoc: 21. ut et Es: 65. et 66. præterea hꝰ mundi corrupti, qa ipsiꝰ impio tm subst filij inobediæ. Cap: 14.

Sed qndo dicat, venit, simul innuit, cur veniat, npe ut occidat xtm, nam jam antea dictum fuerat, q intraverit in Judam, et ideo ille xtm pditurꝰ sit cap: 13. neq enim immediate xtꝰ aggrediebat, ss p hoes malos in qbꝰ opabat, conatꝰ autē erat ipsiꝰ, ut xtm occideret, et ita se ipsum ulciscereꝫ, ut ē Ps: 8. sciens p.d. se ejiciendum ee foras ut ē cap: 12: 31.

Verum indicat simul ad eorum consolaoem, q successu sit ipsum oppugnaturꝰ, inqens, in me nil habet quo varia indicavit, et 1º qdem, q in xto n sit inventurꝰ opa sua, pecca, qppe in quo peccum n inveniebat, et q venerat ad ea destruenda 1. Joh: 3. fuit enim ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτολῶν Heb. 7: 26. Similis nobis ss excepto pecco Heb: 2. ut poit se offerre ἄμωμον καὶ ἀμίαντον Heb: 9: 15. et 1. Pet. 1. alias enim opꝰ habuisset p pprijs offerre peccis, neq aliter ipse poterat fieri execrao p alijs, ut poet fieri peccum, et nos in ipso justia, peccatum nosse n debet 2. Cor: 5: 21 et q fieri potuisset ut n eet sanctꝰ, in q habitabat deitas cpraliter, et q conceptꝰ erat ex Spu S. et ideo sanctꝰ ee debet Luc: 1. Verum uti peccum n inveniebat diabolꝰ in xto, ita pp peccum ptatem mortis in ipsum n habet, neq poterat ipsum occidere p lubitu suo, ss xtꝰ ut vidimꝰ cap: 10. ipse aiam suam ponebat et resumebat, n ad vltatem diaboli, ss ad vltatem Patris sui, ille enim tradebat ipsum in mortem pp pecca nra, ut resuscitaret ad justificaoem nram, hinc deꝰ dicit ipsum fecisse peccum 2. Cor: 5.

pecca

pecca nra in ipsum conjecisse, ipsum deseruisse etc. etsi enim fiebat vltas diaboli, n tn ptati diaboli id pprie tribuendum erat, et tertiò q habet, deo illam dante, n in xtm pprie habet pp ipsius pecca, ss tm pp pecca aliena, qoo xtus fortè tacite innuit, cogitandum ipsis ee, q ipsorum loco ea pati debeat; deniq quartò Eventum hac spectare pnt, ut scet, diabolum n fore Victorem, ss p mortem suam abolendam ee ptatem mortis habentem Heb: 14. et contritoe calcanei sui conterendum caput serpentis, ita ut ipse sit victor futurus, et forti illi vasa sua erepturus, ut e Luc: 11. conf: Es: 49. Ps: 68: 19.

V. 31. Prævidens ita instantem pugnam et certamen cum diabolo, tum potius luctam cum ira dei ob pecca in se conjecta, et simul exitum, forti et alacri ajo se ad certamen accingit et pparat, instigante illum et ajos addente amore Patris, uti patet V. 31. ubi discipulos excitat, ut se comitentur, et simul indicat caam, cur pmtus adeo sit, amorem npe et obediam erga Patrem, et finem deniq, ut mundus ea cognoscat, qndo jubet discipulos surgere, et inde secum abire; respicit ad pedia, ubi dixerat Principem mundi venire, impetum sc. in se facturum, idem enim e ac si nunc dicat, agite, eam illi obviam, pp hoc enim veni in hunc mundum, ut inimicitiam exerceam cum antiquo hoc serpente, q conterat mihi calcaneum, illi vero vicissim caput conteram, et ita aboleam ptatis mortis habentem, ita tn ut xtus sciret tps et locum certaminis, et interim cum ipsis secedere vellet, ut suum illorumq ajos bene ppararet seqq. sermonibus. Et dum ipsos vult ee sibi comites, vult ut sint spectatores et postea testes passois ipsius, qmdm Joaes cap: 19. dicit, se testari q viderat, et verum ee testium suum, seq testari, q vera noverit, ut alij credant. Ut enim debet ee munus Aplorum testari de ijs q viderant et audiverant;

sed

Cap: 14.

sed simul ita indicat, q debeant ee participes passoum, et ita voluit illis explm dare, ut cum ipso qqs Patre ita volente, discant pati; Hinc Paulg dicit Col: 1: 24. se implere reliqas passoum Xti, et plerique Apli libamen facti st, et morte sua obsignarunt veritatem de Xto crucifixo, In universum dixerat Xtg Matt: 16. si qs velit ee eg discipulg, eum debere crucem suam tollere et ipsum seq. Unde qmdm Xtg pati debet et ita intrare in regnum, ita discipuli ipsig p multas passoes intrare debent in regnum coelorum, merito & vult illos ee sibi comites.

Verum indicat simul qd ipsum stimularet, npe amabat Patrem, et facere volebat, uti ille pcepat v. amoris obsequm illi pstare; Haec duo supra qqs conjunxerat in amore sui, docens neminem se vere amare nisi pcepta sua servet, id & suo explo confirmat, qndo autem Patrem vocat, innuit illu hic considerandum ee ut se majorem; Et diximg aliquoties, q sit Oeconomia inr SS. Trinitatis tres psonas, qoo sedm eam Pater singulari modo deg vocetz, cui eam ob caam singulari et modo amor et obsequm debetz; qd amor sit, supra n semel dictu e, unde sle p. n poe quenq deum amare aliter, q si delectetz contemplaoe virtutum eg, et velit ee deum eum q e, et ut talem laudare et celebrare, illi obedire, et denique illo frui; qndo & Xtg dicat se amare Patrem, id quoad dijam et huaam naturam, distinctè illgi debet; quoad dijam naam, ut unum e cum Patre, ita Patrem naaliter n ming q se amat, oeconomicè Patrem amavit illum glorificando, et noen eg manifestando; sedm huaam naam, ut sanctg hoo dei gloriam agnoscendo, approbando, laudando, dei vltati et legibg obsequendo, dei beatam commuoem desiderando; Itaq ostendit promtum

suum

suum ajum oriri ex illo erga Patrem amore, et vltate ac ppo-
sito noen eg et gloriam manifestandi, eoq fine mandatu ipsius
exequendi, qnam autem id mandatum fuerit, saepius visum e, npe
ut ajam suam poneret & moreretr p ovibus suis ut e cap: 10: 18.
hinc et Phil: 2: 8. factus dicitr obediens usq ad mortem crucis.
Et cum instaret mors, n ut Ego inqebat, ss ut tu vis Matt: 26.
qua raoe ostendit se ee servum illum de quo Es: 42. et 53. et ide
e ac si dicat, sacrificium noluit Pater, aures mihi pforavit,
sive vltarium servum sibi fecit, ecce veni ad faciendum vltate
eg, & ad me ipsum offerendum in sacrificium, et unica olatoe
consummandum oes q sanctificantr Ps: 40. Heb: 10.

Hocq mundum volebat cognoscere, sc. qa volebat pdicari
crucem suam in mundo et annunciari mortem illam, q ex amo-
re dei et houm ad dei gloriam et houm salutem sidm vltatem
Patris obierat. Idq ita cognosci volebat, ut crederetr, atq
eo fine volebat illos ee testes et postea pcones. Unde et prae-
dicebat mortem suam, ut antea dixerat, et hoc eet argtm fi-
dei, et illgerent oes se scientem volentemq mortuum ee, tq q
ptatem habet ajam ponendi et iterum assumendi, et in quem
nulla erat ptas diaboli, nisi quam dabat Pater et ipse quoq.
Quod suo explo docuit oes, neminem amare vere deum, nisi
paratus sit facere vltatem dei, et etiam p dei nomine, ac
fratrum, q sunt in ~~mundo~~ in xto, salute, mori.

Cap XV.

Duae hus capitis constitui pnt partes; Prima continet seriam
adhortaoem ad constiam in fide in xtum, et in amore dei et

pxi

Cap: 15.

pxi à v. 1. usq ad 17. Secunda pdictoem odij et psecutionum mundi, et pmunitoem ac consolaoem q illam à v. 18. ad finem.

In prima parte adhortao e ad fidem et charitatem, partim parabolice pposita, partim pprie exposita.

Parabola 1a ppnr et petit à vite, palmitibq et vinitore, eorumq relaoe ad se invicem, ubi ppnr.

1. qs sit vitis vera v. 1.
2. qs vinitor ibid:
3. qdnam vinitoris opq tum raoe palmitum infrugiferorum tum raoe frugiferorum v. 2.
4. fit applicao ad discipulos v. 3.
5. indeq petit adhortao ad pmanendum in xto.
6. confirmat ea varijs raoibq petitis à parabola pposita
   a. qa ut vitis extra palmitem, ita ipsi extra xtm n point fructq ferre, petitq adeo à necessitate conjunctois cum xto v. 4.
   b. ab effu conjunctois ut palmitum et vitis, ita xti et fidelium, q e fructum ferre v. 5.
   c. à piculo et incommodo metuendo à disjunctoe v. 6.
   d. à fructu et commodo sperando ex conjunctoe, q e exauditio precum v. 7.
   e. ab intentoe et fine dei, q e se et xtm glorificare v. 8.

Parabola illa 2o expnr p adhortaoem et charitatem, ubi occurrit

1. Explm charitatis dei et xti v. 9.
2. adhortao ad constiam in charitate.
3. fructq charitatis s. effus et nota q e observao pceptorū xti v. 10.

4. Con=

4. Confirmaõ ab explo Xti ibid.
5. Commodum inde sperandum, gaudium npe constans et pfectum v. 11.
6. Adhortaõ spealis ad charitatem mutuam ad explm Xti v. 12.
7. Modus illius in supremo gradu, ut mori et p alijs velimus v. 13.
8. Fructus obediæ ergar Xtm s. commodum amicatiæ cũ ipso v. 14. q exaggeratur p comparaõem cum statu servitutis v. 15.
9. Obligaõ ad obediam, pbatur ab ipsorum electõe et vocaõe eqq fine et pmio v. 16.
10 Recapitulaõ et reiteraõ adhortaõis

In secunda parte, q continet pdictõem odij mundi et psecutionum, occurrit

1. Prædictio odij mundi v. 18.
2. Explm Xti ptinens ad ipsorum consolaõem ibid.
3. Raõ odij petita à Cõrietate inr ipsos et mundum v. 19.
4. Æqtas in ferendis illis, petita à comparaõe Xti et discipulorum v. 20.
5. Raõ nova odij, petita ab ignoria Dei et Xti v. 21
6. Exaggeraõ mali illius s. pecci p varias raões, petitas tum à pdicaõe Xti inr ipsos v. 22. tum inde, q odium illud tendat in ipsum Patrem v. 23. tum deniq à miraculis inr ipsos factis v. 24.
7. Confirmaõ eius ex pphia v. 25.
8. Consolaõ discipulorum, petita à pmissõe Spus, q varie describit.

9. Offi-

9. Officium discipulorum q erat testari p Spm de Xto N. 26.
10. Testimonij illius ἀξιοπιστία, qa ab initio cum Xto fuerant N. 27.

Cap: 15.

Xtus & postq in antecedd. mortem suam pdixerat, et simul discipulos suos q eam pmuniverat varijs pmissoibus, impr. q ad ipsos sit iterum rediturus, et ipsos ad se assumturos ad Patrem, ut sint cum ipso, et eo fine simul ostendisset se ee in Patre, et Patrem in se, ita ut simul pmisisset credentes in se, eadē, et majora opa facturos, et q noe suo petituri sint, accepturos. deniqs se Spm suum illis daturum, sc. ut p illum doceant, n tm ut ipsam et vltatem eus cognoscant, ss et ipsum ament, et pcepta eus servent, atqs ita cum ipso et in ipso cum Patre pacem habeant, nunc porro ostendit distinctius, q sint officia fidelium, et q rao commuois cum Xto, partim parabolicè, partim pprie, parabolam petit à vite et palmitibus etc.

Primò & dicit se ee vitem veram, qd vitis sit, n opus e oposè docere, cum nulli n notum sit, npe q sit spees qdam arboris q terra implantata excrescat in varios palmites q uvas ferant, unde exprimat vinum, ad corroborandum et delectandū et hoem etc. Sed hic n de qcunqs vite, ss de vera agit, q sit illius vocis s. epitheti rao diximus ad cap: 6: N. 32. ubi agit de vero pane sc. Scra stylo oia bona summo bono st subordinata, et hinc illud solum e verum bonum, unde deus solus bonus dicit, oe verum et summo et primo vero subordinat, et hinc et q facit ad cognoscendum summum et primum verum, v ad amandum summum bonum eoqs fruendum, id tm verum et bonum dici debet,

N. 1.

hinc

hinc nulla ē vera vita, nisi q̄ consistit in illius veri cognitōe, et ita illius boni amore et fruitōe. Vita ꝛ hꝰ tp̄ris q̄ consistit raōe cp̄ris in motu sanguinis et spūum, n̄ ē vera vita, ss initium veræ vitæ ē p Sp̄m vivere Deum cognoscendo et amando, hinc verꝰ cibꝰ ē et illud tm̄, q̄ corroborat in vita spūali interiorem hoēm, imprimis autem caā illius vitæ Xtꝰ; ꝛ verꝰ potꝰ qs sit illgr inde, itaq̄ eadem opa q̄nam sit verum vinum, q̄ scdm p̄missōem novum bibendum erat in regno coelorum Matt: 26. npē Spꝰ S. et eꝰ χαρίσματα p meritum Xti, et ita nunc patescere pt, q̄ sit vitis vera, npē ex eꝰ uvis fluit vinum verum q̄ corroborare et lætificare spm̄ hoīs pt in vā spūali, atq̄ ita ēē alimentum vitæ veræ s. aā et beatæ, ut loqui solet Scrā.

Quænam autem sit vera vitis, n̄ opꝰ ē conjicere, Xtꝰ dicit se ēē veram vitem, qōo scat se idem pstare raōe veræ vitæ, q̄ pstat vitis terrestris raōe vitæ ajalis, et cum vitæ similitudinē habere, et similitudo illa ē satis obvia, siqdem uti vitis est fructꝰ terræ, ita Xtꝰ q̄q̄ quoad huāam nāam, vitis tn̄ ex terra excrescens, sursum tendit, Xtꝰ pariter; vitis à Deo plantata fuit in initio, et pariter Xtꝰ ut sæpiꝰ docuit in supioribꝰ, nam λόγος caro factꝰ erat n̄ tm̄, ss ubiq̄ se à Patre missum fuisse dicit. Vitis n̄ habet gratam et jucundam speēm, ē lignum nigricans etc. ita q̄q̄ in Xto, in statu humilitatis nulla speēs fuit ut videre ē Ps: 22. Es: 53. Tegebat nim: ad tp̄s gloriam suam. Vitis hyeme mortua videt, vere revirescit, crescit, et porro fructꝰ fert; ita Xtꝰ mortuꝰ fuit hyeme ∴ tp̄re illo passōis, q̄ vocavit horam tenebrarū, unde cap: 12. dixerat, granum nisi in terram conjiciat et moriat n̄ ferre fructum, ss p resurrectōem, ascensōem, effusōem Spꝰ S. statim

Cap: 15.

tim et Pdicaõem Eglii revirescere, crescere, in multos palmites se diffundere, deniq fructꝰ ferre debuit tq. in vere et ~~aestate~~ aesta„te, uti expia et eventꝰ id comprobavit p conversõem gentium Xto obedientium et fructꝰ ferentium. Vitis ē fundamentum et radix palmitum à q sustinent à q portant, ita Xtꝰ unicum fundamentū ē, cui oes fideles et tota Ecclia innititꝫ Es: 28. Ps: 118. Matt: 16. 1. Cor: 3. 1. Pet: 2. etc. unde et vocatꝫ radix Isai Es: 11. Apoc. 5. et 22. etc. Vitis communicat vitam suam et vim palmitibꝰ et succum p eorum venas distribuit, Xtꝰ fideles facit habere sensum suum, et in cordibꝰ ipsorum suam formam imprimit ut loqtꝫ Aplꝰ, et ita dijae nae nos facit participes, suppeditatq spm va, et ita vivit in illis ut loquuntꝫ Apli, vide Gal: 2. et 4. 2. Pet. 1. Rom: 8. etc. q aliàs et adumbrari solet similitudine cptis et cpris, q ex cpte acci„pit spꝰ vitales, ex vite & et in vite palmites vitam habent, ut oem vitam et porro oes fructꝰ viti debeant et succo quem ab illo accipiunt, fideles nil habent, nullam vitam, nullam fidem, nul„lam justiam, nullam sanctitatem, nil deniq eorum, q ad pietatem aut ad vam neria st, nisi ex Xto et in Xto p Spm eꝰ, unde qit Aplꝰ 1. Cor: 4. qd habes q n accepis, et oes benedictões in ipso nobis dicuntꝫ collatae Eph: 1. ipse nobis factꝰ dicitꝫ sapia, justia etc. 1. Cor: 1. et oia bona opa vocantꝫ fructꝰ spꝰ eꝰ Gal: 5. Vitis palmitibꝰ vam et succum vitalem n eadem copia subministrat, unde nec oes aeq fru„giferi st, ita Xtꝰ et Spꝰ eꝰ cuiq dona distribuunt put volunt, sedm certam mensuram Eph: 4. 1. Cor: 12. etc. Vitis finis ut ita loquar et usꝰ ē, ut uvas ferat, ex qbꝰ vinum exprimatꝫ p torcu„lar, Xtꝰ uvas tulit qndo passꝰ fuit, et in ipso facta justiae divinae demonstrao et nois dei manifestao et in morte et passõe tq. in tor„

culari

culari fuit, et inde vinum expressum ē, q̄ndo np̄e vi mortis eius datus fuit Sp̄us, et annunciatum Eglium. Vitis deniq̄ n̄ tam sibi q̄ alijs p̄dē suis fructibus, hoībus suppeditat vinum ad lætiam et vam, Xtus p̄p suos passus et mortuus ē, et ad ipsum laus tm̄ redit illa, q̄ tam p̄stans vitis sit, hæc p.d. innuunt, q̄ ita n̄ tm̄ obvia st̄ in vite, ss ad q̄ cogitanda seqq. et occaōem dant. Ex hisce ē p. qōo sit vera vitis, et p̄ hæc distinguit ab oī vite q̄ deus n̄ plantavit q̄lis ē illa Deut: 32. Vitis Sodomæ spualis np̄e illius, de q̄ in Apoc. cap: 11. v. 8. et in Cōdistinctōe ad oēs falsas, fictasq̄ pietatis et salutis causas.

Postq̄ se vitem dixerat, ostendit q̄q̄ qs sit Agricola, Pater np̄e; Vox Agricolæ hic in spēe eum notat, q̄ terram colit, ut vitem in ea plantet, et illius ē terram p̄parare, vitem plantare, sepe cingere, custodire, amputare et racemare, et verbo oīa agere, q̄ eo p̄tinent, ut vitis crescere et fructus ferre poīt.

Qualis autem hic ē vitis, talis et Agricola cogitari debet, spualis np̄e et verus, igr̄ Patrem dicit ēē Agricolam, de Patre sæpius locutus fuit Xtus, illgr prima p̄sona SS. Trinitatis, et manifestum ē q̄ndo Agricola vocat, q̄ respiciat ad Oeconomiam, scdm̄ q̄ aliud munus Patris, aliud filij, alia op̄a oeconomica hus q̄ illius. scdm̄ Oeconomiam igr̄ patrem habere similitudinem cum agricola, Xtm cum vite scat, et rāo similitudinis manifesta ē, agricola p̄parat terram, ut vitem in ea plantet, deus Pater p̄ p̄missōem, typos et varia signa tp̄rum p̄paravit q. mundum, ut Xtm mitteret in carnem, et consummaret p̄ passōes etc. Agricola plantat vitem, Pater filium misit, corpus illi aptavit, in mortem illum tradidit, resuscitavit, exaltavit, p̄ Eglium ut propitiatorium p̄posuit et p̄dicari voluit.

Agri-

Agricola vitem plantatam fovet, custodit, purgat, Pater Xtm qqs et nõen Xti eqqs regnum p pdicaõem Eglij fovit, custodivit et, dum voluit potiam mundanam illi ministrare, purgavit partim p dram, partim p judicia, sed de his in sequentibus agendũ erit. Cap: 15.

Docet & nunc porrò, qd Pater circa palmites agat, ubi 1. indicat, qd circa palmites malos, tum qd et quo fine circa bonos agat, p palmitem hic illgi eos impprie, q st in Xto, v saltem q putãt et dicunt se ee in Xto, ex prioribus manifestum e, qlis enim vitis tales et palmites st, quisqs itaqs Xtm confitetr, et se pfitetr Xtianum palmes e, ss confessio illa et pfessio n fit ab oibus vere et in veritate, vere et in veritate fit ab illis, q vera fide, q efficax sit p charitatem, st in Xto, aliud enim nil in Xto valet Gal: 5. et jam supra n semel docuit Xtus, neminem nisi p fidem secum habere commuõem, neminem nisi se amet et pcepta sua observet, inde dignoscendos ee discipulos suos, et ea fides vocatr 1. Tim: 1: 5. ἀνυπόκριτος, falso fit ab ijs, q talem fidem n habent, ss ob falsas caas Xtm confitentr, et se Xtianos pfitentr, npe v commodi alicus mundani, v honoris caa, v et ut post hanc vam participes fiant salutis, parum solliciti de pietate in hac va, amplectentes pmissões n vero conditões foederis graae, illi tn Xtiani qqs vocantr, et hinc palmites vocari pnt, ss conveniunt cum ijs palmitibus q fructum n ferunt, quales in vitibus ee solent. V: 2.

Quid fructus nõe hic vocetr, ex naa subti fle e illgere, opa sc. Xtianorum, q fructus vocantr, qt. pveniunt et pvenire saltem debent ex fide et charitate, q st q. radices qbus Xto uniuntr et conjunguntr, itaqs fructus st ea bona opa, de qbus plixius legimus Gal: 5. ut et 2. Pet: 1. et ubiqs alibi; qbus npe facimus offi-

cium

cium circa deum v̄ ꝓxum v̄ nos ipsos, v̄ res quascunq; alias, dum abnegantes oēm impietatem et concupiscīas mundanas, piè juste et temperanter s. sobrie vivimꝰ in hoc mundo, et huc reliqua oīa referri pnt, q̄ recensere ꝓlixum foret. Ferre fructum ē facere opa talia, et studium adhibere ac curam ad ea facienda ita ut decet, et uti fructꝰ q̄dam st̄ soli deo noti, ita xtiani eos ferunt v̄ in aīo, deo, v̄ demonstrant ope hoībꝰ ad dei glorīam, aliorum ædificaōem, ꝓpriam consolaōem ac salutem, sedm dei voluntatem.

Sed emphaticum ē, q̄ xtꝰ dicat de fructibꝰ in se ferendis, quo notatꝫ q̄ fructꝰ ferre n̄ poīnt, nisi q̄ sint in xto ꝑ fidem et charitatem, et n̄ nisi vi meriti et ꝑ Spm ēꝰ, nam tales dicuntꝫ ubiq; ēē in xto q̄ vere credunt in xtm et unum st̄ xto, ita ut xtꝰ vivat in ipsis ꝑ Spm suum, et ipsi vivant ꝑ fidem in xtm, et in sequentibꝰ docet neminem fructum ferre poē, nisi secū unitꝰ et conjunctꝰ sit.

Hinc E. p. q̄d sit n̄ ferre fructum in xto, sc. n̄ ēē in xto verè x n̄ ēē ita illi unitum, ut ex ipso poīmꝰ accipe fructum n̄pe spm vm, qōo soli veri credentes st̄ in xto, tum verè n̄ demonstrare et ꝓbare xtianismum suum ipsis opibꝰ ijs n̄pe q̄ memoravimꝰ, sꝫ ꝯ ferre fructꝰ carnis, opa tenebrarum, opa mala Tit: 2. q̄les Gal: 5. Eph: 5. 1. Cor: 6. et alibi memorantꝫ, Impietas et mundanæ concupiscīæ 1. Joh: 2: 16 concupiscīa carnis oculorum et pompæ sꝰ væ, et q̄ st̄ similia mala nōa, fieri enim neqt, ut q̄ ē extra xtm, et in ipso n̄ fert bonos fructꝰ, n̄ ferat malos, ubi n̄ ē lux illic nerio st̄ tenebræ, ubi n̄ ē pietas, justīa, illic ē impietas et injustīa, et ita porro adeo, ut eam ob cāam debeat veterem hoēm deponere q̄ vult novum induere Eph: 4. et veterem nemo deponere poīt, nisi induat novum.

Sed

Cap: 15.

Sed qd talibus faciat Agricola Pater, docet simul, tollit illū inqt Xtus ꝛc. resecat à vite, hoc verò n̄ uno modo fieri pt, v̄ in hac v̄ futura vā, in hac vā n̄ tm̄ p sentiam verbi, q̄ declarat tales n̄ habere partem in regno coelorum, neq; communionem cum Xto aut beneficijs eius, ss et p judicia sæpe et hæreses, eo enim ptinent tum hæreses, tum judicia, ut pbi manifesti fiant, unde considerant psecuoes et tentaoes pp noēn Xti tq. ignis, q probi et veri Xtiani tq. purum aurum pbant ut ē Jacob: 1: 2. et 3. et 1. Pet: 1: 6. et 7. et qmdm ad Xtus qq docuit in parabola Matt: 13. n̄ semel; Hæreses pariter manifestant veros fideles, siqdem tum plerumq; solent segreges coetus facere hæretici, et ab alijs se separare, ea raōe factum fuit primo tpre pdicati Eglij in Judæis, ita tpre reformaōis in papatu etc. et post hanc vām tollet illos palmites à Xto, qndo separabit à pijs, et adjudicabit igni s. damnaōi ææ, dum admittet pios ad gaudia sua, s. dum in pijs et sanctis se gloriosum et admirabilem demonstrabit, impij verò exitium patient à facie Dni et à gloria roboris eius ut ē Matt: 25. et 2. Thess: 1. v. 9 et 10.

Contraria ē sors frugiferorum palmitum, et dei circa illos actio, illos purgabit ut plures fructus ferant.

Quid sit palmes fructum ferens in Xto sc. diximus anteà, sc. fideles vera et infucata fide, q̄ p charitatem opet Xto insitus, et bona opa faciens ad dei gloriam, ppriam consolaōem, aliorum ædificaōem vi meriti p Spm Xti.

Opus dei circa tales ē purgare illos, p se p. neminem pōe ēe in Xto et in illo fructus ferre, nisi jam purgatus et sanctificatus sit, atq; adeo n̄ illgr prima purgaō, q̄ fit p fidem ut ē

Act:

Act: 15. atq; adeo n̄ purgaõ, q̄ qs ex impuro fit purg, ex filio diaboli filiꝰ dei, ss ut p. ex similitudine purgaõ puri, ut sc. sanctꝰ et justꝰ magis sanctificetꝫ et justificetꝫ, nam palmes frūm ferens purgatꝫ, q̄ndo lignum infrugiferum amputatꝫ, et id q̄ impediebat, ne copiose satis fructum ferret, q̄q; succum illum, quem impendi agricola vult et communicari partibꝰ frugiferis ad ferendū fructum inutiliter ad se trahit, et ita fideles purgantꝫ magis magisq;, partim q̄ndo ꝓficiunt in cognitõe veritatis, et magis magisq; liberantꝫ ab erroribꝰ, tum q̄ndo purgantꝫ magis magisq; à concupiscijs pravis et vitijs, atq; ita ab inq̄namentis carnis et spꝰ 2. Cor. 7. ℣. 1. fitq; illa purificaõ à deo ut hic dicitꝫ, q̄a is solꝰ bonum opus q̄ incepit ꝓficere pt, et dara ut velle ita et ꝓficere ut ē Phil. 2: 13. et ille ē Pater luminum à q̄ oē bonum donum descendit Jacob: 1. incipit ille et ꝓficit fidem, unde Aplꝰ deum ubiq; precatꝫ, ut ille totos sanctificare velit fideles 1. Thess: 5: 23. Heb: 13: 20. 21. Eph: 3: ℣. 16. et seqq. nam eadem potiā, q̄ in nobis opatꝫ fidem et infundit charitatem, ea in nobis conservantꝫ Eph: 1. ℣. 19 et 2. ℣. 8. et 1. Pet. 1. ℣. 5. idem q̄ facit in nobis oriri lucem ex tenebris, magis magisq; eam accendere pt 2. Cor. 4. ℣. 6. et in luce ipsiꝰ videamꝰ lucem Ps: 36. purgat & deꝰ veros palmites in Xto, q̄ndo ad ipsorum conscīam magis magisq; manifesta facit mijsteria verbi sui et veritatem uti in Xto ē, q̄ndo facit ut eam intensiꝰ ament, et in fide ac charitate accuratiꝰ illi obediant, et illi suas cogitaões, desideria, dicta ac facta conforment, et studeant habere purum cor, os et manꝰ, seq; ita ipsi purificent, uti ē 2. Cor: 7. ℣. 1. et ita ꝓsequantꝫ sanctificaõem, q̄ fit ꝑ opaõem Spꝰ vi meriti Xti; purificat q̄q; deꝰ ꝑ externa, npe ꝑ afflictões, qbꝰ tq. igne desecantꝫ et ꝓbantꝫ, ut Petrꝰ ait, siq̄dem in fidelibꝰ afflictões ꝑtinent ad ꝓmovendam sanctificaõem, uti ꝓlixiꝰ videre ē Rom: 5: ℣. 3. et sqq.

Heb:

Cap: 15.

Heb: 12: v. 4. et sqq. unde Ps: 119. profitentur fideles, bonum mihi
quod me afflixeris, quia didici statuta tua, solent enim quando judicia
Dei sunt in terris timentes deum justitiam discere Es: 26. unde Xtus
in parabola Matt: 13. docuit in persecutionibus probos manifestos fieri,
tali enim occasione exercere debent fidem suam, spem, charitatem,
ostendere an per fidem possint vincere mundum 1. Joh: 5. an Xtum
magis ament quam thesauros Ægypti Heb: 11. s. ut Xtus loquitur, magis
quam Patrem, matrem, domos etc. tum p. an futura bona et hære-
ditatem, quae in coelis servatur fide verè sibi repræsentent, et ha-
beant ita veram illam ὑπόστασιν, et quae sunt similia. Certè tali in
casu se ipsos excutere debent et fidem suam corroborare et cor-
roborari in Domino, ut possint ferre afflictiones; purgantur et per hære-
ses, quae faciunt ut veritatem accuratius inquirant, et veritatis
amorem luculentius demonstrent, et magis sollicitè operam dare
debent, ne dimoveantur à sententia in Xto; sed hæc omnia frustra essent,
nisi Deus per spiritum suum faceret efficacia ad corroborationem in fide,
spe et charitate, unde Deus ipse dicitur purgare, ut pateat inde
verissimum esse, quod veri Xtiani adhuc opus habeant continua purgatione
quia in multis peccant, cespitant et labuntur Ps: 51. Jacob: 3.
1. Joh: 1.

Sed finis ostenditur, propter quem Deus purget, ut plures fructus
ferant vel sint abundantiores in bonis operibus, quorum precipua quidam
ante recensuimus, hoc saltem hic notari et addi debet, quod quicquid
Deus docet in verbo, id omne eo tendat, ut nos fructus feramus, hinc
dicta verbi dicitur esse ad pietatem, pariter finis castigationis felio-
rum Dei est fructus pacificus justitiæ Heb: 12. et sanctificatio, illumi-
natio quoque et sanctificatio ~~integra~~ intrinseca Spiritus S. non alio tendit
quam ut Deum et Xtum cognoscamus, amemus, et dictis factisque celebremus
et ita manifestum est, possessionem fidei inanem esse, nisi operibus de-
mon-

monstretur Jac: 2. et quod hac parabola docetur, similibus propriis et repraesentatur Es: 5. Matt: 21. Luc: 11. Heb: 6. etc.

N. 3. Cum vero id quod dixerat, nempe quod Pater tollat palmites non ferentes fructum poterat illos ut infirmitatis suae conscios consternare, Christus addit aliquid, quod facere queat ad ipsorum consolationem, quando non obscure illos inter bonos et frugiferos palmites refert, inquiens N. 3. jam vos puri estis, simulque puritatis illius causam indicat propter sermonem quem locutus ipsis fuerat, quod sit purum esse moraliter, aliis et visum fuit, et inter alia cap: 13. N. 10. sc. uti purum dici solet id, quod non est mixtum et maculatum heterogeneis, ita homo purus, quando nil admittit, quod non faciat ad ipsius perfectionem, nil quod non sit conveniens ipsius naturae et officio, ita ut purus sit intellectus, qui non est depravatus per errores et praejudicia; pura voluntas quae non est contaminata pravis cupiditatibus et perversis affectibus; purum corpus cum sensus et omnia membra sistuntur serva justitiae et pietati, et quia fieri nequit, ut qui non est purus non sit impurus, et ut qui est impurus propter peccata et transgressiones legis non sit reus, hinc purus vel impurus ille dicitur, qui est reus vel non, igitur quando Christus dicit, vos jam puri estis, id dupliciter intelligi potest stylo Scriptae, nempe ut sciret, partim quod remissa ipsis sint peccata, quandoquidem olim ita puri vocabantur secundum legem, quorum peccata typice erant expiata, partim et quod ipsi sint sanctificati, atque ita ex aqua et Spiritu regeniti, uti vidimus cap: 3.

Ne vero putarent hoc proficisci ab ipsis, nihilque sibi tribuerent, addit, quod puri sint propter verbum quod ipsis locutus fuerat, ita ut verbum hic consideretur tq. habens vim purificandi, quandoquidem ubique verbo eximia effecta tribuuntur, ita Apostolus Eph: 5. N. 26. loquitur de sanctificatione et purificatione quae fit per lavacrum aquae in verbo, et Christus ipse Joh: 17.

N. 17.

Cap: 15.

v. 17. ubi orat Patrem, ut suos sanctificet, orat, ut eos sanctifi-
cet in veritate, addens verbum tuum est veritas Ps: 19. tribuit
illi vis illuminandi, convertendi, sapienter faciendi, lætificandi
etc. Jer: 23. cum igne et malleo comparatur ubi est Heb: 4. v. 12.
cum gladio accipiti Jac: 1. v. 18. et 1. Pet. 1. v. 23. ut semen
regratis, hinc Simeon pp verbum dei se in pace discedere phibe-
bat Luc. 1. et si illi verbo hoc tribui pt, p. d. verbo Xti, de quo
pdictum fuerat, q gratia in labia eg effusa esse deberet Ps: 45.
q linguam eruditorum accepit, ut tpre opportuno poet loq fessis
Es: 50. et mctg sit spu, ut Eliziret ad illuminandem et consolandem
Es: 63. v. 1. Verum n et tn putandum verbo tribui eam vim p se,
n enim verbum pprie, s deg justificat Rom: 8. n verbum s deg
sanctificat Ezech: 20. Spu ubiq tribuit ἀπρεκβῶς ubi est 1. Pet. 1
v. 2. et ἀναλαίνοσις Tit: 3: v. 5. et sanguini J. Xti vis purgan-
di ab omng peccis 1. Joh: 1: 7. ita ut in ipsig sanguine ubiq di-
cat et peccorum remissio Matt: 26. Rom: 3. Col: 1. Eph: 1. etc.
verbum q est instrumentum purgatis et purificatis, idq n uno
modo fc. qt. pponit Xtm ut ppitiatorium p fidem in sanguine
ipsig Rom: 3. et ostendat simul modum communis cum Xto p fidem
qdo manifestat Deum ita dilexisse mundum, ut filium suum uni-
genitum dederit, ut qsqs in ipsum credat n peat, s habeat vitam
æam, atq ita ostendit ipsum et pfectam salutis caam, quoad oes
partes q numerant 1. Cor: 1: 30. tum vero qt. et docet officia q
facienda st, ut cum deo in Xto habeamg communem, et ita est nor-
ma sanctificatis, hoc enim sanctg est et purg cum facit officia circa
Deum et pxim, et pie juste ac sobrie vivit in hoc seculo, abnegatis
impietatibg et concupiscentiis mundanis. Verum n purgat ita nisi
credat et ameat, ppter enim verbum de Xto, ut ex auditu fides

oriat

oriatur in Xtm, et ppnr officia, ut hoo ex corde preceptis illis obediat et transformetur in typum illius drae Rom: 6. Et qndo ita hoo in Xtm credit, et fidem per charitatem et opa demonstrat ex prescripto verbi, tum pp illud verbum et per illud purus et sanctus et justus e, atque ita dicitur Act: 15. fide purificari cor, sz inde fle p. neminem justu ee pp verbum, sz tm pp Xtm in verbo ppositum et fide acceptatum, et qa nemo qqs credit et amat verbum ut justus et sanctus sit, nisi Spus ipsum sanctificet in veritate ut audivimus ex Joh: 17: 17. Xtm petere, ut deus suos sanctificet in veritate, hinc ee per opaoem Spus purificantur ut veram caam efficientem, sz q utitur verbo ut instrumento, et qndo Xtus dicit puri estis pp verbum q locutus sum vobis, innuere videtur se vim verbo addidisse et locutum fuisse cum efficacia, erat enim deus aeqs ac hoo, Dei autem dicere, facere e, et hoc patuit, qprimum enim illos vocavit verbo externe, simul ee fecit ut obedirent et ipsum sequerentur, ostendens uti olim dicebat, sit lux et erat lux Gen: 1. conf Ps: 33. nam ipse elegerat eos, et ita in tpre ee vocaverat, et à reliqs separaverat, simulqs fidem et amorem verbi ipsis dederat. Igr uti Apostolus dicit Rom: 1. Eglium ee potiam dei ad salutem, ita verbu Xti ipsis fuerat potia Xti ad purificaoem

V: 4. Sed qa dixerat V. preced: Patrem ut Agricolam palmites fructum ferentes purgare, ut ampliorem fructum ferant, ita hic qqs innuit, id discipulos considerare debere, ut illgerent se, etsi jam puros et frugiferos palmites nihilominus magis magisqs considerare debere, ut ampliorem fructum ferant, hinc eos hortatur V. 4. et seqq. ut maneant in ipso, et ut ipso point ferre fructus, monet eos primò admonitoe, tum pmissoe, tum raoibus confirmat.

Admonitio e ad manendum in Xto, qd sit ee in Xto, alias ee

Cap: 15.

alias et dictum fuit, npe habere cum xto commuoem, commuois cum xto vinculum e ut in supioribus visum fides vera, npe p charitatem opans, atq ita fides et charitas, p fidem enim inserimur xto, dum desideramus in ipso inveniri, ut in ipso habeamus justiam dei p fidem Phil. 3:9 esurimus ipsum et sitimus p ὁμολογίαν in formulam foederis graae ipsi nos subjicimus, et ita recipimus testimonium dei de ipso, q va sit in ipso, et obsigna q deus verax sit Joh: 3. et 1. Joh: 5. q autem ita credunt et recipiunt testimonium dei de ipso, et cupiunt in xto inveniri, ut participes sint mortis et resurrectois ipsius, n pnt n in ipso censeri, qa id oe faciunt sedm verbum et mandatum ac stipulaoem dei, qui xtm offert et postulat, ut cum ipso in xto reconciliari velimus 2. Cor: 5. deus autem cum verax sit, fieri neqt, ut frustra qs testimonio ipsius credat, illiqz obediat, hinc illis fidem reputat in justiam Gen: 17. et Rom: 4. ita tum actualiter st in xto, qui ante jacta mundi fundamenta in ipso electi erant, et porro dum p fidem ipsi adhaerent, et p charitatem se illi uniunt, et magis magisqz student se insinuare in eus favorem, ut ex plenitudine ipsius accipiant graam p graa, manent in ipso, eodem enim modo q st in ipso, manent et in ipso, ita ut hoc manere in xto dicat pseveriam in fide, charitate, bonis opibus q Sera vocat alias, illi adhaerere oia sua Ps: 63. unde Apli hortant ut q stant, videant ne cadant, et qa fide stant, ut caveant ne p infidelitatem effringant ex xto ut vite 1. Cor: 10. Rom: 11. et ut psequantur sanctificaoem et pficiant in timore dei Heb: 12. 2. Cor: 7. v. 1. ut retineant q habent, ne qs illis coronam eripiat, et ut vincant, et eo fine induant πανοπλίαν dei, ut oibus pactis stare point Apoc. 2. et 3. Eph: 6. qsqs enim pseveraverit ad finē usqz salvabit, ita ut n sufficiat incipe, sz consummandum sit

et

et misera sors sit eorum, q dum manum aratro admoverunt, retro respiciunt, et q̃ndo cum uxore Lothi exierunt ex Sodoma, ajos oculumq eo iterum convertunt cum dema mundum diligentes, de talibꝰ dicit Petrꝰ, q melius ipsis eet viam veritatis n̄ cognovisse, q ex cognita retroverti, et comparat cum Sue revertente ad volutabulum cœni, et cane revertente ad vomitum suum 2. Epla cap: 2. v. 20. unde in Epla ad Heb: cap: 6. v. 4. grave judicium intimatꝫ ijs, q postq semel illuminati fuerunt etc. iterum recidunt et Apostatæ fiunt, hinc & xtꝰ merito adhortatꝫ, ut in ipso maneant, et reipsa ostendant id q Petrꝰ supra dixerat, quo ibimꝰ, tu verba væ ææ habes, q enim illum deserunt, eos deserit, ss 6 q in ipso manent, in ijs ipse manet, et hæc ē pmissio, q addit, ut eos efficacius excitet, et ego in vobis sc. manebo, qõo xtꝰ maneat et sit in ijs q in ipso st et manent p fidem et charitatem, fle ē illgere ex nãa xti eꝰq officio sc. ille manet in fidelibꝰ, et ē in ijs p Spm suum p quem in ipsis vivit Gal: 2. v. 20. ita ut ipsorum cogitaões, desideria et facta moderetꝫ et regat. Est in ipsis p fructꝰ mortis et resurrectois suæ, q̃ndo ipsis et dat et conservat fidem, spem et charitatem; manet in ipsis q̃ndo illos obsignat p Spm ad spem væ ææ, illos consolatꝫ, gaudio replet; manet in ipsis, q̃ndo ipsos potia sua et suo consilio ducit, donec assumat in gloriam, atq ita q̃ndo ipsis suppeditat oia ad vam et pietatem neria, et fit in ipso fons salientis aquæ in vam æam, ita ut parabolæ huic convenienter loq̃mur, q̃ndo ipsis continuo suppeditat succum vitalem, ut point fructꝰ ferre ad Dei gloriam, aliorum ædificationem et ppriam consolaõem ac salutem.

Et

Cap: 15.

Et ideo ea raõe id magis confirmat, et simul ostendit q̄ necessarium sit ut maneant in ipso, q̄a ut palmes n̄ nisi in vite, ita neq; ipsi nisi in Xto fructum ferre point; Certè palmes à vite accipit oem succum p̄ poros p̄ quos submittit ille, et q̄ primum ab ea separatus ē, arescit, ita et q̄ n̄ ē in Xto, fructus ferre neqt in ipso, siqdem hoo naa ē, ut visum ē Joh: 3. caro ex carne, et ut tum Scra, tum expia qq; docet, ineptus ad bonū et cogitandum 2 Cor: 3. ad recipiendum et ea q̄ spus st 1. Cor: 2: 14. ad subjiciendum se legi dei Rom: 8: 7. qeqd in ipso boni ē fructus meriti ē, et opus Spus eus, hinc ut visum cap: 3. ut poit ee subditus Xti ex aqua et spu regrari debet; unde et oia bona opa fructus Spus Xti vocant Gal: 5. adeo ut q̄primum qs Xtm deserit, q̄ va fons unicus ē, n̄ poit n̄ vam pdere, et tq. palmes extra vitem are-scere, unde Scra oia bona et dona dei deducit à merito Xti et eo reducit, siqdem in ipso donant nobis oia q̄ st ad vam et pietatem neria 2. Pet: 1: 3. ut npe point, qmdm illic ē in sqq. in fide virtutem exercere et reliqua q̄ illic sequunt, qoo vult, ut de suis viribus tenuiter sentiant, de Xto magnificè, utpo-te ex cujus plenitudine accipienda sit graa p̄ graa cap: 1.

Et hoc plenius confirmat, qndo id ppius ad se transfert, dum se vocat vitem, discipulos palmites, et inde concludit, manentem in se ferre multos fructus, addita raõe, q̄a nil si-ne se facere poe, n̄ manentes in se exarescere, ejici et in ignē conjici dicit ut comburant V. 5. et 6. qoo se vitem vocet vi-dimus V. 1. ut sit npe vitis vera in qua sint veri palmites, q̄ inde accipiant veram vam, ferantq; veros fructus, hoc ē, se vitæ dijæ eo ipso fontem dicit, et caam oium eorum q̄ vere fa-ciunt ad gloriam dei et houm salutem, qoo autem ita sit vitis illgi debet tum ex naa, tum ex officio Xti, n̄ tm hoo, ss et deus ē

V. 5.

ut

ut supra visum, hinc & oia p ipsum st, et ipse ē vā ac lux hoīm ipse ab initio fecit oia, hodieq conservat, et inr illa hoem, atq ut in ipso sit, vivat et moveat, et ab ipso habent vām, halitū et oia Act: 14. et 17. conf: Joh: 1. Verum raōe officij impr. ē Vitis vera qa hoībꝰ mortuis in pecco et alienatis à vā dei, atq ita à spe salutis restituit vām, et factꝰ ē salutis caā pfecta et oium eorum q ad salutem requrunt, factꝰ enim ē illis Sponsor et Mediator, q illorum pecca expiaret, illosq deo reconciliaret, q fecit ut Sacerdos se ipsum offerens ut hostiam p pecco et sanguinem suum effundens in remissoem peccorum, ita ut Aplꝰ illum traditum dicat in mortem pp pecca nra et resuscitatum ad justificaoem nram Rom: 4: 25. et quos ita lytro redemit sibi eos sibi emit Act: 20. 1. Cor: 6. etc. ut sint pplꝰ peculij ipsiꝰ, Zelotes in bonis opibꝰ, hinc meritꝰ ē illis spm suum p quem regrant et sanctificant, et ita in ipso fiunt dijae naae participes 2. Pet: 1. qōo utiq veram Vitem se ostendit dans vām palmitibꝰ suis, et dum p illum Spm suos qq docet, et potia sua illos defendit ac tuet atq ita conservat in vera vita, in fide et charitate, et ita ipsis fit et sapia et justia et sanctificaō et plena redemtio 1. Cor. 1. v. 30. via, veritas, vita, ut p ipsum poīnt habere accessum ad Patrem Joh: 14: 6. et ut ex ipsiꝰ plenitudine accipiant graam p graa; Veram Vitem se ēē ostendit, et ostendet plenisse, qndo in ipso, et cum ipso plene glorificabunt et accipient vām beatam.

Illos & qndo palmites vocat, notat, q sint veri qq palmites, participes verae illiꝰ vae, neq enim xtꝰ eēt vitis, nisi haberet palmites, non eēt Sponsor nisi reorum in se reatum suscepisset et p ijs solvisset, n eēt Mediator, nisi reconciliasset eos Deo, n eēt Sacerdos, nisi haberet p qbꝰ obtulisset, et quorum

pecca

Cap: 15.

pecca expiasset, non eet Rex, nisi haberet pplm peculij, non eet caa vitæ, nisi haberet spm væ et illum daret, ac p eum ad vam æam regraret. Igr electi in ipso, ipsi dati, p ipsum redemti et emti, p Spm eg regeniti, illuminati, sanctificati, justificati, illi in quo st palmites eg, qa st unum cum ipso, ipse in illis, illi p ipsum vivunt Gal: 2: 20.

Hinc E p. q conjunctio palmitum cum Vite, et Vitis cum palmitibg sit caa væ et fructuum in palmitibg, unde merito concludit xtg, illos fructg ferre, q in ipso, et in qbg ipse maneat, q in ipso sint et maneant p fidem et charitatem vivam et opantem, in qbg ipse manet p Spum suum, q e Spg væ, Spg fidei, charitatis et ois boni opis, inde enim nerio seqt fructg et qdem multg, neq enim pnt vera fide recipe testimonium dei de xto, q va sit in filio, nisi væ illig participes fiant, et ipsum credere jam includit velle bonos fructg ferre, et in se continet charitatem, q e veræ obediæ virtutisq fons, et in qbg e xtg p Spm, in illis opat Spg vi meriti xti, illi igr in xto donant oia q st ad vitam et pietatem neria, ut fiant dyæ participes naæ, et in ipsis oes virtutes abundent et n relinquunt otiosos et infrugiferos 2. Pet: 1: 2. usq ad 8. illi replent fructibg spg q recensent Gal: 5: 22. Eph: 5: 9. et alibi, ita ut merito xtg loquat de multo fructu, qa et constas e fructg illorum Ps: 1. et varig e p raoe variorum officiorum circa deum, pxum et res quascunq, et p vario hois statu ac conditoe, in qbg oibg explorant q sit vltas dei, ut eam facere point ad dei gloriam, aliorum ædificaoem et priam consolaoem.

Confirmat hoc raoe, qa inqens, sine me nil potestis facere, qoo indicat hois ex se ipso impotiam, et meriti ac spg sui

vim

vim atq efficaciam, certe hoc Scra et expia testantur, hoem ex se ineptum ee ad oe bonum, pclivem ad oe malum, adeo ut oes destituantur gloria illa et gloriaoe q deberent habere apud Deum et sint ὑπόδικοι rei, adeo ut nemo sit justus q faciat bonu etc. ut plixè docet cap: 1. 2. etc. Rom. et p totam Scram, tales q q boni st facti, et boni aliqd pnt, id p graam dei st et pnt 1. Cor. 1 et nil haberent nisi id accipent 1. Cor: 4. velle et pficere à deo e, Phil: 2. deus autem n nisi in xto gratiosus et misericors e, et ut vidimus, xtus factus e à deo justia, sapia, sanctificao et redemtio, et oia 1. Cor: 1. Rom: 8. v. 32. ita ut oia q st ad vitam et pietatem neria in ipso dentur ex vi meriti eus, et p Spm eus, unde rectè dicit xtus, sine me nil potestis facere ex nil q verè bonum sit et vocari mereatur, multa enim faciunt hoes extra xtm, ss qcqd faciunt id oe malum e, qcqd enim n fit in fide, peccum e, qcqd n fit in noe dei et xti, id n placet deo.

V: 6. Addit itaq piculum in quo versentur, q in ipso n maneant, npe q sint pjiciendi etc. v. 6. illi qbus immanet piculum istud, st q n manent in xto, atq adeo caa mali imminentis e n manere in xto; q qd sit, ex prioribus fle illgi pt, npe n perseverare in fide in xtm, in charitate et studio bonorum opum, sine his enim nemo e in xto, et an qs in xto sit, id indè Scra judicari vult, si Spu xti agatur, hoc verò indè, si fructus Spus in ipso repiantur, et si sedm spm ambulet, et concupiscias carnis mortificet uti videre e Rom: 8. hinc Aplus docet, fundamentum dei firmum stare, et habere hoc sigillum, deum nosse suos, et desistendum ee ab impietate illis q nominant noen xti 2. Tim. 2. 19. Ipsum piculum e v potius psentissm malum, q inde oritur, e in-

star

Cap: 15.

star infrugiferorum palmitum abjici s. extra pjici, exarescere, colligi, in ignem conjici et comburi, solent enim agricolæ inutiles palmites resecare et amputare, uti ℣. 2. jam Xtus dixerat, qa inutiles st ad illum finem ad quem vitis plantatr, et impediunt alios palmites, ut fructum debitum n ferant, abjicit autem deus ita Pseudoxtianos, tum judicio suo, quo illos p suis n agnoscit, tum qndo illis n suppeditat ea q fidelibus addixit, tum qndo facit ut v separentr à fidelibus, et p fratribus n agnoscantr, ut ubiqs Scra hoc docet et jubet, ut si qs frater nominetr, et indignum se pbeat ope p fratre n habeatr, v ipsi se separant, v deniqs qndo in morte et impr. in ultimo judio eos pjicit, et à coetu fidelium beatorum et electorum excludit ut ita n point stare in congregatione justorum ut e Ps: 1.

Secundum e q exarescant, hoc ex ipsius rei naa p. cum enim palmites vitalem succum habeant à vite, extra illum exarescunt nerio, qa itaqs extra Xtm ut vidimus nil boni qsq facere pt, et caa ois salutaris e tum meritum, tum Spus Xti, fieri neqt, ut q à fonte vitæ separati st, et carent spu væ, vitam et opaoes vitales retinere point, tales nerio immoriuntr et fiunt arbores bis mortuæ ut Judas loqtr; e enim exarescere nil aliud q carere influxu illo Spus vitalis quem Xtus ut caput diffundit in membra sua, q cessat in membris qndo cum capite n amplius conjuncta st vid: Col: 2. ℣. 19.

Tertium e colligi et in ignem conjici, atqs ita comburi, collectio illa fit qndo separantr à reliqs fidelibus v in hac v in futura vita, et suus illis locus assignatr, in ignem conjiciuntr, qndo v malæ consciæ expiuntr dolores et anxietates, v patiuntr ipsum

exitium

exitium à dei gloriosa potia in inferno, q adumbrari solet p igne, ut ita doloris magnitudo exprimat, q multis verbis pponit Aplus Rom: 2. ita ut ardere nil aliud sit, q sentire arctissos dolores, eosq aos, unde ignis vocat q n extinguat Marc. 9. ut hic illud dicat, q alias ubiq inculcat, npe q arbores palmites n ferentes fructum, exscindant et igne comburant Matt: 3. v. 10. et 7. v. 19. hoc e, q q n credunt in xtm, sup illos maneat ira dei ut vidimus cap: 3. hoc e is sentire debeat fructus pecci sui, q n pnt ee alij q poena, et haec n alia q sensus doloris, siqdem ut felicitas consistit raoe et Scra teste in pfecta latia, ita miseria in summo dolore et tristia, et hoc judicium discretois, quo separant pij et impii, triticum et Zizania, palea et frumentum jam Johannes Baptista annunciaverat Matt: 3: v. 12. et xtus in parabola Matt: 13. v. 38. et seqq.

v. 7. Uti vero mxa mala exspectanda erant n manentibus in xto, ita mxa bona manentibus in ipso, ut docet v. 7. pmittit enim talibus, q accepturi sint q petant; qd sit manere in xto, aliquoties vidimus, npe p fidem et charitatem, veramq pietatem illi adhaerescere, et hoc xtus hic egregie explicat, qndo docet, illos in se manere, in qbus verba sua maneant, hoc convenit cum eo, quod supra docuit cap: 14. v 21, 23, et 24. npe q is ipsum amat, q servet pcepta eus et sermones, s. ut hic e verba, idem enim e in aliquo manere, v ab aliquo servari, xtus enim n recipit, nisi qndo credit in noen eus ut e cap: 1. v. 12. noen eus verbo manifestat in q e testimonium, ipsiusq psona, officio, beneficijs, dignitate regno etc. Igr ut talis, qlis in verbo describit recipi neqt, nisi credamus ipsu ee, ut Salvatorem nrum, ita et dnum, atq adeo nisi q pcipit

facere

Cap: 15.

facere velimus, atque ita in veritate ipsum Dnum vocare ut est 1. Cor: 12. itaque quisque verbis eius obedit, eaque in corde bono servat ut secundum, ut secundum ea tq. normam instituat vitam et actiones suas is Xtm habet manentem in se, et is in Xto manet, qa juxta formulam foederis gratiae illi propositam foedus imo conjugium cum illo contrahit, tale quale prolixè describitur Eph: 5. et haec ratio est cur tam seriò ubique Apli et oes viri Dei commendaverint studium verbi Dij, et cur fideles tantopere illud amarint spr, et in eo deliciati fuerint, et cur beati praedicentur qui legem dei meditentur die ac nocte vid: Ps: 1. et 19. et impr. 119. 1. Tim: 3. 1. Joh: 2. hinc nil illis addi, nil illis demi debet uti videre est Deut: 4. v. 2. et Apoc. 22. v. 19. et ratio cur Judaei Xtm non recipent, erat, qa verbum dei non habebant in se manens Joh: 5. v. 38. ut illi planè aberrent, qui Spm Xti sibi arrogant sine verbo Xti.

Et quis inde fructus exspectandus sit quoque amplius simul docet Xtus sc. hic ut quicquid petituri sunt, id futurum sit; petere est proprie aliquid, quod desideramus ab eo in eius potestate est, rogare, et quidem ita, ut illud nobis indebitum sit, et donatio eius pendeat ab eius liberalitate, ita ut necesse sit in precibus, ut cognoscamus bonum illud quod petimus, et tum potentiam, tum benevolentiam eius à quo petimus, utque illud desideremus vere, et eo modo petamus quod conveniat petenti, et illi à quo petitur, itaque circa omnia ea quae bona sunt et tamen in nostra non sunt potestate, impr. quae sunt in potestate dei locum habent preces, maxime autem circa vera bona, x ea quae sunt ad vitam et pietatem necessaria, in compendio q. Xtus ea complexus fuit in oratione dnica, propterea p. d. deus rogandus est, siquidem ab eo solo provenire possunt, et unicè ab eius gratia, benevolentia et misericordia pendent, et sunt homini, maxime peccatori indebita, possunt autem peti,

vel

vel solo desiderio, v̄ verbis qq, Xtus hic illimitatè loqtr de oī eo q petere poterant sc in fide et scdm verbum dei ēgq vltatem, et pmittit hoc ipsis futurum, x deum id ipsi largiturum, ita ostendens deum et pōe et velle dare oīa ad vitam et pietatem neria, attamē ne hic aberremus, observandus ē nexus inr hanc pmissoēm et condiōem, qsq adeo modus, q peti debeant ut accipiantr, sc. q manēt in Xto, et in q manent verba ēus, illi si petunt accipiunt npe ut supra cap: 14. v. 13 et 14. dictum fuit, qcqd petunt in nōe Xti et ad gloriam Patris, atq ita scdm verbum Xti in fide de q illic actum fuit, neq enim accipimus si petimus in concupiscijs nris Jacob: 3. v. 1. et q petunt in fide et scdm verbum dei, illi nil petunt nisi cum submissōe sub vltatem dei, et q petunt eo fine, petunt ut deus glorificetr, et ipsi sint beati in commuōe dei, et in eo exaudiuntr, et tum qndo videntr res pter votum fluere, nam illa qq ipsis debent cooperari in bonum Rom: 8. et ita p contraria q. fiunt desideriorum suorum compotes et exaudiuntr, qndo n̄ videntr exaudiri, deus enim n̄ pt destituere filios suos, n̄ pt n̄ pmissōes suas implere, et id oē q datr petentibus dari pp meritum Xti, eo ipso innuit Xtus, qndo dicit, accipietis, v̄ fiet vobis, si in me maneatis, ut illgant commuōem sui ēe commuōem cum fonte oīs boni.

V: 8. Ut verò fortiter et efficaciter illos moveat, ut tq. palmites boni multum fructum ferant, et eo fine petant dei auxilium illudq exspectent, ostendit raōem, cur sint bona opa facienda, eorumq finem, atq adeo finem qq dyorum beneficiorum inqens v. 8. in eo glorificari Patrem suum, simul ut tum illi multum fructum ferant, q in re consistit glorificaō Patris, aliquoties supra dictum ē, npe in eo, ut qdm loqtr Xtus cap: 7. v. 6. ut manifestum fiat nōen ēus, et agnoscatr, colatr ac celebretr x ut patefiant et enarrentr virtutes dei uti ē 1. Pet: 2.

v. 9.

Cap: 15.

v. 9. nam noēn dei et gloria dei ē unum idemq; Exod: 33. et 34. ut E. G. q̄ndo deꝰ demonstrat, agnoscit, celebrat ut sapientissꝰ potentissꝰ, bonꝰ, justꝰ, sanctꝰ, verax etc. tum glorificat, idq; fit vel verbis v̄ factis, unde jam p. q. hic in spēe dicit, q. Pater glorificet si xtiani multos fructꝰ ferant, si memores simꝰ, q̄d sit frūm ferre, npē facere officium circa deum, pxūm, nos ipsos, res q̄lescunq;, ut antea visum, tales glorificant deum q. multos fructus ferunt, qa illi deum debitè cognoscunt, æstimant deum, deiq; virtutes q̄ntm pote imitant, eas enarrant et student deum ita glorificare cpre et spū, certè q. deum amat supra oīa, ille gloriam illam deo dat, q. sit summum bonum q. illi studet obedire in oībꝰ, is dat ei gloriam summi dnij, et ita porrò, qsqs ullam virtutem dei constituit normam actoīs suæ, suorumq; desideriorum, illam eo ipso glorificat, qsqs se et oīa ē agnoscit dei pprietatem, illisq; studet uti scdm dei vltatem, deum iterum glorificat, hinc Aplꝰ vult fideles repleri fructibꝰ justiæ p. J. xtm in gloriam et laudem dei Phil: 1. v. 11.

Et tales dicit ēē discipulos suos, ita ut hic sit Character verorum xti discipulorum, ferre multos fructꝰ x studiosum ēē oīs boni opis, et deum xtmq; glorificare, pxūm ædificare, seq; ipsū ad pietatem et oēm virtutem exercere, et tum pcepta xti, tum explm eꝰ constituere suæ uti cap: 13. v. 13. 14. 15. 16. et 17. et docuit, eo fine enim in disciplinam se discipulꝰ tradere debet ut et rectè judicare, et scdm rectum judicium rectè opari poīt; Inutiles st discipuli, q. n pficiunt ad cognīoem et amorem veritatis, et q. Auditores tm n factores st, impr. vero discipuli unius illius doctoris et pceptoris xti ut ē Matt: 23. v. 8. 10. id revocare ad aīum debet, siqdem xtꝰ ita doctor sit, ut loqt tq. ἐξ 8.

βίαν

βίαν habens, et docendo percipiat, unde Ps: 1. cum meditatione continua verbi dij, fructus tempestivi conjunguntur, et dixerat Xtus cap: 13 v. 17. si hæc nostis, beati estis si facitis illa.

v: 9. Non percipit autem tm et docet qd faciendum sit, sed rationibus perstantissimis movet simul, quando illis proponit amorem Patris et suum, et ita ad amorem quoque hortatur, eademque opa ostendit, quam sit verum principium et verus modus obedientiæ, amor npe v. 9. et 10. Primo e. docet se à Patre amatum ee, tum se illos amasse, et deniq ad permanendum in amore suo hortatur, et quo id fiat, docet. Pater Xtm amavit, quod si referamus ad naam Xti dyam, nil aliud notat, quam per unitatem personarum distinctarum eas essentialr se mutuo amare, si secdm Oeconomiam, quod illi dederat opa ea perficienda per quæ glorificandus e ut Deus, ut vidimus cap: 5. v. 20. et seqq. et cap: 3. v. 35. si de naa huaa, amavit Xtm, dum illum dignatus e facere hoem sanctum, qui et sacrificium propitiatorium pro fratribus suis ad gloriam dei, et ita quando totum Xtm gloria et honore coronavit, et regnum illi disposuit Luc. 22. v. 29.

Sed suum quoque amorem erga illos illis proponit, quando addit, quod ipsos dilexerit, amore sc. benevolentiæ, dum voluit illis ad summum benefacere, nam et quod Deus amavit, quando voluit exeq misericordiam deitatis miseri peccatoris sponsor fieri et redemtor ac Salvator s. Βωτὴρ, et quando voluit in carne manifestari, ut eam offerret in hostiam pro peccatis, in remissionem peccatorum pro electis suis, illisque fieri sapientia, justitia, sanctificatio redemtio et omnia 1. Cor: 1: 30. Rom: 8: 32. 2. Pet: 1. v. 3. et 4. quod amor conspicuus quoque fuit in huaa naa, quæ promta quoque fuit ad patiendum, et in eo se voluntati dei subjecit, etsi grave et fieri καταρὰν, et à deo deseri, imo sentire vim iræ eius, unde Xtus ostendit, naam quidem suam abhorrere

horrere à tantis malis, attamen se id velle q velit deus Matt: 26. v. 39. et illum amorem impr. Aplus commendat, eo q pro hostibus peccoribus mortuus sit Rom: 5. et hic dicitur talis amor summus esse v. 13. conf. 1. Joh: 3. v. 16. et quos ita amaverat in mundo et è mundo, illos ad finem amavit ut ē cap: 13 v. 1. Cap: 15.

Hinc & merito illos hortatur, ut maneant in amore suo, dupliciter hoc intelligi potest, ut v intelligatur de amore Xti erga hoēs v hoūm erga Xtm, ut sensus sit, v facite ut meo amore fruamini spr, v perseverate in amore erga, Uterque sensus commodus ē, et constat forte, ut utrumque simul complectamur, siquidem fieri n pt, ut qs perfruatur amore Xti nisi illum amet, ut supra cap: 14. v. 1. vidimus, v ut illum amet et n ab eo ametur, ut ē ibidem; Itaque manere in amore Xti, q ille nos amavit, nil aliud ē, q oē studium adhibere, ut certi de eius erga nos favore et amore; in ea enim certitudine consistit vera felicitas et tranquillitas aī in hac vita, et st eius amores amabiles p vino Cant: 1. Xti enim amore frui ē possidere oīs boni oīsque felicitatis caām; Itaque hac raōe Xtus ostenderet, q debeat esse summa desideriorum nrorum, q tendere oē studium, sc. ut certi simus nil nos separare poē ab amore Xti, atque ita ab amore dei in Xto ut ē Rom: 8. Verum enim verò qs pt eo contendere alr q amando Xtm, et perseverando in amore eius, eum glorificando cpre et spū, preceptaque eius observando, hoc enim modo se amari velle, statim addit, et aliquoties cap: preced: docuit, et in hisce incepisse n juvat nisi perseveretur, qsqs enim perseveraverit ad finem usque, salvus erit Matt: 24.

Et hinc ē q ostendat modum q poīnt manere in amore suo, npe si observent precepta sua v. 10. q explo suo confirmat V: 10.

mat ibid: si inqt, pcepta mea servabitis, manebitis in amore meo; qd sit pceptum, qd illud servare, in anteced: vidimus cap: 14. v. 21. et 23. npe pceptum ee sentiam obligantem ad aliqd faciendum v n faciendum pp autoritatem eius q pcipit illud aut vetat, quae autoritas legislatoria fundatur in potia servandi et pdendi, et in pprietatem q habet in eum cui aliqd pcipit, unde jus in illum nascitur; xtus & habet pcepta, qa rex et dnus e et qdem unicus 1. Cor: 8. v. 6. Phil: 2. v. 9. 10. et 11. qa n tm nos fecit et conservat ut q deus e, ut vidimus cap: 1. sz et qa nos redemit ut vidimus cap: 10. cui ppea oe judicium e traditum Joh: 5. impr. qndo glorificatus ea gloria fuit, q habuerat ante jacta mundi fundamenta, ut videbimus cap: 17. pcepta & impr. st ea, q pcipit in Eglio, et q fluunt ex beneficio redemtois, q nos obligat ut illi, q p nobis se obtulit, nos qqs vicissim offeramus p cultum raoale eumqs cpre et spu glorificemus Rom: 12: v. 1. et 1. Cor: 6: 19. 20. servare & illa pcepta e scdm ea cogitaoes, desideria, dicta et facta, et ita totam vitam componere dignam Eglio, vocaoe, spe sua, deo et xto, idqs ex toto ajo et constanter.

Ejus fructus e manere in dilectoe xti, hoc modo ostenditur amor erga xtm, hinc addit, si servabitis, manebitis in amore meo, neqs enim ut jam antea vidimus, xtm amare pmus nisi eum amemus n tm ut Salvatorem nrum et Sacerdotem, sz et ut deum, dnum et legislatorem, judicem et regem, et ut talem amare n pmus, nisi eius pcepta servare velimus, ea n servando, abnegamus et violamus eius jus in nos, et dominium et judicium et autoritatem atqs Majestatem, atqs ita eius gloriam, qoo revera eum odio habemus, dum illum id ee nolumus q e, et n pt n ee v pcepisse nolumus q pcepit et n potuit n pcipere, itaqs ea raoe, qntm in nobis e, illum

oppu-

Cap: 15.

oppugnamus, hinc is demum eum amat, qui præcepta eius servat, et in veritate illum vocat Dnum suum, quod nemo facere potest sine Spu eius 1. Cor: 12: 3. et talis est uti perseverat in amore erga Xtum, ita manet in amore Xti erga ipsum, non potest enim non amare et honorare amantes et honorantes se, imo quia nemo id facit nisi per Spm eius, hinc eo ipso patescit, quod talis sit membrum Xti, et quod Xtus ipsum prior amaverit, et adhuc amet ad finem usque, eademque potiora, quæ illi fidem et charitatem dederit, et legem suam cordi eius inscripserit, eum in fide, charitate et obsequio conservet ad salutem 1. Pet: 1. v. 5. conf. quæ dicta ut alibi, ita cap: 14. v. 21. 23.

Confirmat autem quod dixerat explo suo, quamdm Ego inquiens præcepta Patris mei servavi, et in amore eius maneo, aliquoties videmus in superioribus Xtum locutum esse de missione à Patre, de mandato quod acceperat, de promtitudine sua faciendi voluntatem Patris, adeo ut hoc cibum suum vocaret cap: 4: 34. et notavimus hoc niti eo quod secundum divinam naturam Xti sit certa Oeconomia inter tres personas divinas, secundum quod Pater exerceat jus deitatis, et consideratur tq. judex, filius ut misericordiam, et consideratur ut Sponsor et Mediator, eaque de causa sit servus impr. quando in carne manifestatus fuit, ut in illa gloria perficeret voluntatem Dei de salvando peccatore per hostiam cpris sui ut videre est Ps: 40: 7. et seqq. conf: Heb: 10: 5. et seqq. Igr omni modo servavit præceptum Patris, et quoad divinam et quoad humanam naturam, quod fecit promtam ad obsequium usque ad mortem crucis, ut est Phil. 2: 8. adeo ut peccatum in ipso inventum non fuerit 1. Pet: 2: 22. ex

Es: 53.

Es: 53: 9. et 1. Joh: 3: 5. unde dicitur ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν Heb: 7: 26. ea ratione nobis exemplum prebuit obedientiae vide 1. Pet: 2: 20. et 21. et utique debemus similes esse Christo, ut ostendamus, nos capitis illius membra esse, et idem sentire ac velle quod voluit Christus Phil: 2: 5. 1. Joh: 2: 6. ut ita imagini primogeniti eius similes simus Rom: 8. non quod nos possimus esse absque peccato, sed ut tamen illum imitari velimus et magis magisque resipiscere ab omni peccato, et omni virium contentione contendere ad perfectionem et perficere ita sanctificationem in timore dei 2. Cor: 7. v. 1.

Et uti obedientiam suam proponit in exemplum, ita fructum obedientiae illius ut causam moventem, ea enim ratione se dicit manere in amore Patris &c tum demonstrare amorem erga Patrem, et eius gloriam, tum amari à Patre et ab eo glorificandum esse uti aliquoties vidimus tum huius cap: v. 9. tum cap: 5. v 20. et 12. v. 23. et 28. unde Phil. 2: 6. et seqq illa duo conjungunt, et ostendit, quod postquam obediens factus fuerit, glorificatus quoque fuerit, ut inde sit manifestum, eum qui cum Christo Patrem amat, illique obedit, cum illo quoque à Patre amandum et glorificandum esse.

v: 11. Et ut fortius adstringat ea omnia, ostendit, quis horum finis et fructus sit v. 11. nempe quod locutus illa illis fuerit, ut gaudium sui in ipsis maneat, et gaudium ipsorum impleat; illa quae locutus fuerat, non sunt ea quae antecedunt in serie illa sermonum Christi, ultimis vitae eius temporibus habitorum, non omnia quae unquam locutus fuerat, omnium debet esse idem finis et fructus, et hinc de omnibus illud intelligi potest, ita tamen ut speciatim referri possit ad ultimos sermones, quae variis de rebus monebant illos, et in compendio

esse

Cap: 15.

et Cpcipua religois xtianæ capita ut ex . . . . . patebit com-
plectebant, atq ita veri et æi gaudij tum caas, tum condi-
toes, oemq raoem exposuerant, qa in illis de suo amore, de
amore Patris, de opaoe Sp: S. de trium unitate et dis-
tinctoe, de xti morte et redemtoe p illum, de resurrectoe
ascensoe in coelum, de electorum et fidelium cum xto com-
muoe, de fide, charitate, bonis opibq, de va et felicitate
æa etc. in ijs locutq fuerat, uti in Cpcedentibq vidimq.

Horum Ex nunc ostendit finem et fructum, finis e gaudiu
xti in ipsis, ut npe illud maneat, poet, si hæc verba sola
spectent ita illgi ut sensq sit, ut gaudium meum, eq ego npe
caa sum, in vobis ut subto maneat, hoc e ut gaudium xti-
anum in vobis pseveret, verum cum distinguat et vrum
gaudium impleat, magis commodum e, ut primum membru
illgat de gaudio xti sup suis, alterum de gaudio discipu-
lorum, et sane uti xtq illos amabat, ut in antecedentibq
dixerat, ita utiq n poterat n ipsorum qq bono gaude-
re, nemo enim n lætat felicitate eq quem amat, et cum
xtq sit fidelium caput, gaudet membrorum suorum psperitate,
cum sit Ecclia sua Sponsq, p.d. lætat Sponsæ suæ felicita-
te et psperitate uti videre e Eph: 5. Es: 62. et in Cant: ubiq
ut et Ps: 45. et cum Angeli in coelis delectent conversoe
peccoris Luc: 15. qdni Archangelq ipsorum dux et caput ea
lætet, unde ipse deq ubiq ἀνθρωποπαθῶς dicit v tristia
v lætia affici, ubi pplq eq v bene v male agit, et ita
monet Aplq Eph: 4: 30. ne qs Spm S. tristia afficiat, etsi
enim deq et ita xtq qq sedm dyam naam n point passoi
illi q gaudium vocari solet, et orit v ex fruitoe v ex spe
boni alicq obnoxiq ee, gaudet tn qt. pbat et acqescit in

eo

eo, q hoēs faciant sedm vltatem ipsiꝰ, in q̃ntm in ijs ē aliq̃
similitudo dijæ naæ et imitaõ atq ita glorificaõ dijarum per-
fectoum, et quoad huaam naam uti affectum amoris, ita gau-
dij qq capere poterat xtꝰ, hinc & cupiebat ut ita agerent, ne
q̃ ipsorum actoē offenderet et tristaret ∴ ut benè agerent, et
ita benè ipsis eēt, si tn ita qs illgat, et verba illa ut ea
capiat de gaudio discipulorum, sensꝰ minime malꝰ inde
exurgit, et tum ita construi deberent, ut priꝰ membrum ill-
gat de gaudio ꝓsenti, posteriꝰ de futuro, atq ita de gaudij
complemento ac ꝑfectoē, tum in statu graæ, tum impr. gloriæ,
et ita tum xtꝰ id vocaret gaudium suum eo sensu q cap: 14:
v. 27. locutꝰ fuerat de pace sua ∴ eꝰ ipse caa erat, q erat
in ipsiꝰ commuoē, et spualis erat, atq ita pax dei, ita
gaudium suum hic vocaret id, eꝰ ipse sit caa, q oriat ex
ipsiꝰ commuoē, ex possessoē v spe bonorum ꝑ ipsum parto-
rum, q sit spuale, gaudium in deo n in rebꝰ hꝰ mundi et
carnalibꝰ, q tale sit q gaudeant ijs rebꝰ qbꝰ ipse gaude-
ret, atq adeo in q habeant similitudinem cum ipso, et hoc
gaudium ēt q̃sivit xtꝰ, siqdem cum amavit ipsos, voluit
ut beati eēnt, atq adeo ut lætia et gaudio vero ac solido
ꝑfunderent in graa et gloria, nam inr bona regni eꝰ ē et
gaudium ꝑ Spm S. Rom: 14. et Aplꝰ hortat fideles ut spr gau-
deant in dno Phil: 4: 4. imo seqq verba satis docent, xtn
gaudere et lætari, ut ita loquar ipsorum gaudio et lætia, et
ipsorum gaudium ē q. suum gaudium, q̃ndo ostendit se id
agere ut ipsorum gaudium compleat, gaudium enim uti
orit ex fruitoē v spe boni, ita ꝑfectum gaudium ēē nequit,
nisi q oriat ex ꝑfecta fruitoē ꝑfecti boni, atq ita boni

summi

summi, hinc nullum gaudium pfectum ē, nisi in deo bono sumo, atq ita in xto, p quem reconciliamur cum deo, imo q ipse deus ē, nullum nisi in pfecta et beata commuōe triunius dei in coelis, qndo unum erant fideles cum Patre in filio p Spm et deus in ijs oia erit Joh: 17: 23. Ps: 16: 17. 1. Cor: 15. Col: 3. illic demum erit satietas gaudij, qndo totus hoo quoad mentē et corpus pfectus erit, et nil illi deerit ad pfectam felicitatem, et utiq tale gaudium suorum xtus intendit, sine eo enim n fuisset pfecta salutis caa, n fuisset fons verae vae et vera va Ps: 36: 10. Joh: 1: 4. hinc ē officia oia, q xtianis inculcant debent ducere tandem ad hoc beneficium, fidei enim finis, adeoq et spei et charitatis ē salus ajarum aa, atq adeo pfecta et inrminabilis laetia, innuit tn xtus hoc gaudium n statim pfectum ee, et magis magisq compleri ac pfici, hinc saepè legimus de tristia fidelium, ut constanter gaudere point in deo et solidum gaudium; pseverare debent constanter in fide, spe et charitate, ut habeant certa argta spr qbus point psuasi ee, et dei et xti amore et favore, hoc ē, debent ut xtus hic docet manere in amore xti, et servare pcepta eus, ut sc. ita hic point in xto exultare in fide et spe, gaudio ineffabili et glorioso ut ē 1. Pet: 1: 8. donec reportent finem fidei, salutem ajarum suarum ut ē ibidem v. 9. atq ita intrent in gaudium dni sui satiandi imagine eus.

Cap: 15.

Sed qa in antecedentibus ostenderat n poe ipsos manere in amore suo, n faciant pcepta sua nunc q sit pceptorum suorū summa, addit, hoc ē inqens mandatum meum ut ametis invicem, qmdm amavi vos, ostendens uno hoc verbo, amabis pxum tuum ut te ipsum impleri totam legem ut Aplus docet Rom: 13. v. 8. et 9. ut et 10. et vocat vinculum pfectois ab eodem Aplo Col: 3.

v: 12.

conf.

conf. Gal: 5. v. 14. Tria autem hic st consideranda, preceptum de dilectoe mutua, eius explar et simul rao; deniq cur id suum preceptum vocet xtus, ss de hisce locuti fuimus ad cap: 13. v. 34. ubi illud vocabat novum preceptum, qa in xto singulari modo novu erat in quo oia membra sunt fratres et unum.

v: 13. Ut vero eos eo fortius ad amandum commoveat suo explo, exponit sui amoris magnitudinem, qndo inqt v. 13. n poe quenq majorem charitatem habere, q si p amicis ponat ajam suam, q idem Joaes inculcat 1. Epl. cap: 3. v. 16. qoo ostendit amoris gradus, et summum ee debet p alio mori, q ita illgndum e, si ita moriatr p alio, ut sua morte ipsius vitam redimat, qmdm cap: 10 hoc de se docuit xtus, ita enim mortuus e, ut morte sua tq. λύτρω nobis remissoem peccorum, vam et felicitatem acqreret, qmdm saepius visum fuit, ita ut singularem emphasin habeat in xto, illud ponere ajam ὑπὲρ τῶν φίλων, tm npe ut notet substituoem ut videre e inr alia 2. Cor: 5: v. 15. et ri. unde ppnr ubiq mors xti, tq. mors hostia, ss illud qqs hic notari meretr, q xtus dicat, neminem habere majorem charitatem, q si moriatr p amicis suis, tacite ita commendans magnitudinem amoris sui, cum enim summus gradus amoris inr hoes sit, ut qs moriatr p amicis suis, xtus mortuus e p inimicis ut plixius docetr et exaggeratr Rom: 5.

Et dum ita ostendit qs sit summus amoris gradus, et suam charitatem commendat, p. d. vult ut discipuli qqs in eo ipsum intentr, ut velint mori p fratribus, ut diserte docet Joh: 1. Epl. cap: 3 v. 16. et sane in hoc qqs discipuli magistro, et servi dno n debebant ee majores, ut supra dixerat, debebant enim illi qqs libamen fieri, ut de se Aplus loqtr 2. Cor: 4: 6. conf: Phil: 3: 16. Col: 1: 24. et Rom: 9

v. 3.

v. 3. adeo ut oes fere Apli violenta morte obierint, et ita imple-
verint reliqas passoum Xti pro Ecclesia. Cap: 15.

Et q illis dictum fuit, oes sibi dictum putare debent, ut
si gloria dei et salus Ecclie ita postulet, debeamus et mori velle
p fratribus, et si mori p illis velle, multo magis illis benefacere
velle quoad eps et ajam, ut n verbis tm, ss ipso ope amemus
ut Joaes loqt.

Postq ita ostendisset qoo manere debeant in amore suo, servan- V: 14.
do pcepta sua, et quodnam sit pceptorum compendium, suumq explm
illis pposuisset, repetit iterum fructum q redeat ex observia pce-
ptorum suorum, npe q ita sint futuri amici ipsius v. 14. quod
qndo dicit, innuit se ipsos tum tractaturos ut amicos v. frui-
turos amore suo, q minimum scat, se ipsis n tm fauturum, ss
et benefacturum, qoo enim illi deee aliqd pt, quem Xtus amat,
si enim verum e, uti e q dicat Aplus, illi oia donari qbus Xtus
donat Rom: 8: 32. qoo n cui amorem suum pmittit Xtus, illi oia
pmittit, q e oia in oibus sc. electis Col: 3: 11. q e pfecta salutis
caa Heb: 5: 4. cui data ois ptas in coelo et in terra Matt: 28.
q pfecte salvare pt oes q p ipsum accedunt ad Deum Heb: 7. et
q ut supra vidimus e via, veritas et vita, uno verbo, q deus e
atq adeo amicis suis fit in deum.

Tantum autem beneficium postulat conforme officium, hinc
addit iterum, Si faciatis q Ego pcipio vobis, uti aliquoties supra
monuerat, hanc ee condioem fruendi amore, favore et commuoe
sui, q repetitoe indicat necessitatem obedie erga se, et simul
occurrit pravae houm raocinaoi fle abutentium graa dei, eamq
trahentium in psidium q libidinis ac si peccare liceat, ut graa
abundantior fiat Rom: 6. unde tam serio inculcat ab Aplo, fundamētū
dei

Dei stare, et habere duplex hoc sigillum, deus novit suos, et desi-
stat ab injustitia omnis qui nominat nomen Christi 2. Tim: 2: 19. in Christo
enim quisquis est, nova creatura est 2. Cor: 5: 16. et Gal: 6: 15. in quo
nempe nihil valet nisi fides per charitatem efficax Gal: 5: 6. per quam
hic quoque Christus fidem in se vult probari et manifestam fieri.

V: 15. Et quoniam dixerat quod sint futuri amici sui, facientes quod
praeceperit, nunc exaggerat illud beneficium V. 15. ostendens, quam sit
praerogativa amici pro Servo, primo enim docet, quales eos non vocaverit, et
ob quam rationem, et quales vocaverit, et ob quam causam non vocaverit servos,
quod sit esse Servum jam supra visum fuit cap: 8: 33. 34. 35. 36.
Servus est qui subest alieno imperio et non est sui juris, verum pro varie-
tate imperiorum et variat servitus, potest cum quibusdam imperijs, atque
adeo etiam cum quadam servitute libertas consistere, uti etiam inter homines
hoc manifestum est, in veri nominis rebus publicis enim est imperium
penes Magistratus quibus obedientiam debent subditi, sed quia tamen illorum li-
bertatem non minuit, in quantum omnia tendunt ad commune bonum, et
leges omnibus nemo legibus imperat, aliud est, ubi quis subest imperio arbitra-
rio, despotico, herili et tyrannico etiam, illud libertatem minuit vel
tollit etiam, unde p. quomodo homo possit dici servus in Emphasi, quando subest
imperio tyrannico, talis servitus est peccatoris uti vidimus loc. cit. Joh:
8: 34. coll. 2. Pet: 2. 19. in quantum peccatum illi dominatur, et ipsius corpus
et animum servituti subjicit, et quia propter peccatum etiam est in potestate diaboli
illos ad voluntatem suam captivos ducentis 2. Tim: 2: 26. coll: Es: 49.
sed illi opponuntur servitus dei et justitiae ut videre est Rom: 6. quae ut ibidem
docetur, libertas vera est, uti prolixius docuimus ad cap: 8. Joh: V. 32. et 36.
verum hic quoque magna differentia est, quia deus voluit ad tempus herilem in
modum dominari, et suis imponere jugum δουβάστακτον Act. 15. et
tracta-

Cap: 15.

tractare ut Servos sub lege Mosis ut plixè docet Gal: 4. quo fi-
ne Spus et illo tpre fuit Spus Servitutis ut videre ē Rom: 8: 15.
ss illa servitus durare tm debebat usqs ad tps à Patre definitū
ut ē ad Gal: 4. qndo xtus eam tollere debuit q factus sub legem,
eosqs q sub lege erant, redimere debebat, et uti n negamus xtum
quoqs respicere potuisse ad servitutem pecci, ita vix dubitādū
ē, qn respiciat quoqs ad servitutem sub lege Mosaica, et hinc
videt Emphasin habere q dicit οὐκ ἔτι n amplius vos voco
Servos, q. dicere vellet, ipsos huc usqs et fuisse sub servitute,
ss nunc asserendos ēē p filium in libertatem ut ē cap: 8: 36.
siqdem lex abrogari debebat, postq venerat xtus, q erat finis legis,
et p quem ut impleri ita quoqs abrogari debebat, verum q eo
modo desinit ēē servus, n desinit oi modo ēē servus, ss spr ser-
vire debet deo et justiae p obsequm vltarium amoris et cultum
rationalem.

Ratio cur n dixerit illos servos, ē, qa ille n novit, q fa-
cit dnus eus, nam dni servis sc. talibus, q ad vilia ministeria ad-
habent, qles st δοῦλοι, arcana sua revelare, ss etsi ijs utant
ad opa sua facienda, occultare tn ijs solent consilia sua, q n
obscurè innuit, olim occulta fuisse mysteria dei, unde Aplus dicit
ea fuisse tpribus secularibus tacita et suo tpre manifestata Rom. 16.
qmdm et xtus eam ob eaam pmiserat Spm q ipsos oia docturus eet
cap: 14: 26.

Docet E q eorum sit Progativa, npe q illos vocaverit
amicos, qles amici comiter et suaviter tractare solemus, qbusqs
n imponimus servilia et vilia ministeria, qoo innuit n tm, q
liberi sint à servitute pecci et diaboli, reconciliati secum et
cum Patre suo, ss et q liberi sint à lege Mosaica, et q liberi facti
sint

sint p filium et veritatem ut ē cap: 8. et magis adhuc tales futuri p effusoem Spꝰ adoptoīs et libertatis filiorum Gal: 3. et 4. Rom: 8. nam Spꝰ ille manifestaturꝰ oem veritatem, et ut Spꝰ filij illos liberos facturꝰ erat et dei amicos, imo filios

Et raōem illam indicat, addens, q oīa ipsis nota fecerit q audiverit à Patre suo, eaq se dicit manifestata et nota fecisse, oīa vocat, et oīa q audiverat à Patre, oīa illa q Spꝰ erat docturꝰ ut ē cap: 14: 26. nunc enim tps erat, ut oē consilium dei revelaret et oīa mysteria tpribꝰ secularibꝰ tacita, ut explicarent oīa ænigmata, ut clare patesceret finis legis, et sensꝰ tum pmissoum tum typorum, ut ita filij dei revelata facie et sine velo poent videre gloriam dei 2. Cor: 3. et qndo dicit q audivi à Patre, considerari vult, ut sæpiꝰ monuimꝰ in superioribꝰ, ut missꝰ à Patre, scdm oeconomiam raōe dijæ naæ, et etsi quoad huaam et verè illi à Patre revelata fuerint, q ipsis revelabat; Itaq ipsis enarrabat Patrem, qa fuerat in sinu Patris ut vidimꝰ cap: 1. et vltatem Patris ut Servꝰ eꝰ manifestaverat, nam xtꝰ oīa revelaverat, etsi qdam paulo obscuriꝰ adhuc, ss q ipsis in memoriam revocare debebat Spꝰ, ut ē cap: 14: 16. ut meliꝰ sensum illorum illgerent, ss n videt carere et Emphasi, q dicit q audivi à Patre, ut innuat sc. Patrem nunc ē in plena Emphasi q antea herilem in modum qdammōo ipsos tractaverat ut Servos, nunc enim deꝰ se oī modo Patrem ostensurꝰ erat in filio suo, abolito jugo legis, et ita servitute eꝰ, ut fideles eent filij et hæredes dei et cohæredes xti, atq ita amici eꝰ, ut hic dicit.

Hæc se manifestata dicit fecisse, fecit hoc n tm verbis, ss et

factis

factis, utroq; enim modo Patrem glorificavit, et nõen eũ manifestũ fecit, ut videbimus cap: 17. Ꝑterea discipulos sæpissime erudiverat de mysteriis regni coelorum, de dei beneficio, de hõum officiis, et oĩ modo ostenderat se ẽe ipsorum διδάσκαλον ut vidimus cap: 13: 14. coll: Matt: 23: 8. et 10. et ut diximus eorum q̃ Xtus locutus fuerat sensum posthac illecturi, plenius cognituri erant, q ipsis oĩa nota fecerit, atq; adeo revocat illos ad illam ꝓmissoem, q̃ exstat Jer: 31. cognoscent me à minimo ad mxum, ut n̄ opus habeat frater fratrem docere et debere cognoscere dnũm, verbum enim dei in medio oĩum futurum erat, clarum et obvium, et utiq; qbus ita oĩa secreta Patris manifestaverat, illos ut amicos tractaverat, et n̄ ut servos, siqdem manente servitute illa ita nota n̄ fuerant.

Cap: 15.

Ut autem illgerent melius adhuc magnitudinem beneficij illius, originem eũ ob oculos ipsis ponit, ut n̄ suo illud merito ss Xti graæ tribuendum ẽe scirent, q̃ndo ℣. 16. subjungit, non vos me elegistis, sed ego vos, ubi simul docet, quo fine illos elegerit, ut sc. fructum ferant, et q̃lis ille sit, qq ipsis qq ꝓficuus; eligere ẽ separare, aliqd v̄ aliquem cum judicio ab aliis ad certum aliquem usum, q̃liscunq; demum is sit, electio enim ẽ opus liberi arbitrij, atq; ita opus liberum, et simul tale, q fit cum arbitrio s. judicio, q̃lia opa spr̄ dirigunt ad aliquem finem; Xtus hic de electõe ita agit, ut ostendat discipulos suos à se, n̄ se ab illis electum ẽe, q̃ndo negat q discipuli sui se elegerint, n̄ illud dicere vult, q n̄ ipsũ amplexi fuerint, q in ipsum n̄ crediderint ut Messiam, q ipsum sibi ita n̄ elegerint cum judicio et raõe ut dnũm et Magistrum suum, ut supra loquebat, cui obedire et à quo discere velint, ss

℣: 16.

quod

quod illud n̄ fecerint priores, ita ut principium op̄is n̄ sit illorū liberum arbitrium, ipsorum p̄spicacia v̄ virtꝰ, ſ̄ sua grāa, sua electio, se enim illos elegisse docet, hoc verò latè sumi p̄t, p̄ut electio n̄ unius generis ē. ē electio aliq̄ facta ante jacta mundi fundamenta ut legimꝰ Eph: 1: 4. facta ut in x̄to ita quoq; à x̄to, q̄ppe q̄ unum cum Patre ē ut in sup̄ioribꝰ vidimꝰ, eademq; op̄a fecit et facit q̄ Pater, ē alia huic congrua, q̄ fit in tp̄re, q̄ consilium dei execuōi dat, et q̄ p̄definiti st̄, efficaciter vocant ut ē Rom: 8. et trahunt, q̄ndo ip̄e ijs fides dat Act: 13. p̄ q̄ x̄to inserant, et fiant filij ac hæredes dei, verum uti hoc oībꝰ electis ad salutem commune ē ita, n̄ oēs ad eadem officia singularia vocant, hinc uti destinaō atq; electio q̄rundam facta fuit ante jacta mundi fundamenta, ad singularia q̄dam munia, ita ea q̄q; fit in tp̄re p̄ q̄ separant ad talia munera, uti Paulꝰ dicit, se ēē separatum ad Eglium Rom: 1: 1. hinc ē deꝰ χαρίσματα sua in tp̄re p̄ vario fine variè distribuit uti videre ē 1. Cor: 12. hi quos x̄tꝰ alloquebat, electi erant, et ut fideles ac sancti, atq; ita dei filij et hæredes ēēnt, et ut sanctorum q̄q; duces ēēnt, et p̄ ipsorum verbum alij q̄q; crederent, electi enim erant, ut ēēnt x̄ti testes, et nōēn ipsiꝰ ferrent ad fines terrarum usq;, et de utroq; id q̄ hic dicit illgi p̄t, ut seq̄a q̄q; docent, et utrumq; uti mx̄um beneficium erat, ita x̄ti ipso eligentis grāam commendat, p̄sertim si consideret ex quo statu ipsos elegerit, et ad q̄d elegerit, erant nāa peccōres, filij iræ, ὑπόδικοι, q̄ si p̄ meritis suis judicari debuissent, rei erant ǣǣ damnaōis, in x̄to q̄dem ea liberaō dat, sed credentibꝰ in ipsum ut vidimꝰ cap: 1. et 3. ſ̄ ad credendum q̄q; et resipiscendum ex se impotentes erant, regrāri eo fine debebant ex aqua et Spū ut x̄ti regnum viderent, et in illud intrarent, et ex

merito

Cap: 15.

merito Xti p opaoem Spg S. igr qndo tales Xtm cognoscunt illumq sequunt, electoi Xti id tribuendum e, et dicendum, graa salvati estis p fidem, n ex vobis dei donum e, n ex opibg ne qs glorietr Eph: 2: 8. et 9. unde Aplg 1. Cor: 1: 18. docet, deum elegisse stulta infirma, ignobilia mundi etc. ne ulla caro coram ipso glorietr, et jam ante ipsum Xtg idem docuerat Matt: 11: 25. 26. qntm autem hoc beneficium ex filio gehennae et irae fieri filium dei et haeredem aae salutis, imo pterea fieri Cooparium dei et Xti ad promovendam salutem aliorum, qbg ut singularis dignitas tribuitr, ita singulare praemium promittitr dan: 12. ad q ipsorum dignitatem qqs respicit Aplg 1. Cor: 12. et 15. v. 41. et q Xtg eos ita elegerit, et simul dum vocavit, dederit vltatem sequendi, docet hria Eglica, facit & hoc ad extollendam Xti graam, et adimendam ipsis oem gloriaoem.

Verum n frustra eos elegerat, ss posuerat eos ut irent et multum fructum ferrent, qndo dicit se illos posuisse, innuit, q ad id illos destinaverit, idqs illis negotij dederit et commendaverit, atqs adeo q hic sit finis electois illig, exprimitr hoc p ire et fructum ferre, q primo qdem spectat officia oibg fidelibg comunia, de qbg paulo ante egimg, ss hic qqs respicit ad fructg Aplatg, hinc Emphaticum e, ut eatis et fructum feratis, nam ex precepto Xti ire debebant ut e Matt: 28: 19. ut facerent dispulos oes gentes, docentes et baptizantes etc. debebant circuire q eos ducebat Spg, et ubiqs seminare semen verbi dy, Xtm facere manifestum n tm Judaeis, qq illis primo, ss et gentibg Act: 13. unde Rom: 10: 18. ex Ps: 19. docetr, q in oem terram debuerit exire sermo illorum et sang, uti et eventg docuit, q hic plixig exeq n e necesse, ire & et circumire debebant inr gentes aeqs ac Judaeos, ut frum ferrent, finis & e ferre fructum.

Quid

Quid sit fructum ferre raõe fidelium supra visum fuit, raõe Aplorum fructum ferre ē primò qdem eadem cum reliqs fidelibꝰ officia facere, dein vero pdicare fideliter Eglium, atq ea raõe multos convertere ad fidem et obediam Xti, ad id enim electi erant ut eent Xti testes, et eorum q ipse fecerat dixerat ac passꝰ erat, testes npe αὐτήκοοι et αὐτώπται, unde Aplꝰ dicit 1. Cor: 9. Væ mihi si n Eglizavero, debebant enim alij credere, p ipsorum sermonem debebant illi tq. Spuales Sacerdotes Xto oblaõem gentium gratam adferre ut ē Rom: 15: 16. et ferre noen dei eo fine coram gentibꝰ, regibꝰ et filijs Israel ut ē Act: 9: 15. erat enim nunc tps illud, quo rupto inrgerino pariete et sublata inimicitia gentes qq unà cum Judæis reconciliari debebant, et utriq habere accessum p eundem Spm ad Patrem, et deꝰ tam gentium deꝰ ee q Judæorum Eph: 2. et Rom: 3. ss ut eent hostia grata deo, debebant id quoq agere ut illi p verbum ipsorum excitarentꝰ ad ferendos fructꝰ poenitia dignos, ut fierent ita pplꝰ peculij, Xti Zelotes in bonis opibꝰ Tit: 2. q laudem eꝰ enarraret, et in quo ipse gloriari poet Es: 43. et 62. debebant enim eam pdicare dram q ad pietatem eet, cujꝰq finis charitas ex puro corde, conscia bona et fide infucata 1. Tim: 1: 5. hi & effectꝰ ministerij Aplorum et discipulorum Xti fructꝰ ille erat quem ferre debebant.

Sed qlis ille fructꝰ sit, addit, pmanens sc. fructꝰ, fructꝰ plerique eꝰ indolis st, ut fle peant, oes qq utilitates et commoda hꝰ mundi q spectari pnt ut fructꝰ alicꝰ opis, cum morte saltem peunt, hinc Xtꝰ jubet, ut vidimꝰ cap: 6. opari cibum n peuntem, ss q maneat in vam æam, et Joaes adhortatꝰ, ne qs amaret mundum, et q in mundo st, qa pitura sint 1. Joh: 2. et plixe Solomo in Eccliaste, q oia sub sole vanitas sint, docet, et q Salomone major ē, Xtꝰ jussit qrere thesauros, q nec furto aufferri nec consumi à tineis point, ss eos q in coelo st Matt: 6. et 19. ut et 20. hinc & fidelium fructꝰ alicꝰ

ee

Cap: 15.

ee debet, pmanens npe, qa et cum moriuntur, beati st, qndo, qdem opa ipsorum eos sequuntur Apoc. 14. et dum mundus pit, et q in mundo st manent q faciunt vltatem dei 1. Joh: 2. et Rom: 2: v. 7. et 10 ostenditur vam aam ee fructum boni opis, et cap: 8. v. 6. q studium Spus, s. q e sedm spm, sit va et pax, certè finis fidei e salus aiarum 1. Pet: 1. v. 9. et in spee Aplorum fructus e pmanens, qa et illi n tm p se suam opari debebant salutem aam, eamq conseq, ss alios qqs juxta secum salvare ut Aplus loqtur, et illis ee ministri ad vam aam, et q ipsorum ministerio colligi debebat Eccla aedificari debebat sup Petra illa xto, ita ut portae inferorum n poent illi pvalere Matt: 16. unde xtus pmiserat se cum ipsis futurum, et cum verbo p ipsos pdicando usq ad finem mundi; verbum qqs ipsorum erat verbum pmanens, lex abrogari poterat, n verò Eglium q e semen incorruptibile et in aum manens 1. Pet: 1. v. 23. et 25. cultus Eglicus qqs e cultus raoalis et cultus dei in veritate Joh: 4: v. 24. et Rom: 12: v. 1. veritas autem nq abrogari pt, hinc oi tpre in Eccla audiri debet verbum Aplorum, atq ita oi modo illorū frus manere debebat.

Ut autem scirent qs sit futurus successus istius opis, et ut illgerent illum exspectandum ee à Patre luminum, et nil sibi tribuerent, addit, quod daturus sit ipsis Pater q petierint in noe suo, videmus aliquoties ea oia q qs petat in noe xti, dari à deo, si qs in fide petat; ss singulare aliqd hic e raoe Aplorum, q expturi erant peculiari raoe dei auxilium, adeo ut et in noe xti miracula patrare poent, unde deus dicitur illis attestatus ee per signa et pdigia Heb: 2: 4. et recepto Spu illi miraculose aliquot millia una pdicaoe convertebant ut videre e Act: 2. hinc id oe,

quod

quod consilio Dei convenienter petierunt à Deo, acceperunt quoque, et tum quando pro testimonium Jesu passi fuerunt, nam tum reportarunt finem fidei suae, salutem animarum, et acceperunt à Deo gratiam quae non tantum crederent in Christum, sed pro illo et paterentur et perseverarent ad finem usque Phil: 1. ut hoc quoque Christi verbo consolari se omnes fideles et imprimis verbi Dei fidei ministri possint.

N: 17. Cum vero omnes elegisset ad idem officium, vult quoque ut uno animo uno humero opus Dei peragant, hinc praecipit talia ut se mutuo ament N. 17. quo scilicet illos non dicta tantum sed exemplo quoque et vita aliis praeire debere, quoniam et Charitas est Character Christianorum ea sane conspicua esse debebat in hisce Christi ministris, ut alii ipsorum bona opera videntes ea imitarentur et ita Patrem coelestem glorificarent ut est Matt: 5. unde prolixe et docet Apostolus in Epistola ad Tim: hoc esse ministrorum verbi officium, ut sint typi in fide in charitate etc. praeterea illi frustra aliis praedicassent si ipsi reprobi fuissent, fuissent autem sine charitate, denique charitas erga alios impr: electos Christi illos urgere debebat ut loquitur Apostolus 2. Cor: 5. et esse principium omnis ministerii, ut sc. ex amore salutis aliorum praedicarent Eglium, atque ita eos amarent in Deo et ad Deum, et amor ille debebat illis dare vires, is enim patiens est, imo fortior quam mors, ut multae aquae eum extinguere nequeant ut est Cant: 8. et is fuit conspicuus in Apostolis, qui nulla pericula ac discrimina metuerunt, dummodo quosdam servarent, quem amorem singulari ratione ostendit Paulus Rom: 9: N. 1. 2. 3.

N: 18. Postquam ita Christus ostenderat fidelibus et in specie Apostolis, quae sint officia ipsorum, quisque illorum fructus ratione Dei et electorum et ipsorummet nunc ostendit quae sint futura fata ipsorum respectu mundi, sc. quae eos sint experturi odium, inimicitiam et persecutiones, et simul exaggerat peccati

illius

Cap: 15.

illius gravitatem v. 18. et seqq. illud ita facit, ut n̄ tm̄ odium et persecuoes prdicat, sz simul qq. raoes illius odij exponat, et argta consolaoīs suppeditet, et ne aīs ipsorum nimium consternetur statim in ipso initio illos munit et sapienr aīos illorum occupat, n̄ enim statim dicit, mundus vos odio habebit, sz si mundus vos oderit, scitote etc. q me prius oderint accommodans se captui illorum, et aīum prudenter prparans ad ea capienda q dicturus erat, eo ipso typum exhibens prudentis institutoīs et consolaoīs, qd autem illud sit q evenire ipsis poīt, primò dicit, inqens, si mundus vos oderit, illi ꝯ de qbus aliqd prdicat, mundus vocantr p quem qd illgatr sæpius dictum fuit, et ex ipso contextu satis patet; notantr ea voce illi q distinguuntr electis ex mundo ut ē v. sequenti, qqs infideles st ut ē v. 22. et 24. osores dei, ut ē ibidem, tales npe q st amici mundi et osores dei ut ē Jac: 4: 4. et 1. Joh: 2: v. 15. q aliàs vocantr hoēs ψυχικοὶ, Caro, et q similia noa st, ut fle p. denominaoīs raoem eam ēe, q n̄ sint tm̄ in mundo, sz et de mundo, et ita obnoxij τοῖς κοσμικοῖς ἐπιθυμίαις ut ē Tit: 2: 12. et quorum ita pars hæreditas et bonum in hoc mundo ē, aliàs et fideles inrdum veniunt noe mundi, et ij q electi st de mundo Joh: 3: 16. qa st in mundo et noa eōdem cum reliqs conditionis.

Id q illi tribuitr ē odisse discipulos xti, qd odium sit supra qqs visum fuit, inr alia cap: 3: 20. etc. oppnr amori et ꝯtraria oīa notat eorum q in amore insunt, npe aversoem aī à re vel psona, q qs considerat ut sibi noxiam, suisqs desiderijs n̄ convenientem, nam nemo pt odisse id q bonum judicat, et n̄ pt n̄ odisse q et in qntm malum judicat, et odium illud circa rem connotat studium illam amoliendi à se, circa psonam vero studium psequendi

pdendi

pdendi, saltem desiderium et vltatem pdendi, si vires desint, in qntm npe obstant ipsorum desiderijs et cupiditatibus, ita ut cum affectu tali aī sæpè ipsum opus et effecta connotet, uti in alijs vocibus qqs q affectus notant sæpius fit in Scra.

Sed obtm odij illius erant illi quos alloquebatur, illorumqs similes, si oderit vos inqt xtus, qoo ipsis vult insinuare id q sæpius dixit, q in mundo sint psecuoem habituri uti et Matt: 5: v. 10. 11. loqtur de psecuoibus pp justiam et sine caa, certe hi debebant ee objectum odii mundi qa ex mundo electi, exire ex mundo debebant, et n tm ipsi abnegare concupiscias mundanas, ss eas qqs reprehendere in alijs, et n tm cultum mundanum scdm legem repudiare ac abrogare, ss mundo tum pecca, tum pp illa poenas denunciare, q contrarietas e caa odij, ut dein videbitur plenius.

Contra tale odium suppeditat consolaois argtm, petitum ab eo q sibi evenerat, dicit enim q se primo oderit, tum ajo tum ope, cus odii totidem st specimina quot legimus in hria Eglica, contumelias in xtm et ludibria, insidias, calumnias, psecutoes, et illustrissum oium e, q tandem xtm cruci suffixerint, uti jam à pphis illud pdictum fuerat, ut dein videbitur.

Hoc illos jubet cognoscere, vox illa, ut aliàs qqs notatum, n tm notat simplicem pceptoem rei et judicium, ss simul conformes motus aī et vltatis etc. hinc tota religio sæpè exprimitur cognioe dei, e hic ad ajum revocare eo fine ut point eo se consolari cus odium mundi, frustra enim e nosse aliqd, nisi illud in usum verum convertatur, adeo ut in Scra is n dicatur nosse qmdm oportet, cus affectus et opa n conveniunt cum notia ut videre e 1. Cor: 8. v. 2. et 1. Joh: 4. v. 8. et qoo hoc velit ab ipsis cognosci, seqa docent, vult enim illos attendere ad raoes illius odij et ad fructus quoqs.

Raoes

Cap: 15.

N: 19.

Raões & exponit N. 19. Si ex mundo eetis inqt, mundꝰ q suum eet amaret; qa autem ex mundo n estis etc. ideo odit vos, veritas q hic pponit e, q mundꝰ amet id q suum e, id q inde deducit, hoc e, q si ex mundo eent, amarent à mundo, concludit & q ideo mundꝰ eos oderit qa n sint ex mundo, ss ex eo electi, veritas illa raõe nitit, qvis enim se ipsum amat, adeo ut ad creaarum raõalium essiam ptineat φιλαυτία, ss ea v bona v mala ee pt, put hoo bonꝰ aut malꝰ e, utiq enim vltas n pt sibi ipsi contrariari, igr contrarium eꝰ q amat, amare neqt, qa utiq illa se mutuo evertunt, hinc n pt carnalis carnalia, mundanꝰ mundana amare et ita porrò; mundꝰ & id q suum e amat, hinc q mundum amant, et q in mundo st, deum n amant nec amare pnt 1. Joh: 2. hinc opponunt amor dei et amor mundi, amicitia dei et amicitia mundi 1. Joh: 2: 15. Jac: 4: 4. et hæc raõ e, cur indè ab initio deꝰ et constituerit irreconciliabilem inimicitiam inr semen mulieris et serpentem ac semen eꝰ Gen: 3. q inimicitia oibꝰ tpribꝰ conspicua fuit, adeo ut manifestum fuerit tum discrimen tum bellum inr civitatem dei et diaboli, ut plixè singulari libro docuit Augustinꝰ, et ita disertè hic xtꝰ docet, ideo mundum suos odisse, qa ex mundo n sint, et qa mundi mores et instituta n sequant, ss legibꝰ dei obsequant, et tum verbis tum factis, houm mundanorum mores ac vitam imꝓbent ac reprehendant, q cum fieri nequeat, qn conscia excitet, et vim suam aliquo modo exerat, neq qete frui pecco sinat, hinc eos odio habent, odit enim lucem, ut vidimꝰ cap: 3. q malum facit, qa à luce opa ejus reprehendunt cap: 3: N. 20.

Sed

Sed q̃ caã cur ex mundo n̄ eẽnt, q̃ tñ erant cum alijs eq̃dem conditoĩs quoad naãm, qs eos separavit? pmg q̃rere cũ Paulo 1. Cor: 4. indicat id Xtg, Ego inqt elegi vos ex mundo, qmdm illud antea qqꝫ dixerat v. 16. tum ante jacta mundi fundamenta, tum in tpre, tum ad salutem, tum ad opꝰ ministerij, ut illic visum fuit; qõ indicat q̃ sit vera caã distinctoĩs inr hoẽs et hoẽs, inr credentes et incredulos, pios et impios, civitatem dei et diaboli, npe electio dĩja, et sedm eam vocaõ efficax, regraõ, sanctificaõ et q̃ cum hisce connexa st, ut laus n̄ sit hoĩs sꝫ dei, q̃ Xtg jam cap: 3: et 6: docuerat, npe neminem nisi regenitum ex aqua et spũ intrare in regnum suum, neminem venire nisi trahatꝫ, et eos solos credere in noẽn suum et adoptari in dei filios atqꝫ accipe jus filiorum q̃ ex deo geniti sint ut ẽ cap: 1. v. 12 et 13. quod ubiqꝫ sancti agnoscunt, q̃ndo se opꝰ manuum dei pfitentꝫ Ps. 100. 103. etc. et deꝰ inculcat, q̃ndo se sibi pplm suum formasse, creasse, fecisse dicit, ut laudem suam enarrent Es: 43. dat enim ipse et velle et pficere Phil: 2.

V: 20. Verum n̄ satis erat indicasse caãs odij, nisi simul argta consolaõis suppeditarentꝫ, q̃ continentꝫ et in ipsis illis verbis et in seqq. v. 20. etc. In ipsis verbis si enim electi st ex mundo, et n̄ st de mundo, neqꝫ cum mundo pibunt, et q̃ndo mundꝰ et q̃ in mundo st transibunt, ipsi q̃ faciunt vltatem dei, manebunt in æum, si electi st à Xto, ille eos et eadem potiã q̃ ipsos separavit à mundo, conservabit in mundo ut vincant mundum, p fidem sc: q̃ ẽ victoria mundi 1. Joh: 5. et utiqꝫ n̄ poterat fieri, ut n̄ Xto triumphante de mundo illi quoqꝫ q̃ Xti erant, triumpharent de mundo, et q̃ cum ipso patiebantꝫ, n̄ cum ipso regnarent, hinc in memoriam illis revocat q̃ antea dixerat cap: 13: 16. Servum n̄ ẽẽ

majorẽ

majorem dño suo, atq; adeo eandem futuram ipsorum et suam con-
ditoem, ut eosdem sint habituri et inimicos et amicos, certè ipsa
condio Servi et dñi hoc postulat, ut Servus dño suo n̄ sit major
siqdem ipsa notio dñi pstiam et supioritatem, notio autem
Servi inferioritatem et minoritatem ut ita loquar denotat,
hinc aequum quoq; ut Servi patienter ferant, si eadem ipsis
eveniant q̄ dño suo.

Cap: 15.

Hinc ostendit q̄ sint futura effecta illius odii adversus se et
suos, psecuo npe, hoc ubiq; pdictum ē à xto discipulis, q; in
mundo sint psecuoem habituri, et eam ob caam xtus oium primò
hoc ipsis inculcavit, ut si qs seq illum velit, crucem suam
tollat Matt: 16. et rao consilii dij in hoc p. vult npe deus ea
raoe patescere, an qs magis sit ut loqt Aplus Φιλήδονος
ἢ Φιλοθεὸς magis mundum q deum amet, qa manifestum ē,
neminem deo et dei favore dignum, q n̄ cum Mose ad jussum dei
magis amet pbrum xti q thesauros Aegypti, undè xtus et se, et
commuoe sui indignos pnunciavit q n̄ p se contemnant et ode-
rint patrem, matrem, fratres, sorores, domum, imo ipsam terre-
nam vitam, et hinc xtus quoq; voluit suos in regnum coelorum
intrare p multas afflictoes, et qdem ad similitudinem suam.

Hinc n̄ simplr psecuoem pdicit, ss in q̄ xto sint similes, ut
scilicet assimilent in passoibus, q assimilandi st in gloria Rom:
8. et certi sint scdm effatum Apli, q si cum xto patiant, cum
ipso et regnaturi sint, q saepius xtus qq; suis insinuat Apoc. 2.
et 3. Ut n̄ simplr eo se consolent q xtm habeant mali Socium
q solet ee miseris solatio, ss eo q patiant cum illo, q erat vi-
ctor mundi, qq; post passoem erat glorificandus, ut scirent qs sit
exitus

monsilium.

exitus futurus passionum suarum, quod enim Petrus dicit de Prophetis, quod scrutati fuerint in quod et quale tempus quaerent passiones Christi et secuturae gloriae 1. Pet: 1. hoc scrutati et omnes qui pati debent, convenit, ut sciant quoque quanam gloriae sint passiones suas secuturae.

Verum non omnes erant futuri persecutores Christi et discipulorum eius ut inimicos in mundo, ita et amicos experturi erant, fuerant qui Christi sermonem servaverant, et in illum crediderant, futuri quoque erant, qui discipulorum sermonem erant servaturi, quod Christus innuit, quando dicit, si sermonem meum servabit et vestrum servabunt, x fieri non potest, ut si qui propter illos qui persequebantur Christum delectati fuerint veritate quam audiverant ex Christo, illos quoque non potest non delectari discipulorum suorum sermone, quippe qui idem erant locuturi per Spiritum veritatis quem ipsis promiserat, et revera multi erant inter Judaeos, qui verba Christi memori mente tenebant, ad quorum conscientiam veritas illorum manifesta facta erat, multi testati erant, neminem ita docuisse, sed exspectabant interim eventum et nondum plenè convicti erant, tanto magis quia Primores Sacerdotes obloquebantur, et fovebant praejudicia quibus imbuti erant, quae tamen postea, postquam effusus esset Spiritus, et non tantum audirent ex ore Apostolorum veritatem, sed viderent quoque eam convenire cum dictis Prophetarum, et signis propterea confirmari, eam jam cum pleno assensu recipiebant et profitebantur.

V: 21. Sed tales pauci futuri erant in comparatione cum magno numero incredulorum Judaeorum, hinc iterum v. 21. revertitur ad incredulos et eorum odium ac persecutionem, et simul indicat veram causam odii ac persecutionis, haec inquit facient vobis propter nomen meum, quae autem causa sit odii adversus nomen Christi, addit, quia non norum eum qui misit me, quid sit nomen Christi prolixius explicuimus ad cap: 1. v. 12 sc. quod vocetur Jesus Christus rex, Propheta, Sacerdos, homo et deus quoque et quae similia plura sunt, in hoc

nomen

Cap: 15.

noēn credebant electi, et quotquot credebant habituri erant vitam æam, ss hoc noēn exosum erat alijs q ex deo n erant geniti, unde in illud n crediderunt qmdm visum ē cap: 1. v. 11. 12. et 13. ubi indicavimus caas, ob qs Judæi, q illic vocantur pprii xti, illum n recepint, quas hic repetere n ē necesse, verbo, qa qrebant justiam tq. ex opibus, n poterant recipe justiam xti ut ē Rom: 8. qa sibi videbant sapientes, etsi n cognoscerent finem legis p cognioem legis, hinc n poterant recipe Eglium, et ne plixi simus, alias fovebant cogitaoes et pversas de xti regno, de justificaoe, sanctificaoe, q illis suppeditabat pdicao xti et Aplorum, hinc rejiciebant dram illorū suis pjudicijs contrariam; Et qa idea Messiæ q illi sibi formaverant et finxerant, n conveniebat cum eo, q in xto videbant, hinc illum p Messia noluerunt agnoscere; Et hinc qndo discipuli pdicaturi erant J. ee xtm crucifixum illum ee exspectatum tamdiu Messiam, ipsius regnum n consistere in cibo et potu, ss justia pace et gaudio p Spm S. in illo tplm et qc, qd cum eo erat connexum nullius usus futurum, imo legem Mosis p illum quoad externum saltem corticem abrogandam, hinc non poterant n talem dram et tales Doctores odisse ac pseq, ut inqt xtus; Sed in eo simul ē argtm consolaois, si enim psecuoem erant passuri pp noēn xti, certi ee poterant se beatos futuros uti xtus docuerat Matt: 5. n ē enim gaudium si qs pp mala facta patiatur, ss si innocens pp noēn dei ut Petrus docet 1. Epl. cap: 4. neq enim fieri pt, ut qs frustra dei et xti noēn pfiteatur et illius veritatem et obsignet passoibus et morte sua, q enim

verè

verè pfitetur coram mundo Xtm ee Salvatorem, et ppeà patitur in fide, is utiq; expiri debet veritatem illius nois et salvari, q regem illum pfitetur in fide, ab illo defendi debet, q Sacerdotem p illum accessum debet habere ad deum, q Propham ab illo doceri et veritatem dra illius expiri, q justiam in illo justificari, et ita porrò, adeo ut dum psecuoem et psecuois caam pdicit efficacisse simul illos consoletur.

Sed cur ita oderant noen Xti, qa n noverant eum q miserat ipsum, qoo Xtus innuit cognioem sui et Patris arctisso vinculo connexam ee, adeo ut q se cognoscat, Patrem qq; cognoscat, q Patrem se et 6 q Patrem n cognoscat se qq; n cognoscat, hinc Johannes docuit 1. Epl: cap: 2. neminem poe habere filium nisi Patrem qq; neminem abnegare filium nisi Patrem simul abneget v. 22. 23. nam utiq; in noe Xti e notificao nois Patris, ut videbimus cap: 17 et ille Patrem enarravit ut vidimus cap: 1. Pterea nemo cognoscere pt deum ut deum peccoris, nisi cognoscat eum in quo deus fit deus peccoris in quo mundum sibi reconciliat, utiq; nemo cognoscere poterat verè deum uti se patefecerat, nisi illgeret deum reconciliari p sacrificium, et nisi faceret foedus cum deo sup sacrificio, et hoc nemo rectè illgere poterat, nisi illgeret antitypum oium sacrificiorum et finem legis, hoc e Xtm, unico sacrificio oia pecca uno die semel expiaturum et ablaturum, qcqd enim unq deus de se manifestavit, qcqd pmisit, qcqd typis adumbravit, id oe vai et αμην e in Xto, unde supra Xtus cap: 14. v. 6. dixit se ee veritatem viam et vitam, neminem venire ad Patrem nisi p se, unde manifestum e, q si q deum cognoscebant, uti se patefecerat ut deum peccoris, illum n potuisse n illgere noen dei in Xto conspicuum ee et p Xtm glorificari, atq; adeo n poterat n Xtm

recipe

recipe, et 6 q deum ita n̄ cognoscebat, etsi alias multa de deo
p raoem et revelaoem nosset, illum n̄ poe qqs noen xti rectè
cognoscere et agnoscere, qoo xtus simul innuit, Patrem n̄ co-
gnosci ab ullo q xtm n̄ cognoscat ad salutem npe, et noen
ac gloriam Patris in sua facie et in speculo cognosci, uti ē
2. Cor: 3: v. 18. et 4: v. 6. hinc et Eph: 2. q extra xtm erāt
sine deo et spe fuisse dicunt; etsi et deum coluerant suo modo
et in eo qqs argtm consolaois, dum ita discipuli certi fiebant
mercedem suam ee apud deum q miserat ipsum, ipsosqs cogno-
scere verè deum, q ē unica caa gloriaois uti ē Jer: 9.

Cap: 15.

Postq ita xtus indicaverat qd mali ipsis eventurum eet,
et simul suppeditasset argta consolaois, exaggerat dein pec-
catum psecutorum et hostium v. 22. et seqq. Eo autem aggra-
vari culpam dicit, q ipsis locutus fuerit, alias enim ipsos pec-
catum n̄ habituros, nunc vero nullam habere πρόφασιν; Eodem
modo et supra ostendit peccum ming ee si committat p ignoriā
cap: 9: 41. duo hic indicat, beneficium q Judaeis concessū erat
et ipsorum pp eg neglectum, culpam et reatum, beneficium ē,
q venerat ad ipsos et locutus fuerat, magnum sane erat be-
neficium hoc, ita enim viderant et audiverant q reges multi
et Prophae desideraverant videre et audire et n̄ viderant et
audiverant, et utiqs ois spes Judaeorum respiciebat adventum
Messiae, qa oes pphiae illum pcipue pnunciabant, et oes fideles
inde ab initio tam anxiè illum exspectaverant qmdm docet
Act: 26: v. 6. et 7. et si spectemus officium Messiae, et finem ad-
ventus eg, magis illucescit beneficii magnitudo, erat illud ut
expiaret pecca, et pplm suum liberaret à peccis, atqs ita cre-

v. 22.

dentibus

dentibus in ipsum fieret sapia, justia, sanctificao et redemtio, et veniebat Messias secdm pphias suo tpre ita ut oia signa tprum adeent, unde et illo tpre exspectabat, veniebat eo modo q venturum pphae pdixerant, pterea loquebat ita uti hic addit 2do loco, ut loq decebat Messiam ut ἐξουσίαν ἔχων, et si nil qqs loqueret extra Mosen et Prophas, et simul verba sua miraculis confirmabat, unde tum ad consensum ppharum et ipsius Mosis, totiusqs adeo Scrae, tum ad opa sua qqs provocat Joh: 5. pterq q et loqueret ea q erunt deo digna et conscia, ut veritas approbari poterat, qqs facerent unice ad salutem peccoris, aequum et fuisset, ut illi laeti lubentesqs xtm recipent, opa eus considerarent, ad dram attenderent, cum Scris conferrent, et ita in fide xti confirmarent, ss qa ut antea notavimus, ea q in xto observabant, n conveniebant cum carnalibus ipsorum cogitaoibus et cupiditatibus, hinc ipsum et dram eus oderant, et nil aliud qrebat, q ut nois eus memoriam extinguerent, Et deo frequentes querelae st in hria Eglica, uti hoc a pphis ubiqs pdictum erat, q npe Messias venturus eet ad filios Israelis, ut eos congregaret tq. pullos suos gallina congregat, ss frustra quoad plerosqs, adeo ut haec sit caa rejectois Judaeorum et assumtois gentium.

Hinc xtus magnam ee eorum culpam dicit, adeo ut nullam πρόφασιν habeant, q si ad ipsos n venisset et locutus eet, peccum n haberent, qndo dicit peccum n haberent, id absolute n debet illgi, ss ut loquunt Logici secdm quid, sc. n haberent tantum peccatum, siqdem gravius e peccum q committit 6 magnam lucem, q q fit ex ignoria, pterea carerent illis peccis in q inciderant occaoe adventus xti et sermonis ad ipsos, qlia st inexcusabilis neglia circa testium Scrae de xto, circa xti dicta et facta, impium illud odium

Cap: 15.

odium, ortum ex carnalibus cupiditatibus, qa Xtm et dram eius oderant, ideo qa n conveniebat cum sensu carnis, uti hoc satis ubique elucet, atque ita pterve, et elata manu q. peccabant, saltem multi inr ipsos, q q. dicebant; recede à nobis, n delectamur cognitione veritatis q ad pietatem e, et hoc certe peccum mxe aggravat, hoc modo enim id contingebat occasione adventus et sermonum Xti, q de lege dicit Aplus Rom: 7. q npe illa adveniente, peccatum in se magis factum sit peccaminosum, occao enim concupiscentiam latentem excitat.

Propterea et dicit, q nullam habeant πρόφασιν ad excusandum peccum suum, qoo indicat q sufficientia ipsis sint suppeditata argta, ex qbus potuissent colligere, si voluissent attendere J. ee Xtm, ita ut hic impletum sit id q deus dicit Es: 5. qd faciam amplius vineae meae, q n feci, satis enim clare dicta factaque Xti collata cum pphijs hoc pbabant, si qs vellet scrutari Scras et attendere, erant et quoad peccum commissum circa Messiam ἀναπολόγητοι, nam n pt peccum ullo modo excusari, nisi q oritur ex ignoria, v aliquatenus v plane invincibili, adeo ut inexcusabilis sit q sciens volensque peccat ut docet Heb. 6. et 10. peccat autem sciens volensque et is, q n vult cognoscere, ubi pt cognoscere, adeò ut hinc verba Xti debeant nobis timorem incutere, ne peccemus contra lucem Eglii, et ne negligamus tantam salutem, q p Xtm dnum primò annunciata, et p Servos eius ad nos ppagata et confirmata miraculis Heb: 2. ℣. 1. et seqq. memores ee debemus eius q Petrus dicit, melius e n cognovisse viam salutis

quàm

quam eam cognovisse et tn ab ea recessisse 2. Epl. 2. v. 20. 21. et q ipse Xtus dixit, Servum q cognoscit vltatem Dni et n facit duplis plagis plectendum Luc: 17. hinc ex Ps: 95. ad Heb: 4. inculcat Aplus hodie si vocem eus audiveritis ne indurate corda vra, fatuae virgines postq neglexerant opportunum tps inveniunt fores clausas Matt: 25. impr. Et illis hoc meditandum, qui funguntur v fungi ministerio verbi dij, ne alijs pdicantes reprobi fiant, sz ut dum habent lucem, ambulent in luce ut Xtus supra monuit, q ptinet et admonitio Apli Rom: 13. v. 12. 13. 14. Et nos ipsos debemus judicare, ne à Dno condemnemur.

V: 23. Ad exaggerandum illorum peccum hoc qqs ptinet, q odium Xti sit odium Patris v. 23. qd odium sit supra visum fuit, aversio npe animi conjuncta cum vltate nocendi, Xtm oderant ita Judaei, qa ut aliquoties monuimus n respondebant ipsorum desiderijs et exspectaoi carnali, longè enim alium Messiam sibi finxerant, et eam ob caam infensi illi infestiq erant, et cum ipsum, tum oes q illi adhaerebant, psequebantur, magnum erat illud peccum, qa tale Xti odium erat argtm odii adversus Deum, hoc eo ptinet, ut Xtus ostendat vanum ee illum Dei cultum q gloriabantur, siqdem Deum n rectè colant ex vero amore, siqdem ament mundum, in quo autē amor mundi ē, in eo n ē amor Patris 1. Joh: 2. Cum Et ideo Xtm odissent, qa n conveniebat illud regnum q pdicabat cum mundanis illorum cupiditatibus, hinc utiq patebat, q et Patrem odissent, pterea fieri n poterat, ut cum Xtus veniret in noe Patris, et Patrem enarraret, oiaq ipsius dicta et facta unicè tenderent ad illum glorificandum, in tantum quoq Xtm n poterant odisse, nisi eo pbarent se Patrem odisse. Praeterea Pater attestabatur Xto, et tum

tum in Scris de illo testatus fuerat, tum p opa miraculosa ip-
sius autoritatem, et dictorum eius veritatem probabat, n poterant
illa argta in dubium vocare, nisi negarent Patrem ee vera-
cem, porro Pater et filius unum st, ut filius sit pariter ho-
norandus ac Pater, et Patrem n habeat q filium negat Joh: 5.
et 1. Joh: 2. Patrem odio habeat q filium odit, deniq Pater
graam et salutem offert in filio, nemo venit ad Patrem nisi
p ipsum, ut Mediatorem, Sponsorem, Sacerdotem etc. Joh: 14. 6.
q & filium odit, in quo solo e commuo cum Patre, qq odit
eam raoem commuois cum Patre, q filius proposuit in noe eius
et convenienter naae perfectoibus atq adeo et verbo eius, is utiq
odit Patrem, neq desiderat veram commuoem cum Patre.

Cap: 15.

Probat autem tale odium tum sui tum Patris N. 24. qndo in-
quit, si opa n fecissem inr ipsos etc. peccum n haberent, nunc
autem viderunt et oderunt et me et Patrem, qoo simul novo
argto exaggerat pecci gravitatem, fle illgi pt, q sit rao con-
nexois, probari debebat, q Judaei et Xtm et Patrem oderint, uti
Xtus dixerat ad id probandum requrebatur ut certis documentis con-
staret de tali odio, illud autem patescebat ex eo, q n obstan-
tibus talibus dictis, talibusq factis, qbus ad eorum conscia demon-
strari poterat q Xtus a deo missus eet sedm prophias, illum n reci-
perent, eius & caa n poterat ee defectus argtorum externorum,
ss qaenda erat in ipsis Judaeis, eorumq aio, neq adeo alia ee
poterat q odium docentis et dra, atq adeo odium Xti et Patris,
si enim attendissent fle opa illa q Pater Xto dederat de Patris
vltate, et Xti missoe testari poterant uti vidimus cap: 5. tanto
magis qa talia erant et tanta, ut nemo alius ea fecisset, si enim
consi-

N: 24.

considerantur ea, quae Moses vel alius quispiam unquam fecit, cum hisce comparari non possunt, s. multitudinem spectemus s. magnitudinem s. circumstantias s. finem s. modum, s. denique doctrinam cum illis conjunctam, quae ex consideratione horum omnium et collatione facile innotescet, hoc est aggrabat ipsorum peccatum, aliàs peccatum non haberent inquit Christus, vel aliàs peccatum ipsorum non esset tam grave, et aliàs istis peccatis coruissent quae committebant circa Christum ut paulo ante vidimus ad v. 22. nunc autem viderant opera illa, audiverant doctrinam, conspexerant Christum, et tamen et illum et Patrem oderant, quod odium sane gravissimum erat, et in quo erant ἀναπολόγητοι, quia praetexi non poterat ignorantia, defectus argumentorum quibus probaretur hunc esse Christum, aliorumque signorum, ex quibus secundum prophetias agnosci debebat adventus Messiae, sed odium et impietas clarissime lucebant, quicquid enim de cultu dei, de Mose et lege eius, de templo etc. jactabant, id omne à carne erat, et arguebat mundi potius quam dei amorem.

Et ita elucet inde quod gravius sit peccatum illorum, quam multis argumentis, si attendere velint, convinci possunt de doctrina Christianae veritate quam gentilium qui sedent in tenebris, et excitare hoc debet, quemque ad considerationem non tantum verborum, sed et operum dei quae nil frustra faciunt, quicquid facit, id enarrat gloriam s. ~~in gratia s. in gloria~~ in natura, sive in gratia, praeterea id quoque inde patet, quod si quae non attendunt debite ad verba et opera dei, hoc argumentum sit odii dei et amoris mundi, tales tacite dicunt, non delectamur cognitione viarum dei, quale odium dei frequens est in hominibus mundanis, ita ut quae praetextu religionis Christianos et persequuntur sine examine argumentorum, quibus doctrinae suae veritatem probant, illi prodant se esse osores dei, et nec ad verba, nec ad opera dei attendere.

V: 25. Id quod ita dixerat, confirmat testimonio Serae v. 25. ut impleretur

Cap: 15.

rehꝫ inqꝫ sermo scriptꝰ in lege ipsorum, oderunt me gratis,
dicit, id scriptum in lege ēē, legr autem Ps: 69: 5. eo enim
videtꝫ respici, notum autem ē, Psalmos et legem interdum di-
stingui, hic tn̄ in lege scriptum dicitꝫ, q̄ in Psalmis scriptū ē,
qa totum volumen denominabatꝫ à prima et Cpcipua parte,
lege, et ꝓphæ ac Psalmi erant legis Commentarij, sc̄dm Mosis
dr̄am enim oīa examinari debebant Deut: 13. Id autem q̄ hic
citatꝫ ex Ps: illo ē, odium xti sine cāa, dr̄ enim in Ps: Oso-
res mei חנם sive δώρεαν ut hic ē, patet in Emphasi, ut
verba explicentꝫ, æquum ēē, ut cum verba illa dicantꝫ impleri
ꝑ odium Judæorum adversꝰ xtm et putemꝰ de xto ea quoad literam
agere et in eo confirmamur, eo q̄ ex frequenti Ps: hꝰ citaōe in cāa
xti, planum sit fuisse in Eccl̄ia Judaica in confesso Ps: illum agere
de xto, ita vidimꝰ cap: 2. hꝰ Eglij ✗. 17. ✗. 10. hꝰ Ps. allegari, ita
Rom: 11: ✗. 9. citatꝫ ✗. 23. et cap: 15. ✗. 10. iterum allegatꝫ, præ-
terea nil ē in Ps. q̄ n̄ poāt xto convenire, si illum spectemꝰ
ut talem, et in tali statu, q̄ et in quo solvit q̄ n̄ rapuerat,
undè dr̄ in ꝓxe seqq. post verba hic allegata, in quem ap̄e pecca
nr̄a erant conjecta Es: 53. qqꝫ factꝰ erat peccum ꝑ nobis x̄ ho-
stia ꝑ pecco, et multa st̄ q̄ in Emphasi n̄ nisi de xto colligi
pnt, is enim verè solvit, q̄ n̄ rapuerat, in illum ceciderant
opꝓbria deum blasphemantium, in illum speraverant alij, in
illo salꝰ dei sublimanda fuit etc. q̄ obvia erum meditanti Psal-
mum, id ē q̄ dr̄ illic, ē odium sine cāa, qd odium sit visum
ē חנם et δωρεαν ē illud q̄ sine cāa fit et dupliciter qdem
ut sc. desit legitima occāo, et ut ipsum opꝰ qqꝫ frustra fiat,
utroqꝫ modo verum fuit in xto, sine cāa ipsum oderant, quem
nullꝰ pecci arguere poterant, q̄ nullo scelere sꝫ meris benefi-
cijs

eijs erat cognitus, unde quaeritur in Ps: sibi malum pro bono retribui vocabat eos ad Deum verum Israelis, hortabatur ad resipiscentiam, monebat ut scrutarentur Scrias, ut considerarent opera Dei, maledicentibus benedicebat, conviciis impetitus non iterum conviciabatur verbo, quicquid loquebatur, quicquid agebat, prodebat et probabat singularem erga Judaeos amorem, ut inde satis pateat, fuisse odium illorum sine causa, frustra quoque fuit 2do, invanum quoque moliebantur, invanum persequebantur Xtum, adeo ut postquam illum cruci tradidissent, et sibi videri poterant de illo triumphasse, tum ille vicerit, ut enim supra vidimus mors illa erat via ad gloriam et regnum, et ipsis invitis Xtus crucifixus praedicabatur in mundum, ut traditus propter peccata in mortem et resuscitatus ad justificationem, imo vindictam experiri debebant divinam, et mensa eorum ipsis esse in laqueum, ut est in eodem Psalmo, unde citatur Rom: 11.

Cum itaque haec praedicta essent eo fine ut sibi caverent Judaei, ne rei fierent tanti mali, hi certe qui Scrias nosse debebant, gravius peccabant, quia peccabant contra tam expressas admonitiones

X: 26. Ut autem illigerent frustraneos esse Judaeorum conatus et odium praedicit laetum eventum qui erat datio Spus S. ut testaretur de Xto discipulis, et per illum discipuli quoque de eo. X. 26. et 27. ubi quoad Spm observandum, quibus insignitur nominibus, adventus eius et a quo procedat, et denique opus eius.

Vocatur πνεύμα et quidem πνεύμα τῆς ἀληθείας et παράκλητος, quid sit autem illud, quod verbis illis scilicet vidimus cap: 14: 17. et 26. ut non sit opus illa hic repetere: Spus est ob essentiam spualem Spus veritatis, quia eam uti in Xto est veritas revelat παράκλητος, quia est Advocatus et consolator fidelium.

Adventus

Cap: 15.

Adventus eius et à quo processurus sit, describitur, quando dicitur venturus et processurus à Patre; venturus quando dicitur, scilicet, quid sit singulari modo operaturus, tum enim Deus et Dija persona venire dicitur, quando alicubi singulari ratione operatur; uti notum est, cum aliàs Deus non veniat de loco in locum; Spiritus autem venire debebat cum Christo et post Christum secundum prophetias, uti videre est Es: 48. Joel: 2. Zach: 9. et 12. etc. non quocunque modo, fuerat et anteà Spiritus, sed eo modo quo conveniebat tempori regni Christi, ita nondum erat anteque Christus glorificatus esset, ut vidimus cap: 7. quia utique non poterat operatus fuisse ea opera et beneficia, neque revelasse eam veritatem, quae plenitudini temporis et regno Christi conveniebant, non poterat et quidem durabat servitus legis esse Spiritus libertatis, et quidem liberi non differebant à servis esse Spiritus νεοθεβίας eo modo quo in N. T. hinc et venturus erat, et ut verbis inhaereamus, non poterat antea venisse ut Spiritus veritatis, quia veritas per Christum facta est, lex per Mosen Joh: 1. non est ut παράκλητος Advocatus in plena Emphasi, quia Sponsor nondum satisfecerat, et nondum plene in ipso justificari poteramus priori tempore ut Luc: 1. est, exspectabant et consolationem in Christo eam accepturi, venire et debebat, sed quomodo? à Patre exire debebat: Sapius notavimus eam esse Oeconomiam trium personarum, ut Pater ubique consideretur tq. Judex ac legislator Supremusque Dominus, qui exerceat jus dictatis, illi et tribuitur jus in peccatorem et Sponsorem, admissio Sponsoris ac Mediatoris, eiusque missio, condemnatio peccati in ipso, atque adeo mors Sponsoris, et pariter eiusdem sanctificatio et resuscitatio ex morte, et denique post glorificationem Christi Sponsoris effusio Spiritus S. conversio gentium per illum etc. eam ob causam hic dicitur et quod Spiritus S. sit egressurus ex Patre, nempe mittendus à Patre in nomine filii, uti Christus jam satis innuit

nuit cap: 14: 26. unde et Xtus ipse dicit, se eum missurum, npe post glorificaõem suam cap: 17: 17. unde Luc: 24: 49. effusio Sp. S. vocatur pmissio Patris, et ubique aliàs vocatur Spus Xti, Xti Spus, qui non loquitur à seipso, sed quia à Patre et filio audit et accipit, ut qui in nõe filij à Patre mittitur cap: 16: 13. 14. 15. ita ut illud ἐκπορεύεσθαι sit effectus missoĩs Patris et filij, illa enim correlata sunt neque enim potest Pater mittere, nisi exeat à Patre, adeo ut qui hic cogitaverint de modo subsistendi trium psonarum qt. sunt psonae diuinae, propter scopum huius loci locuti fuerint, oia enim manifesto satis docent, hic non agi de communicaõe, quam Pater communicaverit, Spus accepit dignam naam à Patre, sed de comunicaõe quam electis communicat Pater Spm, ita ut Graecorum et Latinorum disputaões, an ex solo Patre, an ex Patre per filium processerit ab eo Spus S. orta sint ex perversa locorum horum inrpretaõe, ut mihi quidem videtur; quicquid et sit, aliàs de ipso negotio. Hoc autem quod Spus S. exit à Patre et mittitur ab ipso in nõe filij ad consolaõem facit, ita enim qui accipiunt Spm, certi sint, quod in Xto cum Patre sint reconciliati, et habent ita Spm tq. arrhabonem haereditatis suae ad redemtoem acquisitoĩs etc. Eph: 1: 13. 14. unde Aplus jubet argutari et concludere quemque, an Xti sit vel non sit, atque adeo an sit adhuc sub condemnaõe, an vero nulla amplius sit in ipso condemnaõ, si Spm Xti habeat vel non habeat Rom: 8.

Finem ad quem mittendus et venturus sit, adeoque officium et opus Spus S. exprimit Xtus quando dicit, ille testabitur de me: Testari de aliquo est de illo vel bona vel mala praedicare et quidem ita ut credi possit, si testis sit fide dignus, hoc enim requiritur in teste; Spus Et testaturus erat de Xto ut ἀξιόπιστος, qui mittendus erat à deo, imo erat ipse deus, atque adeo Spus veritatis, sed quõ testaturus? npe dum Aplus oem veritatem quae in Xto est, docturus erat, ut veritas verborum et testimonij manifesta fieri poit ad oium consciam

et

et ut πίστος videretur ille sermo, quod J. Xtus venerit in mundum salvare peccatores 1. Tim: 1: 15. Cæterea quando dicit Xtus, de me testabitur, innuit, testimonium illud perfectum fore, adeoque ut ut quicquid de Xto cognoscendum sit ad salutem, id sit testaturus, atque adeo omnem veritatem, ut aliàs loquitur cap: 16: 13. in hac vita nempe revelandam fidelibus et testaturus erat ea omnia eo modo, ut nemo de veritate testimonij dubitare posset; dum Spus testatur quod Spus sit veritas, partim quando quæ Apli loquuntur, habent testimonium in Mose et Prophetis, quod acti per Spm S. locuti fuere, partim quando corda nostra illuminat, ut conscientia non possit non approbare testimonium verbi; denique quando ipsis factis testatur, sc. non miraculis tm, sed hominum multorum imo gentium conversione, inde e. non potest non patescere J. esse Xtm, cui Gentes debebant obedientes fieri secundum omnes prophetias; Ex hisce et illigi fle potest, summam et compendium omnium eorum quæ Apli locuti fuerant acti per Spm S. esse testium de Xto, unde Aplus et nil scire judicabat nisi Xtm eumque crucifixum

Cap: 15.

Et hoc addit Xtus, quando dicit v. 27. Vos vero testabimini, quod ab initio mecum fuistis, ubi proponit opus et causam eius. Opus discipulorum erat testari de Xto, nempe quæ de ipso testanda erant ad salutem hominum, atque adeo de ipsis naturis ac persona θεανθρώπου, de officijs, de passionibus et glorijs, de regno eius, de vijs et operibus eius, de subditis, de subditorum officijs ac beneficijs, verbo, ea quæ necessaria erant ad id ut electi crederent, quod Jesus sit Xtus, filius ille dei, et ut credentes vitam habeant in nomine ipsius ut loquitur noster Eglista cap: 20: v. 31.

v: 27.

Ratio, cur ad id adhibendi erant hi discipuli, erat, quia ab initio cum ipso fuerant, et hoc est, quod in Aplis requiritur Act: 1: 21 et 5: 32. debebant esse αὐτηκόοι καὶ αὐτόπται auriti et

oculati

oculati testes, talibus enim qui cum ipso ab initio fuerant, quae dicta et facta eius viderant et audiverant, atque adeo cum πλη-σοκοσία testari poterant de morte et resurrectione eius, quique testimonium illud suum non tantum vitae sanctitate, sed miraculis et confirmabant, adeo ut Deus ipsis testaretur per signa et prodigia Heb: 2: 4. imo quia morte sua testimonium illud confirmabant; talibus inquam non poterant non credi, nemo enim tam stultus erit, ut morte velit confirmare falsum testimonium, quod tale esse sciat, praesertim sine ullo commodo, et maximum argumentum veritatis testimonii ipsorum erat, illud quod Spiritus in ipsis esset, et daret illis os et sapientiam, cui nemo resistere poterat, quamque divinam esse omnes agnoscere debebant, debent ergo verba Apostolorum haberi pro testimonio ipsius Spiritus de Christo, atque adeo pro ἀξιοπίστοις s. fide dignis.

Cap: XVI.

Capitis decimi sexti tres possunt constitui partes: prima praedicat mala discipulis obventura usque ad v. 6. Secunda consolatur eos contra illa mala variis argumentis. Tertia praedicit discipulorum fugam, simulque eos consolatur, adeo ut hic sit continuatio prioris sermonis Christi ad discipulos suos.

In prima parte occurrit

Primò Ratio prioris sermonis habens instar conclusionis eorum quae antea dicta fuerant et transitionis ad seqq. v. 1.

Secundò praedictio malorum, quae duo sunt, excommunicatio et mors v. 2.

Tertiò Causae malorum duae, Zelus, sed conjunctus cum Ignorantia Patris et Christi v. 2. et 3.

Quartò Finis pronunciationis malorum v. 4.

Quintò

Quintò, ratio eius omissa hucusque v. 4. et 5.

Sextò, Effectus in discipulis, Silentium nempe et tristitia v. 5. et 6. Cap: 16.

In secunda parte quae comparata est ad muniendos discipulorum animos contra illa mala, post abitum Christi obventura occurrat

1. Propositio et affirmatio utilitatis orituræ ex abitu Christi v. 7.

2. Eius confirmatio à magno beneficio, quod connexum sit cum illo abitu, datione nempe Spiritus παρακλήτου v. 7.

3. Officium et operationes Spiritus, tum ratione mundi, tum ratione discipulorum, ratione mundi triplex ἐλέγξις v. 8. prima de peccato eiusque causa, secunda de justitia illiusque ratio, tertia de judicio illiusque quoque causa.

Ratione discipulorum quoque docturus erat et ducturus, ubi primò ostenditur necessitas institutionis talis à rerum cognoscendarum multitudine, et ipsorum præsenti incapacitate v. 12. secundò institutionis præstantia et perfectio, ut ducerentur nempe in omnem veritatem v. 13. Tertiò vera ratio et forma officij et institutionis Spiritus, petita à χέβει eius ad Patrem et Christum v. 13. Quartò finis illius, glorificatio Christi v. 14. Quintò causa glorificandi Christi v. 14. et 15. Sextò tempus v. 16. ubi ratio simul indicatur tum tristitiæ tum gaudij tum beneficij exspectandi et ex abitu Christi, quod erat mors et resurrectio Christi. Septimò ignorantia discipulorum circa verba Christi loquentis de morte et resurrectione sua atque abitu ad Patrem v. 17. 18. Octavò institutio Christi eos erudientis et simul consolantis, ubi simul tacita increpatio suporis illorum v. 19.

Secundò

Secundò prædictio gaudij et tristiæ tum mundi ipsorum per vices v. 20. Tertiò eius illustratio à simili mulieris parturientis etc. v. 20. et 22. Quartò indicatio præstiæ cognitionis futuri temporis v. 23. ~~[illegible]~~ Quintò promissio de efficacia precum, indicata differentia temporis v. 23. et 24. Sextò præceptum de precando cum promissione. Septimò promissio claræ notificationis Patris sine parabolis. Octavò precum indoles et fructus, eiusque simul indicantur causæ, Intercessio Christi, amor Patris et communio per fidem cum Christo v. 26. et 27. Nonò exponitur ratio adventus Christi in mundum et abitus ex mundo v. 28.

In tertia parte, in qua Christus fugam discipulis prædicit, eosque consolatur, occurrit

α. Occasio, quæ est discipulorum de Christi sermonibus et de sua in ipsum fide professio v. 29 et 30.

β. Testium Christi de fide illorum v. 31.

γ. Vaticinium de fuga discipulorum v. 32.

δ. Argumentum consolationis, quod Christus illos consolatur in illa fuga ibid.

ε. Finis sermonum Christi.

ζ. Prædictio de afflictionibus discipulis imminentibus in mundo, lætoque illorum eventu, confirmata exemplo Christi.

ι. Mandatum et adhortatio ad constantiam et fortitudinem v. 32.

XV: 1. Postquam ergo Christus præcedd: capp: plura locutus fuisset ad institutionem correctionem et consolationem tum discipulorum horum, tum omnium fidelium pertinentia, ostendit ad quem finem illa tendant, nempe ut non scandalizarentur; Quid sit scandalizari, ex usu vocis sæpe innotescit, nempe scandalum aliquod accipere, et eo moveri ad mutandum

proposi-

Cap: 16.

ppositum et institutum bonum, virtutis, pietatis et xtia-
nismi, atq; ita habere occaõem peccandi, qmdm q̃ndo xtus di-
cebat Matt: 11. beatus q in me n̄ scandalizabitur, scat beatū
eum ee, q vili ipsius spee n̄ moveatur ut ab ipso recedat, et
p Messia n̄ habeat, ita q̃ndo Matt: 26. pdicebat discipu-
lis, fore ut in illa nocte oes in illo scandalizarentur, scabat,
fore ut oes fugerent ab ipso, v̄ abnegarent ipsum, et pdic-
tum fuit fore scandala ut pbi manifesti fiant, x ut ea
occaõe eorum virtus et pietas patescat, et constia in fide et
charitate, imo uti pdixerat Esaias xtm fore petram scan-
dali et lapidem offensois domui Israel et Juda Es: 8. ita idē
repetitum fuit et pdictum q xtus futurus eet in casum et re-
surrectoem multorum in Israel, et in signum contradictois
ore Simeonis Luc: 2: 24. coll: Rom: 9: 32. 33. magnum autem
peccum e et signum aj n̄ benè in fide et amore veritatis
firmati; s. scandalizari, ea enim e dei, ea xti, ea veritatis,
ea pietatis et religois dignitas, id momentum, ut oia potius
deserenda bona hus mundi, oia mala subeunda sint, q ut veli-
mus deum, xtm, fidem, veritatem, religoem abnegare, hoc xtus
tam seriò inculcavit, q̃ndo dixit, eum n̄ ee se dignum, q n̄
oia sui caa, oia q chara st in mundo abnegare velit Matt:
10: 32. et seqq. Jam Salomo suo tpre monuerat, emendam ee ve-
ritatem et n̄ vendendam, hæc & raõ fuit, cur xtus cavere volu-
erit, ne discipuli sui scandalizarentur.

Sed q̃ raõe voluit & muniri illos contra scandala; Hæc
inqt, locutus sum, ne scandalizamini, ostendens ea q dixerat, ad

ipsorum

ipsorum institutionem et consolationem eo pertinere, adeo ut si illa
recte perpendant et credant, possint tentationibus resistere, et quidem
tam iis qui fidem quam mores et vitam spectabant, nolumus omnia repetere
quae Christus vel antea vel ultimis temporibus locutus fuerat; de quibus posterio-
ribus hic praecipue agit, sed in gratiae tantum monebimus summam consolationis
et praemunitionis contra adversa et scandala in eo contineri, tum quod
resurrectionem suam et ascensionem ac regnum praedixerat, tum quod suis
promiserat in hac vita Spiritum S. et post eam μονὴν habitationem apud
Patrem, ut cum ipso nempe sint apud Patrem et glorificentur, eo et
Apostolus omnia revocat Rom: 8: 17. 18. quod si cum ipso patiamur, cum
ipso et regnaturi simus et glorificandi, et 2. Tim: 2: 11. 12. certe
ea est ratio humanae naturae, ut mala aversetur, bona appetat, et ideo bo-
na non abneget nisi spe majoris boni, ita ut ipse Christus quoad humanam
naturam dicatur propter gaudium ipsi propositum sustulisse crucem et con-
temsisse ignominiam Heb: 11. itaque verbum Dei et Christi est ad conso-
lationem Rom: 15. quia ostendit viam salutis, et non tantum veritatem eius
ad conscientiam demonstrat, et signis confirmat, sed et pretiosissimis pro-
missis munit, unde et est quod Apostolus dicat, eum qui ad Deum accedit, cre-
dere oportere quod Deus sit, et quaerentibus ipsum remunerator sit Heb: 11
v. 6. id omne egregie propinquum Ps: 73. ubi ostenditur quomodo quis in adversis
et inter multa scandala se consolari possit, nempe quando cogitat finem
piorum et impiorum, et quomodo impii, etsi omnibus bonis abundent,
in lubrico tamen stent, piis contra et puris corde Deus bonus futurus
sit, quis nempe postquam duxit secundum consilium suum assumit in gloriam
ita ut verbum Dei duobus modis animum confirmet, quando nempe ea
quae testatur et praecipit, non tantum veritate se commendat, sed et utili-
tate.

Impri-

Imprimis autem discipulorum curam gerebat Xtus, quos elegerat sibi ut antea dixit, quosq et ipse et Pater amabant, hinc illos pmonere et pmunire voluit, n sine raõe, debebant enim du„ces fidelium Ps: 16. Testes Xti, uti cap: pced: V. ult: dixerat, et n tm dra, ss et explo Eccliam ædificare, oportebat igr ut in illis vis veritatis Xtianæ et potia Spus manifesta fieret, qmdm et eam ob caam deus voluit, ut morte et obsignarent ferè oes veritatem q pdicabant. Cap: 16.

Quæ autem sint futura scandala, qd mali illis pp nõen Xti eventurum pdicit V. 2. primum e q eos sint exclusuri à Synagogis atq ita excommunicaturi, q fuerit raõ excomu„nicaõis apud Judæos, ut plixè explicemus, nrum n fert in„stitutum, et de eo videri pnt q res Judaicas ex pfesso ptra„ctarunt, manifestum e futurum fuisse scdm vaticinium Xti ut illos n agnoscant p fratribus suis Judæi adhuc adhærentes cultui Mosaico ob fidem et pfessoem Xti, eosq ita separa„rent scdm pphiam Es: 66: 5. atq ita haberent, ut loqtr Xtus Matt: 18. p Ethnicis et Publicanis, Et sane grave illud e, n haberi et censeri in pplo dei, pcipua enim hois dignitas ea e, si dei amicus putetr, et ita se gerat, ut jure poit p„tinere ad pplm dei, hinc p.d. maxum malum e, n ee, tum n censeri in foedere cum deo, qd enim hoc aliud e, q reputari p inimico dei, et p tali eus deus sit inimicus x haberi p impio et ita p execrabili, neqs fieri aliter poterat, q ut ob quas caas psecuti erant Xtm Judæi, ob easdem qqs psequerentr Xtia„nos, pcipua erat, q Xtus aliud regnum pdicaret q illi exspe„ctaverant, tum q cultum Mosaicum abrogandum ee doceret, utrumqs autem plerisqs Judæis exosum erat, uti hria Eglica V: 2.

satis

satis docet, et prophetiae praedixerant, illis in ajo et in ore erat templum 77. etc. qa ignorabant mysterium illud, quod Paulus nobis pandit Col: 2. et Xtus Joh: 2. quod nempe humana Xti natura sit templum et Sanctum S. in quo deitas habitaret corporaliter, et cum hoc ignorarent, illud vero putarent, non poterant non Xtianos excommunicare in alia omnia abeuntes.

At vero gravius adhuc malum ipsis imminebat, occidi debebant propter nomen Xti, ut additur, ut morte ita obsignarent professionem Xti et Xtianismi, et tq. oves occisionis mactarentur ut praedictum fuit Ps: 44. et illud non magnopere mirandum est, siquidem si Judaeos spectemus, illi Xtianos pro blasphemis habituri erant, si dei Xtique consilium, debebat testimonium de Xto confirmari morte eorum, qui ab initio viderant et audiverant facta dictaque Xti, quod cedit tum in honorem dei, tum in honorem hominum, deus ea ratione honoratur, quando ipsius nomen et gloria omnibus alijs rebus praefertur, omniaque pro deo et Xto vilia, imo pro stercore et damno habentur, homines quando illi gloriosissimam mortem obeunt, quae est pro deo et dei causa mori, hinc omni tempore deus voluit pios obnoxios esse aerumnis, molestijs, odio, persecutionibus, ut nempe pateret vis fidei, quae debet esse victoria mundi et omnium quae in mundo cara sunt 1. Joh: 5. et eam ob causam vis illa fidei celebratur prolixè Heb: 11. et alibi, eam ob causam quoque Xtus ab initio praedixerat persecutiones, et simul beatos praedicaverat persecutioni propter nomen suum obnoxios Matt: 5. jusserat et crucem suam tolli à sequentibus se, uti quoque Apli ubique inculcarunt, intrandum esse in regnum dei per multas afflictiones, eos qui piè velint vivere, affligendos esse, et verbo, fideles debere conformari Xto, non tantum in gloria, sed et in passionibus, atque ita implere reliquas passionum eius, quae omnia eo redeunt, ut ostendatur quanti homo faciat deum et Xtum, qa

utique

Cap: 16.

utiq ipsa rão docet, n̄ ee dignum deo et xto, q qcq illis carig habeat, ut loqt xtg ipse Matt: 10. etc. neq putandum ē, hoc de solis illis dici, quos xtg tum alloquebat, plerorumq fidelium ea sors futura erat, eadem caa.

N: 3.

Sed q rão odij illig et inimicitiæ, opinaturi erant inqt xtg, se hoc pacto deo cultum offerre, et hg pversæ opiois fons, erat ignoria dei et xti N. 3. itaq Zelg cum ignoria conjunctg ut ē Rom: 9. Zelum enim arguit, q putaturi erant, se deo cultum pstare, sc. qa noverat, Mosen fuisse fidelem Servum dei, cum quo deg ore ad os locutg fuerat, et dram ipsig ee dijam, cultumq adeo à Mose mandatum ee cultum dijum, qndo itaq putabant aliqd dici v fieri contra Mosen egq dram et cultum p ipsum institutum, n̄ mirum q putarent se deo cultum pstare, si eos p quos id diceret v fieret, psequerent, excommunicarent et occiderent, qmdm ea opinio plerumq occupavit houm ajos eorum pcipuè q externis deum coli putant, unde superstitiosi plerumq crudeles, uti hoc patuit et in Gentilibg et in Judæis hisce et in Pontificijs, cum tn̄ vera pietas contineat dei et pxi amore, amor autem benevolos faciat et misericordes, imo vera religio cum n̄ poit nec debeat ppagari aliter q per demonstraoem veritatis ad consciam, manifestum ē, abhorrere à vera veræ religois genio pseq et affligere eos q simpli dissentiunt v errant et; unde ipse deg dixit, se misericordiam postulare, et beatos pdicavit xtg misericordes, et jussit, ut simg misericordes, ut misericordiam consequantur Matt: 5: 7. et 6: 12 et seqq. etc.

Verum id xtg satis docet, q veræ religois naam tales

ignorent

ignorent, q̃ndo addit, hæc facient vobis, qa Patrem et me ignorant, uti qqs dixerat cap: 15: 21. talis enim Zelus n̄ pt n̄ oriri ex ignoria, sz q̃lis illa ignoria, dicit, Patrem et me n̄ norunt illic dixerat, n̄ norunt eum q misit me, res eodem recidit, Deum is novit Scrae stylo, q n̄ tm̄ novit naam, pfectoes, opa Dei in naa, sz impr: q novit Deum in xto, extra quem Deus à peccore rectè ad gloriam Dei et salutem peccoris cognosci et coli neqt, unde Scra ubiqs docet, Eum q n̄ habet filium neqs Patrē habere, et q abnegat filium, eum Patrem abnegare, uti videre ē 1. Joh: 2: 22. 23. in filio enim cognoscitz Pater, in eus facie tq. in speculo eus gloria conspicitz 2. Cor: 3: 18. et 4: 6. qppe q implevit vim nois dij pmulgati Exod: 34: 6. illudqs notificavit Joh: 17. Et hoc fle illgere potuissent Judaei, si raoem cultus Levitici rectè illxissent, ita enim pspexissent oia ea ostendere in typo qoo Deus velit fieri Deus peccoris in xto, unde Deus gloriam in Symbolo conspicuam ēe volebat sup ppitiatorio, eo modo ignorantes Deum in xto, Deum ignorabant.

Sed xtm quoqs ignorabant, aliquoties ostendimus, qoo Judaei xtm ignoraverint, qa npē nec psonam et naas, nec officium nes status, nec regnum nec indolem regni eus, nec legem, nec subditos nec beneficia ritè cognoscebant, ideo enim illum n̄ receperunt ut plixius visum fuit ad cap: 1. v. 11. etsi ille ab initio illis se manifestaverat dum patribus ipsorum sæpius apparuerat, et apparuerat ut Angelus foederis q simul eet 77. ex Ægypto Israelem eduxerat, p pphias regnum suum delineaverat, et signa adventus sui indicaverat, erant enim stupidi carnales, atqs adeo n̄ habebant aures ad audiendum, oculos ad videndum et cor ad illgndum ut pdixerat Es: cap: 6. xto id repetente Joh: 6. imo stupor ille tanto magis

culpandus

Cap: 16.

culpandus erat, quod Deus id quod verbis praedixerat, typis et praefigura-
verat, adeo ut tota lex pro fine habuerit Christum Rom: 10. Sed
illi finem illum non viderunt velo imposito cordibus ipsorum
2. Cor: 3. Haec et ratio erat, cur et Christum et Christianos persequerentur,
ideo dicit Apostolus, quod si novissent Dominum gloriae, eum non cruci-
fixissent 1. Cor: 2: 8. et Christus ipse dixit, illos nescire quid faci-
ant Matt: 27. et idem quod de Judaeis diximus, illegi debet de
persecutionibus posteriorum temporum, quod veros fideles sint persecuturi
ob Dei et Christi ignorationem uti 1. Joh: 2: 22. de Antichristo dicitur,
quod sit abnegaturus Patrem et filium non verbis sed re ipsa.

Ex hisce vero patet ignorantiam causam esse mixtorum et pluri-
morum peccatorum, unde peccata et vocantur opera tenebrarum, quae
oriuntur ex defectu lucis veritatis, unde tot praecepta in verbo Dei,
quibus jubentur pii cognoscere Dominum, scrutari et meditari vias et
leges eius, adeo ut haec unica sit gloriatio laudabilis si quis cogno-
scat Dominum Jer: 9. et impii dicuntur eam ob causam esse tenebrae,
non cognoscere, carere scientia, prudentia, et brutis comparantur quae
intereunt Ps. 49. qualia ubique in Scriptura reperiuntur, imo Johannes
docet 1. Epist. cap: 4. causam cur quis non amet Deum esse si non cogno-
scat Deum, verbo, requiritur ut in omnibus exploremus quae sit voluntas
Dei, ut nos illi possimus offerre per cultum rationalem Rom: 12:
v. 1. 2. et habeamus exercitatos sensus ad discretionem boni et
mali Heb: 2: utque cognoscere studeamus Deum et quem misit
ille Jesum Christum Joh: 17: 3.

Hoc quoque patet ex hisce bonam intentionem non facere opus
bonum, sed firmum judicium ortum ex cognitione veritatis et
amorem veritatis requiri, ut opus Deo placeat, alias laudari
hi debuissent, qui Christum et Christianos persequebantur, et persecuturi erant

ad

ad mortem usq; putantes se deo cultum pstare, uti in cpreis rebꝰ deꝰ n̄ tm̄ dedit pedes et manꝰ ad opandum et ambulandum, ss et oculos ad videndum, ita in spualibꝰ n̄ vltatem tm̄ dedit ss et illetm, et vult ut motꝰ vltatis conformentꝫ luci illetꝰ.

In hisce ꝛ uti xtꝰ pdixit mala et caas mali, ita tps quoq; indicavit, q̄ndo inqt ἄρχεται hora venit, q. dicat eam instare et p foribꝰ ee, ut sc. eo magis eos stimularet, ut sine mora aīum benè munirent contra imminentia pricula, et n̄ differrent in longam pparaoem animi contra adversa.

V: 4. Addit autem raoem, cur ea voluerit pmonere, et n̄ citiꝰ q nunc V. 4. et 5. pmonere ea volebat, ut horum eent memores, id igr eo facere debebat, ut reminiscentes verborum xti in adversis, ijs se consolarentꝫ, et sane argtm consolaois in eo erat, uti xtꝰ aliquoties quoq; supra monuit cap: 14: 29 13: 19. siqdem hoc ptinet ad fundandam fidem in xtm, ut q futurorum fuerit consciꝰ et pscꝰ, atq; ita deo à consilijs, pterea eo certi erant nil sibi eveniri nisi scdm vltatem Patris et xti, q p.d. sint daturi felicem exitum; deniq; q̄ndo aīadversuri erant xtm verum ee in ijs q̄ pdixerat de obventuris malis, certi quoq; eent de pmissoe bonorum, et n̄ dubitarent, q si cum ipso passuri sint, cum ipso quoq; regnaturi et glorificandi sint, itaq; pvisa illa tela minꝰ nocitura erant, et xtꝰ ut prudens dux et ἀρχηγὸς illis mala pdixit fortia ut adversis opponere pectora rebꝰ possent.

Sed cur antea talia n̄ dixerit, et nunc demum addit, qa npe cum ipsis fuerat, xtꝰ q̄ndo dicit, se antea talia non dixisse, sensꝰ ē ipsum n̄ tam qptè illa pdixisse, neq; opꝰ erat

q̄ndoqdē

Cap: 16.

q̃ndoq̃dem dum ore ad os cum ipsis colloq̃ poterat ipsis data q̃vis occaõe q̃d è re esset indicare poterat, atq; ita ipsos consolari; ꝑterea ante abitum Xtm ex mundo n̄ ita obnoxii erant ꝑsecuõibꝫ discipuli Xti, et ita hic dici pt, q̃ gavisi fuerint amici sponsi q̃diu sponsꝰ aderat, hæcq; raõ et ē, cur et Moses q̃ nõe dei ꝑceperat scribi voluerit, ut memores eẽnt eorum et sedm ea viverent Israelitæ, hæc raõ cur Apli et Eglistæ scribi voluerint et tradi Eccliæ q̃ viderant, audiverant et ꝑdicaverant, ut post ipsorum excessum eẽnt norma fidei et vitæ, et ꝑtinerent ad consolatõem, ad spem, fidemq;, undè Aplꝰ ostendit, ad q̃d utilis sit Scra Θεόπνευστος 2. Tim: 3. et Eccliæ Ps: 119. ꝓfitetꝫ verbum dei in afflictõibꝫ consolaõi sibi fuisse, itaq; Xtꝰ q̃q; voluit illos erudire ante abitum, eo fine, ut verborum suorum eẽnt memores, et ita consolaõem haberent, nunc autem q̃ndo absens futurꝰ erat quoad corpꝰ, ꝑsens ē volebat per verbum et Spiritum.

Cãam autem absentiæ indicat et simul statim discipulorum ℣. 5. q̃ prius attinet, exprimitꝫ verbis illis, nunc autem vado ad eum q̃ misit me etc. in antecedd: sæpiꝰ vidimꝰ permittentem sedm Oeconomiam SS. Trinitatis illgi Patrem, uti et Xtꝰ disertè satis docuit in supioribꝫ vid: cap: 15. ℣. 28. ad illum se abire dicit, ita ut abitꝰ ille reditꝰ sit ad illũ locum unde venerat ut visum ē ad cap: 3. ℣. 13. etc. ꝑ illũ illgr ascensio in coelum, ꝫ mors q̃q; et resurrectio, hac enim via abibat ad Patrem, q̃a enim missꝰ fuerat et venerat ut vitam poneret ꝑ electis ex mundo, et in ipso fieret demonstraõ justiæ dijæ, utiq; necesse erat anteq̃ justificari et intrare

℣: 5.

in

intrare in coelum ut Sacerdos poet, vt ut Rex et devictis hostibus, ut expiaoem peccorum faceret, et de pecco, diabolo ac lege triumpharet, debebat enim purgaoem peccorum facere p se ipsum, anteq poet sedere ad dextram Majestatis rumpi debebat velum corporis anteq intrare poet in Sanctum S. coeleste Heb. 10. idq ex ipsis verbis satis manifestum e, legatus enim n pt cum laude redire nisi pactis negotijs à mittente ipsi demandatis, q Xtus docet Joh: 17. v. 4. 5. 6. et seqq. et in eo erat consolao p fidelibus, q eo modo rediret ad Patrem, ut statim videbimus.

Sed qd hoc efficiebat in ajs discipulorum, silentium, et qdem ortum ex tristia, atq ita metum et stuporem, cum audirent hoc obvium erat ut inrrogarent, ut antea fecerant, q et q abiret, sed nil eus inrrogant p stupore et consternaoe, itaq verba haec, tacitam habent reprehensoem, et indicant officiu fidelium discipulorum debebant illi scire velle viam Xti, atq adeo mortem, resurrectoem et ascensoem eus uti plixe docet Phil: 3. et qs audiens dnum et magistrum suum loq de abitu suo, n inqrerent in eus caas, psertim si tanti momenti sit ea scire, ut inde pendeat ois salus, qoo patet p.d. oes reprehendos ee, q n id agunt ut cognoscant vim mortis, resurrectois et ascensois Xti et gressus Regis sui in Sanctuario suo, annitendumq e pijs, ut quotidie in cognioe et amore Xti pficiant.

V: 6. Silentij et stuporis caam Xtus simul indicat, et quos reprehendit discipulos, eadem opa qdammoo excusat, inqens, q tristia cor ipsorum impleverit, qa haec locutus fuerat, facit plerumq magna tristia, magniq dolores ut sileant hoes parvi ut loquant sedm pverbium, facit enim ut hoo q. obstupescat et

et q stupore qd v loquatur v agat, nesciat.

Cap: 16.

Sed q tristiae caa, qa xtus illa locutus fuerat, npe q tanta ipsis sint obventura, et ipse ab ijs abiturus, illud verò cur tristiam operatum fuerit fle e illgere, naa hoo aversatur mala et tristia adversaq, appetit laeta et jucunda, et tum demum mala et adversa aequo aio fert, qndo ea in bonum majus convertenda ee novit, itaq si illi novissent illud, q Jacobus monet cap: 1. v. 2. et seqq. gavisi potius fuissent, psertim si id et illxissent, q xtus v. seq. dicit, verum huc usq discipuli xti n satis pspectam habebant indolem regni xti, vim mortis et resurrectois eus, atq ascensois in coelum, imbuti adhuc erant pversis cogitaoibus de regno et rege terrestri, rebusq secundis in regno illo ut saepius apparuit, et hinc tristabantur ubi ille quem habebant p rege pmisso se pdendum ee et p mortem auferendum, ipsisq p noe ipsius patiendum ee pdicit, qd enim putamus aj illis fuisse, cum q laeta oia speraverant nil nisi de excommunicatoe, morte etc. audirent, et haec rao e, cur tristentur et pij in afflictoibus, qa n satis ppendunt, qs et quo fine amittat, atq ita sua culpa n operantur in ipsis fructus debitos, ut npe sanctitatis fiant participes et accipiant fructum pacificum justiae, et capiant experimenta fidei, spei et amoris Rom: 5. Heb: 12. Jacob: 1. etc. unde dicit pius Ps: 119. bonum sibi ee q afflictus fuerit, qa ita didicerit statuta dei, qmdm solent pii, cum Judicia dei st in terris, discere justiam Es: 26. verbo, q scit et rectè ad ajum revocat, q operentur in filijs dei ppessoes leves et brevi transeuntes aum pondus gloriae illi beatos se putant sedm verbum xti, si pp noen eus patiuntur, qmdm

hoc

hoc et in hisce discipulis postea patuit ut videre ē Act: 5. oēs ferè læti lubentesq; p nōe Xti mortui fuerant.

V: 7. Verum n̄ tm̄ de abitu suo loqt̄ Xtus et mala p̄dicit, s̄ eos q̄q; consolat̄ efficaciter satis V. 7. et seqq. ubi ostendit fructus abitus sui, docens eum ēe utilem, idq; speciatim p̄bans, qa ipse inde pendeat adventus Spus etc. In gr̄e docet adventum suum ēe utilem, conducit vobis inqens, illud conducit, q commodum aliq; et utilitatem affert, illud verò utilitatem affert verè q servit felicitati ānæ, impr: peccoris; debent enim oīa subordinari sum̄o bono, nihilq; verè bonum ē, nisi q ē v̄ summum bonum v̄ medium ad summum bonum, adeo ut hæc sit norma judicandi de bono et malo, an ad summum bonum ducat, v̄ ab eo abducat, impr. vero attendendum ē ad statum hōis, et ita peccori id conducit q peccoris salutem p̄movet; q̄ndo et Xtus abitum suum dicit conducere, innuit illum conjunctum ēe cum ijs rebus, quæ cum salute connexæ sīt, q̄q; faciant v̄ ad vitam, v̄ ad pietatem, uti ex re ipsa patebit, talia ēe ea q̄ cum abitu suo conjuncta sint.

Et qa res magni momenti et oīum consideraōe digna erat, id q dicit solemniter confirmat, n̄ enim simplr dicit, conducit vobis, s̄ veritatem dico vobis, id duplr illgi p̄t, v̄ ut fecit id verum ēe q Xtus affirmabat, uti n̄ poterat n̄ ēe verum q testabat̄ testis ille fidelis, uti Joaēs cum vocat, falli et fallere nescio, s̄ et hunc sensum habere p̄t, q res ipsa sit veritas in oppositōe ad p̄missōem typos et umbras, veritas enim p Xtm debuit adduci Joh: 1: 17. et in ipso oēs p̄missōes debuerunt fieri ναὶ καὶ ἀμὴν, et ita q̄q; q p̄missum erat de Spū et op̄oibus eius in Xto debebant ēe veritas.

Probant

Cap: 16.

Probant autem speatim q in gre dicat, qa sc. ni abeat Spus n sit venturus ad ipsos, si vero abeat, eum sit missurus; per παράκλητον illgi Spm S. ex prioribus manifestum e, uti videre e cap: 14: 16. 17. et 26. et 15: 26., q autem rao sit cur ita vocet illic visum fuit, scdm Oeconomiam enim SS. Trinitatis ea opat q Advocatus, pt opari ad id, ut reum justificet, et qa ita veram consolaoem in cordibus fidelium pducit, q consistit in eo, q habeant argta spei salutis et felicitatis in miseria, ille autem dicit venire ad aliquem, qndo in eo talia opat, unde certus ee pt, se justum et haeredem salutis ee, qoo simul scat, eum naa in hoe n habitare, sz ad illum venire, atqz adeo illi dari ex graa.

Quando E dicit illum n venturum nisi xtus abeat sc. ad Patrem, scat eus opaoes pendere ab abitu xti, n oes sz eas qs memorat xtus in seqq. nam p abitum xti illgr introitus xti tq. summi Sacerdotis in Sanctum S. q seqt peccorum expiaoem et factam reconcilaoem, illa autem n fit nisi p mortem s. oblatoem sacrificij, igr qndo xtus dicit, n venturum Spm, nisi ipse abeat, scat simul eum n venturum, nisi ipse p peccis moriat, atqz adeo pp pecca tradat in mortem ad justificaoem suorum resuscitet, et facta peccorum purificaoe introeat in SS. coeleste et illic p suis inreedat, inde enim pendere oem consolaoem docet in Epla Rom: 8: 33. 34. igr vult xtus abitum suum considerari ut caam, adventum Spus ut effectum, et jam cap: 7: 39 ostendimus, q sensu Spus n fuerit anteq xtus glorificatus eet, q hic nolumus repetere, tantum E beneficium pendebat ab abitu xti, hinc addit si abiero, mittam eum ad vos: In supioribus dixerat Patrem illum missurum cap: 14: 16. 26. sz cap: 15: 26. dixerat se eum

missurū

missurum à Patre, illa vero optimè conciliari pnt, Pater mittit Spm, sz ut locis citat: p. in noe filij ꝛ vi meriti, vi inrcessoīs et vi ptatis, q filio ut ꝑ passoēs consummato data erat, filiꝰ mittit, qt. habet ptatem dandi suis Spm vi meriti sui, Pater mittit ut Judex, qndo justa sentia adjudicat illis Spm q ꝑ xtm redemti st, filiꝰ mittit ut Rex, cui Pater oē judicium tradidit, atqꝫ ita sedm Oeconomiam SS. Trinitatis Pater et Filiꝰ mittunt Spm, qndo vi meriti filij ex sentia Patris mittit, et xtꝰ utiqꝫ ut caput debuit membris suppeditare Spm vide Eph: 4. ꝟ. 15. 16. Col: 2: ꝟ. 19 conjungunt enim illa 1. Pet: 1: 2. Præcognio Patris, obedia et aspersio sanguinis Jesu xti et sanctificao Spꝰ, hinc et Spꝰ ille ὑποθεβίας quem Pater mittit in corda fidelium, vocat Spꝰ xti Rom: 8.

ꝟ: 8. Quænam verò sint opaoēs Spꝰ docet ꝟ. 8. et seqq. npe redarguere mundum de pecco, de justia, de judicio; qd sit ἐλέγχειν notum ē npe convincere ꝑ certa argta, ꝑ modum conclusoīs, q deducat ex certis pmissis. Mundꝰ autem qd sit jam supra aliquoties docuimꝰ, scant ea voce hoēs sine discrimine gentis, atqꝫ ita Judæi et gentes; mundum & convincere ē ꝑ certa argta Judæos et gentes convincere, de qbꝰ rebꝰ verò convincendꝰ erat mundꝰ, de tribꝰ pcipuè, q distinctius consideranda venient.

ꝟ: 9. Primò de pecco, q affirmat, et raoē confirmat, qd peccum sit n ē necesse, ut plixè hic doceamꝰ; Joaēs dicit 1. Epl. cap: 3: 4. qd sit ἀνομία ꝛ violao et transgressio legis, ꝑ cogitaoēs sc. desideria, dicta et facta; in pecco & spr ē violao authoritatis legislatoris, hinc sua naa et eꝰ merit

iram

Cap: 16.

iram et indignaõem, et reum facit poenæ, et qa deus ē legisla-
tor et dnus absolute, et ita oēs oino hois actoēs debent fieri
sedm eus vltatem et legem, hinc ois actio, q n fit sedm dei
vltatem et legem, peccum ē, et ut abnegat dei dnium, ita
facit hoem aberrare à fine suo, q ē et Emphasisis vocis
ἁμαρτάνειν et חטא, quando hic de pecco sine restri-
ctoe sermo fit, ita tn ut addatur in spēe peccum incredulita-
tis, pmus et oē peccum illgere, n tm q comittitur contra præ-
dicaõem Eglii, q percipitur fides in xtm, sz oē oino peccum, à
q poēnt liberari si crederent in xtm, et in q manent, ideo
qa n credunt in xtm, itaq peccum illud illgi pt, eus rei erāt
Judæi et gentes, utriq ex æquo peccaverant contra legem naæ
uti docet Aplus Rom: 1. 2. et 3. capp. unde gentes dicuntur ibidē
ἀναπολόγητοι et damnabiles ipsa conscia attestante, q do-
cere pt hoc ēe dei δικαίωμα, et jus, q q talia faciunt,
qlia illi fecerant, digni sint morte, Judæi qq singulariter
contra legem supnaalr revelatam peccaverant, q vel deum v
pxum v res alias spectabat, uti apud Mosen plixius videre ē,
impr: verò in eo peccaverant, q aberraverant à lege justiæ,
qrentes ppriam justiam q ex opibus legis sc. externè factis, et n
attendentes ad finem legis q erat xtus Rom: 9. v. 31. 32. 33.
et 10. v. 3. et 4. totus ē mundus Judæi et Gentes destituebantur
gloria q habere debebant, erantq ita sub pecco et reatu.

Hoc verò distinctius patebit, si raõem consideremus q ad-
ditur, qa npe n credant in xtm, nexus fle illgi pt, si cogitemus et
ppendamus q sit raõ fidei in xtm, ostendimus supra aliquoties, xtm
obtm fidei ēe, qt. ē Mediator et Sponsor houm, qt. Sacerdos qui

pecca

pecca ipsorum expiet, p suis incedat, illisq benedicat, rex q suo
lytro redimendo sibi simul emerit in peculium, deniq q ut Pro-
pha suos doceat qd agere v n agere qdq credere debebant. Est &
hoc testium Dei de Xto, q credendum e, q in ipso sit remissio pecca-
torum, et salus, et distinctius, q ipse factus sit nobis à deo sapia, ju-
stia, sanctificao et redemtio, igr q credit Xtum, accipit remissoem
peccorum, pp ipsius satisfactoem, et simul Spm Xti sanctificantem et
obsignantem ad salutem, q nec justificatr p remissoem peccorum, ut
sanctificatr p opaoem Spus, atq ita manet sub ira, uti vidimus
cap: 3: v. 18. 19. itaq jam fle illgi pt, qoo Spus mundum, gentes et
Judaeos convincat de pecco, qa n credant in Xtm, ita sc. ut Spus per
Aplos Eglium pdicaturos utrisq, utrosq convincat, ipsa ipsorum con-
scia attestante, q peccaverit oes contra legem naa, Judaei quoq
legem Mosis, utriq iterum legem fidei, adeoq q oes et sint in
pecco et n credendo in Xtm maneant sub pecco et in pecco et sub
pecci tum dnio, tum reatu, et hac raoe p incredulitatem peccum et
damnaoem suam augeant; e enim gravissum peccum deo salutem
offerente et caam salutis patefaciente, et condiones simul pponente
n agnoscere peccum suum et impotiam et damnabilitatem, et p ab-
negatoem ppriarum virium et ppriae justiae se coram ipso humiliare
ad graam eius fugere, testium eius recipe de vita in Xto, legi Eglii tu
aequa, sancta et justa se n subjicere, et verbo, nolle cum deo recon-
ciliari et arcem ac rupem salutis apprehendere, et ita servari, et
n poterat hoc primum ee, siqdem Spus Xti primo convincere debe-
bat de morbo anteq pponeret remedia, neq poet ee peccum non
credere in Xtm, ut q liberet à peccis, nisi verum eet oes ee pecca-
tores et pp peccum reos et damnabiles.

V: 10. Secundum & opus Spus e, ut e v. 10. convincere de justia
mundum, q iterum affirmatr et raoe confirmatr; qd sit justia, alias

quoq

Cap: 16.

quoq visum fuit, sc. justia vocat id oe q fit scdm jus, atq ita
facta et opa qt. juri conveniunt, s. eorum cum jure convenientia,
et deniq ipsum jus, q qs habet scdm legem ad hoc v illud petendu
et exspectandum, hinc justiam facere dicit q obedit legi et 1. Joh: 3.
justus dr is q n tm habet ppositum faciendi q justum e, sz q id
qq facit et fecit et in Emphasi coram deo justus e, q oia q debet
fecit et facit, s. q oia dei pcepta servat ex toto ajo constanter, qq
eam ob eaam habet jus petendi et exspectandi pmium, q sensu ne-
mo justus e coram deo Ps: 143. qa nemo e q n peccaverit et pec-
cet uti e 1. Joh: cap: 1. Prov: 20: 9. sz pter hanc justiam hois
memorat Scra aliam, q justia dei vocat Phil. 3. qq e ex fide
in xtm ut e ibid: qndo npe fides in xtm imputat in justiam
ut e Gen: 15. et Rom: 4. q justia p Eglium eam ob eaam dicit
annunciari ex fide in fidem, Judaeis et Gentibus Rom: 1. uti xtus
qq pmiserat Ps: 22: 45: 97. etc. eam justiam Messias erat alla-
turus ut e Dan: 9. ubi vocat justia seculorum, qa illa oibus secu-
lis imputata fuit credentibus, et ea consistit in eo q xtus imple-
vit jus legis, qndo peccum in ipso et ipse p peccum condemnatus
fuit Rom: 8: 1. 23. et 4. ea enim raoe satisfecit judici p suis
dum in ipso facta fuit demonstrao justiae, ut deus justus manere poet
justificans impium Rom: 3. et 4. quo sensu dicit 2. Cor: 5. q factus
sit p nobis peccum x hostia p pecco, ut nos in ipso fieremus ju-
stia dei, hinc ipse et debuit justificari Es: 50. et 1. Tim: 3. ut
Sponsor npe pstita solutoe, unde et dicit resuscitatus ee ad no-
stram justificaoem, verum ea n ita imputat, ut hoo simplr ap-
prehendat eam justiam q in xto e, eo fine ut absolvat a dam-
naoe, sz et ut fructum illius justiae pcipiat p Spm sanctificantem,
et in se spr reqrat illius argta, adeo ut et debeat ipse justiae
opam dare p amorem dei et pxi et observaoem pceptorum dei, qoo
et

et ex operibus hoc dicitur justificari Jac: 2. et duo haec nexu indivulso cohaerent, nemini enim potest imputari justitia Christi, nisi liberetur à dominio peccati et diaboli, atque ita in novitate vitae serviat deo secundum legem libertatis, populus enim Christi debet esse justus et justitiam facere, unde et justus dicitur qui justitiam facit 1. Joh: 3. per fidem nempe sub Eglio, de ea justitia debebat convincere mundum Spiritus Sanctus facere eam annunciari Judaeis et Gentibus cum demonstratione veritatis ad conscientiam, ut intelligerent utrique, neminem posse justum esse si deus velit cum ipso intrare in judicium, per justitiam propriam, sed tantum, si ipsum judicet secundum justitiam suam Ps quae nempe in Christus est per fidem ut audivimus et Phil: 3: 9. sed simul Spiritus convincere debebat Judaeos et Gentes, omnes qui velint nominare nomen Christi, desistere debere ab impietate et injustitia 2. Tim: 2: 19. et ita abnegatis impietatibus et concupiscijs mundanis, pie, sobrie et juste vivere in hoc mundo Tit: 2: 12.

Confirmat hoc argumento illustri quod demonstrari justitia illa debebat ad convictionem mundi, et hoc est abitus Christi ad Patrem ut non amplius ipsum viderant, quod sit abire ad Patrem saepius diximus, non uno modo abijt Christus ad Patrem, primo ad breve tempus, tempore sepulturae s. quietis corporis in sepulchro, unde dicebat, brevi me non videbitis et brevi iterum videbitis post resurrectionem sc. dixerat enim latroni, hodie mecum eris in Paradiso, debebat sc. ea ratione implere typum et ingredi cum sanguine ex Spiritu S. anima sua in Sanctum S. et inde redire ostendens apocham ad suorum justificationem per resurrectionem ex morte, postea abire debuit ad Patrem per ascensionem in coelum, quomodo ita introiit, ut non rediret, sed consedit ad dextram Majestatis in coelis, interpellans pro suis, et eo modo demonstratum fuit, ipsum unica oblatione omnes et omnia consummasse uti docetur Heb: 10. in quo differebat à Summo Pontifice sub V.T. qui iterum exire debebat, et velum obducere, ut sciaretur, nil per legem consummari potuisse

Cap: 16.

isse, et sanguinem taurorum et hircorum n̄ potuisse verè expiare
pecca Heb: 9. et 10. itaq; n̄ debebant Xtm amplius videre, debuit
enim ille sedere ad dextram Dei in ꝑpetuum, saltem n̄ debebant
illum videre ut viderant anteà, onustum peccis v̄ in statu vili,
ss tandem venientem in gloria, atq; adeo n̄ debebat amplius diei
qs ascendet aut descendet ut ē Rom: 10. v. 6. et 7. ss si confessus
fueris ore tuo dnum Jesum et credideris corde q deus illum exci-
taverit ex mortuis salvaberis v. 9, 10. 12. etc. et sane n̄ poterat
illustriori modo et efficaciori argto mundus convinci q Xtus Jesus
sit Servus dei justus, q ~~justificare~~ cognitione sui justificet multos
ut ē Es: 53. v. 10. q q n̄ tm excitatus fuit ex morte in q tra-
ditus erat pp pecca Rom: 4. v. ult: ss et q visibiliter ascenderit in
coelum et facta purificatione peccorum p se ipsum consederit ad
dextram Majestatis Heb: 1. v. 3. qndo enim ut Sacerdos verus
introibat in coelum ut Sanctum S. scabat sacrificium ipsius
fuisse sacrificium boni odoris, et qndo ita introibat, ut non
rediret, scabat, jam viam ad coelum manifestam factam et
initiatam p sanguinem eius, unde Aplus Rom: 8. inde petit
argta consolationis ꝯ oem accusationem q Xtus n̄ tm mortuus fue-
rit, ss et resurrexerit, neq; resurrexerit tm, ss et sedeat in
coelis ad interpellandum p nobis, itaq; n̄ mirum q in Empha-
si dicat se abire ad Patrem, npe et suum et suorum, cum
q npe justificati p fidem pacem habeant in ipso, et accessum
ad graam et thronum graae Rom: 5. v. 1. et 2. ut point vi
justiae Xti ipsum vocare Abba Pater; ss ꝑterea hoc argtm
convincebat mundum de officio suo, ut ipsi quoq; opam ju-
stiae darent, fieri enim n̄ pt, ut Xtus abeat ad Patrem, n̄
tm ut Sacerdos, ss et ut Rex qn et habeat pplm peculij,

zelotem

Zelotem in bonis operibus, atque adeo qui jus et justitiam faciat, atque ita servet leges dei, et omni modo demonstret quod liberati sint à servitute peccati et diaboli et translati in regnum Christi, quod est regnum justitiae et charitatis.

V: 11. Denique Spiritum de judicio eos convicturum dicit, hoc iterum affirmat et ratione confirmat, quod sit judicium notum est, notat vero actum judicis judicantis cuiuscunque vero et effecta eius, ita cap: 5: v. 27. dicitur Christo datum judicium facere s. judicare tq. illi per quem omnes judicandi sunt Act: 17. 2. Cor: 5. etc. et quando hoc fit à judice, qui habet judicandi et potestatem et sententiam exequendi potentiam tum et secundum sententiam agit, atque ita regibus tum idem est quod regimen 1. Pet: 4: 17. sed homines quoque judicant tum de jure tum de factis, etsi non cum autoritate extra judicium, quod hic per judicium illegi debeat, potest esse ambiguum, an hic nempe ut sciant cui conveniant judicium, et quis sit verus judex, an verò ut sciant quis sit judicandus, quod postremum cum seqq. videtur congruere, verum utrumque conjungi potest, et debet, tempus erat ut Christus judicaretur, et ut ipse Judex Israelis percuteretur Mich: 5. debebat enim venire in judicium, sed ex illo quoque eripi et assumi Es: 53. debebat in illo peccatum condemnari et ipse propter peccatum, atque ita fieri execratio Rom: 8. Gal: 3. quod Sponsor nempe, sed debebat quoque justificari ut ipse loquitur Es: 50. et Apostolus 1. Tim: 3. atque ita declarari justus Servus Es: 53. sed eadem opera debebat illi adjudicari potestas in omnem carnem, atque ita illi dari facere judicium uti est Joh: 5. v. 27. debebat enim sedere ad dextram dei ut rex et declarari, atque ungi ita ut dominus, ut omnes ipsum confiterentur dominum Phil: 2. hoc est judicium quod tum Pater tum filius exercent vel exercere debebant illegi potest, quia inter

se

Cap: 16.

se cohærent, Xtus enim pro eo quod animam suam sedum sentiam Patris debebat effundere in mortem, in vivos et mortuos dominari debebat post resurrectionem et spolia dividere inter multos Es. 53. Rom: 14. et hoc fieri non poterat quin judicaret diabolus, siquidem ut Xtus posset dominari in Gentibus, necesse erat, ut ille eriperet ex potestate diaboli et tenebrarum, ita et passivè illgere primus vocem illam.

Ratione hoc confirmat, quia Princeps mundi sit judicatus, unde ea quæ diximus, lucem accipiunt, vidimus enim supra, quis per mundi Principem illgi posit et debeat, etsi enim verum sit, Xtum quoque esse et vocari posse Principem mundi, minus tamen commode vocari poterat Princeps huius mundi, ille enim futuro non obscurè opponebat, et supra cap: 12. distinguit à Xto, illique opponit, nullaque ratio est cur alio sensu voces sumant quam illic, cur autem diabolus vocet Princeps huius mundi, illic diximus, neque opus est repetere, sed quoniam ille judicet videndum est, nempe quando contra illum sentiam pronunciat, et declarat illum non amplius habere jus ad principatum illum mundi & illum non amplius habere jus ad seducendum gentes et Judæos quoque abducendos per velum legis à lege justitiæ, nam tempus illud appropinquabat, quando Xtus unitus Rex super Zione debebat postulare gentes hæreditatem et fines terræ possessionem suam Ps: 2. itaque diaboli regnum cessare debebat, fortior ille vasa illi sua eripere debebat et captivos facere sub obedientiam Eglij, quos ipse captivos tenebat sub peccato ut videre est Luc: 11. Matt: 12. Es: 49. etc. et impr. hoc necessarium erat, quia non poterat Xtus condemnari et judicari quin simul condemnaret et judicaret diabolus, ita dicit Apostolus Xtum per mortem abolevisse eum qui potestatem mortis

habebat

habebat, diabolum Heb: 2., eumq in cruce triumphasse Col: 2. q morte sua sibi acqrebat jus in gentes.

Quando & judicabat Princeps hus mundi, diabolus, et re ipsa regno illo privabat p conversoem gentium, inde patere poterat, Xtm ee judicem et illi datum ee judicium, ita ut ex abolitione unius, judicandum eet de ptate alterius, et haec oia fieri debebant scdm illud verbum q semel deus pnunciaverat in prima pmissoe Gen: 3. de pugna inr serpentem et semen mulieris conf: Apoc. 12.

Haec oia autem Spus pagere debebat, q et de pecco et justia et deniq de judicio debebat mundum convincere, e enim eus munus scdm Oeconomiam SS. Trinitatis exeq sentiam Patris et meritum filij, unde dr mittendus in noe ~~filij~~ Xti à Patre, et ubiq Spus Xti vocat, n pt autem ee Spus Xti, nisi et hoes doceat ee peccores et remissoem peccorum ee in Xto, et illuminet ad cognioem ~~ad~~ Xti, detq fidem in Xtm, et manifestam faciat justiam Xti et doceat simul Xtianos facere justiam, ipsosq ita ducat ad Xtm ut consummatum p passoes et justificatum et ingressum in Sanctum S. sedentemq ad dextram Patris et judicantem oes tq. Regem Regum et Dnum Dnorum, cui data sit ois potestas, cuiq cedere debeat ipse diabolus, opus & Spus illius boni plane contrarium ee opi diaboli, diabolus seducit ad peccum, Spus S. convincit de pecco et convertit, diabolus excaecat ne videant hoes gloriam dei in facie J. Xti et in Xtm credant 2. Cor: 4. Spus S. illuminat et dat fidem in Xtm, diabolus nil nisi injustiam et opat et suadet, et ab agnitoe justiae Xti abducit, atq ita à Xto ut Advocato nro apud Patrem; Spus S. excitat desiderium justiae Xti, ut cupiant fideles in illo repiri ut participes fiant justiae eus, ad ad illum accedant tq. ad eum q pfectè poit salvare oes q p ipsum accedant ad deum,

atq

atq; ita deniq; , cum diabolus sibi arroget judicium, et et hoibus judicij dij sensum excutere studeat, Spus S. ostendit verum Judicem, atq; ita oi modo opus Spus S. e vere opus Spus Xti, uti in sequentibus et plenius id Xtus docet. Cap: 16.

Postq ita docuerat, quam sint futuræ operaones Spus S. per raones id plenius demonstrat, et primò quidem cur ipse nunc id n doceat quod Spus docturus erat V. 12. sc. multa ipsis dicenda habebat, sed nondum ea ferre poterant; quando dicit multa superee dicenda, ostendit n oia quæ sub N. T. audiri debebant huc usq; audita ee ex ore suo, tum qa quæ locutus fuerat per parabolas et ita obscurius proposuerat, tum et qa multa mysteria ob raonem tpris et naam rerum n poterant ita dici ut postea, siquidem hæc conveniebant magis illi tpri, ubi oes promissoes in Xto J. factæ erant vaci et ἀμὴν, oia per ipsum consummata, ipse per passoes consummatus imo glorificatus, fle enim illgi pt Xtm n potuisse ita predicare se ipsum uti illum crucifixum per verbum Eglij predicare debebant Apli, per illos enim dici poterat Xtm per passoes consummatum factam ee perfectam salutis caam, unico sacrificio oia consummasse, mortuum ee pp pecca, resuscitatum ad nri justificaonem, sedere ad dextram dei, inrecedere pro nobis, accepisse oem ptatem in coelo et in terra, tum demum dici poterat legem Mosis abrogatam, n valere amplius circumcisoem et Præputium, neminem judicandum in cibis, in diebus etc. tplm S. destruendum ee, deum se convertere ad gentes, et quæ similia plura st, imo in spee et clarius ipsis dicendum erat, qoo intrare debeant in regnum coelorum per multas afflictoes, pati pro Xto, implere reliquas passoum eus etc. V: 12.

Rao cur hucusq; tacuerat, v saltem n ita explicite proposuerat, e, qa n poterant ferre, x qa n erant apti ad ea recte

illgnda

illgnda, v̄ ē pmto ajo recipienda et exequenda n̄ poterant illa re-
ctè illgere ob pjudicia de xti psona, regno etc. ob tradiōes pver-
sas Patrum, pjudicia enim impediunt ajum in cognioe veritatis;
pterea cum animi illorum affui minꝰ ea conveniebāt, desiderabāt
et exspectabāt læta qqꝫ; ꝫ in eo decipiebant, et simul ppeà n̄
erant ajo satis pparato ad audiendum tristia, dura et dira qqꝫ,
hinc et anteà debebant et à pjudicijs liberari p illuminaōem Spꝰ,
et virtute eꝰ, q̄ indui ex alto debebant muniri contra adversa qqꝫ,
q̄ verò tales fuerint discipuli hucusqꝫ patet ex hria Eglica, ubiqꝫ
enim ostendunt se istiꝰmodi pjudicijs poccupatos ēe et minꝰ gnaros
condiōis regni coelorum, et ipso ope pbabant q̄ dicit xtꝰ, q̄ndo
in passoe ipsum deserebant et abnegabant.

V: 13. Ostendit autem xtꝰ p quem sint plenius erudiendi et ppa-
randi, npe p Spm veritatis, quem nominat, eꝰ adventum pdicit
et opꝰ simul, deniqꝫ raōem et naam muneris et opaōum Spꝰ plenius
explicat; cur vocetꝫ Spꝰ et qdem Spꝰ veritatis, vidimꝰ in superioribꝰ
cap: 14. v. 17. et 26. 15. v. 26. sc Oeconomicè impr. et qa tum ve-
ritatem uti oppnr mendacio, tum eandem uti oppnr legi, ut vi-
dimꝰ cap: 1: 17. docet.

Adventꝰ eꝰ scat opaōem eꝰ et qdem p effecta et signa conspi-
cua, talis adventꝰ erat effusio eꝰ in discipulos die Pentecostes
Act: 22. et postea in varijs donis extraordinarijs, qbꝰ ornati erant
Apli, q̄lia erant dona linguarum, miraculorum, sanatōum etc. tum
enim venit deꝰ et dya psona, q̄ndo se patefacit certis signis
et opibꝰ, notandum tn̄, q̄ndo dicitꝫ venire, et ut Spꝰ veritatis
venire, scari, q̄ eo modo anteà n̄ fuerit datꝰ, unde anteà cap:
7. vidimꝰ, Spm n̄ fuisse anteq xtꝰ glorificatꝰ, de q̄ ibi plixiꝰ, et
ut Spꝰ veritatis n̄dum datꝰ erat, qdiu veritas p xtm n̄ erat facta
de q̄ dictum ad cap: 1: v. 17.

Opus

Cap: 16.

Opus ℭ erat ducere in om veritatem supra cap: 14. v. 26. dixe-
rat, docebit vos omia, et omia in memoriam revocabit q loutus fuit vo-
bis cap: 15: v. 26. dixerat q sit de se testatur, hic q in om ve-
ritatem ipsos sit ducturus; q sit ea veritas omis ex illis pt, npe
q p Xtum facta fuit Joh: 1: v. 17. de q illic videri pt, neq enim
opus ea hic repetere, ducere in illam veritatem, atq ita in om
veritatem ℮ n tm eam docere, sd et in ea sanctificare, trebuit es.
Spui S. n tm illuminao Cortebnos, sd et exprabnos, ita ut fieri,
q sint Xtm et veritatem, uti in Xto ℮ plene cognituri, ut illgant
de consilium dei, ut cognoscant mysteria à Spuibus secularibus ha-
cita, atq ita et point p demonstraoem veritatis se ad om con-
sciam commendare 2. Cor: 4. v. 2. neq enim fieri poterat, ut recte
veritatem uti in Xto ℮ docerent, nisi eam ipsi clare et distincte
percipiunt, et hinc patet, Apstos om veritatem et docuisse, quam
Apli anathema denunciat ys q aliud Eglium Cdocent, et ubiq
monent Apli, ne qd aliud Ecclia recipiant Cbri et q ab illis ac-
cepant, hinc Joes dicit, eum q unctionem habeat n opus habere
ut qs eum doceat, sd quom unctio illos doceat de omibus, q ad ve-
rum sit, et n sit mendacium, et monet ut in eo maneant 1. Joh:
2: v. 3. q unctio ℮ verbum Xti et Apstorum p Spm confeijs pate-
factum et scriptis prodatum, adeoq vetat addere illi aliqd aut
demere, sd a illos tm, sd omes illuminare debebat q p verbum
Apstorum credere debebant, q facit et faciet usq ad finem, ducit
qq in veritatem p sanctificaoem, qndo veritas ℮ q. via in qua
ambulant fideles, plana illa via de qua Ps: 143. v. 10. ℮ via,
qa proponit eum q ℮ Vita et veritas et via Joh: 14. 6 qa proponit
viam p q deus venit ad peccatorem, peccator ad deum vicissem, qua
inaugurata ℮ p sanguinem Xti Heb: 10. q ducit fideles eo q Xtus
pervenit in coelum npe, q via ℮ fides in verbum veritatis in Xtm

per

per quem ē facta veritas, et opa charitatis erga deum et pxum sedm veritatem q in Xto ē, in ea eos ducit sedm consilium dei, donec assumantur in gloriam, qndo plenè patebit, q sit Spus veritatis ∴ q oia q ipsius ductu et instinctu locuti st sancti dei hoes, sint veritas.

Hæc autem ut patet illgnda n absolute ss comparatè, siqdem Spus et olim fuit et docuit veritatem, et duxit suos in veritate, ss n eo modo et gradu, plurima revelavit in ænigmate, qdam n revelavit unde legimus Rom: 16. de mysteriis tacitis tpribus secularibus et 1. Cor: 2. q p Spm ea sint revelata q oculus anteà n viderat, nec auris audiverat, nec in cor hois ascenderant, unde et N. T. major cognitio assignatur Jer: 31.

Verum ut illgerent discipuli raoem, tum missois, tum dra Spus, et eaam cur post abitum Xti ad Patrem Spus venturus et ipsos in oem veritatem ducturus eet, addit Xtus ipsum à se n locuturum, ss ea tm q audiverit, et quoad maam, q futura et illis annunciaturus sit; à se loq qd sit visum fuit in superioribus, ubi Xtus idem de se dixit, q npe n poit à se qcq facere cap: 5: v. 19. hic p. d. spectatur Oeconomia SS. Trinitatis, in q Spus S. subordinatur q. Patri et filio, ut q sedm sentiam Patris et vi meriti filij loqtur et agat q loqtur et agit, qa npe oe verbum graæ et oia χαρίσματα Spus nituntur consilio Patris et filij, qt. Pater in illo habet raoem judicis, filius Sponsoris, igr Spus ea tm loqtur et opatur, q faciunt ad illud consilium explicandum et exequendum in ipso hoe p eus regraoem, sanctificaoem consolatoem etc. et ita ea loqtur q audit, audit autem Spus S. n more huao, neqs ita ut nesciat consilium Patris et filij, et id illi revelari debeat, ss impprie, qa Oeconomicè ipsius opaoes subordinantur vltati Patris et filij merito, et certo sensu de Spu dici pt,

quod

quod Xtus dixit cap: 14. v. 28. q Pater et filius ipso majores sint alias Spus dei novit ea q dei st 1. Cor: 2: v. 11. Et ut eqdem Essiae, ita eqdem qqs sciae e cum Patre et filio; pterea qndo Xtus dicit, q Spus nil à se sit locuturus, ss ea tm q sit auditurus sc. à Patre, eo pbat q sit Spus veritatis, q nil sit pro arbitrio ficturus, ss ea tm q verissa st, uti noverant verissa ee, q à Patre audiunt, q mentiri neqt, locuturus. Cap: 16.

In spee autem indicat q de futuris ipsos sit certiores facturus, q st oia ea q deus futuris tpribus decreverat efficere tum in terris, tum in coelis, et ita impr. ea q Eccliam spectabant, eqqs statum et condicem, fata Eccliae tristia et laeta, q Xtus per parabolas saepè pposuerat, et q Spus ut alijs Aplis ita Joai impr. plenius revelavit, et p illum Eccliae, adeò ut inde pspici poit singulare dei beneficium ee, q p Spm voluerit futura revelare, nostriqs officij illa scrutari.

Ne vero putarent exspectaoem suam de Xto evanituram, et q de Xti regno pdicta erant nq implenda ostendit se post suum abitum glorificandum ee verè ut Messiam p Spm v. 14. ille inqt me glorificabit, q affirmat et confirmat raoe; qua in re consistat glorificao filij aliquoties dictum fuit in superioribus, ut n sit necesse ea repetere, e ut verbo dicamus, illi gloriam tum dytatis, tum redemtois asserere, ut cognoscat, q sit tum deus benedictus sup oes et oia in secula, tum unicus Salvator et unicus ita oium Dnus n tm jure creaois, ss impr. redemtois, cui data ois ptas in coelo et in terra, et oe judicium, adeo ut sit rex regum et Dnus dominantium vid: Heb: 1. Col: 2. 1. Cor: 8. 6. Phil: 2. Matt: 28. Apoc: 19. etc. hoc e officium Spus filium glorificare, unde hac nota Spus dei ab oi V: 14.

Spu

Spu mendacij distingui debet 1. Joh: 4. v. 2. et 3. unde simul p. cum Scra scripta sit p instinctum hg Spg, Cpcipuum illig scopum ee de Xti gloria testium phibere, adeo ut hac sit clavis vera mysteriorum verbi dij, si cogitemg oia q scripta st, scripta ee, ut cognoscentes deum verum et quem misit ille J. Xtm habeamg vitam eam Joh: 17: 3. hinc ois qqs illuminao eo ptinet, ut videamg dei gloriam in facie Jesu Christi.

Hoc verò pbat et confirmat eo, q sumturg erat ex ijs q Xti st ea q annunciaturg erat 1. q. veritas illa q docturg erat, sit veritas in Xto uti e Eph: 4: v. 21. et fle illud illgi pt, tum ex ijs q antea dicta st de Oeconomia S.S. Trinitatis tum ex ipsa maa Cdicaois Eglicae, Aplicae, oia enim huc tendunt ut erudiamur de ijs q Xtm spectant et in illo vera st de ipsig psona, nais, officio, statibg, redemtoe p ipsum facta, de ipsig regno, legibg, de ipsig pplo, et tum beneficijs illis conferendis, tum officijs ab ipsis Cstandis, cum de bonis graa, tum de bonis gloriae in Xto exspectandis et q st id geng plura, haec oia enim sumit ex ijs q Xti st, n poet e. E. P. dicere, peccum ee expiatum, nisi Xtg expiasset cum deo nos reconciliatos nisi deg fuisset in Xto mundum sibi reconcilians, nos justificari p fidem in Xtm nisi Xtg factus eet peccum, ut nos in ipso fieremg justia, et q st infinita talia plura, haec & oia sumsit Spg ex ijs q Xti st, ita ut eam ob eaam vocent sermonem suum Apli Eglium Xti sermone crucis etc.

Ea erat annunciaturg tum Aplis, tum p ipsos alijs ad fidem npe et obediam Xti, s. ad gloriam Xti, ut eam glorificaret

ret, atq adeo ut pplus xti n tm agnosceret gloriam regis sui q e rex gloriæ, ss eum quoq cpre et Spu glorificarent 1. Cor: 6. illiq portas aperirent Ps: 24. illumq confiterent dnum ad gloriam Patris Phil: 2. ex Es: 45. Cap: 16.

Quoniam itaq dixerat Spum se ee glorificaturum, et ex eo q suum sit sumturum q annunciet ne blasphemus videat, plenius explicat et confirmat id q dixerat, ne qs putet quod sacrilego ausu sibi tribuat q dei sint, q gloriam suam alij n vult dare aut dari, pbat itaq se glorificandum ee à Spu et Spm illum ee suum Spm et revelaoem eus ee revelaoem gloriæ suæ, eo q oia q Pater habeat sua sint p Patrem ubiq prima psona illgr, q alias sæpe deus vocat scdm Oeconomiam extra controversiam Patrem ee verum deum, et gloriam Patris ee gloriam dijam, et si ppius jam consideret, qnam ea sint q Pater habet, fle e illgere huc referri debere oia dei ἀυχήματα, illgr ante oia dija Essia, dijæ pfectoes et virtutes, oiscia, potia, tum opa tam naæ q graæ, et hinc qq noa qbus exprimit dei gloria s. dei pfectoes qs in se possidet, et in oibus demonstravit, deniq et honor et cultus ipsi debitus ob pfectoes et opa illa, adde qq verbum q deus revelavit consilium graæ et peccori patefecit viam salutis, hæc oia xtus qq sua ee dicit, qndo sine limitaoe dicit, oia qcunq habet Pater mea st, et ubiq in Scra, ea q memoravimus, distinctè et spcatim xto tribuunt, uti v ex solo hoc Eglista patuit et patebit porro, ne plixi simus, vidimus enim cap: 1. λόγον ee verum et æum deum Creatorem coeli et terræ, vidimus cap: 2. illum miraculo pbasse gloriam Xv: 15.

gloriam omnipotentiæ suæ, cap: 3. quod ex coelo venerit et adhuc in terris existens, sit in coelo, cap: 5. eadem perpetuo operari dicitur quod Pater operatur, vivificare, resuscitare mortuos, similiter honorandum esse ut Patrem quippe ἴσον τῷ πατρὶ etc. et in seqq. adhuc patebit, quod sit ipsius gloria quam habuerit ante jacta mundi fundamenta, imo quod ipse ab initio locutus fuerit cap: 1. et 8. videmus, quod sic id nunc ageretur prolixius demonstrari possent ex Scriptis.

Ex eo quod patet, Christum recte dixisse, Spiritum ex eo quod suum sit sumturum quod annunciet, Spiritus enim dei utique deum glorificare debet, non creaturam, ex iis quod dei sit sumere debet quod annunciet, non vero ex creaturis revelatio Spiritus debet facere ad glorificandum deum verum, ut illum in Spiritu et veritate colere ad adorare possimus, et ut illi tribuamus gloriam, tanquam ex quo, per quem et ad quem sint omnia Rom: 11: 36. quod ratione validè refutavit eorum errorem qui ipsum habent pro mero homine, sed singulariter glorificato et ita quasi deificato, Christus enim disertè dicit, omnia quæ Patris sunt, sua esse et eam ob causam se glorificandum esse à Spiritu, non vero per glorificationem se ea accepturum.

V: 16. Verum ne inde quod dixerat se glorificandum, colligerent, ipsum non esse moriturum ostendit quod anteà dixerat, non pugnare cum hac glorificatione, nempe de abitu suo et de morte quæ præcedere debebat, docet quod V. 16. et seqq. se brevi glorificandum, sed tamen anteà ad breve tempus in terra viventium non fore conspiciendum et postea iterum conspiciendum, parum inquit et non videbitis me, et iterum parum et videbitis me quia abeo ad Patrem ubi docet se non videndum, tempus indicat, quod breve futurum sit, et se iterum post breve tempus videndum, et quartò rationem addit abi-

tum

Cap: 16.

tum ad Patrem, quando dicit se non visum iri, eo scilicet se desitu-
rum esse in vivis et inter homines supra terram, ut ita sit ἐν ἀδῃ
in loco obscuro et non videatur et in שאול atque ita in quaestione
tq. absens et sublatus ex oculis, itaque innuitur eo quod sit mori-
turus et sepeliendus ut lateat in sepulchro.

Verum ni putent ipsum detentum iri à morte et man-
surum in sepulchro ut videat corruptionem; diu differendam
esse mortem et sepulturam addit, hoc brevi futurum, atque adeo
instare mortem et sepulturam suam, ita ut animas ipsorum præ-
paret ne inopinato et propter exspectationem id accidat, et ut quemdam
supra locutus fuit Christus ubi id videbant ita evenire, cogitarent
à Christo id praedictum esse, atque adeo scirent, Christum mortem suam præ-
scivisse et voluntariè eam obiisse, s. ut dixerat cap: 10. eum
animam depositurum ex potestate propria ut sacrificium voluntarium pro
vita electorum suorum.

At verò ne existimarent ipsum à morte detentum iri
et mansurum in sepulchro addit, se iterum videndum esse, et
quidem brevi, adeo ut non diu in sepulchro sit mansurus, sed brevi
resuscitandus, ut dicere possit mortuus fui et vivo et vivam
in aeum, ne fallatur et frustra sit fides et exspectatio, Messiam
victurum in secula ut rectè credebant Judaei ubi vidimus
cap: 12. revocat et ita illos ad ea vaticinia, quae praedixerant
Sanctum dei non mansurum in sepulchro, neque visurum corrupti-
onem ut est Ps: 16. et ipsum quidem moriturum, sed ut post mor-
tem iterum vivat in longitudinem dierum Ps: 21. Es: 53. etc.
adeo ut eo ipso eos consoletur in tristitia, et hoc velit esse argumentum
fidei, quod ipse sit verus Messias, si ex morte resurgat, p. d.

enim

enim eo pbat q sit filius dei Rom: 1. atq ita veius Messias et magni hoc momenti ee, adeo ut sine eo ois fides in Xtm frustra sit, plixe Aplus docet 1. Cor: 15.

Confirmat id et modum indicat, qndo addit, qa abeo ad Patrem; qs p Patrem illgat, sæpius dictum fuit, prima psona q Deus ubiq vocat, qndo autem Xtus dicit, se ad illum abire hoc convenienter naæ eus illgi debet, quoad dyam naam nquam abe à Patre, ss ut supra visum ipse in Patre et Pater in ipso e, ita ut unum sint cap: 10. et 14. abit & ad Patrem, ita uti venit in mundum à Patre uti supra vidimus, venit autem qndo λόγος caro factus e, atq ita Deus in carne manifestatus, itaq eatenus abit ad Patrem, qndo huanitatem in q deitas habitabat cpralr tq. in tabernaculo, extulit in coelum p ascensoe ut anteà qq notavimus, ss abijt qq ad Patrem, qndo ajam sistit Patri tq. respondentem sanguini hostiæ, cum q Pontifex intrabat in Sanctum S. et eo modo res hic e illgnda, abitus enim hic ad Patrem pcedit reditum ad ipsos ut eum iterum viderant, et utiq Xtus ubiq comparat cum Summo Sacerdote in Epl. ad Hebræos, et in spee cap: 13: v. 11. res hac de q nunc agimus ex typo illustratur debebat enim Xtus q erat minister n sanctuarij terrestris ss coelestis p velum cpris ruptum transire in Sanctum S. ut e Hebr: 10. debebat illic repræsentare pplm electum, ut olim Pontifex duodecim tribus in pectorali debebat illic ppitiaoem facere et à Deo q. Apocham referre pposita satisfactois et solutois, q fecit qndo ut traditus erat pp pecca in mortem, ita resuscitatus e ad suorum justificaoem Rom: 4. et ab ijs iterum tertio die post exiguam moram in sepulchro visus, et in hoc ee fundamentum consolatois

tōis gaudij et lætiæ in seqq exponit Xtus et ex ijs q̄ dicta sunt satis id patet. Cap: 16.

Hæc discipulis obscuriora erant, hinc videmus eorum dubitaōem et de verbis Xti βυζήτησιν, tum vero institutōem Xti ad ipsorum consolaōem, dubitaō et discipulorum quorundam npe ꝓpnr N. 17. et 18. Caa indicatur ignoria npe N. 18. cogitabant apud se qdam et cum alijs colloquebantur de sensu verborum Xti qd ea sibi vellent, qs ille sit abitus, qs reditus, qd illud exiguum sibi velit, hoc sane laudabile ē, inqrere in sensum verborum impr. dei, convenit cum naali illa sciendi cupiditate oibus innata, facit ad pfectōem hōis, et uti cpri grata lux, ita menti scia, impr. autem vera scia, qndo eorum q̄ videmus et audimus caas cognoscimus, hinc tātope ꝓdicatur in Sera scia et sapia, impr. vero facit ad dignitatem hōis dei, et dignarum rerum scia et sapia, et hic agebatur de Messia tamdiu pmisso et exspectato, de mundi Salvatore, de ijs q̄ ipse facturus erat, q̄qs tum ipsi, tum in ipso, et p ac pp ipsum pplo eus eventura erant, et laudatur in Berroensibus q inqsiverint in ea q̄ de Xto dicebantur, ꝓterea decet adhibere studium, meditaōem, consideraōem ad ea cognoscenda; deniqs convenit ut de ijs inr se hōes colloquantur, et in eo mutua sibi officia ꝓstent, uti hic faciunt discipuli, hoc ē in illis laudabile erat. N: 17.

Verum si in caas inqrimus arguit hoc simul ipsorum stuporem et ignoriam q ipsi pfitentur N. 18. qndo ajunt se n̄ nosse qd loquatur, ubiqs videmus mxam in pplo tunc tpris fuisse ignoriam raōe mysterij Xti et regni eus, eorumqs q̄ eo ptinebant, sciebant in gre Messiam pmissum ēe illum fore Salvatorem, mxa bona illum pplo suo allaturum, ss raōem sacerdotij eus et secuturi regni n̄ satis cognoscebant plerique, atqs etsi nossent literam Seræ in N: 18.

qua

qua clarè satis ꝓdescriptum erat, quo Xtus ꝑ passoēs deberet intrare in gloriam ē regnum suum, n̄ poterant tn̄ satis concelare illa cum tam magnificis promissis, hinc quoties Xtus loquebat de morte sua, deqꝫ resurrectōe, stuporem suum ꝓdunt.

N: 19. Hanc illorum ignoriam simul cum proposito Xtm rogandi, ut ipsos erudiat Xtus ita considerat ut ipsorum infirmitati succurrat N. 19. ē seqq. illud sanè laude dignum, q̄ n̄ tm̄ discere cupiunt, ſs ad verum doctorem Xtm se recipere volunt, volebant enim illum arrogare, ē supra videmus Xtm hoc in illis laudare q̄ ipsum vocent Dnum ē Magistrum, eo q̄ vere talis est, uti ē Matt: 23. N. 10. idem docet, ita ubiqꝫ Sancti cupiunt ē petunt ut Deus ipsis revelet oculos, ut videant mirabilia legis ipsius Ps: 119. ē Jacobus monet, ut si cui desit sapia, is Deum ꝓcā roget cap: 1. ē ut doceri ab ipso, ita Spū ipsius dari cupiunt, ē quidem aquum ē, ut à Deo petamus scam ē sapiam, ita qꝫ secretum dei timentibus ipsum ut foedus suum notum ipsis faciat, ē bonus, ideoqꝫ monstrat peccori viam Ps: 25. ita qꝫ Xtus hic illos erudit, q̄ illum arrogare decreverant, ita tn̄, ut quidem antea dixerat, multa velit ꝑ eventum innotescere, ē ꝑ Spm plenius revelari, ꝓponit autem primò id de q̄ dubij erant, tum laeta tristia ipsis denunciat, ē simul reditum suum ad ipsos post brevem absentiam eqꝫ fructus ꝓdicit, id de q̄ dubij erant, stat q̄ dixerat, ipsos brevi n̄ visuros Xtm, ē brevi iterum visuros; itaqꝫ docet quis ipsorum status sit futurus brevi, quando ipsum n̄ sint visuri, asseverat apē q̄ sint ploraturi ē flenturi etc. Asseveratio ꝓtinet ut attentio excitetur n̄ tm̄, ſs ē ut rei momentum qꝫ inculcetur, uti revera mors Xti ē fructus illius mortis mxi omni st momenti, verum etsi tantos tamqꝫ salutares fructus ex morte Xti acceptum erant, nunc tn̄ id n̄ satis agnoscebant.

Hinc

Cap: 16.
V: 20.

Hinc dicit, plorabitis et flebitis, q̃ illis sit futura caa ex
pced: patet, mors npe et sepultura et in ea absia xti, n̄ pote-
rant enim n̄ flere, ubi videbant Dnum et Magistrum suum, tanta
et tam dira pati, n̄ poterant n̄ deplorare eg mortem, q̃ndo per
eam videbat oīs spes exspectati tam diu regni Messiae collabi
si enim veram caam mortis xti et sepulturae eg cognovissent,
agnovissent in xti morte ee caam reconciliaois cum deo, et
porro oium q̃ ad vitam et pietatem neria st, et ita solet fi-
eri, ut hoo q n̄ spr rerum exitus quos caliginosa nocte solet pre-
mere deus, pspectos habet, id malum putet q bonum e, eo tristet
q facit ad ipsius salutem, uti ita de castigaoibus fidelium et loqt
Aplus Hebr: 12. v. 11. fatendum tn in tm justum fuisse ploratum et
fletum in q̃ntm pficiscebat ex amore xti et ex συμπάθεια q
hoo hoi, impr. vero illi debet q injuste patit.

Contrariae erant actoes mundi v eorum q xtm n̄ cognoscebat
neq amabant, atq adeo ipsius discipuli n̄ erant, illiq gavisuri
erant pdicente xto, gaudium orit ex fruitoe v spe boni alicus
uti tristia et dolor ex sensu v metu mali, caa & laetiae mundi
erat itidem mors xti, ss q illi q plorabant ut injustam etc. in-
tuebant atq adeo ut malam unde tristabant et plorabant, hi
vero mundus npe ut bonam et exoptatam imo et justam sc. qa
offensi vili xti spee illum p Messia recipe nolebant et habebant
p impostore, ita & patet q diversa houm sint de eadem re
judicia, et qoo eadem res varios habeat in varijs effectus, dum
recipit ad modum recipientis ut ajunt Philosophi, ita utiq
aliud e judicium piorum et impiorum de rebus, et hinc quo pii
tristant eo laetant impii, qa habent diversos fines sedm diversam
normam judicant st aliter affecti n̄ eadem amant et oderunt, pii

amant

amant spiritualia et vera bona, impii carnalia etc. et vicissim.

Verum Xtus consolatur eos promissione securitatis laetitiae, futurum quidem ait, ut tristentur, sed tristitiam eorum convertendam esse in gaudium, sublata sc. causa tristitiae, causa tristitiae erat mors Xti, et ipsorum de causa desperata judicium, illa utique cessare debebat, quando visuri erant Xtum resuscitatum, exaltatum etc. siquidem tum futurum erat, ut agnoscerent illud quod Angeli annunciabant pastoribus circa nativitatem Xti, nempe quod in ea sit magna laetitia, quia non jam natus, sed resuscitatus sit Salvator mundi, triumphato peccato et diabolo atque ipsa morte quid enim poterat discipulis accidere jucundius quam videre Xtum ex morte resuscitatum, in coelum ascendentem, regnum suum capessentem, de quibus adhuc distinctius agit Xtus v. 22.

Haec sunt rerum vices etsi videatur saepe pijs male esse, exitus felix est, etsi impijs videatur bene esse, exitus tristis est, uti tota Scra docet, non potest enim non amicis dei bene esse omnia, inquit Apostolus amantibus deum cooperantur in bonum, non potest non pietas habere promissionem huius et futurae vitae contra vero impietas poenam habere, et eo se consolari debent pij, uti prolixe docetur Ps: 73. et talem καταστατροφὴν rerum proponit Xtus Luc: 16. in parabola divitis et Lazari etc.

V. 21. Quod ita Xtus affirmaverat, ad similitudine illustrat et confirmat v. 21. mulieris nempe parturientis et parientis, cuius diversus est status, dum primum dolore et tristitia, tum gaudio profunditur, alias quoque similitudo illa adhibetur in Scra ut Es: 26. et 37. ut et Mich: 4. quod rem attinet, comparantur cum statu mulieris primo dolentis et flentis, tum laetantis et exultantis, mulier illa est pariens s. parturiens potius, de illa dicit quod tristitia afficiatur, causam reddit, quia hora eius venerit, parere est enim niti foetum conceptum

in

in utero, atq ita producere hoem ad perpetrandum et multiplicandum genus humanum, id n fit ex ordinaoe dei, saltem post peccum ingressum in mundum sine dolore, dixerat enim deus in dolore paries liberos Gen: 3. hinc ubi hora illa venit pariendi, n pnt n adee dolores, ijq plerumq gravissi et vehementissi, atq inde tristia ex dolore. Cap: 16.

Verum uti dolor ille, ita nec tristia perpetua e, nato puerulo obliviscitur doloris et lætatur ob nativitatem hois, eo ita duplex e caa, tum absia doloris, tum psentia pueruli, atq ita commutao mali in bonum, indidit deus sc. naalem ϛοργὴν parentibus erga liberos, ut ament eos tenerrime, ut delectentur in illis videre imaginem et similitudinem suam et per illos q. reviviscere post mortem, hæcq e caa hus, quam xtus memorat, lætiæ, atq inde e q parentes tanta et faciant et patiantur sæpe liberorum caa.

Applicat hoc ad discipulos et ipsorum tristiam, q similr dicit vertendam in lætiam, eqq simul indicat caam v. 22. q attinet psentem ipsorum statum, tristes erant, eo q ut aliquoties indicavimus, xtus quem sedm pmissoem putabant erecturum regnum Israelis, loqueretur de morte et abitu suo, unde putabant saltem dubitabant, an n frustra in ipsum speraverint, uti visum antea. v. 22.

Verum caa illa tristiæ cessatura erat, et hinc qqs ipsa tristia, abiturus erat ab ipsis, ss ut rediret, iterum inqt videbo eos, subillge et vos me sc. post resurrectoem ex morte, uti et aliquoties vidimus, xtm hoc indicasse, uti inr alia cap: 14. v. 3. et seqq. ut et ibid: v. 18. qq enim xtus n dicat

disertè

disertè, manifestum tn ē ex nexu, ēq; nunc obscurius paulo dicebat, q̃ eventum planum erat futurum, ubi dicit v. 25.

Effectq; redditq; qui ad discipulos n̄ poterat n̄ ē gaudio, ubi brevēa abitq;, hinc dicat lætabitq; cor vestrum, ex tanto se bono, ut ante indicavimus: Verum ne cogitarent de gliscenti lætitia, sic ut fierent lætam hanc ē solidam ēq; perpetuam, addat eam n̄ ē auferendam, quod utiq; innuit bonum illud eāc. primum erat tanta lætēa ē qp bonum solidum, summum ēq; ānum, eademq; opa indicat redditum suum ad ipsos ex resurrectione ex morte ē argum. perfecta felicitatis illorum q̃ credant in ēm, si enim gaudium aliud erat futurum perpetuum, bonum qp tale sit oportet q̃ ipsis impetrabat morte ēq; resurrectione sua, q̃ bonum ē communio cum deo in Chto beato ēq; ēa vita, ēa fructus gaudij delicias ēa ad dexteram dei, ēq; q̃ similia nōa st, qbus exprimit ēa beatitudo; Et sane Chti mors ēq; resurrectio ē cāa talis felicitatis, dedit enim se p vita electorum ex mundo, p quibus suis cap: 10. tulit ēq; abstulit eorum pecca ut agnus dei verq; cap: 1. q̃ ipsum ita facta ē grā ēq; veritas, ē ille lux ēq; vita hōum ibid: ē panis coelestis, ex q̃ q̃ edit nunq; esuriet, in quem suam carnem frangendam dat v. morti tradit cap: 6. ~~q̃ ēa in ipso vera st~~ ē via veritas ēq; vita in quo habemus accessum ad Patrem cap: 14: 6. q̃ ēa in ipso vera st, in quem ēam suam effudit in mortem ēq; se ipsum obtulit inculpatum deo, tradituq; ē in mortem pp pecca suorum ad ea expiandum, q̃ n̄ ē necesse quisq; exeq, cum hæc sit summa totius Eglij, in morte ēq; sanguine Chti ē remissōem peccorum ēq; vam eam, ut vero cognosceret q̃ illam mortem pecca ē expiata, refulgere debebat ex morte, atq; ita postq; abiciat ad Patrem, eo modo q̃ antea vidimus ad v. 16. revedire debebat ad suos, illosq; iterum videre ēq; ab illis videri, eo modo quo olim summus Sacerdos ex sancto S. redebat facta expiatione, itaq; cum p mortem abiret ad Patrem, p resurrectionem redire ad

suos

suos debebat, et pater illum resuscitando apocham exhibebat, qua declarabat sibi satisfactum ee, unde dicitur resuscitatus ad nostram justificaoem Rom: 4. et in eo gloriatur Aplus Rom: 8. qs accusabit? qs condemnabit, xtus e q mortuus e, multo magis q excitatus e etc. ut jure dicat xtus, gaudium ipsorum n tm magnum, ss et ppetuum futurum, erat enim futurum gaudium in deo, gaudium ita verum. Cap: 16.

Et ita fle e applicaoem facere similitudinis, illi q pgnantes erant spe Messiae exhibendi parturiebant cum justo tpre talia loq et facere, qlia Messias debebat loq et facere, ss cum videretur ea spes evanescere in passoibus et morte xti, sentiebant q. dolores parturientium, qndo autem p resurrectoem q. natus erat xtus obliviscebantur doloris p laetia, cum quo conferri pt id q legitur Apoc: 12: v. 1. et seqq.

Verum uti in gre gaudium illud pdicit, ita spealis tpris illius felicitatem describit tum à cognioe eximia, tum à παῤῥησία in precibus et fructu precum, alijsq bonis in pgressu examinandis contra cognioem exprimit, qndo dicit in illa die n inrrogabitis me qcq, sc. de eo de quo nunc xtm inrrogare volebant, qd npe sibi velit, q brevi ipsum n sint visuri ipse abiturus ad Patrem, et q ipsum iterum sint visuri, nam expturi erant p abitum mortē, p aditum ad Patrem, comparitoem coram Patre, p reditum verò resurrectoem illgndam ee, tum cognituri erant qua raoe ipse paraverit ipsis locum, ut anteà dixerat, et ita q hucusq obscura ipsis fuerant, impr. verò accepturi erant Spm, ut aliquoties pmiserat, q ipsos duceret in oem veritatem, et revelaret mysteria tpribus secularibus tacita, imo ipse xtus ita clarè de ijs q ptinebant ad regnum ipsius eos erat edocturus, ut n opus haberent qcq interrogare, uti fecit quadraginta diebus post resurrectionem Act: 1. v. 3. V: 23.

Sed ñ tm cognoscendo erat augendos, sc bona qq multiplicanda et beneficia, hinc addit xtus, q sint accepturi qcqd à Patre in nõe suo sint petituri, idq explicat p comparationem, addita adhortatione ad petendum, q q messionem attinet, q politicat Patrem daturum oia petentibus in nõe xti, de ea jam vidimus cap: 14: 13. et 15: v. 16. ut ñ opus sit illa repetere. Petitudo quinquies p. ex asseverationem xti, Amen amen dico vobis, quo simul invitat, hoc ñ magni momenti, qd enim ea qt magis comparatum ad consolationem pectoris q si vero bono caret et indigus ñ, q si scirat deum eg iram et executionem meritus ñ sibi gratium ea et ex gratia ut qt, ita velle dare ea q ad vitam et pietatem st necessaria, ut Petrus loqt, in cognitione et communione xti s. ut hic ñ in nõe xti, vi meriti et intercessionis eius vide 1. Joh: 3. v. 21. 22. et 23.

v: 24. Illustrat hoc comparatione cum priori statu v. 24. ubi docet, q huc usq in nõe eius nil petierunt: qd sit petere in nõe xti supra vidimus, nipe vi Sponsionis satisfactionis et intercessionis xti; imprimis vero vi intercessionis xti et satisfactionis, ñ potuit vi intercessionis post constitutam satisfactionem, et ita jam facilis illegi poterit, quo huc usq ñ petierunt in nõe xti, petierant qdem in nõe Sponsionis, sc ndum vi constitutae satisfactionis et solutionis; nõen xti itaq ndum erat natum ut nõen Salvatoris consummatum p passionem, hinc et nõen illud obscurius cognitum erat, uti fle p. ex hia Ecclesia, nam etsi et novierint Angelum Goel, eumq invocaverint ut Sponsorem, ubi videre ñ Gen: 48. Es: 36. Ps: 119. tm ñ satis clare plerisq saltem cognoscebant eius officium et dignitatem, imo nulli cognoscebant illum ut Sacerdotem consummatum, hinc et et huc usq in nõe xti consumati ndum poterant petere bona N.T. q reservata erant spri alti, quod sequebatur xti glorificationem, tum dari Spm et ea oia bona spualia debebant q huc usq negata fuerant, qq saltem eo modo et gradu data ndum erant, ita ut sedm stylum Scrae saepe absolute negetur, q

sedm

sedm gradum certum negandum ē, uti patuit Joh: 7. ubi dicit Spm n̄ fuisse anteq̄ Xtus glorificatus eēt, etc. uti idem obtinet in alijs locis N. T.

Cum verò nunc plenitudo tpis venisset, oīa consummanda eēnt, ita ut oēs pmissoēs dei in Xto deberent fieri ita et amen, hinc monet Xtus ut petant, adhortatoēmq̄ confirmat idoneis raoībus, petite inqt, pcul dubio nihil convenientius q̄ ut hoō carens bonis ad salutem et pietatem nerijs, ea petat à deo, dare illa et poten-ti et volenti impium eēt graam dei oblatam repudiare, dei dona n̄ satis digne æstimare pcertam talia, q̄ cum ipso deo conjungunt et in in dei cum Xto commuoēm ducunt, eo modo ipse deus spernit, et pmus hic dicere cum Aplo Heb: 2: v. 3. qōo effugietis q̄ tan-tam salutem tam salutaria bona negligetis, convenit hoī, q̄ nihil nec in naa nec in graa habet, q̄ n̄ à deo accepit, ut deo graas agat p bonis acceptis et ut à deo petat qbus indiget, sc. enim oē bonum et pfectum donum à Patre luminum desup descendit, æquū ē ut ab eo petat ut docet Jacob: 1. hinc Paulus vult ut indesi-nenter oremus 1. Thess: 5. et ubiq̄ ad preces fit adhortao, et Xtus suos docuit orare, et deus pmisit n̄ tm Spm graæ, ss et Spm sup-plicaōis et precum ad impetrandum graam Zach: 12. hæc ē glo-ria dei, q̄ agnoscimus oīa ēē ex ipso et p ipsum et ipsius in oībus bonitatem, liberalitatem, graam et misericordiam et pvidiam a-gnoscimus, et humiliter ita ab ipso petimus q̄ desideramus.

Raoībus idoneis confirmat adhortaoēm Xtus, addens fructum et finem precum, fructus erat impetrao eorum q̄ petituri erant, accipietis inqt sc. q̄ petitis in noē meo à patre atq̄ adeo in fide sedm pmissoēm dei, q̄ q̄ndo fit, utiq̄ deus ipse quodammodo censeri debet, se ipsum p pmissoēm obligasse, imo q̄ Xtus merito suo impetravit, id si in fide petit sedm verbum dei, denegari neqt, qa alias judicandum eēt, Xtm id n̄ ēē meritum, eus denegao

eēt

eet abnegao efficaciae meriti xti, notandum & q absolutè pmissa st, et absolutè sequunt, ex merito xti et absolutè ad salutem st neria, ea n poe n petentibus dari, alia vero denegari poe et denegari saepè, et denegari et ad bonum eorum qbus denegant q dyae eus potiae et paternae curae committenda sunt.

Sed quo fine petenda illa erant ut gaudium ipsorum eet consummatum, eo oia bona referri debent, imo nil e verè bonum nisi sit caa gaudii et laetiae, atqs adeo v bonum v medium ad illud impetrandum, atqs ita v p se caa laetiae v cum ea connexum, hinc ipsa vita aa vocat satietas laetiae Ps: 16. hinc legimus de enarrabili et glorioso gaudio q p fidem pcipit 1. Pet: 1: v. 8. et ad ppetuum in deo gaudium in dno adhortat Aplus Phil: 4. hoc & modo deus se bonum ostendit, qndo gaudio corda implet, adeoqs q petunt à deo petunt ideo qa st gaudii caa ss n cgcunqs verum gaudii solidi et consummati, qle gaudium tm orit ex fruitoe dei et certa eus spe, atqs ita ex ijs q cum salute in commuoe dei connexa st, hoc & tacitè innuit xtus q n debeant petere ea q parere point evanidum gaudium, ss ea q parere point solidum gaudium bona vera pmanentia ut e Prov: 18. et haec uti xtus meritus e, ita sola in noe xti peti pnt et debent, ex qbus simul hoc patet pfectissum statum ee statum laetiae, et agendum id fidelibus qntm pote, ut point spr gaudere in dno in ipsis et afflictionibus.

v. 25. Aliud novum beneficium dein pmittit v. 25. q e clarior sermo loco obscurioris, eo fine ostendit, qoo nunc loquat et tunc locuturus sit, hucusqs p paraemias et parabolas locutus fuerat atqs ita paulo obscurius, qlis paroemia erat, ut alias taceamus q pposuit v. 21. talia fuerunt pleraqs sub V. T. pphia, typi totidem fuere aenigmata ante implementum, et qdiu xtus ndum erat

glorifi-

glorificatus, et Oeconomia gratiae imperfectior adhuc locum habuit, tamdiu mysteria temporibus secularibus tacita quodammodo voluit occultari et occultare, unde supra dicebat v. 12. quod multa habeat dicenda, sed quod nondum ea possint ferre, hinc et obscurius Christus locutus fuit servans clariorem revelationem mysteriorum illorum ministerio Spiritus S.

Et de illo tempore dicit venire horam, quando aperte de Patre sit annunciaturus dum dicit horam illam venire, innuit temporis illius à praesenti differentiam, uti Deus omnia certis temporibus distinxit et fecit pulchra in tempore suo; illo et tempore dicit futurum ut aperte loquatur, et non amplius per paroemias, ubi rem proponit et modum revelationis; res est annunciatio de Patre, quo scilicet revelandum tum esse plene mysterium Patris et filii atque et Spiritus S. in quo omnes thesauri sapientiae reconditi sunt uti est Col: 2: v. 2. 3. porrò ea quae de charitate patris, de gratia filii et communione Spiritus S. in N. T. dicenda erant, atque ita de adoptione et Spiritu adoptionis, quaeque de regno filii, uti Christus talia annunciavit 40. diebus post resurrectionem et per Spiritum et Apostolos annunciari fecit.

Ea vero palam annunciaturus erat, ita sc. ut non amplius id fieret in aenigmatis et per parabolas, uti hucusque factum fuerat, quo scilicet mysteria illa huc usque tacita clarissime proponenda esse, ita ut nemo ea ignorare possit nisi volens, quod non melius constari potest et probari quam ipsis factis, quae et id satis evincunt, nam si legamus scripta Apostolorum, illi clarissime nos edocuerunt et per illos Christus, quicquid de mysterio patris et filii eorumque unitate, quicquid de amore patris et reliquis cognoscendum est, ut taceam Christum discipulos suos proprio ore 40. diebus de iis erudivisse, et si comparatio instituatur inter V. et N. T. instrumenta s. Scriptas, quivis facile illiget, illas per his tenebras esse, adeo ut dicere possimus cum Apostolo, hic quoque non fuisse clarum quod fuit clarum per claritate N. T.

Cognitionis

V: 26.

Cognitionis illius clarioris fructum et ostendit Xtus v. 26. preces nostre eaque efficaces, eosque rationem indicat, res est precari s. petere, modus in nomine Xti, tempus in illo die; quid petere sit, quidque petere in nomine Xti ex prioribus p. desiderare nostre et flagitare quae ad vitam et pietatem sunt necessaria, vi meriti Xti et in fide eius, secundum mandatum et voluntatem eius, denique ad gloriam eius, tales preces illi diei s. tempori assignat, neque sine causa, quippe quia tum nomen Xti erant clarius cognituri, fieri enim non poterat, ut patrem cognoscerent et non filium quoque, Pater enim erat glorificaturus filium, uti filius Patrem uti dicitur cap: seq. Pater datur erat filio nomen supra omne nomen, ut in eius nomine se omne genu flecteret omnesque ipsum confiterentur dominum ad gloriam Patris Phil: 2. illud nomen publice erat clarigandum, ita ut nulli ignotum esse posit, nisi cujus mentem occaecaret princeps huius mundi, ne illi illucescat lux Eglii ut in facie Xti cognoscat gloriam Patris 2. Cor: 4. publicandum tum erat ipsum esse consummatum Sacerdotem unico sacrificio omnes consummasse, sedere ad dextram dei ut interpellet pro suis sprque vivere ut perfecte servare posit in perpetuum omnes, qui per ipsum accedunt ad Deum Heb: 7. ita et clare cognituri erant id quod dixerat Xtus Joh: 14. se viam veritatem et vitam, neminem venire ad Patrem nisi per se, hinc et fieri non poterat, quin et in nomine ipsius peterent.

Ut autem scirent quae efficaces sint futurae preces illae, et ut antea dixerat, quae accepturi sint quae petituri in nomine Xti, addit Xtus causas exauditionis petitas partim à se, partim à Patre, partim ab ipsis, prima causa obscurius propter, quando Xtus ait non dico vobis, quod sim ego patrem pro vobis oraturus, sc. ipse Pater etc. Sensus non est, quod Xtus non sit pro ipsis apud patrem intercessurus, sed contra quod pro illis sit oraturus idem enim fere est ac si dicat, Ego orabo, sed non opus hoc commemorare quia ipse quoque Pater vos amat, adeo ut vix opus sit intercessione mea, ubique enim hoc inculcatur tq. argtm exauditionis quod Xtus pro suis oret,

imo

imo nemo ꝓt orare in nõe Xti, nisi cogitet Xtm expiationem fecisse
et reconciliationem, et vi sacrificii sui intercedere, hinc ubique intercessio
Xti ꝓpnr ad consolationem uti videre è Rom: 8. Heb: 7. 1. Joh: 2. Cap: 16.
et cap. seq. ubique orat q suis, ꝓt hoc uti supponit q. ita cura et amori
suo erga ipsos addit tq. novum argtm, amorem Patris.

Et hoc illud è, q imprimis ipsis insinuat, q Pater ipsos
amet; quo Patem eos q Xti st amet, supra aliquoties visum fuit
impr. cap: 14. v. vi. et seqq. se. dum q Xtm reconciliatq ipsos bene
vult, ipsisq donat ea q ad vitam et pietatem st necessa; ipsa vox
Patris hoc eminuit, dum enim Patrem vocat n suum tm, ꝓt et ipsorũ
Patrem ea indicabat, Patris autem nomen è nomen amoris erga filios
et favoris ac curæ et omnoda benevolentiæ ac beneficiæ, adeo ut qui
novit Deum ea Patrem suum ille illgat, nil sibi deesse poe ad vam
aut pietatem; Patri enim curæ et cordi è salq filiorum suorum,
hinc tq compendium omnium beneficiorum ꝓponit Joannes 1. Epl. cap: 3.
q filij Dei simus, et hoc è fundamentum precum, q qs novit Deum
factum ea Patrem suum in Xto, unde Xtus in oratione sua jussit
dicere Pater noster, qa ipse adoptio è fundamentum tractatus
Gratiæ in precibus, adoptio autem fit in filio Dei.

Et hoc docet Xtus quando ostendit, unde fieri poeint, q amen- Cap: 27.
tur à Patre, et quo amentur à Patre, Pater ipse amat vos, qa
vos me amastis et credidistis q ego à Patre exivi: idem docuit
cap: 14. v. vi et 23. ubi ostendimus, quo amet Pater eos q amant
Xtm, q volumus hic plixe repetere; Verum et hic notandum è, amo-
rem illum conjungi cum fide, ut possit, neminem amare Xtm,
nisi credat in ipsum, uti plixius exposuimus illud ad cap: 14. v. 22.
amatur enim Xtus ut ea salutis, adeo adeo ut Mediator, per
quem facta è reconciliatio cum Deo, itaq ut qs ipsum rectè

amet

amet, necesse ē ut credat q̄ à Patre exiverit, hoc ē, q̄ fuerit in forma dei, et se ipsum exinaniverit uti ē Phil: 2. q̄ ut Ro-ros fuerit ab initio apud Patrem, et in sinu Patris et deus; ss factus sit caro, ut vidimus cap: 1. q̄ sit Dn̄s ex coelo, unum cum Patre ab æterno, gloriam habuerit apud Patrem ante jacta mundi fundamenta uti ē cap: 10. 14. 17. etc. hoc q̄ credit et cre-dit q̄ fuerit manifestatus in carne, eo fine ut p̄ Spm̄ æternū se ipsum offerret ad expianda pecca, et hoēs cum deo reconcili-andos, atq̄ adeo credat in noēn ēus ut dei et Salvatoris, atq̄ ita honorat filium qmdm̄ Patrem, illum n̄ pt̄ n̄ Pater quoq̄ amare, q̄ppe qa Pater n̄ pt̄ amari sine filio cum quo unum ē, et in quo ut Mediatore vult ēē deus peccoris, hinc p. n̄ pōt ēē fidem in Xtm̄ sine amore erga ipsum, neq̄ amorem sine fide et nec fides nec amor sine obedia ē, et q̄ habet fidem p̄ charita-tem efficacem, atq̄ adeo in Xto ē, illum amari à Patre, illiusq̄ preces efficaces ēē, hinc 1. Joh: 4. tq. nota, unde cognosci debe-at, an qs p̄ Spm̄ dei loquatr, hæc statuitr, si confiteatr J. Xtm̄ in carne venisse, hoc ē, ēē deum in carne manifestatum et ita Salvatorem hoīs etc.

X: 28. Et qa tanti hoc momenti ē, hinc de eo discipulos ple-nius erudit X. 28. docens se exivisse à Patre, venisse in mundū iterum relinquere mundum et abire ad Patrem; Quid sit exire à Patre et venire in mundum, in superioribus aliquoties dictū fuit, atq̄ et ad X. p̄ced: Verbo ē fuisse apud Patrem in forma dei, ut verum deum, et se ipsum exinanivisse et in carne mani-festatum ēē ad p̄agendum opus salutis et redemtōis peccoris, uti id plixius explicatr cap: 1. et seq. cap: 17. ut et Phil. 2. et

1. Tim:

Cap: 16.

1. Tim: 3. etc. ita ut exitus ille à Patre et adventus in mundum sit obtm fidei et fundamentum spei, siquidem nisi hoc credatur, non creditur in Xtm ut Salvatorem, unde toties Qdictum fuit Deum apparaturum, ut dici poet Ecce Deus vester ut ê Es: 40. idque apparitoe Angeli foederis, q 77 fuit, adumbratum fuit.

Sed uti venerat in mundum et exiverat à Patre, ita qq se relicturum mundum et abiturum ad Patrem docet, hoc enim nerium erat, ut q venerat in mundum, ut tq. Sacerdos pateret in assumta carne et tq. ἀρχηγὸς σωτηρίας p passoes consummaret, eaq raoe sibi redimeret et emeret pplm peculij, ita oportebat ut tq. Sacerdos et Rex ingrederetur in coelum, sederetq ad dextram Majestatis in coelis et illic sederet in throno suo tq. Rex et Sacerdos Zach: 6. ostendimus enim supra ascensoem Xti ee considerandam, et ut ingressum summi Pontificis in Sanctum Sanctorum ad inrcedendum p suis, et ut inauguraoem Regis capessentis regnum, accipientisq oem ptatem in coelo et in terra, hoc E inculcandum, docendum, credendum et confitendum ê, aeq ac prius illud, unde toties illud ingeminatur, q habeamus Sacerdotem q transiverit coelos, q sedeat ad dextram dei, et inrpellet p nobis Rom: 8. Heb: 1. 4. 6. 7. 8. 9. et 10 capp: adeo ut Heb: 8. v. 1. dicatur, hoc ee summam dicendorum, et Xtm n ee Sacerdotem si in terris eet v. 4. et seqq. toties et inculcatur q ut Rex sedeat ad dextram dei, donec oes hostes ponantur scabellum pedum eus Matt: 28. Heb: 1. et 2. et hinc ut typis illud adumbratum fuerat tum in Regibus Judaeorum habitantium in Zion, tum in Sacerdotibus summis ingredientibus in Sanctum S. ita

saepius

saepius praedictum fuerat, unde impr. Ps: 47. et 68. Dei adscensio in coelum praedicatur, quae arguit quod antea descenderit ut argutatur Apostolus Eph: 4. s. ut hic est, quod exiverit à Patre et venerit in mundum et rursus relinquerit mundum et abiret ad Patrem.

V: 29. Hujus fructus erat quod discipuli haec clarius intelligentes ipsum agnoscerent à Deo exivisse V. 29. et 30. primum quod confitentur est, quod palam loquatur et non per paroemiam, quo sciant, se nunc incipere clarius cognoscere mysterium hoc quod exiverit à Patre, et iterum sit abiturus ad Patrem, atque adeo sit Dominus ex coelo et non similis reliquis hominibus ex terra, hoc enim satis arguit V. 30. in quo jam incipiebat impleri promissio illa de qua vidimus V. 25. neque dubitandum est, quin jam inceperint melius mysterium intelligere, attamen p. ex eventu illos nimium de se praesumsisse, neque enim in illa fide et confessione quando tentabantur satis erant constantes, et nondum satis clarè et plenè certoque mysterium hoc cognoscebant, sed melius per Spiritum edoceri debebant.

V: 30. Atque ut in gratia confitebantur se intelligere verba Christi, ita specialius fidem suam explicant V. 30. quando dicunt se scire quod omnia norit etc. ideoque credere quod à Deo exiverit, omnia scire Dei est, et ubique Scriptura et ratio testatur est, quem Christi omnia scire profitentur, illum eo ipso ut Deum honorant, et ita agnoscunt in Christo impleri prophetiam de Messia, quae est Es: 11. dum sc. confitentur ipsum ita omnia scire, ut non sit necesse, ut quis ipsum interroget, quippe qui cogitationes cordis novit, atque adeò adorari timorem Domini possit, et non judicet secundum visum oculorum et auditum aurium quod experti erant paulo antè ut vidimus ad V. 19. quod argumento et convincebatur Nathanael cap: 1. V. 48. et seqq. certè cum Deus sibi ubique tribuat scrutari corda et renes, et nemo nisi ipse homo

et

et Deus norint quae sunt in hoc 1. Cor: 2. manifestum est dijtatis signum corda et renes scrutari. Cap. 16.

Hinc eam ob causam profitentur se credere quod à deo exiverit, hoc est, ut aliquoties daximus, quod ut Deus descenderit in mundum, neque enim alio sensu vere dicere poterant se credere quod à deo exiverit, quod si crederent ipsum ut deum descendisse, quod et argumentum propter quod id credebant nempe scientia omnium et ipsarum cogitationum satis probat, cum illud sit attributum dei vid. 1. Chron: 28. v. 9. et 29. v. 17. unde Christus Apoc. 2. v. 23. id sibi tribuit, Et ita decet, ut fides in Christum non sit temeraria, sed nitatur certis argumentis, hinc opus est argumenta illa cognoscere et meditari, quod et ob causam argumentis dijtatem suam probare voluit Christus, uti Deus in natura argumentis omnem suam potentiam ac dijtatem probare voluit, nempe per opera sua, nemo enim confiteri debet et loqui debet nisi credat ut est ex Ps: 116. 1. Cor: 4. nemo credere debet nisi quantum pote, clare et distincte id cognoscant, uti hic discipuli intelligebant quae dicebantur et credebant, et quae confitebantur quae credebant.

Postquam et hanc de Christo professionem fecerant, Christus de fide ipsorum testimonium dat v. 31. ita tamen ut simul ostendat eam in tentatione non satis fore firmam et validam v. 32. etsi simul promittat felicem tandem eventum v. 33. quando testatur quod nunc credant, id respicit confessionem antegressam, nempe credebant quod à deo exiverit, et sit filius dei et verus Messias, imo Deus, uti videbitur, et cum dixissent et Christum nosse omnia, Christus hoc testans id testatur tq. cognoscens omnia, tq. adorans timorem domini et scrutans corda et renes, ita ut testimonium hoc verum sit, vere et credebant nunc in quantum cognoscebant, etsi et cognitio et fides multis partibus esset adhuc imperfecta, uti ex praecedd: v: 31.

patet

patet, ut et ex seq. v. nam p Spm multa erant revelanda quæ nunc n poterant portare, credebant J. ee xtm pmissum tamdiu Messiam, credebant ee filium Dei, oia illum nosse, et forte incipiebant cogitare et credere illum ee Deum, ss oem raoem officii xti, oem pprietatem naæ, dignitatis, sciæ et potiæ n satis ut videt pspectam habebant, et fides varie et sumit, varia habet obta, varios admittit gradg, saltem constat ex verbis xti ipsos habuisse veram fidem in xtm.

Attamen erat ea Eclipsin passura qndam, ventura erat hora q dispgendi erat, qsqs in ppria et xtm solum relicturi, respicit xtg id, q hria docet evenisse postea, npe, ut cum xtg phenderet, vexaret varijs modis, et cruci eet affigendg, p metu, ne et ipsi inciderent in idem discrimen, v fugerent v et abnegarent xtm, neqs auderent pfiteri, q nunc pfitebant, neqs se amplig gerere p xti discipulis, nunc pfitebant unum Magistrum et Dnum illi unanimiter adhærebant, erant una ss postea dispgebant, ut n amplig ita xto et sibi invicem manerent conjuncti, ss a se mutuo dissolverent, et qsqs seorsim discederet, atqs ita ad suum locum, quem npe putabant sibi ee tutissum, et hoc illis hic pdicit uti et Matt: 26. v. 31. Marc. 14. v. 27. respicit hic ad pphiam, q e apud Zach: cap: 13. v. 7. ubi pdicit, q pastor ille verg npe et κατ' ἐξοχὴν ita dictg de quo Es: 40. Ezech: 37. ut et Ps: 23. sit pcutiendg et oves dispgendæ, nam de xti passoe, reconciliatoe p ipsum et effusoe sanguinis eg in remissoem peccorum agi, v solg v. primg eg cap. arguit, si recte scdm analogiam fidei et Scrarum illgat, itaqs ita erant dispgendi tq. oves sine pastore q fle aberrant et piculis obnoxiæ st, uti et Expia et Scra testat, et n poterat fieri ut fugerent, qn xtm et pastorem suum relin-

querent

Cap: 16.

querent solum, npe sine discipulis, sine confessoribus, itidem sedm pphiam Es: 53. 63. Dan: 9. etc. n sine caa pcul dubio, ut eo clarius patesceret, regnum ipsius n ee de hoc mundo, n viris, n equis n armis sibi opus ad illud capessendum et hostes suos vincendos, ss se p mortem vincere et triumphare de hostibus in ipsa cruce uti e Heb: 2. v. 14. Col: 2. v. 15. et hac veritas q Jesus morte sua expiasset pecca, et ut dux salutis per passoes sit consummatus, traditus in mortem p pecca suorum resuscitatus ad ipsorum justificaoem, sufficiebat ad id, ut xto quos redemerat et emerat subjicerent, et ita n maneret solus, ss haberet numerosissum pplm, unde qndo Pilatus de regno ipsius qre-bat, dicebat se venisse ad testandum de veritate.

Et satis ostendat xtus se certam habere eventus felicis spe, qndo dicit se n ee solum qa Pater secum sit, id dupliciter illgi pt, et primo qdem ut eo in gre scet, Patrem sibi auxilio psidioq futurum in illa discipulorum desertoe, q eo faciebat ut indicaret Patrem q ut supra dixerat cap: 10. oibus major et potentior e, ipsum erepturum ex oi malo, imo ipsum glorificaturum ut in supioribus vidimus, sedm tot pmissoes, q pdixerant Messiae glorificaoem, in qbus et Messias enarrat et miseriam suam et liberaoem ex illa p Deum, et hoc ostendunt plurimi Psalmi, inr alios 16. 21. 22. 40. 69. 109. etc. ss pt et his verbis scari, id q supra clarius dictum fuit, npe q ipse et Pater unum sint, ipse in Patre et Pater in ipso, unde tum quoq patescit q ipse suo robore et brachio poit vincere, et dextra sua sibi salutem pcurare, imo discipulos quoq suos tueri ac defendere, ut etsi sint dispgendi, nemo tn eos ex manu sua eripe poit, uti e cap: 10.

Et q hoc et ad ipsorum consolaoem dictum sit, innuit xtus

qndo

quod docet, se hac dixisse ut in ipso pacem habeant, et fructus eg e, ut in tentatione et afflictione possint fiduciam habere, q victo, res sint futuri ut ipse vicerat, q sit pax Xti et in Xto dixing ad cap: 14. v. 27. ut in opg sit ea repetere, sc quo huic loco et quadrat ex prioribus patet, ipse ostenderat qua ratione sit ab ipsis abiturg ad Patrem, et quo in ipso ipsi sint habituri, vi illig abi, tg ad Patrem, fiduciam in in nos Patris petendi q ad vitam et pietatem sint necessa, quo et Pater ipsos dirigat hac oia in ipso Xto ipse tq. in ea reposita erant, imo ad q videbat ipse facu ad ipsorum tristitiam, et spem eam q in Xto posuerant subeundi, et faciebat ad reconciliationem in morte sua et q eam erat ipsos re, conciliaturg Patri 2. Cor: 5. et ita futura suorum pax Eph: 2. atq et ipsis daturg Spm q quem obsignent, ut habeant pacem confessa, et tandem in pace abeant et ipsi ex hac vita ad Pa, trem, ubi ipsis locum Cparaverat ut antea visum.

V. 33. Et hoc poterat consolatio e in afflictionibg, eosq certos reddre de felici eventu, hinc addit in mundo afflictionem habebitis, sc cu, fidite ego vici mundum: Cdicit q qd illis eventurum sit, tum quia sit eorum officium, denique ratio addit, et q ipsis eventurum erat, erat afflictio in mundo, hoc e, quia vivant in terris, ita enim vox mundi hic sumit, uti et in antecedd. hg cap: vide v. 28. afflictio q habituri erant in mundo, in notat q eunq miseriam sc eam q ab alijs infligit, ab hostibg ipse et persecutoribg, qles afflic, tiones sb, condemni, exterri, et ut supra locutg fuerat ejici ex Sy, nagoga, imo ut e ubidem, occide pp rem Xti, tales afflictiones suis ubiq Cdixit Xtg docuit q eas fidem et exploratam ut videre e Matt: 5. 10. 16. hinc ubiq dicit q multas afflictiones intrandum ee in regnum coelorum Act: 14. Paulg quoq id ostendit ubiq Rom: 5. et 8. etc. Apoc: plixa e in illis enarrandis, et in prima prin, cipe

Cap: 16.

soe Deus inimicitiam inr diabolum et mulierem, semen eus et semē mulieris constituerat, ita ut vltas Dei sit, ut plerumq; fideles cum xto patiant antequ cum ipso regnare point ut ē Rom: 8. et in psecuoibus ipsos defendere, ut oia ipsis cooperent in bonū ut ē ibidem, conf: 1. Pet: 1. Jac: 1. Heb: 12. etc.

Et eam ob caam xtus jubet illos ee bono aio et confidere, dicit hoc aī illam constiam, ut n admodum moveat adversis, sz fortia adversis opponat pectora rebus, securus felicis eventus, ut autem sit fiducia illa raoalis argtis niti debet, hinc docet qnam ee debeat fiduciae illius fundamentum, Ego inqt vici mundum, npe vicerat mundum et victurus erat qt. oia mundi molimina contemserat et nullis dolis, nullis fraudibus potuerat irretiri, et ab officio suo dimoveri, adeo ut in ipsa morte paratus eet facere vltatem Dei, pterea hac erat victoria mundi, q xtus resurgeret ex morte, frustra renitentibus hostibus, imo erat capessiturus regnum, et de oibus hostibus triumphaturus, sessurusq; ad dextram dei, donec oes hostes ponant scabellum pedum eus Ps: 110. et hac erat rao fiduciae et spei felicis eventus, siqdem fieri n poterat, ut ipse vinceret qn discipuli et ministri eus quoq; vincerent, imo n vicisset xtus nisi discipuli quoq; vicissent mundum, quem vicerunt cum xto, imo plus quam victores fuerunt, qndo nil illos à pfessoe xti potuit absterrere, et nil eorum q ipsis accidebant, adversa separare ab amore dei in xto Jesu, uti egregiè docet Rom: 8: v. 35. ad 39. imo tum mxè vincebant, qndo mundum xto p pdicaoem subjugabant et ppli ipsis subjiciebant vide Ps: 45. 47. etc. certi q xti st, cum xto quoq; vincere oes hostes debent, et tandē ultimum illum, mortem npe p resurrectoem ad vam beatam ut ē 1. Cor. 15. q finis ē charitatis, fidei et spei Christianorum.

Cap:

Cap: XVII.

Capite hoc continetur precatio Xti pro se et suis, pnt eius constatui tres partes, prima continet petitionem Xti pro se ipso à v. 1. ad 5. secunda petitionem Xti pro discipulis et ministris à v. 6. ad 19. tertia petitionem pro fidelibus v. 20 et 23.

In prima parte, petitione npe Xti pro se ipso occurrit

1. ipsa petitio in summa, quae est ut Pater ipsum glorificet v. 1.
2. Confirmatio eius primo à tpre, secundo à fine, glorificatione Patris npe ibid. tertio à ptate Xto data v. 2. quarto à modo, quo eam ptatem Xtus exercet in suos, et illi beneficiorum Xti fiunt participes v. 3. quinto ab ope Xti in terris v. 4.
3. distinctior explicatio glorificationis quam petit Xtus pro se v. 5.

In secunda parte, petitione npe Xti pro discipulis et ministris occurrit

1. Descriptio eorum pro quibus orat, npe
   α. ab eo, quod Xtus illis patefecerit nomen Patris
   β. quod dati ipsi sint à Patre v. 6.
   γ. quod cognoscant quod Patris sint quae Xto data sunt v. 7.
   δ. quod verba Xti receperint.
   ε. quod cognoverint et crediderint quod Xtus à Patre exiverit et missus sit.
   ζ. quod non sint ex mundo sed Xto dati à Patre, inter quos sit bonorum quae communio v. 9. et 10.
   η. quod in illis sit glorificandus
   θ. quod adhuc sint in mundo, Xto ablato ex mundo. v. 11.
2. Petitio ipsa, in qua occurrit 1. petitio pro ipsorum conservatione. 2. unitate quae illustratur ab unitate Patris et filii v. 11. 3. Con-

Cap: 17.

3. Confirmaõ petitoĩs 1. ab eo q̃ Xtus egerat q̃diu fuerat in mundo ℣. 12. 2. à statu p̃senti, abitu npe suo ab ipsis ad Patrem.
4. finis petitoĩs hg plenum gaudium
5. Nova raõ petitoĩs hg ab odio mundi ℣. 14.
6. illustraõ petitoĩs, ut npe in mundo conservent, n̄ ex eo tollant ℣. 15.
7. raõ eg petitoĩs ℣. 16.
8. Nova petitio p ipsorum sanctificaõe in veritate, q̃ simul describit ℣. 17.
9. raõ hg petitoĩs 1. ab ipsorum munere et officio ℣. 18.
2. à Xti merito ℣. 19.

In tertia parte, petitoe npe Xti p fidelibus occurrit
a. illorum descriptio ab actu fidei et medio fidei ℣. 20.
b. petitio p illorum unitate ℣. 21.
c. Ejus declaraõ et illustraõ ab unitate Patris et filij ibid.
d. finis ut mundus credat missoem Xti ibid.
e. confirmaõ ejusdem petitoĩs à beneficio Xti ℣. 22.
f. repetiõ illius petitoĩs et amplificaõ tum unitatis illius, tum fructus eg in mundo ℣. 22. et 23.
g. petitio p ipsorum glorificaõe in coelo ℣. 24.
h. confirmaõ eg ab illorum comparaõe cum mundo, raõe cognitoĩs et fidei in Xtm ℣. 25.
i. ultimo deniq̃ descriptio benevolentiæ et affectus Xti erga suos et fructuum inde secuturorum ℣. 26.

Primò & hoc cap: petit Xtus sui glorificaõem, eam petitoem Eglista connectit cum prioribus, npe q̃ oraverit ita Xtus, postq̃ illa locutus fuerat, de q̃bus egimus in antecedd. in q̃bus discipulos suos et docuerat et consolatus fuerat, postq̃ ita locutus fuerat cum ipsis ad ipsorum instituõem et consolaõem orat

℣: 1.

orat p se et suis ostendens cum instituoe oraoem conjungendā ee, qa verbum n̄ ē efficax nisi deus illud cordi inscribat, et tum illuminet, tum sanctificet hoem, qmdm v. 17. cam ob caam orat, ut Pater suos sanctificet in veritate, deus enim plantaoi et rigaoi benedictoem supaddere debet ut docet Aplus 1. Cor: 3. ut ita verbum dei sit dei potia ad salutem, atq adeo et ad fidem et obedeam fidei Rom: 1. v. 16. hinc ubiq Apli oraoe fere Eplas claudunt, ita inr alia post varias admonitoes 1. Thess: 5: 23. subjungit Paulus Ipse vere deus pacis sanctificet vos etc. eodem modo Heb: 13. v. 20. 21. pluribusq alijs locis, forte et hoc hic notari pt xtm cum ubiq nobis pponat tum ut ppha tum ut Sacerdos qqs, imo cum Sacerdotum fuerit et docere aeq ac orare p pplo, hinc xtus postq docendam consolando etc. se pbaverat ppham nunc orando et inrcedendo p suis se ostendit Sacerdotem, uti in seqq et se ipsum offerendo, nam et hoc Sacerdotum erat, imo oblao intercessois fundamentum ē pterea oportebat ut nunc singulari modo oraret ubi gravissas tentaoes et sibi et suis instare noverat et pdixerat eo fine ut et ipse et quos Pater ipsi dederat servarent in hora tentaois, hoc enim fieri neqt nisi dya potia, unde diserte dicit de xto Heb: 5: 7. q preces cum lachrymis obtulerit ad illum q poterat illum servare ex morte, et de fidelibus idem dicit 1. Pet: 3. v. 5. 6. et seqq: eo modo Ex xtus qqs tum ministris suis, tum oibus fidelibus ostendit suo explo, qoo pdicaoi, lectoi et audatiii verbi preces spr conjungere debeant et ad deum confugere imminente et tentaoe p preces.

Gestum qqs annotat Eglista cum xtus oraverit, q npe sustulerit oculos ad coelum, q gestus attamen illi fere indifferentes st si in se spectent, deus enim cor spectat, et preces vim et valorem

suum

Cap: 17.

suum habent à fide cordis eiusq puritate, attamen aequum e,
ut gestus saltem decori sint et testentur reverentiam et humilitatem,
Praeterea gestus pnt ee scatavi ex institutione dei, v habere Schesin
aliq ad certas veritates quarum in oratione e utilis et neria con-
siderato, ita scatem habuit, q olim orarent conversis oculis
et simul ajo versus Hierosolymam et tplm, hoc e revera versus
Sanctum S. et propitiatorium sup quo deus habitabat, ut innu-
eret preces debere dirigi ad deum in fide reconciliationis et
propitiationis, q fieri debebat p Xtm, quandm Xtus supra docuit n
nisi p se dari accessum ad Patrem et in nomine suo orandum ee
cap: 14. et seqq. ita videmus sanctos inrdum genibus flexis manus
sustulisse ad coelum 1. Reg: 8. publicanus n fuit ausus oculos
coelum versus tollere, sed contudit pectus; in utroq gestu fle-
xione genuum et contusione pectoris e confessio indignitatis
et humilitatis, in sublatione manuum ad coelum signum desiderij
auxilij dij, quando Xtus hic ut alias sancti qq, oculos sustulit
ad coelum, consentaneum e ut cogitemus illum jam voluisse
oculos et ajos abstrahere à Sancto S. terrestri, et innuere
propitiatorium nunc in coelo collocandum ee, illic collocandum
ee thronum gratiae Heb: 4. p ingressum npe Xti in coelum, de
quo ingressu antea locutus fuerat, imo innuere voluit, coe-
lum ee locum ubi sedere debeat ipse in suo throno ubi glori-
ficari, nam majestatem suam ponere debebat supra coelos Ps: 8.
et illic regnare donec oes hostes imo oia ipsi et pedibus eius sub-
jiciantur, in coelum debebat intrare et ut Rex et ut Sacerdos,
n mirum q q oculos ad coelum sustulerit, uti et in oratione q
suis prescripsit voluit illos invocare deum ut patrem q in coelis
sit, gla enim dei à tplo removeri debebat ut predictum e Ezech: 1.
et 10. capp:

Postq

Postq hæc descripsisset tps npe et gestum oraois, subjungit ipsam oraoem, ubi ppnr primò is ad quem oraoem dirigebat q Pater vocat; sæpiq diximq, q sit Emphasis, qndo psonam primi Patrem vocat xtq v ipse filiq vocat, majorem hoc Emphasin habere, q qndo fideles dicunt Pater noster q es in coelis.

Uti enim xtq e unigenitq et pprig filiq dei ad distinctoem aliorum q filii dei qqq vocant, ita Pater ipsiq pprig vocat, q uti suam Schesin habet ad Oeconomiam ita qqq fundat in naa, qt. eandem habet filiq hic cum Patre naam, et e illi ibos ut cap: 5. unum cum Patre uti dictum fuit cap: 10. et 14. et n semel repetit in hoc cap: ss q nunc Patrem vocet, quem v. 13. Deum vocat, n sine raoe fit, vult enim considerari hic ut filiq, qui cum fuerat in forma dei uti dicit v. 5. seipsum exinaniverat factq obediens usq ad mortem crucis q nunc subiturq erat pmto ajo, uti docet v. 4. et 6. coll: Phil: 2. v. 6. et seqq. ut filiq e obediens à Patre exspectat nunc pmium Patre dignum, amoreq paterno et obedia filii, vocabulum enim hoc e plenum amoris et fiduciæ, unde et nos vult hoc noe Deum compellare, quotqt npe in xtq accipimq jus compellandi Deum Patrem, qndo npe credentes in noen filii illiq unigeniti accipimq ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γίνεσθαι, ptatem nos gerendi p filijs dei ex ipso regeniti Joh: 1. v. 12. 13.

Materies ipsa oraois e glorificao filij, petit enim ut Pater glorificet filium; qd sit glorificare, q glorificao filij sq n semel supra vidimq cap: 1. v. 14. dictum fuit q sit eq gloria cap: 5. v. 23. qoo honorandq sit pariter ac Pater cap: 12. v. 23. qoo glorificandq eodem modo cap: 13. v. 32. etc. ut n opq sit prolixè illa repetere, psertim cum v. 5. dicat ab ipso xto qoo glori-

Cap: 17.

glorificari petat eā q̃ gloria, ea ipse q̃ habuerat anteqũ est mundus, q̃ gloria ē, q̃ fuit ἐν μορφῇ θεοῦ Phil: 2. Deq Joh: 1. ē quem verg deq ubi ibid. plixe doceing, ſs q̃ deq fuerat anteqũ est mundq; eā eam ob eāam Patris aqlis, es voluit caro fieri ē in carne manifestari Joh: 1. 1. Tim: 3. eo fine ut est hōum Redemtor, atq adeo voluit se ipsum exinanire ē fieri obediens usq ad mortem crucis, ſs ut postea valdē exaltaretur ē accipet nōen supra oē nōen, atq ita iterum glorificaret ea gloria q̃ habuerat ante jacta mundi fundamenta ut plixe docet Phil. 2. Igr quo decet glorifica filium tuum, vult demonstrari filij atq ita Δεύτερος θεός, vult q̃ glorificari ut deq, ut ipse oes ipsum honorent eodem modo q̃ Patrem Joh: 5. Qterea vult glorificari ut deq in carne manifestatq, atq ita glorificari in carne, tum p̃ illa testimonia ē argta, q̃ confiteri eum fuerunt in monte eq, tum p̃ resurrectiōem, ascensiōem, effusiōem Spiq S. ad conversiōem gentium, ut tam à Judaeis q̃ Gentibq agnoscat ung alle dng 1. Cor: 8. 11. 6. ē oē genu in nōen eq se flectat ē ōis lingua confiteat ipsum ē Dnum ad gloriam Patris Phil: 2. ex Ps: 45. atq adeo vult glorificari ratione officij sui ut Mediator ē Redemtor, Propha, Sacerdos ē Rex, q̃ fit quando talis declarat ē tales agnoscit, hocq facium illis qbq dyerang modis.

Sed addit opportunitatem tpis, quo decet venit hora. Deq ōia facit pulchrē in tpre suo Eccl: 7. Est tps certaminis ē ꝓmij, tps fidei ē tps apparitq; ſtq jam in eo erat ut pficeret opq q̃ pater ipse dederat consummandum in hisce terris p̃ dicta ē facta, denq passiones ē mortem; illud autem tps exinaniōis ſti ē obediēs ac passiōis ad finem ꝓperabat, atq ita appropinquabat hora glorificaōis ſti, ea enim tpra mutuo se mutuus excipiant,

non

non poterat fieri, ut postq̄ is, q̄ fuerat in forma dei, et sine sacrilegio se poterat æq̄lem deo gerere, seipsum exinaniverat et obediens factus fuerat ad mortem crucis usq̄ n̄ valdè exaltaretur ut dicitur Phil: 2. n̄ pt̄ deus eo modo obedienti denegare p̄miū et coronam justiæ, n̄ poterat n̄ & justificare Servum hunc justum n̄ poterat n̄ hunc Sacerdotem admittere in Sanctum S. ipsum coelum, n̄ poterat n̄ vi p̄fecti lytri et sacrificii veri tolli velum et tum Sacerdoti q̄es ab op̄ibus expiāōis, tum ijs p̄ q̄bus offerebat, liber ad deum aditus et προβαγωγὴ concedi, et utiq̄ postq̄ emerat p̄plm pretio, et devicerat eum in eius p̄tate erat, illiq̄ vasa ita eripuerat, debebat declarari rex, et p̄plo suo leges ferre, atq̄ ita in solio suo sedere ut rex et Sacerdos Zach: 6. hoc postulabat pactum cum Patre Zach: 6. Es: 53. vi eius inungi debebat rex super Zione et postulare gentes hæreditatem et fines terræ possessōem suam Ps: 2. hinc ubiq̄ apud Prophas conjunguntur Exinanitio et Exaltāo xti, ut Ps: 2. v. 8. et 16. 20. 22 et 4. et pluribus alijs; Igr eo respicit xtus q̄ndo dicit venit hora x appropinquavit ut glorificetur filius, s̄ ut ostendat se cum Patre unum ēe, et suam gloriam ēe Patris gloriam, n̄ vult sine Patre glorificari, s̄ glorificari ab ipso ut et ipsum glorificet, atq̄ adeo Pater in filio et filius in Patre glorificetur, hinc addit ut et te filius glorificet; q̄ sit dei gloria f̄le patet, gloria excellēiam notat et eius agnitōem et celebrāōem, virtutes & dei et p̄fectōes, q̄bus oībus rebus p̄cellit, et nihil illi simile aut secundum ē, s̄t dei gloria earumq̄ demonstrāo, agnitio et celebrāo s̄t eius glorificāo, ita glorificatur deus, q̄ndo gloria eius demonstrata ē, et agnoscitur ex op̄ibus nāæ et laudatur, s̄ deus ipse docet, q̄ sit gloria q̄ peccatori patefacit, q̄q̄ ab illo agnosci et celebrari

ri vult, gloriam npe bonitatis, grãæ et misericordiæ, simul ac sanctitatis et justiæ, uti videre ē Exod: 33. et 34. Ea gloria conspicitur in facie J. Xti tq. in speculo 2. Cor: 3. N. 18. et 2. Cor: 4. N. 6. quo sensu et in seqq. dicitur N. 6. q filius noēn Patris manifestaverit, unde et Phil. 2. dicitur, oēs debere confiteri Xtm Dnum ad gloriam Patris, igr qndo hic dicit, ut filius te glorificet, illgit p glorificaoem filij p eg resurrectoem, ascensoem, effusoem Spus S. Qdicaoem Eglij, conversoem gentium glorificatum iri Patrem, virtutes et pfectoes eg, eg bonitatem, misericordiam, grãam, justiam, sanctitatem, veracitatem, nam in Xto facta ē demonstrao justiæ dijæ ac sanctitatis, et simul misericordiæ ac bonitatis, et p Qdicaoem Eglij noēn dei innotuit gentibus, et fit magnum in tota terra Ps: 8. et qndo Xto pplus colligitur ex Judæis et gentibus, et ita transfertur ex regno tenebrarum in regnum lucis, oculus ille agnoscit et depradicat virtutes dei 1. Pet. 2. N. 9. invocat noēn dei, laudat deum, uti eam ob caam ubiq admonentur oēs, ut laudent ac celebrent deum, qa bonus ē, ut ubiq et Ps: 118. videre ē, Qprimis ita ut amplificao regni Xti sit notificao noēs et virtutum dijarum inr gentes, earumq agnitio, æstimao ac celebrao, atq ita Patris glorificao, et sanè tunc deus in veritate glorificatur, qndo uti ē deus triunus, ita et cognoscitur, amatur et celebratur, talis verò manifestissimè cognitus ē in regno Xti, ita ut glorificao filij et Patris indissolubili nexu inr se sint conjuncta.

Cap: 17.

Id verò q ita petit, urget Xtus à ptate sibi data in oēm carnem, et simul indè indicat qs fructus redeat ad oēm carnem N. 2. res q memorat ē ἐξουσία πάσης σαρκὸς, eamq sibi datam dicit,

N: 2.

et

et denique opponit ut argtum suae glorificationis quae petebat. Ἐξουσία in gre notat quis potestatem et impr. legitimam, atq; ita jus ad aliquid agendum etc. ita Joh: 1. dicit, quotquot autem receperunt eum dedit potestatem, et se gerant quasi filijs dei, hoc est et jure quodam sibi tribuant ea quae filijs competunt, hinc Ἐξουσία et notat legitimam imperium et jus ac potestatem imperandi, requirendi et vetandi aliquid Rom: 13. v. 1. Et Jesus xtus dicit sibi datam esse veram Ἐξουσίαν in coelo et in terra Matt: 28. v. 18. i: absolutum imperium atq; ita jus et potestatem sua quae velit agendi in coelo et in terra, quae alias explicat destinatq; quando dicit, quasi dicat, quae ille sit unus et unicus Dnus 1. Cor: 8. v. 6. conf: Phil: 2. v. 10. 11. etc. ergo inde fit patet, quod sit Ἐξουσία πάσης σαρκὸς imperium sc. in omnem carnem; per omnem carnem autem quid intelligat, fit et intelligere ex mea regni xti, subditi xti p. d. intelligat, illi autem homines sit, itaq; per omnem carnem impr. omnes homines intelligere aequum est, nam homines carnem vocari notum est, vide inter alia Gen: 6. Es: 40. 1. Pet: 1. v. 24. Ratio autem cur homines caro vocentur est in tm, quia carni circumferant, ut illa sint Synecdoche partis pro toto, sic et quia corporis sint carnalibus cupiditatibus, et in carne ipsorum nil boni habitet Rom: 7. v. 18. quo Jesus dicit Joh: 3: v. 6. quod caro sit quae ex carne natum est, illic enim connotari corruptionem, inde patet quod regnum regnat v. 5. Nec quia caro pro omnibus hominibus sine exceptione, nam p. d. xtus dicit non est tam imperiorum quam piorum, ubi regnum gratiae tm pertinent ad pios, et ad illos quae ei obsequuntur per voluntarium amoris obsequium et per ὑπακοὴν fidei, sic ex eo quod addit p. ubi verum sit xtum esse veram vitam hominum, hinc tm in omnes sine exceptione intelligi, in enim omnibus dat vitam aeternam; intelligat et omnes sine discrimine et tam Judaei quam gentes uti illi vocantur Matt: 28: v. 19. coll: Marc. 16. v. 15. omnes gentes et omnis creatura, nam xtus in tm debebat esse Salvator Judaeorum,

sed et

Cap: 17.

ps et gentium Es: 42. v. 49. gentes illi obedire debebant Gen: 49: v.
10. in ipso sedem promissorem jam Abrahamo factam ad familias ter-
rae benedictio provenire debebat, uti hoc Apls ex Gen: 12. expli-
cat Gal: 3. v. 8. et sequ. hinc et Ps: 2. dicit, illi ait Rex jam un-
cto sup Sionem atq ita glorificato, postula a me et dabo gen-
tes haereditatem, et fines terra possessionem tuam, ita ait ille debe-
ret et Dng Judaorum et gentium, atq ita ea rate magnum et
celebre et nomen Dei in universa terra Ps: 8. et infinata S. Scra
loca q hoc Gnunciaverant eventu rem comprobante, sequen in qto J.
Deg a hm et Deg Judaorum ps et gentium Rom: 3. postq Xtus sub-
lata inimicitia in carne sua ex utrisq fecit unum novum ho-
minem Eph: 2. et hoc illud et q plixe Xtus docuerat cap: 10. v. 16.

Illam autem Christi sibi datam dicit, uti praedictum erat Ps: 2.
postula me et dabo etc. et Deg Dns debebat dicere, sede ad dextram
meam etc. Ps: 110. hinc Pater ipsum superexaltasse dicit Phil. 2.
et Pred: v. Xtus petiit a Patre glorificatem, sic intelligi pt, quo-
hoc dicit, ad imprehendum ea sedem oeconomiam, nam absolute
quoad deitatem Xtus habet illam Christi, et enim aequalis Patri ait
vicing cap: 5. et Deg et Creator omnium simul et Dng omnium ait Deutum
cap: 1. ps regnum gratiae in fundati in creatione ps in redemtione. Haec
ipsa in omnem carnem s in electos ex Judaeis et gentibus nihil ex q
Xtus facta et hoc, cum et Deg et seipsum tradidit, ut purificaret
sibi ppln peculij zelotes in bonis operibus Tit. 2: v. 14. et sequ:
illos sibi emit Act: 20. coll: 1. Cor: 6. v. 20. et qa in redemtione se-
cunda psona et Mediator et Sponsor, prima judex, hinc prima hi-
berit ut condemnato pr peccata, ita justificato Sponsoris Cristi ta so-
lutae, atq ita et glorificato et datio regni, uti plixe res ea pro-
par Phil. 2. v. 8. et sequ. ubi ipse illa Christi ty. Omnium obedie
ad mortem crucis, et utiq cum Pater dedisset filio illos redime-

dos

dos, jure ei nunc postulat, ut re ipsa nunc v. pacto ope ei ch
brevi glorificet v. regnum illud q̃ missum concedat, eaq; ratione demo
strat, q̃ sit Orum Dng, tum jure creationis, tum jure redemptionis.

Sed ut simul ostendat hoc regnum esse regnum gratiæ et ultimum
q̃q; finem aut supremam legem rationi ppli esse salutem ppli, ut re
spectu sui gloriam suam, addit sibi eam datam esse, ut omnibus sibi
datis det vitam æternam; q̃ sit vita æta, et quo modo Xtus eam det supra
jam dictum fuit cap: 3. v. 10. etc: sc. vita æta notat eam felicita
tem, aut rectissam ppfectissamq; et jucundissam opacem mentis in de
cognitione, amore et fruitione sui fine. Eam Xtus dat, q̃ eam et mentis
fiat, et eo fine dat Spm vitæ in hac vita, et q̃ eum regnat ad vitam
illam, et sanctificat et obsignat in spe illius vitæ; et denique ut ju
dex, ut supra cap: 5. vidimus, illis tandem eam actu largitur in ppfec
tissimo gradu, ut vivant beatissime quoad mentem post excessum q̃
corpore, quoad mentem et corpus post ultimam resurrectionem, ut
aliquoties dictum. Et hoc quoq; pertinet ad confirmandam petitionem
illam, glorificat verò in et Pater et filius; q̃ ita vitam æternam dent
electis, nemo enim vel Patrem v. filium glorificat, nisi q̃ sit par
ticeps illius vitæ q̃ Spm vitæ in hac vita et ppfectissime in cœlis.

N: 3. Postq; ita docuerat Xtus, qs sit fructus suprema illius potestas si
bi concessa à Patre, indicat porro quo eis participes fiant illi quos
dederat ipsi Pater sc. q̃ cognitionem Dei et Xti N. 3. ubi officium
electorum ppria, et fructus inde redundans ad ipsos. Officium est cogno
scere Deum et Xtum. Fructus sc. beneficium vitæ æta. In officio istum
est duplex, verus Deus et quem misit Jesus Christus. Deus q̃ sit,
solumq; nunc ppriè investigare et explicare, nemo ignorat Deum esse
illum Ens ppfectissimum, officium et omnipotens ac ppriè beatum, q̃ à se sit
et à quo sint omnia, adeo ut q̃ Deum dicit, dicat omnes ppfectos absolute

tales

Cap: 17.

tales s. in qbꝰ nulla sit mixtura imperfectoīs, q sit primum verum, primum Ens, primum et summum bonum.

Verus Deus q̄ndo vocatꝫ, scatꝫ talis q re ipsa et in veritate poīt id, q voce illa scatꝫ, qq vere ē Ens pfectissum, adeo ut sit Deꝰ scdm oēm δύναμιν τȣ̃ ὀνόματος, ita verꝰ Deꝰ ē, q vere ē verè oīscꝰ et oīpotens ē, verè ē oīum Creator, Conservator et Gubernator etc. itaq secundò verꝰ Deꝰ ē is, q talis ē in oppositoē ad idola, q φύσει n̄ st Θεοὶ Gal: 4. uti verꝰ Deꝰ talibꝰ oppnr Jer. 7. 10. etc. q coelum et terram n̄ fecerunt, n̄ vident n̄ audiunt n̄ loquuntꝫ, sꝫ st tm̄ opꝰ v̄ cerebri v̄ manꝰ hūaē. Tertiò verꝰ Deꝰ ē et ille, q oppnr oībꝰ λεγομένοις Θεοῖς uti videre 1. Cor: 8. v. 6. q n̄ erant veri dij nisi qt. verꝰ Deꝰ illis aliq autoritatem concesserat q noē Dei exercerent, et typi et eēnt veri Dei, suo tpre in carne manifestandi. Deniq quarto verꝰ Deꝰ diei pt is, q ē verax, s. qui id oē q pmisit, pstat, et oēs suas pmissoēs facit næ et amen 2. Cor: 1. et de quo diei pt אהיה אשר אהיה Exod: 3. q et continetꝫ in Emphasi noīs יהוה. ita ut tum Deꝰ talis sit singulari raōe in N. T. ubi n̄ tm̄ Deos dictos abrogavit, sꝫ et reipsa talem se exhibuit, qualem se futurum pmiserat.

Verus hic Deꝰ et cognosci debet ut unus Deus, ita ubiq Deꝰ ppositꝰ fuit Deut: 6. q Aplꝰ repetit 1. Cor: 8: v. 6. et raō ipsa docet, Deum n̄ nisi unum ēe poē, nam ideæ summæ pfectoīs, Entis primi, caā primæ, Entis oīscij et oīpotentis, atq adeo Creatoris oīum, ex quo, p quem, et ad quem sint oīa, arguit unitatem; Sed S. Scra docet ita verum Deum ēe unum, ut simul sit trinus, qa tres illi, de qbꝰ singulis dicitꝫ q sint Deꝰ, ~~nam~~ unum st, uti dicitꝫ 1. Joh: 5. v. 7. et uti vidimꝰ Joh: 10. 14. et hoc cap: qqs videbitꝫ, nam una psona divina n̄ ē sine alia v̄ extra aliam,

sꝫ sibi

ſs sibi ut coexistunt, ita et inexistunt, et ita neq; una sine alia opatr, etsi sint ἄλλος, ἄλλος καὶ ἄλλος.

Hoc autem cum hic dicitr de Patre, singulari raõe respicit ad Oeconomiam ut sæpiꝰ notavimꝰ, scdm q prima psona singulari modo deꝰ vocatr, qa exercet jus deitatis, unde sæpiꝰ dicitr Pater Dni nri Jesu Christi, et deꝰ in Emphasi ut videre ē Eph: 1. v. 3. et apud hunc Eglistam cap: 20. v. 17. scdm Oeconomiam enim xtꝰ etsi eet in forma dei et verꝰ deꝰ, n tn palàm se gessit ἴβα Dro, sed seipsum exinanivit Phil: 2.

Alterum Obtm ē Jesus xtꝰ; q sit verborum illorum Emphasis aliàs sæpè qq dictum, neq opꝰ ē ea repeti, Jesꝰ Salvatorem et Servatorem notat, atq ita in Emphasi eum q ē pfecta salutis caa, et pplm suum salvat à peccis, illiq dat vam æam ut dicitr v. Qued: xtꝰ unctum notat, atq ita in Emphasi eum q ordinatꝰ ē declaratꝰ ē in Regem, summum Sacerdotem et Propham summum, illi enim uncti vocabant et erant, sed n nisi typicè et umbratiliter si cum hoc comparentr.

Verum additr q missꝰ sit et qdem à Patre, sæpiꝰ supra qq de missõe sua locutꝰ fuit, iterum respiciens ad Oeconomiam, scdm q debebat assumere formam servi et obediens fieri usq ad mortem crucis, s. venire in mundum ad pficiendum opꝰ, q dederat ipsi Pater pficiendum ut dicitr v. seq. q ex prioribꝰ plenius cognosci pnt. Actꝰ & circa hoc Obtm ē cognoscere utrumq, cognio dici n male solet illetꝰ cum rebꝰ assimilaõ, qt. sc. tum dicimur res conoscere, qndo vera ē rerum in mente imago p q repræsentantur, ut ita sint in illetu obtive, qmdm in se st verè et formaliter; Deum & cognoscere ē veras habere de deo ēqq virtutibꝰ, opibꝰ, vijs

etc.

Cap: 17.

etc. cogitaões, Deum verum et unum verum Deum cognoscere ē ita illum cognoscere uti ē Deus verus oppositè ad idola, et implens vim nōis, et uti ē verax p̄ implementum p̄missōum in xto, et deniq; uti solus Deus ē, adeo ut p̄ter ipsum n̄ sit Deus, illum cognoscere ut Patrem ē illum cognoscere uti q̄ habet filium cum quo unum ē, et q̄ ē ἀπαύγασμα δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ Heb: 1. v. 3. atq; ita visibilis ēs imago Col: 1. Cognoscere Jesum xtm, quem ille misit, ē de xto et recte cogitare et judicare, ut de Jesu ꝛ p̄fecto Salvatore et vero illo Rege Sacerdote et Propha toties p̄misso et tamdiu exspectato: aut ē et tum de hisce officijs, tum de beneficijs inde redundantibus ad electos et fideles rectè cogitare et verè arbitrari; at vero cum in Scra p̄ Synechdochen notat et ēs motus vltatis, easq; oēs actoēs q̄ conformes st tali cognioi talis rei, unde cognoscere Deum, ut alias q̄q; monuimus, totam religoēm notat, totumq; Dei cultum, p. d. heic q̄q; ea Emphas: vox illa inrpretanda ē, neq; enim simplr cognoscere Deum et xtm ē ita eum ss verè cognoscere, et ut Aplus loqt 1. Cor. 8. ut oportet cognoscere, et ita nemo cognoscit Deum et xtm, nisi amet Deum in xto, illum colat, illi obediat et in xtm credat, atq; in ipso repiat, possumus enim hic dicere id q̄ Joaēs dicit 1. Epla cap: 4. q̄ non amat Deum et xtm, n̄ cognoscit Deum et xtm, q̄a Deus charitas ē, et xtus totus amabilis, unde ubiq; in Scra cognio veritatis sine amore reprehendit 2. Thess: 2. et xtus supra illam demum vere de dra sua cognoscere poē dicit, q̄ velit facere vltatem Patris sui.

Duo hæc conjunguntur, cognio Dei, et quem misit, J. xti, q̄a

sc. Deus

sc. deus et dei gloria n̄ rectè cognoscitur nisi in facie J. Xti tq. in speculo 2. Cor: 3. v. 8. et 4. v. 6. unde Joaēs dicit 1. Epl. cap. 2. q si qs filium n̄ habeat, neq Patrem habeat, qa Xtus supra docuit cap: 14. v. 6. q nemo veniat ad Patrem nisi p eum, et ipse ac Pater unum st, uti cap: 10. dixit, et hoc ipso repetit, nam in ipso solo deus vult ēe deus peccoris, atq adeo extra ipsum ad salutem cognosci n̄ pt, et qcqd unq deus v̄ dixit v̄ fecit v̄ pmisit ad gloriā suam id Schesin habet ad Xtm et glorificaōem dei in Xto, unde hoc ipso loco Xtus dicit, in se et p se glorificari Patrem et nomen eus manifestum fieri.

Fructus hus cognitōis ē vita aēa, qd ea sit, satis dictum paulo antè et in supioribus, hic tm̄ ad ostendendum cognoscere deum et Xtm ēe vitam aēam, id vero evidens ē, si ppendamus, neminem deum vere cognoscere pōe et qdem ut verum deum, et ut veracem deum, et ut solum verum ac veracem deum, nisi et colat ipsum et amet, nisi credat verbo eus, nisi agnoscat pmissōes eus, easq amplectatur ac desideret, aut nisi et foedus dei amplectatur, neminem cognoscere pōe Xtm verè et uti oportet, nisi in illum credat, nisi in ipso desideret inveniri ut habeat justiam eus, nisi ipsum amplectatur sedm̄ verbum dei, ut factum à deo sapiam, justiam, sanctificatōem et redemtōem, aut pfectam salutis caam; at verò nemo verè amare deum pt, et uti se voluit patefacere amabilem peccatori, nisi eo tandem fruatur, nemo ipsum qrere, nemo in illum sperare frustra, nemo in Xtm credere ut caam salutis, nisi expiatur illum ēe talem, revera nemo p veram ὁμοιλογίαν adstipulari foederi, cui addita ē pmissio vā aēa, ut n̄ accipiat vitam aēam, hoc enim ē verum dei testimonium de filio, q vita sit in filio, adeo ut q filium habet vitam habeat 1. Joh: 5.

imo

imo ipsa cognio vera dei et Xti e initium vae aae, qa e initi-
um pfectae illius cognois amoris et laetiae, q erit in commuoe
dei, qqs e aa illa vita ut antea vidimus, naaliter autem uti
qvis res tendit, et nisi qd obstet pvenit ad ultimum illud in q
pficiatr, atqs ita et cognio et amor dei n pt n tandem nancisci
pfectoem suam in pfecta dei cognioe, amore et fruitoe aa in
pfecta laetia.

Cap: 17.

Postq ita petierat Xtus glorificari ad gloriam Patris, et
jus suum allegasset, quo tum suam gloriam, tum suorum salutē
petere poterat, et porro modum consequendi salutem indicave-
rat, nunc iterum urget glorificaoem sui novis argtis, id inde
petit, q Patrem glorificaverit in terra et opus sibi demandatū
pfecerit q Pater glorificetr, paulo antè dictum fuit uti et in
superioribus, npe q demonstraoem agniaem et celebraoem virtutū
dyarum, et in spee sedm oeconomiam justiae, sanctitatis et mi-
sericordiae divinae, nam gloria Patris e bonitas eus q demon-
stravit, eo q se demonstravit multum graa misericordia et ve-
ritate uti videre e Exod: 33. et 34. capp. ubi explicatr noen illud
q Xtus v. 6. dicit se manifestum fecisse hoibus, eo modo et Xtus glo-
rificavit Patrem in terra tum verbis tum factis, verbis qndo
ubiqs inculcavit se à Patre missum ee ut faciat eus vltatem
et det vitam mundo, se ipsum offerendo p mundo et qndo re ipsa
passus fuit et obediens factus usqs ad mortem crucis, facta e in
ipso demonstrao tum justiae tum sanctitatis tum misericordiae
et graae divinae id jam factum dicit Xtus, qa jam ad id se tra-
diderat, et ajo jam q. illud consummaverat, deus enim κασδιο-
γνώσης e, et hinc aj promtitudinem p ipso ope q verè secu-
turum erat allegat apud deum, quo sensu et dicit, se pfecisse
opus, q Pater ipsi dederat faciendum, q opus erat, ut vitam suam

V: 4.

daret

daret q vita mundi, et ait ñ poterat yeq ex eo q Pater ipsi de-
derat, sz illud resuscitaret ultimo die Joh: 6. ℣. 38. et segg. coll:
cap. 4. ℣. 34. etc. exprimit Xtus Emphatice Ps: 40. coll: Heb: 10.
ipse q in eo fecerat voluntatem Patris, et eo fine venerit in mundum
ut se ipsum offeret, et unica hostia consummaret ses q sanctificant:
hoc opus illi ut Servo dei demandatum erat ut videre è Es: 49. et
42. hoc noen ipsis docet, ideo enim Jesus vocatus fuit, q salvare
ipsum suum à peccis debuit, ideo Xtus ait ñ tm doceret et rege-
ret, sed et se ipsum offeret etc.

℣: 5. Hoc q argto ñ tm petit glorificari, sz et modum glo-
rificationis indicat, glorificari vult ea gloria q habuerat apud
Patrem antequ mundus esset ℣. 5. hoc qd sit tum supra, tum ad
℣. 1. Xti cap: diximus, q gloriam habuerit apud Patrem antequ
mundus esset, plize expositum fuit cap: 1. fuit deus verus ab eo
cum Patre ut illic dicit, fuit in forma dei et æqlis deo ut
è Phil: 2. et cap: 5. Xti Ecclesiæ, è et cum Patre universi Rex
Creator et ornum Dns ubi cap: 1. qps visum conf: Heb: 1. 2. 3. Col: 1.
etc. gloria q illa è gloria deitatis Xti, sb ipsa virtutes divinæ qs
cum Patre communes habet, illa gloria glorificari è demonstrari
et declarari verum deum, et simul Salvatorem et Servatorem houm,
nam hæc qps è gloria dei, q Qter ipsum ñ sit יהוה Es:
42. hinc duo illa conjungunt 1. Joh: 5. ℣. 20. q sit verus deus et
vita æa ℣ eaa vita æa ut ubidem è ℣. 11. et 12. et hic ℣. 2.
coll: cap. 1. ℣. 4. et plize cap: 5. etc. q enim pt ea major gloria,
q Xtus q Qdercadem Ecclii ses jubent ad ipsum accedere ut ad fu-
pem salutis, ut ad verum deum et perfectum Salvatorem, in quo
fidem et spem eorum reponere poing, cui debent ppli ors obedia
honor et cultus, vide illam glorificationem Apoc. 5. ℣. 9. et segg. coll cap: 4.
℣. 11. ubi illi tribuit ors honos et divitiæ et potia et graarum actio etc.

Quod

Quod autem ita petit glorificari à Patre, spectat ad Oeconomiam ut supra visum fuit, uti enim singulari modo mandatum acceperat à Patre, et secundum voluntatem Patris se exinanaverat, ita à Patre quoque glorificari justificari et exaltari debuit, nempe ut à Judice non tam sui quam suorum causa, quia ipsius exaltatio, justificatio et glorificatio est et eorum qui ipsius sunt, eo enim pertinet, ut det ipsis vitam æternam. Cap: 17.

Hoc ostendit Christus quando indicat, quibus deum glorificaverit et quorum causa v. 6. nempe iis quos dederat ipsi Pater ex mundo, et qui sermonem eius servarant, opus Christi est manifestatio nominis Dei, per nomen Dei intelligunt omnes virtutes Dei, impr. verò respicit ad nomen illud quod promulgatum est Exod: 34. v. 6. id impletum fuit in Christo quia ut visum est cap: 1. ipse plenus fuit gratia et veritate, et gratia per ipsum facta fuit uti lex per Mosen, unde omnes promissiones Dei in ipso dicuntur factæ næ et amen, impr. promissiones de gratia, quæ exhiberi debebat cum demonstratione justitiæ et sanctitatis divinæ, uti jam ad v. 1. dictum fuit. V: 6.

Quinam illi sint qui dati sunt ex mundo, fle ex analogia Scripturarum et fidei est judicare, ipsa phrasis illos à mundo distinguit, ut pateat esse electos ex mundo, neque enim omnes homines in mundo Christo dati fuere, sed Deus misertus fuit quorum voluit misereri uti est Rom: 9. verum etsi ita possit, hoc intelligi de omnibus electis, qui sunt Christo dati, et sunt ipsius oves ut supra visum, quia tamen hic de glorificatione et manifestatione nominis Dei jam facta sermo est, intelligi possunt distinctius illi qui jam actu secundum electionem Christo dati erant, de Apostolis et discipulis Christi qui tamen instar sunt reliquorum, siquidem per illos et reliquos electis nomen Dei patefieri debebat, atque ita Christus quoque id illis revelare, nam post illius ascensionem dari ab

ipso

dari ab ipso debebant Apli, Prophæ, doctores etc. ad ædificaõem corporis Xti Eph: 4. et illi qbꝫ vcrè innotescere debebat nõen Dei, ita ut illud invocarent et salvarentꝫ ut ē Rom: 10. ēē debebant ij, q tum ꝑ electõem, tum ꝑ efficacem tractionem Xto debebant dari ex mundo tq. ꝑplꝫ peculij ipsiꝫ quem ut redimere lytro sanguinis sui et emere, ita Spu suo docere, ducere regere et in fide ad finem usqꝫ conservare debebat.

Verum ut Xtꝫ modum datõis clariꝫ explicet, dicit q Patris fuerint et sibi dati sint, id emphaticum ēē videtꝫ, et n̄ tm̄ scāre q Patris fuerint jure creaõis, nam ita qqꝫ Xti erant ꝑ quem oīa facta st̄ ut dictum cap: 1. sꝫ secdm̄ Oeconomiam hæc explicari debent, erant in ptate Patris ut Judicis et exercentis jus Deitatis communis, poterat ita illos servare et ꝑdere, poterat illorum misereri, poterat illos indurare, grãam erga illos v̄ iram adversꝫ illos exercere, itaqꝫ meri beneplacati erat, an et quos vellet dare Xto redimendos, itaqꝫ ex misericordia et grãa illos dederat Xto ut Sponsori et Mediatori redimendos ante jacta mundi fundamenta, et vi illiꝫ grãæ et consilij grãæ illos qqꝫ dederat in tpre, q̃ndo eos vocaverat et efficaciter traxerat, ut venirent ad Xtm, uti de tali datione jam supra qqꝫ locutꝫ erat.

Quod autem revera efficaciter vocati sint, ꝓbat Xtꝫ certo argto, qa sc. servaverint sermonem dei: qs sit sermo dei notũ ē, õe id q deꝫ locutꝫ fuit indè ab initio ꝑ viros θεοπνεύστους; Sermo dei ἐς ē πᾶβη γράφη θεόπνευστος, verum illiꝫ verbi summa ē testimonium illud dei, q vita sit in filio, et q q filium habet, vitam habeat ut ē 1. Joh: 5. v. 12. unde Promissõum in ipso implementum ē 2. Cor: 1. legis ipse finis fuit Rom: 10. testimonium eꝫ fuit Spꝫ ꝓphiæ Apoc. 19. Eglium ē sermo Xti, et

Col: 2.

Col: 2. dicitur oes thesauros scia et sapiae in mysterio Patris et xti ee reconditos, unde ois cognio v. 2. dicitur cognio dei Patris et J. xti quem misit, hinc illi sermonem dei pnt dici servare q obsignat testimonium dei de xto, et credunt in xtm, quo fine deus coelitus pclamaverat, hic e filius meus dilectus in quo acqesco hunc audite Matt: 3. ita tn ut pcepta pietatis simul comprehendantur, sine qbus nulla e vera dei et xti cognio, servare & sermonem illum dei e n tm ad illum attendere ss et illgere et ex illo cognoscere deum et xtm, neq illgere tm, ss et credere, neq credere tm, ss fidem qq per charitatem et in bonis opibus demonstrare, et tum testimonio, tum pceptis dei constanter adhaerere, qmdm diximus ad cap: 14. v. 21 et 23. et 24. et alibi, Emphaticum & e hoc verbum, et notat sermonem illum firmiter retinere et in eus fide et obedia pseverare.

Cap: 17.

Notandum autem illa conjungi, dedisti eos mihi, notificavi illis noen tuum et sermonem tuum servarunt, ut scetur inde patere, an qs vere datus sit xto, si sermonem dei servet, qmdm supra hanc notam dixerat ee ovium suarum, q vocem sua audiant, ideoq illis qq et ijs solis vere noen dei innotuisse putandum e, q servant sermonem dei qmdm supra dixerat xtus illos amare Patrem et a Patre amari, q sermonem ipsius servent et pcepta, neq enim in veritate qs noen dei invocare pt, nisi ipsum tum amet, tum ipsi obediat, et fructus electois et vocaois sedm electoem e fides et obedia.

Hi & ubi fuerant Patris et dati erant xto et sermonem dei servaverant, id qq cognoverant, q Patris fuerint oia, q data sint xto, ut e v. 7. atq adeo cognoverant mysterium Patris et filii :. noverant id q xtus cap: 10. 14. et impr. et cap: 1. docu-

v: 7.

erat

euerat, q ipse unum sit cum Patre, et oia sua Patris, oia patris sua sint, itaq dum dati erant xto, cognoscebant se n ee datos dno alieno, atq ito non=deo, et q ita à deo sint dati xto ut sint et maneant dei, revera enim fieri n pt, ut deus gloriam suam alij det, et ut hoo sit peculium alius q dei.

V: 8. Et q revera hic sensus sit plenius explicat xtus V. 8. qndo ostendit illos secdm testimonium Patris et xti cognovisse, q vere à Patre exiverit et missus sit, pterea et hic innuit Oeconomia, siqdem eo modo Pater eos dederat xto q misit xtm, npe ut Sponsori et Mediatori; itaq quos illi dederat redimendos, eos qq in tpre dare debebat p efficacem vocaoem p q reipsa fierent xti, ita ut revera nulli et actu dati sint nisi à Patre, q illos illuminavit, sanctificavit, regravit, eaq raoe xto dedit, sc dum receperunt verba illa q xtus accepat à Patre et ipsis tradiderat, q verba fuerunt verba vitae, uti Petrus supra loquebatur, q secdm pmissoem debebat loq Propha ille sicut Moses verba dei ut illic dicitur, q n tm in noe dei, ss et ut deus loq debebat, verum ut deus in carne manifestatus, et ita simul ut Sponsor, unde xtus aliquoties supra dixit se à se nihil loq, nihilq facere uti hic dicit, se ea verba dare discipulis suis q pater ipsi dederat, qlia verba st oia ea, q in antecedd: cum discipulis suis locutus fuit, q oia repetere n licet, qbus testatus fuit, qs sit, q eus naa, q officia, unde venerit, cur venerit in mundum, q beneficia pstet mundo, et qd vicissim postulet à suis ad gloriam patris, verbo, ea verba qbus docuit se Patri aqlem ee, vitam, lucem houm, caam salutis, viam veritatem et vitam, atq adeo eum p quem detur accessus ad Patrem et similia qbus porro postulaverat fidem, obediam, charitatem erga deum et pxum, haec verba dederat xto pater, qa secdm vltatem patris convenienter Oeconomiae S.S. Trinitatis talis erat, et talia loquebatur in noe patris, qa et Pater in Scris ppheticis pdixerat, talia locuturum

filium

Cap: 17.

filium, unde supra Xtus dixit, Mosen de se testari, et ubique provocat ad Scras, verum quando dicit se ea dedisse, innuit magnum beneficium et donum esse, quod licuerit illis verba audire illa; et p.d. magnum beneficium est audire verbum vitae, edoceri de gratia dei, de salute et causa salutis, de modo communionis cum causa salutis, de salutaribus dei beneficiis et suo officio, hinc ad olim considerabatur tq. περίσσον τοῦ ἐοσθαίου quod ipsis concredita essent eloqua dei uti videre est Rom: 3. v. 1. coll: Ps: 103. et Deut: 6. verbo enim illo pandit consilium gratiae et omnis bonitas dei, ut est Deut: 30. manifestatur nomen dei, ut ante audivimus, et gloria dei in eius nomine salus est Rom: 10. et Prov: 18. ita ut propterea maximum bonum et donum sit, et thesaurus inaestimabilis tanto magis, quia meri beneplaciti est quod illa revelantur, quemdam Xtus dixit Matt: 11. atque adeo merae donationis s. gratuitum donum.

Verum ut ostendatur non frustra verba illis data esse, sed cum effectu additur, quod illi acceperint ea, et cognoverint et crediderint etc. verbum illud respondet priori, et pro subiecta materia hic notat actum conformem dationi illi, quod vere acceptata illa verba, sed verba non dicuntur vere accipi vel acceptari, quando audiuntur tantum, sed quando simul illguntur, neque illguntur tantum, sed amantur et prout prohibent vel testimonium vel mandatum credunt illisque obsequium praestatur, uti haec est Emphasis et vocis δέχεσθαι uti videre est 1. Cor. 2: 14. et alibi, ita ut verba dei rejici et contemni dicantur, quando illis denegatur fides et obsequium, acceperunt et discipuli Xti verba, quando audiverunt et docti tractique a Patre ad Xtum venerunt ut est cap: 6. ita ut verba illa recipiendo Xtum receperint, et dum verba illa illis data sunt, illi Xto dati sint, dantur enim Xto, quando ipsius fiunt, quando illi se dedunt et populus ipsius fiunt hoc autem fit, quando obsequuntur verbis eius.

Et quod eo modo acceperint verba illa, indicat Xtus quando

dicit

dicit, q cognoverint verè q à patre exiverit, et crediderint q ab illo missus sit, sane nisi hoc cognovissent et credidissent, n potuissent recipere verba illa dei qbus hoc dicebat, et utiq hoc cognoscere n poterant et agnoscere et credere nisi xto obsequerent et xti fierent, si enim verè à Patre exiverat et missus fuerat subillge tq. J. xtus, tq. is, q ab initio fuerat apud patrem et deus fuerat et caro factus fuerat ut ē cap: 1. tq. aqlis patri et unum cum Patre ut ē cap: 5. 10. et 14. si exiverat et missus fuerat scdm pmissoem ut Salvator mundi, ut lux et vita houm, utiq illi debebat fides, reverà obsequum, honor, eo enim illa ducebant, ut psuaderent filium similr honorandum ēe ac Patrem cap: 5. et ut illgerent filium à patre glorificandum ēe ea gloria q habuerat ante jacta mundi fundamenta, ita enim exiverat ita missus erat scdm Oeconomiam ut minor eet patre ut supra audivimus cap. 14. et tn scdm naam patri ibos eet cap: 5. adeo ut xtus hic magis respiciat officium suum q naam, ita tn ut simul innuat, q fuerit apud Patrem npe ab aō, et exiverit ad pagendum opus redemtois, neq enim ita mitti poterat et exire à patre, nisi fuisset apud Patrem, unde ubiq dicit, q sit dnus de coelo etc. hoc ē qndo dicunt cognovisse et credidisse, scat, quod hoc agnoverint qq veritatem eam obsignaverint fide et pbaverint obsequo, nam vidimus supra ēe ad v. 3. verbum noscere scare conformes motus vltatis. Et saepius dictum, fidem n scare nudum assensum sz assensum cum amore et obsequo, atq ita veram ὁμολογίαν.

Notandum autem qs ordo hic sit, dati erant xto à patre hoc erat q dati ipsi eent, erant ex deo nati q dabant xto, sz modus erat ut vocarent p verbum, ut verbum illud cognoscerent, tum crederent, qōo utiq scat analysin oium talem ēe, ut fides et salus ipsa resolvi tandem debeant in dei graam, q quos pdestinavit,

eos

eos vocat ad Xtm efficaciter ut sint in Xto, in Xtm credant, et in ipso habeant vitam æam, atq adeo oia sint ex Deo p Deum et ad Deum. Cap: 17.

Cum E eet ea illorum condio, Xtus ppeà p ijs orat N. 9 et seqq. ubi et q p illis oret et cur p illis oret plixè explicat; qd sit orare p aliquo notum e, sc. bonum aliq et qdem indebitum, à Deo petere p eo q eo indiget, qndo E Xtus dicit, se p discipulis suis sibi à patre datis orare, indicat illos indigere ijs, q pro illis petit, illos in se indignos ee bonis illis, et se inrvenire ut Mediatorem et inrcessorem, q si ex Pcedd: explicemus ut decet, vocabulo illo Ego exprimit, Ego npe Xtus Jesus, ego filius tuus, cui dedisti ptatem ois carnis, ut illi det vitam æam, q te glorificavi in terris, opus tuum pfeci et glorificari debeo glia q habui ante jacta mundi fundamenta, q manifestavi ijs noen tuum, quos mihi dedisti ex mundo, et in quem illi postq cognoverunt, q à te exiverim et missus sim crediderunt, Ego inq talis oro p ijs, ita ut orao illa sit orao filij Dei, et nitat ope illo q pegerat in terris, ptate ipsi data et tum dignitate naali, tum pacto sedm Oeconomiam et sit orao ita et summi Sacerdotis, q p ijs orat p qbus se offert: Cum E ille opponat oabus alijs Sacerdotibus, oraoem suam qq inrcessoi Sacerdotum V. T. opponit, qndo dicit Ego oro, et cum antea docuerit suos accepturos id oe q in noe suo petant à patre, manifestum e multo magis Xtm accepturum q p ijs petat, Et qa ipse unum e cum patre, et q patris st ipsius st, ut antea docuit et porro docebit, ipsius vltas e qq patris voluntas, et n pt n exaudiri adeoq n orare cum effectu, ss qa absolute loqt, oro p illis p.d. hoc ptinet ad oia ea q ad vitam et pietatem st neria et n pt orare minus quam vitam æternam et media ad eam. Ut

N: 9.

Ut autem pateat cur pro illis oret, eos describit in opposi-
tione ad alios, et ita simul rationem petitionis indicat, docet &
se non orare pro mundo; quod pro mundum illegatur dictum fuit saepius, patet
homines illegi in mundo s. in terra, et non omnes quidem, sed eos qui sunt mun-
dani, hoc est, qui mundum in quo sunt amant uti est 1. Joh: 2. quorumque
adeo portio est in mundo Luc: 6. et qui inquinamenta mundi non effu-
gerunt, et ratio est cur tales mundus vocentur, quia qui quis amat cum eo
unum quod est, et quia thesaurus eorum in mundo est et cor ipsorum ibi est,
curant terrestria et non quaerunt ea quae supra sunt, sunt amici mundi Jacob: 4.
hinc inimici Dei ut est ibidem, et 1. Joh: 2. colunt mundum magis quam
Deum, et sunt idololatrae stylo Scriptae; non mirum & quod Christus dicat se pro
illis non orare, in quantum enim tales sunt et manent, non habent communionem
cum Christo, et in Christo cum Deo, quotquot enim volunt esse participes sa-
lutaris gratiae in Christo abnegare debent concupiscentias mundanas Tit: 2.
et ubi Deus orationem impiorum non audit ut supra vidimus cap. 9. ita neque
orationes pro iis, in quantum inquit tales sunt, unde p. quam misera sit talium
sors, quia Christus pro iis non orat, in eius solius nomine preces sunt gratae Deo et
efficaces, sc. tales pereunt cum mundo.

Sed cum cogitari possit, eas homines tales natura esse, atque adeo pro nullo
orare Christum, explicat hoc distinctius et ostendit cur pro quibus orat, illi
distinguantur a mundo, sc. quia ex mundo Christo dati erant, nempe per praede-
stinationem efficacem Patris et vocationem ut antea vidimus, ita ut id
quod ipsos distinguebat et separabat, esset gratia Dei, ut est 1. Cor: 4.

Sed cur Patri hoc tribuat, indicat, quando addit, tui erant,
quomodo secundum Oeconomiam loquitur, ubi Pater gerit personam deitatis, uti
aliquoties monuimus, et proxime ad v. 6. Pater & illos testamento in-
stituerat haeredes, elegerat in Christo ad adoptionem, et in tempore
suum illis characterem impresserat.

v: 10. Ne quis autem existimaret, Christum dum dicebat, tui sunt, jus suum
abne-

abnegare ꝛ nullum habere jus ex ꝓpria dignitate, ostendit secdm Oeconomiam qdem Patrem se majorem ēē, ss se nāa Patri aq̄lem et eam ēē utrinq condrōem, ut q̄ unig st, alterig qq sint, unde addit v. 10. oīa mea tua st et tua mea, uti idem docuerat cap: 16: v. 15. q̄ illic videri pnt, hoc ē et argtm quo nunc urget orāōem suam, et undè liquet q efficax sit eg orāo, si q̄ Patris st, ipsig qq st, oportet ut q̄ petit sua qq sint, atq adeò jure suo ea petat, hinq cum nerīo effectu neq Pater ipsi denegare poterat q̄ ipsig erant. Cap: 17.

Et eo ptinebat id oē q petebat p ijs, ut et ipse et Pater in ipso glorificaret, hinc novam hanc raōem addit, cur p ijs petat, qa in illis et p illos glorificatg fuerit, subillge et porro glorificandg sit, q̄ sit glorificāo xti, nolumg iterum repetere, cum aliquoties id dictum sit, glorificat ut deg et Mediator, q̄ndo talis agnoscit, æstimat et celebrat, erat jam à discipulis suis glorificatg, qa illi agnoverant, crediderant et pfessi erant q ēēt filig Dei, et pmissg Messias, glorificandg erat p eosdem, q̄ndo p illos Eglium Jesu xti et verbum regni, atq ita noēn Jesu xti pdicari et circumferri debebat inr Judæos et Gentes, et ab utrisq agnosceret, coleret et celebraret ut deg et Salvator, et p ipsorū verbum erigi debebat regnum ipsig inr gentes, eaq ipsi obedientes fieri, atq ita oīs lingua confiteri ipsum ēē dnum ad gloriam Patris ut ē Phil: 2. q̄ rāo ēē ē exauditionis, siqdem oportebat xtm glorificari ea gloria q habuerat apud Patrem ante jacta mundi fundamenta

Uti & raōibg petitōem suam urserat petitis ab ijs q̄ patrem et xtm spectabant, ita porrò aliàs petit à statu eorum p qbg orat, q statg describr ab absentia xti v. 11. ubi primò dicat se n ēē in V: 11.

mundo

mundo, tum illos ee in mundo, et in quo, cur n sit in mundo, in-
dicat, qa veniat ad patrem, xtus cum hæc diceret revera erat
in mundo, et tn dicit se n ee in mundo, unde p. xtm hic loq
q. p anticipaoem, ut sit judicandum xtm hic repsentare volu-
isse suam inrcessoem p nobis apud patrem, qmdm postq abijt ex
mundo, consedit ad dextram dei n tm ut illic regnaret, ss et ut
inrcederet p nobis ut docet Rom: 8. Heb: 6. et 7. et ubiq, qoo
fungit summi Sacerdotis munere, eg et erat orare p pplo, et impr.
id fiebat efficaciter, qndo intrabat in Sanctum S. portans noa
duodecim tribuum in pectorali, quo respicit xtus Ps: 16. qndo dicit
se quorundam noa n assumturum in lætia sua, uti hic dixerat, se
n orare p mundo, ei ita xtus orat, qndo n amplius e in mundo, ss
in Sancto S. ipso coelo, in q nisi ingressus fuisset, ss mansisset in
mundo, ne Sacerdos qdem eet ut dicit Aplus Heb: 8. hinc ostendit
cur n sit in mundo, qa npe veniat s. redeat ad patrem ingrediens
coelum et tq. rex et tq. Sacerdos jam consummatus p passoes et abso-
luto ope in terris pagendo, de quo abitu ad patrem supra pli-
xius actum, illi autem ine momentum, nam eo ipso ostendit se ee
exaudiendum, siqdem p suis oret n in mundo ss in terra, ss in coe-
lo, atq ita ut Sacerdos consummatus, q n poterat n exaudiri, dn
orabat p ijs, p qbus se ipsum obtulerat.

Atq etsi xtus n eet in mundo, alia tn erat condio eorum
pro qbus orabat, illi erant in mundo, et hinc opus erat, ut xtus p
ijs oraret, et p.d. hoc indicat xtus qndo dicit, et hi in mundo st,
qa npe varijs indigent dum st in mundo, n tm victu et amictu
opus habent quoad cps, ss impr. Spu sanctificante consolante corro-
borante, docente et ducente, opus habent fide, spe et charitate,

opus

Cap: 17.

opus habent πανοπλία Dei, qa luctandum ipsis cum varijs ten-
taoibus Satanæ, mundi et ppriæ carnis, caro in illis pugnat con-
tra Spm, et dum volunt facere bonum, malum illis adiacet, ut
loqtur Aplus, luctari et debent cum adversis calumnijs, psecaoibus
et ipsa morte, ita ut ppcà q in mundo st, mxè p ijs orandū
sit, impr. p Aplis et discipulis illius temporis, q in mundo n
tm talia et tanta pati, ss et magna facere debebant in noe xti,
et emphaticum videtur, q xtus illa opponat, Ego n sum in mundo,
ss venio ad te, hi autem st in mundo q. dicere vellet, se tq.
pcursorem pivisse, illos autem habere πολίτευμα suum in
coelis, illic ~~nostra~~ illorum scripta nomina, illic locum ijs paratū
ee, ut ibi sint ubi xtus erat, ut vidimus supra, ss interim adhuc
in mundo ee, eamqs ob caam opus ee, ut ita ducantur in mundo
et tandem ex mundo qqs transferantur in coelum et cum xto sint.

Quod distinctius indicat xtus qndo petit ut Pater eos servet etc.
ubi videndum qoo compellet Patrem, qd petat, cur petat et q fine,
Patrem ut Sanctum compellat; q sit sanctum ee sæpius dictum,
sanctus e deus, qa se ipsum cognoscens et seipsum suasqs virtutes
amans, talem se in opibus et verbo suo demonstrat qlis e, et ut
talis vult agnosci coli ac celebrari, hinc oia ea sancta erant p
q deus cognoscebatur et colatur, ut aliàs plixius diximus, ss Pater hic
singulari raoe sanctus vocatur, qa secdm Oeconomiam sanctum se
demonstraverat in xti passoe, et porro vi meriti xti sanctifica-
re debebat eos p qbus xtus se obtulerat, unde sanctificans s. san-
ctificator vocatur Ezech: 20. et Exod: 31. typus enim sanctificaois
sabbathi nunc in xto impletus erat, et impr. petit xtus sanctifica-
toem, Et æquum e, ut ipso noe quo compellat Patrem, indicet
neriam ee sanctificaoem, qa enim deus sanctus e, sancti ee debent

qui

q ad ipsum accedunt Lev: 11. et 1. Pet. 1. et hæc ē vltas ipsius sanctificaõ nra 1. Thess. 4. unde Joaes dicit ambulandum ē in luce, ut ipse in luce ē, si cum ipso commuoem habere velimus 1. Joh: 1. et forte emphasi n caret, q ut Sanctum patrem deum compellet, q ut suus pprius Pater, et Pater suorum quos adoptaverat, eos benevolia paterna n tm bonis cumularet, ss impr. imaginem suam debebat, ut eent veri filij ipsius.

Id autem q petit ē, ut servet eos in noe suo, dicit verbum illud conservaõem in statu bono, petit ē ut q jam cognoverant patrem et filium, et verba dei recepant et crediderant patia dei serventur in fide ad salutem ut ē 1. Pet: 1. v. 5. serventur in pposito adhærendi deo et xto, in studio bonorum opum serventur, ne inquinamentis mundi contaminentur, ne afflictoibus vincantur, ne tentaoibus succumbant, atq adeo ne qdq illos separet ab amore dei et xti, ss in oibus illis plus q victores evadant ut ē Rom: 8. hoc qndo petit à Patre, ostendit ut servemur, solius bonitatis et potentiæ divinæ esse.

Et hinc addit emphaticè, serva eos in noe tuo; noen dei autem qd sit, visum ē ad v. 6. scantur eo oes dei virtutes et pfectoes, id oe q deus nominari voluit et quo nominari voluit, impr. verò p noen dei illgitur noen illud q pclamavit deus Exod: 34. q in xto verè manifestum factum fuit, ut paulo antè vidimus; in illo ē noe servari, ē primò servari vi illius nois ∴ eus q noe illo scatur servamur enim p dei graam et misericordiam conjunctam cum demonstraõe justiæ in xto; secundò autem servari in noe illo, ē servari in fide illius nois, et p fidem illius nois, illi enim servantur et conservantur q noen illud cognoscunt, agnoscunt, amant et in veritate illud invocant ut ē Rom: 10. et Joel: 2. et Ps: 54. qmdm eam ob caam

noen

Cap: 17.

nōen dei ut supra notavimꝰ, dicitꝫ turris alta ꝯ munita quo confugit hōo ut servetꝫ Prov: 18. ita ut necesse sit, agere oīa in nōe illo dei, et edere et bibere, ut actōes nrā sint sanctæ, deo gratæ, et argta consolaōis et spei nrā, et eam ob eaam n̄ mirum ē, summum hunc Sacerdotem petere suos servari in nōe dei, qa olim qqꝫ typici debebant ponere nōen dei sup pplo, qndo illis benedicebant Num: 6.

Illi quos petit servari, vocantꝫ iterum dati xto, ut innuatꝫ ideo eos servandos ēe, qa sibi dati sint, vera enim datio, ut ex supioribꝰ patet, ea ē, q̄ ꝓdestinati in tpre efficaciter vocantꝫ ut veniant ad xtm, et q ita dati st scdm firmum propositum, illi n̄ pnt n̄ servari.

Hoc autem petit eo fine, ut in illis sit imago dei, ut sint deo similes, ut unum sint, inqt xtꝰ qmdm nos, duplici raōe hoc illgi pt, ut et inr se unum sint, tum et ut unum sint cum patre et filio, s. ut unum sint in patre et filio, ut ē v. 21. q posteriꝰ qqꝫ illud priꝰ in se continet, q enim unum st cum patre et filio et in patre et filio, inr se qqꝫ unum sint oportet, tum autem unum st inr se xti discipuli qndo eundem Spm habent, eandem fidem, spem, eundem amorem, easdem leges, eundem finem, eundem dominum deum et patrem eundem Mediatorem et Servatorem vide Eph. 4. v. 1. et seqq. et qndo idem ita sentiunt, loquuntꝫ et agunt, st unum cum deo patre et filio, qndo idem cum deo volunt et nolunt, qndo deum in veritate cognoscunt et amant, uti deꝰ seipsum cognoscit, atqꝫ ita qndo ambulant in luce, uti deꝰ in luce ē, et sancti st ut ipse sanctꝰ ē, tum enim habent cum deo commuōem 1. Joh: 1. imo spealiꝰ st unum cum deo patre et filio, qndo

illgunt

illgunt mysterium Patris et filij, et p filium habent commuoem cum Patre, loqtr enim hic p. d. et xtus sedm Oeconomiam et ut Mediator, atq ita in patre et et filio st unum vi pacti inr Patrem et filium, et vi illius graae, q deus in xto mundum sibi voluit reconciliare 2. Cor: 5. vi illius ex deo in xto sumus, et xtus nobis e sapia etc. 1. Cor: 1. v. 29. 30. etc. neq enim qsq venit ad Patrem nisi p filium ut vidimus cap: 14. v. 6. nemo ad filium nisi à Patre trahatr cap: 6.

Hinc addit, qmdm nos sc. unum sumus, qoo unum sint Pater et filius, supra vidimus cap: 10. 14. st unum mea, st unum qqs p vltarium consilium, utrisqs raoe redemtois, vi illius unitatis naalis idem volunt et nolunt et pater et filius in opaoibus liberis, Pater cognoscit filium, filius Patrem et se mutuo quoqs amant, hoc & requirit in veris discipulis xti, ut ita et cum deo et inr se unum sint ad illam similitudinem; vocula & illa sicut n notat aqlitatem ss similitudinem uti alias, qui dr sanctus ee uti deus sanctus e, eo ipso n dicitr, q eo modo et gradu sanctus sit, ss q sit sanctus ad similitudinem divinae sanctitatis.

v: 12. Adstringit porro iterum petitoem suam ab absentia sua à terra, et ab eo q fuerat in terra v. 12. et seqq. qdiu in terra cum suis fuerat, ipse eos servaverat in noe dei v. 12. noen enim dei illis notum fecerat, et ita eos in fide illius nois et amore ac veneraoe conservaverat, miraculis fidē illorum confirmaverat p Spm et suum et potiam ad cognioem nois dei et amorem, illos illuminaverat et sanctificaverat et corroboraverat, hoc enim e, ut vidimus servare in nomine dei.

Quo

Cap: 17.

Quo cum successu id fecerit, addit, q eos ita custodiverit, ut nemo ex ijs perierit nisi filius perditionis, ita & se demonstraverat custodem illum Israelis, q n dormit nec dormitat, bonum illum pastorem, de quo vaticinati erant pphae ut visum cap: 10. et verum et Messiam, ex eius manu nemo eos eripere poterat, qa erat potentior adversario ipsorum diabolo, q eos studebat cribrare, ut Xtus alibi loqtur, hinc & nemo perierat

Perierat tn aliqs discipulorum ipsius, hinc addit & mq nisi filius etc. hinc dubium ee pt, an haec ita sint interpretanda, ut hoc connectatur cum prioribus, ut sensus sit, nullus perijt ex ijs quos dedisti mihi, nisi ille, atque ita Judas qqs referatur in numerum eorum q dati erant Xto, quo sensu si illgatur, subillgi debet illum n ee datum ex proposito, et hinc et potuisse deficere à Xto, v an voces illae sint exclusivae, qoo et commodè sumi pnt, et ita sensus e, nullus ex datis mihi perijt, ss perijt filius perditionis, qoo ille excluditur et reliqs oppnr, qndo autem Judas vocatur filius perditionis, scatur p Hebraismum, q sit perditus s. exitio destinatus et dignus, et ita scatur eius tum malia tum reatus, e enim filius perditionis, q ea agit q ad exitium ducunt, et q st digna sdm dei dixaico, mae exitio, qoo filius perditionis e q mundum et res mundi supra deum n agnoscit p unico bono et dno suo, ut Judas pretium iniqtatis magis amabat q deum et Xtm, et talis utiq dignus erat, q à dei facie et gloriosa eius potia patiantur aeum exitium ut e 2. Tess: 1. v. 9. atque adeo Judas meruerat iram dei et interitum, et erat filius perditionis.

Id

Id autem confirmat testimonio Scrae, atq adeo evenie-
bat sedm Scras, locq ille ad quem respicit, videt idem e q
Act: 1. citat, q exstat npe Ps: 109. v. 8. et illo Psalmo agi
de xto et eg judicijs in incredulos Judaeos, indubium e, ita tn
ut v. 8. et seqq. inr Judaeos singularis aliqs indigitet, eg ἐπι-
σκοπὴ sit alij tradenda post ipsig interitum, et ita n innuit
ablao ἐπισκοπῆς à Sacerdotibg etc. qa illi n habuerunt succes-
sores in N. T. quadrant autem aptè in Apostatam hunc Aplum,
ut et reliq pdicata, et ita inde p. nil factum à Juda v Judaeis
circa xtm, q n manq et consilium dei pdefiniverint, qoo confir-
mamur in fide Jesu xti, et simul illgimq dei et circa mala p-
vidiam et malorum pscia, pariter inde p. n sufficere ad verā
cum xto commuoem, et ad salutem in eg commuoe obtinendā,
externe pfiteri xtm, vivere in coetu xtianorum, imo et pdicare
noen xti, cum et talibg dici poit, nq novi vos ut e Matt: 7.
v. 21 et seqq. Et ita opa danda, ut vocaoem et electoem nram
firmam reddamq sedm monitum Petri, et sine piculo pditois

V: 13. Cum vero nemo perierit eorum q xto dati erant, qa xtg
eos servaverat qdiu fuerat in mundo, ita nunc xtg post suum
ad Patrem reditum illorum qq curam gerit, haecq loqt in mundo
ad ipsorum consolaoem, et ut gaudium illorum pfectum sit xti
abitg ad Patrem, qoo sit argtm petitois p suis paulo ante vi-
dimq ad v. 11. erat enim ille abitg introitg Sacerdotis summi
ad inrcedendum p ijs p qbg se obtulerat ut fructg oblaois et me-
riti sui ad illos redeat, quem fructum hic xtg indicat, ee gau-
dium et qdem completum, gaudium ee jucundam mentis commotoem
et sensum ortum v ex fruitoe v ex spe alicg boni notum e . . .
notum e felicitatem v inchoatam v pfectam consistere in gau-
dio

Cap 17.

dio et lætia, et hinc Scam summam felicitatem vocare satie-
tatem gaudij et lætiarum ad dextram dei Ps: 16. eqq initium
ponere in gaudio in dno eqq constanti ac ppetuo Phil: 4.
indè & fle ē allgere, fructum meriti xti ēē gaudium et bonum
illud q xtus petit tq. caam gaudij et revera caam pfecti gaudij
et lætiæ, finis enim passois xti ut supra vidimus aliquoties ē vi-
ta et qdem aa electorum, q ut illic annotavimus nil aliud ē
q mentis opaoes perfectissæ et jucundissæ in cognioe, amore
et fruitoe dei, et illius gaudij caa ē utiq servari in noe dei,
vidimus enim noen dei ēē noen plenum consolaois lætiæ et salu-
tis, adeo ut beatus sit q invocet noen dei, si qs & noen illud
dei in quo salus ē, qt. npe illud à xto ē notificatum rectè
cognoscit, agnoscit, æstimat, amat, confitetur et celebrat, et
in eius agnitoe, fide et confessoe dei potia et sedm dei pposi-
tum conservatur, fieri neqt ut n habeat gaudium, idqs pfectum
ac completum, novit enim talis se beatum ēē, pt habere
certam beatitatis spem sedm verbum dei, in spe illa lætari
et exultare pt, novit illam spem tandem mutandam cum ipsa
beatitudinis pfectæ fruitoe, novit deniqs ad salutem illam
in fide conservari p potiam dei, atqs ita gaudium q hic in-
choat p spem interminabile ē et consummabitur post hanc
vitam, et hoc pt fidelium aios consolari in ipsis adversitati-
bus pp noen dei, adeo ut n point n gaudere ubi digni pu-
tantur q p noe dei patiantur ut videre ē Act: 5. Phil: 2
conf. Rom: 5. v. 1. et seqq.

Eam ob caam & et ad hunc finem xtus abiturus ad Patrē,
hæc locutus fuit in mundo, ut ipse ait sc. cum viderent aliq

Judam

Judam Apostatam factum, et ad interitum abijsse, metuere poterant, ne idem ipsis eveniret, qlis metus nerio aium ipsorum turbasset et gaudium v imminuisset v sustulisset, ut ē à metu illo liberarent et gaudere poent, xtus p illis orare voluit, ut scirent n suis viribus ipsos pseveraturos, ss dei graa et potia conservandos ee, et qdem vi electois et datois paternae, meritiq simul xti, hoc enim contra oem metum efficacissum argumentum erat.

V: 14. Et q nerium sit suos conservari in noe dei, indicat v. 14. qndo statum illorum pponit, sc. ab una qdem parte acceperunt à xto verbum dei, illiq crediderant, atq adeo n erant ex mundo, qmdm neq xtus, ss eam ob caam obnoxii qq erant odio mundi et porro calumnijs, obtrectaoibus, imo et psecuoibus, odium enim hic n tm notat affectoem ai, ss inimicitiam qq, et hinc aium nocendi, ut pateat hic xtm pdixisse psecuoes discipulorū imminentes ipsis pp noen dei et xti, qmdm eventus id pbavit, et prophetiae quoq pdixerant.

Et haec erat vera rao odii mundi adversus ipsos, q sermo dei illis datus eet, qndo uti xtus, ita ipsi quoq n eent de mundo, verbum enim q xtus illis dederat n poterat n illis ee exosum, qa φρόνημα σαρκὸς ē inimicitia adversus deum Rom: 8. et qa odit lucem qsqs mala facit Joh: 3. et sermo ille crucis displicturus erat mundo qa Graecis stultia Judaeis scandalum futurus erat 1. Cor: 1. qppe q n conveniebat cum sapia carnali v Judaeorum v Gentium, unde et nemo sapientum illius seculi, hoc ē, pauci saltem illis credebant, erat enim dei consilium sapientes hus mundi pudefacere, ut Paulus docet, ita cum discipulis sermo datus eet,

non

Cap: 17.

n̄ tm̄ ut ipsi crederent, ss et alii qqs p eorum sermonem circum-
ferre ubiq; dei et Xti noēn, et pdicare Eglium debebant, ea
raōe n̄ poterat n̄ diabolus ꝯ illos incitare mundum, ut prin-
ceps mundi hus q opabat potenter in filijs inobediæ 2. Cor: 4. et
Eph: 2. unde pdictum erat inde ab initio fore inimicitiam inr
serpentem et mulierem ac semen utriusq;, de quo inimico et e
Ps: 8. uti postea Johannes qqs descripsit bellum inr Michaelem
et draconem, n̄ poterat enim ferre fortis ille sibi vasa eripi
à fortiore, eripiunt autem qndo q naa st n̄ tm̄ in mundo,
ss et de mundo, desinunt ee ex mundo, atq; adeo mundani uti
supra vidimus; ss Xtm imitant ut ἀρχηγὸν suum, q qqs
n̄ fuit de mundo, ut ipse hic ait, illius opa faciunt, ambu-
lant ut ipse ambulavit 1. Joh: 2. et n̄ amplius faciunt opa
diaboli Joh: 8. ad ea enim destruenda venerat Xtus 1. Joh: 3.
atq; adeo illi q Xti erant cum Xto abnegare debebant impie-
tates et mundanas concupiscias, et piè, justè ac sobriè vivere
in hoc mundo Tit: 2. ne huic mundo se conformantes et mun-
dum amantes fiant inimici dei Jac: 4. et 1. Joh: 2.

Hæc ē raō ē, cur Xtus iterum v. 15. petat p ijs adhuc
in mundo versantibus, eamq; petitoēm validis raōibus adstruat
pponit Xtus tum qd n̄ petat, tum qd petat, n̄ petat, ut au-
ferant de mundo, ss ut servent in mundo, supra docuerat su-
am vltatem ee, ut ubi ipse sit sui qqs sint, pmiserat sc.
suos ad se assumturum, et n̄ tm̄ multas apud Patrem mansoēs,
ss se qqs locum illis paraturum, cum ē Xtus nunc brevi ex
mundo rediturus eet ad Patrem, cogitare potuissent se qqs
brevi assumendos, ne illud putarent, disertè dicit se n̄ rogare
ut tollant ex mundo, etsi enim in mundo et discipuli illi eent
et oēs fideles sint exules et pegrini, neq; beati sint antequam
moriant

v. 15.

moriantur in dno, atq adeo hoc illis melius sit, imo fieri n poit, ut n tandem assumantur in coelestem patriam, ubi xtus e, et ubi e πολίτευμα ipsorum, et tn dei consilium sanctissum et justissum, ut antequam assumantur in gloriam serviant deo sedm consilium ipsius, precipue id verum erat de illis xti discipulis quos elegerat ut circumferrent eius noen et erigerent ipsius regnum inr Judaeos et Gentes, et ut p ipsorum sermonem alii crederent ut e x. 20. illi anteq acciperent coronam justiae, cursum suum absolvere, bonum certamen certare, et fidem servare debebant ut e 2. Tim: 4. unde Paulus electum illud dei organum, etsi cuperet dissolvi et ee cum xto sciens hoc sibi multo melius ee, tn bono Eccliae volebat manere in carne Phil: 1. x. 20. et seqq.

Verum n erat id futurum sine multis et gravibus persecutionibus, inimicus ille et vindex sui lacertos moturus erat, ubi ajadversurus erat regni sui casum imminere, hinc orat xtus ut serventur à deo à malo, qd servari sit supra visum fuit, unde fle illgi pt, qd sit servari à malo, pt vox illa in gre masculino, ut loquuntur Grammatici, v neutro sumi, ut illgatur v malum v malus à quo servandi sint, utrumq neriam erat, nam malum q in mundo erat, qqs ipsis imminebat, supare n poterant, n servarentur à deo Patre, erat illud duplex ut loquuntur morale et physicum, peccum et adversitates, à pecco servandi erant, ne si q conversoem à peccis predicabant, ipsi qqs deprehenderentur peccores, in qbus peccatum dominaretur, pp ipsos noen dei blasphemaretur et judicaretur, xtm eius ipsi servi erant, ee eo qqs sensu ministrum pecci, ut loqr Apli verbis Gal: 2. vis meriti xti ad sanctificandum, et q xtus nobis factus sit à deo sanctificao, p.d. patere debebat in iis quos xtus adhibebat ad annunciandam vim illam sanguinis xti ad purificandum

Cap: 17.

ficandum à peccis, n tm p justificacoem ſ ꝛ p ſanctificacoem,
naa aliàs qqs erant peccores ut vincere ꝛ Rom: 7. erotq adeo
opg, ut ſervarenh à malo p vjam gratiam ꝛ potream, adversitates
qqs eminebant à mundo ꝛ diabolo ut antea videmq, ꝛ debebat
illi implere reliqas passoum Xti Col: 1. v. 24. ꝛ Xto conformari
in passorbq, antequ illi conformarenh in gloria; ea autem cum
carni adversa sint, ꝛ nemo eas pp noen Xti sustinere poet,
nisi deq illum servet in noe suo, uti antea petierat dbq, nemo
eas vincere nisi p fidem, hinc ita qqs eos servari petiit ex malo,
ut ipse orbq fugatis psbent tq victores, ꝛ nil illos separare
poat à charitate Dei in Xto Rom: 8. denique si p malum ellegang
τὸν πονηρὸν, q κατ' ἐξοχὴν malq ē, ꝛ oiq mali autor, qa
ille se erat vindicaturq quem pote ꝛ ulturq, ubi deq ex ore
infantum ꝛ lactantium sibi fundebat robur Ps: 8. atq adeo
p secuoes moturq, ꝛ varias tentaoes obturq ut diximq, hinc ab
illis qqs vi ꝛ insidijs servari petiit quem Apls Rom: 16. quit,
tib illum conculcandum ē sub pedeby ipsorum, uti idem promisū
erat Ps: 8. ꝛ in prima promisso q merito petebat q debebat
illi conterere caput, dum conterendq ab ipso erat quod calcare
um ꝛ q p mortem abolere debebat pbatem mortis habentem
Heb: 2. jure ꝛ petebq suos ab hoste suo servari, quem ꝛ nos
docent semper petere libera nos à malo Matt: 6.

Urgeb autem hoc iterum eo q ex mundo n sint uti ac ipse V: 16.
V. 16. prea enim qa ex mundo n erant, ſ deq illos elegerat ex
mundo, ut essent Xti discipuli, Xti oves ꝛ subditi, imo Xti mem-
bra, necce erat ut servarenh à malo, neq enim conveniret,
ut Xtiani mersi jacerent malo ſ. peccato, uti mundq in eo jacet
ut ē 1. Joh: 5. n debent se mundo conformare Rom: 12. ſ Xto,
ꝛ pedi Adami illig imaginem gerere p sanctificacoem, ꝛ separa-

ri debent à mundo et accipere notas Xti; Ꝑterea qa n̄ st̄ ex mundo uti nec Xtꝰ, servari debent ex adversis q̄ illis eveniunt in mundo, qmdm̄ et Xtꝰ hoc ꝓmiserat, q in mundo exꝑturi qdem sint ꝑsecuoem, ſs q debeant bono ēe ajo, qa victuri sint mundum qmdm̄ ipse vicerat, p.d. enim Xtꝰ n̄ eēt ꝑfectꝰ salvator nisi q ipsiꝰ st̄ et conservarentꝫ in hoc mundo in adversis in fide spe et charitate, et tandem liberati ab oibꝰ malis, satientꝫ lætia et fruantꝫ plenè sumo bono, deniq; æquum erat, ut q Xti st̄ et n̄ de mundo illi serventꝫ à vi et insidijs diaboli et de illo triumphent, ut pateat Xtm̄, semen illud mulieris caput illi contrivisse si diabolꝰ de Xtianis triumpharet q st̄ membra Xti, de Xto triumpharet.

Verum et pnt̄ hæc verba cum seqq. connecti, ut sensꝰ sit eos n̄ ēe ex mundo uti Xtꝰ, et hinc petat eos sanctificari in veritate ut ex superioribꝰ p. fieri n̄ poē ut separentꝫ à mundo, ita ut n̄ sint de mundo nisi mundo dissimiles sint, et ajo et opibꝰ et sermonibꝰ, ita autem dissimiles fiunt ꝑ sanctificaoem, hinc necessum ē, ut qs elegit deꝰ ex mundo et Xto dedit, eos quoq; sanctificet.

V: 17. Hinc ꝗ petit V. 17. ut deꝰ illos sanctificet in veritate sua, et simul addit, quam veritatem illgat, npē quam deꝰ revelavit in verbo suo. Hic ꝗ in petitoē notari debet id q petitꝫ et modꝰ eꝰ, petitꝫ sanctificao et qdem in ~~vitt~~ dei veritate; Sanctificare ē sanctum facere, sanctum autem facere ē deo similem facere, qmdm̄ deꝰ ipse hoc docet, qndo dicat, sancti estote, uti ego sanctꝰ sum uti ē Levit: 11. qōo autem deꝰ sanctꝰ sit diximꝰ ad V. 11, npē se amando, suasq; virtutes ita ut eas demonstret opibꝰ, et velit qq; se talem agnosci, coli et honorari qlis ē; Sanctꝰ ē hoō ꝗ qndo id imitatꝫ et ex amore dei oia agit ad gloriam dei, atq; adeo deum talem, qlis ē, agnoscit, colit et celebrat dictis factisq; ea

raoe

Cap: 17.

raõe renovatur ad imaginem dei ad quam primus hõo conditus erat Eph: 4. Col: 3. ea sanctitate caret, quando deum nec cognoscit nec amat, nec ut oportet colit et honorat, et ita hõo naã caret sanctitate, alienatus quippe à vita dei Eph: 4. v. 18. hinc qa caro ẽ ex carne, regrãri debet, ut supra vidimus cap: 1. v. 13. et cap: 3: v. 3. et 5. sive ut hic dicitur debet sanctificari quod fit quando et illuminatur ut cognoscat deum, et amor dei in cor eius effunditur et amor ille ẽ principium dictorum factorumque, oĩa secũdm vltatẽ dei dirigens ad gloriam dei, qõo ẽe desinit qlis naã ẽ 1. Cor: 6: 11. et ea raõe ab alijs qui perseverant in peccis separatur, qmdm et sanctum dicebat, qui ab usu profano separabatur ad usum sacrum et cultum dei, et talis sanctificaõ caam requirit, et qdem talem, quae totum hoem mutare poit, et ex eo facere novum hoem et novam creaam, ad id requirit dya potia, is solus qui creavit hoem, facere pt ut fiat nova creaa, is solus qui condidit hoem ad imaginem suam primitus, pt illum renovare ad eandem, is solus qui format Spm in medio hois, pt eum reformare, hinc deus se vocat Sanctificatorem Exod: 31 et Ezech: 20. et novi ppli creatorem Es: 43. et sanctificati dicuntur ẽe ipsius ποίημα creati in xto Jesu ad bona opa Eph: 2. v. 10. Et haec raõ ẽ cur xtus petat deum, ut illos sanctificet, innuens hoc oẽ pendere à dya tum graa tum potia, et petit eo ipso, ut deus hoem sibi similem faciat, suamque illi imaginem imprimat, ut sanctus sit qmdm deus sanctus ẽ, q Sanctificaõ initia sua habet et progressum ac perfectoem, siquidem cognio dei, amor dei, et quod inde fluit studium bonorum opum ad gloriam dei, n simul et semel perficitur, ss nova quotidie incrementa capit et perficietur quando sistemur deo in coelis, sine macula et ruga gloriosi Eph: 5. et similes illi futuri sumus

cogno-

cognoscentes ut cogniti sumus 1. Joh: 3. hic autem q singulari ad modo patri tribuitur, singularem rationem habet, Xtus enim hic loquitur ut Sacerdos et Sponsor agens causam suorum apud patrem ut Judicem, et Spus nondum effusus erat qua Xtus nondum erat glorificatus, hinc dum petit suos sanctificari, petit et effundi Spm sanctificationis.

Sed addit modum sanctificationis, Sanctifica eos inquit in veritate tua; q sit veritas et q veritas dei plixe diximus ad cap: 1. v. 14 et 17. qd sit facere veritatem ad cap: 3: v. 21, quando veritas liberos facit ad cap: 8. v. 32. sc. veritas est id esse q verum est et consideratur prout est in rebus vel ajo vel sermone vel ope, unde veritas datur rei, cogitationum, dictorum factorumque, ita q re ipsa in deo est, et pertinet ad eius naam, attributa, proprietas et perfectiones eius sunt veritas dei, quando illi veritati conveniunt nrae cogitationes, dicta et facta, et in illis quoque veritas per conveniam cum eo q vere in deo est, et ita veritas oppnr falsitati illi q in deo vere non est, attamen vere quoque secundum veritatem non cogitatur dicitur aut fit, sed veritas quoque oppnr umbris uti E. G. vera expiatio peccati per Xtm expiationi typicae per sanguinem taurorum et hircorum etc. Sermo Ei de typis non est veritas eo modo q Sermo de Antitypo, unde nunc p. qd sit sanctificari in veritate nempe sanctum fieri per conformationem cum veritate, ita sanctificatur qs in illa veritate, q deus est, q summum bonum, summus dnus est, si credens deum esse, agnoscit quoque eius bonitatem et dnium et per amorem ex toto corde et humilem obediam illi se conformat, attamen quando cogitationibus, dictis et factis veritatem talem obsignat et exprimit et ita de caeteris, sanctificatur autem in veritate illa à deo, quando deus facit, ut ita conformetur veritati ut diximus; Sanctificatur et in veritate uti umbris oppnr, si veritatem uti in Xto veritas est in quo omnes promissiones sunt vaj et amijv, et per quem omnes typi

et

Cap: 17.

et praedicata de typis acceperunt veritatem recte qs cognoscit credit, agnoscit illiq se totum et oes actoes internas externasq conformat s. potius quando deus per Spm facit ut se illi conformet, habet enim veritas illa ipsa vim sanctificandi, qa vi meriti Xti per Spm eg n pmg n sanctificari, dedit enim seipsum ut nos sanctificaret Eph: 5. Tit: 2. etc. unde regrari dicimur ex aqua et ex Spu ut visum cap. 3. et filius nos vere liberat cap: 8. E.G. sanctificamur in ea veritate, q Xtus expiaverit peccum, mortuus fuerit pp pecca, resuscitatus ad ad justificaoem nram, si nos ita cognoscimus et agnoscimus illam veritatem, ut vi mortis Xti vetus nr hoo crucifigatur, et nos in novitate vitae ambulemus ut docetur Rom: 6. atq ita quando nos qq ipsi deponimus veterem hoem et in novitate vitae ambulamus ita in ea veritate q Xtus sit ad dextram dei, et acceperit oem ptatem in coelo et in terra, sanctificamur et sanctificamus nos, quando Spus facit ut Xto soli obsequamur tq. unico dno nostro.

Ut autem scirent, ubi sit veritas illa qrenda, in q petit illos sanctificari, addit, verbum tuum veritas e; per verbum dei id oe illgi pt, q deus loqtur, testatur, praecipit, s. ipse nobiscum colloqtur immediate s. cum aliis, verbum illud e veritas, qa deus mentiri neqt et nihil v de se v de aliis rebus testari q n sit verum, n convenit enim Enti perfectisso aliter cogitare aliter loq, discreparet enim tum à seipso, et sermo ipsius eet imperfectus, qppe n conveniens rebus, q de deo ne cogitari qdem pt; Verum n id tm vult Xtus indicare verum ee qcqd deus loqtur, ss quando dixit ὁ λόγος ὁ ὑμῶν sermo ille tuus, indicat p. d. sermonem aliquem quem deus dederit, definitum aliquem sermonem noe verbi dei cognitum inr hoes, et ille sermo dei e p. d. Scra Ἰσ-ὄπνευστος, nam de Scris supra dixerat Xtus cap: 5. q in illis

vita

vita sit, atq; adeo et norma sanctificaõis, siqdem sine sanctificaõe nemo deum videre pt et 2. Tim: 3. disertè dicitr eos sapientes facere ad salutem et pfectos ad õe opꝰ bonum, unde et semp meditaõ verbi dei inculcatr et suadetr tq. norma scdm q point fieri viæ nostræ Ps: 119. revocantr ad legem et testimonium, ut auroram habeant Es: 8. beati pdicantr q legem dei meditantr die et nocte Ps: 1. attamen ille Sermo dei, quem deꝰ et locutꝰ fuerat olim et locuturꝰ erat nunc p xtm et viros θεοπνεύστους ut p. ex V. 20. illgr hic contradistinctè ad oia verba houm, q n loquuntr acti à Spu dei ut loqtr Petrꝰ 2. Pet: 1: 8

Ille Sermo qndo veritas dicitr, scatr qcqd in eo dicitr ee verum, ss simul in eo verbo contineri eam veritatem et qdem oem in q sanctificandi simꝰ, hoc enim postulat verborum nexꝰ, neq enim dici poet, sanctifica eos in veritate, verbum illud tuum e veritas, nisi ois veritas, eꝰ cognio fides et amor requritr ad sanctificaõem in eo verbo continetr, qcqd & cognoscendum de deo et dei virtutibꝰ, opaõibꝰ ac vijs, qcqd de hoe, eꝰ origine et miseria, de hois reconciliaõe cum deo, de dei beneficijs erga peccorem, de xti merito, de houm erga deum et xtm officijs etc. id oe contineri in verbo illo oportet, si verbum illud sit norma et organum sanctificaõis, sine his enim nemo sanctꝰ e, etsi veritas continetr in verbo, in q sanctificari pmꝰ et debemꝰ, manifestum e xtm eo ipso excludere oe aliud verbum, neq ullum aliud nerium ee ad sanctificaõem, atq adeo fidem ac salutem, qõo n tm huaas traditões, huaam sapiam etc. ss oes Spꝰ inspiraões q n poent examinari ad hoc verbum et cum illo conveniant, excludit; ss pterea et hoc videtr dicere, Sermo tuus nunc oi modo veritas e in me, in quo oes pmissões factæ vαὶ et ἀμὴν, et deprehenditr ee veritas, qndo ego me ipsum sanctifico p meis ut e V. seq. nam ea qq q de xto vera st pdicta erant in

Mose

Mose et ꝓphis et ab nil loq extra illos debuerunt Xtꝰ et Apli, ut Xto in os obloqntꝫ et Sacrilegi sint q sermonem illum in quo sanctificari debemꝰ, v ad id n sufficere putant, v hoibꝰ eripiunt, et deniqꝫ inde liquet oem veritatem ita cognoscendam ita ꝓdicandam, ut in ea nos alijqꝫ sanctificemur, neqꝫ & putare debemꝰ quenq veritatem recte nosse q e in verbo dei, ut oportet nosse, nisi in ea sanctificetꝫ, eqꝫ ois dra verbi dei ad pietatem s. ad sanctificaoem. Cap: 17.

Ut verò ostendat q hoc sit nerium ut sanctificentꝫ in veritate verbi dij, confirmat hoc ab ipsorum officio, idqꝫ comparat cum officio suo v. 18. et 19. qmdm enim ipse missꝰ erat in mundum, ita et ipsos miserat s. mittebat, q raoe sit Xtꝰ missꝰ in mundum sæpiꝰ in supioribꝰ visum fuit, missꝰ fuit ad faciendam dei vltatem ut Servꝰ dei vltariꝰ, ut sæpiꝰ vocatꝫ, atqꝫ ita ut Sponsor, Servator et Redemtor, hæc enim erat dei vltas, ut supra docuit, ut seipsum ꝓ datis à patre offerret, ss ꝑacto illo munere Servi glorificari debebat ea gloria q habuerat ante jacta mundi fundamenta et declarari oium dnꝰ. V: 18.

Hinc & ait se discipulos suos misisse ex ptate npe etsi enim ndum glorificatꝰ eet, erat tn brevi glorificandꝰ ꝑ anticipaoem q. ita loqtꝫ, ss illos miserat in mundum, ut inter Judæos circumferrent noen dei et Xti in noe Xti et tq. Servi Xti, unde Paulꝰ ubiqꝫ ꝓfatꝫ se ee Servum Jesu Xti et Aplm, neqꝫ poterat fieri ut Xtꝰ exaltatꝰ n haberet regnum, atqꝫ adeo ut n inaugurareꝫ regno illi, et hinc ut n verbum regni ubiqꝫ ꝓdicareꝫ ad subtoem Judæorum et Gentium, et eo fine elegit et misit singulari raoe discipulos ut Aplos,

ut

ut p ipsorum sermonem alij in Xtm crederent qqs illiqs se subji-
cerent ut ē v. 20. sz credere in Xtm n̄ poterant, nisi ēd veritati
crederent et in veritate sanctificarentr, p sanctificaoem enim in
veritate fiunt obedientes Xto, aequum ē erat ut ministri Xti
ēnt explar fidei et obedie, atqs adeo ante oēs sanctificarentur
in veritate, ut alijs point pdicare eam veritatem q̄ ē ad
sanctificaoem cum fructu, unde Paulus ubiqs inculcat in Eplis
ad Tim: et Tit: ut doctores alijs pbeant et explm pietatis, et
ita liquet caam fuisse cur Xtus peteret ut impr. in veritate
sanctificarentr, p quos alios volebat adducere ad fidem.

Sed simul quoqs p. cur addiderit, verbum tuum ē ve-
ritas, qa q pdicare debebant, debebat ēē verbum dei, n̄ debebant
loq extra illud, nil debebant loq q n̄ haberet testimonium in
Mose et Prophis et etsi Spm ipsis pmiserat, q ipsos ducturus
eet in oēm veritatem, nil tamen ille docturus erat, quod non
haberet testimonium in Mose et Prophetis.

Iterum p. q q mitti debebant in noē Xti, q illi alio
modo missi fuerint ac ipse Xtus, Xtus missus erat ut redimeret
et emeret sibi pplm, eus eet rex et dnus, illi ut Servi, ut pdi-
carent pplis graam dni sui, eosqs adducerent ad fidem eus et obe-
diam, qmdm talis comparao et instituit inr Mosen et Xtm Heb: 3.

V: 19. Et hoc distinctius adhuc explicat v. 19. qndo dicit, se pro
illis seipsum santificare ut illi quoqs sin sanctificati in veri-
tate. Notandum ē ab alijs vocem hanc ἁγιάζειν notare
et offerre Levit: 13. etc. ita ē qndo Xtus dicit se sanctificare
se ipsum p suis, optime illud explicare pt p offerre, attamen
Emphasis illi inē, et scatr q se illum offerat sanctum, debebant

enim

Cap: 17.

enim sacrificia sancta ee vide Heb: 9. v. 14. unde Heb. 7. docet
requisitum hoc fuisse in illo Sacerdote ut eet sanctus etc. q enim
peccatum debebat tollere, sine pecco ee debebat 1. Joh: 3. et
alias p se ipso et debuisset offerre Heb: 7.

Sanctificare autem se ipsum debet ὑπὲρ αὐτῶν pro
ipsis aut loco ipsorum, haec enim e Emphasis illius phraseos,
ut tum plurima alia loca docent, tum ille q e 2. Cor: 5. v. 15.
et ex ipsa naa sacrificii p. ea enim offerebant loco reorum
ad expianda pecca et reconciliandum deo, q ita fiebat, ut poe-
nam q. ferrent peccoribus debitam, dum mactabant, comburebant
etc. eratq illorum effectus justificao et sanctificao peccatorum
quoad carnem.

Hinc addit quoq finem et fructum suae oblaois ut inqt,
sint sanctificati in veritate, loqt & de sanctificaoe in veri-
tate, atq ita n tm de vera opposite ad falsam sz et ad typica
ut paulo ante notavimus, illud tn hic observandum, q sanctifi-
cao q fideles sanctificant sit effectus illius sanctificaois q Xtus
se sanctificavit, adeo ut Xtus n tm sit explar sz caa quoq san-
ctificaois fidelium, hinc n dicit, ut et ipsi se sanctificent, sz
ut sanctificent in veritate p Spm npe vi meriti Xti, unde
1. Pet. 1. aspersio sanguinis Jesu Xti et sanctificao Spus conjun-
gunt, ut illgamus p sanctificaoem Spus nobis aspergi sanguinem
Jesu Xti ad purificaoem a peccatis.

Verum illa sanctificao p sanguinem et Spm Xti e sancti-
ficao in veritate, qmdm enim oia vere p Xtm fiunt q typice
fiebant p res terrestres, et cum illic eet n expiao vera sz ty-
pica, in Xto vera, ita quoq Sanctificao p Xtm e vera, q
n consistit in lotoibus v aspersoibus, ad purificaoem carnis pti-
nentibus, sz in purificaoe cogitaoum, desideriorum, dictorum,

factorumq

factorumq, ut verè sancti simus uti deus sanctus ē, verè geramus imaginem dei, nota & verorum Xtianorum ē, si sanctificati sint, si sanctificati sint in veritate, si deniq sanctificati in veritate q̄ ē in verbo dei, nemo enim ē subditus Xti, nemo membrum eius, nemo particeps gratiæ eius q̄ ē in Xto, nemo Spus S. nisi deum et Xtm imitetur, et nisi vis sacrificij Xti conspicua sit in ipsius sanctificatione, nam dedit seipsum ut purificaret sibi pplm peculij Zeloten in operibus, Apli autem debebant ēē duces sanctorum Ps. 16. atq adeo in N. T. oibus q. inscribi debebat singulari ratione primum Xto, tum Xtianis Sanctitas domino.

V: 20. Non orat pro Aplis tm, sed et pro alijs q pro ipsorum verbum credi~~rent~~turi erant v. 20. et seqq. illi pro quibus orat vocantur credentes v̄ credituri et quidem in Xtm, idq pro Aplorum sermonem, proinde ē an legamus πιστευβάντων an πιστευόντων, sedm variam lectionem potuit enim Xtus anticipare orationem pro credituris, et de illis loq tq. jam credentibus, q certo credituri erant; quod autem sit credere, quod credere in Xtm, sæpissè dictum fuit, notat veram ὁμολογίαν in Eglium de Xto, q̄ ipsum amplectimur et ut Sacerdotem nrum et Mediatorem ac Redemptorem et ut Regem et Dnum, et ut deum in carne manifestatum ad salutem nram promovendam, aut tq. verum deum et perfectam salutis causam, et Xtus ē unicum nræ fidei objectum, adeo ut q filium n̄ habet, neq Patrem habeat, et q cum filio communionem habeat eam cum Patre quoq habeat ut statim videbimus.

Sed medium quo ad fidem in se adducendi sint, indicat Xtus quando dicit, per Sermonem eorum nempe Aplorum etc. quo indicat id q ē Rom: 10. v. 14. et seqq. fidem orituram ex auditu verbi Eglii, q predicaturi erant missi à deo s. Apli, et antea dixit,

eos

Cap: 17.

eos q sanctificandi sint, sanctificandos ee in veritate verbi dei, et sane necesse e, ut fides nra resolvatr in dei testimonium q solus verax e, cum oes hoes sint mendaces Ps: 116. et fides ad salutem debet ee n tm in Salvatorem deum, ss et fundari in eus graa, adeoq et verbo illo graae q consilium graae patefacit, hinc ubiq deus et hoes adstrinxit ad verbum suum solum ad legem et testimonium Es: 8. et sancti verbum illud habuerunt p delicijs suis ut consiliario vide Ps: 19. 119. etc. et post glorificaoem Messiae debebat audiri verbum p magnam Eglizantium turmam Ps: 78. exire ex Zione ad Gentes qqs Es: 2. debebat enim Messias ee aqs lux Gentium ac Judaeorum Es: 42. et 49. et. quamobrem Ps: 19. pdictum fuit ut illud explicat Aplus Rom: 10. v. 18. in oem terram exiturum sonum eorum quos deus sc. missurus erat et ad oes fines verba illorum hinc qqs solum verbum xti verbum Eglij ppnr ubiq tq. potia dei ad salutem Rom: 1. v. 16. et q clarisse hinc pateat, quorum verbum in Ecclia N. T. debeat ee canon fidei et vitae Aplorum npe, qoo simul indicatr id ad fidem in xtm, atq adeo et ad pietatem et deniq ad salutem sufficere, ut nullo alio opus sit et xto Aplisq aptè obloqntr, q et anathema annunciarunt aliud Eglium pdicantibus, si q sint, ut st q aliud verbum ad fidem nerium ee statuunt; ipsa vero rao e ut unum sint, et eus finis ut mundus credat xtm à Patre missum etc. petit primo Unitatem credentium, tum modum unitatis et caam indicat; Unitas illa q unum st credentes, consistit in unitate sensus, fidei, sermonis et opum, unum st q idem de ijsdem rebus, impr. vero de deo et xto sentiunt et judicant, q eodem modo erga deum et xtm affecti st, q idem qqs loquuntr ad gloriam Patris et filij, deniq q in ea-

dem

dem veritate sanctificati vita qq; et factis et moribus eam eodem modo exprimunt, et multa sunt admonitiones ad unitatem talem, imprimis in Epla ad Corinthios, et variae rationes sunt illius unitatis quae recensentur Eph: 4. v. 1. et seqq. uti enim ut loquitur illic Aplus, unum est corpus, unus Spus, una spes vocationis, unus Dnus, una fides unum baptisma, unus deus et Pater omnium, ita requiritur, ut qui hoc agnoscunt, illi qq; studeant servare unitatem Spus per vinculum pacis ut est ibidem.

Et modum et causam illius unitatis indicat Xtus, ut Pater in filio, filius in Patre, ita qq; et illi debent esse unum in patre et filio, quod pater et filius quoad naam dyam unum sint, aliquoties supra diximus ad cap: 10. et 14. etc. una est utriusque essentia eadem scia, eadem potia, aequalis Majestas, aequalis ptas, non enim aut operatur filius extra Patrem aut Pater extra filium, verum non opus est ut hic cogitemus tm vel Cpcipue de unitate quoad naam, videtur magis cum naa rei convenire, ut Pater et filius hic considerentur secundum Oeconomiam et opa graae, eius tn fundamentum est in naa, pater est in filio, dum eius vltas manifestatur in filio, et filius facit vltatem patris, filius est in patre qui nil facit nisi ex voluntate patris, atque adeo summus est Patris et filii consensus quoad opa redemtionis, et omnia et quae filius operatur talia sunt, ut Pater quoque illa operetur similiter, hinc imago q. visibilis Patris fuit filius ut est Col: 1. adeo ut qui Xtum videret, Patrem videret ut vidimus cap: 14, et cum ita idem voluerint et noluerint pater et filius, et quae egit filius ex pacto egerit, et omnia qq; locutus fuerit על הק secundum definitum modum à Patre Ps: 2. hinc unum fuerunt, et haec unitas fuit causa, cur fideles qq; unum sint in patre et filio, et qui filium habet patrem habeat et vicissim, qui in Patrem credunt

in

Cap: 17.

in filium qqs credant ut ē cap: 14. q p filium redemti st patri reconciliati sint, et q fruuntur merito filij, et fruantur patris favore unde 1. Joh: 5. unitas testium in coelo conjungitur cum unitate testium in terra v. 7. et 8. et ut unum sint fideles in patre et filio, ita quoqs unum inr se sint oportet filij unius patris, subditi unius dni, membra unius capitis, hæredes eosdem salutis et gloriæ.

Non vult tm autem ut tm v Apli v q p ipsorum vivam pdicaoem credituri erant, sint tm unum, ss ut mundus qqs credat filium à patre missum, eo npe modo quo id jam Apli crediderant ut vidimus ad v. 8. et cap: 16. v. 27. et 30. npe q Pater ipsum miserat ut Salvatorem redemtorem, Mediatorem, et uno verbo ut xtm toties et tamdiu pmissum et exspectatum, hoc enim ē obtm fidei, hinc v. 3. cognoscere deum et quem misit ille Jesum xtm dicitur ēe vita æa et compendium ois dræ et ita norma ois veritatis ē Jesum xtm in carne venisse 1. Joh: 4. 2. quo reliqua oia de xti psona, officijs, merito, beneficijs, gloria deniqs referri pnt et debent, hoc credere ē testimonium dei de filio recipe p veram ὁμολογίαν in Evangelio xtm amplecti et ut Sacerdotem et ut dnum unicum et ad gloriam Patris id confiteri Phil: 2. Mundus & qndo hoc credere debebat uti 1. Tim: 3. v. 16. dicitur xtus creditus ēe in mundo, supra enim aliquoties vidimus, mundum hoc ē n tm Judæos ss et Gentes voluisse deum pvenire ad cognioem veritatis et xti, ita enim amavit mundum, ut filium suum unigenitum dederit, ut q credit in ipsum n pcat ss habeat vitam æam, oes enim familiæ terræ in semine Abrahami xto benedictoes dei participes fieri debebant, hoc ē, n tm Judæi ss et Gentes Gal: 3. 4. ss mundus credere debebat p unita

tem

tem fidelium in Deo et Xto ꝛ medium conversoīs ēe debebat, si idem de Xto et sentirent et loquerentꝫ n̄ tm̄ Apli, ſs et credituri ꝑ eorum sermonem, ꝑ hos enim Eglium ꝓpagari debebat inr Gentes, ita ut unus fidelis ut ita loquar ex alio ꝑ ipsiꝰ tum dram̄ tum explm nascatꝫ, unde Xtꝰ Matt: 5. oībꝰ mandavit, ut lux ipsorum luceat coram hoībꝰ, ut viderent ipsorum bona opa et glorificent patrem in coelis, et in spēe fides unitatis patris et filij semen q. ēe debebat fidei illiꝰ mundi, q Xtꝰ à Patre missꝰ sit, neqꝫ enim hoc verè qs credit nisi credat Patrem et filium ēe unum.

V: 22. Et eo fine se illos gloriæ suæ participes fecisse dicit ꝛ. 22 et 23. hic primò docet se accepisse gloriam à Patre, se eam dedisse suis, et qdem ut sint unum, et deniqꝫ ut mundꝰ cognoscat q Pater filium miserit et in ipso mundum amaverit; gloria Xti q sit, aliquoties supra dictum fuit, ē gloria partim dyta„tis, q cum Patre communem habet, partim officij ut ita loquar s. Xti ut Mediatoris et Redemtoris, et si hæc separari n̄ debeant cum unum sit fundamentum alteriꝰ, nisi deꝰ fuisset Xtꝰ et in forma dei, n̄ potuisset ut deꝰ in carne manifestari ad ꝑagendū opꝰ Redemtoīs, nec eo ꝑacto ut deꝰ Salvator glorificari, q̄ndo autem dicit, patrem sibi dedisse gloriam, illgit Patrem sibi n̄ tm̄ eam destinasse, ſs re ipsa qqꝫ nunc futurum brevi ut glori„ficetꝫ ea gloria q habuerat ante jacta mundi fundamenta ut vidimꝰ, ita ut ex toto contextu fle pateat, hic agi de glori„ficaōe Xti q̄ glorificatꝰ fuit post ꝑactum opus Redemtoīs.

Eam gloriam dicit se suis dedisse ꝛ se eos eꝰ participes fecisse, q̄ raōe autem hoc illgndum sit, ex re ipsa illgi debet, fideles sane n̄ pnt fieri deꝰ nec Mediator, ſs ea gloria illis datꝫ,

q̄ndo

Cap: 17.

q̃ndo illis revelat ut eam agnoscant, et ut vi illius gloriae ipsi quoq; glorificent in Xto et cum Xto, n̄ incommode forte explicare pmus id ex v. 2. hus. cap: ubi Xtus dicit, dedisti illi ptatem oīs carnis, haec ē gloria Xto data, ut quos dedisti illis, det vitam eam, haec ē gloria data fidelibus, gloria Xti ē gloria capitis, gloria fidelium gloria membrorum, q ex capite accipiunt vita q. eandem ut Aplus docet Eph: 4: v. 15 et 16. etc. et hinc ubiq; docet, nos Xto capiti assimilari debere, ut npe cum ipso et patiamur et regnemus, ut revera glorificent fideles, q̃ndo Xtus in ipsis glorificat, hoc ē in ipsis ostendit se gloriosum et admirabilem ad ipsorum salutem.

Et hinc addit Xtus oīum hanc ēe gloriam communem, et se velle illos unum ēe, sicuti ipse cum Patre unum ē, Pater in Xto, Xtus in suis, ut sint ita consummati in unum, ex prioribus qd hoc sit fle illgi pt, npe gloria filij ipsis communicari debebat, ut ea cognita cognoscerent unitatem Patris et filij, agnoscerent Patrem ēe in filio, filium in Patre, in filiū crederent, et in illo haberent commuoem cum Patre, et oēs p eandem fidem, p eundem Spm in Xto haberent aditum et accessum ad eundem patrem Eph: 2. eandemq; fidem, et pfiterent verbis et testarent factis, et illa unitas eo pfectior ē, quo minus ē dissensoīs v̄ in sententijs v̄ in sermonibus v̄ in moribus, pmissum ē tandem ultimis diebus deum fore unum et noēn ejus unum in tota terra Zach: 14. q̃ndo tota terra npe implebit cognioe domini et oīa regna erunt dei et Xti ipsius, maxime vero consummabunt fideles in unum, q̃ndo erunt ubi Xtus ē, ut videant gloriam ipsius et deus erit oīa in oībus

Et quo magis illa unitas fidelium mundo innotescit, eo majora argta habet mundus credendi in Xtm, ut tum quoq;

credat

credat in Xtm, et credens illgat, q. uti deus Xtm amavit, ita mundum amaverit; qoo deus amaverit mundum, dictum ad cap: 3. v. 16. amavit mundum ut Xtm, qa amando Xtm, cumq volens glorificare ut redemtorem mundi et amavit mundum p ipsum redimendum, neq enim Xtus potuisset laudari et celebrari ut salus Judaeorum et Gentium, nisi in ipso Judaeis et Gentibus salus obtigisset quoq, Et ille amor dei erga mundum tum ipso ope innotescit, qndo in mundo inr Gentes et audit verbum salutis, pdicat noen dei et Xti et dra Xtiana p unitatem fidelium in fide et charitate q. obsignat, et Gentes aliorum tum dra tum explo ad Xti cognitoem et amorem ducunt et movent.

Uti vero unitatem illam petiit, ita qq nunc ostendit, qs sit finis fidei et ubi oium beneficiorum oisq graa consummao exspectanda sit, qndo postulat ut sint dati sibi secum et videant gloriam suam; is à quo id postulat Pater e, ÿ p qbus, dati à Patre, id qd ut sint ubi ipse futurus erat, ut videant gloriam suam etc. deniq modus, volo inqt; Pater qs sit, et cur ita vocat prima psona aliquoties diximus, compellao illa hic apposita e ad rem, qa hic postulat id, q haereditate vi testamenti paterni accipe debebant, haereditas enim fidelium in coelo asservat ut Petrus loqt, danda ultimo tpre, et noem hoc e plenum graae ac fiduciae, ut alias visum.

Ti p qbus id postulat, st dati à Patre, tum p electoem et pactum filij cum Patre, tum p efficacem vocaoem ut supra dictum fuit.

Id q petit n uno modo describit, primò ut sint cum Xto, tum ut videant gloriam eus, ante v. 15. dixerat, se

nolle

Cap: 17.

nolle discipulos suos tolli ex mundo sed conservari in mundo, dum
ipse exibat ex mundo, atque ita nolebat eos ad tpus secum esse,
etsi enim pastor ille spr sit cum suis, et cum ambulant per
umbram vallis mortis Ps: 23. et ubi duo aut tres in noe
xti congregati sunt, illic se cum illis futurum esse promiserit
Matth: 28. imo in suis vivat semper Gal: 2. attamen abe certo
modo, quando quoad humanitatem in coelis est, ipsi vero in ter-
ra, hic et quando nunc petit ut ibi sint ubi ipse futurus erat,
p. d. petit, ut tandem postquam deo serviverint secundum consilium
ipsius assumantur in gloriam coelestem, nam hoc saepius ante di-
xerat xtus se ad coelum ad patrem abiturum unde venerat et
suis locum paraturum ac viam debuit enim deus qui descenderat
iterum ascendere supra oes coelos et majestatem suam ponere
supra coelos et facta purificaoe peccorum per seipsum considere
ad dextram majestatis in coelis: Coelum quoque ubique propri tq.
locus gloriae quae revelanda est in filijs dei, hinc et πολίτευμα
eorum dr esse in coelis Phil: 3. et jubentur querere quae supra sunt ubi
xtus est Col: 3. et eam ob caam Paulus judicabat sibi melius
esse dissolvi et esse cum xto in coelis ape Phil: 1. in coelis
enim ut antea diximus ex Petro incorruptibilis illa et
immarcessibilis haereditas quae filijs dei dabitur ultimo tpre,
adeo ut quidem habitant in tabernaculo domus terrestris, in exi-
lio quae et peregrinaoe sint in patria demum et domo patris
quando in coelum assumuntur 2. Cor: 4. merito et xtus petebat
assumtoem suorum in coelos, quandoquidem illos sanguine suo
viam ad coelum initiabat et tq. pdromus percursurus erat, quando
ut Pontifex in coelum erat ingressurus Heb: 4: 6: et 10. quae ad-
umbrabatur per ingressum Summi Sacerdotis in S.S. cum noibus oium
tribuum Israel, quos repraesentabat.

Verum

Verum ut simul innueret illos n̄ tm̄ secum futuros, ss et sua vi suoq; merito in coelum introducendos ēe, addit finem ad quem et opꝰ ad quod assumendi erant, ut viderent npe gloriam xti à Patre ipsi datam ex amore ante fundaōem mundi, antea petierat glorificari ea gloria q̄ habuerat ante jacta mundi fundamē-ta v. 5. ita glorificari n̄ poterat nisi p gloriæ illiꝰ notificaōem cognitōem, agnitōem, æstimaōem et celebraōem inr Judæos et Gentes, id fit & in terris eo quo illic diximꝰ modo, ss plene gloriam xti n̄ cognoscimꝰ nisi in coelis ubi cognoscemꝰ qmdm̄ cogniti sumꝰ, cum hic ex parte tm̄ cognoscamꝰ 1. Cor: 13. 1. Joh: 3. illic co-gnoscet plene q̄ntm fieri pt à creāa et q̄ deꝰ et redemtor, q̄ndo oēs effectꝰ grāæ et redemtōis p xtm consummabant et pfe-ctōem suam accipient, atq; ita ipso ope illget q̄ amabilis et laudabilis sit xtꝰ, ut illi redemti p ipsum tribuant oēs di-vitias potiam, honorem sapiam etc. uti videre ē Apoc: 4. et 5. et in ea gloria xtꝰ ostendit ēe gloriam suorum, eam enim ita cognoscendo p expientiam ipsi glorificant.

Sed gloriam illam dicit sibi à Patre datam et qdem ex amore erga se ante fundaōem mundi, qōo Pater filio det gloriā, supra abunde dictum, sedm̄ Oeconomiam npe q̄ Pater ut Judex et deꝰ glorificat filium pacto ope q̄ illi dederat pagendum, et rem illam explicat Aplꝰ Phil: 2. ss qōo amaverit filium ante fundaōem mundi ex ijs q̄ de amore Patris erga filium alias di-cta st, qa unum st quoad dytatem n̄ pt n̄ pfectissꝰ ēe inr illos amor, ss ille et demonstrari debuit p opa, et ita sedm̄ Oeco-nomiam pater dicit amare filium q̄ndo q̄rit gloriam filii, et

vult

vult ut ipse habeat gloriam Salvatoris, q̄ ē gloria dei ꝑter quem n̄ ē Salvator, et id factum in consilio pacis inr Patrem et filium ante fundaōem mundi, et demonstratꝫ ille amor ꝑ glorificaōem filij post eꝰ exinaniōem ut antea visum. Cap: 17.

Hoc autem ita petit ut dicat se id velle sc. ex ꝑtate et suo jure, supra enim dixerat v. 2. sibi datam ēe oēꝰ ꝑtatem carnis, et sibi datis daret vitam ēam, q̄ ꝑtas nititꝫ merito ipsiꝰ, hinc vi meriti et ex pacto ꝑt jure petere, id q̄ sibi et suis debetꝫ, et nerio efficax ē illiꝰ petitio et spr̄ exaudit ut supra diximꝰ, qmobrem Aplꝰ monet ipsum postq̄ se ipsum obtulit, pōe in ꝑpetuum servare oēs q̄ ꝑ ipsum accedant ad deum, qa spr̄ vivat ut inrpellet ꝑ ijs Heb: 7. v. 25 et seqq. et hoc ē fundamentum oīs consolaōis, q̄ habemꝰ talem advocatum apud Patrem, J. xtm justum npe s. justificatum post ꝑstitam obediam q̄ factꝰ sit ꝓpitiaō ꝑ peccis nris 1. Joh: 2. v. 1. 2. ꝑterea eo ipso innuit xtꝰ suam et Patris sui vltatem ēe eandem, qppe cum q̄ unum sit ut antea dixerat.

Postq̄ ita ꝑ suis oraverat, discrimen nunc ostendit inr suos et mundum v. 25. et 26. eodem modo compellat deum ut Patrem ꝯ simul ut justum q̄ndo Patrem vocat respicit mxe ad se et suos, q̄ndo justum, singulari raōe ad mundum, vocatꝫ autem deꝰ justꝰ, qa spr̄ agit q̄ justum, et q̄ juri convenit, s. leges ꝑscribat, s. sedm leges judicet, s. deniq̄ judicium illud exeqtꝫ, et n̄ ꝑt n̄ ēe justꝰ, qa nulla in re ꝑt se ipsum abnegare, nullas leges nisi sanctas ferre, n̄q̄ aliter judicare q̄ sedm veritatem, id vero hic singulari raōe in deo quoq̄ considerari debebat, qniam ꝓpnr deo id in q̄ et circa q̄ justia eꝰ conspicua erit ꝑ verū judiū discretoīs inr mundū et xtm, eosq̄ q̄ xti sunt. v: 25.

Mun-

Mundus qlis sit primo indicat xtus, npe q deum n cognoscant, qd sit cognoscere deum, ut alias ita ad hus cap: 4. 3. diximus. Tota religio vocatur cognio dei, sc. qa ex vera dei cognioe oritur raoalis eus cultus, et nemo deum recte ut oportet cognoscere pt, qn amat quoq deum, aestimet, colat ac veneretur, qndo itaq de mundo hoc e de hoibus mundanis ut supra visum negatur cognio dei, seatur vera cognio, q deus cognoscitur talis qlis e, et qlem se n tm in opibus naae, ss impr. in verbo et opibus graae patefecit, et negatur et impr. vera dei agnitio, qndo cognoscentes deum, deum n ut oportet colunt et glorificant Rom: 1. ss dictis factisq abnegant, Scrae enim stylo tum aliqd negatur, qndo n e tale qle ee debebat, quoniam apud deum res aetimantur tales, qles st, et judicium dei e scdm veritatem, hinc stulti vocantur in Scra et insipientes et bruti q n habent veram sapiam, q cognito vero fine, summo bono v deo et eus cognioe dirigant oes actoes ad beatam dei cognioem, scdm dei vltatem, eo sensu & mundus qqs n cognoscit deum, qa q mundum amat et mundi amicus e, in illo n e amor dei, ille n e amicus deo Jac: 4. 1. Joh: 2. q autem n amat deum, n cognoscit deum 1. Joh: 4. qa ut e ibid: deus charitas e, hoc e, bonus, benevolus ac beneficus, atq adeo amore oi dignus, et q mundus de deo cognoscit, id oe opibus abnegat.

Mundo & se et suos opponit, de se dicit, q cognoverit deum, q deus cognoscat patrem xtus, cum unum sit cum patre p se patet, ss et q hoo cognoscebat deum et agnoscebat, qppe unctus Spu S. atq adeo Sanctus, Sanctus autem ee n poterat, nisi deum cognoscendo et amando et sine n potuit patri ee obediens, v hostia boni odoris, qa n pt deo creaa raoalis grata ee, in q n sit imago et similitudo dei, et impr. requirebatur illud in eo q p alijs offerri debebat in hostiam

boni

Cap: 17.

boni odoris, hinc dicitur Heb. 7. v. 26. talis nos decebat Pontifex etc. et utique qui erat magnus ille propheta promissus, debebat nosse deum et voluntatem ejus.

De suis affirmat, quod cognoverint et agnoverint quod Xtus sit à Patre missus, et ita Xtm et simul Patrem, nam se illis jam manifestum fecisse dicat; cognoscere quod Xtus à Patre sit missus, est idem ac illud credere, de quo jam antea locuti fuimus, ut non sit opus illud repetere, est ut visum supra v. 3. cognoscere J. Xtm quem Pater misit, sed non poterat cognosci Xtus, nisi cognosceretur is qui miserit illum, hinc duo illa conjungebat Xtus v. 3. et illam ob eam hic quoque dicit, se illis nomen dei manifestum fecisse, quod quid sit, vidimus ad v. 6. nomine dei comprehenduntur omnia, quae de Deo ad gloriam eius à peccatore cognosci possunt et debent et ita in Xto patefacta sunt, in quo Deus voluit fieri Deus peccatoris, et in quo omnes dei perfectiones et virtutes sunt amabiles.

Verum addit se notificaturum porrò nomen per praedicationem nempe Eglij post effusionem Spus S. quemadmodum jam antea Xtus dixerat v. 1. se patrem porrò glorificaturum, quod illic videri possit, debebat enim nomen dei secundum promissionem magnificum esse in tota terra Ps: 8. quod factum est in initio regni Xti inter Gentes, et fiet amplius, quando in fine nomen dei iterum erit magnificum in tota terra, ut est ibid: quando Deus erit unus, et nomen eius unum in tota terra Zach: 14. quo fine, quo fructu verò id futurum sit, addit, ut nempe amor quo amaverat ipsum Pater, in suis sit, et ipse in suis, quod quid sit ex antecedd: satis p. ubi dixerat Patrem datos Xto amare uti Xtm amaverat, amoris illius indicium erat, notificatio nominis dei, nam per illud ut diximus, innotescit deum amare electos in Xto, nomen enim illud docet, deum multum esse gratia et veritate, remittere peccata, condonare iniqu-

tates

tates ut videre ē Exod: 34. v. 6. qbꝰ ꝗ illud noēn innotescit ita ut noēn illud in veritate agnoscant et nominant, illi n̄ p̄nt n̄ Deū vi nōis illiꝰ amare, et ita sentire amorem Dei simul cum nōe illo in cor suum effusum, et inde cognoscere q̄ deꝰ ipsos prior amaverit 1. Joh: 4. et ea raōe amor dei in fidelibꝰ ē effectꝰ notificaōis et agnitionis hujus nominis.

Sed notandum ē xt̄m dicere illum amorem quo se amaverat Pater in ipsis ēē debere, sc. qa antea docuerat, q̄ gloriam q̄ Pater sibi dederit, suis dederit v. 22. dum xt̄m amavit Pater, q̄sivit eꝰ gloriam, atq; adeo voluit eum glorificare, glorificavit illum, q̄ndo p̄plm electum sibi subjecit, ut illum confiterentꝫ Dnum, subjecit autem p̄plm illum, q̄ndo amorem suum in cor ipsorum effudit.

Hinc addit Ego in ipsis, xt̄ꝰ p. d. n̄ ē in suis, nisi qt. in illis opatꝫ, et qt. fructꝰ meriti eꝰ in ijs cernuntꝫ, ita ut conjunctio xt̄i et fidelium sit, ut ita loquar, relativa, fideles enim in ipso ēē dicuntꝫ ubiq;, q̄ndo in illum credunt et illi p̄ fidem adhærent, ita ut fiant unꝰ Sp̄ꝰ cum ipso 1. Cor: 7. xt̄ꝰ vicissim ē in suis, q̄ndo illos amat, illis benefacit, in illis demonstrat vim morbis et resurrectōis suæ p̄ Sp̄m suum, illos illuminat, docet, ducit, qmdm duo illa conjunguntꝫ Gal: 2. v. 21. vivit in me xt̄ꝰ, et q̄ vivo, vivo p̄ fidem filij dei, alias conjunctio illa nobis p̄pnr ut conjunctio capitis et membrorum, dum sc. caput membris oībꝰ, Sp̄ꝰ atq; ita vitam oēm communicat, q̄ raōe Aplꝰ dicit Gal: 4. xt̄m in suis accipe formam, q̄ndo npe illi xt̄o fiunt similes, xt̄m imitātꝫ q̄ndo in illis ē Sp̄ꝰ xt̄i, ut q̄ cogitant, desiderant, loquuntꝫ et faciūt, sit xt̄o dignum, et opꝰ Sp̄ꝰ xt̄i in ipsis, ea ꝗ raōe dum fiunt unum cum xt̄o, caā xt̄i ē ipsorum caā, atq; adeo hoc maxime facit ad

ipsorum

ipsorum consolaõem, atq inde et sequt, q Xto debeant assimilari in gloria, et illic ee ubi ipse e, et videre gloriam ipsius, ejusq participes esse.

Cap: XVIII.

Postq hac Xtus docuit et fecit ministerij sui in terris tpre recensuerat Eglista, pgredit nunc ad ultimum vitae actum, cus caa in mundum venerat, docens q raõe Xtus post varium examen variasq injurias tandem cruci sit affixus et factus p nobis hostia.

Caput hoc decimum octavum tribus partibus constat

1. continet ea q in horto facta.
2. ea q coram judicio Ecclesiastico ut ita loqr facta à v. 13 usq ad 28.
3. ea q coram judicio politico et gentili facta à v. 28. ad finē.

1. Quod ea attinet q in horto facta st, illic occurrit
   a. ipse locus eusq situs v. 1.
   b. descriptio eorum q illic erant, Xtus npe et discipuli ibid:
   c. Judae Proditoris notia q habuit de eo loco ibid:
   d. Caa illius notiae petita à consuetudine Xti etc. v. 2.
   e. Hostilis Judae et militum, aliorumq introitus et armatura v. 3.
   f. Xti ad illos oratio v. 4.
   g. illorum responsio, q finem adventus indicant
   h. Spontanea et imperterrita Xti confessio, q ipse sit ille quem qrant v. 5

i. mira

i. miraculosa hostium in terram prostratio ℣. 6.

k. repitita Xti ad illos interrogatio, illorumque responsio, et Xti oblatio, quae se offert, ut suos juxta verbum suum liberet ℣. 7. 8. et 9

l. factum Petri, aurem amputantis Servo Sacerdotis

m. Increpatio Xti ℣. 11.

n. apta patefactio officii, quod Xto incumbebat ex vltate Patris

o. Xti captivitas s. captivatio ℣. 12.

2. ocurrit

α. Xti ad domum summi Sacerdotis translatio ℣. 13.

β. illius descriptio à facto aliquo praecedaneo ℣. 14.

γ. Comites Xti, Petrus et alius discipulus

δ. illorum admissio in aulam Pontificis ℣. 15. et 16.

ε. Proditio Petri per ancillam

ζ. negatio Petri ℣. 17.

η. occasio quae petitur ab eo quod Petrus egerat, factique illius ratio à qualitate tempestatis ℣. 18.

θ. examen Jesu institutum à Pontifice de discipulis et dra ipsius ℣. 19.

ι. responsio Xti ad interrogata ℣. 20. et 21.

κ. ministri alicujus factum Xtm ob id responsum verberantis ℣. 22.

λ. reprehensio illius facti à Xto, rationibus confirmatur ℣. 23.

μ. abductio Xti ad Cajepham

ν. iterata Petri et ut ita loquar tertiata abnegatio, eisque occasiones, ac singularis quaedam circumstantia ℣. 25. 26. et 27.

Tertia

Cap: 18.

Tertia pars complectitur ea q̄ gesta sūt in prætorio Pilati, ubi occurrit

1. adductio Xti in prætorium
2. tps manè sc.
3. Circumstia, q Judæi n̄ intraverint ne contaminarentur v. 28.
4. inqsitio Pilati in caam adducti Jesu v. 29.
5. responsio Judæorum, q sit κακοποιὸς maleficus v. 30.
6. replicaõ Pilati dantis pmissoem Judæis Xtm occidendi
7. Excusaõ Judæorum v. 31. eq caa indicatur v. 32.
8. Examen ipsius Jesu factum à Pilato an sit rex Judæorum v. 33.
9. Xti responsio q inqrit in caam hujus accusaõis v. 34.
10. responsio Pilati, q à Judæis pfectam ee accusaõem illam docet et simul in facta Xti inqrit v. 35.
11. responsio Xti directa de regno suo eqq indole v. 36.
12. Interrogaõ Pilati an rex sit.
13. responsio Xti q id affirmat, et simul naam regni et subditorum eq indicat v. 37.
14. Pilati circa veritatem negligentia, et simul pfessio innocentiæ Xti v. 38.
15. Ejusdem Propositio ad Judæos, an velint Xtm dimitti v. 39.
16. Judæorum responsio, q Barrabam p Xto petunt dimitti v. 40.

Primò

V: 1.

Primò itaq narrat hic, ubi et qõo Xtus captus fuerit ipse in horto, à Juda et militibus, postq enim Xtus illa q jam examinavimus, locutus fuerat, exivit cum discipulis in hortum etc. n sine caa memorat Eglista, id factum postq ea locutus erat, Xtus enim voluit anteq pateret caas passois suæ eqq eventum et fructus discipulis suis explicare et pdicere, tum ut ipsorũ animi munirent et confirmarent contra tentaões, tum ut ostenderet, se ad patiendum se composuisse, et in passõe deo obedire et pstare obsequum voluntarium, ita enim supra dixerat, q ajam suam à se ipso ponat cap: 10. et tq. verus Sacerdos voluit se ipsum offerre ut sacrificium voluntarium, eo enim fine aures sibi pforari voluerat, et suo tpre veniebat in mundum ad faciendum voluntatem dei, hoc ẽ uti Aplus id explicat ad offerendum se ipsũ et unica oblatõe consummandum oes q sanctificant vide Ps: 40. coll: Heb: 10. igr ea ploq voluit ad discipulorum aliorumq instituõem et consolaõem.

Et pfatus ea exivit, ut dicit, sc. ostendere volens tps illud instare, q Hierosolyma n amplius sit futura locus adoraõis et oblatõis, sz relinquenda vacua, uti ẽ Matt: 23. illic offerebant sacrificia, qrum sanguine pecca n poterant expiari, Xtus ẽ se ipsum offerre volens ad expianda pecca exivit.

Socij discipuli fuere, sc. quos ille volebat ẽe testes passois et resurrectois suæ, et ita eus qqs pcones p universum mundum, neq enim alias illi potuissent tq. testes auriti et oculati testari, nisi vidissent et audivissent ea q pdicare debebant de Xti morte et resurrectõe, et dum illos assumsit, simul illis indicare voluit, q sint futuri passoum qqs consortes, et anteq cum ipso regnare point, pati cum ipso qqs debebant,

Cap: 18.

bant, q̃ in re qq̃ illi typꝰ et exp̃lm fuerunt fidelium p̃ ipsorũ sermonem crediturorum, quorum plerumq̃ ea sors ẽ, ut conformari Xto in passoibꝰ debebant, anteq̃ illi conformant̃ in gloria Rom: 8. et illi comitantes Xtm dum exijt ad patiendum suo exp̃lo et docent nos qq̃ paratos ẽe debere ad patiendum cum Xto et p̃ Xto.

Locus ad quem exibat Xtꝰ cum discipulis erat hortꝰ ultra torrentem Kedron, alij Eglistæ distinctiꝰ illum describunt, dum Gethsemane vocant et ad montem Oliveti fuisse dicunt, q̃ cum ipso noẽ satis convenit, q̃ rãõ sit denominaõis hꝰ torrentis n̄ convenit inr oẽs, siqdem si Græca vox spectet, ea videatur scare à Cedris denominata fuisse, ss 2. Sam: 15. ℣. 23. Kedron vocat, ita ut videat Græca vox explicanda ex illa Hebraica, q̃ ab atrore scaõem habet, ita ut sit ac si dicatur torrens umbrosꝰ, et q. niger forte ab umbra arborum, si Cedri fuerint s. aliæ, et torrens ille fuit in valle, et ultra illum fuit mons Oliveti, et illic hortꝰ ille Gethsemane, ubi et oleæ premebant et oleum exprimebat, et hæc n̄ vident carere mysterio, nam inr illum hortum et Hierosolymam ~~fore sanctificandum et glorificandum~~ cum vallis eet, q̃ distinctoẽm faciebat, videt enim Hierosolymam n̄ amplius fore locum gloriæ dei, ss deum extra Hierosolymam fore sanctificandum et glorificandum, q̃ verò in horto voluit capi Xtꝰ, id videt respicere ad lapsum primi Adami, q̃ in horto contigit, ẽ peccum secundꝰ hic Adamus ut expiaret in horto capi voluit, et cum à pecco primi Adami q̃ ille commiserat p̃ liberi arbitrii arbitrii abusum, ortum sit dnium pecci et diaboli, atq̃ ita captivitas hoũm et servitꝰ, filiꝰ dei in horto capi voluit, ut nos liberaret, qmdm supra cap: 8. docuit, verè liberos ẽe, quos filiꝰ liberos faciat, et ad montem

Oliveti

Oliveti in horto Gethsemane pati voluit, ubi oleum exprimebat ut ostenderet se unctum Spu S. ut Xtm Dni, et vi suæ passois oleumq fluxurum in suos, Spm S. npe instar olei effundendum, ut unctois illius participes fiant quotquot credant in Xtm, revera enim Spus S. et unctio eus e fructus et effectus passois Xti, et p illum noen Xti tq. oleum effundebat Cant: 1.

Describit autem abitus Xti in hortum à comitibus, q erant discipuli Xti, illi enim ut supra vidimus cap: 15. v. 27. et 17. v. 18. mitti debebant in mundum, ut eent testes eorum q Xtus dixerat fecerat et passus erat, hinc Xtus eos voluit secum habere ut testari poent tq. oculati et auriti.

V. 2. Et hic locus in quem cum discipulis suis intrabat Xtus, opportunus erat pditoi Judæ, ille enim, ut e v. 2. noverat illu, pp q sæpius illic convenire Xtus cum discipulis suis solebat, p.d. exivit eo Xtus, quoties fugiebat turbam et qrebat secessum et otia, ut poet tum institutoi discipulorum suorum, tum pcibus qq vacare, loca enim solitaria ad meditaoes, colloqa pia et seria et preces st aptissima, unde et Xtus oraturos jussit intrare cubicula sua Matt: 6. ut enim st res huaæ nunc saltem pleraq q in societate houm occurrunt, abstrahunt potius ajum à deo, q ut ad illum adducant colloqa prava, facta pversa, imo ipsæ creaæ irraoales sæpe impediunt et lædunt aj pietatem, et non sinunt saltem soli deo intentum ee sine impedimento, verum forte et hoc indicare voluit Xtus, qndo exiens Hierosolymam in horto q. et sub dio oravit, et docuit instare tps, quo oi in loco manus puræ ad deum attolli point, ut e Mal: 1. conf. Joh: 4. v. 20. 21. 22. et 23. et quo ubiq debebat audiri verbum dei, postq lex ex Zione eet egressa Es: 2. Et Judas p.d. illic

cum

cum Xto fuit aliquoties, hæc enim rão allegat, cur noverat lo- Cap: 18.
cum illum, ita ut pateat, q parum psit audire verbum dei et
Xti, si ajus n sit purg, alias Judas commoveri debuisset juxta
cum reliqs discipulis dra et precibg Xti, qbg et ipse intererat,
ss ajus ipsig erat terra petrosa, et tribulis ac spinis obsita,
ut loquamur ex parabola Xti Matt: 13. et Luc: 8. et hinc se-
men verbi suffocabat, et in ipso manifesto patet, studium carnis
inimicitiam ee adversg deum, nam carnalis hg hois animg p.d.
offendebat, q nulla in Xto spees, et q vita ipsig mere spualis
eet, atqs ita n responderet carnali ipsig exspectaoi de Messia
in quo gessit typum ppli Judaici, quo eam qqs ob caam Xtm
rejecit, ut supra aliquoties docuimg.

Judas E male ajatg erga Xtm ut videt tam commo- V: 3.
dam nactg ipsum prendi occaoem, assumsit cohortem et mi-
nistros ex servis Pharisæorum et primariorum Sacerdotum
et venit eo cum laternis, lampadibg et armis, qnam illa fue-
rit cohors disqri solet, n sine raõe existimat fuisse eam
q data fuerit et ad custodiam tpli, impr. diebg festis, ut ita
Judæi sacris defungi sine impedimento poent, et illis solitum
fuisse pfui ex Josepho docent στρατηγὸν aliquem ex prima-
rijs Judæorum.

Cum illis autem conjunguntur ministri primariorum Sacer-
dotum et Pharisæorum, ut sc. pateret Judæos et Gentiles
simul conspirare in necem eg, q venerat ut utrosqs salva-
ret, et tum cum deo, tum inr se reconciliaret, ut forte vo-
luerit tum in hoc, tum in seqq. q à Judæis et Gentilibg si-
mul passg e, ostendere, se mori pp pecca utrorumqs, et ita
utrosqs ee caas mortis suæ.

Veniunt

Veniunt autem armati et instructi simul laternis et lampadibus, ut sc. latebris et vi quoque non poterat se subducere Christus, quae ratione ostendunt prudentiam carnalem; quae si adhibuissent in spiritualibus, et adhibita lucerna et lampade verbi divini, quaesivissent Christum in Mose et prophetis, et si induissent πανοπλίαν Dei, melius saluti suae consuluissent, et dum armis utuntur Romanorum ad occidendum Christum, merebantur ut justa talione eorum armis et gladio ipsi quoque caderent et exstinguerentur, uti eventus docuit.

Ita p. ajus proditoris hujusque discipuli Jesu, qui et osculo ut alij Eglistae narrant vel reverentiam et amorem erga Christum, vel ut alij interpretantur contemtum indicavit, neque enim discipulis licitum fuisse ea ratione magistros osculari, etsi hoc non ita ex circumstijs hrtiae manifestum sit, nunc Christi quoque ajus conspicuus est, tum ex testio Eglistae, tum ex facto Christi, Jesum scientem volentemque passum esse indicat Eglista N. 4. quando dicit, cum scivisse quae ipsi obventura essent, attamen novisse hanc esse voluntatem Dei, ut ajam ponat pro ovibus suis, ut supra visum, et praeced: cap: ipse memorat mandatum quod acceperat à patre et cap: 16. dixerat se brevi ab ipsis aufferendum, ipsosque propterea tristitiam habituros, uti et supra aliquoties non obscure instantem passionem et mortem praedixerat, et sane alias in passione et morte Christi non fuisset obedientia, obediens is enim demum est, qui secundum legem agit, et secundum legem agit aliquid aut patitur, quod autem obediens fuerit usque ad mortem crucis dicitur Phil: 2. et ipse Christus, quando haerens calicem sibi bibendum addebat, non ut ego, sed ut tu vis, unde ubique Deus dicitur ipsum tradidisse in mortem propter peccata nostra Rom:

N: 4.

4.

Rom: 4. etc. Deus exigebat poenam peccati, et ipse se submisit Es: 53. hinc & omnia et scire debuit quae pati debebat secundum voluntatem Dei, ut sciens volensque pateretur et ex obedientia. Cap: 18.

Hoc probavit facto suo, exivit enim et interrogavit quem quaerent, exeundo ad ipsos docuit, se nolle se ipsum subducere aut latebras quaerere, attamen ostendit se promptum esse ad patiendum, et dum simul interrogat quem quaerant, innuit se scire ipsorum molimina, et alias tamen esse suas, alias ipsorum cogitationes, quaerebant illi eum qui se offerebat, quaerebant laternis et armati eum qui nec dolo, nec uti vi volebat, quaerebant ut captivum ducerent et occiderent qui venerat ut moriretur, quaerebant ipsi illum ut occiderent et ita eluderent et frustrarentur id omne quod de regno suo praedixerat ipse et discipuli ipsius, ipse hac ratione regnum suum stabilire volebat, oportebat enim illum pati et ita intrare in regnum Luc: 24. ut enim olim fratres Josephi, ut ipse illis exprobrat aliud cogitabant quam Deus, Deus exaltare volebat, quem illi humiliare et captivitati et servituti mancipare imo morti.

Et quo fine accesserint responsione sua docent v. 5. profitentes se Jesum Nazarenum quaerere, Jesus vocabatur secundum monitum Angeli, ratione muneris, quod gesturus erat, salvaturus quippe erat populum suum à peccatis: Jesus enim est à יהושע et notat σωτήρα Salvatorem et Servatorem; Nazarenus vocatus fuit à loco habitationis et educationis, ita tamen ut forte in ipso nomine allusio quaedam sit ad ipsius officium, quamdiu novimus Deum nomina voluisse saepe esse sanctiva, atque ita forte non absurde cogitari v: 5.

poet

poet ipsum q̄ ē נוצר vocatum ēē Nazarenum, v̄ ut ēē allu-
dat ad nōen Nazirai, ss saltem nōen Jesu id notat, attamē
illi inscii loquunt veritatem et serviunt consilio dei, ut enim
Nazarenus hic esset verè Jesus, occidi debebat, siquidem n̄ poterat
servare à peccis pplm suum nisi in mortem traderet pp ipsorū
pecca, debebat enim se ipsum offerre in hostiam ut expiaret
pecca ipsius, mors debebat ēē electorum vita, pecca suorum in
cpre suo portare debebat in crucem suspendi debebat in ligno
hoc ē, in cruce ut fieret maledictio, et suos à maledictōe li-
beraret Deut: 21. Gal: 3. ss illi simul ostendunt se ignorare
vim nōis, alias n̄ q̄sivissent ad captivum ducendum et occiden-
dum Jesum v. Servatorem, id Paulus notat, q̄ Judaei, si cognovis-
sent dnum gloriae, eum n̄ fuissent crucifixuri 1. Cor: 2.

Cum ei xtus hoc audivisset ex ipsorum ore, q̄ aliàs n̄
ignorabat, fassus ē se illum ipsum ēē, ut eo clarius intelligerent,
se meditato ajo et certo consilio id dicere, si enim anteà
id dixisset videri potuisset imprudenter se ipsum prodidisse
nescius qd mali sibi imminеat, ss nunc se dicens ēē Jesum
Nazarenum, ostendit se ipsorum insidias et vim n̄ metuere,
imo simul docet, se vere ēē Jesum Nazarenum, se verè ēē
Servatorem, et eam ob caam qqs se n̄ fugere, qa erat Jesus, ss
se ipsis offerre, hoc enim à se postulare ipsum nōen suum;
porrò q̄ndo dicit se illum ēē, v̄ ego sum, constiam suam pbat,
q̄ id maneat q̄ sit, qqs n̄ velit alius videri quàm sit, fuisset
enim si id negasset abnegāo muneris, imo et inobedia erga deū,
cū voluntate haec fiebant.

Haec

Hæc dum gererent, aderat Judas spectator et auditor, sed ut videt jam silens fortè stupefactus Xti illa constantia et im-perterrito ajo cum videret Xtm se ipsum offerre ad quem prehendendum ipse opam et artem suam obtulerat, nisi veli-mus dicere, illos jam non cognovisse Xtm et cæcitate percussos quo-dam, in tm saltem ut non possent dignoscere Xtm, ut eo clarius constaret Xtm voluntariè se offerre, et sane hoc Deo facilè erat, uti in Sodomitis et illis qui Elisæum persequebantur patuit id tn affirmare non primus, qua in hria non dicitur. Cap: 18.

Singularis saltem et vis comitabatur verbum illud Xti, postquam enim dixisset, ego sum, retro abierunt et ceciderunt in terram: Notandum, videtur Eglistam dicere hoc factum cum illis dret ego sum, q. dicere velit Xtm hoc quod agebat re ipsa voluisse probare et probasse, uti enim ad probandum se esse Messiam, varia et maxima opa fecit, ut ipse docet Matt: 11. ita hoc facto quoque id voluit probare, demonstravit enim ea ratione facilè sibi esse et solo verbo hostes suos omnes prosternere et prodere, predictum enim erat de Messia, quod habeat virgam ferream, qua hostes ut vas figulinum conterere possit Ps: 2. quoque et si ira eius pau-lulum inardesceret, sint perituri in via ibid: Propterea quod retrò abierunt cum Xtus diceret, Ego sum ille, eo ipso adumbrata fuit indoles eorum qui non amant Xtm, qui dum verbo Xti allici deberent, ut ad ipsum tq. Jesum x. Salvatorem accederent longè recedunt, presertim quando vilis Xti est in mundo species, uti hic erat, imo singulari ratione Judæorum, quibus Xtus primò demonstrabat se esse Xtm Jesum, infidelitatem et propter eam remotionem à Xto et ejectionem quasi ex regno coelorum. V: 6.

Sed

Sed humi quoque cadunt, in quo p.d. vis dijna emicuit, s. enim terrore perculsi fuerint, s. vi prostrati fuerint, manifestum est cum hoc fieret ad solum illud verbum, hic non esse merum hominem, non esse illud opus hominis, ipsa enim illa verba per se non habebant eam vim, sed simul non sine ratione mysterium huic rei inesse putamus, et prefiguratum fuisse ea ratione, et quomodo Christus per verbum gentiles sit sibi subjecturus, et quomodo et hostes sit victurus verbo et potentia sua, ita ut casus Judaeorum, Antichristi et omnium hostium, ipsisque diaboli, qui omnes tandem ponent scabellum pedum eius, et pedibus eius subjicient Ps: 110. Rom: 16. etc. adumbratus fuisse cogitari potest, et impr. illi cadent et prosternent qui recedunt à Christo, ita ut meritò eam ob causam Ps: 2. vana molimina et consilia Judaeorum et gentium contra Christum Deus dicatur ridere, et omnes moneantur, ut patiantur se erudiri, et osculentur filium unctum in Regem super Zione, ne virga ferrea eos conterat, et ira eius exardescat.

N: 7. Postquam ita ostendisset, quam facile sibi esset insultus ipsorum avertere, et se non nisi voluntarium captivum abduci posse, patitur illos ad se redire, et denuo quaerit, quem quaerant, ut ita convincat ipsos Jesum Nazarenum quaerendo eum quaerere non in fide uti docebat, sed in incredulitate et ex odio, eius potentiam experti sint, et quam hac ratione demonstraverit se revera eum esse, quem se esse profitebatur

Illi vero idem respondent, ut pateat illos perseverare in ἀπιστία et malitia, et nondum illos ad credendum hunc esse Christum, et revera Jesum esse Salvatorem movebat vel antegressa miracula Christi, vel hoc quod ipsi nunc experti erant, ut pateat, impium non deserere viam suam, nisi Deus cor mutet, unde sanctorum preces pro alijs fratribus nempe suis, imo et se ipsis, converte nos

et

et convertemur, ne ipse Judas qdem huc usq commotus, ut à pessimo pposito et consilio resiliret, et eo ipso pbavit impium p oia Dei tum beneficia tum judicia et magis magisq indurari, uti patuit illud qq explo Pharaonis, et Judas hoc ipso incredulorum Judaeorum q cum ipso et perierunt, typum gessit. Cap: 18.

His pmissis se ipsum offert Xtus, et ostendit q jam antea fassus sit se eum ee quem qrebant, et tn ndum ab ipsis captus sit, qoo n obscure ipsis expbrat ipsorum impotiam et simul se voluntarie capiendum exhibet, ita tn ut velit missos fieri discipulos, p.d. n sine raoe summa ita loqtur Xtus, eo ipso enim ostendit, se solum ee Jesum q salvaturus sit populum suum à peccis, se solum Xtm, solum Sacerdotem, sua solius passoe redimendum ee genus humanum electum, se torcular calcare solum, unde Aplus dicit, unus Deus et unus Mediator Dei et houm, hoo Jesus Xtus 1. Tim: 2. nolebat & admittere in societatem talis passois discipulos suos, in qua ipse fieri debebat execrao, ut maledictoem tolleret, ab electis; pterea ostendere voluit eo ipso, se pati ut suos liberet, suam captivitatem ee suorum libertatem, suam mortem suorum vitam, suam tristiam illorum latiam, suam passoem ipsorum salutem, deniq indicavit curam erga suos et amorem, avertendo ab illis imminens piculum, ut hoc modo quoq adumbraret hac sua circa discipulos cura, curam suam erga Ecclesiam. V. 8.

Et annotat Eglista hoc modo impleri verbum Xti quo n pdiderit ex sibi datis unum, uti vidimus Xtm loq cap: 17: 12. Hoc qndo dicit Eglista, scare tm vult Xtm id hoc quoq speci- V: 9.

mine

mine pbare, qndo ita sollicitus e, ne capiant discipuli, n unam ob caam, tum ut ostenderet, ut antea qqs notavimus discipulos n venire in consortium passois illius, quam sustinebat Xtus ut Mediator et Sponsor, tum ut hoc modo pbaret Xtm qqs Eccliam suam p Aplos colligendam, conservaturum, ne qsq eos eripiat ex manu sua, adeo ut q. in typo voluerit ostendere conservaoem electorum et datorum dyo testamento, et ut simul indicaret p suam passoem alios servari, ita ut qndo dicit, hunc sermonem Xti hoc modo impleri, tacite qqs innuat, inee verbis Xti pphiam de conservandis electis et fidelibus, incipe illum impleri et porro implendum ee, etsi alias verba illa contineant quoqs hriam eus, q jam factum huc usqs erat, q tn fle conciliari possunt ut vidimus.

V: 10. Dum haec gerunt et ea raoe hostes depellunt dya quadam vi, et Xtus simul caam discipulorum agit, Petrus audentior factus, gladium stringit et Servo summi Sacerdotis aurem amputat dextram, erat autem Servo noen Malchus V. 10. ex oibus apparet, Petrum fuisse pmtum et ajo et ore et manu quoqs, et fervidum vehementemqs in actoibus suis. Sed Zelus ipsius ut patet ex reprehensoe Xti, cum ignoria conjunctus erat, nam si cognovisset mysterium passois Xti, p.d. cogitasset de Xto q ille de se ipso dicit, q ppea venerit in mundum, ut calicem illum bibat, et ut ajam suam det p mundi vita, oportere illum ita pati et ita intrare in gloriam, Spus enim q fuerat in pphis, scrutatus erat in q et qle tps quadrarent tam passoes Xti quam secuturae gloriae 1. Pet: 1. haerebat adhuc Petrus in pjudicio illo communi de rege et regno mundano, de quo saepius locuti sumus, ss tn n videt sine mysterio

id

id factum, q Petrus Servo summi Sacerdotis aurem amputaverit
pt id considerari tq. Cpludium abrogaõis sacerdotii p gladium
Spus, imo et p gladium Romanorum, et cum Papa se gerat
p Petri successore, forte n sine dija pvidia factum e, quod
Petrus pverso instituto gladium stringit, et Malcho summi
Sacerdotis ministro aurem abscidit, n tm enim sibi arrogat
gladium et arma carnalia, ss servis quoq Jesu Xti summi Sa-
cerdotis et ab ipso missis, hoc enim vox notare pt, aurem
dextram amputat, ne agant caam summi Sacerdotis, et ne
audiant verbum eus et mandata dextra aure, revera enim
vetat lectoem et verum auditum verbi Xti, impugnat sacer-
dotium Xti, et illud revera destruit, occidit et Servos J. Xti
et in hoc instituto Petri successor e, q dum vult videri
agere caam Xti, eam qntm in se pdat, certè si ex Petri
voto et consilio res successisset, Xtus n fuisset passus, neque
adeo ut Sacerdos ille summus se ipsum obtulisset, neq factus
fuisset maledictio in cruce, ut suos à maledictoe liberaret,
et patet in ipso, qoo cogitaoes et viæ dei n sint cogitaoes
et viæ houm.

Cap: 18.

Hinc Xtus dehortatr illum ab illo instituto, jubet recon-
dere gladium illum in vaginam, et raoem addit, eo modo
ostendit regnum suum n ee de hoc mundo, ss ut Paulus rem ex-
plicat, arma Aplorum et Servorum suorum n ee carnalia,
ss spualia, et valida ad oem, q se efferat contra Eglium
Xti etc. 2. Cor: 10: 4. etc. unde idem Aplus armaturam dei
commendat in oi certamine Eph: 6: 12, et seqq. et Xtus pau-
lo post explicat naam regni sui, ostendens illud ee regnum
veritatis v. 37. et alibi docet, eum q gladio utatr, gladio

V. 11.

pituram

piturum, q̄ talio ē imminet illi q̄ vult haberi p̄ successore Petri, uti in Apocalypsi n̄ obscurè scat̄.

Sed n̄ relinq̄t Petrum in errore, erudit illum et ostendit nihil hic fieri sine dei consilio et p̄destinaōe bibendum sibi ēē poculum datum à patre et Matth: 26. v. 54. addit, hoc fieri secundum antegressas p̄phias in Scr̄a, et nisi ita res se haberet, pōe patrem ad sui liberaōem mittere plus q̄ duodecim legiones Angelorum ut ē ibid: v. 53. hoc tota Scr̄a docet, hoc toties ipse xt̄us inculcat, hanc ēē voluntatem patris, hanc suam quoq̄, ut se ipsum offerat p̄ electis ad eos redimendos et deo reconciliandos, ut habeant remissōem peccorum in sanguine ipsius ad demonstraōem justiæ dijæ Rom: 3. hoc totum sacerdotium V. T. p̄figuravit, hoc ōes p̄phiæ unanimiter testant̄, verum et hoc xt̄us videtur innuere facere in eo voluntatem patris ēē suum potum, q̄mdm̄ supra dixerat, hunc ēē suum cibum, sine eo enim n̄ rectè egisset, s̄z deo inobediens fuisset, vera autem vita consistit in communiōe dei, in ēus amicitia et ita in obedīa ēus, et ita q̄cq̄d facere p̄t ad testandam obedīam erga deum, id amicis dei debet ēē cibus et potus.

V. 12. Hoc p̄fatus, atq̄ ita postq̄ explicuisset caām veram passōis suæ, jam se tradit q. voluntariè, et hinc annotat Eglista tum demum xt̄m comprehensum et vinctum ēē et porrò abductum ad Pontificem v. 12. et seq̄. Cohors & illorumq̄ dux et ministri Judæorum comprehenderunt xt̄m et vinxerunt, uti solet fieri in maleficis, ne elabant̄ et subducant se, et ut tutò duci poīnt ad locum judicij, et notandum hic eos, q̄ id fecerunt, fuisse Gentiles et Judæos, ut n̄ tm̄ impleret̄ Scr̄a, q̄ id p̄dixerat Ps: 2: 22. et alibi, s̄z ut quoq̄ q̄ debebat ēē Servator

vator Judaeorum et Gentium et pro utrisque pati, et ab utrisque pa- Cap: 18.
teretur, nam causa passionis erant peccata Judaeorum et Gentilium
quae per ipsum expiari debebant, ut acciperent illi peccatorum re-
missionem, quod commode adumbratum fuit, quando utrique conspira-
runt in mortem Christi, quorum utrorumque peccata erant causa
mortis illius, sed hoc quoque notandum hic est, quod tam multi fuerint,
qui exiverint ad Christum capiendum, quo illustrius est illud miraculum
quod conspicuum fuit in ipsis prosternendis, si enim unus aut alter
tantum fuisset, cogitari potest illud factum esse metu aut consternatione,
sed de tam multis id cogitari nequit, ostendit Christus sibi aeque
facile esse per multos ac per paucos hostes suos vincere, et mul-
tos ac paucos vincere.

Postquam ita captus ac vinctus esset, ductus est ad judicem, ut V: 13.
jam ea consideranda venient quae illic contigerunt, primo ductus
fuit ad Annam Socerum Cajaphae summi Sacerdotis illius anni
cur non directe ductus fuerit ad Cajapham. Clariss: Ligtvotus
hanc putat esse rationem, quod fuerit non tantum Socer Cajaphae, ut eo
grandaevior atque ita peritior, sed et quod fuerit סגן, quod ple-
rumque esse debuerint officij ratione viri prudentissimi et rerum age-
darum peritissimi, cum saepe summi Sacerdotes illis praesertim
temporibus, ubi non per virtutem et merita, sed per ambitionem promove-
bantur, fuerint saepe imperitissimi, et forte requirebatur hoc, ut non
directe statim duceretur ad summum Sacerdotem, sed ut esset
qui de causa praeliminariter cognosceret ut omnia ordine fierent.

Describitur autem Cajaphas ille à facto aliquo quod supra V: 14.
recensuit Eglista noster Cap: 11: 49. 50. quod nempe consoluerit
Judaeis, conducere unum hominem mori pro populo, quod illum non sine
numine dixisse illic vidimus, et quando id hic repetitur hunc
illum

illum fuisse, id n̄ sine raõe fit, debebat ille ēt efficere ut revera unus moreretꝫ ꝑ ꝓplo, q illum n̄ sine numine dixisse illic vidimꝰ, et q̄ndo id ēt faciebat et dicebat summus Sacerdos, cꝰ erat offerre ꝑ toto ꝓplo, ipsiꝰ q. verbis et factis indicabatꝫ reliquas oblaões factas ꝑ ꝓplo à summo Sacerdote n̄ potuisse expiare pecca ꝓpli, et nunc q. illum offerendum ēē, cꝰ oblaõe reverà totiꝰ ꝓpli pecca poīnt expiari, ut pecca totiꝰ terræ tollantꝫ uno die Zeph: 3.

Quod autem memoratꝫ Cajapham fuisse summum Sacerdotem illiꝰ anni, n̄ sine cāa dicitꝫ, qa n̄ durabat ea dignitas ad vitam, sꝫ ꝑ vices jam in hunc jam in alium conferebatꝫ ut accuraõis cāa hoc addi debuerit.

Hic autem difficultas oritꝫ circa ea q̄ ℣. 15. et seqq. narrantꝫ, nam ℣. 24. demum narratꝫ, q ab Anna missꝰ fuerit vinctꝰ ad Cajapham, cum tn̄ jam anteà narrata fuerant q̄ contigerunt coram summo Sacerdote, ut v̄ dicendum sit Cajapham fuisse in domo Soceri sui, v̄ ēē transpositoēm, v̄ deniq ℣. 24. postq jam recensita erant q̄dam q̄ contigerant coram summo Sacerdote dici demum velut in parenthesi ad illum missum fuisse Jesum ab Anna q antea erat dictum; in qbusdam Codd: illud ꝟv abē, qcqd dicatꝫ n̄ difficulter illa inr se reconciliari pnt.

℣. 15. Quoo autem se tum gesserint discipuli xti narrat Eglista ℣. 15. et seqq. memorat Simonem Petrum et alium quendam discipulum secutos fuisse, q̄ raõe n̄ obscure innuit, q apud alios clariꝰ dicitꝫ de reliqs auffugisse ꝑ metu, ne et sibi qd eꝰmodi, q̄le eveniebat magistro, eveniret, xtꝰ id n̄ tm̄, sꝫ et ꝓphæ ꝑdixerant, et factum illud fuit singulari dei ꝓvidia, debuit enim ut jam anteà annotavimꝰ n̄ tm̄ patere, xtm̄ solum

calicem

Cap: 18.

calicem illum ex voluntate Patris et debere et pōe bibere et alios n̄ venire in consortium passōis illiꝰ, q̄ unꝰ ille patiebat et moriebat ꝓ ꝑplo, ſz et ut simul ostenderet, Xti regnum n̄ ēē de hoc mundo, neqꝫ ꝓpagari debere viris equis et armis carnalibꝰ, ſz ꝑ verbum et Spm̄ Dei, qa ē regnum veritatis: Cꝑterea innotescere debuit Aplos et discipulos Xti, nisi induant virtute ex alto et accipiant Spm̄ fortitudinis, nil ex se pōe v̄ audere, ut ōe robur et gloria Dei ēēt, uti re ipsa patuit, illos antea tam timidos, postq̄ uncti erant Spū S. nullo malo, nullo ꝑiculo separari aut absterreri potuisse ab amore Xti aut ꝓfessōe nōis ēꝰ, quo ꝑtinet gloriatio Apli Rom: 8: 38. 39. Petrꝰ tn̄ et aliꝰ discipulꝰ sequunt, memor erat Petrꝰ eorum q̄ aliquoties dixerat, Xtm habere verba vitæ ēēæ, et se cum ipso in mortem abiturum, neque deserturum Xtm, etiamsi ab oībꝰ deserat, hinc etsi ut videtur metu occupatꝰ seqt Xtm; Quis fuerit aliꝰ ille discipulus, disertè Eglista n̄ dicit, neqꝫ et alij Eglistæ noēn exprimunt, verosimile tn̄ ē ipsum Joaem fuisse, uti et vidimꝰ cap: 13. v. 23. p.d. enim alias ēꝰ noēn n̄ minꝰ ac Petri designasset modestiæ id p.d. ē, ne videat se v̄ Petro q̄ abnegarat Xtm v̄ alijs q̄ fugerant Cꝑferre uti officium hoc ē piorum et indoles ne glorient in se ipsis ſz in dn̄o, Supbis resistit deꝰ humilibꝰ dat grāam, et n̄ tam laus apud hōes q̄ apud Deum q̄renda ē Rom: 2. Cꝑstat ēē q̄ videri et dici verum Xti discipulum, et toties hoc Servator reprehendit in Pharisæis, q̄ q̄rant laudē magis apud hōes q̄ apud Deum, qq̄ alias et ad laudem grāæ dīæ, Apli deprædicent ea q̄ à Deo acceꝑunt beneficia et virtutes.

Id q̄ memorat de discipulo illo singulare ē, npe quod

quod fuerit notus summo Sacerdoti, et ita cum Jesu intrarit in aulam eius, an hoc et Eglista dicat eo fine, ne videatur sibi majorem fortitudinem tribuere quam cæteris, sed ut indicet se securius potuisse sequi ut notum Pontifici, an simpliciter occasionem commodam intrandi narrare dubium esse potest, si prius modestiæ hoc signum est, si posterius docet utendum esse commoda quavis occasione serviendi Christo, revera enim quo quis habet majorem occasionem ad gerenda negotia Christi, glorificandi deum, ædificandi et juvandi proximum, propriam salutem operandi, eo magis obligatur, certè non poterat non ille discipulus putare id sibi datum esse negotij, ut videret quid de Christo faceret, et ut posset esse testis oculatus et auritus, uti Christus jam antea dixerat, quod sint futuri testes ipsius.

V: 16. De Petro autem dicit, quod foris ad januam steterit, secutus nempe, ut annotant alij Eglistæ, è longinquo, jam ut videtur multum mutatus ab illo, qui tanta de se antea jactarat, et qui tam audacem se in ipso adhuc horto demonstraverat, non sinebat amor erga Christum ut fugeret, neque metus, ut è vestigio illum sequeretur, vicit tamen amor et secutus fuit, sed defuit illi tam commoda occasio intrandi in aulam Pontificis, hinc alius ille discipulus eum introducit, quippe qui notus illi erat, ajo extra omne dubium bono, existimans se et magistro et condiscipulo officium præstare et rem gratam facere, etsi si eventum spectemus, illum ea ratione duxerit in tentationem, verum non semper consilia et opera æstimanda sunt ab eventu

— — — careat successibus opto, inquit ille,
Quisquis ab eventu facta probanda putat.

hominis est proponere, dei est disponere, hominis est cum ratione consilia

inire

inire et exeq, dei successum dare, et modo habeamus testi-
monium bonæ conscia, nos agere in noe dei et secdm offi-
cium nostrum, n debemus nos ipsos culpare aut culpari
q negotium male succedat. Cap: 18.

Quis fuerit eventus hus facti docet Eglista v. 17 et seqq. v: 17.
ubi ostendit qoo secdm pdictoem xti Petrus abnegavit xtm
occao prima abnegaois fuit ancillæ janitricis inrrogao,
an non et ipse sit ex discipulis hus hoes, ex ipsis verbis
illgi neqt, an id fecerit ancilla ut pderet Petrum, an
verò ex commiseraoe xti et discipulorum; Si prius statua-
mus, oportet et illam imbutam fuisse pjudicio contra xtm,
id enim egerant Pharisæi, Scribæ et Primores, ut xtm dif-
famarent, et pplo exosum redderent, q et blasphemus sit et
extremam pniciem allaturus sit Judæis, adeo ut si supvivat
venturi sint Romani et destructuri urbem ac pplm, quo
sensu Cajaphas dicebat Joh. 11. conducere ut unus hoo mo-
riat p pplo, et n tota gens peat, etsi deus ita tum moderat
eus linguam ut pphetaret nescius; Si verò ex comiseraoe egit
ostendit se nil in isto hoe Jesu sc. nec in discipulis qcquam
deprehendisse, nisi q amore et honore, nihil nunc depre-
hendere, nisi q commiseraoe dignum sit, et docet hria Egli-
ca, fama miraculorum et dræ qqs, xti maximope invalu-
isse existimaoem apud pplm, unde et pplm metuebant, et ea
quoqs potuit ee caa cur mallent ipsum à Romanis occidi,
certe qcqd sit, et pessimi quoqs et multo magis innocentes

commi-

commiseraõe digni st in passoibꝰ suis et miseria, et deꝰ ipse docuerat, se misericordiam potiꝰ velle quam sacrificium cujus obliti erant Primores populi.

Petrꝰ metu ꝑculsꝰ jam plane alium se ostendit, ac antea negat se ẽe ex discipulis xti, fieri neqt ut excusent Petri illa verba, cum et xti ꝓdictio, et ipsiꝰ poenitentia ostendant in ẽe illis abnegaõem xti, et poterat ita tum locum habere magis in Petro, cum forte ex ꝓjudicio de Messia inciꝑet dubitare an Jesus ẽet vere xtꝰ, quem jam ligatum videbat, in quo nulla erat regiæ dignitatis spẽes et majestatis uti ꝓdictum erat Ps: 25. Es: 53. et alibi, et sane grave hoc erat peccum in eo q antea ꝓfessꝰ fuerat verba vitæ ãæ habes, q toties audiverat verba xti vitæ et salutis ex ore xti, q spectator fuerat miraculorum eꝰ, q jam tanti doctoris se negaret ẽe discipulum, ꝓsertim cum monuisset illum xtꝰ, et antea inculcasset, q abnegaturꝰ sit coram Patre suo illos q ipsum abnegaturi sint coram hoibꝰ; Sed hæc oĩa ꝑ se ñ sufficiunt ad hoem custodiendum et muniendum contra lapsum, nisi spꝰ fortitudinis cooꝑet et timorem foras pellat, uti patuit q̃ndo spũ illo induti discipuli nullas metuerunt ꝑsecuões, nulla ꝑicula, ut scdm Apli monitum q stat, videre debeat ne cadat, et cogitare nisi potiã dei se in fide servari põe ad salutem 1. Pet: 1. N. 5. tum demum q̃ndo baculꝰ et scipio dei ẽ cum fidelibꝰ ñ metuãt etsi ambulant ꝑ umbram vallis mortis Ps: 23. ut eam ob caãm uti xtꝰ orabat ꝓ Petro ne fides ipsiꝰ deficeret, qsq ꝓ se et id petere à deo debeat, dei soliꝰ ẽ bonum opꝰ et incipe et ꝑficere.

Quod

Quodnam fuerit Petri tum consortium docet v. 18. npe mixtus erat servis et ministris hostium xti, cum qbus igni adstabat ad pellendum frigus circa tps paschatis in istis regionibus noctes ee frigidas, q regiones illas visitarunt testantur, et pp frigus interdum incalaoem differri solitam ex Talmudicis docet Cl: Ligtvotus. Igr contra frigus remedium hi qrunt, et Petrus cum ipsis corpus ita incalescit, ajus frigescit, et jam Petrus magis videtur ee sollicitus de pellendo frigore quam de vincendis tentaoibus et cavendis peccis, uti solent plerumque hoes magis ea curare, quae hanc vitam quam q futuram vitam spectant; Cpterea Petrus ea raoe se in periculum conjicit, qndo servis hisce et ministris miscetur uti p. ex v. 26. uti plerumque fieri solet ut qndo hoes ea sectantur q commoda st in hoc mundo, et eo fine ambiunt aliorum houm favorem et amicitiam, illisque se miscent, ab illis seducantur et incidant in varias tentaoes et pecca, et adeo ut Cpstet carere commodis illis et amicitia houm, quam cum periculo ajae inr illos et cum illis agere, occaoes et pecci vitandae st aeque ac peccum ipsum, etsi officij rao postulet ut vivamus inr tales, muniendus pbe ajus ne illis fiamus similes, sz ut eos potius emendemus si pote.

Cap: 18.

v: 18.

Haec ubi Cpmisit Eglista, jam narrat examen Pontificis qrit ille de discipulis et dra xti; In eo n male agit, q nolit sentiam ferre ante examen caae, fieri et Cpmitti debet examen à judice, ne perversam sentiam ferat et condemnet justum, v absolvat impbum, q utrumque e abominaoi Jehovae. Praeterea neque in eo male agit, q qrit de discipulis et dra

v: 19.

labia

labia enim Sacerdotis debebant custodire sciam et dram, jus-
serat hoc deus ut si qs surgeret ppha, q et miracula patra-
ret, eg dram examinarent ad dram Mosis Deut: 13. in
oi casu ad legem et testium recurrere debebant Es: 8. verum
n videt id qsivisse eo quo debebat animo.

V: 20. Et hoc xtus n obscure innuit v. 20. et 21. dicit se non
in occulto ss palam locutum fuisse in Synagoga, in Templo,
ubi conveniant, Judaei, neq qcq in occulto locutum fuisse,
atq adeo Auditores dra sua testes ad vocandos, ut q qd docue-
rit, norint, Ea responsoe ostendit xtus Cptextum tm qri, ut
poent illum condemnare, alias n opus ee ut de eo plixum
examen instituat, q n poit illi ipsi ee ignotum, siqdem
docuerit in locis publicis tot Judaeis audientibus, atq adeo
ostendit simul, institutum ee hunc judicij pcessum, cum e-
nim publice xtus doceret, oportuisset n xti, sed eorum q ipsu
audiverant examen institui anteq xtus vinceret et caperet, neq
enim temere Judex quemvis arripe debet et in vincula conji-
cere, ss eam anteà pbè cognoscere. Porrò eo ipso innuit ju-
dicis officium ee judicare sedm acta et pbata, atq adeo sedm ea,
de qbus et hoes alij testari poent, secreta autem soli deo judici
q καρδιογνώσης sit, et novit qd in occulto fiat, et occulta
tandem in lucem ptrahet. Praeterea ostendit eo ipso finem sui
adventus, ut npe qreret oves pditas domus Israel, Judaeos enim in
tplo, in Synagogis, docens servare illos studebat, et ut gallina
pullos suos congregare, ostendit enim munus suum fuisse docere
publice, seq adeo ppham ee, q publice voluntatem dei annun-
ciarit, et hinc Cpdictum de eo fuerat q ita in plateis etc. et
publice

publicè sapia eet Cpconium factura Prov: 9. ipse deus coeli, tus dixerat hunc audite, loq & debebat publicè.

Uti & publicè docuisse dicit, ita negat se qcq in oc, culto docuisse, hoc ita illgndm ē, ut cum priori membro conjungat, ut sensus sit, se nil clam docuisse q n̄ publicè docuerit, aliàs n̄ tm̄ in Synagoga et tplo cum discipulis locutus fuerit, sz et nihil diversum ab eo q publice docebat, undè expressè et mandavit discipulis, ut palam annuncia, rent ea, q̄ ille in secreto cum illis locutus fuerat Luc: 12. et eo ipso ostendit, ea q̄ publicè et privatim qs loqt, inr̄ se convenire debere, sermo sermoni, dicta oris cogitaoibus cordis congruere debent, aliud pectore clausum, aliud lingua pmtum habere, et aliud loq uno tpre aut loco q alio, Im, postoris aut mendacis ē, n̄ qdem oīs veritas spr̄ eloquenda nil tn̄ unq, q n̄ sit veritas pferendum, unde qdem disci, pulos suos xtus voluit ee prudentes ut serpentes, sz simul simplices ut columbas, q npe spr̄ ex simplicitate cordis pfiterent veritatem, sz simul adhibito judicio discretoīs discernerent, ubi et qd loquendum v̄ tacendum sit.

Hinc ostendit qdnam sit officium judicis hus, npe n̄ pri, mò reum sz testes examinare, pterq enim q nemo se ipsum tenet accusare, aequum ē ut n̄ pprio testimonio accusatus stet aut cadat, sz testimonio aliorum, hinc ad Auditorum pvocat testimonium, eo ipso pbans fiduciam causae suae, ut q conscius sibi erat se nihil docuisse q verti in crimen poīt, nil q n̄ drae Mosis et pphārum congruum sit, ita ut si Sa, cerdos, cus erat custodire sciam et judicare sedm legem et te, stimonium velit accurato examine instituto judicare velit

sedm

sedm veritatem nil sibi metuendum sit, et hæc quoq inculcant Judæorum magistri reqri in Judaico הוראה convictoem p הורה ut annotavit M. Cocceus alyq, adeoq Xtus nil hic locutus fuit in responsoe, q n juri justiæ, legibus et moribus Judicis conveniat.

V: 22. Attamen responsio tam justa malè illi cessit ut e v. 22. Cum enim hæc dixisset, unus ministrorum astantium ipsi alapam inflixit q n satis reverenter responderit summo Sacerdoti, manifestum e currupta admodum fuisse tum Judæorum judicia, qdo enim alias ausus fuisset Servus sine jussu judicis ante latam sentiam infligere reo alapam, ut pateat tales fuisse dnos qlis heic fuit Servus, ut fieri solet, ut mores dnorum imitentur Servi.

Regis ad Explm totus componitur Orbis

Et solent expla eorum q in illustri positi st, multum vel pdee v nocere, qndo ea imitantur alia, et monuit eam ob caam Salomo servos illius dni fle malos fieri q credat mendacijs Prov: 29. Sed qa factum hus Servi, etsi iniquissm, p se ferebat reveriam erga Pontificem, eam ob caam placebat illi, ut solent q deum n reverentur magis delectari adulaoibus q veritate et justia. Et hic Judex Israelis in ipso judicio nobis exhibetur ut pcussus alapa sedm pphiam Mich: 5. hic deus in medio deorum disceptat Ps: 82. et ita qdem ut cum redargutionem eus n audiunt dicti dij mori debebant ut e ibid: Servus hic dum placere vult summo Sacerdoti, q Sacerdos futurus erat sedm ordinem Melchisedech, q ipsius davidis erat dnus, q sessurus erat ad dextram dei, q Sceptrum ex Zione erat missurus et

pcussurus

Cap: 18.

percussurus hostes suos Ps: 110. nempe ita assueti erant servis Dni illius, ut cum ipse Dnus veniret, illum contemnerent, et ut Servo placerent Dno alapam infligerent; Sed dicendum hic quod dicit Aplus de Judaeis, si cognovissent Dnum gloriae non crucifixissent, si hic cognovisset verum Sacerdotem, non tam indigne tractasset, sed tum non exhibuisset se Sacerdotem, si gloriam suam statim ostendisset, neque enim ita passus et mortuus esset.

Christus patienter illa tulit, quamdiu illum ita Es: loquentem introducit cap: 50. quod sit tergum et maxillam percussoribus exhibiturus, praeterea cum potuisset exercere vindictam id non fecit, habuisset alias ad ultionem paratas angelorum legiones, potuisset facere ut terra aperiret et absorberet hunc hominem ut Core, dathan et Abiram, alijsque modis potuisset illi pro merito retribuere, sed hic non stabat ut judex, sed ut Reus exinaniverat se ipsum, obediens esse volebat usque ad mortem crucis, sed futurum erat ut virga ferrea hostes comminueret, uti factum est in Judaeorum et illorum Reipub: destructione, et suo tempore tandem non tum Servus hic, sed Dnus eius et omnes mundi Reges et principes sistentur coram ipsius tribunali, ut accipiat quisque secundum opera sua. Et uti vindictam non exercuit, ita neque convitiatus est, relinquens nobis in eo explar ut Petrus 1. Epl. 2. v. 20. monet.

Veruntamen ne videretur pati ut malus, et ut ob scelera, quod vetat ibid: Petrus, Xtus ostendit se immerito vapulare, et convincit Servum hunc, et simul Judicem injuriae et injustitiae v. 23. Si inquit, male locutus sum, testare de malo,

v: 23.

si

si bene, qd me verberas, eo ipso indicat, q si et male lo-
cutus fuisset, indignum tn hoc sit facinus in judicio, ubi servi
n pnt p arbitrio poenam exercere in reos, sz exspectare de-
bent sentiam judicis, et ante illam n nisi testium vices gere-
re, Judicis autem e testem examinare tum verò sentiam fer-
re, ita ut hic ordo judicij pversus fuerit, verum si bene lo-
cutus fuerat, utiqs n erat dignus q caederet, abominaoi enim
e Jehovae q innocentem affligit v condemnat, et vae annun-
ciat, gravissimaeqs poenae annunciant judicibus, q in judicio
respiciunt psonam magis q caam, q insontes opprimunt et
jus pvertunt, n cogitantes se dei loco judicium exercere,
eus judicium spr e sedm veritatem, et hoc ipso Xtus n obscurè
reprehendit ipsum judicem, eus erat in judicio oem vim et
violentiam impedire.

Satis habens Eglista noster haec memorasse, reliqua
ex alijs Eglistis cognosci vult, tm monens Xtm vinctum du-
ctum ee ad Cajapham, q etsi hoc loco dicat, in ordine tn
hria videt pmitti debuisse ut supra monuimus, nisi dicere
velimus priora contigisse in domo Annae, hoc saltem hic nota-
ri debet q ipse n tm vinctus fuerit, ut nos in libertatem asse-
reret et solveret vincula pecci, diaboli et mortis, sz q per
summum Sacerdotem damnari quoqs debuit et ab eo q occidi tq.
hostia ad expiaoem faciendam p toto pplo, uti ipse hic Ponti-
fex dixerat uti vid: v. 14. Praeterea videt ex hisce satis col-
ligi poe, ndum fuisse Judaeis ablata judicia capitalia contra
eos q contra legem peccaverant, qoo enim aliàs fieri potuisset

ut

Cap: 18.

ut Cohors et Chiliarcha, q p.d. Romanus erat Xtm duxisset ad Annam, tum ad Cajapham etc. et n potius ad Pilatum statim etsi enim negare volimus fieri potuisse, ut narrat ex Talmudicis Ligtvotus, ut ubi Judaei negligentes eent Romani ajadverterent in scelerato, ut in qbusdam casibus, impr. ubi peccabat contra Caesarem, à Romanis quoque traheret ad supplicium, vix illgi tn pt, fieri potuisse, ut ea pmissa fuissent à Romanis, q narrat hria Eglica, et Aplolica, si Judaei non retinuissent jus hoem judicandi sedm suam legem, et in eos decernendi poenas quas lex determinarat, neq et fieri poterat, ut alias haec pmisissent, notum enim e, cum Studiosi sint Impatores, Reges et Principes Majestatis et jurium suorum, et si talia patrasset pplus, ab ipsis victus, nisi illis concessum fuisset v potius relictum jus ea agendi, mera rebellio fuisset, et oium minime illgi pt aliàs Romanos milites eorumque praefectos voluisse servire Judaeis in ijs, q legem Judaeorum spectabant, et vinctos potius ad Pontificem q ad praesidem v Judicem suum ducere, neq mirum e Judaeis relictam ee illam ptatem, qa sine ea ut Judaei vix potuissent se subjicere Romano impio ptinebat enim hoc q. ad essiam Reipublicae et Religois ipsorum, ss nolumus haec nunc exequi plixius.

Ea q ptereà facta st in domo Cajaphae narrant reliqui Eglistae, npe q falsi testes contra ipsum pdierint, ss q n fuerint concordes, q tq. blasphemiam inrpretati fuerint, q dixisset se tplm triduo reaedificare poe, cui tn dicto nil blasphemi inerat, ss q ad summum Xtus q se ferebat potiam miracula patrandi etc. et qoo tandem Pontifex inrrogarit, an

eet

eet filius dei, an Xtus, et quo id quoque plures quesiverint ex presbyterio s. synedrio ut Lucas narrat, et quod Xtus clare satis sed indirecte responderit, ita ut simul perversum illorum durum et incredulum animum non obscure perstringerint etc. Sed Joannes omnes illas circumstantias non recenset, sed summam tantum, et ipsum judicii eventum, nempe quomodo tandem Xtus sit ad crucem damnatus in quo rei vertitur cardo.

V: 26. Quia tamen antea dixerat Xtum Petro praedixisse quod ipsum sit ter abnegaturus, persequitur hrianam Petri et ostendit, quo occasione iterum abnegaverit Xtum idque bis in domo Pontificis nempe, quod Petrus adstiterit et se calefecerit ad ignem sc. ex prunis confectum ut antea dixerat, juxta cum servis et ministris hac occasione illos quesivisse annon et ipse sit ex discipulis Jesu, et Petrum id iterum negasse, Matthaeus addit, quod adjunxerit juramentum eoque negationem suam confirmaverat, eadem occasione ut narratur V. 26. unus ex servis summi Pontificis, cognatus eius, cui Petrus aurem amputarat, affirmat ipsum sibi visum esse in horto cum Jesu, et ita Petrus tertium non tantum negat se esse ex discipulis Xti, sed ut addit Matthaeus, incepit se ipsum execrari et jurare se non nosse hominem; ita et p. quod periculosum Petro fuerit ingredi aulam Pontificis et malis se miscere, atque adeo eius periculo omnes melius sapere debemus et cautiores fieri, ut vitemus omnes peccati occasiones, beatum praedicat Salomo illum qui semper timet, et jubet Apostolus Phil: 2. cum timore ac tremore operari salutem, quia sc. ἁμαρτία ἐν περίστατος ut est Heb: 12: 1. peccatum facile nobis obrepit, ipsa colloquia prava corrumpunt bonos mores teste Apostolo, hinc Xtus jussit scandalizantem oculum evelli, scandalizantem manum aut pedem

ampu-

Cap: 18.

amputare ꝛ ijs quoqꝫ carere velle q̄ tam grata nobis sūt quam oculꝰ etc. et eas occaōes vitare ꝑ quas oculꝰ noster scandaliza„ri pt, unde Job. cap: 31. cum oculis suis foedꝰ se fecisse dicit, ne aspiceret virginem, oculi, aures sūt sæpe fenestræ et januæ ꝑ quas intrant pecca in cor; In spēe vero patet, q̄ periculosū sit in ijs locis habitare, ubi veritas xti et ipse xtꝰ exosus ē, et ubi veri xtiani ꝑsecuōibꝰ obnoxii sūt, hinc monetꝫ pplꝰ Dei exire ex Babylone ne fiat consors peccorum eꝰ, et ita quoqꝫ plagarum Apoc: 18. ut p.d. malè faciat q̄ in aula Pon„tificis, in coetu Antixti manent, n̄ vero ꝓpagandi regni xti caā, et semꝑ solent Aulæ Magnatum fle contaminari, ipse Poeta Gentilis monuit — — — — — — Exeat Aula

q̄ volet ēē pius.

Videmꝰ et q̄ hoēs ex uno pecco in aliud labi soleant, et q̄ndo principijs n̄ obstant, fle in pejus decidant, et q̄ incipit bo„nam conscīam à se repellere, fle naufragium facit circa fidem 1. Tim: 1. ex adulterio incidebat david in homicidium, ex pra„vo aspectu, pravis colloqis sequuntꝫ sæpe praviora facta et graviora, q̄ndo concupiscīa incipit impregnari parit oīs grīs pecca Jac: 1. Eva aspiciebat primo fructum, et cum illi place„ret spēes, accipiebat et comedebat contra dei mandatum; atta„men in minimis solliciti ēē debemꝰ ne peccemꝰ et principijs ob„stare, ne in graviora paulatim incidamꝰ, et tandem peccatum nobis dominetur.

Sed si caās, q̄ Petrum impulerunt ꝓpiꝰ spectemꝰ et exami„nemꝰ, p.d. variæ fuerunt ab una parte, q̄ n̄dum satis cognovit

xtm

xtm, et an verus xtus s. Messias eet, p.d. dubitare incepit, pser-
tim cum illum videret vinctum et victum contra spem suam, ab
altera parte accessit metus, ne fieret consors miseriae et plagarū
xti, imo ipsius mortis, metus autem mali, amor vitae et comodum
vitae multum pnt in hoem, et impediunt saepè veritatis pfessoem,
et extinguunt pietatem, hinc videmus in hria Eglica q multi xtm
secuti fuerint pp panem ut ē Joh: 6. et ex spe felicitatis q in eus
regno somniabant, et q fle ipsum postea deseruerint, demam amor
mundi à xto retrahebat, et ita patuit semp in psecuoibus plurimos
abnegare xtm, et ubi res xtianorum pspa fuerunt, multos xto men-
titos fuisse pp potiam eus Ps: 66. sc. qndo hoes n satis pspectam
habent pretiositatem xti, majestatem eus, salutem q ē in com-
munoe eus, amant v metuunt n tam ea, q comunioni xti obsunt
v psunt, ss externa bona aut mala q cum pfessoe xti conjuncta
sunt, et hoc patuit in Petro, q cum inciperet xtm melius nosse,
fortiori ajo illi adhaesit, et neq vita neq mors ipsum à xto se-
parare potuit, ita ut lapsus Petri n ex mera malitia ss ex igno-
ria quoq ortus fuerit, etsi sanè gravissus fuerit, cum et audivis-
set verba vitae ut et ipse fassus fuerat et vidisset miracula xti,
et si rectè attendisset, potuisset plenè psuasus ee Jesum ee xtm,
neq & illum poterat ignoria illa excusare q oriebatur ex pjudicijs
et carnalibus desiderijs circa Messiam, et ex negligia et defectu
attentois debitae, saltem etsi de Messia forte dubitabat, n igno-
rabat se vere ee discipulum xti, et cum ipso fuisse in horto, qd
autem gravius cogitari pt, q n tm negare aliqd contra conscia m,
ss et juramento et diris confirmare hoc, et ita scientem volentem

et

Cap: 18.

et suo q. juramento sibi attrahere dijam maledictoem et vindictam, si pii hois indicium e vereri juramentum ut dicet Salomo Eccl: 9. impii sane e n tm temere sz et falsò et contra ppriam consciam jurare et diris se devovere, adeo ut xtus merito dicat, illum qdammoo fuisse in ptate Satanae et studuisse illum Satanam cribrare, idq facturum fuisse, nisi ipse p eo orasset, ne fides ipsius deficeret, atq ita major qdammoo graa fuit circa Petrum, q ex abnegatore tali xti, factus confessor xti, q circa Paulum q ille ex psecutore factus fuerit Aplus, siqdem hic id fecerat ex ignoria ut e 1. Tim: 1.

Et graae illius vis patet in poenitentia et conversoe Petri, eus occao fuit signum illud, q xtus pdixerat, Galli npe Cantus, xtus id pdixerat, et inde cognoscebat xtm pscire futura, attamen incipiebat illam xti psciam ad ajum revocare tq. notam et Characterem Messiae, id enim disertè satis innuit Matthaeus cap: 26. v. 75. ut et Lucas cap: 22. v. 61. q addit xtm simul ad Petrum se convertisse et obtutum in illum fixisse, ut ita in memoriam illi revocaret ea q ante dixerat, et fortè inde magis cognoscebat xti sciam, si cogitemus hos sermones n ee factos astante xto, sz longius remoto, adeo ut inde pateret illum secretorum quoq conscium ee, qmdm eus sciae xti explm vidimus cap: 1. v. 48. et seqq. unde Nathanael colligebat, hunc ee filium dei Regem Israelis, simul ita xtus pbabat curam suam de Petro, et q verum sit id q dixit, se p ipso orare Patrem, ita ut caa conversois Petri fuerit, q xtus ad ipsum respexerit oculis graae et misericordiae, uti caa ois boni e graa et misericordia dei,

qui

qui quorum vult miseretur, et uti Deus dicit et existit ac
fit id quod dicit, ita est ad visum eius fit quod vult, et efficax est gra-
tiosus Dei intuitus, Christus autem non homo tantum erat sed Deus quoque aut θε-
άνθρωπος, uti et antea facere poterat, ut ad verbum eius prosterne-
rentur et caderent hostes, ita est nunc ut ad intuitum eius resipisce-
ret et poenitentiam ageret Petrus, unde dicitur ab aliis Eglistis, quod me-
mor factus fuerit verbi Christi ad ipsum, et revera uti ad id ut quis
recte agat, et vias suas rectas faciat ac puras, requiritur ut eas in-
stituat secundum verbum Dei Ps: 119. ita ad resipiscentiam requiritur et ut
quis à deviis redeat in veram viam ut recordetur verbi Dei cuius obli-
tus fuerat, sed inde simul patet Petrum ita metu abreptum fuisse et
aliis cogitationibus occupatum, ut ad tempus non attenderit ad verba illa Christi,
dicit enim tum demum eorum memorem factum, quandoquidem fieri potest, ut
homines dum aliis occupantur, abripiantur et non cogitent de officio suo
et lege divina, attamen peccent, sed eadem opera inde cognoscimus non
fuisse perfectum peccatum Petri ex mera malitia, aut illum non peccasse
illata manu, quia primum enim iterum memor factus fuerit verbi Christi
poenituit illum facti et resipuit, testatusque est poenitentiam amoris
lacrymis, ut testantur alii Eglistae, unde patet ipsum non tantum agnovisse
peccatum suum, sed eius quoque gravitatem et correptum fuisse dolore
propria ac tristitia, illgebat enim tum quia graviter peccaverit contra
fidele Christi monitum, quod abnegaverit illum qui habebat verba vitae,
qui tot miraculis ostenderat se esse verum Messiam, quique dixerat se
eum qui ipsum abnegaturus sit coram hominibus, abnegaturum coram
Patre suo, ut hoc si fiat, actum esse de salute sua, illgebat quantum
scelus sit eum abnegare à quo vocatus erat ad tantam dignitatem,
quanta est non tantum esse subditum Dei, sed et ministrum Regis Messiae in eri-

gendo

gendo regno coelorum, et hinc oriebantur amaræ illæ lacrymæ, et
quod hæc tristia fuerit tristia secundum Deum, patet ex effectis, mu-
tavit enim vitam et factum, adhæsit postea Christo constanter et
nihil illum separare potuit ab amore eius et obedientia, adeo ut
vitam ipsam non dixerit pretiosam pro confessione et obedientia Christi
et inde cognosci debet an tristia sit tristia secundum Deum, si
sequatur mutatio in melius, si quis relinquat priores suas vias ma-
las, si à peccatis sibi caveat, si fugiat occasiones peccandi, si
studium virtutis ostendat et pietatis, si cum timore ac tre-
more operetur salutem, si ostendat desiderium proficiendi in
studio sanctitatis contra malos et malum, si vindictam quæ
sumat de se ipso et imposterum se præstet sanctum et castum
in opere suo 2. Cor: 7. v. 10. 11. aliàs lacrymæ et tristia per se
non probant veram resipiscentiam, itaque lapsus Petri monere debet,
ne ad eundem lapidem offendamus, resipiscentia eius ut sicubi lapsi
simus, resurgamus et mutemus vitam in melius.

Cap: 18.

Hæc et similia cum facta essent in domo Pontificis, de
quibus prolixius agunt alij Eglistæ, et non ex voto succederet Judæis
examen, neque possent offendere justam ipsum secundum legem occidendi
causam, alia ineunt consilia quæ videbant ipsis esse tutiora et
quibus liberari videbantur sibi à suspicione et increpatione sinistra
populi, et tumultum quoque populi contra se vitare possent, sc. ducunt
illum ad judicem Gentilem, ut per illum occidatur, et in illum
recidat omnis facti invidia, has aliasque ob causas ducunt illum in
Prætorium aut ad Prætorem Romanum uti narratur v. 28. et seqq.
et tempus annotatur quod fuerit manè, et circumstantia illa, quod ipsi
non fuerint ingressi in Prætorium ne polluerentur, sed ut comederent

v: 28.

pascha

pascha, et porrò q illic actum fuerit.

Non sine caa id factum, q à Judaeis ad Judicem Gentilē ductus fuerit, q enim debebat pati p Judaeis et Gentibus, debebat et damnari à judice judaico et gentili, ut scaret illum mori ob pecca Judaeorum et Gentium, et utrorumq pecca ee caam mortis ipsius, fortè et noluit Deus ut morti traderet à Judaeis ut pateret illum n passum ee ut transgressorem legis dei, cus cura et vindicta Synedrio erat commendata.

V: 29. Dicit autem q duxerint Xtm εἰς τὸ πραιτόριον in ptorium ꝛc in domum ptoris Pilati npe, Praetores enim quasi pitores dicebant, tum tales q noe Imperatoris Romani missi in Judaeam ut provinciam subactam, illic summum jus dicebant, et ptorium vocabat domus illa in q habitabat ptor, ut plixè demonstravit in dissertaoe de Praetorio Cl: Perizonius, cus rei caa erat, n tam ut puto q liceret n illis occidere scdm legem suam Xtm, ss q nollent illi eum occidere, ut à se oem amolirent ppli invidiam, et in eo quoq servierunt diae providiae, q voluit ut à Judaeis traderet Gentilibus et ab illis cruci affigeret, atq ita in ligno suspenderet et fieret maledictio.

Deniq et certo consilio id egerunt ut cum n poent ipsum convincere ullius criminis, ss providerent ptorem Romanum fle illum ad mortem condemnaturum ppea q se dixerat Messiam h. e. Regem Judaeorum pmissum, illud enim videbat ferri n poe ab eo q tueri debebat majestatem Caesaris Romani, ut alius se diceret Regem Judaeorum, et ea raoe pplm ad rebellionem et defectionem ab impio Romano concitaret, q ob caam Titulus quoq ille, Jesus Nazarenus Rex Judaeorum, cruci inscriptus fuit, tq. exhibens crimen pp q mortuus sit, qoo ostendunt se, ut dici solet, cum flectere Supos neqbant

Acheronta

Cap: 18.

Acheronta movere, et quem jure n̄ poterant sedm legem cum dolo et fraude extinguere velle.

Tempus autem annotat̄ n̄pe q̄ fuerit mane, nocte enim p̄ditus et comprehensus erat, ductusq̄ ad Annam et Cajapham, ita patet, q̄o vigilent illi hoēs in malo, ut somnum quoq̄ et quietem negligant, uti solent mali diligentiores ēe in malo, q̄ boni in bono, et moniuit xt̄us filios mundi hus et tenebrarum prudentiores ēe in suo gr̄e q̄ filios lucis, ipse dies n̄ poterat illis revelare iniq̄tatem et injustiam, q̄ dum vera lux illis fulgebat, xt̄us n̄pe et eus dr̄a, tenebras potius q̄ lucem amabant ut supra vidimus, uti pijs ipsæ tenebræ vertunt̄ in lucem ita impijs lux in tenebras, ipso manè id agunt ut extinguant phosphorum illum q̄ corda illuminare potuisset, et in eus solius luce, lux videri p̄t, ita dum deserebant legem et testimoniū aurora ipsis n̄ oriebat̄ Es: 8.

Sed singulare illud hic notat Eglista, q̄ ipsi Judæi n̄ intraverint in p̄torium et caam addit, ne contaminarentur s̄ ut pascha comederent, in eo n̄ male agunt q̄ observantes sint legis dei, q̄ jubebat eos ēe puros q̄ pascha comedebant, hinc jussi erant Israelitæ domos purgare, oē fermentum ejicere, et ita in azymis festum celebrare, q̄ q̄d scaverit, Aplus explicat 1. Cor: 5 v. 7. et 8. n̄pe q̄ notaverit fermentum malitiam et nequitiam, infermentati panes sinceritatem et veritatem, ipsum vero pascha s. agnus scaverit xt̄m, et in eo mirè cæci erant, q̄ dum cavebant sedm legem oēm pollutoēm corporis, n̄ id agebant ut ajus n̄ contaminaret̄, et ut cum fermentum ex domo ejicerent, nequitiam et malitiam ex ajo, et integro sincero et puro ajo amarent deum et proximum

ximum, et ita erga Deum pietatem, erga hoēs justiam exer-
cerent, ss indolem illorum hoūm xtus ubiq; egregiè depinxit,
et ostendit, qōo magis videri velint pii q̄ ēe, et eam ob caam
oīa in qbus externa q̄dam pietatis et sanctimoniæ spēes erat,
magis curarent et observarent q̄ eos pietatis actus q̄ in occulto
fiunt et Deo patent magis q̄ hoībus, unde Matth: 23. compara-
vit sepulchris egregiè externè ornatis, interne vero repletis
foetoris etc. et sanè hi hoēs pessimi oīum, q̄ hypocrisi sua Deo
q. et hoībus illudere volunt, eo ipso abnegantes oīsciam Dei q̄
ille corda et renes scrutatur, eaq; pp cor ante oīa postulat, hi
multo pejores st q̄ alij, q̄ incogitanter et inconsideratè peccant,
siqdem hi n̄ ita ἐκ 8 βίνος peccant, neq; tanta arte, unde egre-
gie dixit vir summus Baco Verulamius, q̄ qmdm Simiæ ob
aliq̄ similitudinem cum hoībus deformiores videntur reliqs aīalibus,
ita hypocritæ et superstitiosi ob simulacrum et spēem aliq̄ pie-
tatis et religōis, sint oīum mxe deformes et impii, et si hoīum
horum institutum consideremus, qd agunt dum videri volunt le-
gem observare, fugiunt gentilis hoīs domum ne fortè n̄ erat
expurgata à fermento, et interim moliuntur injustam
justi et hujus sceleris participem facere volunt Pptorem Romanum,
dupliciter ita peccantes, dum in societatem sceleris alios q̄q;
ptrahere volunt, cum tn̄ lex tam seriò jussisset ne justum con-
demnarent, et ne injustè sanguinem effunderent, tam seriò com-
mendasset amorem pxi; Pterea volunt pascha comedere scdm
legem et n̄ cogitant se verum pascha impurum ducere, cum
npe tq. injustum et impium tradendo judici Romano, q̄ ut
pascha mactari debebat, ut q̄ sanguine eus aspergerent et car-
nem eus ederent, liberarentur ex ptate diaboli et pecci, tuti eent
ab

Cap: 18.

ab angelo mortis, et introitum invenirent in Canaanem coelestem et quietem dei.

Oritur autem hic difficultas, quae ratione Judaei dicantur voluisse edere pascha, cum jam praeced: vespera Christus id comedisset cum discipulis suis, unde variae ortae sunt interpretum sententiae, et quidam putant Christum diem anticipasse, qui iterum differunt, alij Christum comedisse veniente 13. alij 14. unde tum priores dicunt Judaeos edisse pascha secundum legem 14. mensis Nisan, alij 15. et differentiam petendam putant à differentia phaseos et Zyzygias, alij vero eodem die Christum et Judaeos comedisse non improbabiliter statuunt, et multis rationibus adstruunt, aut haec verba tum non essent explicanda de ipso agno paschali, sed de omni tempore paschali atque ita de azymis etc. sed non libet ea prolixè examinare, compendii causa remittimus cognoscendi cupidos ad Cl: Burmanni disputationem de hac materia, qui in brevi summa varias variorum rationes repraesentavit et examinavit, quae praeter ipsum plures quoque hanc controversiam ex professo tractarint.

Cum ergo illi ob eam causam nollent ingredi praetorium, Pilatus quidam usus συγκαταβάσει ipsorum legibus et moribus se accommodavit, ne videretur vim facere conscijs ipsorum et ad illos exivit, quae in re gentilis hic Judex multo aequior fuit quam multi eorum qui nomen Christianum gerunt nominatim quam Pontificij hic etsi non agnosceret legem Mosis, neque illam, neque diam reveretur, tamen judicavit iniquum esse Judaeis, qui eam pro dia agnoscebant, necessitatem imponere contra eam aliquid agendi, Pontificii impr. illi, qui praesunt inquisitioni, nil pensi habent, si quis provocet ad verbum dei et legem eius, quam tamen ipsi pro dija habent, saltem videri volunt eius divinitatem agnoscere, sed condemnant in-

clementer

inclementer, si n̄ subjiciat se autoritati Papæ et Concilio-
rum, aut si n̄ adoret imaginem bestiæ.

Quo fine autem exit ad Judæos, ut sc. ex officio tq. Judex
inqreret, q̄ accusaōem haberet contra Jesum, hoc enim decebat
Judicem, ut audiret accusaōem, ne videretꝫ favere sceleribꝫ
et fovere licentiam peccandi, debet judex, ut innocentes
absolvere, ita nocentes punire, et ut dei minister gladium
portare tam ad puniendа scelera et sceleratos q̄ ad tuendos bonos
eorumqꝫ justam cāam defendendam, ut docet Aplꝫ Rom: 13.
et uti hoc conveniat cum officio ipsiꝫ, ita quoqꝫ et illud, ne
sentiam ferret antè examen cāæ, et neminem condemnaret
inauditum, hoc legibꝫ Romanorum et moribꝫ contrariebatꝫ, uti
contrariatꝫ ipsi legi nāæ et et legi dei, unde ex lege Mosis
Exod: 23. ℣. 1. Levit: 19. ℣. 15. etc. rectè Nicodemꝫ dixit
cap: 7. ℣. 51. an lex nr̄a judicat hoēm, nisi audiverit ab
ipso antea et cognoverit q̄d fecerit, q̄ ob rem qqꝫ illam Ro-
manorum æqtatem et justiam laudat.

℣: 30. Alia vero mens ē, aliꝫ ajus Judæorum ℣. 30. respondent
se illum n̄ fuisse tradituros, nisi eēt maleficꝫ, atqꝫ adeo volunt
illum à Pilato sine examine cāæ condemnari fide implicita,
tm̄ ppeà, q̄ ipsi illum habeant p̄ malefico, injustum enim ēē
et iniquum dubitare de sua justia et æqtate, neqꝫ p̄sumi
pōe se Judæum tradituros judici Romano nisi vere dignum
morte deprehendissent, atqꝫ ita volunt Judicem illum suæ
sentiæ executorem ēē, q̄ iniqssum erat postulatum, cum qvis
p̄ se reddere raōem facti sui debeat, impr. Judex servi justiæ
et ministri judicum n̄ debent sibi arrogare cogniōem cāæ,
v̄ jus sentiam dicendi, ita enim oīa confusa eēnt et inordinata,

sed

sed judex, eg̃ ē sentiam ferre, et mandare execuōem debet sollicitè cavere, ne damnet innocentem v̄ absolvat nocentem, q utrumq abominaōi Jehovæ ē, fit tn̄ illud q hi postulant in papatu, ubi reges et principes ptatem suam tradunt bestiæ et imagini eg̃, et q ab inqsitoribus habent p hæreticis, pscribunt et morte mulctant Act: 17. Cap: 18.

Pilatus & ostendens se nihil velle agere nisi q conveniat justiæ, et q injustum hoc sit postulatum innuens respondet necesse & ēe, ut illi eum sumant et sedm̄ legem suam judicent, q verba Pilati utiq n̄ vident aliqd innuere q Judæis relictam adhuc fuisse ἀστονομίαν et ptatem vivendi et agendi sedm̄ leges pprias, qmdm̄ ipsa nāa illius ppli ut ita loquar id postulabat, unde et multa deprehendunt indicia tum in hrīa Eglica et Aplolica, tum apud alios Josephum npe, unde id constare queat, neq ullum indicium ē illudendi cāa Pilatum hoc dixisse, videmus enim Judæos qsivisse ut Xtm occiderent, pterea satis illud p. ex ijs q leguntur Act: 5: v. 26. et 40. ubi manifestum ē, q voluerint Aplos ἀνελεῖν tollere è medio et occidere præsides Synedrii, nisi Gamaliel in Synedrio surrexisset, aliudve consilium suasisset v. 34. q efficiebat, ut illos virgis cæsos dimitterent, porrò Act: 7. videmus, ipsos ptatem illam exercuisse circa Stephanum, q ductus fuit in Synedriū, accusatus, condemnatus, eductus extra portam ut lapidaretur, testibus sedm̄ legem primos lapides in illum conjicientibus, uti id quoq testatur Paulus Act: 22. v. 20. q oīa cum publicè facta sint, neq potuerint latere psidi Romano, n̄ potuissent V. 31.

fieri

fieri sine crimine læsæ majestatis, neq; impunita dimitti, nisi verum eet q testatur Josephus, Romanos permisisse Judæis vivere sui legibus, quo et pertinebat occidere secundum leges. Id q legitur et Act: 8. v. 3. satis idem probat et Act: 24. Tertullus disertè dicit, q voluerint Paulum secundum legem suam judicare, nisi Lysias Chiliarcha vi eripuisset v. 6. et 7. quibus verbis vix alius sensus dari potest, quod q voluerint illum secundum legem κατακρινεῖν tq. hæreticum et sacrilegum, q Felix non potuisset sine summa reprehensione audire, nisi id ipsis à Romanis permissum fuisset et Act: 26. Paulus ipse rem illam disertè confirmat oratione sua coram Agrippa rege, quando dicit v. 10. q non tantum multos in carcerem concluserit sanctos accepta à Pontificibus potestate, sed et q suffragium sive calculum addiderit suum, cum occiderentur nempe ex sententia Pontificum, hinc & videtur satis liquere Pilatum hoc seriò dicere, nempe q si nulla causa sit, q ad ipsum ut Cæsaris præsidem pertineat, q ipsi possint illum secundum legem suam judicare, hoc est condemnare, nam id erat q petebant à Pilato, judicabant enim illum reum esse mortis.

Sed id q respondent Judæi, videtur contrarium docere, nobis inquunt, non licet occidere quenq; hæc enim ita interpretantur multi, ac si vere ipsis ademta fuissent judicia capitalia verbis illis testarentur, et putat Cl: Casaubonus, aliique, ipsos tantum habuisse causæ cognitionem non vero jus pronunciandi peremtoriam et directoriam sententiam mortis, alii verò hæc secundum quod intelligunt, nempe ut hoc referri debeat ad temporis circumstantiam, q non liceat ipsis festo, alii q cum crucifigi vellent, id pertineat ad Romanos,

alii

alij q̄ n̄ liceat occidere ꝑꝑ crimen læsæ majestatis, ſs illud
ſpectet ad Procuratorem Cæsaris, illi np̄e q̄ n̄ absolute hoc Cap: 18.
illgndum putant, in ea ſt ſentia, q̄ nobis arridet, q̄ ipsis
judicia capitalia relicta fuerint in rebꝰ religōem illorum
et politiam ꝓprie ſpectantibꝰ; Qui verò contrarium statuūt,
n̄ in eadem ſt ſentia, Quidam existimant Judæos ꝑ raōe tp̄rū
illorum ob multitudinem latronum et ſeditioſorum hoūm de-
tuliſſe judicia talia Romanis, et se illa ꝑtate ſponte exuiſſe
quo fine allegantꝫ testimonia Talmudiſtica q̄ jam decimo quin-
to Anno Tiberii quadraginta annis ante excidium urbis
Synedrium illam ꝑtatem v̄ depoſuiſſe v̄ amiſiſſe testentꝫ, alij
verò Romanos, ut ſolebant in ꝓvinciis ſubactis illos vi pri-
vaſſe ꝑtate exercendi judicia capitalia, ſs ex ijs q̄ diximꝰ,
satis videtꝫ patere, n̄ absolutè verba illa illgnda ēe, et com-
modiſſe hoc illgr in relaōe ad feſtum et ob tp̄ris ſanctitatē
ꝓfitentꝫ sibi id n̄ licere, et ea raōe nulla inest verbis illis
vis ad ꝓbandum judicia capitalia circa Reos ſcdm legem Ju-
dæorum Judæis fuiſſe ademta, ꝑsertim cum facta contrariū
probent.

Et dīja ꝓvidia id factum ēe, q̄ Gentibꝰ traditꝰ sit, V: 32.
Eglista satis innuit, q̄ndo addit hoc factum ut impleretꝫ
ſermo Jesu, quem dixerat ſcans q̄li morte moriturꝰ sit, ſc.
ꝑdixerat se condemnandum ēe ad mortem à Synedrio, n̄ tn̄
ab eo occidendum, ſs tradendum Gentibꝰ ut ab illis cæderetꝫ
et crucifigeretꝫ, ut videre ē Matt: 20. v. 19. Marc. 10 v. 33.
et Luc: 18. v. 32. et 33. quo et reſpicit ꝓtꝰ in ſupp. cap. 3.
et 12.

et 12. q̃ndo dixit se exaltandum ee, in crucem npe, et n̄ sine raõe suspendi ex ligno debebat, ut scaret illum maledictum ee Deut: 21. debebat enim maledictio fieri, ut nos ab ea liberaret Gal: 3. sz ferre et aufferre n̄ tm̄ debebat maledictoem electorum ex Judaeis, sz et ex Gentibus, hinc sedm̄ sentiam Judaeorū et ex mandato Gentilium sive judicis gentilis in ligno suspendi debebat, ut ita maledictoem secum in sepulchrum ferret totius q. mundi et oes gentes et familiae terrae sedm̄ benedictoem Abrahamo factam in ipso benedictoem consequerent, eam ob caam saepius n̄ obscure innuit mortis illud genus, suspensoem npe in ligno, q̃ndo se exaltandum dixit, uti Serpens à Mose in deserto exaltabat, ut vid: cap: 3. v. 14. coll: Num: 21. v. 9. eo quoque referri pt id q e cap: 8. v. 28. qq ibi tacite simul xtus innuat hanc exaltaoem, q fiebat ab hoibus malis, gradum ee ad exaltaoem illam q deus illum erat exaltaturus, uti et illa conjungunt Joh: 3. et 12. v. 32. et 33. Et ipsa pdictio antegressa de morte n̄ tm̄ sz et de gre mortis eo ptinebat, ut xto crederent ut supra vidimus, tq. futurorum conscio, et ut simul indicaret se ex aji pposito et destinato consilio mori, atque adeo usque ad mortem crucis deo obedientem ee ut e Phil: 2.

V: 33. Pilatus etsi consilii dij ignarus, debuit tn̄ illi servire, dirigente ita rem dija pvidia, hinc cum Judaei recusarent xtm sedm̄ suam legem judicare et condemnare, iterum ingressus fuit in ptorium, ut ex postulato et ad accusaoem Judaeorum, ut p. ex collaoe aliorum Eglistarum xtm examinaret v. 33. facta haec st in domo ipsius cum ndum sederet p tribunali absentibus Judaeis, q n̄ audebant ingredi ptorium ne contaminarent, ut paulo

Cap: 18.

lo antè vidimus, atque ita sine interruptione solum Christum examina-
re potuit solus, in quo se ipsum demonstravit æquum et justum
judicem, qui accusato dedit occasionem justæ apologiæ, neque enim
inauditum voluit damnare, etsi tot homines, ætate, dignitate,
autoritate et sapientia et venerabiles id postularent, debet enim
abesse à judice personarum honor, debet cum reo et agere clementer
et locum dare non tantum accusationi, sed et excusationi, hinc et Christum ad se vo-
cans præcipuam accusationem illi proponit, quam maxime ad curam Pilati spe-
ctabat, an nempe esset rex Judæorum, accusabatur enim quod pro tali se
gereret, et vetaret Cæsari tributum dare etc. hoc non poterat
sine examine à Prætore Cæsaris Romani pretermitti, vide-
batur enim hoc tendere ad seditionem concitandam et defectionem
à Cæsare, impr. autem id sibi negotii datum putabat Pila-
tus, ne quid detrimenti caperet tum Cæsaris, tum sua quoque au-
toritas, in ipsa autem interrogatione Pilatus respicit ad vulga-
rem inter Judæos opinionem et famam, oriturum circa hæc tempora
regem Judæorum, uti ipsi profani Scriptores testantur, qui latè sit
dominaturus, Magi id Herodi quoque denunciaverant†, circa illud
tempus exspectandum esse regem illum promissum, quia septimanæ Danielis
exspirabant etc. hinc communis illa exspectatio Messiæ venturi
illo tempore et occasionem dedit et impostoribus ut se pro Messia ge-
rerent, qualis fuit Judas Galilæus, aliique, et hinc vidimus Judæos
quærere, an Jesus sit promissus Messias, atque adeo rex, eo et respicit
Pilatus, et quærit, an tu es ille Judæorum rex? quem nempe Ju-
dæi sibi promissum dicunt et exspectant.

† et omnes prophetiæ id prædixerant, et quia signa temporum indicabant,

Christus autem sapienter et verè tamen illam criminationem et
accusationem amolitur, ut et regem se esse fateatur, et propterea tamen.

V: 34.

se

se Pilato aut Cæsari exosum ee n̄ pōe doceat ℣. 34. et seqq. in qua xti apologia ē pulchra illa homologia, de qua loqtr Aplꝰ 1. Tim: 6. initio q̄rit modestè, an Pilatꝰ id à se ipso dicat v̄ ea sentia aliorum, Quæ inrrogaō 1. qdem dicit Pilatum id n̄ pprio motu q̄rere, ut vim negandi habeat inrrogaō, hic tn̄ simul continet responsoem tacitam, si enim Pilatꝰ hoc n̄ q̄rebat pprio motu, illud indicium erat xtm Pilato nullam occaōem dedisse sollicitudinis de novo rege aut novo regno à quo Cæsari Romano v̄ eꝰ impio piculi qcq immineat, fieri enim n̄ potuisset, ut si xtꝰ tale qd v̄ dictis v̄ factis molitꝰ fuisset, q faceret ad concitandam seditoem v̄ defectoem à Cæsare, id latuisset Pilato, v̄ ut id ille æquis oculis intuitꝰ fuisset, ita et æquum erat, ut n̄ crederent Adversariorum accusationibꝰ.

℣: 35. Et satis ostendit Pilatꝰ se nullam habere justam caam tale qd suspicandi ℣. 35. illam q̄stoem ortam ee ex accusaōe Gentis judaicæ et Pontificum à qbꝰ sibi traditꝰ sit, eo ipso indicat se hoc novisse, q Judæi de rege illo loquantr, ss ex revelaōe dia, atq ita ex verbo dei q sibi concreditum dicebant, se n̄ ee Judæorum, neq adeo nosse mysterium religois Judaicæ ita accuratè, et in spee se ignorare illud dogma de rege Judæorum tamdiu exspectato, q regem talem exspectabant, et hoc tn̄ noe Jesum accusabant coram Prætore Romano, qōo n̄ obscurè arguit impietatem Judæorum q regem talem exspectarent, et nihilominꝰ Jesum tradidissent tq. q affectaret regnum Israelis. Sanè n̄ debebant nec poterant Jesum eo noe accusare, nisi accusarent se ipsos, exspectabant enim regem p quem liberarentr à

jugo

jugo Romanorum, et q Gentes Judaeis subjiceret etc. debuissent po-
tius Xtm accusasse, q id n ex vero de se affirmaret, qa hoc mo-
do illum accusando abnegant q. spem Israelis, quo ipso hi hoes
ostendunt qntm valeant pjudicia, qntm carnales cupiditates,
qntm odium, q tam vehementer aliàs optabant sedm sentiam
carnalem, id nunc in crimen vertunt, et eo ipso pbant id q
pphae ubiq dicunt, tam pplm q Sacerdotes illius tpris corru-
ptissos fuisse, uti Xtus quoq id illis saepius exprobrat.

Cap: 18.

Porrò et in eo p. Judaeorum horum malitia, q hoem gentis
suae tradiderint Gentilibus s. Romanis, quos aliàs ita oderant,
et n potius illum sedm suam legem judicabant tm ut satisfa-
ciant odio erga Xtm, etsi in eo quoq servierint dei consilio,
interim Pilatus nunc ostendit sui officii ee, postq traditus erat
ille Jesus, examen accuratum instituere, atq adeo qrit qd fe-
cerit, q raoe fatetur Xtm nil fecisse, q hucusq pvenerit ad
aures Pilati, justamq illi offensois v suspicionis de pravis il-
lius moliminibus caam pbuerit, aliàs n potuisset talia facta
qbus ad regnum moliendum aditus factus fuisset illi ee incognita,
q sanè innocia Xti testimonium e, et argtm Judaeos sine justa
caa illum tradidisse Pilato, et accusasse affectati regni, etsi enim
ut ex seqq. p. revera Rex eet et p tali agnosci deberet, voluit tn
in statu exinaniois eam dignitatem p se ferre, saltem non
παρατηρητῶς, hoc e ita ut incurreret in oculos houm mun-
danorum, unde et ut vid: cap: 6. aufugit cum Regem illum facere
vellent.

Nihilominus nunc officii sui putabat Jesus pfiteri qs qlisq
eet, et qle regnum ipsius, q facit v. 36. ita tn ut simul osten-
dat

v: 36.

dat, q̄ sit caā odii Judæorum erga ipsum, et q̄ Pilatus nullam habeat caām suæ v̄ Cæsaris dignitati metuendi, regnum enim inqt, meum n̄ ē de hoc mundo, et pbat hoc ab effectu apparatus regni mundani, aliàs ministri etc. Quando dicit regnum suum n̄ ēē de hoc mundo s. de hac terra, uti vox illa usurpatur duo indicat, tum veritatem regni sui, regnum enim apte sibi tribuit, dicens regnum meum etc. tum q̄litatem simul indicat, q̄ndo dicit illud n̄ ēē de hoc mundo. In supp. semp locutus fuit tum ipse tum Joaēs de regno Dei et de regno coelorum, hoc q̄ndo nunc suum regnū vocat, n̄ obscurè innuit se ēē Deum et thronum suum in coelis habere neq; enim regnum Dei suum regnum vocare potuisset nisi vere Deus fuisset, et ubiq; apud pphas Jehova Rex factus dicitur et regnare, ubi agitur de regno Messiæ, quem aliis locis in regem se unxisse Deus dicit, qq hoc Pilatus, ignarus qppe mysterij illius n̄ illgeret, id tn̄ illgere fle poterat, regnum illud q̄lecunq; sit et q̄liscunq; Rex sit, nil inde piculi impio Cæsaris, dicebat enim aptè satis, illud regnum meum n̄ ēē de hoc mundo, quo multa scantur et oīs differēia indicatur, q̄ ē inr regna mundana et regnum xti, innuit nec regem se ēē talem q̄les sint reges terræ, erat enim hoō qdem sed simul Deus, atq; ita Dei filius, dn̄us ex coelo, n̄ nup demum natus, ss q ab ēo quoq; fuerit, nec ēē se constitutum regem ab hoībus in terra, n̄ regem electum ss nāa talem, Deus qppe jure creaōis ē Rex et dn̄us oīum, et porrò meditabatur regnum p redemtoēm, n̄ ex ptate terrenorum hostium, ss pecci, diaboli et ipsius Dei ira, n̄ vi tm̄ ut solent reges terreni, ss pretio, jure et justia. Porrò q̄ndo inqt regnum suum n̄ ēē de hoc mundo, innuit apparatum regni sui n̄ ēē externum et visibilem, n̄ sceptrum n̄ dia-

dema

Cap: 18.

dema, n̄ coronam, n̄ thronum q̄ in oculos incurrat, et splendore suo eos allicere hōes et delectare pōt, ss hæc oīa planè alia ēē in regno suo, ubi thronꝰ sit ipsum coelum, corona majestas et gloria dīa, sceptrum verbum grāæ et veritatis, ministri angeli et doctores, arma πανοπλία dei, leges Eglium salutis, officia amor dei et pxi, pietas, justīa et tpria, bona n̄ divitiæ, n̄ cibꝰ et potꝰ, ss justīa pax et gaudium p Spm S. imo ipsa vita ēa, et hinc subditi quoq; n̄ hōes terrestres et terrenis dediti, ss ex deo nati et regeniti p verbum veritatis ex aqua et Spu Joh: 3. uno verbo, de regno suo nil terreni cogitari deberi, ss coelestia oīa et spualia ēē, atq; adeo reges terræ et regna terrestria p regnum suum n̄ destrui, neq; ēē caām cur Pilatꝰ ppeà q̄ rex sit et dicatꝫ mali qcq̄ suspicetꝫ aut metuat v̄ ipsum et ppeà puniat.

Neq; hoc simplr dicit tm̄, ss reipsa pbat qa sc. ea desint q̄ nerīa sint in regnis hꝰ mundi, p stulto enim merito haberetꝫ, q̄ regnum mundanum occupare, v̄ alios ex eo ejicere velit sine armis, sine milite, ss nil tale aderat xto, destitutꝰ erat viribꝰ et viris ut ē Es: 53. paucos habebat discipulos, ss q̄ nil poterant nec volebant vi agere, et unꝰ ex illis cum tale qd tentaret, reprehensꝰ fuerit à xto, nihilominus innuit, sibi si regnum suum ēēt de hoc mundo, n̄ defore ministros q̄ certare pōint p se et oēm hostilem vim avertere, erat enim Jehova exercituum, q̄ sæpiꝰ ostenderat, alijs id et agnoscentibꝰ, q̄ ventis et mari impari pōet, demonstraverat paulo ante, se verbo psternere et hostes pōe, angelos et mxo numero habere psentes potuisset, q̄ qlem olim ediderant stragem inter hostes ut patuit in exercitu Sannecheribi etc. talem et nunc edere pōent, imo et soli discipuli

scipuli sufficissent, si illos armis rem gerere voluisset, nam pin-
de illis ē vincere hostes ꝑ paucos ac ꝑ multos, itaq; potuisset
fl̄e impedire, ne traditꝰ fuisset à Judæis, ss nolunt, debebat
enim bibere calicem quem pater illi bibendum dederat, pati
debebat et mori et hac via intrare et adire regnum suum
ut docet Luc: 24. hinc repetit illud, nunc vero n̄ ē regnum
meum inde, q. dicere vellet, ꝑꝑeà se alia inire consilia et
tum se posituru fundamenta regni sui q̄ndo alij judicaturi sint
de ipso actum ēē: hac & raōe fl̄e Pilato satisfacit, cui suffici-
ebat q̄ diceret, regnum suum n̄ ēē de hoc mundo, et q̄ ēē fl̄è
p. d. hoc credebat, cum nihil regii in ipso ajadverteret, imo q̄
fortè cogitare poterat, Jesum ēē hoēm melancholicum q̄les putare
solent se ēē reges cum sint pauprimi sæpè, eadem quoq; opa in-
dicat, iniquam ēē accusaōem Judæorum, q̄ nil in ipso obser-
varunt q̄ sapiat regnum terrenum, imo q̄ αὐτοκλατάκρι-
τοι erant, dum Jesum accusabant affectati regni et rebellionis
contra Cæsarem, nil q̄ aliquam speēm ꝓberet terrestris regni
cum tn̄ ipsi regnum et regem terrenum desiderarent, exspecta-
rent et molirent, n̄ ꝓficiscebat & accusaō illa ex odio caā
ss ꝑsonæ, ideo regnum xti reꝓbabant qa n̄ erat de terra, ss xtꝰ
loquebat tm̄ de coelo, coelestibꝰ et spualibꝰ rebꝰ, q̄ displice-
bant hoībꝰ hisce terrenis, sufficiens & poterat ēē hæc apologia
tum ad refellandam Judæorum criminaōem, tum ad placandum
Pilati animum.

V: 37. Interim allgebat Pilatꝰ xtm̄ sibi tribuere regnum, hinc
V. 37. denuò inqt et q̄dem expressiꝰ q̄ anteà an rex sit, videt
Pilatꝰ q. in admiraōem raptꝰ fuisse, q̄ xtꝰ hoō ut videbat
tam vilis et abjectꝰ, q̄ sine ullo splendore et apparatu vivebat
inter hoēs, et in quo nil regii conspicuum erat, sibi arrogaret

tn̄

Cap: 18.

tn̄ regnum, et q̄ loqueretur de regno adeo miro, q̄ n̄ sit de hoc mundo, q̄le regnum ipse ignorabat, Xtus enim cap: 3. docuit neminem regnum illud dei videre nisi regenitus sit etc. etsi ipsi Gentilium Philosophi de simili aliquo regno locuti fuissent, q̄bus oēs sapientes videbantur ēē reges etc. Et forte putavit regnum hoc ēē imaginarium, q̄ n̄ nisi in cerebro huius hoīs inveniri poīt, saltem v̄ audaciam v̄ superbiam v̄ stultiam interpretatus videtur hanc Xti de regno suo pfessoēm, quādm solent hoēs mundani plerumq̄ p stultia habere, et p inani opinione q̄cq̄d verbum dei et ex eo pii loquuntur de ijs q̄ in oculos n̄ incurrunt, quorum mentes sc. excaecavit princeps hus mundi 2. Cor: 4. ita Festus Paulum insanire putabat Act: 26. v. 24. etc.

Cum E Xtus videret Pilatum mirari q̄ sibi tribuat regnum et q̄dem q̄ n̄ sit de hoc mundo, eum de regno suo ēusq̄ nāa plenius edocet, et primò q̄dem affirmat se ēē regem, tum se ad illud occupandum venisse, et deniq̄ q̄nam sit regni illius nāa, q̄q̄ subditi: affirmat primò se ēē regem, q̄ndo respondet, tu dicis q̄ rex sim, talis enim formula respondendi habet vim affirmandi, uti videre ē Matt: 26. v. 64. etc. q. dicat, q̄ tu q̄ris, id ita habet, et ubiq̄ rex erat, imo rex regum et dn̄us Dn̄orum, erat enim verus deus Creator coeli et terrae ut vid: cap: 1. et ubiq̄ in hoc Eglic, q̄q̄ nunc illam suam dignitatem n̄ ostenderet, etsi enim ēēt in forma dei, et sine sacrilegio se potuisset gerere ἴσα θεῷ, voluit tn̄ se ipsum exinanire Phil. 2. potuisset alias ut rex coeli cum apparatu majestatis et terroris pleno, ut olim in monte Sinai regem se ostendere et leges pplis ferre, ss n̄ vult deus

id

id miraculis semp̄ p̄bare, q̄ ipsi coeli et totum universum, imo p̄pria eq̄q̄ conscia docere p̄t, eo q̄ modo Xtus et maje-statem suam p̄bare voluit et dium suum regnum.

Hinc n̄ tam de illo regno loqt̄, q̄ ipsi ut deo convenie-bat, s. de regno nāe ut loq̄ solent, q̄ de eo ad q̄ fundandum et rite constituendum natus erat et venerat in mundum, de regno grāe np̄e natum se dicit et venisse in mundum, ut p̄ testimonium veritatis regnaret, duo illa, natum ēe, et venisse in mundum, etsi alias forte p̄oint idem scāre, hinc tn̄ ubi conjunguntur, distinguenda ēe videntur, ne ταυτολογία sit, ut np̄e posterius amplius q̄d dicat q̄ prius, sc. q̄ n̄ simplr natus sit, ss venerit in mundum sua sponte et certo consilio, ita ut cum antea eēt in mundo s. terra apparere et inter hōes conspici voluerit, hoc postulat analogia Scrae, et usus phra-seos hus, qmdm in supp. aliquoties vidimus, ubi ostenditur q̄ fu-erit apud Patrem ut Deus, et factus sit caro, et ita inr nos in tabernaculo suo habitaverit cap: 1. q̄ venerit ex coelo et iterum ascensurus sit in coelum cap: 3. v. 13. idem docet pluribus alijs locis et illi oppnr reditus ad patrem, qmdm Eph: 4. Aplus docet, duo illa simul conjungenda ēe, descensum ex coelo et ascensum in coelum, voluit autem ita venire Xtus ut nasceretur, ita Es: 9. conjunguntur duo illa filius datus nobis, puer natus ē voluit enim Deus caro fieri et in carne ma-nifestari Joh: 1. v. 14. 1. Tim: 3. v. 16. sc. ut Rex fieret jure redemtōis ad id enim requirebatur ex pacto cum patre ut carnis et sanguinis aeq̄ ac redimendi particeps fieret, et p̄ mortem aboleret p̄tatem mortis habentem, etc. ut ita is q̄ sanctificat

et

et q sanctificant ex uno sint Heb: 2. debebat enim Göel ee et suos liberare jure cognaois, debebat Sacerdos ee, et qdem q n offerret hostias irraoales, ss se ipsum Deo inculpabile Heb: 9. hinc & debebat fieri ex muliere, ut fieret sub legem et eos q sub lege erant, liberaret, ijsq adoptoem acqreret Gal: 4. debebat fieri hoo, ut poet ferre pecca in corpore suo, ut Petrus loqt, et fieri p alijs καταρα ad demonstraoem justiae diae Gal: 3. v. 13. Rom: 3: v. 25. hoc & e fundamentum regni xti qmdm Es: 9. illa in seqq. cum nativitate conjunguntur, ita Paulus 1. Cor: 6. docere volens, quo jure ipsius dicit, q pretio ab ipso emti simus, et Act: 20. Deus dicitur sibi emisse Eccliam sanguine suo, ita Tit: 2. q se ipsum dederit ut purificaret sibi pplm peculij, q ad id mortuus et resuscitatus sit, ut Dnus sit mortuorum et vivorum Rom: 14. v. 9. coll: 2. Cor: 5. v. 15. ss conjungenda st illa duo, venit et natus fuit ut eet rex, qa rex houm ee n poet et Dnus, nisi eet Dnus ex coelo, neq rex et Dnus ppli redemti, nisi natus fuisset in similitudine houm, et factus obediens usq ad mortem crucis, uti duo illa conjunguntur Phil. 2. v. 6. et seqq. hinc et Heb: 1. v. 1. 2. et 3. docet q sedeat ad dextram majestatis in coelis tq. hares oium, et qa secula p ipsum facta, et qa purificao peccorum, uti pluribus alijs locis duo illa simul pponuntur, ut allgamus regem hunc θεάνθρωπον ee, q venerit ex coelo, et natus sit ex muliere, q sit ex patribus sedm carnem, ss Deus simul benedictus sup oia Rom: 1. et 9.

Verum naam regni sui exprimit distinctius, qndo dicit se natum ee et venisse, ut testaret de veritate, indicans

ea

ea raõe regnum suum ẽ regnum veritatis et pietatis secdm veritatem, atq adeo veritatem ẽ legem regni sui et normam obediẽ, ita ut illi fiant subditi regni sui q captivet sub obediam veritatis Eglij, eamq cognoscant ament ac faciant qd sit veritas in supp. aliquoties vidimus, uti et qd sit facere veritatem, et Deum in Spũ colere et adorare et veritate cap: 1. 3. et 4. sc. veritas nil aliud ẽ q id q verè in rebus ẽ, ita ut rerum vera nãa, attributa, pprietates, modi et earum ad se invicem relaões veræ sint totidem veritates, et quot st res, rerum modi et relaões, tot st veritates; verum qndo xtus loqt absolute de veritate et sine determinaõe p.d. illgit veritatem eam, q ẽ oĩs q. veritatis compendium et summa, et sine q nulla veritas rectè cognosci pt; talis veritas ẽ veritas de deo, q deus et qs sit, unde tum seqt, q et qõo colendus sit, hæc veritas ẽ veritas principalis et fundamentalis in nãa, sine q nulla alia recte cognosci pt, atq ita fundamentum et columna sapiæ, ut rectè Maimonides, primum enim Ens ẽ primum verum, aut inde derivat oẽ verum, nil et verè cognosci pt, nisi referat ad primam caam suam, vera enim cognitio ẽ cognio rei p caam, itaq tum demum res cognoscimus et rerum ordinem, qndo cognoscimus oĩa ẽ ex deo p deum ad deum, atq ita ad gloriam dei Creatoris, Conservatoris et Gubernatoris, inde deducit porrò oĩs veritas de officio hoĩs et relaõe, deq pietatis et impietatis exitu, uno verbo, oĩs veritas inde deducenda et reducenda, In grãa veritas fundamentalis ẽ veritas de xto, atq ita testimonium illud dei, q vita sit in filio, ita ut vitam habeat q filium habet 1. Joh: 5. s. q Jesus venerit in mundum salvare peccores 1. Tim: 1. 1. Joh: 4. qobrem mysteriũ

illud

Cap: 18.

illud pietatis magnum, q deus sit manifestatus in carne, columna et firmamentum veritatis vocatur 1. Tim: 3. v. 15. et 16. neq enim qcq rectè cognosci pt à peccore ad Dei gloriam et hois salutem, nisi cognoscat qd et qoo deus fieri velit deus peccoris in xto, nisi cognoscat xtm ut pfectam salutis caam, et modum commuois cum xto, hoc ē, nisi cognoscat, q xtus nobis factus sit à deo sapia, justia, sanctificao et redemtio 1. Cor: 1. v. 30. et illa veritas fundatur in prima, qa enim deus ē, et talis ē, hinc et tali modo pt et vult fieri deus peccoris in xto, ita ut veritas q in xto ē, confirmet veritatem q in deo ē, et ita in mysterio patris et xti oes thesauri sapiae et sciae reconditi sunt Col: 2.

Et hoc docet xtus qndo volens docere se venisse ad regnandum, dicit se venisse ut attestaretur veritati s. testaretur de veritate; testari de veritate ē eam verbis factisq patefacere et qdem ita ut manifesta fieri poit ad consciam aliorum, hoc xtus fecit verbis in oibus suis sermonibus q repsentantur nobis in hria Eglica, in qbus et qs qlisq deus sit et qoo colendus, qq rao velit fieri deus peccoris, docuit, fecit hoc factis qndo ea fecit et passus ē, qbus glorificatur deus et salvatur hoo, utroq modo noen dei notum fecit et deū glorificavit ut vidimus cap: sup. Ita simul implevit oes typos et pmissoes q in ipso factae sint ναὶ καὶ αμὴν 2. Cor: 1. uti in ipso ē corpus et veritas umbrarum Col: 2. porrò qndo Spm veritatis effudit q duceret Aplos et p eos alios in veritatem et qdem oem, ut supra pmisit cap: 16. imo oibus factis qbus pphiarum et dictorum suorum, oisq diae revelaois veritatem pbavit et pbabit indè ab ascen-

soe

soē in coelum usq; ad ultimum judicium, st totidem testimo-
nia de veritate, ss qōo veritas in xto sit diximus plixius
ad cap: 1. v. 17. ut n sit opus ea hic repetere plixius.

Facit autem hoc ad adstruendum, qd et qōo rex sit, q
enim hoc modo testatr de veritate is ē rex, xtus enim ita
testatus ē de veritate, ut n tm sit testis fidelis Apoc: 3.
ss cum autoritate, ut deus manifestatus in carne, q qndo na-
tus fuit ut impleret typos et pmissoēs, easq; veras faceret,
et porrò tum ipse, tum p ministros et Spm suum variaq; fa-
cta testaretr de sua veritate, n potuit n rex ēē eus ppli, cus
caa venerat in mundum, factus ex muliere, et factus sub legem,
ut eos liberaret ab execraōe legis Gal: 3. et 4. eos enim re-
dimendo emit in peculium, ut paulo ante vidimus, pterq; q
illorum rex eēt jure creaōis et conservaōis, et pterea ita te-
tans de veritate ut ea manifesta fieret ad aliorum consciam,
etiam regnum dei stabilivit, siqdem nemo poīt veritatem
rectè cognoscere nisi deum amet, et illi obediat, nemo ēt co-
gnoscere rectè veritatem q in xto veritas ē, nisi xtm agno-
scat dnum suum, illiusq; revereatr imperium, et porrò deum et
pxm amet, deumq; ac xtm corpore ac spu glorificet.

Et hoc docet xtus jam qndo indolem subditorum suorū ex-
primit, addens, eos q sint ex veritate, vocem suam audire,
qd sit veritas cum viderimus, flē ē illgere, qd sit ēē ex veri-
tate ē p.d. veritatem q in deo et xto ē cognoscere et amare
p verbum veritatis à deo regenitum ēē ut ē Jac: 1. veritati
se subjicere p obsequm, veritas enim ea raōe statuitr q.
principium, ut ita loquar ac semen ac maa, ex q qs fictus

et

Cap: 18.

et formatus sit, quando enim veritas cognoscitur, ita ut animo inscribatur, et ita q. ipse animus veritatis induat naturam per cognitionem et amorem veritatis, et induat ita formam illius s. ut est Rom: 6. tradatur in typum veritatis et veræ doctrinæ, tum verè dici potest hominem esse ex veritate, quod Jac: 1. dicitur ex veritate regenitum esse s. per verbum veritatis conf: 1. Pet. 1. v. 23. de talibus dicit Christus, quod audiant vocem ipsius, vox Christi est doctrina Christi quæ tum ipse docuit in terris, tum per spiritum suum et Apostolos, Christus nil loqui potuit nisi veritatem, est enim testis ille verus Apoc: 3. imo est ipsa veritas Joh: 14. unde nullum mendacium et nullus dolus potuit esse in ore eius Es: 53. In specie Christus veritatem docuit non tantum quando docuit id quod verum est de deo et religione, sed et quando veritatem docuit oppositè ad promissiones et typos, ita enim veritas per ipsum est facta Joh: 1. hinc quoque patet, quid sit audire vocem Christi, nempe attendere ad doctrinam Christi, et ad veritatem quæ docuit ipse et Spiritus eius per Apostolos, eam examinare donec se probet conscientiæ, ea meditari et perpendere donec cognoscatur eam ex deo esse, porro eam amare, est enim veritas amabilis sua natura, et homo naturaliter cupidus cognoscendi veritates, impr. eius quæ docet verum bonum, etsi omnes eum instinctum non rectè sequantur hinc 2. Thess: 2. et Rom: 2. reprehenduntur qui mendacium magis amant quam veritatem; sed præterea audire vocem alicuius est illi obedire stylo Scripturæ, ita quando deus jussit coelitus, hunc audite, voluit Christo obedientiam præstari ut loquenti verba dei conf: Exod: 23. et Deut: 18. unde Christus supra cap: 10. dixit oves suas vocem suam audire i. illi obedire, p. d. enim qui loquitur qui docet et loquendo ac docendo jubet aut vetat aliquid, id eo fine facit, ut illi obediatur, neque potest quisquam audire quod verum, quod

bonum

bonum, q justum ē, nisi obligetur ad amorem eius et obediam, q ex veritate st, et ex ea regeniti, adeo ut eam ament, illi n pnt non audire et obedire voci xti, qppe q mera veritas ē, et quidem ea veritas, q n tantum docet Deum colere et adorare in veritate, ss et qua nulla pt ēe hoi magis amabilis, utpote q patefacit graam et misericordiam Dei, et ostendit q raoe peccor reg aae damnaois pt fieri aum beatus, ostendit enim illi caam salutis et modum eam consequendi, unde merito dicitur xtus n tm eqtare in verbo veritatis, ss et graa ē effusa in labia ejus Ps: 45.

Patet autem quem nexum verba habeant cum prioribus, npe vult illos xtus docere q et qles sint subditi illi in regno hoc, n alij q q delectantur veritatis cognioe, amore et obsequio, qqs sedm eam sibi obsequantur, et sint pii, justi et tempantes, n autem q meditentur bella, regna, divitias rapinas etc. q eo faciebat, ut agnosceret Pilatus, regnum suum n ēe de hoc mundo, aut se nil meditari q Caesari Romano metuendum sit, non tam de regione q de religoe agi in regno suo et qdem vera.

Pilatus cum haec audiret, respondet primò qd sit veritas tum vero exiens ad Judaeos dicit, se nullam in eo invenire culpam v. 38. q attinet inrrogaoem illam, n uno modo illgi pt, v ut sit contemnentis v ut sit absolventis et, priori modo scaret Pilatus se veritatem tanti n facere, ut de ea ipsum velit audire differentem, de ea disputare multum Philosophos et alios statuere ēe aliqd veri et certi, alios verò nihil ēe certum, nisi hoc q nil sit certum, et oia consistere tm in opinione, et sibi nil cum istis scholasticis et imbraticis disputaoibus negotij ēe, q sensus, si sit hus inrrogaois, impium arguit hus hois

ajum

Cap: 18.

ajum, et plane irraole ē hoc eg dictum, qd enim pt magis de-
cere hoem q cognio veritatis, sine ea enim nulla scia, nulla
sapia, nulla vera virtg, nulla deniq vera felicitas ee pt, si
enim dat vera virtg et pietas ac religio, eg norma debet ee
veritas, neq enim deg coli pt, nisi qd et qs, qlisq vere sit
cognoscat, neq illi obedire pt, nisi cognoscant leges eg et qdem
veræ, nulla ē vera felicitas, si n sit verum bonum quo vere
det frui, verum autem bonum illud ē, q vere beatum efficit
et pmanens ē, ut nil magis ee poit nerium, nil magis utile,
q scire qd sit veritas, et hunc tn ajum, hanc mentem ee
multis ut veritatis cognioem cura sua indignam putent, expia
testat, minimum ē q scire laboro, inqt ille apud Juvenalem
de Jove qd sentis plerique evanidis rebg et n veris bonis
talia enim n st nisi pmanentia bona ita capiunt ut vera
bona, atq ita veritatem negligant; ss poet forte et hoc modo
illgi verba Pilati ut dicere velit, qd ē veritas, an illa di-
gna ē pp quam accusaris ut rebellis, hæc utiq n ptinent ad
meum judicium, q n sum constitutg Judex veritatis, ss æqui
et iniqui, justi et injusti, adeo ut si inr te et Judæos hæc
saltem sit controversia, an tu an illi veritatem dicant, q
illi tn sibi arrogant p oibg gentibg, Ego te, ait, innocentem
qntm ad me poim absolvere, n pjudicant enim disputaoes
de veritate religois npe majestatis Cæsaris.

Hinc exiens dicit se nullam in eo invenire caam s. cul-
pam, npe pp quam ut κακόποιος si poena et morte dignus,
pcipuum enim q quo accusatg fuerit, hoc ee, q regem se dixerit,
postq vero cognoverit, q n aliud regnum sibi tribuat q regnū

veritatis

veritatis, nullo modo judicare poe reum ee criminis laesae maje-
statis, et ita hoc in universum pronuncians, ostendit se oibus
accusaois capitibus ritè examinatis, nil plane invenisse dignum
morte, imo nullam culpam, nullam fraudem, nullam vim, nullam
rebellionem sibi patuisse, et ita prohibet testimonium innocentiae
xti quod verium erat illegeremus illum cum non nosset peccum, pro
nobis peccum ee factum, nostra pecca in crucem tulisse, et quae
similia depraedicat Scra, patet et indoles houm terrenorum,
quando illis terrena relinquunt s patiunt, ut alij se delectent
veritatis cognioe, et se per eam felices putent.

V: 39. Postquam haec recensuisset Joaes ostendit, quo raoe Pilatus stu-
duerit xtm liberare, sed frustra v. 39. et 40. omittit quidam, quae
ab alijs Eglistis recensent, quoo nipe missus fuerit et quo occaoe
ad Herodem à Pilato, et inde iterum ad Pilatum, quae illic vi-
deri pnt. Pilatus & cum ab Herode iterum ad illum eet missus
Jesus, illum studet liberare, quod innocentem deprehenderat, et com-
modam videbat excogitasse raoem, quam ipsi suppeditabat con-
suetudo Judaeorum, quod in paschate solebant unum ex reis dimit-
tere impunitum, consuetudo illa unde judicat originem traxis-
se, quod voluerint illa dimissoe rei memoriam recolere liberaois
suae ex Aegypto, quae tn consuetudo, cum penderet ab ipsorum pla-
cito, et non niteret precepto dio, imo illi contraria eet, deus enim
mandaverat, ut qui sanguinem effundit, eus sanguis effundet, non
erat laudanda sed vituperanda potius, etsi speem pietatis pro se fer-
ret, quamdm ois pietas, quae ἐθελοθρησκεία e, potius e impietas,
unde ubique deus in verbo suo reprehendit talia facta, et xtus ex-
probrabat Judaeis, quod per traditoes suas legem dei abrogarent Matt:

15.

Cap: 18.

Matt: 15. qcqd sit, Pilatus volebat se accommodare moribus Judaeorum, impr. qa ea raõe oium opte videbat sibi põe fungi officio justi judicis et liberare insontem, q sane laudabile erat in Judice hoc, et etsi n liceat malum facere ut bonum inde consequatur, licet tn ex malo bonum facere ut ita loquar, et uti occaõe mali alieni ad pstandum officium aliquod deo aut pxo, petit Eum an velint Jesum sedm consuetudinem illam dimitti, et ut hoc facilius impetret optõem illis facit inr Jesum et Barrabam latronem, ut narrant alij Eglistae, et ex seq. v. satis patet; pterea Jesum vocat Regem Judaeorum, idq fecit, ut alij Eglistae narrant, q sciret Jesum ee ex invidia traditum, qniam npe pplus illi adhaerebat ut visum in supp. haec oia videbant valida futura ad liberandum xtm; Comparao enim illa inr Barrabam seditiosum et latronem, eo erat comparata, ut si n oem ejurassent aqtatem, Jesum potius, q et dra et miraculis inclaruerat dimitti vellent, q pessimum hunc hoem, n nisi gravissis sceleribus nobilem et ἐπίσημον, ut loquunt alij Eglistae, Jesum potius, q tot beneficia pstiterat, q caecis visum, surdis auditum, claudis gressum, aegrotis sanitatem, imo mortuis vitam reddiderat, q latronem aliorum vitae insidiantem, à quo nil nisi malum exspectare poterant, Jesum, quem ipsi Judaei ob dram et miracula antea habebant p Messia et Rege Judaeorum, et quem ppea Regem facere volebant ut vidimus cap: 6. potius q seditiosum, q aptus natus erat Romanorum odium concitare et miseriam illorũ aggravare, psertim cum ipsi Judaei hoc tpre exspectarent Regem Judaeorum, in quo oi n tm justia, sz et sapia et prudentia Pilati elucet, in tantum imitanda aequis Judicibus.

Nil

Nil verò hæc valent ad emolliendos Judæorum ãjos, q̃ n̄ tm̄ n̄ voluerunt Jesum dimitti sedm̄ consuetudinem, sz diserte Barrabam illi ꝓtulerunt, et facti illiꝰ impietas notatꝫ ab Eglista, q̃ndo addit, q̃ fuerit latro. Clamor ille Judæorum tam fuit impiꝰ q̃ æqua ꝓpositio et conatꝰ Pilati et ꝓficiscebatꝫ n̄ ex æqtate, n̄ ex justia, sz in primoribꝰ ex invidia et odio, q̃a ægrè ferebant tantam multitudinem xto adhærere, et se à xto tam acriter reprehendi tq. falsarios legis et cæcos cæcorum duces, imo tq. ꝓgenies Diaboli etc. in ꝓplo vero ex ꝓjudicio sive carnali judicio et furibundo quodam impetu, q̃a nꝑe ꝑsuadebantꝫ à primoribꝰ Jesum n̄ ẽe ꝓmissum illum ducem et Regem, sz seductorem, in quo illos confirmabat humilis xti et abjectꝰ statꝰ, q̃ n̄ conveniebat cum illo Regis Messiæ splendore quem illi exspectabant, hinc & illum occidi voluerunt, q̃ sane mxa fuit impietas, et n̄ male huc transferre pmꝰ ad hunc clamorem insanum, q̃ deꝰ Es: 5. imputat ꝓplo, nꝑe q̃ ꝓ justia apud illos sit clamor, et illud Jer: 12. q̃ hæreditas ipsiꝰ vocem suam contra ipsum sustulerit ut leo in sylva, ea raõe impleverunt ꝓphiam et Deut: 32. q̃ rupem salutis sceleratè et tq. scelestum sint tractaturi, ꝓterq̃ enim q̃ Jesus et insons, Comparaõ illa auget injustiam, erat enim Barrabas Latro et seditiosꝰ, isq̃ insignis et notꝰ ut narrant alij Eglistæ, qõo duplicem stultiam ꝓplꝰ committit, justum vult condemnari, reum absolvi, q̃ utrumq̃ tn̄ abominaõi deo ẽ, ut docet Salomo; n̄ desunt q̃ putant hꝰ rei typum xti nꝑe et Barrabæ fuisse duos illos hircos in die magnæ Expiatõis, neq̃ forte admodum incomodum hoc conveniret cum ea sentia, q̃ ꝑ alterum hircum q̃ cessit azazeli ꝓplm judaicum adumbratum putant,

Barra-

Barrabas enim latro comode repraesentat Judaeos, q justum occi-
derunt et injustum dimitti voluerunt, ut exprobrat illis Petrus Act:
3. v. 14. forte et hoc mysterium subee cogitari pt, ut cogitemus
hoc judicium adumbrasse q. judicium Dei, coram quo repraesen-
tabant q. humanum genus tq. mortis reum, et xtus innocens, cus tn
hic erat eventus, ut xtus innocens condemnaret, hoes rei electi
npe liberi dimitterent, xtus enim p mortem suos liberavit à morte,
et etsi mors xti tam fuerit salutaris, ut ea sit nra vita, Judaei
tn ideo n pnt excusari, quorum impia fuerunt consilia et facta
et dicta quoque meriti fuerunt, ut cum vellent dimitti latronem,
ipsi gladio perirent et caderent, et q sanguinem innocentem ef-
fundebant, ut illorum sanguis effunderet sedm sentiam Dei,
q et ipsi postularunt et eventus probavit, q raoe Deus ju-
stitiam suam demonstravit luculentissime.

Cap: XIX.

Quatuor hujus capitis constitui pnt partes. Prima
continet continuaoem eorum q gesta st in Ptorio usque ad v. 13.
Secunda hriam eorum q facta Pilato sedente p tribunali ad v. 17.
Tertia eorum q gesta in loco supplicij Golgata usque ad v. 31.
Quarta eorum, q mortem xti secuta st, usque ad finem.

In prima parte npe continuaoe hriae gestorum in
Ptorio, occurrit

1. Flagellao Jesu facta jussu Pilati v. 1.

2. Illusio

2. Illusio eg, tum realis, tum verbalis, facta à militibus
N. 2. et 3.

3. Absolutio eg p Pilatum N. 4.

4. Eydem productio in conspectum Judaeorum ad movendam
commiserationem N. 5.

5. Judaeorum postulatum ut crucifigat N. 6.

6. Iterata eg absolutio p Pilatum ibid:

7. Instantia Judaeorum et accusatio de blasphemia ob q
meritus sit mortem secundum legem, qa se fecerit filium dei N. 7.

8. Metus Pilati inde orti N. 8.

9. Examen de Origine Jesu N. 9.

10. Xti silentium ibid:

11. Pilati minae, et gloriatio de jure vitae et necis N. 10.

12. Xti responsio, q illi ostendit originem potestis et Judaeorum peccatum q illo Pilati aggravat N. 11.

13. Conatus Pilati Jesum absolvendi N. 12.

14. Impedimentum illius ex nova accusatio Judaeorum de crimine laesae Majestatis Caesaris.

In secunda parte, hrta ex eorum q facta Pilato pro tribunali sedente occurrit

a. Praeparatio p eductionem Jesu, et sessionem Pilati p tribunali additis circumstantijs loci et temporis N. 13. et 14.

b. Sermo Pilati ad Judaeos, quo videant regem suum N. 14.

c. Judaeorum repetitum postulatum ut crucifigat N. 15.

d. Pilati iterata quaestio, an velint regem suum crucifigi.

e. Sacer,

Cap: 19.

e. Sacerdotum responsio, q̄ n̄ habeant regem p̄ter Cæsarē ibid.

f. Eventꝰ, Traditio xti ut crucifigatur.

In tertia parte, hr̄ia q̄ facta in loco supplicij, ubi occurrit

α. Eductio xti ad locum supplicii, ēꝰ describitꝫ modꝰ et locꝰ ℣. 16. 17.

β. Crucifixio ēꝰ inr̄ duos alios.

γ. Titulꝰ cruci inscriptꝰ, et inscriptōis modꝰ ℣. 19. et 20.

δ. Crisis Sacerdotum circa illum et postulatum ut mutetꝫ ℣. 21.

ε. Denegaō Pilati.

ζ. Divisio vestium inr̄ milites, ēꝰq; modꝰ et caa ℣. 23. et 24.

η. Jesu in cruce pendentis ad matrem suam et discipulū unum Orāo, qua mutuum illis amorem, et discipulo matris curam commendat ℣. 26. et 27.

θ. Effectꝰ ēꝰ in discipulo et cura circa matrem Jesu ibid.

ι. Sitis Jesu sedm̄ pphiam ℣. 28.

κ. Potꝰ illi p̄bitꝰ, ēꝰq; modus ℣. 29.

λ. Mors xti et ēꝰ modꝰ ℣. 30.

In quarta parte, hr̄ia eorum, q̄ secuta st̄ mortem, ubi occurrit

1̄. Cura Judæorum, ne maneat in cruce ēꝰq; caa ℣. 31

2̄. Casus singularis, q̄ evenit in crurifragio facto à militibꝰ in socijs Jesu n̄ verò in ipso ℣. 32. et 33.

3̄. Per,

3. Percussio lateris Xti eqq Effectq v. 34.

4. Historiæ hujus Confirmaõ, petit à fidelitate et scia testis oculati v. 35.

5. Raõ utriusque facti paulo ante memorati petita ex Seris v. 36. et 37.

6. Josephi et Nicodemi, q describunt utergq, cura de sepultura Jesu et eq unctoe v. 38. et 39.

7. ipsa Sepultura, eqq modq, locq et raõ v. 40. 41 et 42.

V. 1. Continuat E. Eglista hriam eorum q facta st in ptorio, et ostendit nunc porrò Pilatq primò, qoo victq qdammodo Judæorum clamore Xtm tradiderit flagellandum, neq enim id ipse fecit, ss factum id fuit jussu eq, alij Eglistæ dicunt, q ipsum flagellaverit, solebat enim fieri v virgis v flagellis, et postremum illud magis q. inhonestum erat, et in servis, et vilissis houm fiebat, unde patet q indignè habitq fuerit Xtq, et interdum cædebant p plateas, interdum domi, ex contextu patet, factum hoc fuisse in conclavi aliquo ptorii, et st q putant flagellaoem talem pcedere solitam fuisse crucifixoem ad extorquendam npe confessoem, debuit hoc fieri in Xto scdm pphiam, eq tergum debebat pcuti Es: 50. et in eq corpore debebant ee vibices ad nram sanatoem Es: 53. qa sc. antea detrahi solebant vestes, ut nudi cæderent, et ex seqq. videt colligi poe Pilatum id fecisse ad movendam commiseraoem, atq adeo bono fine, ss qa Xtm innocentem pnunciaverat; non fungit hic boni Judicis officio, eq erat innocentem defendere contra rabiem Judæorum, et ita dum ab una parte hoibq, simul deo et conscia qdammodo satisfacere vult, plicat et osten-

dit

dit verum ee, q Xtus dixit, neminem poe duobus Dnis servire
deus postulat cor integrum, vetat in judicio prosopolepsiam, Cap: 19.
et uti injustum vult damnari, ita justum absolvi, q lex non
tm in verbo scripta exstat, ss ipsi conscia inscripta e, neq
excusat si bonam habuerit intentoem, n st enim facienda
mala ut eveniat bonum, et oes actoes bonae ee debent,
atq adeo tam media quam finis.

Et cum eo usq transilvisset fines justia, n erat fere in ✠: 2.
ipsius ptate impedire quo minus Xtus expositus eet varijs injurijs
militum et astantium, hi q ut videmus ✠. 2. varie illi illu-
dunt, dum illi ut reo illorum criminum affectati npe regni et
gloriaois q sit filius dei, coronam illi spineam imponant, pur-
purea veste induunt, salutant ut regem et colaphis cadunt;
q coronam attinet, erat illa insigne regum, et v diadema
v fascia aliq candida etc. hic ex spinis, qoo ostendere volunt
miserum, hunc et vilem hoem regem videri voluisse, et dignu
ppea q deridendus ppinet orbus, ludicra corona, q simul tn
gravis illi erat et cruenta, ita ut in ea quoq eet qdammoo
signum maledictois illius q pp peccum terris denunciavit deus
Gen: 3. ut spinas et tribulos ferret; In eo n subsistunt, ss
vestimentum purpureum illi circumdant; Matthaeus dicit chla-
midem coccineam, q etsi accurate loquendo aliq raoe disse-
rant affinitatem tn inr se habent, et ut qdam putant, po-
tuit misceri ex illis color, v pmiscue ob affinitatem noa mu-
tari, erat autem et militum vestis, et duces sagum gerebant
ac paludamentum, illud vestimentum q Xto induebant, erat
insigne ducum ac regum, q purpura ornabant, ut notum
e, et p hoc quoq vestimentum volebant illudere illius de re-
gno

gno suo ut putabant jactatoi. Deniq verbis quoq illis illu-
dunt, dum χαίρε illi acclamant ut Regi, notum enim ē ita
salutari solitos Reges cum intrarent, χαῖρε ave Cæsar etc.
Alij Eglistæ addunt, q coram ipso genua flexerint, ad testandā
ludicro modo debitam Regi huic ludicro putabant veneraōem
et subjectoēm; in hisce oibꝰ dīam agnoscere debemꝰ ꝓvidiam,
et uti Cajaphas insciꝰ ꝓphetabat, ita quoq hi, inscii q. ꝓpheta-
bant et inauguraōem xti adumbrabant, revera enim xtꝰ coro-
nari debebat Ps: 21. Cant: 2. aliisq locis, n̄ corona aliq̄ tali,
q̄li solent ornari Reges terrestres, ss gloria et honore ut ē Ps: 8.
q̄ gloria ē gloria eꝰ dīa, q̄ illi competit ut Regi gloriæ Ps: 24.
et in opibꝰ illis sita ē ꝑ q̄ xtꝰ fuit demonstratꝰ Rex ille Regū
et dnꝰ dnorum, q̄ hic recensere ꝓlixum eēt, purpurea quoq
veste Rex hic ornatꝰ fuit, q̄ndo ipsiꝰ Majestatem et Regnum
sanguine et suo obsignarunt tot Martyres, imo q̄ndo color
sanguinis xti tinxit vestes xtianorum, ut ita loquar ad illo-
rum sanctificaōem et justificaōem, ut illi sint xti quasi vesti-
mentum et ornatꝰ, nam color purpureꝰ et coccineus ex sanguine
fit ostrorum et vermiculorum, qmdm et xtꝰ vermis dicitꝫ Ps: 22.
Deniq salutaō illa et adoraō typꝰ fuit salutaōis illiꝰ et adora-
tois angelorum et hoūm, q̄ illi et in eꝰ nōe genua flectunt et
confitentꝫ ipsum ēē dnūm ad gloriam patris ut ē Phil: 2. hæc
enim vox ē, q̄ sonat in Ecclīa Jehova Rex noster 77. legislator,
77. judex nr̄, ille salvabit nos Es: 33. forte et illud notari meretꝫ,
q ad fecerint milites ut adumbraretꝫ xtum mxē coronandum, ve-
stiendum purpura, salutandum et adorandum à militibꝰ, hoc ē
à talibꝰ q sub signis Regis et ducis xti certant bonum certamē
induti πανοπλία dei, et ad sanguinem et mortem, qmdm Apli

abiq

ubiq; xtianismum considerant ut militiam et certamen, et Ps: 110. xto pmittit pplus spontaneus in die strenuitatis ipsius. Cap: 19.

Atq; uti ea raõe xto illuserunt et ludibrio exponere voluerunt vanam eus ut putabant gloriaõem, ita addunt ἐκ-πίσματα p illa etsi point et illgi plaga q fiunt virgis v baculis, hic tn videntur alapæ illgi quas inflixerunt genis eus uti innuunt alii Eglistæ, q raõe ostenderunt reliq illi non convenire ex sua sentiã, nisi ut deridendus ppinetur, hæc verò illi verè deberi, cum ipse tam vilis hoo sibi arrogaverit regnum, et hoc pphiæ quoq; pdixerant, ut disertè Malach: cap: 5. n sine caã autem nec sine mysterio alapæ illi inflictæ fuerunt, notum est servos manumissos p inflixoem alapæ, atq; ita liberos factos xtus assumserat formam Servi illam deponere debebat, et noen accipe supra oe noen Phil. 2. id est q hic fit e q. pparaõ ad manumissoem ex servitute, uti revera nobis qq; q eramus servi diaboli et pecci, parta fuit hac raõe libertas ut notavit Prudentius.

His ita factis Pilatus exivit ad Judæos et eduxit Jesum, declarans se n in illo caam invenire ut e v. 4. eduxit autem illo habitu ludicro et contemtus pleno ut e v. 5. eo fine ut videtur ut moveret commiseraõem inquens Ecce homo, npe nullam n tm xtus culpam confessus fuerat etsi castigatus, sed nullam ipse examine instituto inveniebat: Hoc de xto testimonium nerium erat, debebat enim patere q clarissè ipsum nulla sua culpa mori, ut illgeremus peccum in eo non fuisse, q venerat ut tolleret pecca 1. Joh: 3. v. 5. debebat ille, q n noverat peccum, peccum p nobis fieri ut nos fieremus V. 4.

in

in ipso justitia 2. Cor: 5. debebat solvere q̄ n̄ rapuerat Ps: 69. et p̄ nobis dare □ ש ℵ.

Habitus autem ille tristis et spēs commiseraōem excitare apta nata erat, hinc dicit Ecce homo, videt eo ipso id scire voluisse, hunc hoem jam si vana fuerit ēg gloriāo poenas dedisse vanitatis suæ, et dignum potiꝰ commiseraōe q̄ odio et ira, multo magis cum nullam ipse in eo caām invenerit, ꝑterea hoēm illum vocans, docere vult æquum ēe, ut hoēs hoīs commiseraōe tangant, hoc humanum ēe, etsi p.d. Deꝰ voluerit ea raōe illum in conspectum Judæorum ꝓduci, ut tandem illgant illi convenire coronam et vestem regiam, debebat enim hoc expiri paulo post q̄ndo considens ad dextram Dei et coronatꝰ rex erat coronaturꝰ et regem se demonstraturꝰ in medio hostium suorum, ut in medio hostium, regio q. habitū indutꝰ consistebat, ita ē alia st̄ consilia Dei, alia hoūm, Pilatꝰ id faciebat, ut sedarent animi Judæorum in furorem acti, hoc spectaculo existimans illis jam satisfactum ēe, neq̄ enim posthac à tali hoē seditoēm v̄ tumultum exspectandum ēe, et se saltem nihil metuere majestati Cæsaris, quo nōe ipsum tradiderant, et hic quoq̄ habitꝰ contemtibilis n̄ obscurè à ꝓphis ꝑdescriptꝰ fuit, debebat ēe contemtibilis, nulla in ipso debebat ēe spēs, ut videre ē Ps: 22. Es: 53. imo debebat luere ipse crimen læsæ majestatis diāe p̄ nobis, hinc ea raōe tq. reꝰ læsæ majestatis Cæsaris ludibrio expositꝰ fuit.

℣: 6. Sed frustra fuit Pilatꝰ n̄ poterat emolliri aiti in rabiem animi, clamabant potiꝰ Pontifices et ministri, Crucifige, Crucifige, ut ē ℣. 6. certo q̄ndo q̄s semel impudiæ fines transivit

Cap: 19.

transivit, postea graviter impudens ē, q̄ injustꝰ ē, ubi occāo occurrit, fit injustior, et ubi conscīa cauterio p̄secta ē, et mens reꝓba, ut n̄ amplius timor dei in ea p̄sideat, utq̄ n̄ satis discernat bonum et malum, nil tam p̄t ēē injustum, iniquum et crudele ad q̄ n̄ hōō poīt ꝓgredi, q̄q̄ n̄ poīt patrare, hinc Judaei hi n̄ tm̄ hoc spectaculo n̄ fuerunt à proposito suo abducti, ss magis quoq̄ exacerbati, et si caām inq̄ramꝰ fortè hoc fuit, q̄ cum exspectarent illo tp̄re Regem et sperarent sé spe sua potituros, nunc q. Romanum Praesidem sibi illudere putarent, q̄ tali habitu ipsorum Regem ipsis exhiberet, poterat id enim inr̄pretari derisōem spei illiꝰ de Rege et regno, et hinc videntꝫ q. magis furiati fuisse et valido clamore ad crucem illum postulasse, nescientes revera ipsum ēē crucifigendum ut Rex fiat, nam pati ille debebat et ita intrare in regnum sedm ꝓphias ut ipse docet Luc: 24. obediens fieri debebat usq̄ ad mortem crucis, anteq̄ accipe poēt nōen supra ōe nōen, et fundamentum regni debebat ēꝰ ēē veritas et justīa, nec veritati nec justīae dīae satisfacere poterat, neq̄ ipse justificari ac justꝰ servꝰ ac sponsor declarari, anteq̄ damnatū in ipso pecēum ēēt, atq̄ anteq̄ ipse in ligno factꝰ maledictio, hinc nescientes serviunt Judaei hi consilio dei, et ipsorum ignorīa et ꝓjudicium faciunt eo, ut fiat in xt̄o q̄ tum officium ēꝰ req̄rebat, tum consilium dei p̄definiverat, volebant enim hunc crucifigi, q̄a offendebantꝫ ipsiꝰ spe, et q̄ in ipso inveniebant, n̄ conveniebant cum ꝓversa idea, q̄ de xt̄o sibi formaverant, q̄a illi falsam habebant Messiae ideam, verum Messiā n̄ agnoscebant, ss crucifigi volebant, et verꝰ Messias revera crucifigi debebat, etsi ab illi nescirent.

Pila-

Pilatus videns se spe sua excidisse, et Judaeos perseverare in illo conatu et desiderio mortis Jesu, quem tamen ipse innocentem judicabat, eorum potestati illum committit, ut ipsimet Et quem mortis reum judicabant, sumerent et crucifigerent. Quidam hoc per irrisionem dictum putant, ut et illud cap: 18. v. 21. q. dicere vellet, se non posse innocentem crucifigere, et cum sibi judicium sit commissum, oportere ut secundum veritatem judicet non secundum ipsorum beneplacitum; quod si illi haberent potestatem judicandi et occidendi, posse ipsos quod videatur agere, nunc cum ea careant, non debere illos postulare, ut ipse sit executor alienae sententiae, quod nullo jure nixam putet, se enim nullam in ipso reperire causam, sed puto Pilatum non per irrisionem hoc dicere, sed ex animo, ut supra cap: 18. prolixius visum, eumque respicere ad αὐτονομίαν in iis quae spectabant ipsorum religionem, Et hanc esse ipsius mentem, se non invenire causam propter quod in suo judicio mortis reus sit secundum leges Romanorum, secundum quas sibi judicandum sit, si vero ipsimet secundum suas leges, quas se ab ipso Deo accepisse dicant reum illum putent per se licere ut utantur illa potestate quam Caesar ipsis reliquerat, aut eum sumant et crucifigant, ea enim ratione culpam in ipsos recidere, si innocens sit Jesus, non verò in se, se nolle habere partem in morte justi, atque etsi illum flagellaverit, vel ut emolliret ipsorum saevitiem, vel ut extorqueret confessionem culpae, adduci tamen non posse, ut illum crucifigat, quem insontem judicet, et hac in re sanè justitiae documenta praebet, ostenditque quantum non tantum valeant justae leges et boni mores, quae adhuc obtinebant apud Romanos, sed et quanta fuerit vis conscientiae in ipsis gentilibus, quae utique omnes docet insontem non esse condemnandum, quae in re certè multos Christianos nostrae Judices antecellit, et contra eos testabitur

in

in ultimo judicio, q si poīnt mereri aliorum favorem, vel lucri aliqd sperare ex condemnaōe justi v̄ absolutōe injusti, parum attendunt ad legem v̄ naā v̄ scriptum in verbo dei, et p.d. obominaōi st̄ Jehovæ ut Salomo ait. Cap: 19.

Judæi cum hæc audirent, noluerunt videri magis injusti, quam Pilatus ut videre ē ✗. 7. hinc refellere se pōe putant id q dixerat Pilatus, npe q n̄ inveniret in ipso culpam, hinc respondent ipsum oīnō reum ēe sedm̄ legem suam, si fortè ipsum innocentem judicet sedm̄ leges Romanorum, se habere legem sedm̄ quam mori debeat, npe qa se fecerit dei filium, revera blasphemi debebant morte puniri ut et seductores ppli sedm̄ legem dei ut videre ē Levit: 14. et Deut: 13. Deus enim ē Zelotes gloriam suam n̄ vult alteri dare Es: 42. n̄ vult nōen suum invanum ferre Exod: 20. ss uti hoc verum erat, ita falsū erat xtm ēe blasphemum v̄ seductorem ppli, neq enim is blasphemus ē, q dicit se filium dei, ss q falso dicit, ita ut se faciat deo æqlem, hoc enim modo illgebant Judæi ut vidimus cap: 5. et 10. noverant ipsi Judæi Messiam vocandum ēe filium dei ex Ps: 2. noverant deum habere filium ex Prov: 30. imo nosse poterant, Messiam ēe Davidis Dnum, unde ipsos convicit xtus Matt: 22. et Luc. 20. ss illa p cæcitate sua n̄ illgebant, et hinc xtus ipsis exprobravit, q verbum dei n̄ habeant manens in se, putabant enim hoc repugnare unitati dei, q tn̄ illi n̄ repugnare agnoscere debebant, si qdem deus id testetur; ✗: 7.

attamen

attamen superat tm̄ inqrendum, an non aliqs pponat in Scrā tq. filiꝰ dei, q deo æqlis sit, q fle deprehendet, q Scrās scrutabit, Et n̄ dicebat hoc tm̄ xtꝰ sz pbabat miraculis, et porrò pbaturꝰ erat, ut sæpiꝰ in hoc Eglista vidimus, verum ex hoc modo loquendi satis videt confirmari q ipsis à Cæsare relictum sit jus vivendi scdm̄ suas leges, ē enim ac si dicerent, Cæsar reliqt nobis ἀυτονομίαν, an autem contra leges nrās qs peccarit et scdm̄ eas dignꝰ sit morte, nrūm ē judicare, aut sufficit hoc à nobis judicari, et querendi nobis de te apud Cæsarem caām dabis, si neges nobis id q concessit Cæsar, mori ut blasphemꝰ et ut seductor ppli debet, apparet hinc q̄ntm valeat odium et pravi affectꝰ, impr. si ptextu aliquo juris se tueri pnt, talibꝰ in casibꝰ solent hoēs malitiæ suæ ptexere jus imo caām dei, adeo ut vel putent deo officium pstare, si innocentes occidant ut vidimꝰ cap: 16. v̄ saltem alijs psuadere velint se ex conscia agere, cum tm̄ mxē obsequant pravo aīo suo, ita supstitio plerumq crudelis ē, q ipsi Gentiles agnoverint, unde illud Lucretij, Tantum Religio potuit suadere malorum, in Judæis hisce reverà n̄ amor dei et verbi eꝰ ac legis, sz amor mundi caā erat odii adversꝰ xtm̄, n̄ respondebat ipsorum exspectaōi, n̄ vocabat ad mundanas delicias et voluptates, sz ad crucem, contemtum mundi, et reprehendebat ipsorum vitia, hæc vera hꝰ odij caā, n̄ verò Zelꝰ p lege dei, quem tm̄ ptexebant verbum dei torquentes ad ppriam pniciem, noverant enim aliàs deum sæpiꝰ apparuisse spēe humana, ut inde colligere potuissent illum plusisse manifestaōi in carne de q̄ toties pphæ.

Interim

Cap: 19.

V: 8.

Interim hoc metum excitavit in ãjo Pilati, eumq adegit
ut novum examen eõ rei institueret, ut videre ẽ v. 8. et
seqq. nõpe q dixerat se filium dei, ad hoẽm gentilem attonitũ
reddebat, illi enim diis et filios tribuebant, putabant eos
ex coelo in terras descendere, et inr hoẽs versari, itaq for-
tè cogitavit Jesum ẽe talem dei filium in quo confirma-
re ipsum poterat fama miraculorum eõ accedebat somnium
uxoris, animi constãa q conspicua erat in xto, et forte ma-
jestas in vultu aliaq similia, hæc apta nata erant metũ
incutere Pilato, cui ñ poterat ñ res illa saltem dubia
ẽe, an ñ verè sit filiꝰ dei ꝑiculi plena, si enim fieret
θεόμαχος et θεόκτονος paratam sibi ẽe numinis vin-
dictam et exitium, Gentiles enim deo tribuebant ἔκδικον
ὄμμα vindicem oculum ac manum qq, impr. q habebant
ab ipsis ꝓ vindicibꝰ scelerum, judicari debebant vindices
θεομαχίας talis, videbat ẽ illi difficilè contra stimulũ
calcitrare, aut cum partim Cæsaris offensoẽm, partim Ju-
daeorum furorem metueret ab una parte, ab altera parte
dei vindictam ñ poterat ñ anxiꝰ et timoris plenꝰ ẽe, ti-
mor enim ẽ is animi affectꝰ q orit ex intuitu alicꝰ mali
imminentis, q quo majus ẽ, eo magis timet, nullum autem
majus ẽe põi q dei iram et vindictam, ipsa conscia docet.

Effectꝰ ẽ metꝰ illiꝰ erat novum examen, ingrediebat
iterum in ꝓtorium cum Jesu, et q̃rebat unde ẽet, eo no-
tat origo alicꝰ, et innuit Pilatum voluisse scire an reverà

filiꝰ

filius dei et ex coelo sit conf. Matt: 21. v. 25. et seqq. ita ubiq Xtus dicitur venisse ex coelo Joh: 3. 1. Cor: 15. q̄ interrogaõ satis pbat Pilatum dubium fuisse, atq inde ortum hunc metum q suspicaretur fieri pōe ut aliqd veri subsit illi Xti de se testimonio, qōo ostendit se n̄ oī sensu numinis vacuum ēe, et pbat id q Aplus dicit, q noverint Gentes dei δικαίωμα, q q talia faciant, digni sint morte, et q conscia testetur de ope legis Rom: 1. et 2. qōo hic hoō melior adhuc ē multis noētenus Xtianis, q modo hoībus placere point parum pensi habent an deum offendant, et qui sæpe nec deum, nec hoēs timent, ut ē in Eglio modo suis obseq affectibus point, hoc judices, hoc oēs hoēs decet, q hic cernimus in Pilato, ut npe in re dubia debitum examen instituat, ne temere qcq agant et deo rebellent.

Sed n̄ dedit illi Xtus responsum, p.d. ita existimandū ē Xtm sapienter oīa, et nil nisi justissis de caīs fecisse, q caā fle inveniri videntur pōe saltem q̄dam, s. Jesum s. Pilatū spectemus; Jesum si spectemus, ille cum ēet in forma dei, et se ipsum sine sacrilegio pōet deo æq̄lem gerere ut erat, se ipsū exinaniverat, et n̄ tm̄ similitudinem hoīs sz et formam Servi assumserat, et ita occultabat majestatem suam velo carnis ut videre ē Phil. 2. itaq durante tpre exinaniōis n̄ conveniebat ut ita aptè v̄ diceret, v̄ opibus pbaret et demonstraret divanitatem suam, pati enim debebat anteq intraret in gloriam, purificaōem peccorum p se ipsum facere, antequā consideret ad dextram majestatis in coelis, et Heb: 1. et 3.

hinc

Cap: 19.

hinc silere debebat adhuc et postea demum glorificari ea glo-
ria q habuerat ante jacta mundi fundamenta ut vid: cap:
17. conf: et Phil: 2. v. 8. et tum debebat q paucis ex coelo
dicebat antea hic e filius meus Matt: 3. dici publicè debebat
enim p resurrectoem ex mortuis demonstrari filius dei in potia
Rom: 2. qndo deus ad illum dicebat, Tu es filius meus, hodiè
genui te Act: 13. et iterum in exaltaoe eus in coelum ut vi-
dere e Heb: 1. et 5. capp. et porrò p effusoem Spus. S. et pdi-
caoem Eglii, ss nunc q. tps silentij erat et mysterium hoc ad-
huc tacitum; Si Pilatum spectemus, erant qqs silendi caae,
indignus enim erat, q tam contemtè dixerat anteà, v saltē
tam negligenter qd eet veritas, et retro se verterat potius q
ut veritatem cognosceret, et q metu magis houm q dei tangebat,
n merebat ut deus illi se patefaceret, et ita solet interdum
deus tacere ad houm inrrogata et eorum curiositati n dare
successum, hoc n tm obtinet in precibus impiorum q ubi ex
concupiscia pveniunt n exaudiunt Joh: 9. et Jac: 4. nisi in-
terdum ad dei gloriam, piorum commodum et impiorum convi-
ctoem, ss et in studio scia q pficere vult in cognioe veri-
tatis, n ex amore veritatis n semp illuminat ut cognoscat
veritatem, ss tales plerumq evanescunt in suis raociniys;
contra timor dei e initium vera sapia et timentibus se se-
cretum ac foedus suum revelat deus Ps: 25. et 111. hinc supra
audivimus ipsum xtm docentem, si qs velit facere voluntatē
Patris, cognoscat de dra, an ex deo sit cap: 7. Et qd mirū
deum n spr respondere stulto scdm stultiam eus, cum id nec

utile

utile nec licitum sæpè sit hoibꝰ, ut monet Salomo, et hæc rão ē efficacia erroris in illis q̄ n̄ amant veritatem 2. Thess. 2. Prætor Pilatꝰ debebat ēē instrumentum injustæ mortis Xti in-fligendæ ipsi à Gentilibꝰ æq ac Judæis, et ut Gentilis poterat à Xto relinq in viis suis eo q̄ dictum fine ut verificaret ꝓphias et fieret q consilio dei definitum erat, atq adeo si qs responsum à deo exspectare velit, oportet ut humiliter ex amore et timore dei ipsum inrroget, et si ita ubi nobis deē petimꝰ à deo sapiam, eam dabit sine exꝓbraõe Jac: 1. et ita in luce ipsiꝰ videbimꝰ lucem.

V: 10. Silentio hoc offensꝰ fuit Pilatꝰ V. 10. indignum enim putat sibi ñ responderi q habeat ptatem vitæ et necis, hic p. statim mutatio in ipso, anteà cum audiret de filio dei me-tuere incipiebat, nunc ubi putat dignitatem suam lædi ira-scitꝫ et supbè insultat Jesu, ostentatq ac jactat ptatem suam, unde p. metum illum n̄ fuisse verè timorem dei, q facit ut hoō semp timeat, ne se contra ipsum peccet, ss metum aliquem subito ex pversis caīs natum, v̄ saltem n̄ satis radicatum, et ille affectꝰ eam ob eaām expellitꝫ statim p aliam vehentiorem supbiam npe, eꝰ mxa ē in hoē vis, et hoc commune habet Pilatꝰ cum impiis et speatim cum hoibꝰ in dignitate positis, in impiis sæpè fieri solet, ut accipe videantꝫ bonos aliquos et lau-dabiles mores animi, ss q fle iterum evanescant, qprimum re-pugnant illorum caā, illis cupiditatibꝰ, qbꝰ mxe obnoxii st, ita ut q̄ndo id abnegandum in exercitio virtutis v̄ religois q mxe adamant, tum fle pietati nuncium mittant, et qd attinet

eos

Cap: 19.

ꝑ autoritate ꝓditi sᵗ, illi dignitatem suam plerumq; tanti faciunt, ut n̄ tm̄ alios hoēs, ſs ipsum Deum et religoēm ꝓ illa contemnant ꝯ illi ministrare velint.

Inde ꝯ ꝓficiscebat impiꝰ ille ad Xtm̄ sermo, an nescis me ꝑtatem habere te crucifigendi et absolvendi, in eo sane oblivi, scit ꝑtatis suæ Pilatꝰ, habebat ꝑtatem judicandi, atq; adeo cru, cifigendi reum et dimittendi insontem, ſs n̄ ꝓ lubitu occidendi ꝯ dimittendi Xtm̄, cum enim nullam se in eo caam reꝑire sæpiꝰ testatꝰ eet, utiq; jus nullum habebat innocentem illum cruci, figendi, ἐξουσία enim ē ꝓpriè legitima ꝑtas nixa jure, et hoc solum convenit hoābꝰ eꝯcunq; et sint autoritatis, n̄ verò arbitraria ꝑtas, in ea ē aꝑta abnegaō dei, neq; ꝑnt eam jure et sine peccō conferre in ullum liberi ꝓpli, qa ipsi eam n̄ habent, et injurii in se et suos sᵗ, si subjiciant se arbi, trariæ alicꝰ ꝑtati sidm̄ naæ legem et ordinem dei oēs in au, toritate positi, debent ēē ministri dei ad defensoēm bonorum et ultoēm malorum Rom: 13. atq; adeo ꝓstat de se n̄ nimis alte sentire, ſs semꝑ cogitare ēē ut loqꝫ Salomo Altum supra altos, hoc ipsi Gentiles cum n̄ ignorarent, impiè et impruden, ter ac incogitanter loqꝫ Pilatꝰ, imo se ipsum ea raōe ꝓsti, tuit, cum talia verba latronem potiꝰ q̄ æquum judicem dece, ant, vetabant leges Romanorum innocentes occidere, neq; ac, cepat à Cæsare ꝑtatem crucifigendi insontem, ſs ira et sup, bia caa erant, ut ita loqueretꝫ, qmdm̄ sæpe tales affectus faciunt, ut hoēs ea loquantꝫ aut agant q̄ ipsos abducant in contemtum, attamen commune hoc habebat cum multis eorum

qui

qui in dignitate st positi, q ptatem metiri potiā solent, et ubi putant dignitatem suam lædi nullam juris et æqui raōem habent, miseri humonciones, q n cogitant ee se martales et sistendos Dei tribunali tq. supremi Judicis, et eg judicium scdm veritatem e ut e Rom: 12. teste ipsa conscia. Certè Pilatg suo se ore condemnat si enim habebat ptatem crucifigendi et dimittendi, injustg erat, q illa ptate n utebat, et xtm quem innocentem pnunciaverat aliquoties, n dimittebat.

X: 11. Jesus q hucusq tacuerat, cum hoc audiret silentium rupit x. 11. ipsigq supbiam comiter ss efficaciter simul redarguit, vocans ipsum ad ptatem supiorem et ostendens q ab ea oem suam ptatem accepit. Ostendimg antea convenisse statui xti ut gloriam suam occultaret, atq adeo ea de caa responsum n dedisse, ss q in ppria caa tacebat, in caa Dei os solvebat in eg glorificaōem, committebat Pilatg crimen læsæ majestatis dīæ, q n agnoscebat suam, oiaq imperia à deo ee, egq imperio subjecta, q raōe ostendit, magis nos debere Dei q ppriam gloriam ad ajum revocare, reg erat scdm legē n tm blasphemg, ss et q blasphemiam audiebat, et n indicabat, et revera postulat majestas dīa, ut nil tanti faciamg q Dei gloriam, ss contra plerumq evenire solet, tacent plerumq hoes, ubi læditur noen Dei, pprii noīs existimaōem et cum periculo vitæ defendunt.

Sed res ipsa quam Pilato pponit et ppendendum dat, hæc e, q nullam adversg ipsum ptatem habeat, nisi ea desup data eet, ita revocat ipsum ad oīs ptatis autorem Deum, agnoverunt ipsi Gentiles à Deo imponi rectores pplis ex Διὸς εἶναι βασιλέας à Jove ee reges etc. hinc Philosophi illorum hoc quoq regibg ubiq inculcat et principibg, ut oīa cum Deo ordiant, qmdm eam ob caam solebat

quoq

Cap: 19.

quoq auspicato ordiri impia, imo illi sæpiꝰ eligi q auspicio aliquo aut augurio indiciove divinitꝰ designari videbantꝫ, uti Scra hoc ubiq inculcat, deum Reges extollere et deponere etc. p ipsum Reges regnare, ab ipso ee oem ἐξουσίαν 1. Sam: 2. Prov. 8. Dan: 4. et Rom: 13. Hoc & Pilatum quoq vult cogitare Jesus suum impium n tm à Cæsare ss à deo qqs pendere, atq adeò n ee ἀνυπεύθυνον, et hoc eo faciebat, ut allgeret se & n habere ptatem crucifigendi et dimittendi p lubitu, ss crucifigendi Reum et dimittendi insontem, si enim à deo e ἐξουσία ois, oes quoq q habent ptatem, p eam ministrare deo debent Rom: 13. illi n ministrant ss abominaoi st, q condemnant innocentes et absolvunt nocentes, siqdem deꝰ justꝰ e, et oia eꝰ judicia justa, verum n hoc simplr innuit, q ptas ipsiꝰ sit à deo, sed q nullam sit habiturꝰ ptatem contra Jesum, nisi ea data eet à deo, uti enim p pvidiam deꝰ constituit ptates, ita quoq non sine pvidia eꝰ singulari fiebat q xtꝰ traderetꝫ in manꝰ Pilati, ss hoc consilium eꝰ et manꝰ pdefinivere etc. Act: 2. hinc id pdixerat quoq p pphetas suos, neq enim fieri poterat, ut xtꝰ eet Sacerdos et se ipsum offerret in sacrificium grati odoris nisi à deo vocatꝰ fuisset Heb: 5. et sedm patris voluntatem se ipsum vltariè obtulisset p spm æum Heb: 9. Et hoc e q pcipuè notandum e piis quoq q n tradantꝫ in manꝰ impiorum, nisi sedm dei sanctum consilium, atq adeò qndo cogitant sine eꝰ vltate ne pilum qdem de capite suo poe cadere ut docet xtꝰ Matt: 10. norunt et oia mala in bonum sibi ee vertenda, et hoc ipsis solatio e, et ad patiom movere pt, ut cum xto dicant, si pote transeat poculum hoc, ss n ut Ego verum ut tu vis, unde orare spr jubemur, fiat vltas tua.

Sed

Sed n̄ hoc solum dicit ss simul eo argto ꝓbat Pilatum pec-
care, ita tn̄ ut majꝰ sit Judæorum peccm̄, et in spēe Judæ, q̄ndo
enim dicit illorum peccm̄ ēē majꝰ, utiq; illum quoq; pecci reum
ꝓnunciat, et hoc ex dictis evidens ē, q enim in judicando n̄ cogi-
tat, se dei nōe exercere judicium, et n̄ ita sedm̄ vltatem dei
judicat, ipsiusq; caā veritatem ut deo pōit reddere raōem, et
ut n̄ eo fine consciam, et si id habeat verbum dei consulat, is
utiq; dei dn̄ium ac judicium abnegat tacitè saltem, imo q quem
innocentem ꝓnunciat n̄ dimittit, n̄ tm̄ peccat, ss ut diximus
ē αὐτοκατάκριτος, Veruntn̄ majus erat peccm̄ Judæ et
Judæorum, illis enim dederat deꝰ verbum suum n̄ virò Gentibꝰ
quas ire sinebat in vijs suis Ps: 113. Act: 14. hinc peccm̄
illorum majus erat, inr̄ illos qq; docuerat Xtꝰ, miracula fecerat,
et si scrutati fuissent Mosen et ꝓphās, potuissent illum nosse et
agnovisse ꝓ vero Messia, q̄ndo ei illum n̄ tm̄ n̄ agnoscebant, ss
et ꝑsequebant et tradebant in manꝰ Gentilium, p.d. horum peccm̄
majus erat et mxm̄ discipuli, q ē ꝓpinquo Xti drām audiverat
et opa viderat, unde supra Xtꝰ docuit, q n̄ fuissent peccaturi, si
ad ipsos n̄ venisset, et q ideo ipsorum peccm̄ majꝰ sit, qa pu-
tabant se ēē videntes vide Joh: 9. v. 39. 40. et 41. et 12. verum
hic difficultas oriri poēt, qōo illi peccaverint, cum tn̄ executi
fuerint consilium dei; ss hæc sibi n̄ contrarianꝫ illi ita n̄ co-
gitabant ut ē Es: 10. et deꝰ sanctè pt ꝑmittere q impii hōes
faciant, atq; adeò consilio quoq; suo se ꝑmissurum decernere,
neq; enim deꝰ, etsi ꝑmittat malum, ideo tn̄ eꝰ ē autor, ss ipse
hōo, q liberè contra legem dei facit v̄ n̄ facit q vetitum v̄ ꝓceptū
ē, atq; adeo reꝰ ē, q̄ndo transgreditꝫ legem dei, ita tn̄ ut eo gra-
viꝰ qs peccet q majorem habet occaōem cognoscendi vltatem et le-
gem

gem Dei, unde Xtus servum illum duplis plagis dignum dicat, qui
voluntatem Dei cognoscens illam non facit Luc: 12: v. 47. utrique et
peccaverant. Cap: 19.

Pilatus quoque aeque ac Judaei, sed hi magis, ita ut Xtus dum
ipsum redarguit, id ita tamen faciat ut severitati sit mixta
aliqua lenitas, ut nempe Pilatus non exacerbaretur sed aedificaretur
et audiens se tamen esse peccati accusari, de emendatione cogitaret.

Et quis Effectus eius fuerit docet v. 12. ab eo tempore quaesivit V: 12.
eum absolvere, varias hic mutationes animi deprehendimus
in Pilato, jam innocentem pronunciat, et Judaeis vult permit-
tere, jam ad Herodem mittit, jam flagellat et ostentat ut
commiserationem moveat, jam iterum ipsum Judaeis permittere
vult, paulo ante irascebatur, nunc iterum dimittere studet
postquam illa audivisset ex Xto, signum hoc erat animi nondum
plane injusti, sed in quo superant honestatis aequitatis ac ju-
stitiae igniculi, imo et sensus aliquis pietatis erga deum, persua-
sus enim antea de Xti innocentia, nunc admonitus de peccato
et de Dei supeminentia tangitur sensu Numinis, neque à se im-
petrare potest, ut hominem quam innocentem deprehendebat con-
tra conscientiae suae dictamen et judaeis morem gerat, sed potius
illum dimittere studet et absolvere, quae in re sane melior
erat, quam sunt multi ex iis qui sunt in ἐξουσία, qui se putant esse
supra leges ~~[illegible]~~ et supra aliorum ho-
minum judicium, imo saepè supra leges divinas, hinc corripi no-
lunt, et male plerumque cedit, si quis peccati illos arguat, ita
ut plerique Aulici eo sint gratiores quo magis assentari
possunt, quamdiu Joani mortis causa erat, quod Herodem redargueret

Pilatus

Pilatus tn̄ hoc n̄ ægre tulit, agnovit ptatem superiorem, et de ea monitus innocentem voluit dimittere, sz notandum q dicatur illum studuisse Jesum dimittere, q̄ in re n̄ egit satis cordatè et ut decebat justum et tenacem ppositi judicem, notatur enim eo q viderit hoc cum aliqua difficultate conjunctum ēe, hincq q̄sivit, et varia consilia aīo agitavit, qōo poēt illum dimittere ut justiæ et consciæ suæ et simul Judæis ac Cæsari satisfaceret, q̄sivit enim commodam occaōem sine damno et periculo ulliqve offensōe dimittendi ipsum, cum debuisset illum sine ulla prosopolepsia dimittere et deum potius quàm hōes timere, et in eo ita habemus instar hōis mundani, sz in quo supē adhuc aliqs metus Numinis, quorum ea indoles ē, ut velint simul deo et mundo servire, atq ita duobus dn̄is, q tn̄ fieri n̄ pōe docuit Salvator, vere pii ē n̄ claudicare in utramq partem, sz recta via incedere, et semp agere sedm̄ judicium de Dei vltate et causæ justitiā

Hoc cum observarent Judæi, alium arietem admoverunt, clamarunt enim, q si hunc dimittat n̄ sit amicus Cæsaris, confirmant id q dicunt, q Cæsari contradicat q se regem faciat, antea dixerant, habemus legem, nunc, n̄ es amicus Cæsaris etc. ē q. dicant flectere si nequeo supos Acheronta movebo cum Junone, hi enim hōes utiq iniquo aīo ferebant imperium Cæsaris inviti subacti erant à Romanis, et nil magis desiderabant quàm ut liberarentur à jugo illo; pterea exspectabant illo tpre regem sedm̄ pmissōem, ubiq enim is pmissus erat apud pphas, imo talem regem, q Gentes ōes Judæis subjiceret, et Cæsarem ōesq reges de throno deturbaret, et hi tn̄ ubi è re videtur ēe et convenit cum pravis illorum affectibus contra aī sui sentiam vindices

q.

q. st̄ majestatis Cæsareæ, et simulant se amicos Cæsaris, imo ita fidei ac spei suæ ac pfessōis de regno Messiæ obliviscuntur ut se ipsos damnant q̄ndo dicunt illum contradicere Cæsari q se regem faciat, nam ipsimet Messiam suum regem faciebāt, neq poterat verg Messias n̄ ēē rex, illum ē qsqs sit, ut rebellem hic damnant, ita sanè faciunt hic q ē Es: 28. foedg cum morte et inferno et alium q Messiam dotant Ps: 18. q̄ in re exhibent typum impiorum, q nil habent tam sanctum q n̄ cupiditatibg suis subjiciant q ipsam religōem ut illis satisfaciant, abnegant, ss p. quoq ex dictis his, q n̄ meruerint ut haberent illum regem, quem accusabāt crimine læsæ majestatis Cæsareæ, ēgq requiem postponebant regno Cæsaris, ss contra merebant ut scdm pphias dispgerent p oēs gentes, subēentq impio gentium, et ut pplg principis advenæ quem tanti videbant facere, urbem et rempublicā illorum everterent, et justa ē apud Deum talio, justum ēt p q qs peccat p id puniat. Certè gravissum peccum ē ipsam religōem, ut v̄ hoībg placeas v̄ concupiscīa satisfacias posponere et negligere v̄ abnegare, hoc n̄ pt nisi justa vindicta et poena expiari q expti st Judæi.

Cap: 19.

Sed Pilatg qqs ostendit se hoēs magis vereri quàm Deum V. 13. audiens enim hæc verba eduxit Jesum et consedit in tribunali in loco q dicebat λιθοστρωτος Hebr: גבתא ex nexu satis p. hæc verba caām fuisse cur educeret Jesum, adeo ut id n̄ fecerit ob aliam raōem, quàm ne pderet favorem et amicitiam Cæsaris ēgq incurreret iram et indignaōem

V: 13.

ita

ita ut n̄ amplius raōem habuerit innocentiæ Xti v̄ injusti Judæorum postulati, ss unicè de eo sollicitus fuerit ne accusari poēt tq. q minus studiose excubaverit p Majestate Cæsaris, erat enim ille hōō suspicacissus atq adeo fle poterat in deteriorem partem inpretari, q v̄ minimam speem habeant irreveriæ erga Majestatem suam, hæc & arma valida erant ad inclinandum in deteriorem partem Pilati ajum postq diu cum ppria conscia luctatus fuerat, et paulo momento huc illuc impulsus adeò ut pateat Cæsarem ipsius deum fuisse, revera quem supra deum et legem eus reverebat ipsius Coelum et salutem, Cæsaris favorem et qbus p eum fruebat vitæ hus delicias et honores, pietatem eus fuisse studium placendi Cæsari, illiq assentādi atq adeo normam actoum vltatem hoīs, qmdm revera res habet ita in ijs oibus q mundum amant, et eam ob caam mundanis Regibus et principibus placere volunt, illis idem ajus, eadem mens cum Pilato ē, et hinc in eodem versant piculo, ut s. dum hoībus placere volunt, offendant deum, et ut salvam servent dignitatē opes suas etc. lædunt consciam et pdunt salutem aja, et etsi vis magna ēe poīt conscia in talibus reliq, tandem tn̄ cum Pilato succumbunt tentaōibus et cedunt malo, neq enim mundus et illecebræ mundi vinci aliter pnt quàm p amorem Dei et p fidem 1. Joh: 2. et 5. capp. fides dum invisibilia spectat magis quàm invisibilia, victoria mundi ē uti Moses explo docet Aplus Heb: 11. q ppeà recusabat vocari filius Pharaonis et pbrum Xti majores thesauros putabat q thesauros Ægypti, et certe nisi hisce armis muniat ajus contra tentaōes et illecebras mundi, fieri n̄ pt,

ut

Cap: 19.

ut hoc præsentia velit prædere quibus fruitur spe incerta futurorum.

Victus et ea ratione Pilatus eduxit Jesum tq. reum, quem innocentem non judicabat tamen sed pronunciaverat sæpius, quæ sane summa impietas erat in judice, ergo erat vera et falsa, æquum et iniquum suis finibus discernere, neque movere minis Judæorum et demoveri à proposito recti, et tanto magis debebat à propria conscientia condemnari, quod Jesum educens consideret in tribunali in loco justitiæ, quod admonere illum debebat officii, et ubi non poterat condemnare Jesum nisi reum judicaret, quin reclamante conscientia se ipsum condemnaret et apud se αὐτοκατάκριτος esset, judex enim innocentem damnans non potest non se ipsum reum habere, et tanto gravius est illud peccatum, quod prætextu justitiæ ab illo fiat quod fit.

Locus ubi erat tribunal describitur, quod fuerit dictus λιθόστρωτος, Hebr: גבתא; vox Græca docet, quod editior locus ex lapidibus constructus et fornix fuisse putatur ex lapidibus prope arcem Antoniam, quod cum prætorio conjunxerit, saltem fuit prope prætorium, sed extra illum, ubi publicè judicia exercebantur vel sententiæ pronunciabantur, quandoquidem hoc apud plerosque populos usitatum est, ut sententiæ in reos publicè pronunciabantur, præsertim quibus damnantur ad mortem, ut ostendatur justitiam ita exerceri debere ut ferre possint omnium judicia, neque quenquam damnari debere ad mortem, nisi quem totus populus uno quasi ore morte dignum esse et vita indignum profitentur, ita ut justitia γυμνὴ κεφαλὴ se ostendere audeat, quæ hæc res talis esset, ut dum publicè fiebat ad publicam cedere deberet judicis huius infamiam, Judæi enim qui audiverant ex ipsius ore quod innocentem judicaret illum in quo nullam inveniret causam, culpam, judicare debebant,

hunc

hunc judicem n̄ judicare sedm̄ veritatem eāā ss ex metu Cæ-
saris.

V: 14. Ostendit autem quo tpre, q̄q hora ad factum fuerit, q̄dq
et p tribunali dixerit Pilatus V. 14. dies vocat parasceve pa
schatis, q̄d voce illa indigitet, in eo n̄ conveniunt inrptes;
Cl: Bochartus pluribus adstruere ~~[illegible]~~ studet diem hunc fuisse
προβάββατον, atq adeo fuisse diem veneris quo ꝓparāo debe-
bat fieri ad Sabbatum, q̄a sc. oīa in illum parari debebant, si-
q̄dem Sabbato n̄ licebat ignem et cibos parare, et vocari hic pa-
rasceven paschatis, q̄a sc. fuerit dies paschatis, q. dicat ꝓsabba-
tor s. parasceve sabbati, incidens in diem paschatis, neq enim
illicitum fuisse paschate ea agere, q̄ sedm̄ legem sabbato n̄ de-
bebant fieri, et in lege de paschate nullam fieri mentionem, talis
παρασκευὴς, sed alij hic ab illo dissentiunt, inr quos et M:
Cocceus, quoniam ille cum viris alijs Cl: in ea ē sentiā xtm n̄
eodem cum Judæis die pascha comedisse, ss altera illa sentiā, de
qua et actum cap: 18. ꝓbabilior videt, et hoc ipso cap. V. 31.
manifesto satis dicit παρασκευὴν relaōem habere ad Sabbatū,
unde et à Marco ut vidimus προβάββατον vocat cap: 15.

Tempus raōe horæ quoq definit, q fuerit circiter sexta,
hoc inrpretes multum torsit, quoniam Eglistæ hic n̄ videnr con-
sentire, nam Marcus cap: 15. V. 25. tertiam fuisse horam dicit.
Lucas iterum xtm dicit hora sexta crucifixum cap: 23. V. 44. conf.
Matt. 27. V. 45. ubi addit q circa nonam expiraverit, hinc q̄dam
putant Librariorum incuria hic mendum fuisse commissum, q
in numeris facilè fieri pt, ꝓsertim si literis tm̄ Græcis numeri
exprimant, n̄ verò integræ voces scribant, et testant Beza, Ca-
merarius

Cap: 19.

Camerarius et quibusdam Codd. apud Joaem lectum fuisse et hora tertia, quamdm et Nonnus habet in paraphrasi, de quibus videri pt apud dictos Autores, ut et apud Cl. viros Lud: de Dieu et Cocceum, hic Commentario in hoc cap: ille ad Marc: 15. Grotius et cum eo Cl: Cocceus etc. commode illa conciliari poe putant, npe si notetur Judaeos habuisse duodecim horas diei et totidem noctis et illas fuisse breviores v longiores, prout dies v noctes breviores v longiores erant circa tpus paschatis et fere aequales erant, duodecim autem illae horae diei in quatuor quadrantes dividebantur, et ita denominatas fuisse singulas quadrantes, ab ea hora quae incipiebant, atque adeo quod fiebat à tertia usque ad sextam, ita dici poe tertia factum, et simul tn circiter sexta npe ad finem vergente quadrante, quae à tertia ad sextam numerabatur, atque ita instante sexta, ita et conciliari pnt Eglistae, ut n opus sit agnoscere mendum, qq si et eo modo salvari n poent n tanti momenti eet agnoscere tam leve erratum contigisse incuria librariorum, quod tn statui sine caa n debet, sed de his videri alii prolixius punt.

Quid egerit s. dixerit in tribunali narrat Eglista, npe quod dixerit Judaeis Ecce Rex vester; vidimus cap: 18. quod et Regem Judaeorum ipsum vocaverit, et quaesiverit, an illum dimitti velint, quando hoc hic repetit, videtur partim illos ad commiseraoem movere voluisse, quando satis jam putabat patere illum male accusari affectati regni, et nullam in illo regiam speem ee, nisi ludicram illam, aut n poe illum ppea dignum videri morte, sed et illis illudere videtur, quod hunc accusaverint sine caa, et tn ipsi Regem exspectent, tam vanas ee spes ipsorum,

hunc

hunc fore eventum illorum, quos illi putent Regis Judaeorum nõe imposterum salutandos, ss Pilatus tñ debuit nescius loq veritatem, qmdm ẽt postea deo ita consilia eius temperante eum ipso titulo pfiteri, quem cruci pfigebat, pt enim deus facere ut ẽt inimici ipsi serviant.

Sed tm aberat ut Judaei commoverent, ut contra magis ingeminarent clamores, eumq è medio tolli et crucifigi vellent, in quo obsequebant pravis suis affectibus, ss ut antea quoq visum, serviebant consilio dei, crucifigi enim debebat ut fieret Rex, p crucem enim redimere pplm suum, et redimendo sibi eum emere debebat, hinc se ipsum tradidisse dicit, ut habere pplm peculij Tit: 2. et Eccliam emisse suo sanguine Act: 20.

Pilatus cum videret illos psistere in pposito, et tñ ut videt, mallet illum dimittere quem innocentem judicabat, et de quo ñ sine caa bene sentiebat, tergiversat iterum et denuo instat rogans, an & velint crucifigi Regem suum, q̃ raõe illi movent ut abnegent fidem et spem suam, q̃ndo pfitent se ñ habere Regem nisi Caesarem, talia enim ñ dicebant Judaeos verba, suberant qdẽ impio Caesaris sed initi, Deus erat Rex ipsorum, Messiam Regem ipsis pmiserat, potius & dicere debuissent, ñ habemus Regem nisi deum, imo oẽs hoẽs ante oia Regnum dei revereri debent, adeo ut q se nullos alios habere dicunt Reges q hoẽs dei dnium abnegent, sed patet, cur id dixerint, npe ut Pilatum, q nõe Caesaris judicium exercebat, cogerent ad crucifigendum Jesum, ne accusari poet apud Caesarem, q eius majestatem ñ vindicaverit, etsi aliàs Caesarem odissent, et hypocriseos ac mendacii plena eet haec Sacerdotũ vox, ss ẽ ea indoles malorum, ut modo voti sui compotes fiant, nullo

Cap: 19.
V: 16.

lo discrimine habeant verum et falsum, bonum et malum.

Neq frustra st Judaei, hac raõe enim pmoverunt Pilatum ut illum traderet crucifigendum ut ē v. 16. hoc qdam ita interpretantur, ac si Pilatus n directè jusserit illum crucifigi, ss pmiserit hoc tm, et illum tradiderit Judaeis, ut agerent cum ipso p lubitu suo, ut ea raõe ipse n eet oi modo particeps criminis ss id n videtur oino ita habere, nam disertè dicit hria Eglica ipsum n tm sedisse p tribunali, ss et judicasse fieri debere Judaeorum αἴτημα s. petitionem, pterea p Romanos milites execuoi data fuit eg sentia, poena quoq Xto inflicta Romana fuit, titulus crucis jussu Pilati scriptus fuit, à Pilata postea cadaver petijt Josephus, et si velimus quoq jungere pfanam hriam, Tacitus testatur à Romanis Jesum damnatum fuisse, interim satis p. Pilatum renitente ajo hoc egisse q egit, et si hoc illum non poit excusare, factus ē minister injustiae, n debebat ille v Caesaris favorem, v Judaeorum furorem et seditionem v qcq tanti aestimare, ut recederet à jure et justitia.

Si verò altius ascendamus, hic diam quoq agnoscere pvidiam debemus, pdixerat hoc Xtus Matt: 20. q gentibus tradendus eet, praedixerant hoc pphae, gentes simul et Judaeos unanimes fore in Xto psequendo et occidendo Ps: 2. 22. etc. et ē sine mysterio, debebat enim p Judaeis et Gentibus pati.

Genus mortis fuit crucifixio, tradidit illum ut crucifigeret, notum ē hoc genus mortis ignominiosum fuisse et eo affectos seditiosos servilis conditois hoes etc. et eam ob eam Xtus quoq cruci adjudicatus fuit, erat ille dei Servus et ita obediens fieri debebat usq ad mortem crucis Phil: 2. licebat quoq poenam

poenam seditois et rebellionis houm ꝯ deum, ut hinc ꝑ nobis fieri debebat execrao, ut nos liberaret ab execraoe et singulari raoe dia ꝓvidia, rem ita direxit, ut simul hoc mortis genꝰ conveniret cū illo ꝙ maledictois notam in se habebat in ꝓplo Judaico, maledictꝰ enim erat suspensꝰ in ligno Deut: 21. quo Aplꝰ Gal: 3: v. 13. respicit itaqꝫ cum et scdm Romanos et scdm Judaeos in eo gre mortis conspicua eet maledictio, indicatum fuit ip ipsū à Judaeis et genitibꝰ maledictoem auferendam ee, et forte non sine raoe cogitamꝰ deum qndo maledictum dixit suspensum in ligno, et xtm voluit in ligno crucis pati, respicere nos velle ad primum peccum, unde oe pecum oisqꝫ miseria initium duxit ꝙ commissum fuit in fructu arboris, atqꝫ ita in arbore quoqꝫ expiatꝫ notum enim e apud classicos autores crucem et vocari infelicem arborem etc. adeo ut hoc oe ꝑtineat ad consolaoem fidelium, quod xtꝰ crucifixꝰ fuit, qa inde norunt maledictoem ꝑ ipsum sublatā qndo ille sublatꝰ fuit de cruce et sepultꝰ ut videre e Deut: 21.

Sententia & ꝓnunciata et definito gre mortis s. poenae ꝑ illam execuoi quoqꝫ data e, acceperunt & Jesum et abduxerunt, npe ut alii Cylistae docent, postq illi detraxerant pallium etc. et ꝓprias vestes induerant, ac postq satis illi illuserant, an corona relicta fuerit in capite tacetꝫ, atqꝫ adeo incerta e eorum conjectura, q cum illa crucifixum putant, eductio illa facta fuit ꝑ milites Romanos, p.d. cum mos eet, Romanos n tm in castris sꝫ et in ꝓvinciis ꝑ milites exeq poenam, sꝫ ꝙ eductꝰ fuit ex Hierosolyma, id factum fuit quoqꝫ more Romanorum aliorumqꝫ ꝓplorum et more Judaeorum q reos mortis extra urbes interimebant, ita Num: 15. patet tpre Mosis id factum extra castra

uti

Cap: 19.

uti in Canaane extra urbes, uti in Nabotho videre ē 1. Reg: 21.
hinc Act: 7. quoq; Stephanus extra urbem lapidatus fuit, et docent
Judaei, extra urbem fuisse locum lapidaōis, ubi fuit Synedrium
viginti trium, et q̄ndo ita ductus fuit extra Hierosolymam, ubi
Deus habitabat, q̄ erat urbs dei, Regis magni, urbs sancta, ubi
ignem et focum habebat Deus, eo q. sc̄abat, illum ut impurum
ejiciendum indignum ē dei commuōe et dignum ira ac anathe-
mate, et sanè qt. sustinebat p̄sonam nr̄am id verum erat, et
fuit ita sub execraōe ac maledictoē, indigni nos eramus cōmuōe
cum Deo, indigni incolae coeli, q. ē sc̄at p̄ Hierosolymam, atq;
adeo sc̄atum fuit ipsum maledictoēm p̄ nobis factum, ut nos ab
ea liberaremur; ss p̄terea ē videmus in tȳpis id adumbratum
Levit: 4: v. 13. 16. Exod: 29. Num: 19. ubi videmus id q. dicit
ab Aplo Heb: 13: v. 11. 12. et 13. ubi mysterium illud explicatur
et sane aequum erat, ut offerat se xt̄us extra Hierosolymam,
neq; enim serviebat Tabernaculo Levit ut docet Heb: 8.
et hac raōe q. alia oīa sacrificia posthac impura declarabant
et tp̄lm q. p̄fanum factum, ubi n̄ amplius deo poterant placere
hostiae, postq; vera hostia occisa ēēt extra Hierosolymam;
p̄terea eo quoq; sc̄atum fuit, nos debere exire ad illum extra
castra, ut q. hic n̄ habemus manentem civitatem, ss futuram
q̄rimus, uti ē Heb: 13: v. 13 et 14.

Verum et illud notari meret qōo Jesus statim post sentiam
fuerit crucifixus, cum tn̄ Tacitus Suetonius et Dio nataverint
factus senatus consultum, ut ad decimum diem damnatis vita
p̄rogaret, et putant q̄dam Pilatum decretum illud transgres-
sum fuisse, v̄ id n̄ obtinuisse in seditiosis v̄ rebellibus, v̄
ubi

v̄ ubi seditio metuenda fuerit, aut circa illud exceptoēs locum habuisse, itaq; q̄ primum damnatꝰ fuit, v̄ potiꝰ traditꝰ ut crucifigeret, abduxerunt eum ad locum ipē ubi crucifigendꝰ erat, qōo implebat, q̄ ꝓdictum erat ipsum ut ovem ducendum ad mactationem.

V: 17. Sed addit Xto impositam fuisse crucem, ut eam portaret ad locum supplicii v. 17. q̄ attinet hoc, ritꝰ ille usitatꝰ erat, et disputat an integram crucem an partem eꝰ portaverit, sed videt integram illos portasse crucem quo scatum fuit p.d. illos suo sibi juramento, ut dicit, attraxisse malum illud et ēē caām hꝰ ꝓbrosæ et ignominiosæ mortis, eamq; sceleribꝰ suis meritos, in Xto certè scatum fuit, illum et sponte suscepisse, et ex dei sentēa illi imposita ēē pecca nr̄a, q̄ st caā mortis, hoc enim ubiq; dicit Es: 53. 1 Pet: 2. etc. hinc olim et imponebant q. pecca hostijs, ut videre ē Levit: 18. etc. typꝰ eꝰ qq̄ fuit Isaacus, q̄ ipse ligna, q̄bꝰ comburendꝰ fuisset, portavit, ita ut revera ea raōe ostensum fuerit Xtm in se pecca nr̄a ꝛ maledictoēm pp pecca sustulisse et in corpore suo portasse in ligno ut afferret et nos ab ijs liberaret, qōo lignum hoc q̄ ipse portavit, q̄ ipsi erat lignum mortis, considerari debet tq. arbor vitæ, siq̄dem mors Xti nostra vita ē, et erat instrumentum q. in manu Xti, quo instructꝰ exibat ut vinceret diabolum, p mortem enim abolere debebat ptatem mortis habentem Heb: 2. et ita in cruce sup diabolum triumphare Col. 2. et q̄a destructio regni diaboli ē fundao regni Xti, crux illa in manibꝰ Xti q. Sceptrum erat quo subigere sibi pplos debebat, eam p crucem gradiebat ad regnum, unde et cruci inscriptum fuit

Rex

Cap: 19.

Rex Judaeorum, nam hac raõe redimens datum sibi pplm eum emebat, unde dicitꝫ q se ipsum tradiderit, ut sibi sanctificaret pplm peculij Zeloten in bonis opibꝰ.

Verum hic illud notandum, q alii Eglistae memorant, q Simon Cyrenaeꝰ et portaverit xti crucem, npe cum xtꝰ aliq diu eam ipse portasset, hoc vero p.d. et n factum sine dio numine n qdem ut scaretꝫ alios pter solum Jesum expiare peccata, et partem habere in ope redemtois, sꝫ ut indicaretꝫ, eos q xti st, cum xto quoq debere portare crucem, et cum ipso crucifigi, vi crucis xti enim crucifigi vetꝰ hoo debet Rom: 8. Col: 3. etc. participes ee debemꝰ tam mortis q resurrectois xti Rom: 6. si regnare cum ipso volumꝰ, pati cum ipso debemꝰ, aut n tm crucifigere ppriam carnem debemꝰ, sꝫ ferre et crucem q alii imponunt, pati pp noen xti psecuões, et ita p multas afflictões saepe intrare in regnum dei Rom: 8. Act: 14. hoc Aplus vocat Col: 1. implere reliqas passoum xti, ita ut Simon eorꝰ typus fuerit q xti crucem tollunt, eumq sequuntꝫ ut ipse loqtꝫ Matt: 16. Sed quo ducunt ipsum? In Golgatha ut dicitꝫ s. κρανίου τόπον, hoc enim vox Hebraica s. Syriaca notat, videtꝫ locꝰ ita dictꝰ, qa illic crania fuerint occisorũ etc. Sunt q putant illic quoq primum Adamum sepultum fuisse, ut sanguis secundi cum pulvere primi misceatꝫ, sꝫ haec et similia pbari nequeunt; sufficit hic observasse, illum in loco ubi ossa mortuorum erant, crucifixum, ut scaretꝫ, per ipsum reddendum ee vitam mortuis, tum spualiter tum corporaliter.

Illic et crucifixꝰ fuit, et cum illo duo alij ad utrumq latꝰ

X: 18.

latus X. 18. quo se habuerit crucifixio, et quae fuerit forma crucis et modus crucifixionis à pluribus prolixè disputatum fuit, et plures id genus tractatus de cruce extant. Congessit plerorumque sententias doctissimus Bynaeus, quod brevitatis causa cupidum lectorem remittemus, breviter, probatissimum videtur, crucem fuisse palum erectum cum ligno transverso in superiore parte, et cum ligno alio in medio extante, cui insederet quodammodo cruciarius, et ita à ligno illo erecto in medio moles corporis sustinebatur, transverso ligno affigi poterant manus, ipso paulo inferius pedes, ita sane mors haec fuit ignominiosissima simul et molestissima, ea enim ratione diu excruciabantur et simul miserum probebant omnibus spectaculum, ita Christo manus et pedes perforandos esse praedictum fuit Ps: 22. ita quod in ligno pendere deberet adumbratum fuit tum typo serpentis aenei Num: 21. ut docet Christus Joh: 3. X. 15. de quo ibi egimus, tum et suspensi in ligno de quo Deut: 21. quo respicit Apostolus Gal: 3. X. 13. ubi totum mysterium crucis Christi egregiè explicatur, non suspensus in ligno, qualis poena apud Judaeos obtinebat, propter lapidationem, suffocationem et decapitationem, suspensus enim in ligno dicebatur maledictio, et debebat de ligno tolli ante solis occasum, ut maledictio aufferretur de terra hoc p.d. habuit spiritualem scationem, atque etsi verum esset, illum qui suspendebatur in ligno, maledictione dignum esse, fle tamen intelligi potest, hoc illum habuisse commune cum aliis reis qui alio mortis genere peribant, quod et Deus hoc speciatim dixit de suspenso in ligno, eo majus mysterium adumbrare voluit, notatum et fuit eo, 1. peccatorem esse sub maledictione. 2. mortem esse à peccato et maledictione, eosque argumentum. 3. futurum esse ut aliquis in ligno portet

Cap: 19.

tet maledictoem. 4. ut eam aufferat à terra, et ut ita terrà à maledictoe p illum liberet, qmdm ea de caa sepeliri debebat, ne maledictio maneret sup terra, 5. xtm & dum pependit in ligno, et factus ita fuit maledictio sc. pp pecca nra, nos à maledictoe liberasse, eamq cum ipso sepultā ee q factum fuit p eus resurrectoem, uti enim traditus fuit in mortem pp pecca nra, ita resuscitatus fuit ad justificaoem nram, uti id quoq loco citato Gal: 3. docet.

Notatu autem dignum e, q inr duos alios crucifixus fuerit, vocant illi κακούργοι Luc: 23. et ig v. 33 et 39. Marc. 15. v. 27. homicidae vocant, qndo & ipse in medio positus fuit vix dubitari pt, quin hostes eo indicare voluerint ipsū ee maxum κακουργὸν et morte mxe dignum, unde Marc. 15. v. 28. docet ita pdictum ee Es: 53. v. 12. Verum deus q pvidia sua oia regit, aliud mysterium eo scare voluisse videt, npe q ille p alijs patiat et qdem ita, ut dum ille patit, v passus potius fuit, ita in medio duorum maleficorum, ut unus illorū in ipsum crediderit et salvatus fuerit, ut narrant Eglistae, alter q. quoq illuserit et in ipsum n crediderit, eo notatum fuerit sedm consilium graae xtm futurum alijs odorem vitae ad vitam, alijs verò odorem mortis ad mortem, alijs in resurrectoem ad salutem, alijs in casum et damnaoem ut docet Luc: 1. uti et Matt: 25. in judicio alij sistuntur ad dextram, alij ad sinistram, et hi damnant dum illi salvant, voluit & velut in typo id patescere deus in ipsa crucifixoe xti.

Ut autem oibus innotesceret ob q caam crucifixus eet

xtus

V: 19. Xtus narrat v. 19. titulum inscriptum fuisse cruci Iesus Nazaraeus Rex Judaeorum ut ē v. 20. Hebraicè Graecè et latine, quando Pilatus eum scripsisse dicit eius jussu id factum ēe indicat, q enim caā impulerit Pilatum, n ē fle dijudicare id qdem fle illgi pt, eo respexisse ipsum ad accusaōem Judaeorū ita ut tq. rebellis ex eorum sentia mortuus sit, et ut reus criminis laesa Majestatis, ss forte ea raōe illudere voluit Judaeis, q initio ipsum voluerant facere regem, et adhuc vivebant in exspectaōe regis, indicans ipsorum spem vanam ēe, et eundem exitum fore oium q se pro regibus Judaeorum sint gesturi invito Caesare, forte et aī dubius fuit, et voluit exspectare eventum, potuit enim audivisse Xtm de resurrectōe sua locutum fuisse, qcqd sit de mente Pilati, cogitandum hic eēt id q de Cajapha dicit, q pphetaverit ut Sacerdos illius anni, id quoq verum sit de Pilato, q pphetaverit ut Praetor illius temporis, deus enim haec ita moderatus ē, ut vera eēnt haec verba, et non potuit ut aliquoties monuimus, fieri rex n p crucem ut ipse docuit Luc: 24. haec supra vidimus ipsummet dixisse instante cruce instare tempus glorificaōis suae, p crucem enim factus fuit rex, qa tum emit sibi pplm, quem redemit, et qdem ex oibus pplis natoibus et linguis uti ē Apoc. 5: v. 9. Et sanè, si rem rectè ppendamus, fuit hoc verum fundamentum novi regni dei in hoē, q p peccum destructum fuerat, nam ut deus regnaret, tolli debuit peccum et reatus, et eo fine legi et justiā dei satisfieri, qmdm hoc tota Scrā docet; Sed q sit regni illius vera raō, nolumus hic plixè docere, nam supra cap: 18. docuit Xtus, regnum suum ēe regnum veritatis, atq adeo pie-

tatis

tatis, et ex pacto cum patre debuit Xtus n̄ tm̄ salvare Judaeos
ss et Gentes Es: 42 et 49. Et utrorumq; dn̄s ēe debuit ut do-
cet Ps: 2. hinc oībus linguis id scribi debuit, q̄ tum mxē obti-
nebant, et q ipse Pilatus hoc jussit scribi, id scāvit, futurum
ut Romani agnoscerent ēē Xti regnum, illum Regem confiterent;
Verum uti ea raōe Rex vocat, ita Rex Judaeorum, q qdem si
Pilatum spectemus, eo ptinere potuit, uti facti sui raōes red-
dere pōet apud Caesarem, v̄ ēē ut exprimeret suam de Xto o-
pinionem, quem qdem n̄ habeat p Rege mundano, ss p Rege Ju-
daeorum, quorum Regnum mxē consistebat in obedīa, q̄ legi-
bus dei pstabat, qa Xtus dixerat se venisse, ut attestaretur
veritati, ss re ipsa exprimunt quoq; ipsam veritatem, nam
Xtus ē Rex Judaeorum, q vero tales st in occulto n̄ in ppa-
tulo Rom: 2. Apoc. 2. veri confessores Dei et Christi.

Et dum simul titulus illum Jesum vocat, eo ipso scāt,
q ille Rex sit, q vere Salvator erat, et verè salutem ac qe-
tem pplo suo psiturus erat, etsi Pilatus forte ad id myste-
rium n̄ attenderit; deniq; Nararaeus vocat, ut eo ipso pro-
bet, hunc eundem ēe, quem pphetae indigitaverunt, uti id
explicat Matt: 2. v. 23. q qdam de loco inrpretant, alii
autem in eo putant ēe illusōem nōis, ut notet ipsum ēe
surculum et germen pmissum v̄ Nasiraeum verum v̄ Serva-
torem, uti varii varie nōen illud flectunt, q̄ tn̄ n̄ satis
st apodictica, etsi n̄ contraria analogiae fidei.

Cum Et hic titulus ita scriptus eēt, ostendit jam v. 20. v: 20.
qd secutum fuerit, q lectus fuerit à multis, et q offenderit

Sacerdo-

Sacerdotes, lectus fuit à multis Judaeorum, qa Hierosolymis locus crucis vicinus erat, et qa triplici lingua scriptus erat, ut q unam n̄ intelligeret, aliam nosceret, q n̄ videtur carere et scaõe se. id q hic scribitur p Eglium pdicari debebat, et qdem varijs linguis uti docetur Act: 2. ut ab oibus pplis intelligi poet, et debebat p Eglium Xtus crucifixus ante oculos depingi Gal: 3. et legi debebat à Judaeis, hoc ē, n̄ tm̄ à fidelibus Judaeis sedm̄ carnem sz à Judaeis spualibus et qdem exeuntibus ex Hierosolyma et extra Hierosolymam, ex Sione enim lex exire debebat, ipsa Hierosolyma vacua relinq debebat, ad Gentes deus labium purum conversurus erat, et haec caa et erat, cur Xtus extra Hierosolymam pati debuerit, ea raõe Et Jesum ēe Regem summum pdicari et legi debuit in oibus linguis inter Gentes.

X: 21. Hoc offendit Pontifices Judaeorum ut ē X. 21. q mutatum volunt titulum hunc, et n̄ scribi Rex Judaeorum, sed q ipse dixerit se ēe Regem Judaeorum, in quo tn̄ ipsis morē n̄ gessisse Pilatum, sz eum voluisse ut q scriptum erat scriptum maneret, docetur X. 22. Hinc videmus Pontifices illos noluisse agnoscere Jesum ēe Regem Judaeorum, qmdm̄ hoc quoq praedictum fuerat, debebat enim ab Architectis domus dei rejici, lapis ille q futurus erat in caput anguli s. lapis angularis ut ē Ps: 118. coll: Es: 18. et 1. Pet: 2. X. 4. et seqq. oes pphiae id unanimiter docuerunt Xtm̄ à suis, qndo ad illos venturus eet n̄ ēe recipiendum uti et videmus cap: 1. X. 11. imo n̄ tm̄ rejecturi illum erant, sz rupem salutis ut sceleratum tractaturi Deut: 32. Sed q Pilatus hoo gentilis n̄

consen-

Cap: 19

consensit in illud postulatum, ss reliquerit uti scriptum erat, id sanè commodissime nobis repraesentat qõo Jesus rejectus à Judaeis praedicandus sit inter gentes ut ē 1. Tim: 3. v. 16. ita ut gentes illum sint agnituræ, illi obedituræ ut regi suo, et confessuræ dictis factisq illum ēē regem Judaeorum, et suum adeo ut q credant pmissoibus patribus factis, et ita sint filii pmissois et veri Judaei. Praeterea q immutabili ita scriptum manebat, id notabat nquam confessoem regis hus inter gentes cessaturam, hinc dixit xtus, ite in totum mundum, docete oes gentes etc. Et ego vobiscum usq ad consummaoem seculi Matt: 28. porrò q hoc scriptum fuit ab eo ī eus jussu, q tum Caesaris noe perat, hoc commode adumbrabat futurum, ut ipsi reges ac principes gentium xti regnū agnoscerent, ab illo discant, illum osculentur, et illius sceptro se subjicerent ut ē Ps: 2. qmdm id et pphae prdixerant et eventus pbavit.

Ex qbus manifestum ē q multa mysteria in se comprehendat crux xti et q cum illa conjuncta fuere, p eam ille diabolo ademit ptatem suam antiq illi sepentis, ut p antitypum serpentis aenei p eam sublata ē maledictio de terra, sedm id maledictus q pendet in cruce ut antea vidimus p eam salus exhibita, scriptum enim in cruce fuit q ēēt Jesus p eam abolitae oes aliae ptates et principatus, declaratus enim fuit ēē rex Judaeorum, p eam & sublatum Chirographum, q nullum manere poterat sublata maledictoē Col: 2. p eam sublata inimicitia Eph: 2. et Judaei ac gentes conditi in

unum

unum novum hoem, hic scriptum fuit Jesus Rex Judaeorū, Hebraicè, Graecè et Latinè, et deniq; q à gentili agnitum, à Sacerdotibꝰ negatum fuit, illud indicavit rejectoem Sacerdotii Mosaici s. levitici et simul abjectoem incredulorum Judaeorum, et q extra Hierosolymam crucifixꝰ, q Hierosolyma n̄ amplius posthac sit sancta.

X: 23. His ita pactis ostendit Eglista qd fecerint milites circa vestes Xti, qqꝫ in eo notabile contigerit X. 23. et seqq. sc. q diviserint eas in quatuor partes, ss tunicam inconsutilem n̄ diviserint, ss sortem sup eam jecerint; q milites attinet, illi apprehenderant Xtm, duxerant Xtm ad crucem et servabant illum, videt ex more vestimenta illis cessisse eorum q crucifigebant tq. Pda ipsorum et spolium ut ita loquamur, v̄ merces ēt, qq n̄ sit credibile, ~~milites~~ vestes Xti admodum pretiosas fuisse, ut potiꝰ fuerint ducti ingenio suo, et more q Pdae cupidine, attamen n̄ unam vestem habuit Xtꝰ, q̄rum q̄ fuerit distinctio n̄ ita accuratè traditꝫ, neq; id ēt scire admodum refert, sufficit à militibꝰ in quatuor partes divisas fuisse, et tunicam mansisse indivisam, et uni sorte cessisse. Non ē credibile talia evenisse in Xtꝰ sine dīa pvidīa, et id satis constat, siqdem disertè dicitꝫ ea raoe impletam ēe Seram, npe q̄ exstat Ps: 22. X. 19. quem Psalmum si qs accuratè inspiciat, clarè deprehendet, tum ipso titulo, tum toto argto, Xtm respicere, atq; adeo davidem q ut Propha p Spm dei n̄ tam de se, q de filio suo Messia pphetavit, de Xtꝰ illic ipsiꝰq; passoē et circumstijs eꝰ, ac deniq; eventu et fructibꝰ agere, in nullum enim alium quadrant, q̄ hic exequi nimis plixum ēēt. Certè hoc solum sufficit, q n̄ tm̄ ubiq; ab

Eglistis

Cap: 19.

Eglistis Psalmus ille citatur tq. agens de Xto, sed quia cujus passiones et mors primò recensentur, is postea introducatur ut annuncians justitiam Dei in coetu magno etc. quae annunciatio est ipsum Eglium de adducta justitia seculorum per Messiam excisum ut est Dan: 9. praedicatum inter Judaeos non tantum sed et Gentes Rom: 1..

Verum cum id tam accuratè annotatum fuerit ab Eglistis ut praedescriptum ex Psalmista, vix primus aliter judicare, hisce quae subesse est mysterium, sc. Xtus vestibus suis exutus fuit, qua passus fuit loco hominis qui per peccatum factus est nudus, nuditate tum pudenda, tum molesta ut videre est Gen: 3. etc. itaque Sponsor quoque ut in ipso esset demonstratio divinae justitiae, nudus in cruce pendere debuit ut παράδειγμα maledictionis, quae incumbebat homini, et quae in ipsum translata erat, sed quia eius vestes interim divisae fuerunt in quatuor partes, ut cederent aliis, hoc fortè non incommode notavit hunc esse fructum passionis et mortis Xti, quod illa cedat aliis in vestimentum tum per justificationem tum per sanctificationem Spus, quamdiu Xtus eam ob causam invitat homines, ut ab ipso emant vestimenta alba, ne turpitudo nuditatis illorum appareat Apoc: 3. v. 18. quae vestes sunt vestes salutis et justitiae Es: 66. eius typus fuit quod Deus homini ob nuditatem suam anxio vestes paravit Gen: 3. nempe ex pellibus animalium mactatorum in sacrificia ut videtur, quae ut omnia sacrificia adumbrarunt Xti sacrificium, et quod in quatuor partes fuerunt divisae, notare potest, quod in quatuor mundi plagis, mors Xti cedat in justificationem et sanctificationem credentibus, et milites notare possunt Xtianos, qui bonum certamen certant in fide duce Xto. Quod tunica fuit inconsutilis et fortè uni cessit, hoc simul notare potest, unam esse Xti justitiam

unam

unam fidem veram etc. unam Eccliam veram, q̄ etsi sint in va-
riis partibus indissolubili tq. vinculo spus inr se et cum xto
sit conjuncta, et q̄ sorte accipiat tunicam xti, quam sortē deus
dirigit, ut sectr illos fieri justificaōis et sanctificaōis et fruum
mortis xti participes, qa à deo electi st et vocantr; Electio enim
accipit ut inqt Aplus Rom: 11. Verum si p milites velimus scatos
hostes xti et xtianorum, p vestes xti divisas illgi poent fideles
induti vestibus xti p justificaōem et sanctificaōem, imo ipsa vestis
xti q hostes scindere student, et tq. pda et spolium ad se rape,
et tum tunica inconsutilis notare poet, q etsi externè dispgantr
et dilacerentr q. veri tn fideles semp servent unitatem spus, et nq
v ad se invicem v à xto separari pntnt, qmdm Expia hoc do-
cuit, etsi enim Eccliā varijs obnoxia fuerit psecuōibus in oibus
mundi plagis, nq tn exstirpari potuit, ss semp mansit una illa
et Catholica xti Eccliā, et eam servabit unitatem, quam depra-
dicat Apostolus Eph: 4.

V: 25. Postq ita narrasset Eglista crucifixoem xti et divisoem
vestium, narrat qd factum fuerit circa quosdam spectatores v.
25. et seqq. ubi primò dicit astitisse cruci xti matrem Jesu et
Sororem eus Mariam Clope et Mariam Magdalenam, fle illgi pt,
q ob caam hæ secutæ fuerint xtm usq ad crucem matrem eusq
Sororem, n poterat n urgere naalis amor, Mariæ Magdalenæ ve-
rò amor ortus ex singulari beneficio, q acceperat à Jesu xto, et
ita hoc factum fuit dia providia, ut mater illgeret q ob caam
vocata fuerit κεχαριτομένη ab Angelo Luc: 1. v. 28. et εὐ-
λογομένη ἐν γυνάξι καὶ εὐλογόμενος ὁ κάρπος τῆς κοι-
λίας

Cap: 19.

λίας αὐτῆς ibid v. 47. qa npe enixa fuerat illam q in cruce debebat fieri maledictio, ut in ipso benedictoem accipent oes familiae terrae, et ex plenitudine eg graam p graa, et crucis spectatrix debebat ee ipsamet, ut illgeret fructum crucis, graam benedictoem et salutem inde ad se redundaturam, qob-rem ipsa Luc: 1. v. 47. exultavit in Deo Salvatore suo etc. et reliq mulieres exhibent typum eorum q xtm sequunt usq ad cru-cem, dum adhaerent ipsi et in psecuvibg, postq npe gustarunt q bonum sit ee cum ipso, et liberati ex ptate diaboli et pecci participes sancti st Spg xti, unde xtg voluit discipulos suos crucem suam tollere et se seq Matt: 16. uti Aplg dicit, q pati cum ipso debeamg si regnare cum ipso velimg Rom: 8. Cpterea ita in matre impletz q dictum erat Luc. 2. gladium cor ejus ptransiturum.

Quid Jesg circa matrem egerit addit, npe q eam allo-cutg fuerit, et ad discipulum quendam dilectum, q videtz Joaes fuisse, spectare jusserit, et discipulo illi mandaverit n obscure ut eam tq. matrem suam foveret, uti id quoq fecit, respicit xtg in cruce matrem suam, egqq curam gessit, atq ita ob-secutg fuit legi amoris, quem ut oibg ita impr. parentibus debemg, ipse jusserat, honora patrem et matrem, et in mo-do alloquendi ad singulare e, q vocaverit illam mulierem, n unam ut videtz ob raoem, in eo n ee contemtum, ss hono-ris testificaoem, stylo Hebraeorum notatum e ab alijs אשה enim n e vocabulum ignominiae ss honoris, et eam ob eaam Gal: 4. v. 4. dicitz Jesus factg ex muliere; Cpterea voluit eam matrem vocare ut ostenderet, se n ee hic considerandum se-

cundum

cundum carnem, sz ut q versetz in ijs q̄ patris sui sunt, illiq obediat usq ad mortem crucis, porrò hac quoq rāōe cavere potuit ne milites in ipsam si matrem suam vocaret sævirent, sz ꝑterea fortè n̄ incommode mater xti repræsentat Eccliam, q̄ respicitz à xto eēq jucundo fruitz colloqo, q̄ndo ipsa in fide respicit pendentem in cruce xtm et portantem maledictōem, et dum illam commendat discipulo, ubi ipse abiturꝰ erat ab illa, id n̄ tm̄ notat, q deꝰ Eccliæ ostendat filios, à qbꝰ nutriantz, et dicat q. Ecce filiꝰ tuꝰ ꝑ nativitatem spūalem ex semine verbi q ꝑdicatz in Eccliā, sz q velit quoq Eccliam respicere ad dilectos discipulos suos, ut ab illis foveatz et nutriatz, q facit, quando attendit ad drām Aplorum, ut ꝑ eam corroboretz in fide spe et charitate, et q iterum discipulo dicit, Ecce mater tua, id n̄ tm̄ notat spūalem cognaōem inr fideles et officium charitatis q inde nascitz, sz commodè quoq adumbrat, q̄ raōe xtꝰ dum ascendit in coelos, dederit Eccliæ Aplos, Eglistas, etc. ad eꝰ ædificaōem uti ē Eph: 4. et q discipulꝰ ille ad mandatum xti matrē eꝰ recepit in ꝓpriam domum suam, ut illic eam foveret, id sanè optimè notat Aplorum ꝓmtitudinem ad curandam et fovendam Ecclesiam.

Posthæc alii Eglistæ factas ēē narrant tenebras trihorii à medio q. die ad vesꝑam sc. vergentes, q p.d. ut verbo id hic dicamꝰ, scāvit id q xtꝰ supra ꝑdixerat et minatꝰ fuerat cap: 12. v. 35. et seqq. q qa lucem n̄ amabant et in eam n̄ credebant, xtm npē Solem justiæ, tenebris ignoriæ impietatis et miseriæ involvendi sint, sz circa tps vesꝑæ iterum lux futura ē in fine npē dierū Zach: 14. et hæc oīa Johannes n̄ annotavit, ut q post reliquos

scripsisse

Cap: 19
V: 28.

scripsisse videt, ea tm̄ descripsisse q̄ ad eg̃ scopum faciebant.

Narrat igr̄ qd postea factum fuerit, ut implerent q̄ pdicta erant de xto v. 28. et seqq. npe q̄ post reliq̄ jam pacta sedm̄ Scras xtus in siti sua potatus fuerit aceto, et eo gustato reddiderit spm̄. Matthaeus narrat illum ex Psalmo 22. clamasse voce magna, deus mi, deus mi q̄re dereliquisti me, et q̄ astantes illi illuserint, ac si Eliam vocaret, q̄ verba ostendunt ipsum in cruce portasse pecca nra, fuisse hostiam p pecco et maledictoem factum, neq enim aliàs dicere potuisset is, de quo vox coelitus testata erat, hic ē filius meus dilectus etc. q̄re deseruisti me, adeo ut consolaoēs p nobis plena fuerit vox illa, debebat enim p nobis fieri maledictio ut nos à maledictoē liberaret, fieri peccum ut nos in ipso fieremus justia 2. Cor: 5. et in ipso demonstrari justia dei vindicativa ut ipse fieret nrum ἱλαστήριον Rom: 3. hinc et addit, deus mi, ut ostenderet, se non sua culpa ss ex pacto vi sponsois suae ob aliena pecca pati et deseri, et habere spem certam liberaoēs, unde Heb: 5. v. 7. cum clamore valido et lacrymis dicit obtulisse petitoēs et supplicaoēs illi q̄ poterat ipsum servare ex morte, et q̄ exauditus fuerit à timore, et cum in summis versaret angustijs ac doloribus, animiq anxietate, n̄ mirum illum viribus exhaustum, et ipse q. testa instar q. exsiccatum ēē Ps: 22. adeoq sitiuisse, qq illa sitis illi n̄ obvenerit inopinato, noverat enim sitim illam secuturam passoem, qa pdicta erat, hoc ē noscens ad implendam Scram dicebat, Sitio, extat pphia Ps: 69. v. 22. quem Palmum de xto et eg̃ passoē agere, tum ipsum eg̃ argtm tum variae citaoēs in N. T. pbant; Sitis autem illa xti orta

fuit

fuit ex naalibus caus, attamen caae illae à pecco erant, nro npe, q enim patiebat dolores et animi anxietatem à pecco nro erat, et n videt sine caa et mysterio dicere Eglista, q noscens oia jam ee consummata dixerit Sitio, verbo enim illo testatus S desiderium refocillaois q instare sciebat, debebat enim satiari brevi gaudio et laetia, unde dicit pp ppositum ipsi gaudium sustinuisse patienter crucem et ignominiam contemsisse Heb: 12. v. 2. hoc innuebat xtus, quando latroni dicebat, hodie mecum eris etc. noverat enim ut statim videbimus, sibi paulo post intrandum ee in Sanctum S. coeleste, sz simul verbo illo, Sitio, videri pt scare voluisse desiderium oium eorum bonorum qrum caa patiebat et p q refocillari debebat, qlia erant ea oia q ptinebant ad ipsius glorificaoem et electorum salutem, sitiebat enim regnum inr Judaeos et Gentes ad gloriam suam et patris, sitiebat ppli vocaoem, regraoem, justificaoem, sanctificaoem et glorificaoem, haec enim oia pendebant ab eo, q jam consummata fere eent, q ipsi Pater dederat pagenda, nam post illa debebat glorificari ut supra visum, atq adeo pplus illi nasci q obediens ipsi eet et p ipsum salvaret.

Verum hic se pdidit iterum malitia Judaeorum, dederunt alli in Siti Acetum in spongia, et eam circumponebant hyssopo, atq ita ori eus admovebant Matt: 27. v. 48. ~~int~~ dicunt imposuisse calamo, et ut Marc. 15. v. 36. sz n oes eundem servant ordinem satis habentes rem ipsam tradere; Notant doctissi inr pretes moris fuisse ut ad manus eet potus, quo q crucifigebant anteq expirarent, refocillarent, et Cl: Ligtvotus narrat mo-

ris

ris fuisse, ut ijs q à Synedrio damnati erant acciperent potum myrrha et thure mixtum, et ut videtur eo fine, ut potus ille dolorem mitigaret habens vim soporiferam, sed hostes Xti acetum illi tribuerunt, q forte n sine mysterio fuit, qa anteq Xtus acciperet oia desideria sua, ut ita loquar, atq adeo plene in siti sua refocillaret, acetum illi Cpberi debebat, debebat enim ut ipse in gloriam, ita et Ecclia et pplus ipsius in regnu eus, tum in hac terra, tum in coelo, intrare p multas afflictoes, et ita corpus eus mysticum acetum quoq bibere, anteq satietur imagine dei, et q attinet diversitatem illam, q unus calamum memorat, alius hyssopum cui imposita fuerit spongia cum aceto fle conciliari pt, si v dicatur calamo spongiam simul cum fasciculo hyssopi impositam ee, v hyssopum istis in locis habuisse caules tam grandes, ut calamus ille fuerit ex hyssopo, atq ita baculus hyssopi, nam illis et utebantur ad facienda inde tentoria in festo tabernaculorum, et cogitari pt n sine caa adhibitum fuisse hyssopum, cum et in esu agni paschalis hyssopus et amarum jusculum adhiberi deberet, hic autem verus agnus paschalis mactabatur, et eo quo dictum modo comedi debet à veris Israelitis admixto npe potu aceti, sed odore simul fragranti virtutum Xtianorum et χαρισμάτων Spus qbus corroborantur.

Illum potum cum gustasset Xtus, s. ut hic dr, cum accepisset dixit, consummatum est, qndo loqtur de consummaoe jam facta, comprehendit et mortem, q requirebatur in hac hostia, sed q vere consummata n st v facta dicuntur, saepe facta, uti jam

videmus

vidimus cap: 17. v. 4. 1. Tim: 4. v. 7. quod autem consummatum sit Auditoribus et porrò Lectoribus meditandum relinquere voluit, id vocavit opus quod pater ipsi dederat faciendum, quod opus quale fuerat, illic et saepius in supp. vidimus, nempe propter quod venerat in mundum, ut nempe animam suam daret pro mundi vita, uti cap. 10. docuit, et ut pageret ea omnia quae requirebantur ut consummaret opus Sponsionis et Mediationis suae, et tq. ἄρχηγὸς σωτηρίας per passiones consummaret, et impleret ita omnes conditiones de quibus cum patre pactus erat, huc usque varias passus erat infirmitates, natus erat in paupertate, obnoxius fuit varijs incommodis; Praeterea ut promissus ille propheta docuerat et patrem enarraverat, ut qui fuerat in sinu patris Joh: 1. docuerat quicquid eo faciebat, ut Judaei agnoscerent viam veritatis, pietatis et salutis, atque ita tq. lux in mundum venerat ut supra visum, patefecerat ita et verbis nomen dei Joh: 17. Praeterea non minus quam Moses varia miracula ediderat, feceratque ea opera quae pater ipsi dederat facienda, ut propter ea crederent, non minus quam propter testimonia Scriptae de ipso Joh: 5. et nunc secundum voluntatem patris propter peccata nostra pendebat in cruce ut maledictus, ut fieret in ipso divina justitia demonstratio, atque ita hucusque impleverat omnia, quae officio ratio poscebat, et quae in Scriptis de ipso praedicta erant, itaque consumata erat dei voluntas, quae erat ut pateretur pro populo electo, satisfactum erat justitiae eius et juri pro nobis, sanctificatus erat et justificatus ea ratione Deus ut Judex, expiatum erat peccatum, adducta justitia seculorum, satisfactum erat legi, impletae prophetiae ac promissiones, impleti typi, eatenus omnia facta καὶ ἀμὴν erant,

consum-

Cap: 19.

consummaverat qcqd agere debebat ut ppha, qcqd et ut Sacerdos, postq enim sufficienter docuerat, se ipsum quoq obtulerat per Spm aum ἄμωμον, et jam in eo erat ut ajam suam effunderet in mortem et p mortem aboleret ptatem mortis habentē diabolum, atq ita morte sua vitam acqreret, et in morte ita mxam vim demonstraret ad instar Samsonis, q oia ex Scris confirmari et plixiq deduci poent, nisi brevitati studendum ē, certè tantæ Emphaseos hæc vox ē, ut qcqd ptinet ad xti officium, qcqd ad opq Mediatois et Sponsois, qcqd ad satisfaciendum Deo et dia justiæ, qcqd ad redemtoem houm et pfectā salutis caam, id ea comprehensum putari debebat, dicitr enim Heb: 2. p passoes ipse consummatq et factq pfecta salutis caa cap: 5. dicitr unica illa oblaoe eos consummasse q sanctificantr Heb: 10. dicitr morte sua et sanguine N.T. et foedq ratificasse et oia deniq consummasse Hebr: 9. et 10.

Hoc & cum dixisset eaq raoe ostendisset, q n invitus sed sciens volensq venerit in hanc horam, neq sine caa, ss ut oia consummaret, inclinavit caput et tradidit Spm, inclinao capitis pendet à defectu spuum, ss illis exhaustq fuit xtq vltarie ut sæpiq visum, volebat enim bibere poculum illud q pater ipsi bibendum dederat, et n suam facere ss patris voluntatem, unde dixit supra, neminem ajam suam à se rape, ss à se ipso eam deponere, ut iterum resumat, et in eq signum magna et sonora priq edita ponebat ajam, ut alij Eglistæ testantr, ut ostenderet se, sibi ipsi vires sufficere poe si velit, ss illud clarisse dicatr, qndo additr, q tradiderit Spm q. vltarie; Lucas distinctiq rem pponit, qndo dicit q clamans

mans magna voce petierit, Pater in manus tuas trado Spm meum
q verba ex Psalmo 31. v. 6. petita st, qoo significat, tum q
ipsi ajam suam effundat in mortem, et qdem q nunc n amplius
postq in eo satisfecerat dei vltati, derelictus ab illo eet, ss eum
fiducia illi Spm suum tradat, q se ipsum posuerat ☐ש ✗ Es: 53
et ea raoe aspergit q altare coeleste sanguine suo, qmadm uti
que aja eus inferri debebat in Sanctum S. coeleste, ut olim
sanguis hostiae in terrestre, itaq et ajam suam illi commenda
bat ut depositum quoddam suo tpre reddendum q e vocis illius
Emphasis Deut: 33. 2. Tim: 1. et alibi, resuscitaturus sibi satisfa
ctum debebat et resuscitari ut demonstret filius dei in potea
Rom: 1. coll: Act: 13. debebat resuscitari ut in ppetuum eet
Sacerdos et p suis inrcederet, servaretq oes pfecte q p ipsum
accedunt ad Deum, factus ea pp Sacerdos sedm vitn vitae indisso
lubilis Heb: 7. v. 23. 24. 25. Pterea inde p. mentis a corpore
distinctio, dum enim corpus deponendum erat in sepulchro, Spm
commendat deo, uti olim sanguis hostiarum qrum corpus cremebat
inferebat in Sanctum v Sanctum S. ut docet Aplus Heb: 13 v.
11. et ita quoq de hoe quovis dicit Salamo, q in morte corpus
redeat in pulverem, Spus ad Deum Eccl: 12. et de fidelibus dicit
Aplus Rom: 8. v. 10. q quando eorum corpus sit mortuum pp peccu
Spus sit vita pp justiam, ob q caam xtus monuit, ne timeamus
eos q corpus tm occidere pnt, ajam n, ss eum q corpus et ajam
pdere pt in gehenna Matt: 10. et eam ob caam quoq id agendu
sedm admonitoem Petri, ut poimus quoq ajas nras deo commendare
ut fideli Creatori, et eus fundamentum e q xtus Spm suum com
mendavit deo, ea enim raoe certi sumus ipsum nobis parasse

aditum

Cap: 19.

aditum ad Deum traditõe Spꝰ sui, q se ipsum obtulerat p nobis, ut nos Deo reconciliaret, dedit enim aiam suam in antilytron p nobis

Ea & raõe ostendit hic noster Eglista, xtm vere mortuum ee, et etsi oes n memorent singulas circumstias, mortem tn memorant oes, qppe eꝰ mxum e momentum, unde Apli Sermonem suum vocant sermonem crucis, et nihil judicarunt scire pter xtm eumqꝫ crucifixum, nam in mortem traditꝰ fuit pp pecca nra, ut ex ea resuscitatꝰ ad justificaõem nram Rom: 4. unde cum ipso dicunt mortui, crucifixi et resuscitati, in mortem et resurrectõem eꝰ baptizamur, mors ipsiꝰ nra vita e, p mortem abolere debebat ptatem mortis habentem, diabolum, p mortem absorbere mortem ad victoriam Heb: 2. 1. Cor: 15. sed hoc quoqꝫ pacto oes pdictoes oesqꝫ typi impleri debebant, mors enim hostiarum eam pfiguravit, neqꝫ expiabant hostiæ nisi mactarent, verum cum nil ferè sit, q n ad mortem xti referre poit, fieri neqt ut hic q eo ptinent, dicant oia, sufficit xti illa vox q moriens emisit τετέλεσθαι ne qd amplius desideratum fuisse putamꝰ raõe satisfactois et meriti Sponsoris superat tm ut vis mortis et resurrectois xti applicaret ijs p qbꝰ mortuis erat.

Postq ita mortuꝰ erat narrat Matthæꝰ scissum fuisse velum tpli in duas partes à summo ad infimum eꝰ, terræ motum factum, petras ruptas, sepulchra apta, et corpora mortuorum sanctorum resuscitata fuisse q egressi ex sepulchris post resuscitaõem eꝰ intraverint in sanctam civitatem et multis apparuerint, qbꝰ astantes commoti fuerint etc. q oia p.d. scaõem habebant et πνευματικὴν δήλωσιν, ver

bo,

verbo; Scissio Veli notabat p veli corporis xti rupturam in-
troitum paratum in Sanctum S. coeleste, viamq ad illud no-
vam et vivam initiatam Heb: 10. huc usq enim via ad san-
ctuarium clausa erat Heb: 9. q scabat qndo Pontifice egresso
ex illo velum iterum reducebat; Terræ motus notabat, nunc
instare illud tps, qndo adhuc semel Deus commoturus erat cælum
et terram etc. Hagg: 2. npe p pdicaoem Eglii inr Gentes, de-
structoem Reipublicæ judaicæ et oium rerum innovaoem;
Petrarum Scissio notabat n tm corda petrosa et lapidea rum-
penda ee, et in carnea mutanda ac comminuenda p verbum
tq. malleum Jer: 23. ss integra regna et pplos xto subjiciendos;
Apertio sepulchrorum, Excitao mortuorum, eorumq ingressus
in sanctam civitatem notabat vi mortis et resurrectois xti
electos excitandos ee ex morte in peccis, ut intrent in Eccliam
xti q e sancta civitas, Et corpora tandem resuscitanda ee,
ut intrent in Hierosolymam coelestem, et q hæc miracula
effecerunt, ut astantes confiterent illum ee verum filium Dei
scabat ea raoe et futurum ut xtus agnoscat filius Dei in mundo
ut oe genu ei se flectat, et ois lingua confiteat ipsum ee
Dominum ad gloriam patris.

V: 31. Postq ita mortem xti descripsit Eglista, qoo sublatus de
cruce et qoo in cruce expiraverit et sepultus fuerit, hoc nunc
quoq ostendit v. 31. et seqq. ubi primo narrat judæos petijsse
ne corpora crucifixorum manerent in cruce in Sabbato, ut
ossa eorum confringerent et ita tollerent, et quam ob raoem
id petierint, npe qa erat παρασκευὴ τοῦ σαββάτου, cau
E et occao petitois, ut inde ordiamur erat instans sabbatu

et

Cap: 19.

et quidem Sabbatum, eo dies vocatur magna, et in eo παρασκευὴ volebant tolli corpora, cur dies ille vocatus fuerit magnus dies Sabbati, non est eadem omnium sententia, quidam putant ideo ita vocari, quod Sabbatum et pascha concurrerent, sed alii quia Sabbatum et dies festus concurrerent, et quidem in specie dies ille azymorum in quo offerebantur primitiae, ita ut tum παρασκευὴ sabbati secundum illos fuerit dies Veneris, qui inde et concludunt, Judaeos non voluisse ingredi praetorium non ob παρασκευὴν paschatis de quo nil in lege memoratur sed ob praeparationem Sabbati, et quia Sabbatum hoc adeo magnum et festivum erat, hinc volebant manere corpora in cruce sed petiebant ossa confringi, ut morerentur et ita tollerentur.

Romanorum more manebant corpora in cruce in spectaculum et custodiebantur à militibus, hinc dicitur Judaeos hoc petiisse, hi habebant legem secundum quam corpora suspensorum in ligno debebant tolli eodem die Deut: 21. ne sc. terra esset sub maledictione, maledictus enim erat suspensus in ligno et secundum illam legem hoc petierunt à Pilato, Ille illegi potest quod sibi lex illa voluerit, sc. dicebatur maledictio non suspensio, sed suspensus, is autem quod secundum legem suspendi debebat, poterat respicere, atque adeo in tum non erat sub maledictione, ergo etiam tum maledictus legaliter, aut uti tota lex, ita quoque haec eius pars p. d. habuit πνευματικὴν δήλωσιν, et finis eius fuit Christus, pertinuitque adeo haec lex, eo ut scaret Christum in crucis ligno suspensum, fore maledictionem propter peccata aliorum quae ut Sponsor susceperat, quamdiu Apostolus ita rem explicat Gal: 3. v. 13. sed jusserat quoque deus ibidem, ne suspensus maneret

ret in ligno, sz ante solis occasum tolleret, ne terra maneret sub maledictõe, ut p sepulturam eõ judicaret terra liberari à maledictõe, et maledictio cum eo sepeliri, fle illgi pt p-prie terram n fuisse liberatam à maledictõe p sepulturam suspensi q maledictus vocabat, sz tm legaliter, aut hoc quoq habuisse scaõem spualem, scabat & xtm ita in ligno futurum maledictõem, ut aufferret maledictõem à terra, eaq cum ipso sepeliret, et n nisi p ipsum auferat, terra maneat sub male-dictõe, neq enim p alium q p ipsum fit peccorum expiaõ.

Hinc & dia pvidia id effecit, ut Judæi, q in typis a-lias fiebat, id qqs in Antitypo voluerint fieri et in eo id sin-gulare ẽ, q hoc eam ob raõem voluerint fieri ne in Sabbato maneret in cruce, qoo simul impleri debuit typus Sabbati, notum ẽ deum voluisse ẽe παρασκευὴν σαββάτου, ne in Sabbato fieret opus, aut cibi pparent, sz ut tm uterent ppa-ratis die Veneris, hinc et deus Exod 16. manna dupla men-sura colligi voluit, ut sabbato eo frui poent in quiete, id impleri debuit in xto, is ẽ caa veri Sabbatismi Heb: 4. is Manna ẽ Joh: 6. pparari & debuit die Veneris, ut die Sabbati qescere poent, hoc ẽ oia consummari debuerunt p ipsius mortem die Veneris, ut ille die Sabbati quiesceret in sepulchro, et eo scaret p illum nobis Sabbatum tum in hac, tum in futura vita pparatum ẽe, ita ut nescii ex-ecuti fuerint Judæi dei consilium.

Ut autem sepeliret, mori debebat prius, hinc eo fine volebat ossa confringi et ita tolli ac sepeliri, notatum ẽ ab alijs ex antiqtate n semp fracta fuisse ossa crucifixorum

sed

Cap: 19.

sed eos saepè in cruce relictos in cibum cessisse avibus ac feris ut manibus, qa ipse cruces n erant admodum altae, et ubi hoc fiebat, fiebat ac accelerandum p crurifragium mortem, etsi mors ita et magis violenta eet, et cum hoc ipsis n eet licitum, nisi consentiret Pilatus, hinc Pilati petierunt consensum eumqs impetrarunt, milites enim p. d. Pilati jussu ut consensu fregerant ossa duorum illorum, in quorum medio crucifixus erat Xtus; verum Xti ossa n fregerunt qa illum deprehendebant jam mortuum ut e v. 32. 33. cessante autem fine cessant media, eus rei q caa fuerit, an q Xtus plura passus fuerit, et hinc viribus et spiritibus naalibus exhaustus magis q alii? an vero, q magis nobis placet, quod ipse ajam suam ultarie deposuit et tradidit in manus Patris ut antea dicebatur et Joh: 10. n dicit Eglista, sed cogitandum relinquit lectori.

Etsi vero ossa n frangerent, unus tn militum lancea latus eus percussit, ita ut exiret sanguis et aqua; p lanceam illgi poe et instrumentum longius et brevius; Ex Graecis annotarunt alii, Lonchas enim et ut spicula omissa dici notarunt, et cum crux n eet admodum alta, brevi ~~lonchae~~ λογχη perfodi latus Xti, et qdem directe, q autem precise pars lateris fuerit percussa n dicitur, ss tm q exiverit aqua et sanguis, et hinc qdam volunt ex pericardio alii ex thorace fluxisse; sanguis autem cum aqua pt ee sanguis cum sero, praesertim qa fle illgi pt, in Xti sanguine magnam fuisse factam alteraoem impeditum eus cursum p tristiam ac dolores atqs hinc quoqs debitam sanguinis attemperaoem, ita ut aqua

et

et sanguis dividerent, et distincte notari poent percusso lan-
cea latere; verum id n̄ ē factum sine mysterio, q̄ntm puta-
mus cum diserte Joaēs memoret 1. Epl. cap: 5. v. 6. q̄ Xtus ve-
nerit n̄ cum sola aqua, sz cum aqua et sanguine; et si intue-
mur militem, is adumbrare nobis pt illum inr quem et Xtm
posita fuerat inimicitia, lancea vim legis et pecci, nam
secdm legem ob peccum Xtus mortuus fuit, ad id instigante et
diabolo, sz habuit illa mors salutares effectus, fluxit enim
ex latere Xti aqua et sanguis; qd p sanguinem Xti ubiq allgat
notum ē, mors npe eus n̄ tm corporis sz et aīa, q̄ sensit
iram Dei, q̄ndo exclamavit Deus mi, Deus mi etc. et aīa brutorū
erat in sanguine illorum, aut sanguis eorum scabat aīam
Xti, q̄ se ipsam debebat dare ⊏ⲱⲛ et effundi in mortem Es:
53. hinc Xtus dicit Matt: 20. se aīam suam dare lytron et
Matt: 26. sanguinem suum effundi in remissoem peccorum p multis
et hinc sanguini Xti tribuunt plurimi effectus salutares quos
npe p meruit, dum se ipsum dederit ⊏ⲱⲛ, factus p nobis peccum
ut nos fieremus in ipso justia 2. Cor: 5. etc. sed qd & p aquam
allgemus, notum ē saepius in Scra p aquam adumbrari Spm Xti
ut visum cap: 4. et 7. coll: Es: 44. Ezech: 36. etc. sz vidimus
et supra cap. 3. v. 5. aquam distingui à Spu uti et 1. Joh: 5.
v. 8. distinguunt Spus et aqua et sanguis, hinc v̄ ita verba
allgnda st ut aqua et sanguis idem scent, sz diverso respectu,
sc. ut sanguis Xti consideret ut habens vim et expiandi peccum
et eo sensu αἵμα vocet, et purificandi à pecco, et eo sensu
ὕδωρ vocat, v̄ ut distinguant ita, ut distinguunt 1. Joh: 5.
ubi n̄ sine raoe inrpretes pcipui p sanguinem allgant sangui-
nem

nem fidelium, p aquam sanguinem Xti habentem vim purifican-
tem di et sanctificandi ad justificaoem et sanctificaoem, à qbus
tum Spus commode distingui pt, v deniq cum sæpe observet ut
eadem vocabula uno loco habeant ampliorem scaoem et di-
stinctiorem q alio, ut unum idemq emblema et aliud notet
uno q alio loco, ita fortè poet p aquam et sanguinem illgi
meritum Xti et Spus Xti, saltem qcunq modo illgamus, nulla
harum inrpretaoum repugnat analogiæ fidei et Scrarum; Xti
mors habuit hunc effectum, ut reconciliaret deo et expiaret
peccum, qmdm eo ptinebat olim sanguis, habuitq quoq hunc
effectum, ut eus vi electi sanctificent, et ita ex morte Xti
fluxit Spus sanctificans, p quem ut p aquam purificamur, et
vi mortis Xti et justificamur et sanctificamur n tm, sz et
ipsi sæpè debemus sanguinem p noe Xti effundere, ita prius
potuisset adumbrari p aquam, posterius p sanguinem, certè
n e dubium qn qcqd unq v sanguinis v aquæ noe venit
ubi agit de Xti et electorum p ipsum justificaoe et sanctifi-
caoe, id in Emphasi et hic illgi debeat et adumbratum judi-
cari p sanguinem et aquam q ex latere Xti mortui effluxerunt.

Cap: 19.

Id q jam dictum e confirmat v. 35. à testimonio eus q
id viderat, eusq adeo testimonium verum erat, et faciebat ad
illorum fidem, qbus hæc testabat confirmandam, n dicit an Jo-
hannes an alius fuerit, fuit saltem αὐτόπτης, et credibile
e, Johannem ipsum illgi, verum in eo multum situm erat,
et erat hic Aplorum Character inr alios ex instituto ipsius
Xti, q narrare debuerant ea q viderant et audiverant, et hoc

V: 35.

quod

quod hic dicitur et confirmatur testimonio, testis αὐτόπτου mo-
mentosum erat, eo quippe pertinebat, ut alii crederent, estque adeo
obiectum fidei singulare, quod ex iis quae dicta sunt, patere potest, et Apli
hoc satis innuunt, quando sermonem suum vocant sermonem cru-
cis, nihilque se judicasse scire dicunt Cpter Jesum eumque crucifixum
illum enim cognoscentes cognoscimus ducem salutis per passiones con-
summatum et factum perfectam salutis causam omnibus credentibus in
ipsum, morte enim sua expiavit peccatum, reconciliavit nos
deo, meritus est justificationem et sanctificationem et glorificationem, et omnia
quae ad vitam et pietatem faciunt, atque adeo testes mortis Xti de-
bebant esse veri et fide digni testes, et hinc αὐτόπται, ut ita
testarentur non tantum quae vera essent, hoc est convenirent cum ipsis re-
bus, sed et quae certa, et de quibus ipsi plenissime persuasi.

X: 36. Verum voluit deus ut nulla esset de his dubitandi ratio
hinc non tantum narrari voluit ea a testibus αὐτόπταις, sed et prae-
dici a prophetis, ut fides tanto firmioribus niteretur tibicinibus, et
hoc est quando dicitur X. 36. facta haec esse ut impleretur Scriptura, et
quidem duobus locis in hanc rem citatis, id probat, primus exstat
Exod: 12. X. 46. et Num. 9. X. 12. alter Zach: 12. X. 10. quod
priorem attinet, agitur illic de agno paschali, in quo os non
debebat confringi, eaque ratione hic docemur clarissime Xtum voluisse
in paschate mori, ut antitypum agni paschalis, inde dicit
Aplus 1. Cor. 5. pascha nostrum pro nobis mactatum est, Xtus, ita ut non
possimus dubitare quin omnes leges circa agnum paschalem, eius requisita,
mactationem esum etc. veritatem suam habeant in Xto, Xtusque adeo
eorum finis finis fuerit, et quod alibi dicit Aplus, an boves deo

curae

Cap: 19.

curæ st ec. 1. Cor. 9. id hic dici pt, an agnus deo curæ ē
ss n pp agnum, ss pp xtm illa scripta sunt.

Cum verò deus hoc tam expresse mandaverit, vix dubita-
ri pt, qn eo ipso mysterium scare voluerit, neq & tm hoc eo
ptinet, ut illgamus xtm passum ee ea q dei consilio erant de-
finita, ss et scaoem spualem habet, pt judicari scatum eo fuisse
ipsum n mansurum in morte, à morte n poe vinci nec de-
tineri, aut vis illa vitæ indissolubilis sedm q factus erat
Pontifex ut ē Heb: 7. adumbrata videt, porrò cum ad esum
mactaret agnus paschalis, hoc quoq schesin habet ad eden-
tes atq ita credentes, ut norint vim ac robur agni p se
mactati, et qoo vi eus sint roborandi, ne et ipsi vincant
à morte, et custodiendi p potiam eus ad salutem, ut q po-
tia resurrexit xtus ea quoq tandem se resuscitandos sciant,
qcqd enim in xto verum ē, id in ipsis quoq verum ee debet
suo modo conf: Psal: 34.

Alter locus spectat transfixoem et extat Zach: 12. ubi
de xto agi, oia satis docent, ss in ipsis verbis aliqd ē diffi-
cultatis. LXX. legerunt p דקרו דקרו saltarunt pp
similitudinem figurarum ד ו et ד. Eglista hic vertit
ἐξεκέντησαν, ita tn ut Hebraismum adhibeat et omittat
aliqd, plene enim dici deberet ὄψονται εἰς αὐτὸν ὃν
ἐξεκέντησαν, neq enim cum illis pmus, q illud εἰς conjungunt
cum ὃν ut sensus sit ὄψονται subillge αὐτὸν εἰς ὃν
ἐξεκέντησαν, siqdem verbum illud simplr cum accusativo
jungit sine ppositoe, ut notatum ē à doctissis inrpretibus
pterea Zach: 12. sensus ē amplior ut videt, et inde Eglista
partem

partem tm̄, q̄ hic ad rem faciebat singulariter, transsumsit, illic enim deus dicit, respicient ad me אשר את תקרו cum eo quem transfixerunt, q̄ verba hunc sensum commode fundunt, respicite ad me et simul ad eum quem transfixerunt xtm̄ npe ut et in me et in illum credant, vox enim Hebr. הבים talem notat actum quo qs ad alium respicit cum amore, fide, spe, et ubiq; actus fidei p intueri, respicere vertitur, ut videre ē inr alia Es: 45. et ad adumbratum typo serpentis aerei ut supra visum cap: 3. et ita tum n̄ uno modo ad illigi pt, v̄ ut allgantur fideles q sint cogituri gloriam xti ut uni-geniti ut ē cap: 1. et credituri in eum quem alii transfixe-rant, v̄ ut allgantur ydem q ipsum transfixerant, et quorum consensu etc. erat transfixus, sint illum postea intuituri in fide, q̄ndo sc. cognoscere debebant se crucifixisse dnum gloriae ut loqtur Aplus 1. Cor. 2. et ut alii ē volunt, sint ad expturi per gravia dei in illos judicia, et utrumq; convenit eventui, ss tm̄ prior sensus, ut sit respectus fidei pferendus videtur deus npe ad electis suis in bonum vertit, q malo aio ab aliis imo et ipsismet in ignoria factum erat, uti saepè hoc experiuntur, q gratiae divinae participes fiunt.

Descripta ita morte sequtur Sepultura xti, ubi describitur ille q petierit corpus Jesu, eqq; petitio et concessio Pilati, is q petiit corpus Jesu Josephus ab Arimathia fuit, ex illa civi-tate ut videtur ortus, ss caa petitois indicatur q̄ndo vocatur di-scipulus Jesu, q sc. n̄ audiverit tm̄ Jesum docentem, ss ita au-diverit, ut dra ipsius delectaretur, illiq; fidem adhiberet, tales enim demum discipuli st, q discunt, audiunt, credunt et obediunt, p.d.

enim

Cap: 19.

enim vir ille Senatoria dignitate conspicuus erat exercitatus in Mose et prophetis, et ex illis didicerat, quo tempore Messias venire deberet, aut hoc tempore exspectabat consolationem Israelis ac regnum dei et Messiae toties promissum, et cum audiret nil Jesum dicere aut docere quod non conveniat cum Mose et prophetis et praeterea opera quae faciebat, de illo testarentur, hinc illum habuit pro viro dei et propheta et Messia esse, attamen cum videret Jesum Judaeis exosum esse, et forte ipsi quoque superessent quidam scrupuli et fides nondum satis firma, hinc propter metum Judaeorum, ne expositus esset illorum calumniis, obtrectationibus et persecutionibus, et dignitis esset ac vitae periculum adiret, occultavit suam de Jesu sententiam, neque palam praeter se tulit amorem erga Christum et opinionem de illo, quamdiu plerumque fieri solet, ut metus homines impediat in bono opere, impr. quando ille non ejicitur per causas praegnantiores, ita plena fides, confirmatus amor timorem ejicit et pellit, fides inquit Apostolus 1. Joh: 5. vincit mundum, per fidem plurimi omnia pericula etc. superarunt, et Moses praetulit probrum Christi divitiis Aegypti, ut prolixe docetur Heb: 11. amor quoque validus est et fortis ut mors et multa aquae illum extinguere nequeunt Cant: 8. sed quamdiu fides vacillat et amor ita quoque non satis est confirmatus facile timor impedit, ne fides et amor habeant debitos effectus, eamque ob causam oportet ut in fide confirmemur, et ita simul in amore dei et Christi, ut tentationes omnes vincere possimus.

Attamen quod occultus hucusque erat discipulus, nunc se palam talem ostendit, dum petit corpus Jesu ad sepulturam nempe et impetrat à Pilato aut tollit de cruce, Pilatus Judaeorum petitionibus, ubi non pugnabant cum majestate Caesaris, non difficulter annuebat

ebat, illis enim suis legibus vivere licebat, et secundum illas leges cum peteret Josephus corpus Jesu ad sepulturam, vix poterat illud jure negare, aut permisit Josepho, ut corpus Jesu tolleret, quod ad quoque fecit, sc. si maneret in cruce, ea enim ratione scatum fuisset maledictionem adhuc esse super terram et nondum ablatam Deut: 21. quod ne fieret cavit divina providentia, ut antea quoque notavimus.

Sed praeter hunc alius quoque Nicodemus nempe ostendit suum erga Jesum affectum, quod etsi antea ex metu Judaeorum quoque nocte ad Jesum venisset ut visum cap: 3. nunc tamen paulo fidentior factus adfert mixturam Myrrhae et Aloes, centum circiter libras ut est v. 39. quas ille fuerit et quae causae fuerint, cur nocte venerit ad Jesum cap: 3. visum, ubi vocatur princeps Judaeorum, quoad Sectam Pharisaeus et Doctor Israelis v. 1. et 10. et eadem causae fecerunt ut nocte veniret propter quas Josephus erat occultus Christi discipulus.

Opus quod fecit, fuit, quod afferret mixturam Myrrhae et Aloes, nec non et simul cum Josepho involverit puris linteis simul cum Aromatibus corpus Jesu ex ~~nocte~~ more Judaeorum; quod attinet mixturam illam Myrrhae et Aloes non est facta ad unctionem, sed tamen ut corpus aromatibus illis involveretur uti ex v. 40. satis patet, neque enim ille mos erat, ut corpora ungerentur, sed tamen ut aromatibus involverentur, quae causa autem fuerit huius instituti, si inquiratur videtur eo pertinuisse, ne corpora tam fle foeterent vel putrescerent et et ita videtur quoque in eo fuisse testificatio spei resurrectionis, et quod hic circa Jesum factum, id cum non fuerit factum sine divina providentia, id fieri deus voluit, ut scaretur quae mortis Christi sit vis et efficacia, ut nempe corpus ipsius Ecclesia cum ipso cruci,

fixa

fixa et sepulta resuscitaret, induceret linteis puris sancti-
tatis et justitiæ, et involveret aromatibus & donis Spus S.
q impediunt putrefactoem, foetorem vitiorum, et sunt Deo
ac hoibus εις οσμην ευωδιας, et q ita cum divite haberet
numerari in morte pdictum erat Es: 53. qa et ipse in morte
dives ee debebat mors enim eus caa e plenitudinis illius ex
qua accipimus oes gratiam p gratia ut e cap: 1.

Cap: 19.

His q pmissis indicat locum et conditoem sepulchri, ipamq
deniq sepulturam, eus caam ℣. 41 et 42. Locum sepulturæ quod
attinet, hortus vocat, et q vicinus fuerit loco illi ubi crucifixus
erat, id quoq n videt sine caa factum, in horto primus hoo
peccaverat, in horto sepultus q fuit xtus, ut scaret ipsum expi-
asse pecca et abstulisse maledictoem pp pecca, videmus enim
supra p sepulturam suspensi in ligno ex instituto dei scatam
fuisse ablaoem maledictois à terrâ, nam diserte dicit Rom:
6. ℣. 4. q p baptismum cum ipso sepeliamur in mortem, hoc e,
q hoc signum sit ipsum p nobis mortuum ee, et p ipsius morte
in q pp pecca nra traditus fuit maledictoem à nobis sub-
latam.

℣. 41.

Sed distinctius describit, qle fuerit sepulchrum, npe q
illic fuerit monumentum novum, in quo nemo huc usq positus
fuit apud Matthæum cap: 27. ℣. 60. plenius explicat q fuerit
illud excisum in petra, quemadmodum solebant in hortis ha-
bere tales ut ita loquar speluncas excisas in qbus plura cor-
pora deponi poent, quorum ora s. introitus claudi poterant
janua et obvoluto lapide, uti videre e apud Matthæum, et
hæc quoq n sine caa facta fuerunt; novum fuit ne putaret
alius

alius resurrexisse; novum qa nemo alius ita sepeliri poterat, ut cum ipso sepeliretur peccatum et maledictio; novum qa vi mortis eius et sepulturae omnia innovari debebant, et sepulchra fidelium fieri cubilia in quibus requiescant usque ad beatam resurrectionem; In petra, qa Christus ipse Petra erat et rupes salutis et super Petrae huius morte aedificari Ecclesia, ita ut portae inferorum illi praevalere non possent; in petra quoque ut scaret cum vim mortis tam fortem ac firmam quam petram et potestatem mortis habentem, quam validum et eius jus videatur vincere ac superare, ostendit enim quando resurrexit ex hoc sepulchro amoto magno illo lapide, quod à vinculis mortis detineri non potest Act: 2. atque adeo de morte et potestatem mortis habente .x. diabolo triumpharet.

Hoc quoque loco deposuerunt Jesum atque adeo sepeliverunt secundum legem, quae jubebat corpora suspensorum sepeliri ut aliquoties dictum, et ita illic deponendo sepeliverunt peccatum et maledictionem, quando enim non amplius videbatur is, quod quidem in ligno pendebat, maledictio erat, censeri debebat maledictio ablata à terra et hoc ubique Scriptura docet, quod per unicam oblationem omnia consummaverit et omnes qui sanctificantur Heb: 10. uti ipse antea exclamabat τετέλεσθαι, et nisi per mortem abolevisset potestatem mortis habentem, non potuisset dum corpus illic deponebatur anima ipsius intrare vel potius deferre in Sanctum S. coeleste, uti tamen praedixerat futurum ut brevi ipsum non sint visuri qa vadat ad patrem, et tum iterum visuri cap: 16. et hoc typo adumbratum fuisse docet Apostolus in Epl. Heb: 13. v. 11. et seqq. Praeterea non potuisset resurgere ad justificationem nostram nisi per mortem abolevisset

et

et expiasset pecca Rom: 4. v. 25.

Cap: 19.

Caæ autem Sepulturæ et qdem in illo loco q Judæos et hos xti amicos impulerit, ut vellent illum sepeliri, et hoc qdem loco dicitur fuiss παρασκευη hoc ē qa postero die erat Sabbatum ut antea vidimus v. 31. et eo sepeliri debebat die, ut scaret, q oē opus, q pater ipsi dederat pagendum, pfecerit ut ē cap: 17. et ab ope suo sit qeturus, et suis ita sabbatismum in hac et futura vita pmeriturus, nam Sabbatū eus rei typus erat ut videre ē Exod: 16. coll: Joh: 6. Exod: 31. coll: Ezech: 20. et Heb: 4. et Coll: 2. ubi patet Sabbatum scasse deum gratis sine nro merito nobis daturum vitam, hinc Sabbato Manna n pluebat, neqs ab hoibus parari debebat cibus, scabat deum hois sanctificatorem atqs ita liberatorem ab opibus tum malis tum molestis, ut habeant ita beatam cum deo communionem et cum illo die ad Sabbatum neria parari debebant, hinc festinabant et deponerent Jesum in vicino sepulchro ut facilius ope illo defungi poent.

Addunt alij Eglistæ q raōe Pontifices et Pharisæi curaverint sepulchrum obsignari et custodiri, et hoc quoqs fecit ad confirmandum certitudinem resurrectois xti, de quo cogitari n poterat, q fraude sublatus eet, siqdem tam sollicite erat custoditus, atqs ita sapientes capiunt in consilijs suis à deo, et oia debent et hostes dei etsi nescientes et nolentes facere ad gloriam dei.

Hi autem q ita xtm n obstante hostium furore sepeliebant, dum antea metuebant Judæos, jam eo ipso stendunt

dunt et expiunt vim mortis Xti; q jam ipsos faciebat confidentes, qmdm solet deus opus suum q incepit, pficere et gratiam suam magis magisq augere, donec plenè pficiat in coelis.

Cap: XX.

Capite vigesimo continet hrīa resurrectōis et apparitōum Xti factarum discipulis, dum adhuc agerent Hierosolymae.

Dividi pt in tres partes. Prima continet testimonia tum Mariae tum Petri et Johannis de Xti resurrectōe usq ad v. 11. Secunda varias Xti apparitōes post resurrectōem à v. 11. usq ad 30. Tertia Epilogum v. 30. et 31.

In prima parte occurrit

Primò testimonium Mariae Magdalenae eg describit

a. factum circa Xtm et eg sepulchrum.

b. eg tempus.

c. Eventus q erat q lapidem à monumento ablatum cerneret v. 1.

d. Nuncium eg q viderat ad Petrum et Joaēm v. 2.

Secundò testimonium Petri et Joaēs, ubi occurrit

1. factum utriusq, excursio ad monumentum v. 3.

2. modus facti inaequalis v. 4.

3. Eventus, npe deprehendebant vacuum monumentū et signa Xti resuscitati à v. 5. usq ad 8.

4. Effus eg, fides, q illustrat à statu contrario priori v. 8. 9. et 10.

In

Cap: 20.

In secunda parte, q̃ continet apparitiones Xti, occurrit

a. Apparitio facta Mariæ ubi indicat

α. Eg occasio Mariæ sepulchro astantis lacrymæ et sollicitudo.

β. Apparitio Angelorum duorum quorum describi

1. habitus et situs v. 11.

2. Sermo ad Mariam, quo eam de de eius ploratu interrogat.

3. Mariæ ad illos Sermo v. 13.

γ. Apparitio Xti v. 14. usq ad 19. ubi occurrit

1. Status et habitus Mariæ

2. Apparitio Xti

3. Ignorantia Mariæ v. 14.

4. Xti ad eam Sermo de eius ploratu etc.

5. Mariæ responsio orta ex ignorantia q̃ in Xtum ingrit v. 15.

6. Allocutio Jesu ad Mariam

7. Eg Effectus agnitio Xti v. 16.

8. Mandatum Xti ad illam de eo q̃ n̄ facere et facere debebat. v. 17.

9. Institutio de ascensione sua ibid

10. Obedientia Mariæ et municum eg ad discipulos de J. sibi viso. v. 18.

b. Apparitio facta discipulis à v. 19 ad 26. eg describi

a. tpg loci et modus.

b. ipsa apparitio

c. Salu,

c. Salutatio Xti v. 19.

d. demonstrão manuum etc.

e. Effus eg in discipulis illorum gaudium v. 20.

f. Iterata salutão et discipulorum missio v. 21.

g. Communicão Spus S. v. 22.

h. Instructio de potestate ipsorum v. 23.

i. discipulorum de hisce ad Thomam q absens fuerat, relão v. 24. et 25.

K Incredulitas Thomæ v. 25.

c. Apparitio facta undecim discipulis et Thomæ simul à v. 26. ad 30. ubi continetur

1. tps et occão

2. apparitio

3. eg modg et

4. Salutão v. 26.

5. Sermo ad Thomam, eqqs ad fidem excitão v. 27.

6. Effus eg in Thoma, confessio fidei in Xtm ut Deum et dominum v. 28.

7. Reprehensio Thomæ

8. Eqdem de fidei vera raõe et fructibg institutio v. 29.

Tertia pars continet Epilogum v. 30. et 31. ubi

a. docetur, Xtm multa fecisse signa, q in hoc libro n sint scripta v. 30.

b. Ostenditur finis, p quem hæc sint scripta, npe ut credant et credentes vitam habeant in Xto v. 31.

Post mortem Ex Xti sequtur resurrectio, q mxi p.d. momenti e, adeo ut Aplg dicat, q si Xtg n resurrexerit vana

Cap: 20.

na sit fides, simq in peccis adhuc, vana sit illorum spes q mortui sunt, ut plixe videre ē 1. Cor: 15. et hinc Rom. 8. ajos fidelium contra oēm metum roboraturq et munitu rq dicit, qs condemnabit Xtq mortuq ē, et q magis ē resuscitatq etc. et p. q nisi Xtq resuscitatq eēt, utique in ipso ut Sponsore nullam haberemq resurrectois spem, neq enim dici poēt, illum traditum ēe in mortem pp pec„ cata nra et resuscitatum ad justificaoēm nram Rom: 4. v. 25. Eam ob caam ita quoq post mortem Xti resurrectio ēq narratr, ut idoneis argtis ēq veritas pbari poit, et nulla supeē poit de ea dubitandi rao, hinc post resur„ rectionem toties et Xtq apparuit vivq, qa hoc ē funda„ mentum pdicaois Eglii, parum enim pdeēt annunciare Jesum crucifixum, nisi et pdicari poēt Jesq resuscitatq ex morte, hinc hoc cap: Eglista noster eam rem ita pponit, ut plenam ēq fidem faciat.

Initio igr docet, q raoē resurrectio Xti primo innotuerit Mariæ Magdalenæ; Alij Eglistæ alias muli„ eres adjungunt, huic npē Mariam Jacobi et Salomen, et illorum institutum erat inspicere n tm monumentum sed uti Marcq quoq addit, aromatibq Jesum ungere q in re pdit se singularis erga Xtm affectq et amor, etsi Zelq harum mulierum conjunctq eēt cum ignoria, ut verbis Apli utar Rom: 9. nam p. d. ex amore Xti, imo et fide in Xtm ortum fuit, q n tm de illo sollicati eēnt, ss et pretio emissent aromata ad illum ungendum, ex ignoria autem, q ungere volebant aromatis illum q

ungere

ungere debebat Spū et potiā, et aromatis à putrefactōe ser-
vare illum, q̄ n̄ poterat detineri à morte, et ēg caro adeo
n̄ poterat videre putrefactōem uti dicatur Act: 2. et p̄dictū
erat Ps: 16. n̄ illgebant qōō xt̄us traditus in mortem pp pec-
cata, resuscitari deberet ad justificaōem, n̄ illgebant sum-
mum hunc Sacerdotem debere iterum ex Sancto S. redire et
se ostendere p̄plo, purificaōe peccorum p̄ se ipsum facta, q̄
tn̄ xt̄us tam disertè p̄dixerat, q̄ exiguo tp̄re debeat n̄ videri
et brevi iterum videri, ut supra vidimus et de resurrectōe
sua saepius locutus fuerat, ss p̄judicia impediebant, quo minus
verba xt̄i illgerent, ut pateat nil tam clare dici pōe qn
id obscurum sit illis, q̄ laborant p̄judicijs, v̄ et concupiscijs
ita Judaeis adhucdum in lectione Mosis velum incumbit
eosq̄ impedit ne videant finem legis, xt̄m 2. Cor. 3. coll:
Rom: 10. Veruntn̄ etsi mulieres hae n̄ cognoscerent oēm
veritatem, sedm̄ eam tn̄ q̄ cognoscebant, vivebant et age-
bant, audiverant xt̄i sermones, viderantq̄ ēg opa, et tam
ex dictis q̄ factis ēg p̄spiciebant illum à deo venisse,
et hinc quoq̄ defuncto volebant τὰ ὅσια τελεῖν justa
p̄solvere, in quo exp̄lm p̄bent imitaōe dignum, et quod
illi aromatis p̄stare volebant id virtutibus oē genus p̄-
agere debent xt̄iani, illis n̄pe ungere xt̄m debent, v̄ po-
tius corpus ēg mysticum, Eccliam, ne putrescat p̄ vitia et
scelera Sermones xt̄ianorum, et facta aromata ēē debent,
et boni odoris apud deum et hoēs, ut ostendant se unctōis
Spūs participes ēē.

Tempus hūs opis indicatur n̄pe q̄ id fecerint μία τῶν
σαββα-

Cap: 20.

σαββάτων. Matthæus dicit, sero Sabbatorum cum illucesce-
ret in unam vel primam Sabbatorum. Marcus cum transys-
set Sabbatum. Lucas summo mane prima Sabbatorum,
quod idem est cum eo quod Eglista hic noster dicit, mane cum
tenebræ adhuc essent et primum Aurora inciperet elucescere.
verbo, si omnes Eglistas conferamus, patebit factum hoc esse cum
præterysset Sabbatum et in fine vesperæ Sabbati mulieres exi-
visse fortè ipsa nocte, et cum nondum tenebræ pulsæ essent, et
lux plene exorta, atque ita summo mane primi diei hebdo-
madæ post Sabbatum qui septimus erat, venisse ad sepulchrum
per Hebraismum enim μία ἡμέρα idem est ac prima uti
videre est Gen: 1. ubi יום אחד est dies primus, ita ut
exindè pateat vel conjici saltem possit, mulieres illas tota
nocte de Christo sollicitas fuisse, et fore et è propinquo ob-
servasse quid circa Christum futurum sit, atque ita fore aliqua
ratione et sperarunt resurrectionem secundum id quod Christus prædixerat
etsi simul ungere vellent pro more non tantum Judæis sed et Ro-
manis ac Græcis usitato, uti solent homines dubii et anxii
non semper ita prudenter omnia ponderare, ut omnes eorum actiones
inter se satis conveniant, et p.d. ignorarunt id quod factum
erat à Josepho et Nicodemo, igitur appropinquantes in-
spiciunt sepulchrum, ut an Christus adsit an non cognoscant.

Sed eventu deprehendunt errorem suum et quod quærant
vivum inter mortuos, non statim tamen, sed primo cognoscunt
eum non amplius esse in sepulchro, sepulchrum apertum esse
et lapidem qui obvolutus illi fuerit, et quo os sepulchri
obstructum erat, amotum esse. Matthæus aliique Eglistæ

rem

rem distinctiꝰ in q̄busdam ꝓponunt, npe q̄ factꝰ sit magnꝰ terræ motꝰ, q̄qꝫ Angelꝰ ex coelo amoverit lapidem, cꝰ spēes fuerit ut fulgur et vestis alba ut nix, unde in timorem conjecti fuerant et obstupefacti custodes, et p.d. ēt ut patet ex Angeli ad illos alloq̄o, mulieres, et q̄ Angelꝰ illis autor fuerit ut viderent locum ubi jacuerit Dn̄ꝰ, q̄ndo magnꝰ teræ motꝰ fuit id scāvit p.d. motꝰ illos q̄ post resurrectōem Xti in terra futuri erant sedm̄ ꝓphiam Hagg: 2. aliasq̄, npe ꝑ ꝓdicaōem Eglij, uti eventꝰ ꝓbavit; in spēe ēt motꝰ in Judæa ubi destrui oīa debebant ut aperiret sepulchrum Xti, hoc ē, ut Xtꝰ, q̄ huc usq̄ q. involutꝰ typis et ceremonijs jacuerat mortuꝰ et n̄ poterat vitam suam ostendere ꝑ Eglium et spūm suum, tum inr Judæos, tum inr gentes, qmdm̄ stabat sanctuarium terrestre et obtinebat cultꝰ carnalis et opa mortua, vivꝰ ꝓdiret ex sepulchro illo; ꝓterea amotio lapidis notat sublaōem oīum impedimentorum regni Xti, et simul oīum impedimentorum salutis fidelium, q̄ntæ ēt difficultates circumstent, q̄nti lapides obvolvant, deꝰ potens ē oīa tollere impedimenta, et ꝑ visum oīa pmꝰ et plꝰ q̄ victores fieri, ita dixit Xtꝰ, si qs credat illum dicturum montibꝰ, ut loco moveant et loco movendos ēē, integra regna q̄ se opposuerunt regno Xti abolita st; Sed Angelꝰ ex coelo q̄ amoverit lapidem indicat illos n̄ tm̄ mitti ad ministerium Archangeli et hæredum salutis ut ē Heb: 1. sed et adumbrarunt eos q̄ ꝑ Spm̄ ex coelo mittendum virtute ex alto induendi erant, ut poēnt Xtm ꝓdicare tq. vivum

ex

Cap: 20.

ex morte et oia impedimenta regni eg vincere, unde et angeli vocantur, et idem e Angelg et Apostolg quoad significaoem.

Sed qa quoqs memorat spees eg et vestis, n e dubium, qn n sine raoe quoqs apparuerit tali spee et veste debebat fulguris instar lux Eglij se diffundere et qdem ita ut lucida et terribilis eet uti fulgur, e enim alijs ad vitam, alijs ad mortem ad consolandum et ad terrendum et vestis alba partim lætiæ, partim victoriæ, partim puritatis et sanctitatis signum fuit, vicerat jam xtg mortem et ptatem mortis habentem, hæc caa erat summæ lætiæ oibg in ipsum credentibg, et sanctitas et puritas e vestis xtianorum quorum vestes lætiæ et sacerdotales n uno loco describunt et tandem plane puri plene beati et læti et victores oium hostium ipsigqs quoqs mortis erunt p resurrectoem ex mortuis.

Timor inde ortg, ut mortui fere conciderint custodes et pavefactæ mulieres n tm notat tremorem illum et trepidaoem illorum q ex reveria et indignitatis suæ agnioe ex agnioe Majestatis dei et xti trepidaturi erant ad verbu dei Es: 66. sed et illorum q consternandi erant ob gravia judicia et motg illos terræ motu significatos.

Quod vero deprehendunt xtm apto sepulchro summo mane resuscitatum postq pterijssat Sabbatum, id quoqs n sine mysterio e, inde primo qdem colligimg xtm mortuum

ee

ee die Veneris Sabbato qevisse in sepulchro, prima die post Sabbatum resurrexisse, aut ut dixerat tertio die, eo enim scabat unicum tm diem intermedium fore, q enim tertio die fit, id si terminum à quo spectemus, s. diem unde incipit numerao n patit nisi unum intermedium diem, et qndo post tres dies resurrecturus dicit id fit Synechdochice et stylo Scrae in q semp connumerant terminus à quo et ad quem, et ita eo scat xtm ee verum Manna q Sabbato n pluebat, ss primo iterum die vide Joh: 6. et cons: Exod: 16. Pterea scavit in xto nobis partum ee verum sabbatismum vide Exod: 31. et Ezech: 20. et eo simul scatum fuit, illum jam abrogato sabbato umbratico initiasse ppetuum sabbatum et abrogato paschate priori novum pascha et novum festum azymorum initiasse vide 1. Cor. 5. Pterea cum eo die quoq soliti fuerint offerre manipulum primitiarum messis et agitare coram dno ad sanctificandum totam messem ut videre e Levit: 23. p.d. quoq in eo typum xti resuscitati conspicere pmus q fuit primitiae ex mortuis 1. Cor: 15. eq vi tota messis sanctificat, hoc e, oes electi quorum ipse Sponsor e et erat et p qbus mortem obierat, q oes vi resurrectois ipsius resurgere debent ex morte in peccis et tandem quoq ex morte corporis uti 1. Cor: 15. docet plixius; st et q annotarunt Josephum tertio anno ex carcere liberatum ee, eaq raoe xtm et pfigurasse, sed n opus e oia recensere, constat xtm resurrexisse secundum Scripturas.

Sed mysterij illius ndum satis gnarae erant mulieres illae, unde in illis Zelus fuit cum ignoria, et ex illo ppositum

xtm

Cap: 20.

xtm, v ut alij volunt sepulchrum ungendi, inde q ut
alii Eglistae narrant in via solliciti erant, qs lapidem sit
devoluturus ex sepulchro n cogitantes et de vi illa indisso-
lubilis vitae q in xto erat Heb: 7. q se ipsum resuscitare
poterat, et de potia patris q eadem e cum potia filij
q ipsum erat resuscitaturus ex morte ad nram justificaoem
et filij glorificaoem, et q et amoveri lapis fle poterat
et inde quoqs e illud q narrat x. 2. de Maria Magda-
lena q cucurrerit ad Simonem Petrum et alium discipu-
lum xto dilectum ut conquereret de ablato dno ex se-
pulchro, videt Maria Magdalena singulari zelo p alijs
fuisse pdita et singulari amore erga xtm affecta, qa
singularia erant xti in illam beneficia, hinc et cum illi
multum remissum eet, multum dilexit vide Luc. 7. x. 27.
et seqq. nominatim x. 47. etc. et p.d. aequum e ut aeque
aestimemus dei beneficia et gratum ajum ipsis opibus de-
monstremus; Itaqs et haec cum alijs actibus de qbus supra
tum hoc quoqs pbat fervidum erga xtm amorem, currens
ad Petrum et alium illum discipulum, qoo ostendit simul
q ut xtm ita discipulos quoqs xti amaverit, uti decet
vere xtianos se mutuo amare, in xto debet ee commu-
nio sanctorum. Pterea eos adit, ut cum illis communicet
consilia, ab illis erudiat, cum illis colloquat de comuni
caa communis dni, ut decet eos q gloriant de eodem
dno loq de morte et resurrectoe eus ad mutuam insti-
tuoem et consolaoem, et impr. cum illis communicada con-
silia

filia in caa dei et xti, quos novimus deum diligere et ab eo diligi, et quos illa tum consulebat, antequam eent induti virtute Spus ex alto, cum illis nos majori cum fructu colloqui ut ab illis erudiamur, pmus, postquam illi accepto Spu S. xtm et vim mortis xti ac resurrectois eus scriptis nobis exposuerunt.

Quod vero nuncium fuerit quod ad illos detulerit, addit Eglista, npe quod conquesta fuerit dnum ex sepulchro ablatum et se nescire ubi illum posuerint, putabant ex errore illum sublatum ee à quocunque demum s. amico s. inamico, quod tn sua et patris virtute resurrexerat, putabant in morte ee, et à morte detineri illum, quod à morte n poterat detineri sed vincula eus solvere Act. 2. opinabant alibi depositum in obscuro aliquo loco illum, quod ipso diluculo pdierat ex sepulchro, ut tq. Sol justiae illuminaret totum mundum, putabant illum ee in ptate houm quod angelorum jam ministerio devolvunt lapidem tq. Archangelus, quae raoe ostendunt quo xtiani in initio cum multis difficultatibus conflictent et nesciant saepe qd in caa xti faciendum sit quae sint viae dei imo et ubi xtus reperiri poit, qmdm et Sponsa in Cantico saepius illum qrit et ostendi cupit.

Omnes autem sollicitudines etsi cum errore cojunctae si modo pficiscant ex sincero erga deum et xtm amore et studio, paulatim dispellunt et opant bonum ut Aplus dicit, amantibus deum oia in bonum cooperari, excitant illorum nuncio discipuli hi, ut et ipsi quoque abeant, imo currant ad

sepulchrum

sepulchrum et plenius eam illam cognoscant ut docet v. 3. et seqq. In utroque fuit studium cognoscendi quod factum sit de Xto, uti esse debet in omnibus, quibus annunciatur Xtus, quorum officium est inquirere cum Berroensibus an haec ita sese habeant Act: 17. Et in specie accuratè cognoscenda illa sunt, quae de morte et resurrectione Xti dicuntur, quia ipsius mors et resurrectio, nostra mors et resurrectio est, traditus enim est propter peccata nostra in mortem, et resuscitatus ex illa ad nostram justificationem Rom: 4. unde cum ipso mortui et resuscitati esse dicimur.

Cap: 20.

V. 3.

Verum etsi in tantum idem haberent propositum, videtur tamen unus alio magis fervidus fuisse et curiosus, unde dicitur v. 4. quod celerius quam Petrus cucurrerit et prior ad monumentum venerit, quod fortè inde ortum fuit, quia cum dicitur dilectus fuisse Xto, vicissim Xtum tenero amore pro aliis prosecutus fuit, amor autem non tantum plenus sollicitudinis timoris sed et efficax ad excitandum studium et Zelum, imo fortis ut mors, ut multae aquae illum extinguere nequeant Cant: 8. hinc Apostolus dicit 1. Cor. 5. amor Xti urget nos et fructus huius Zeli quoque fuit, quod primus venerit ad sepulchrum, uti et solet deus benedicere studiis quae impendunt cognoscendo Xto, ut quo ea sunt ferventiora eius et profectus major sit.

V. 4.

Attamen etsi prior venerit ad sepulchrum, non intravit tamen, sed tantum introspexit et vidit linteamina Petrus verò etsi posterior venerit, ingressus fuit monumentum, et vidit linteamina et sudarium quoque non cum linteaminibus sed extra in loco aliquo positum et convolutum, quem tum quoque secutus fuerit

alius

alius discipulus, et ipse ingressus viderit ac crediderit v. 5.
ita patet alium illum discipulum et si primo videret magis
fervidus, postea tn remisisse de studio, saltem ipsum opus non
perfecisse, neque ingressum esse in sepulchrum ut rem totam co-
gnosceret, alium vero serius advenientem cum illo, tn et ante
illum rem cognovisse ac credidisse et quidem integram: non
defuerunt qui non sine causa esse judicarunt, quod hoc tam accuratè
narret, et in duobus hisce discipulis repraesentari putarunt
Judaeos et Gentes: Judaei priores vocati fuerunt, majorem Zelum
habuerunt, sed tn non fuerunt ingressi in sepulchrum Xti resuscitati
sed tm à longe inspexerunt et viderunt linteamina quibus cor-
pus Xti involutum erat, non vero sudarium quo caput tectum
fuerat, quod fortè notare pt, illos legem cui tq. monumento in-
clusus erat Xtus, ita extrinsecus tm considerasse, ut tn in in-
teriora eius non penetraverint, vidisse linteamina illic in sepul-
chro ritus ac ceremonias quibus Xtus involutus fuerat, sed non cogno-
visse quoo sudarium à capite eius remotum sit, et extra sepul-
chrum positum, hoc est, quoo extra et sine lege mosaica Xtus faciem
suam ostenderit sine velo post resurrectoem ex mortuis, Petrus
autem Gentes repraesentare potuit, quae etsi serius vocatae, tn in-
gressae sunt sepulchrum, hoc est, cognoverunt vim legis ac verum et
interiorem sensum, et non tm ritus intuitae sunt, sed et sine lege
ac sine velo viderunt Xtm, et in facie eius gloriam dei, dum in-
terim adhuc sudarium convolutum manebat in uno loco, futur
enim adhuc erant quibus velum imponendum erat ut Xtm non co-
gnoscerent, et iterum primus discipulus qui antea non fuerat in-
gressus, sed Petri explo excitatus ingressus quoque fuit et vidit ea-
dem

dem et credidit iterum, commodè adumbrare pt Judaeos, q in fine, qndo intraverit plenitudo gentium, et ipsi cognoscent vim legis ac mysteria eg xtm sine velo videbunt, atque in illum credent et salvabunt; pterea et illud in gre indè patet, n tm Judaeorum et Gentium raoe, priores saepè posteriores fieri, ß et aliàs saepe id evenire, ut q primò videbant celerius currere in via pietatis, postea remittāt de zelo suo, et n faciant priora opa sua, atq ita in medio cursu q. subsistant, alii verò q tardius veniunt et in initio videbant minus cordi habere rem xti et salutis suae caam, posteà aliis pcurrant, ita ut nerium sit non incipe tm sed et pficere et ad finem usq pseverare; pterea q xtm amplectitr eum seqtr id agere debet ut penetret in interiora et studeat penitus cognoscere vim mortis et resurrectois eg, ut ita certo cum judicio in illum credere queat, sine fide enim n datr cum xto communio, neq fides veri nois ee pt notia, atq ita opa danda ut retecta facie cognoscamus gloriam dei in xti facie tq. in speculo, et à gloria in gloriam transformemur tq. spm eg, et ut cum discipulis hisce intremus in ipsum sepulchrū xti, tq. mortui et sepulti cum ipso, ut cum ipso resurgere poimus ad novam vitam, aut ita experiamur vim mortis et resurrectois eg.

Cap: 20.

Unde vero ortum fuerit q discipuli hi ita haesitaverint et dubii atq anxii fuerint, indicat quoq Eglista N. 9. npe, qa ndum noverant Scram, q oporteret illum

N. 9.

ex

ex morte resurgere, docet Aplus plixius 1. Cor: 15. q Xtus et mortuus sit secdm Scras et resurrexerit secdm Scras, Petrus et disertè dicit 1. Pet: 1. q Prophae scrutati fuerint passões Xti et secuturas glorias, ipse Xtus discipulis Emauntem euntibus demonstravit ex Mose et Prophis, Xtm debuisse pati et mori, atq ita in gloriam suam intrare, itaq qndo Apli nil dicunt docuisse extra Mosen et pphetas, innuit quoq Mosen et pphas docuisse mortem et resurrectoem Xti, qa Apli nihil decreverunt scire et pdicare pter Jesum eamque crucifixum, aut pter Jesum traditum in mortem pp pecca nra et resuscitatum ad justificaoem nram ut ê Rom: 4. et sane Scrae hoc testatae st, Xtm n tm moriturum sed et resurrecturū unum enim sine alio illgi nequit, et varijs quoq typis id adumbratum et pfiguratum fuit, uti plixè ostendi poet, si instituti et tpris rao id pateret, inter alia qdam vaticinia ac typos satis illustres verbo attingere placet, sc. in ipsa prima pmissoe semen mulieris conterendum qdem dicit quoad calcaneum, sed simul tn eo ipso tpre contriturum caput Serpentis, qoo n obscurè mors eus et resurrectio indicant, si verba illa interpretemur secdm analogiam fidei et Scrarum, Aplus enim Heb: 2. ex pfesso q. interpretat qndo dicit, q dux salutis debuerit carnis et sanguinis fieri particeps, ut p mortem aboleret ptatem mortis habentem .x. diabolum .x. debuit fieri semen mulieris ut moriret quoad carnem, atq ita contereret quoad calcaneum, et contereret serpentem .x. diabolum, unde Eva quoq postea vocata fuit Chavva, mater ois viventis, seminis npe vivificantis et vivificandi; pterea apud Jobum

cap: 19.

Cap: 20.

cap: 19. eadem res ꝓponit, ubi Goel s. redemtor q jure cogatoīs
redemturꝰ erat dicit ꝯ vivens, sed ut postremꝰ sup pulverē.
stet, vincens mortem tum in se, tum in suis, ꝓpnr enim hoc
ut fundamentum spei resurrectoīs. Non pauci ex veteribꝰ in-
terpretati st de xti resurrectoē Ps: 3. et si cogitemꝰ,
ꝓphias plerumq aenigmatice ꝓponi, fle ē eorum, q illic di-
cunt veritatem in xto invenire, sed extra controversiam ē
agi de ea Ps: 16. coll: Act: 2. v. 27 et seqq. ꝓdicata enim
ut Aplꝰ illic dicit nulli alij conveniunt q xto et eꝰ resur-
rectoī, neq dubitari pt, qn Ps: 20. et 21. agat de vita regis
xti ex morte, si ad ajum revocaverimꝰ ꝓdicata in Emphasi
nulli alij convenire q xto, q solꝰ talis rex ē, qlis ibi
describit, qq solꝰ exauditꝰ fuit in morte et impetravit p
resurrectoem vitam interminabilem et Ps: 22. aptum ē
ꝓponi xti mortem et vitam simul, neq illi tribui poent
ꝓdicaō justiae dei, dijqꝫ noīs inter gentes, nisi ex morte
illa de qua illic agit, resuscitandꝰ fuisset; idem docet
Ps: 40. ubiq utiq primò ut hostia ꝓponit offerenda p
mortem, dein q secuta fuerunt mortem et resurrectoem eꝰ
recenset conf: Heb: 10. Es: 53. qq clare satis mors eꝰ et
resurrectio eumq secutum regnum ~~ꝓponunt~~ describunt;
pariter Dan: 9. excisio eꝰ, et unctio in regem, n obscure
ꝓponunt, sed de his alijsq locis n pmꝰ ꝓlixe agere, et
satis evidentia st legentibꝰ ea et examinantibꝰ sine ꝓju-
dicio; typis quoq varijs adumbratam fuisse xti resurre-
ctionem indubium ē, disertè dicit Aplꝰ, q Abrahamꝰ Isaa-
cum velut ex mortuis recepit in parabola, uti videre ē

Heb: 11.

Heb: 11. v. 17. et seqq. quo utiq; Cpscatum fuit, xtm moriturum et resurrecturum; Josephus primum ex fossa, tum ex carcere liberatus, n obscurus quoq; xti resurgentis typus fuit; Arca ex aquis in siccum translata ad liberaoem Noachi et familiae eius ex morte q. pariter clarè xtm mortuum et resurgentem, et suos quoq; ex morte resuscitaturum repraesentat, uti illud n obscure explicat 1. Pet 3: v. 21 Idem transitus Mosis et filiorum Israel p mare scavit ita q primogenitus lytro à morte redemptus fuit ad hus primogeniti mortem et resurrectoem transferri debet; Summi Pontificis introitus in Sanctum S. cum sanguine et reditus in conspectum ppli eandem rem ob oculos posuit, uti n obscure innuit Heb: 10. Idem avis viva et mortua in purgaoe leprosi, aliaq; plura in lege; qd factu fuit in Jona, ipse xtus explicat, ita ut in eo resurrectois suae typum fuisse doceat Matt: 12 v. 40. itaq; ne oia recenseamus rectè hic dicit discipulos ndum cognovisse Seram, q oporteret ipsum ex morte resurgere.

Quando autem uno loco dicit resurrexisse, alio resuscitatus ee etc. id n sine raoe fit, fuit in ipso vis vitae indissolubilis q se ipsum ad vitam interminabilem resuscitare potuit Heb: 7. unde cap: 2. dixit se tplm corporis sui triduo erigere poe, postq destructum fuerit, imo cap: 5. illi vis vivificandi n minus ac patri tribuit; cap: 10. ipse qq dixerat, se habere ptatem aiam ponendi in mortem npe resumendiq; ss qa tn ipse ut Sponsor subjecerat se patri ut judici, hinc ab illo traditus dicit in mortem pp pecca et resuscitatus ad nram

justifi-

justificaõem Rom. 4. ita ut qndo Patri hoc tribuit, hoc consideret tq. argtm justificaõis et publica q. Apocha adeo ut facit ad nram consolationem, et eo ptineat, ut certi simus nos quoq; cum ipso ut Sponsore nro resuscitandos ee imo resuscitatos. Cap: 20.

Cum E, discipuli deprehenderent xrum n amplius ee in monumento, dicunt abijsse, et ad se ipsos redijsse qsi dubij ob Sraz ignoranam quod de illo negotio arbitrari dbrent, facile enim illigi pst, illos varia oio agitasse, attn. nil certi cognovisse nisi postqm Deus illos erudierat p Legatos suos de xrti Resurrectione, et xrus ipse illis apparuerat et cum illis locutus fuerat, pendet enim ois cognitio xrti imprimis vera cognitio et fides mortis et Resurrectionis xrti à Revelaõe divina, q fit tum verbo tum p Sprum Dei.

Et nunc porrò ostendit quoo xrus illis, q ipsum qrebant se patescerit, et imo qdem Maria v. 11. et seqq. sc. illa multum xrum diligebat, et hinc multum etiam dilecta fuit à xro, q amore suo illius amorem qvenerat et simul comitabat ac sequebat, ut ea raõe ostenderet se non frustra qri et amari, uti xrus pmiserat qrentes inventuros, et pulsantibus aptum iri, distincte autem narrat, qd egerit Maria qdq; xrus t. p angelos suos, tum ipse Maria adstabat monumento et extra illud plorans ut simul tn. introspret in Monumentum, lacrymæ illæ pmanabant ex fonte amoris erga xrum, qles o pount non xro gratæ ee, unde Degillas dicit colligere in uterem quasi, et fieri neqt qn amor cjunctus sit cum tristia v. 11.

tristia, unde oriunt Lacrymae, si res amata absit, q̄rit enim amor p̄sentiam nihil ē magis amore dignum, quam Deus et Xrus, in quo habitat oīs plenitudo, qq̄ ē p̄fecta salutis cāa; hinc Ecclia tanquam Xri sponsa toties in Cantico Cantic: depraedicat ejus pulcritudinem et p̄fitet oē qd in ipso sit ēē desiderabile, fieri ē, neqt q̄n q̄ vere Xrum amat, etiam amet ejus p̄sentiam, vera autem p̄sentia Xri q̄ nunc fidelibus frui dat, ea ē, q̄ p fidem ipsam nobis repraesentamus, q̄ ē ἔλεγχος ὑπ βλεπομενων certa cōvictio Demonstrāo et notitia eorum q̄ n̄ vident, unde p eam Moses invisibilem vidisse dr Hebr. 11. et si qs p eam n̄ videt Xrum p̄sentem ut amicum suum, n̄ pst n̄ tristari et dolere, etsi nūc cum Maria illum n̄ debeamus q̄rere in sepulchro mortuum, s vivum et sedentem ad dextram Dei, et potentem servare in ppetuum eos, q p ipsum accedunt ad Deum Hebr. 7. Et edocemur Explo Mariae ne tntm tristemur et ploremus ob absentiam Xri, s eum q̄ramus dum hic inveniamus mortuum n̄pe et ex morte resuscitatum ac vivum, uti illa plorans introspexit in monumentum.

Fructus illius Studij et sollicitudinis fuit quod

N. 12. primo p angelos tum p ipsum Xrum erudiret de Resurrectione Xri ad consolaōem suam ut videre ē N. 12 et seqq. qd attt angelos illi nominantur, describuntur ab habitu et situ, et à dictis vocantur angeli ie Legati et Nuntij ē enim nomen angeli nomen officij ut notum ē, unde ipse Xrus vocat angelus Dei

Cap: 20.

lꝰ dei, Angelꝰ facierum et foederis, Archangelꝰ ut adeo
æquum eēt ut illi ut Archangelo reliq serviret in na-
tivitate et passoibꝰ et morte, in resurrectōe, ascensōe, etc.
et vocantꝫ Spꝰ ministratorii ab Archangelo hoc emissi
ad eorum ministerium q salutem st hæreditaturi Heb: 1.
Habitum q spectat in albis deprehenduntꝫ sedentes ad ca-
put et ad pedes ubi jacuerat corpꝰ xti; q album vestitū
attinet, jam ante monuimꝰ symbolum fuisse puritatis et
sanctitatis, pacis, victoriæ et lætiæ et talis habitꝰ de-
cebat nuncios resurrectōis xti, q ea raōe factꝰ erat ju-
stiā et sanctificāo, q p mortem vicerat ptatem mortis
habentem et de illo triumphaverat in cruce, q p crucem
reconciliaverat deo electos et factꝰ erat illorum pax, re-
concilians Judæos et Gentes deo et inr se Eph: 2. unde
princeps pacis vocatꝫ Es: 9. uti et angeli in eꝰ nativita-
te pclamabant pacem Luc: 2. et utiq ille pepit gaudiū
salutis resurrectōe sua uti pariter angeli Luc. 2. dice-
bant se annunciare magnum gaudium obventurum omni
pplo; q autem sedent id fortè notabat xtm q sabbato qe-
verat in sepulchro ab ope suo, suis quoq sabbatismum acq-
sivisse, et alias Servorum stare, et q unꝰ ad caput aliꝰ
ad pedes sedet, forte notat, q deꝰ tam capitis q reliqui
corporis ad pedes usq curam gerat, et angelos emittat
ad utriꝰq ministerium, caput xtꝰ Ecclia corpus, oē mi-
nisterium in Ecclia eo pertinet, ut tum xtꝰ glorificetꝫ, tum

Ecclia

Eccl̃ia in xt̃um et propter Christum.

X: 13. Sed sermones illorum quoq narrant q̃ q̃siverint in caas lacrymarum x. 13. et ea cognita de xt̃i resurrectõe ut notant alij Eglistæ, illam certiorem fecerint, vocant illam mulierem, q vocabulum honestatis ẽ, q̃runt cur ploret, uti hoc ẽ ministrorum et legatorum xt̃i caas veras variæ tristiæ cognitas habere, atq et exponere, ut point simul consolari et Maria lacrijmarum caam exponit, qa sustulerint dnũm suum et nesciat ubi posuerint; Christum dominum vocat, eq beneficijs erat obligata ad illi serviendum, etsi illum ñdum cognosceret ut dnũm gloriæ, ut dnũm dominorum et Regem Regum, cui õe genu se debeat flectere, et quem õis lingua confiteri dnũm ad gloriam patris Phil: 2. ut q redemerit et emerit sibi pplm peculij ut ẽ Act: 20. et Tit: 2. illum dnũm suum ablatum q̃rit, qõo ignoriam suam testatur nesciens illum sua et patris virtute resurrexisse, unde et q̃rit se nescire ubi positq sit, attamen repræsentat nobis eos q xt̃m absentem dolent, eumq q̃runt donec inveniant, uti ñ semel Eccl̃ia repræsentat in Cantico Canticorum, et abscondit se interdum xt̃q ut eo ardentius q̃rat, verum angeli hi, ut ab alijs dicit Eglistis, eam consolati fuerunt nuncio de resurrectõe xt̃i, qõo hi angeli typq fuere Aplorum et ministrorũ Eglij, q angeli quoq vocant, quorum officium fuit p̃dicare et annunciare xt̃m traditum pp pecca in mortem et resuscitatum ad justificaõem suorum.

Verum voluit xt̃q frustra q̃ri aut diutiq eam torqueri solli-

Cap: 20.

V. 14.

sollicita cura, ubi manserit Xtus, hinc n̄ satis potuit eam consolari p angelos suos et ministros, ss ipse se conspiciendū pbuit ex mortuo vivum, q q̄ raōe factum sit dicit V. 14. npē q retrospexerit Maria et ita viderit Jesum illic stantem, cur retrospexerit dubium ē, pbabile videt illam cum nuncium illud retulisset ab Angelis Xtm resurrexisse v̄ circumtulisse oculos ut Xtm vivum videre alicubi poēt, v̄ ut plures inveniret hus rei testes, et forte potuit splendor Angelorum efficere ut pterrita videret an n̄ alios hoēs cum qbus de hisce miscere sermones poēt, observet qcqd sit de caā et fine fati hus sane salutaris eventus et lætus fuit, vidit enim sibi Xtm adstantem quem q̄rebat, et in eo explo discere poīmus qōo Deus et Xtus inveniant ab ijs q ex toto corde ex amore et reverīa illos q̄runt, neq enim cuiquam dixit Deus frustrà quære me Es: 45. uti idem patuit in discipulis Emauntem euntibus Luc: 24. et Xtus diserte dixit, q̄rite et invenietis, pulsate et aperiet vobis.

Sed stantem vidit Xtm, qmdm et postea Stephanus illū in visione vidit stantem ad dextram Dei Act: 7. etsi alias ubiq dicat sedere ad dextram Dei, hic stat ut ostendat se n̄ minus q̄rere Mariam, q ab illa q̄rat, appropinquabat enim ad illam; pterea n̄dum oīa consummata erant, erat adhuc in via ut ascenderet ad Deum et patrem suum ut postea dixit et habitus stantis illi convenit, q promtum se ostendit ad opitulandum.

Verum etsi Xtus psens eēt Mariæ, n̄ fuit tn̄ ab illa cognitus, q sanè mirandum, cum p.d. Xtus n̄ fuerit ita mutatus

ut

ut ppea cognosci n̄ poēt, siqdem hoc faciebat ad adstruendam resurrectōis veritatem et fidei certitudinem, ut cognosceret à suis, undè postea hoc ipso cap: manus et pedes etc. distinctè discipulis suis ostendit, sed fieri potuit, ut illa ꝑ animi consternatōe xtm n̄ nosceret, v̄ potuerunt et certis de cāis oculi eg teneri, ne cognosceret xtm, sc. ut scaret ad verè xtm cognoscendum n̄ sufficere oculos corporis, ꝑterea ad indicandum xtm n̄ debere posthac amplius cognosci sedm carnem, et eos q xtm et cognoverint sedm carnem, illum tn̄ n̄ cognovisse ut Jesum, uti patuit in Judaeis plerisq q xtm viderunt et audiverunt, et tn̄ audientes et videntes caeci et surdi fuerunt uti vidimus cap: 6. et alibi; deniq xtm n̄ cognoscebat donec ipse eam alloqueret et nōe suo compellaret, ut doceret se à nemine cognosci, nisi quem ipse nōe suo q. efficaciter vocet, et q illi contigit, multis contingit, q dum xtm vident in verbo, tn̄ salutem q̄ in ipso ut Jesu ē n̄ cognoscunt.

Non statim tn̄ xtus illam liberat ab illa sollicitudine et ignoria, ss porro eam examinat, et in caam tum lacrymarum tum q̄stionis illius inqrit, sc. vult deus et xtus diu saepe q̄ri, anteq inveniant, et ita intendat amor, desiderium, studium, et ut ostendant se ēē dignos q diu q̄rant, et ēē ea raōe pateat, an studium hōis pficiscat ex firmo et constanti pposito, ut ēē amoris certiora indicia sint, et ut eo modo honoret à suis, et qd ē aliud tota haec vita, saltem ēē debet nil aliud q amor, ex amore desiderium, ex desiderio studium, atq ita continua sollicitudo, ut xtm inveni-

amus

Cap: 20.

amus et cognoscamus ex et in verbo et corde et nro, donec dissolvamur à corpore, et simus cum xto apud patrem, et n sine lacrymis, et à plerisque quaeri debet, cupit enim suos sibi assimilari in passoibus, anteq ipsi assimilentur in gloria Rom: 8.

Et hic iterum patet consternao ai et ignoria Mariae, putabat hortulanum ee q in horto ipsam alloquat: Et cum illis soleat cura horti demandari, ab illoque putat Jesum, q in horto sepultus erat, ablatum ee, et alibi depositum, unde qrit, an ipse xtm abstulerit et petit illum sibi indicari ut eum afferat, ignorabat xtm ut antea notavimus donec ille se distinctius patefaceret; ss q dominum illum vocat, ex more vulgari fit, quo ut Seneca ait, obvium quemque dominum vocamus, qndo noen n succurrit, ss hoc jam n ignoriae ss incredulitatis erat, q edocta jam ab ipsis Angelis de xti resurrectoe vivum adhuc qrit inr mortuos, et mortuum secum aufferre cupit, q pdee illi non poterat, neque Jesus xtus ee, nisi ex morte resurrexisset, ut plixe docet 1. Cor: 15. et ita ostendit, q amor et Zelus ille et cum ignoria et cum incredulitate conjunctus fuerit, vivum xtm p fidem amplecti, et nobiscum tq. thesaurum nrum portare debemus in corde, uti et xtus et satis probavit, quando se postea vivum nunc ee et vivere in secula docuit, ut npe spr poit p suis interpellare et in ppetuum eos servare q p ipsum accedunt ad deum.

Postq ita eam aliqdiu dubiam, anxiam reliquerat

tandem

V: 16

tandem ꝓpiꝰ illi se patefacit, eamq; nõe suo compellat v. 16. inqens, Maria, q̃ allocutio p.d. talis fuit, ut n̄ tm̄ haberet notam affectꝰ et amoris, ſs et ut inde cognoscere Maria poet Jesu hanc vocem ee, cum huc usq; illa nesciret Jesum secum loq, ita ostendere voluit, n̄ sufficere quemcunq; sermonem suum ad dandam sui cognioem, ſs eum tm̄ quem ipse velit ee efficacem, et quo ipse cor quoq; alloquat, qmdm̄ multi audiunt Deum loquentem in verbo suo, ut tn̄ n̄ ꝑcipiant Deum secum loq, neq; expiant dij verbi vim dnicam, ut ita illgamꝰ verbum n̄ sufficere, nisi deꝰ illud virtute sua comitet, et qmdm̄ hic se occultabat ut eo intensiꝰ q̃reret, et cum anxietate et lacrymis ita et sæpè benignam faciem suam occultat et excitet ea raõe in fidelibꝰ curam, sollicitudinem studium in q̃rendo, et ut postea eo gratior sit lux faciei ipsiꝰ et tanto major lætia quanto major fuerit tristia, et uti nõe Mariam hic compellat singulatim, ita suos quoq; nõe suo singulatim vocat, hinc supra cap: 10. dixerat, se oves suas nosse, easq; nõe suo vocare, neq; enim ut bonꝰ Pastor amare eas aut curare ac pascere poet, nisi eas nosset, novit p.d. eorum noa ⁊ hinc Es: 43. v. 1. deꝰ Goel dicit, ne metue ego redemi te, nõe tuo te vocavi, tu meꝰ es, unde et signat suos sigillo suo.

Et efficax fuit hæc vox Xti, conversa enim ad ipsũ Maria statim dicit Rabboni, q dicit Præceptor, qõo utiq; ostendit Xtꝰ studio et certo ꝓposito factum, q huc usq; egerat ita cum Maria ut ab illa ignoraret, ut npe aliqua raõe sanctè cum illa luderet, ad ostendendam ~~mai~~ amoris magnitudinem

Cap: 20.

tudinem et quandam q. familiaritatem, ita Josephus typus
Xti fratres suos aliquando anxios tenuit, neq se ijs reve-
lavit Gen: 45. Ipse deus Abrahamum suspensum tenuit raõe
immolaõis filii Gen: 22. ita Jacobus luctari cum Angelo debuit
anteq vinceret et benedictoem acciperet Gen: 32. sed eventus
semp fuit, ita hic tandem unica illa voce Mariæ se
revelavit Xtus eo cum affectu, ut statim illum agnosceret,
et ad illum conversa præceptorem suum vocaret, huc usq ocu-
los intentos habuerat in Jesum mortuum, nunc ad vivum
intuendum se convertit, et vult Xtus in fide utiq, n ut
mortuus, ss ut ex morte vivus cognosci ad consolaõem fidelium,
nullam enim haberent consolaõem, nisi ex morte eet resusci-
tatus ad illorum justificaõem, hinc Joai dicit Apoc: 1.
mortuus fui, et ecce vivo in seculum, ss adspicere Xtm vi-
vum n tm incipiebat Maria, ss illum magistrum vocabat,
indicans se paratum ee ab ipso edoceri de mysterijs mortis
et resurrectois ipsius, atq et mandata ab illo accipe ac
monita salutaria, hoc æquum e, ut Xtm p unico agnosca-
mus Præceptore ac Doctore Matt: 23. et simul p unico Dno
1. Cor: 8. v. 6. hinc n verbis tm ss factis et dicere debemus
διδάσκαλε, ut velimus npe et credere et obedire dræ ipsius,
et notari meretur, Mariam hoc noe statim compellare Xtm,
q p.d. n fiebat sine dia providia et opaõe, ad indicandum
q verba viva, verba vitæ jam antea ex ore eus audivisset,
sed nihilominus in magna adhuc ignoria versaretur, ut q ndum
cognoscebat mysterium resurrectois Xti, atq adeo ante oia

necee

necee habebat plenius edoceri, hoc enim primum ee debet in fide et pietate, ut recte cognoscamus veritatem, unde ubique mandatur, ut legamus verbum Dei, scrutemur, meditemur et exploremus ita quod sit Dei voluntas.

V: 17. Uti verbis vocat Xtm Dnum suum, ita affectum suum complexa et forte osculo testari voluit ut patet V. 17. ex Xti sermone, qui illi dicit, ne ipsum tangat, idque raõe confirmat, p.d. mysterium huic rei subest, quod tangi Xtus nolit, quod aliàs tam fle tangi poterat, unde videmus illum passum fuisse oscula sibi figi, caput, pedes ungi et lavari et quae similia, id dum hic prohibet, eo ipso videtur scare voluisse se non amplius cognosci debere secdm carnem, non amplius in eo statu ee, in quo ita colatur manibus houm, sed se posthac colendum ee fide et raõali cultu, qua sit ascensurus in coelum ad dextram patris, tum ajum eo dirigendum ee ubi ipse sit futurus, ut quaramus quae supra sint, et cor nrum sit ubi thesaurus noster; propterea innuit praesentiam suam corpoream inutilem ee, neque poe ipsorum gaudium perfectum ee, si maneat in terris, et hoc mxe facere ad ipsius aliorumque consolaõem; quod sit ascensurus in coelum uti supra discipulis dixerat cap: 16. prodee ipsis ut abeat ab ipsis ad patrem etc. unde diserte dicitur Heb: 8. Xtm non ee verum sacerdotem summum si in terris adhuc eet, innuens verum pontificem non servire terrestri tabernaculo sed coelesti, atque adeo cum sanguine suo intrare debere in Sanctum S. coeleste, ut suis in illud viam novam et recentem initiet, per quam

fiducia

fiducia accedere point ad thronum gratiæ, et tandem pdro-
mum illum suum seq et intrare in gloriam Heb: 4. 6. et 10.

Verum notatu digna sunt xti verba qbus exponit ascen-
soem suam, vocat enim ascensoem ad Patrem suum, dein
ascensoem ~~suum~~ ad Patrem suum et Patrem suorum, ad Deum
suum et Deum suorum; Eo ipso tum Rationem ascensi-
onis, tum fructum ejus ad Consolaoem suorum
condit, sc: qa Deus erat pprius ipsius Pater,
et ipse pprius Dei Filius, dbbat redire
ad Domum Patris, ut demonstraret Dei
Filius ut inquam demonstraret illum
ex Coelo venisse, ee Deum ex Coelo, Deum
in Carne maestatum, q eam ob Caam
purificaoe peccatore pse ipsum facta
adscendere dbbat in Coelum, illicq
sedere ad dextram Majestatis Heb. 1.
neq enim p Resurrectionem tntm Rom. 1.
coll. Actor. 13. 3 et p ascensionem in
Coelum demonstratq e Dei Filius,
et tum dixit illi Pater ut Dno, sede
ad Dextram meam Ψ 110. coll: act. 13.
Heb: 1. et 5. Capp. nemo enim ita ad-
scendere in Coelum poterat nq
de Coelo descenderat ut e Joh. 3.
v. 13. Etenim dbbat ita ascendere
Et tq: ad Patrem suum, ut tq Filius
hæreditaret nomen supra oe nn, ex-
cellentius quam ut convenire
angelis

Angelis aut hoiibq poit Heb: 1 v 4. et ita Regnum Patris capessere, simul innuit hoc noe Xrq, nunc non amplius Deum sibi ee qsiderandum ut iratum Judicem sut bvolum et placatum Patrem.

Et dum addit eum ee Patrem suor indicat ipsos Deo reqciliatos ee p mortem suam, et in se Filios Dei achaeredes, et cohaeredes, seq adscendere ad Patrem, ut qmadm supra dixerat, Sprum filiationis ipsis e Coelo mitteret, p quem clamare point Abba Pater et oia Dona N. T: comunicare vi adoptionis, put ascendens dona accipere debebat et distribuere inter hoies

p. 68.

Verum quando addit Deum meum et Deum vestrum indicat se voluntatem Patris fecisse, illi obedivisse ex pacto, et vi illius pacti pstita satisfactione ita ascendere, ut a Deo vi Foederis restipulare poit tq praemium operis, qa enim se ipsum exinaniverat cum eet in forma Dei, et obediens fuerat usqz ad mortem Crucis, superexaltari etiam bbbat, et accipere Nomen supra oe nn; Notandum enim Patrem, q secundum Oeconomiam graae exercet jus Deitatis: singulari Raoe Deum et Deum etiam filij vocari, neqz tum de naa ejus dua illigi id pt, e enim ἴσος τῷ πατρὶ aequalis Patri, igitur quando addit et

ad Deum

ad Deum vestrum, significat non tantum
Deum ipsorum Dnum esse cui obsequendbant,
ut Creatori suo etc. Sed illum quoque vi
foederis secum ut cum capite facti esse
ipsis factum in Deum salutis, Phrasi e
illa hoc notari pst, ex formula foederis
Graae secundum quam ut S. S. explicat
quando Deus alicuius Deus dicitur, eo indi=
cat, quod illum sanctificet, justificet
et glorificet quoad aiam et crps,
ut videre e Gen: 17. Ezech: 20. Rom. 3.
Matth: 22. Hebr: 11. Hoc E, maxime faci=
ebat ad consolaoem ipsorum, qa erat
fdtm fiducia ad accedendum ad Deum
ut Patrem per viam sanguine Xri ini=
tiatam, et petendum ab ipso oia q
ad vitam et pietatem ipsis st ne=
cessaria Hebr: 4 et 9. Et hoc magis
confirmat, eo quod supra dixit, ut ille
ipsis esse ut abeat.

Hæc cum Maria ex ore Xri Ps: 18.
audivisset non poterat præ gaudio se
continere, quin tam lætum nuncium
deferret ad Dplos, illos E, ut e Ps: 18.
adijt, et q viderat et audiverat nun=
ciavit, patet Mariam multum di=
lexisse Xrum, ac amore fervidam
fuisse, uti E, nihil illi acerbius acci=
dere poterat, quam quod tam misere
viderat Dominum suum de quo tamen
speraverat, et cujus sermones atque
opera mirata fuerat, et spem suam
qsi sibi ereptam, ita illi nil lætius
ac

542. ac jucundius accidere poterat qm qd eundem
ex morte redivivum videret, eaq Raoe
confirmaret in fide Spe et Charitate sua
erga ipsum, Et facile cogitari potest,
q qualesq fuerint animi motus in Maria,
q plene persuasa nunc erat et quod mortuus
eet, et quod resurrexisset Jesus, et q verba
audiebat ex ore ipsius, Mysterij et Conso=
lationis erant plenissima, hinc nunciat
ipsis, quod viderit Dominum, et talia ex
eo audiverit, Emphaticum p. d. e Nn
Domini et dubitari nequit qn eo profiteatur
Maria, se illum vere habere pro Dno ab=
solute ita dicto, Domino e. Dominus
dicere debebat, Sede ad dextram meam
Ψ. 110. Et qd verba ejus retulit ad Aplos, id
fecit qa ipsorum non minus qm sua me=
ditaoe digna judicabat, neq melius po=
terat testari affum et obsequum erga
ipsum ut Dominum, qm si verba ejus de=
ferret ad Dplos ejus, uti nihil magis decet
comunes Subditos, quam comunis Domini
inculcare verba, nilq E, magis Xranos,
quam Dei et Xri verba alijs inculcare.
Vs. 19. Voluit autem Xrus Resurrectionem
suam Dplis suis per Mariam tntm annun=
ciari, Bipse quoq se illis videndum
prbuit vs. 19 etc. venit e. ejusdem diei
quo resurrexit vespera ad illos osten=
ditq Signa crucifixionis, Pacem illis
apprecatus e, et emisit eos cum pstate
pcta

pcta remittendi et retinendi. Tempus E quo
apparuit et loquutus fuit cum Dplis,
fuit vespera illius diei npe de quo antea
dictum fuerat, uno sc: Sabbatorum uti visum
e Ps. 1. ~~ubi Dies primus vocatur~~, Quis ille
dies fuerit dictum prima nempe post
Sabbatum quo Xrus qeverat in sepulcro,
et unum tum e primum, uti ex apud
Hebraeos, ut videre e Gen: 1 ubi dies primus
vocatur יום אחד, sed illius diei vespera
demum apparuit Dplis, q tum antea non
uno indicio et nuntio, de Resurrectione
ejus erant facti certiores, forte ut ex=
erceret fidem et Patientiam et tempus
daret omnia examinandi, et ut qe Lux
Mundi in tenebris se mxe patefaciat
suis, quoo solet etiam alias agere cum
suis, quos n statim liberat à dbtaoibus,
periculis, afflictionibus, anxietatibus,
β tempore opportuno quoo id mxe facit
ad demonstrandum Dei Potentiam et
ipsorum impotentiam et eâ Raoe assues=
cunt pij, ut in Silentio et Spe expectent
auxilium à Deo illum invocent in
die angustiae in illum sese et vias
suas, curasq3 conjiciat ac devolvant
illi rem suam qmittant. Et in tenebris
nil gratius e qm exortus lucis alicujus,
uti etiam praedictum e Ecclia et pro=
missum tempore vesperae lucem futaram
Zach: 14 unde Deu in nocte quando
Judicia ejus in Terra St exspectat

Ecclia Esai: 26.

544. Ecclia Es: 26. et ita locq e desiderio, et
quæstioni illi Esaj. 21. vigil quid de nocte e.
Ostendit præterea directius, qs Dplorum
Status fuerit, congregati e. erant, ~~et quia~~
~~sc illos improvidos obrueret~~ et pp
metum Judæorum clauserant fores ubi
erant, ne qs Sc: illos improvidos obrueret,
et uti viderant magistro et Dno factum ad
carcerem et mortem rapere poit. Metus
e. oritur ex iminente aliquo malo, quod
qua raoe declinare poimus non videmus,
revera e. Judæi infensissimo erant adversus
Xrum et Dplos ejus aio, et pdictum illis erat,
quod in Mundo afflictionem sint habituri,
imo quod q illos sit occisurus, sit putaturus,
quod cultum Deo præstet Joh: 16. et Metus tum
uti non erat vanus, ita augebat inde, quod
nondum satis in fide et communione Xri
confirmati eent, nondum satis de Regno ejus
edocti, nondum etiam acceperant Sprum
Roboris et Potentiæ Esaj. 11. β Sprum timoris
unde videmus, quod accepto Spru illo palam
annunciaverint Xrum, et nulla pericula
eos ab illo pposito absterrere potuerint,
in illis plus quam victores erant, p corrobo=
rationem Dei Rom. 8: 37. quanquam alias Pru=
dentiæ sit non timere in pericula se gjice=
re, β vitare pericula, et quantum pote amo=
liri, e e. tps, ubi fores claudendæ, intrandu
in Cubicula, donec transeat ira etc. Esaj. 26.
Illo tpre E opportuno sane venit Xrus
ad illos stans in medio illorum, Absurdi sunt,
q corpore suo penetrasse p clausas fores do=
cent, quod heic non dicitur et facile refelli
potest, ex seqq. e. patet, quod corpus Xri adhuc
habuerit

habuerit naturam veri corporis, extensi-
onem distinctam et dimensionem, quando di-
citur quod ostenderit Latus et manus et signa
vulnerum, simpliciter dz hoc factum ee
foribus clausis cum illi ggregati eent, sn
dz quod Xrus clausis foribus manentibus, in
medium eorum se stiterit, aperuit fores suâ
vi, v ministerio Angeli, uti Angelus devolve-
rat lapidem de sepulcro potuerit enim alias
penetrare p lapidem, si hoc o repugnaret
Naae veri Corporis, quale Xri fuit et hoc
ipso indicavit Xrus se venire ad ipsos, ut
illos gsoletz, quando veniebat ad timidos
et aio gsternatos Solius e. Xri opus e, ut
sine metu Deo serviamus Luc. 1 metum
impr. futurae irae tollere potest solus, fa-
ciens ut Deus nobis obxsetz tanqm Pater et
Deus noster, ut ita illum amare poimus et
amor metum ejiciat et expellat uti
Johannes loqt. Praeterea uti hic fores aperit,
eo ipso ostendit, se oia obstacula e medio
tollere poe, q v obstare videantz feli-
citati suorum vel inimicis ad defensio-
nem ee, imo veniens ad ipsos ubi in occulto
erant, indicavit se ad suos in occulto venire,
corda illorum alloq interiorem hominem
corroborare, etc.

Notandum a. e quod Judaei vocentur
spltr Hostes Dplorum à qbus metuebant, q tn.
et ipsi Judaei erant, Emphaticum hoc est,
videtur e. significari eos, q posthac ve-
lint ee Judaei in ppatulo, gloriari in Car-
ne in circumsione, sint Hostes Xri
et Xranorum

et Xrianorum, et ita simul significatur cessare nunc prærogativam Judæorum, Legem Mosis nunc per Graam abolendam, ut ubique Apli docent.

In tali E, Statu stans in medium suorum, hoc est ut interpretes recte notarunt pgrediens ut staret in medio, ~~[illegible]~~ eorum, et donec staret in medio, ut est Luc. 24. exhibuit nobis in imagine typum Ecclesiæ et curæ suæ erga Ecclesiam in cujus medio versatur, ambulans inter Candelabra, uti promisit se, ubi duo vel tres sint conventuri in nomine ipsius, quod ipse sit futurus in medio ipsorum, atque etsi non spiritualiter videatur oculis corporis adest tn. spiritu et potentia ex verbo suo eos docet, consolatur, corroborat, et ad salutem eos conservat.

Sed est tantum stat in Medio eorum, verum et loquitur ad illos verba a. quæ loquitur sunt plena consolationis, Pax vobis inquit, formula illa in salutationibus familiaris admodum est, et fuit apud Judæos, etsi est Spr idem verbis illis subsit sensus, non eadem emphasi fructu et animo ea pronuncient, interpretanda hic sunt pro natura loquentis atque ita certum est Xrum hic, illigere suam Pacem, ut loquebatur Cap. 14 vers 27. quæ qualis sit, illic videndum.

In genere Pax tranquillitatem notat, et tranquillam bonorum possessionem et fruitionem

et fruitionem, quæ nec ab intrinsecis, nec ex=
trinsecis Cais turbetur, sine ea E, nulla fe=
licitas, sed vera Pax vera tranquillitas oritr
ex verorum bonorum possessione et fruitione
inpturbata, aut ex comunione cum Deo
sumo Bono, quæ p. d. p peccatum turbatur
quouti læditur Dei majestas, ita turbatur
amicitia cum Deo, hinc pp peccatum raoe
et Scriptura teste Deus hoiis hoo Dei inimi=
cus e, ac inde oritr inquietudo conscientiæ et
inimicitia inr ipsos homines; Cepit Deus
Consilium Pacis in Xro et p Xrum ante Mun=
di Creaoem, revelavit illud inde ab initio
Typis adumbravit, deniqz in plenitudine tpris,
in Xro Mundum sibi reconciliavit 1 Cor. 5: ie
Electos ex Mundo et Xrum pposuit ἱλαστήριον
ad Demonstraoem Justitiæ Rom. 3. ut in illo
eet מושר שלמנו Esai: 53. unde dz pax
nra Ephes. 2. et in ipso justificati p fidem
habemus demum pacem cum Deo, Deoqz frui
amico poumus, sed cum in Xro o Judæorum tntm
sed Gentium Deus ee vellet Rom. 3. et pacem
dare longinquis et propinquis Esai. 52. per
illum quoqz sublata inimicitia inr Judæos
et Gentes, et uti ex pace cum Deo oritur Pax
Conscientiæ, ita ex pace inr gentes, amici=
tia inr homines.

Quando E, Xrus dixit Pax vobis, omnem
illam Pacem illis apprecatus e, sed o hoc tntm
verum etiam pmisit et addixit, ut qdare
pacem poterat, et implere reipsa, quod Sa=
cerdos typice in Benedictione illa Sacer=
dotali

548. dotali apprecari, et addicere in solenni illa Benedictione debebat.

Verum id ō caret Emphasi, quod id fecit Resurrectionem ea e. rāoe ostendit se resurrexisse, ad nostram Justitiam Rom. 4. vs ulto, p quam Pacem habemus apud Deum, Rom. 5. ꝑ 1 si e. ō resurrexisset adhuc eemus in pctis nris, 1 Cor. 15. nullaq; adeo Pace vra fruaremur.

Hinc statim postq hac dixisset, ostendit illis manus et latus suum, Lucas ait hoc factū cum putarent se videre Sprum Duo E. Xrus voluit eadem opera docere sc: quod Crpus suum sit verum Corpus, constans carne et ossibus, visibile, palpabile, quod refutavit Eorum Errorem, q Xro affingunt Corpus ita Spirituale, ut sit ubiq; et p oia qsi penetret, Deinde quod vera pacis Caa sit qrenda in ipsius passione et morte dum Manus et pedes p fossos et latus p fossum ostendit, nam p ipsius vibices Sanatio ꝯtingere debebat nbs, Esai. 53. et reꝯciliavit nos p suam Carnem in cruce, quando portavit pcta nra in crpre suo Col. 2. Ephes. 2. 1 Pet. 2. unde simul ~~Xrum~~ patet Xrum verum retinuisse Corpus, neq; transivisse fores Clausas, ꝑ eas aperuisse, alias fieri ō potuisset ut hac ostenderet verè, qa ō potuissent hac in crpre ō vero locum habere, Corpus autem verum ō penetrare aliud Corpus apud oēs q Raoe utuntur in confesso e.

Cum

Cum hac Rāoe liberasset Dplos à Dubi-
taoe, et simul illuminasset illos, ut intelli-
gerent Scras, gavisi st, quod viderent Domi-
num, Et sane unica hæc ē veri gaudij Caa,
quod Jesus Xrg pp pcta traditg ē in mortem
et resuscitatg ad Justificaoem nram,
unde Angeli annunciantes Xri nativita-
tem, annunciare se dixerunt magnum
Gaudium, et postea gaudij illig Caam
cantico suo Luc. 2. explicant, gloria in
excelsis Deo, pax in terris et beneplacitum
in hominibg, quando ē, hunc Xrum ō vide-
bant tantum, ß et audiebant illum sibi Pa-
cem apprecari et addicere, merito gaude-
bant, Gaudium e oritz ex fruitione v spe
boni, magnum erat illud bonum Pax Dei ex
Xri, quæ superat oem captum Phil. 2.
unde ō sine Causa exultabant et læta-
bantur, quanquam ut lucas loqtz gaudiū
illud cum dubitaoe cjunctum eet
donec illis Mens aperiretz ut intellige-
rent Scras, ut sciamg oe nostrum gau-
dium et Conscientiæ Pacem, oriri ex
fide in Xrum mortuum et resuscitatū,
quo nitatur testimonio Scræ de illa
uti eam ob Caam 1. Cor. 15. plixe docetz
Xrum ex mortuum et resuscitatum ēe
secundum Scras, et hoc quod hic legimg
pdixerat Xrg Joh. 16. ubi Dplos cparabat
cum muliere gravida, q dolores patiatz
quando enititz, ß gaudeat noto jam hoie,
respiciens illorz tristiam ob nuntium
instantis mortis, et gaudium cognita
Resurrectione, ut ibidem videndū ē Xs 20. etc
Hæc cum ad cfirmandum ipsorz Xs 21.
fidem intervenissent iterum dixit
Pax vobis

Pax vobis vs. 21. o sine rãoe, ut npe o tantùm ostenderet momentum rei repetitione illa, ut scirent in pace illâ sitam ee oem felicitatem et ut Deus in illis excitaret desiderium, et denique certitudinem pacis illius indicaret, But simul ostenderet tum demum nos habere pacem in ipso, si credamus in ipsum ut mortuum et resuscitatum, Justificati e. p Fidem in ipsum, pacem demum habemus, et accessum ad Graam Rom. 5.

Simul autem illos mittit, uti ipse à Patre missus fuerat et ut officio suo rectè fungi poent adhibito externo Signo Sprum ipsis addicit et pmittit quaeque futura sit illorum potestas et officium indicat vs: 22. 23. et 24. Quod missionem attinet, dubitari neqt, quin quando Xrus dicit: Mitto vos eo ipso illos ut Aplos suos et Legatos ac testes oculatos mortis et Resurrectionis suae emittere in Mundum, ad praedicandum Eglium, et Remissionem pctorum in nomine suo, Et requirebatur talis missio, ut Paulus indicat Rom. 10. quomodo e. pdicare potuissent, ut veri sc. Legati Xrus, o jussi fecissent, ut et Sonus illorum exiret in universam Terram ut e ibid: ex ψ 19. Xrus eos mittit, qui currunt cum o mittuntur, increpantur Jerem: 23. et q missi st à Xro in nomine ipsius recipi debent, et vbis illorum Fides et obedientia debetur cum Legatus sit ut q misit ipsum.

Ut autem illigerent veram Legationis suae rãoem et finem addit quod ipsos mittat, quemadmodum

qemadmodum ipse missus erat à Patre, eo e-
ô hoc indicare vult, illos sibi æqles ee, v idem
ee illorum ac suum munus et dignitatem statim
indicare vult, q origo sit vrae missionis, quo fu-
re, q authoritate et potestate illos mittat,
quemq ad finem, Sc: qa Xrus missus erat à Patre
ut Angelus Foederis, ad glorificandum Deum,
et sanctificandum ejus nomen ut supra Cap. 17.
visum e, et jam munere illo defunctus
erat et mandatum Dei pegerat ibid: hinc
à Patre glorificari debebat, ut eodem loco
dz, hinc oīs potestas illi dare debebat in Coelo
et in Terra, impr: Rex et pali redemti Dnus
declarari debebat, hinc Et Regnum ejus p
Praecones hos annunciari debebat ad ipsius
gloriam, et vis mortis ac resurrectionis
ejus ad remissionem oīum pectorum verorum
subditorum, ut Sc: gentes fierent ipsius
hæreditas, ipse Lux et Salvator gentium
quoqz, uti diserte jussit Matth. 28. docere
oēs gentes, Et hinc patet maam praedica-
tionis hanc ee, quod Jesus Xrus missus
fuerit à Patre ut Salvator Mundi, et
nil loq debebant, n q Xrus in substantia lo-
cutus fuerat, hinc supra dixerat, Sprum
oīa q ipsis locutus erat, ipsis in memoriā
revocaturum et porro docturum atq ex-
plicaturum Cap. 14. vs. 26. 15: vs. 26. 16 v. 7 etc.
Xrus E, fuit Legatus Patris, Apli Legati Xri.
Verum ut scirent ô tntm se veri ad
tale munus, Bex illi quoqz se pares futuros,
pmittit Sprum, adhibuit autem Signum,
insufflaoem, Cum Deus primi hois Corpus
creasset ex Terra, insufflavit ei Sprum
ut eet

552. ut eet animal vivum, hic quoqz Xrus dz
insufflasse iis, Rem Sprualem adumbrare
voluit p Corporalem, ß quod Sprum adumbra=
re voluit p halitum oris sui, eo indicavit
o tantum Sprum ee Sprum vitæ (: neqz
e. sine respiraoe vivimus :) ß pterea in=
dicasse videt Sprum ee suum Sprum,
et o tantum à Patre, ß et a se pcedere,
ut q de iis q Xri erant sumere debebat,
q illis annuntiaturus erat, ut antea nos
docuit ipse Xrus, veritas e. quam docet,
et in quam ducit veritas Xri e, ut lo=
quar ex Ephes. 4. omnia e. q Apli docti
et ducti à Spru annuntiarunt nihil q=
tinet pter Xrum eumqz crucifixum, ut
Paulus ait 1. Cor. 2. Sed præterea eo modo
docuit illos p Sprum illum victuros
et locuturos, Deniqz ita ostendit se Sprum
dare ex Potestate unde dicit accipite
Sprum S. ut quem ipse dare poterat uti
ex coll. Matth: 28. patet, An hæc vba in
hunc sensum interpretari dbamus, ut illis
indicetur, illum jam actu dedisse Sprum,
an in hunc, ut pmisisse putemus Sprum
disquiri potest, posterius colligi poe videt
ex Luc. 10. vs. 49. ß utrumqz dici potest,
et quod dederit illis Sprum, et quod pmi=
serit, ut Sc: jam in illis inciperet operari,
et postea operaret illustrius, Explicandu
e. hoc de operationibus Sprus, cum Sprus alio
modo nec dari, nec accipi poet quomodo
autem

autem Xrg dicatur dare Sprum, id secundum
illam S.S. Trinitatis Oeconomiam de q̂ ali=
quoties egimus, explicari debet, extra quam
Personæ S.S. Trinitatis, æq̂lis Dignitatis
et Divinitatis sunt.

Instruit autem illos de Effectu illius
missionis, quod quorum remiserint peccata,
v. retinuerint eorum pcta remittenda, v.
retinenda sint sc. apud Deum. Id quod re=
mittendum dt pctm vertitur ἁμαρτία quod
notat aberrationem tum à Scopo, tum à Regula,
atque ita transgressionem diuinæ Legis, quæ
separat à Deo et beata Dei comunione
q̄ e finis, ex ee dt Scopus Religionis, p se
patet peccatum peccatori p se remitti o
poe, qa quod factum semel infectum fieri
neqt, neque unquam laudari aut pbari, quod
malum e et fuit, ßqa pctum Reum facit
iræ diuinæ et æa miseriæ stylo Scrā re=
mitti dz, quando poena remittitur, ut quis
liberetur à Damnatoe, Talis Pctorum remissio
e in sanguine Xri, ut ipse docuit Matth. 26.
et post ipsum ubique Apli, facta enim
in ipso Demonstrao diuinæ Justitiæ, pp pcta
ipse ut ἱλαστήριον ppositus fuit, ad Re=
missionem pctorum in sanguine ipsius,
et extra illum nulla Salus Act. 4. nulla
Liberao à corruptione à Dominio ac poe=
na pcti, in ipso Sapientia et Justitia,
Sanctificao ex plena Redemptio 1. Cor. 1.
et hoc Apli annuntiare debebant ad Sa=
lutem Credentium, et q verè credituri
erant p ipsorum Prædicationem, verè quoque
impetraturi

impetraturi erant remissionem pectorum
Hoc indicat E. hisce verbis, quod Praedicatio illo-
rum verè sit habitura illum Effectum, atque
sit futura Potentia Dei ad Salutem Electorum
et contra, quod quo sunt credituri in Xrum secun-
dum verbum Aplorum, illorum pecta retinenda sint,
et illi mansuri sub Reatu et Damnaõe, uti e.
nulla est Damnaõ in iis qui sunt in Xro Jesu Rom. 8.
vs. 1. ita contra anathema est, quo amat Jesum
Xrum, et uti qui credit salvabitur, et ita qui non
credit, super illum manet ira Dei Joh. 3. Neque
fieri aliter potest, quia e. contemnit Salutis Caam,
Xrum et Salutis nuncios, Aplos et verbum illo-
rum, is ô potest ô privari ipsa Salute, effugere
nequit, qui tantam Salutem negligit Hebr. 2. et
se ipsum vita aeterna indignum judicat Actor. 3.
Uti E. hoc verum est, ita Specialius videtur
innui, quod illi quoque per illuminaõem Sprus,
sint dijudicaturi rectè, credentes et non
credentes, ut possint consolaõem Eglij appli-
care credentibus et illis in nomine Xri re-
mittere pecta, id est certo denuntiare quod
ipsis sint remissa pecta, et ô credentibus ea
retinere id est illis denuntiare damnaõem
certam, ita quod hoc modo sint facturi,
id Deus sit ratum habituro. Et haec est Praero-
gativa Aplorum, qui habuerunt infallibilem
ductum Sprus S. Et nulla raõe sibi tantam
authoritatem attribuere possunt Sacerdotes
Pontificij, quo possunt discernere fideles et
infideles, eo modo per infallibilem Sprus S.
ductum, sed tantum in genere ex verbo Dei
Salutem credentibus, aeam miseriam ô
credentibus annunciare, Dubij interim
quis credat vero, atque adeo an ô in illo suo
Judicio fallantur, si huic vel illi applicent
Sententiam

Sententiam vbi Dei qdqd sit de illis, hoc certu e, Aplor vbum cum sit norma fidei ad Salutem in veneratione habendum.

Haec gesta fuerant Thoma absente ut docet vs: 24. Erat is Aplus unus ex duodecim, qs Xrus volebat ee testes suos secundu Testimonium Sprus S. uti supra visum Cap. 15. vs: 26. et cur duodecim elegerit evidens e nempe ut Ecclia Christiana responderet Israelitica, et ut duodecim hi eent qsi duodecim Patriarchae Spiritualis Israelis Dei in N. T. Patres o secundu Carnem β secundum Sprum, unde ubiqz eo alluditur, quae prolixius exeq nostri nunc o e instituti. Cognomen ipsi erat Διδιμος s. geminus, ut videtur quod alius cum ipso uno partu editus fuerit, id quod de illo narratur e, quod abfuerit cum Xrus reliquis appareret, ita ut eam ob Caam carere diceret Praesentia Xri, uti Xrum non vident, q illum o vident in Coetu Aplor ubi se illis patefecit, id e q illum o cognoscunt ex vbo Aplor. Hinc necessum erat, ut cum rediret ad Collegas suos illi gaudij sui illum participem facerent, et nunciarent visum sibi Dominum, Ea Raoe recte fungebant officio suo, quod erat testari de Xri Resurrectione, Charitatem quoqz exercebant erga fratrem, quem erudiebant de re tanti momenti ad Salutem, n enim Xrus resurrexisset ad Justificaoem suor, mansissent in suis peccatis 1. Cor. 15. ita etiam glorificant Xrum

vs: 24.

cant Xrum ut victorem mortis et ita nunti=
ant ipsius Resurrectionem, ut ostendant se illum
ô cperisse talem, qlis ipsis visus fuerat antea,
Dominum nempe noverant enim jam post
passiones ipsius gloriam futuram Demonstra=
tus jam erat Xrus Filius Dei in potentia p Resur=
rectionem ex mortuis, Et si forte nondum
oem gloriam Xri cverunt, saltem dubitare ô
poterant, illum ee verè Dominum Regem,
Messiam, Dominum illum cui dixerat Dnus
Sede ad dextram meam Ψ. 110.

Procul dubio hoc nuncium gratum accidebat
Thomæ nil magis desiderabat, quam quod de eo
certus eet ad plenam et quamvis crederet,
attamen ob Rei Magnitudinem et momentum
vix poterat sibi id psuadere, hinc ut cum illis
credat cupit sibi Dominum quoq eodem modo
apparere, testatus se credere ô poe, nisi in
manibus Xri videat vestigia clavorum etc: Hoc p. d.
aliquo modo erat infirmitatis et ignorantiæ
Scrarum, q satis prædixerant Xri Resurrectione,
Diffidiæ ejus quod ipse Xrus dixerat, et quod
viri fide digni testabantur quanquam cum
cjunctum eet cum amore Xri, et videtur
etiam indicare desiderium plenæ certitudi=
nis, Xrus illi infirmitatem illam cdonavit
et forte voluit in ipso extare Exemplum in=
firmitatis humanæ, ut pateret quam difficile
sit credere in Xrum mortuum et resuscitatum
nisi se Xrus sglari raoe patefaciat, quod tam
ostendit apparitione nova, postea vero fecit
et facit p Verbum et Sprum, uti ipse indicat
vs. 29.

Igitur cum tanto Desiderio flagraret Tho=
mas videndi Xrum, et ex certis indicijs et
signis

signis resurrectionem ejus cognoscendi, post re=
ditum iterum Thomæ et reliquis apparuit Xrus,
eodem modo ut antea, eademq; illos Oratione
allocutus fuit, singulari a. modo Thomam vs. 26. etc.
Quod attinet tempus, n omnino abq; raõe e, quod
qdam putent Xrum eo singulare quid indicare
voluisse, et mysterium illi sub bee Sc: tempo=
ra N: T: septem Periodis absolvi judicant se=
cundum Scram, cum post illas Xrus plene cognos=
catur in gloria, atq; ita existimant id Xrum
etiam innuere voluisse hac sua apparitione,
quomodo post septem Periodos N: T: suisse
sit plane revelaturus, quando adveniet in
gloria sua.

Statum Dplorum si spectemus, erant congregati
et cum Reliquis Thomas, quomodo indicavit
Xrus, quod per Aplos velit innotescere, quodq;
nemo illum recte cognoscere poit nisi in
consortio Aplorum, hoc e nisi per Doctrinam
eorum. De circumstantia illa quod foribus
clausis apparuerit et in medium eorum con=
stitit, antea egimus, ut et de allocutione
hoc tantum notari potest, quod Xrus iterum
pacem apprecando et addicendo doceat hoc
oe ois felicitatis compendium, si pace fruamur
cum Deo, cum propria conscientia cum
aliis hominibus rebusq; qbscunq; unde o
imeritò dt Aplus, Pace Dei, q superat oem
captum, corda et aias nras custodiri in Jesu
Xro Phil. 4 vs. 7. et tranqllitas aii perfecta
e pax, atq; ita quoq; perfecta felicitas, conveniebat
hoc Sumo Sacerdoti apprecari pacem, et addicere
quemadmodum Typus ejus tantum vovere poterat.

Thomæ a. singularem curam agit, ut
illum in

558. illum in Fide ꝯfirmet, Medium quo utitur
ē illud, quod ipse Thomas definiverat Vs: 25.
immissio sc: digiti in latus, et intuitus manuum
ac pedum etc, finis ut ēēt fidelis, non infidelis.
Non sine Caā Xrꝰ hoc postulasse videtur, revera
enim eo modo judicabat Xrꝰ, ut nobis videtur,
reqri ad id ut pacem in eo habeamꝰ, cōmunio=
nem cum ipso ut crucifixo, q cōmunio apte
adumbrari potest p imissionem digitorum
in latus et adspectionem vulnerꝝ in manibus,
uti olim quoq; actus fidei p quem habemꝰ cōmuni=
onem cum Xrō, adumbratꝰ ē p intuitum Ser=
pentis ænei, Præterea Xrꝰ crucifixꝰ ē objectum
fidei et ni certi simꝰ de xbi Crucis veritate
credere firma fide ō poumꝰ.

Cōtoc a. modo planè certꝰ fiebat Thomas,
q Xrum quem optime noverat, et quem in
Cruce p. d. viderat, et quem mortuum et sepul=
tum fuisse noverat, nunc coram intuetur,
cum oibꝰ signis et argtis Crucis, Et hoc Xrꝰ
explicat qndo hunc ēē dt finem, cur se ita
illi patefaciat, ne sit infidelis, ꝑ fidelis indi=
cans se ō nisi crucifixum ēē verum fidei ob=
jectum, hocq; ēē officium hominis, ut credat
in se, ut mortuum propter peccata et resusci=
tatum ad justificaōem, Et inde illud quoq;
p. si ꝯtextum spectemꝰ neminem habere
pacem nisi in ipso Rom 3. Deniq; hic Locus
pbat, de quo interdum ꝯtrovertitꝫ, p πίστον
in S. Sra intelligi eum q credit verè in
Xrum ut mortuum et resuscitatum.

Non frustra et in vanum adhibitum
Vs. 28. fuit illud medium externum, ꝑ cum illo
Xrꝰ et

Xrg et Sprg ejus cooperati fuerunt in Thoma,
q credidit, ita ut in fide quoqz locutus sit, ut e 1. Cor. 15.
inquiens Domine mi et Deus mi, v si mavis, Do-
minus meus, et Deus meus, est Sc. Jesus Xrg; Socini-
ani ut notum, putant tantum Exclamationem
vbis illis inee, qualis sæpe ab hominibus adhibe-
ri solet, quando illis quid obvenit, quod mirantur,
verum id ex seqq. v. facile refellitur, ubi Xrg aptè
satis dicit Thomam hisce vbis fecisse confessio-
nem fidei suæ in Xrum, et utiqz ubiqz Xrum
Dominum vocarunt Xrg e. docuerat Dplos
se Dominum ee Patri æqualem, unum cum Pa-
tre ut superius visum; Evangelista noster
hoc quoqz dt in initio hujus Eglij, hinc dubitare
o poumus hæc vba respre Xrum et Thomam
iis agnoscere et pfiteri, Jesum ee Dominum
suum, o quocunqz modo, ß quomodo Deus e Dominus,
q e Dnus absolute, Jure Creaois et conservaois, et
ita simul agnoscit, quando suum Dominum vo-
cat, quod ab ipso redemptus sit, et emtus, atqz
ita peculium Xri, præterea, quod promptus
sit ad obsequum hujus Domini, et ad glorifican-
dum illum, Spru et Cpre, quodqz ab ipso velit
regi, atqz etiam defendi, Et quando Deum suum
vocat, tribuit Xro oem gloam Deitatis,
et qd qd in Deo e pfectionis, agnoscit ipsum
p Creatore coeli et Terræ, p eo in quo vivat,
sit, et moveat, impr: verò dum suum vocat
Dominum, sibi appropriat Deum, et testatur
quod illum agnoscat p Sanctificatore,
Justificatore et glorificatore, hoc e. inest
vbis illis: significat Scra teste, ut videre
e in formula foederis graæ Gen. 17. Exod. 20.
coll. Ezech: 20. vs. 12. 20: Rom. 13. Hebr. 11 Matth: 22. etc.

unde

560. Unde beati prædicantur quorum Jehova Deus est, ie quorum Deus est xvpios ψ. 33.

Verum dum ille eâ Ratione prohibet Testimonium fidei simul docet illum non habere, cur admodum glorietur, vel aliis se præferat, qui noluerat credere nisi Xrum videret etc. illos E, non minus, imo magis beatos prædicat, qui non videntes credunt, Fidem non pendere à visione Xri corporea manifestum est, inde, quod plurimi eorum, qui Xrum viderunt in carne fuerunt ἄπιστοι, neque e. fieri poterat aut debebat, ut Xrus videretur secundum carnem, non debebat e. manere in terris in quibus si mansisset Sacerdos non fuisset, uti docet Apostolus Hebr. 8. Et ipse Xrus hoc prolixius explicuit supra, itaque prædicari debebat et proponi per Ecclesiam, ut qui sit assumtus in Coelum, et in nomine ipsius annuciari beata et æterna vita ac salus. Quotquot E erant credituri in Xrum, quem non vident, illi p.d. beati erant futuri qui enim credit, habet vitam æam, et salvabitur, ut vidimus Cap. 3: vs. 16. qui credunt in nomen ipsius accipiunt potestatem ut sint filii Dei, et ut tales se gerunt, et hinc merito dicit Xrus eos beatos esse, præterea vis fidei magis est conspicua, quando non videntes credimus ea quæ non videntur, magis etiam ea ratione Deum glorificamus, quando illius testimonio fidem adhibemus de iis quæ non videntur, præterea illorum sors erat futura melior, qui non videntes erant credituri, quia illi multa erant visuri, quæ Apli non poterant videre, et liberi erant futuri à malis illis, quibus Apli obnoxii erant, quia hi qui viderant oculis ita testari debebant ut morte etiam ea obsignarent, saltem beati sunt non videntes et credentes, Et hæc est consolatio eorum qui Xrum in carne non viderunt, sed vim ubi Crucis experiuntur per

Operationem

Operaõem Sprg, ad Fidem, Resipiscentiam et Salutem.

Hæc postquam narrasset Eglista nr, Parenthesin quandam adhibet Vs. 30. et 31. in q̃ docet, quod ō oia q̃ Xrg edidit signa, scripta sint ab ipso, et quo fine, q̃ scripsit scripserit, Docet primo ō oia signa q̃ Xrg fecerit coram Dplis scripta ēē in hoc libro, p signa Xri intelliguntur opera ea, ex qbg tanquam Signis et Notis intelligi poterat, ac pspici, quod sit Xrg pmissg Messias, Filig Dei, Mundi Salvator, Illa fecit Xrg vi divina Dei digito, et potentia Matth. 12. erant enim talia opera, q̃ Deum solum poterant habere p Caa, et ō pendebant à potentia et ordine Causarum secundarum, illa fieri debebant coram Dplis, qa illi alias ō potuissent gfirmari in fide Xri, et ēē testes dictorum ejg factorumq, Sed cum illi ō spr victuri ēēnt, scribi debebat, ad institutionem Ecclæ N. T. ut sc: ēēnt norma fidei et vitæ, Sed ō oia tn necesse erat scribi, q̃ facta erant coram Dplis, p sertim cū ō tantum ex Scris et signis tprum cognosci poēt Jesum ēē Xrum, sed ex pluribg operibg et signis q̃ facta st post tpra Aplorum, hinc dt non omnia ēē scripta in libro hoc. poumg proximè intelligere de Eglio Joais, q ō oia scripsit, sed συνεργοις suis etiam aliquid scribendum reliquit, ut patet ex historia Eglica, et collaõe Evangelistarum. Sunt tamen q putant hoc illum dicere de libro N. T. q ō oia signa Xri gtineat, videtur tamen Johannes distinctè hoc

Vs: 30.

562. distincte loq de libro suo, quanquam si rem
ipsam spectemus, o e, cur obloquamur, vix e
dici potest, oia q Xrus fecit signa scripta
fuisse ab oibus simul. Quis autem sit verus
scriptionis finis, fides nempe indicat pponit
simul quod verum fidei objectum, Jesus
Xrus filius Dei, qs fructus fidei vita, q ejus
Caa, nomen ipsius, Scripta E, st q scripta st
ut credamus, Verbum enim debet ee medium
et instrumentum fidei, o conveniebat, ut vel
Deus spr immediate loqueretur cum hominibus, v
spr miracula fierent ad confirmandam Doctri=
nae Veritatem et divinitatem superat itaque,
ut q dicta erant et facta, ad Dei et Xri
gloriam hoiumque salutem, ea postea narrarent
et annuntiarentur, ab iis, q ea audiverant
et viderant, et ne locus eet fraudum, ut
scriptis consignarentur, vix e fieri potest, ut
res tam multae et magnae, tamque variae, me=
moria teneri, sine scripto, et ita solum per
Traditionem oralem propagari potuerint. Igitur
cum ex illis dictis et factis Xrus cognosci debe=
ret, ut in ipsum crederent, Scripta dt haec
ut credamus, quod Jesus sit Xrus filius Dei,
Objectum E, fidei hoc e, Jesum quando
dt, Salvatorem dicit, et oportet ut Salvator
sit, in quem credi debeat ad salutem, et nisi
talis sit, nulla in ipso consolatio hinc Jesu no=
men inditum fuit Messiae, ut indicaretur
illum populum suum salvaturum à peccatis,
Credere E, quod Xrus sit Jesus e o tantum
hoc pro vero habere, sed et confugere ad ipsum
ut Salvatorem, velle per illum salvari,
ac per illu

ac p illū solum, illo modo, quem ipse præscripsit,
et secum statuere, extra illum nullam ēē salutē,
Et qd Jesus sit Jesus, hoc pbavit p signa sua, dum
e. sanavit oīs gnris morbos, Dæmonia ejecit, ci=
bavit hoīes, mortuos etiam resuscitavit imò ef=
ficaciter imperio Dei subjecit plurimos, pcipuè
Dptos suos solo vbo, utiq; pbavit se ēē Jesum,
et salvare poē ab oībg malis

Sed quod Jesus ille sit Xrg Filig ille Dei, credi
etiam debet, Aliquoties vidimg alternare vba illa
Xrg et Filig Dei, et ō imerito ut ἰσοδυναμότα v
æqpollentia gsiderari pount, et Xrg qdem unctū
notat, id ē eum in quo singulari raōe id oē v=
rum sit, quod olim p unctionem Sacram ad=
umbratū fuit, ita ut sit veri nominis Sacerdos,
Rex et Propheta, q Sacrificio crpris sui verè
facit expiationem pectorp, et sumo jure, et
suo nomine interpellare poit, Et deniq; men=
tem Dei p se ipsum nosse et patefacere, Talis
autem nemo ēē poterat, nisi ēēt θεανθρωπος,
aut filig Dei, Deg in Carne manifestatg, oīa
e. pdicata filij Dei arguunt hoc, quod nempè
sit Deg et hōō, Credere hoc ē Sacrificium ejg
apprehendere, Sanguine illig se aspergere,
et cū illo accedere ad Thronum Graæ ad im=
petrandam Remissionem pectorp, et accessū
ad Deum, Deiq; beatam comunionem, il=
lius tanquam Redemtoris imperio se subjicere,
illig legibg obseq, et ita cpre et Sprū illum
glorificare, Deniq; ea q ipse docuit, hu=
mili Fide, et Obsequo recipere, et p Sprum
ejg, et Legatos actos p illum Sprum edoceri
velle et erudiri, de oī gsilio Dei, et ita
ad hunc θεανθρωπον gfugere, q ut hōō velit
et ut Deg poit succurrere et oīa donare,
q ad vitam

q̄ ad vitam et pietatem necessaria sūt.

Quis a. sit fructus Fidei indicat, nempe vita æa in nomine ejus, quid vitæ nomine veniat, et qdē in Emphasi, ubi absolute ponitur, aliquoties vidimus, nempe quod vita sit actuositas ex interno principio, vita mentis actuositas, et Operaōes mentis et qa Mens operatur cum Raōe et conscientia, requirit operaō recta et jucunda, et hinc vita hoīis, sūt et Mentis et Crpris Opaōes, et recta et jucunda, q̄ ubi accipiunt suas pfectiōes in pfectissima p captu hoīis Dei comunione, amore et fruitione sine fine, hæc demum ē vra vita, q̄ alias vita æa solet vocari, talis vita ē finis Religionis veræ, et ꝯvenit tum naæ subti tum vlti Religionis, ea e. raōe Deus glificatur ab hoīe, et hoō in comunione Dei beatus fit.

Hæc E, quoq; debuit ēē Effectus, ut Redemptionis Xri, ita fidei in Xrum, sine ea Jesus ō eēt Jesus et Xrus, ō salvaret plenè, ō redimeret pfectè, ō bearet pplum suum, neq; plenè illis Deum patefaceret, et q̄ credit Jesum ēē Xrum secundum mandatū Dei, is frustra crederet, si reipsa ō experiretur, id vrum ēē in Xrō, quod ut vrum credere jubetur, ō potest a. Deus frustra q̄ri Esai. 45. neq; adeò frustra in Xrum credi, meritò E, dt hæc scripta ēē, ut credamus, et credentes vitam habeamus; Et ut adhuc clarius indicet, vitam ēē effectum mortis et resurrectionis Xri dt vitam haberi in nomine ejus, hoc notat qd vita detur vi meriti Xri ad intercessionem ipsius, et vi ipsius nominis quod verè possidet, quando vocatur Jesus Xrus, Filius Dei quod ita possidet, ut possideat tanquam nomen supra oē nomen. Hoc nomen E nominari, amari, celebrari dbt à credente gloriam Xri, ut qs habeat vitam in Xrō, unde supra vidimus ipsum Sprum dari in nomine ejus, et q̄ petimus petendæ ēē in nomine ejus, sive spectent hanc sive futuram vitam.

Et ex his

Et ex his patet luculenter, quo aio legenda Scpra et oes ejus Partes, npe ut inde agnoscamq Jesum Xrum Filium Dei utqz credamq in ipsum et credentes vitam hbamq in nne ejus, unde seqt etia inde cognosci poe Xrum et sufficienter qgnosci ad fidem ac ad Salutem, ut o poit o et sumum ee eorq q scripta st eo fine pretium ac momentum, et praecipuum hominis officium ut illud legat, meditet, inquirat tamdiu, donec inde sapiens fiat ad Salutem, q in Xro Jesu est, et ad pietatem, fidem npe p Charitatem operantem sine q nemo Salutis in Xro particeps e.

Caput. XXI.

Caput hoc cum priori cohaeret, qtinetqz Continuationem hrisae de apparitione Xri post Resurrectionem ex morte, ejusqz dictis et factis

Tres ejus pount qstitui partes, prima qplectit historiam patefactionis Jesu Xri, q facta e Dplis ad mare Tyberiadis, Secunda qtinet Colloquium ejq cu Petro, de rebq tum Petrum tum Johannem spectantibq, Tertia Epilogum

in prima parte occurrunt

1 Ea, q apparitionem hanc pcesserunt, npe Piscatura Discipulorq, cujus recensetur

a. Occasio duplex, tum Discipulorq conventq, tum Petri p positio de piscando.

b. Reliquorq Dplorq consensq de piscando

c. Praeparao ad illam,

d. Ipsa Piscao

e. Effectus xs. 2. 3.

2. Ipsa

2. Ipsa Xri apparitio cujus describitur
α. Tempq
β. Locus
γ. Eorq qbq apparebat ditio respu Xri, quo illum noverint, vs. 4.
δ. Sermo s. alloqum, quod fiscitatqe de cibo
ε. Responsio Dplorq de Defectu ejq, vs. 5.
ζ. Mandatu de piscado vs. 6 cum pmissione
η. Obedientia Eorum.
θ. Eventq, Copia rpe Piscium ibid.
ι. Unius Dpli de Xro Judicium.
κ. Petri juxta illud factum, vs. 7.
λ. Factum aliorum Dplorum, vs 8.
μ. Inventio cibi, vs. 9.
c In ipsa patefactione Xri occurrit
ν. Mandatu ejq de adferendis piscibq.
ξ. obsequum Petri vs. 11.
ο. Mandatum Xri de prandendo.
π. Dplorq metus, quo impediebantur, ne quaerentqs eet ejqq, aa vs. 12
ρ. Xri factu, quando cibavit Dplos vs. 13.
3. Conclusio hujus Historiae, quod ha sit tertia patefactio qua se manifestum fecerit Dplos post Resurrectionem.
in Secunda parte colloqo rpe cu Petro occurrit
1. Trina Xri interrogao, & Examen Petri de amore Petri erga se,
2. Trina Responsio Petri
3. Trinum Mandatum Xri ad ipsum de pascendis ovibq suis vs. 15. 16. 17.
4. Praedictio, quo mortis genere Petrq sit ocubituq

sit occubiturꝰ vs. 18. 19.
5. Mandatum Xri ad Petrum ut ipsum sequeretur.
6. Petri interrogaõ de Joanne ejusq; Occasio vs. 20. 21.
7. Responsio Xri, indirecta et obscurior, ꝯjuncta cum aliq̃ ut videtur Reprehensione.
8. Repetitio prioris Mandati vs. 22.
9. Effectus Responsionis illius, Rumor ꝑ vsq; de Joanne vs. 23.
10. Rumoris illius Refutaõ
11. Descriptio Johannis vs. 24.

Tertia Pars ē Epilogus totius Libri vs. 25.

Postquam E, Eglista narrasset, quoõ ō una vice Xrꝰ Dplis suis post resurrectionem apparuerit ꝯtinuat Historiam apparitionis Xri, et ostendit, quod post priores illas apparitiones Dplis apparuerit ad Mare Tiberiadis, jusserat npe ꝑ Mariam ut præcederent ipsum in Galilæam, revera ut videtur ō sine mysterio, qa npe propositum illi erat, ipsos mittere ad gentes, voluit ostendere antequam irent ad Gentes, qs futurum sit Eventus Prædicationis Eglij inter gentes, eumq; velut in Typo adumbrare, qd e. in Galilæam juberet exire, eo ipso jam scabatur Terram Judaicam deserendam ēē, et revera futurū, ut ubi Judæi se ipsos indignos judicarent vita æa, Deꝰ se ad Gentes ꝯvteret, ut ē Actor. 13.

Quomodo autem se Xrꝰ patefecerit, deinde narrat Eglista dum ea q̃ præcesserunt illam, et q̃ secuta st explicat, Et 1mo qdem ostendit, quoõ Dpli qdam ꝯgregati fuerint

fuerint et qnam; facile ꝯjici pt, q Caa fuerit
ꝯgregaois Dplorꝝ, apparuerat illis Xrꝰ, post Re-
surrectionem, locutus cum illis fuerat, fieri E,
ō potuit, ut ō inr se colloquerent de Xri
morte, et resurrectione, de Xri psona, et ejus
Regno, ut ō ea q viderant et audiverant, exami-
narent, una ꝯferrent cum Prophetis, et ita Stu-
derent pficere in comuniore Xri, ie in fide
amore et reverentia Xri tq: Dpli ejꝰ, neq e vo-
carent Dpli, nisi pseverassent in Fide, amore
et Obsequo Xri. Præcipua itaq eorꝝ cura fuit,
de Xro et Regno ejꝰ rebꝰq eo ptinentibꝰ, q cura
ita eos occupavit, ut videant parum solliciti
fuisse de Cibo Cpris, ostendentes suo Explo, Chri-
stianorꝝ ee et omnium officium, quærere
primo Regnum Dei, et Justitiam ejus, quando
reliqua adjicient, uti illis factum secundum p-
missionem Xri

Vs: 3. Hæc E videt Occasio fuisse et Caa ut e vs 3.
cur Petrꝰ cogitaverit de piscatura, et Reliq
ejus explum et Consilium secuti fuerint, fecerunt
illud sua sponte ita tamen ut ō sit dubitandum
quin Deꝰ eo aios ipsorꝝ inclinaverit, ut ser-
virent ejus Consilio, ut ex Eventu patuit
Exeunt E piscatum, utuntꝫ navi atq mediis
ordinarijs etsi frustra et sine optato successu,
neq e prima nocte qdqm capiebant, quod sane
ō videt factum sine Mysterio, cum e Xrꝰ eos
voluerit ee piscatores hoium, ut ipsa docet
Scra dubitari neqt quin frustraneus hic illorꝝ
conatus et Studium in illa nocte aliqd signifi-
carent, Nox notare ~~post~~ potest Statum in quo tum
erant Res Judaicæ, q cum Nocto ꝯparari potest,
et comparatꝫ, Suma erat illic Ignorantia,

Summa

Summa impietas, et suma inde miseria, Præterea quod ipse Status V: T. cum Nocte comparari poit, si spectetur Differentia ejus à claritate Revelaõis N: T. Quod E, in nocte illa nil ceperint, id videtur significare et adumbrare, quod Apli frustra inter eos sint prædicaturi Eglium et exiguo e. fructu nisi simul quoque nobis cogitandum voluerit dare Deus tempore noctis gentilium, quamdiu sc: erant alienati à Republica Israelis, ô fuisse gentiles p ministerium Sevorum Dei conversos, Gentilismus p mare sæpius adumbratur.

Sed mutata sunt rerum vices et Caa mutationis indicatur vs: 4 etc. Mane E facto, stetit Jesus in littore, Dplis illum ignorantibus, qrit de cibo, q se carere dicunt, jubet ad navigij dextram rete emittere, promittens illos, pisces inventuros, obsequuntur, et trahere rete præ piscium multitudine nequeant.

Quod Tempus attinet, illud opponitur nocti, et sive Judæos sive Gentes spectemus, commodè notat ortum Eglij ejusque Splendorem, p quem Tenebræ discussæ sunt.

Quod Jesus stetit in littore, id comodè notat, quod Psentia sua ad mare inr gentes nempè impr: velit efficere, ut multi captivi ducantur sub Obedientiam Eglij ex gentibus, ita ut visitaõ illa maris Adventu Xri ad gentes notare poet.

Ignorant illum Dpli s: pp distantiam, s: qa Lux nondum satis fuit splendida, s: qa nubilus fuit aër, s: quod ô satis attenderint Dpli, s: denique Xrus ô apparuerit consueto hbtu etc; forte id notat, quod Dpli initio ignorarent Regnum Xri erigi debere inr gentes, poterat e. imbuti ee præjudicio illo, Judæorum Caa Messiam apparituram, saltem vocaõ Gentium Mysterium illis initio fuit, et à Paulo aliqties

lo aliquoties vocat Ephes. 3 vs. 3 etc. Et Cterea
in Explo Dplore notare licet, et observare
id, quod plerumq fit, ut quando Xrg primo ad
hoies venit ad illos gratia sua visitandos,
o statim illum agnoscant, β magna tum igno=
rantia, tum dubitaõ animos illorum soleat
occupare, donec se plenius Xrg patefaciat.

Vs: 5. Quarit a. Xrg de Cibo, et cognoscit quod
eo careant vs: 5. Παιδια vocat Dplos, Pueros,
cujus o una Raõ ee pt, videt alloqum hoc
ee comparatum ad testandum benevolentiam,
uti in alijs minimis hoc quoq obtinet, prate=
rea eo etiam notari potest, quod sint pueri
quoad cognitionem, nondum viri, qa nondu
acceperant Sprum S. ea mensura qua postea
porro erant de semine illo Xri, quod illi pmis=
sum erat Esai. 53. Et ex pueris illis quos ipsi
dederat Deg Esai. 8.

Quæstio a. de Cibo ptinet ad eliciendu
gfessionem Defectus, ut vocaõ eet illum tam
miraculoso modo supplendi debebat Dplorum
cibg ee, facere voluntatem Dei, et Xri p Præ=
dicationem Eglij inr Judæos et gentes
ad eos gvtendos, et Deo Xroq subjiciendos,
ut supra vidimg, Xri cibum fuisse facere
vltatem Patris, β huc usq nil fere, vel parum
effecerant, hoc E, comode p Defectum hunc
quem pfitentur significari potuit, uti etia
Defectg bonorum Spiritualium in oibg hoibus
e, atq ita Defectus eorum, q ad veram vita
ptinent, antequam Xri gratia horum Egesta=
ti succurrat.

Quod E, cognito Defectu jubet ad dextra
partem Navigij rete emittere, pmittens,
felicem successum id sane significaõem
habuit, potuisset Xrg æq jubere, ut ad
sinistram

Sinistram partem emitterent cum successu, ß fieri potuit ut hic situs respiceret terras Gentium, et ut adumbrare voluerit Pdicaõem felicem inr gentes, v ut alij judicant significari potest dextrè ee oia pagenda in Prædicaõe Eglij, quemadmodum dextra plerique homines felicio aliqd pagunt, et dextrè id facere dicuntur, quod benè, et ut oportet faciunt.

Mandato addit pmissionem, quomodo indicabat sibi Eventu cognitum ee, ut si rectè attendissent, v inde cognoscere potuissent o ee meru hoiem, q ipsos alloqtur, ß talem, q ex pfunda Maris cognita, et pisces in sua potestate habebat; Noverat e. Xrg (: ut ad Mysterium hæc transferamus :) quos ille ex gentibus elegerat, electi e. erant in ipso, ante jacta Mundi fundamenta, unde etiam vocab Gentium toties p Prophetas prædicta fuerat, exire debebat Lex ex Zione ad Gentes, ut Gentes quoq ß ambularent in Luce Domini Esai. 2.

Obediunt Xri mandato, quoo Aplorum promtitudo ad Pdicandum Eglium, o tantum inr Judæos, ß et gentes adumbratum, quæ promptitudo apparuit in illis, postquam virtute Sprg imbuti erant ex alto, et mandatu acceperant de Pdicando Eglio, primo inr Judæos, ß de in Pcipue inr gentes, aut de jaciendo reti in Mare.

Eventus foelix e, tantum capiunt piscium multitudinem ut trahere rete vix possint. Hoc sanè in Typo gspiciendum dedit multitudinem gxtendorum ex Gentibus Pcipuè, debebant e. oes Familiæ Terræ in Xto benedictionem accipe et q sterilis fuerat plures liberos accipere, quam maritata et diffundere se ad dextram et sinistram, uti de Ecclia N. T. dz Esai. 54. Et quod trahere o poterant p multitudine in

initio

initio cum postea traxerint, id comodum adumbrare pt multitudinem illam Electorę, et crediturorę ex gentilibus o statim simul et semel, ß paulatim extrahendam.

Interim unus ex Dplis, quem Jesus amabat incepit Xrum nosse, eumq; Petro indicavit vs: 7. Non sine Caa hoc annotari videtur, quod Dplus ille quem Xrus amabat illum cognovit, et aliis indicaverit, e e. cognitio Xri effectus amoris ejus, q Deum agnoscit et amat, cogitare debet quod Deus eum prior amaverit, ut Joannes docet, et meræ graæ e Revelão Xri, ita ut si Joães fuerit Dplus hic in ipso ejus nomine argumentu sit, qd talem notat q e κεχαριτωμενος graæ particeps.

Sed is Petro indicat quod Dnus sit, q npe stet in littore, et loquatur, quod illi conveniebat ut Dplo, q e. Jesum cognoscit illius quoq; nomen patefacere debet, q graæ et amoris ejus particeps, vicissim amorem testari illum glorificando et inr fratres celebrando, Et qdem Domanum illum vocat absolutè, ut cui data erat vis et potestas, in coelo et in Terra, cujusq; erant servi, ita ut nil loq aut agere rectè poent nisi ipso mandante et jubente.

Hoc cum Simon Petrus audivisset, statim superiorem vestem induit qa nudus erat, et conjecit se in mare, o patet quod totus nudus fuerit, ß videtur superiorem vestem deposuisse et ita qsi nudus fuisse, videturq; ex Reverentia quadam erga Dnum induisse vestem superiorem, ut honestius coram ipso compareret, atq; ita 2plici modo factum ejus potest ee Emblema rerum Spiritualium, primò quod q primum audivit Dnum ee, quando procul adstabat,

adstabat, statim ad illum properavit, ut quem
noverat verba vitæ habere, quod oes et deside=
rare et agere debemus, ut secundum verbum Dei
per ministros ejus ad nos delatum (: quo indicatur
nobis qs ex ubi sit Dnus nr :) properemus ad ipsum,
et cupiamus ee cum ipso, hic in gratia, dum
in gloria, Dein quod nudus noluit apparere
id adumbrare pt nos o nudos debere reperiri
si ad Xrum velimus accedere 2 Cor. 5. unde
Xrus ipse suadet a se emere vestes etc Apoc. 2. 17.

Quod vero in mare se conjecerit, 2plicem ha=
buit Caam, ut videtur, npe ut ex rete traheret
ad littus, et ut eo citius perveniret ad Dnum,
quod an fecerit ambulando, an natando,
sive ambulando supra fundum maris, an mi=
raculose sup aquam, o poumus definire,
per mare tn. properabat ad Xrum, ß recte simul
trahens, quod adumbrare pt, et quod ~~[illegible]~~ Dpli
Xri per Afflictiones, ß trahentes simul Rete Dni per
mare repletum piscibus, hoc e predicando, simul
Eglium ad conversionem gentium ad Xrum
venire debuerint, imo forte heic cogitare
poumus de similitudine baptismi, atque ita de
comunione Mortis et resurrectionis Xri.
Alij Dpli, etsi a Petro ob singularem suum
zelum præventi fuerit, o negligunt tn occasi=
onem perveniendi ad Xrum ß navigio utuntur,
etsi o magna eet distantia, trahentes interim
Rete cum piscibus, quoo vocaoe sua funguntur
adhibitis mediis necessarijs ad vitam conservandam
et victum comparandum, uti hoc postulat ordo
à Deo constitutus et Xrus mandaverat, se eo ipso
quoque intueri licet ut prudentes majori operi,
quoo npe futuri erant piscatores hoium Matth. 4
Marc. 4. q trajiciendo velut navigio, auxilio Dni
et Spus ejus per mare gentium, multos per Rete Xbi di=
vini erant capturi ex Gentibus.
Dum verò ita feliciter appellunt ad terra, Xs: 9.
vident

vident prunam jacentem et piscem illi superimpositum
et panem vs: 9. o additur à quo illa præparata fue=
rint, cum nullum sit indicium ab alijs præparata
fuisse, o e à vero alienum Dnum ipsum potenti
verbo ea jussisse adeē, ut ostenderet se illorum
curam gerere et Caam, neq; opus ee ut solliciti
sint de victu, sed tn ut Rete trahant, ie ut fun=
gantur Ministerio verbi, et capiant homines.

Et quod Cibus ille paratur per prunam ardentem,
v notare potuit vim Spiritus, quâ fieri debet ut
cibum sibi pararent, nam Cibus illorum erat ex=
tere homines, uti tale quid de pruna legimus
Esai. 6. Et simul fortè ignis afflictionum
notari potuit, q comitabatur Prædicaoem Eglij,
sed cujus etiam effectus erat, præparare panem
et piscem in cibum ie. gentes et Judæos, pis=
ces e. in Mari gentes, panis terræ Judæos
adumbrare potuit.

Verum etsi potuisset Xrus illos ita cibare
vs: 10. iis q parata inveniebant, ut alias, voluit tn
ut illi etiam adferrent q ceperant, vult e.
uti in Regno suo Cooperarijs eorumq opera,
vult hoiem quoq ipsum et suam et aliorum
salutem operari cum timore et tremore, uti
etiam vult ut quisq in hac vita id quoq
agat, ut eam sustentet idoneis mediis.

Iterum promptus e Petrus, q adscendit et traxit
Rete in terram repletum piscibus magnis
vs: 11. CLIII. ut tn Rete o rumperetur, q pisces ut an=
tea dictum comode repræsentare possunt hoies
ipsius et aliorum Dplorum opera capiendos per
Eglium, per quod ex mari gentilium ignorantiæ
impietatis, etc extrahi debebant ad terram,
hoc e Ecclesiam consitam verbo Dei et frugiferam,
Et quod Rete o rumpebatur, vim verbi notat,
cui nemo resistere poterat, Consilium e.
Dei perstat, et mutari neqt, sed fit necessariò
quod decrevit. Cum E, ad mandatum Dni pis=
ces traxissent

ces traxissent ad Terram vult Xrꝰ ut Cibum capiant, nꝑe quem paratū illic inveniebant, alij e. videntꝫ servati in usum sequentis temporis, ita voluit ipsis ostendere, quōō cum ipso sint pacto opere suo accubituri.

Notat a. Eglista, quod nemo Dptorꝝ ausus fuerit quærere ex ipso qꝫ ēēt, qa noverant quod Dnꝰ ēēt quod ita intelligendum ē, ut videretꝫ, quod ex oībꝰ indicijs qdem ō aliter judicare potuerint, quam illum quem videbant ipsummet Dnum ēē, attn vix sibi ꝑsuadere potuerint rem tam insolitam, qualis erat Resurrectio ejus ex morte et quod cogitaverint qdem eam ob Cāām sciscitari ex ipso an verè ēēt Dnꝰ Jesꝰ Xrꝰ sc: ꝫ id ō fuerint ausi qa ō videbatur justa rāo ēē dubitandi et talis sciscitāo ꝑ signo incredulitatis haberi ꝑt; qua Rāoe ostendunt quōō sæpè fideles iis in rebꝰ poīnt quodam modo hæsitare q̄ clara sunt, et dubitare an Dnꝰ adsit ipsis ubi illum adēē certis argumentis cognoscere poēnt.

Christꝰ interim illos cibat, accipiens et dans illis de pane et pisce, ostendens se illum ēē, qdet vitam halitum et oīa, quæ ad vitam hanc necessaria st, et simul adumbrans se illum ēē, qdet necessaria ad vitam sprualem æam et pietatem ut Petrꝰ loqtꝫ, imò se etiā ēē illum cujꝰ Providentia et Cura Judæi et gentes ipsis sint futuri in Cibum, qd qd sit de singulis circumstantijs et singularibꝰ certè ō poūmꝰ nos peccare, quando de allegoria in hisce cogitamꝰ, cum oīa fere opa Xri judicemꝰ fuisse Typica et disertè Xrꝰ dixerit Matth: 4. vs. 19. quod illos facere velit piscatores hominum, et Marc: 14. Allegoria illa videatur satis ēē Clara.

Illa cum

576. Illa cum narrasset Eglista addit hanc tertiam Apparitionem Dplis fuisse factam post Resurrectionem, Suntq existimant plures apparitiones primi dici p una haberi et quasi continuari, et posteà sæpiq Dplis apparuisse Xrum ut videre e Actor. 1. 1. Cor: 15. et impr: necesse erat ut appareret Dplis suis, q npe debebant ee testes Resurrectionis, et præcipua prædicaois materia debebat ee Xri Resurrectio, sine q vana eet Fides et Spes nra, sine q o eemq justi, ß adhuc in pectis, ut ait Apostolq 1 Cor: 15. Non potuisset Xrq prædicari ad Justitiam Credentium ex Judæis et Græcis Rom. 1. nisi resuscitatq fuisset ad nram Justificaoem, uti traditq in mortem pp pecta nra ut e Rom: 4. Et eo faciunt apparitiones post Resurrectionem, ut ejq fiat plena Fides Dplis, et p Eos Ecclia futurorum temporum.

Seqt nunc Colloqum Xri cum Petro, in eoq occurrit primò Trina Xri interrogao, et trina responsio cum mandato, Colloquentes

Vs: 15. st Jesq et Simon Petrq, Jesus loqt ut Dominq, cum Petro ut ministro, quem elegerat et vocaverat ut juxta cum reliqs e et Aplq ipsiq et singularis in Petro fuit promptitudo et vigor, quem multis demonstravit indicijs quando toties nomine aliorum locutq fuit cum παρρησια, qbq naæ dotibq Xrq uti volebat in Regno suo, uti solet Deq o mutare naæ dotes, ß eas sanctificare, q Raoe utile e, varia ee variorum Dona, ut qsq quod suum e, qferat in Comunione ad ædificaoem Ecclia, et hinc Petrum p alijs Xrq alloqt, Singulares tn raoes fuere pter hanc ut statim videbit, cur Petrum in hunc modum affari voluerit, uti ex ipsa materia interrogaois et modo interrogandi

interrogandi colligendum videt, id qrit Xrus illud
e, an Petrus plus illum quam alij diligat, etsi illud
πλειον in 2da et 3tia interrogaõe omittat
postquam npe Petrus rectè responderat noscis,
o quod plus te amem, ß quod te amem, meritò
qrit de amore erga ipsum, sine illo e. oia
vana st, ut Aplus docet 1. Cor. 13. Qui o amat
Dnum Jesum anathema e, cap. 12. ejusdem
Eplæ, Est e. amor Dei unicum vinculum
mentis cum Deo, e fons voluntarij obsequij et
oium ita bonore operum et hinc quoq com=
pendium legis, et finis pconij ois, ut Xrus
docuit Matth: 22. et Paulus 1. Tim. 1. Sed a=
mor Xri imprimis heic spectat, qa Deus nisi
in Xro amabilis e, in quo solo vult ee Deus
pectoris, et in quo divitias bonitatis, Graæ,
et misericordiæ suæ demonstrat, et Xrus
s. illum ut Deum spectemus, s. ut hoiem
mxe amandus e, qa ut Deus voluit ad hois
salutem manifestari in Carne, et cum eet
in forma Dei se ipsum exinanire, et obedi=
ens fieri ad mortem Crucis Phil. 2. Et ipsa
humana Naa prompta fuit etiam, ad pati=
endum p fratribus, imò inimicis ut e Rom. 5.
q Raõe Judicio Pauli ut e ibidem et Johan=
nis 1. Eplæ cap. 3. mxum amorem demon=
strare voluit, atq inde redamari dignus e,
et Fides in Xrum ut Redemptorem o potest
ee sine amore Xri hinc meritò quærit
Xrus Simon Jona an amas me?

Sed quod qrit, an amas me plus qm hi, id sin=
gularem habet raõem et evidenter respicere
videt ad Petri gloriationem quod etsi oes
Xrum deserant ipse tn illi adhæsurus sit,
quod p se ferre videbat majorem amorem
erga Xrum

erga Xrum qm eet in alijs, Xrg E, jam vult in con=
spectu aliorum ex ipso eliccre gfessionem humi=
litatis q in ipso requrebat, postqm p alijs Xrum
abnegasset, et ter qdem, uti etiam o male vi=
dentur arbitrari, q putant Xrum trina interro=
gaoe respexisse ad trinam Petri abnegaoem,
ita ut voluerit Xrg trina gfessione amoris
quasi abstergi maculam illam et scandalum
tolli quod alijs Dplis praebuerat.

Responsio Petri modesta e, o dt e. se plg ama=
re, ß tm affirmat se amare Xrum ναι Κυριε
inqt, primo ut amoris sui erga Xrum bene
sibi gscius, novit e. Sprg hominis q st in hoie,
neqz amor erga Xrum, ignotg ee pt amanti
Xrum, e e. actg cu gscientia pdit se variis
effectibg, multisqz modis ac signis, Et ut ipse
ejg sibi conscius erat, ita Xrum testem gstituit
infallibilem Tu nosti inqt etc experti erant
saepig Dpli Xrum o opg habere, ut ipsi qs dicat
quid sit in homine cum ipse norit omnia,
ut supra vidimg, et nunc multo magis erant
psuasi verum ee quod Jesg dixerat, se ee
unum cum Patre et Patri aeqlem, hinc non
dubitabant ipsum oiscium ee, et scruta=
ri corda et Renes, uti ipse de se loquitur
Apoc. 1. atqz in ipso deprehendi Notam veri
Messiae q erat non judicare secundu aspectu
oculorum v auditum aurium, ß odorari ti=
morem Dni, Esai: 11. ac nosse secreta cordis,
Et hoc Petrg pfitet, quando o tantum dicit,
Tu nosti qd te amem, ß vs. 17. tu oia nosti,
uti eam ob caam eum etiam vocat Κυριον
absolute et καλ' εξωχην ut antea monuimg,
q ipsig Jehovah eet, et se emisset in peculium,
huic ergo

huic E, meritò tribuit notitiam amoris sui, atq; ita secretorum Cordis.

Notandum tn quod cum 3tia vice rogatus fuit tristatus fuerit ut e. Vs: 17. videbat e hoc arguere, o tam apud Xrum dubitaõem de amore suo, β apud Dplos suspicionem facilè, ac si Xrum o amaret, v saltem exprobraõ eet trina trinæ abnegaõis, et forte tristia inde orta e, quod in memoriam sibi revocavrit, quam impiè Dnum abnegaverit, v inde etiam oriri potuit, quod metueret, an o fortè Xrg p= noscat se o gstanter p amorem sibi adhæ= surum et iterum illum abnegaturum, quæ sa= nè justa erant Caæ Tristitiæ.

Postquam Petrg toties, et tam sæpe serioq; testatg eet amorem suum erga Xrum, mandat illi ut pascat oves, et agnos suos, idq; etiam repetitis vicibg, notu e quod sit pprie pascere oves et agnos, npe illos ducere, curare, cibu et potum suppeditare, infirmos, debiles fovere læsos obligare etc: Et inde factum, quod in Po= litia et Ecclia Pastores vocari pount et vo= cantur qid præstant in Civilibg et Ecclsiasticis S. Sacris et Sprualibg rebg, quod Pastores pprie dicti in suis, hinc Cap. 10. Xrg vocat Bonus Pastor, cujg Nominis magna e Emphasis, est ille primg Pastor, atq; ipsig fuit dare et gsti= tuere alios Pastores, eosq; q pascerent Ecclam, quorum quod Officium sit f. liquet, id npe fa= cere circa oves et agnos spirituales, quod Pastores faciunt circa corporales, scilicet pditas et dispersas quærere et colligere, eas pascere, fovere, sanare, ducere, defende= re q lupos rapaces etc qualia videri pount Gen: 31. in Explo Jacobi et Ezech: 34. Ubi

Pastoris

580. Pastoris munia describuntur, Mandans E. Petro
ut Apto Electo ut pasceret Xri oves ex agnos,
jubet ut hæc faciat p prædicaõem Eglij, atq3
ita Electos, ß adhuc dispsos inr reliquos col=
ligeret p prædicaõem Eglij, Cibum et potum
Spiritualem comunicaret, sanaret fracturas
cordis eorũ, duceret in viam veritatis, Pieta=
tis et Salutis, defenderet ne pravis imbuantur
Doctrinis, et præda fiant lupis rapacibus etc.

Hoc quando Petro dz, ô dz exclusivè ad alios
ß tantum quodnam sit ipsius munus indicatur,
et opera Reliquorũ, duodecim e. elegerat
ad idem munus, q eo etiam fideliter functi
fuerunt, neq3 unquam v Petrus sibi v alij
Apli Petro Dominium aliquod v principatũ
tribuerunt sed ad unum oes p Dei Servis
haberi vult Matth: 23. Et in eo quod Petro
hoc mandatum fuit, conspicua e, et conspicuam
ee voluit Xrũ Graãm et potentiam suam,
graãm quod ille dignetur uti Apto, eumq3 con=
stituere ovium suarũ Pastorem, à quo ter
abnegatus fuerat, Potentiam, quando vires
et animum illi adderet ut in exequendo
hoc munere ipsam mortem ô timeret, q
antea succubuerat tentationi ancillæ et
Vbi exanimatus fuerat.

Vs: 18. 19. Hinc ut sciret Petrus, et quod in illo mu=
nere sit sibi obventurum, et quod nihilomi=
nus fideliter eo sit defunctur, et ne mor=
tis qdem periculo ab eo absterrendus pdicit
illi quod Deum Martyrio mortis sit glorifi=
caturus Vs. 18. et 19. Vba ipsa exhibet
Eglista, tum interpretaõem addit, in Xri
Vbis e tum prædictio, tum confirmaõ ejus,
Prædictio e, quod Petrus q Juvenis se ipsum
cinxerat etc alius eum vincturus est etc
respicit

respicit ad morem ppli quo cingulis utebantur,
ut vestes adstringerent corpori, et expeditiq
ambularent et operarentur, quo sæpius alluditur
in S. S. cum his cingulis comparat Xrus vin=
cula, ac pdicit illi quod in vincula sit co=
jiciendus, neq hoc tantum sed etiam crucifigendus,
et violenta saltem morte enecandus, Hoc
ita pdicit ut ostendat vincula compedes,
mortem ipsum o velle, hoc e ea repug=
nare naturali hois desiderio, quemadm:
id desiderium in ipso Xro conspicuum fuit, quando
petiit calicem transire, si fieri poit, quod
fieri o poterat unde addebat, o ut Ego, sed ut
Tu vis, alias e. Xri passio, o fuisset vera
passio et poena siqdem o repugnasset naali
ejus Desiderio, et hinc e quod S. S. doceat
naale ee hoibus fovere ppriam Carnem
Prov. 11. Ephes. 5. et vetat etiam ἀπαθειαν
τȣ σωματος Col. 2.

Confirmao e in verbis amen, amen, Et hinc
addit Eglista hoc dictu fuisse Petro ad signi=
dabum q morte glorificaturus eet Deum, ita
ut illa o eet passurus aliam ob Caam, quam
pp Nomen Dei et Xri, quales beatos pdicavrat
Xrus Matth: 5. tales e. a Deo glorificari debent
qa Deum glorificant, ut hic dz, Quid sit Deum
glorificare supra vidimus, npe gloriam, s.
pfectiones et virtutes Dei impr: conspicuas in
opere Redemtionis enarrare ac celebrare
dictis et factis, et ita Deo gloriam dare, ex
gloriam nominis ejus pfiteri, Morte Aplorum
et Fidelium ita glorificari potuit Deus,
quando quum verbis testabantur Dei gloriam
morte sua obsignabant, eaqz rao testabantur
Deum se amare, gloriam ejus constituere finem
suarum actionum

suarum actionum Deum agnoscere Dominum absolutum, et se ō ipsam qdem vitam charam habere, ubi eam ꝑfundere jubeat Deus et postulet ejus gloria, ita ut ab ejus amore nil separare poīt Rom. 8. quōō ꝑ fidem vincunt mundum Et hoc cedit ad Consalāoem eorꝝ q ꝑꝑ Dei Cāam patiuntꝫ mortem etiam, quod eo modo Deum glorificent, ita e certi st se à Deo glorificandos ēē.

Quomodo cum dixisset illi, quod ipsi in munere obventurum ēēt Jubet ut ipsum sequatꝫ, quo unico ꝟbo jubetꝫ, ut ipsi obsequatꝫ, et promptꝰ sit ad obsequm, quando ex ubi id postulaturꝰ sit, ē e. Servorꝝ seq Dominum et ad nutum ejꝰ oīa ꝑstare, præstoq ēē ad exequenda ejus jussa, uti etiam ꝟbo illo vocavit Aplos, quando quid jubebat, id in illis operabatꝫ simul jubebat eos seq, et faciebat seq, uti ex in Petro hoc nunc patet.

Vs: 20. 21. Petrꝰ cum ita accepisset mandatum sequendi Xrum, ꝯvtit se ad Condiscipulum et Cooperarium suum q nomine ō describitꝫ, ꝫ ita tn. ut intelligi facile poīt Johannem ēē, vocatꝫ e. Dplꝰ ille quem Xrꝰ dilexit, qq in Coena ad pectus ejus accubuerit, et dixerit, qs ē q ꝑdet te de quo actum Cap. 13 vs: 23. quem ibi ꝯstat ēē Johannem, et videtꝫ etiam hoc ō obscurè colligi ex vs: 24 hujus Cap: Hunc videbat quoq seq, et eam ob Cāam quærit, Hic verò quid ? Sc: faciet, v quid de hoc futurum ē, Non videtꝫ Xrꝰ nominatim allocutus fuisse Johannem, et ꝑut Petro fecerat mandasse ut sequeretꝫ, et hinc mirari videtꝫ Petrus

det Petrus quod Xrus ipsum alloqueretur, illique commendaret oves et agnos suos, et juberet seq; à quo abnegatus fuerat postquam exploraverat ipsius amorem, Dplum verò illum dilectum, quem tantopere amabat, uti plurimis indicijs demonstraverat, et à quo sciebat se amari tenerrimè ô alloqueretur, nec qdqm ipsi mandaret, quâ in re conspicuum ē, quoo homo facile eo plabatur, ut magis sollicitus sit ex curiosus circa alios quam se ipsum, ô e. erat Petri quærere, quid Xrus fieri vellet de v à Johanne, de eo disponere ptinebat ad Curam Xri Sumi Pastoris ovium, quanquam forte Petrus id fecerit pio animo, et ô ex invidia, v alijs Causis, q alias facile se miscere solent et etiam laudabiles alias, et pias actiones inquinare aliquo modo.

Atqa Præcipitantia qdam et nimia curiositate hoc qrebat, Xrus eum ô obscurè reprehendit vs. 22. dicens si illum velim manere donec veniam, quid illud ad te? tu sequere me, quæ vba si in se spectentur, considerandum est, quid hoc sit, quod intelligendum p adventum Xri, et tum quomodo potuerit velle, Johannem manere usque ad suum adventum; Non opus ē multis explicare et Exemplis pbare de vario Xri Adventu, agi in Scra S. Speciatim Adventus in Carne, Nativitas p quem venit in mundum Joh: 1. Porrò dz venisse ad suos, hoc ē Israelitis se patefecisse ex inr illos cursatus fuisse ibid: ita venit ad judicandum populū, ad destruendam Politiam illam, atque suum Regnum stabiliendum, uti Matth: 16. vs 28. prædixerat, quosdam adstantium ô morituros

vs. 22.

584. turos donec Filius hominis venerit in Regno suo, Ita alij Adventus prædicantur ad judicandos Hostes, et liberandum suam Ecclesiam, Et deniq; de Adventu ejus ultimo, dum resuscitabuntur mortui, et omnes coram ejus Tribunali sistentur Hic p. d. videtur loq de illo adventu, ad patefaciendum Regnum suum illustriori modo quodam, uti ex matth: 16. vs 28. ita ut o obscurè innueret eousq; Johannem o moriturum, attamen ut statim videbimus, o ita distinctè hoc dixit, ut concluderet viam pro sæ illi verborum suorum interpretationi, q reperitur vs: 23. Sed quando debet, si velim illum manere etc. Quid ad te? reprehendit Petrum ejusq; refrenat Curiositatem, utpote cujus o erat scire velle quod decrevit Xrus de Dplis suis, quod satis habere debebat mandato Xri obligatum esse, ad pascendos oves et agnos ejus, et ita agere ut illo munere fideliter fungeretur et Xrum sequeretur, ut illi tanquam Dno suo poit reddere rationem, Præterea indicavit eo ipso, se illustri modo venturum atq illum esse de cujus adventibus Prophetæ toties locuti fuerant, Porrò suum esse disponere de vita et morte hominis, et neminem sibi vivere, neminem sibi mori etc Rom. 14. Præterea se quoq; res pertinentes ad Regnum suum alterius Curæ o committere neq; Consiliorum suorum homines in tantum velle esse participes, deniq; indicat ijs verbis, quemq; pro se reddere debere Deo Rationem, atq; suas præcipuè res curare neq; facile de Conservis judicare.

Quam pro=

Quam perverse a. fratres interpretati fuerint Xri illum Sermonem docet Eglista Vs: 23. ita ut simul pravæ illius interpretaõis errorem induet, ea erat interpretaõ, quod rumor spargent Dptum illum ô moriturum, illi quo respexerint, vix dici potest certò, an npe ad adventum Xri ad Regnum, an putaverint illum fortè vivum auferendum ee in Coelum ad instar Enochi et Eliæ, an ad ultimum Xri adventum, et existimaverint eo usqz Johannem victurum, atqz cum aliis, quos deprehendet dies Dni vivos, in Coelos transferendum ee, Eventus docuit Xrum voluisse ut maneret usqz ad adventum suum in Regnum suum, ô verò usqz ad Resurrectionem.

Hinc etiam indicat Eglista quod plus collegerint ex vbis Xri quam debebant, quippe cum Xrus ô dixerit quod ô sit moriturus, ß si velim illum manere donec veniam quid ad Te? quoõ indicat Xrum aliqua Raõe ambigue locutum fuisse, ut ex ipsis vbis ejus, etsi fortè ea point eo trahi, quo trahebant, tamen id ô poit nec deberet gcludi, ubi e. vba S: Scræ st indefinita nostrum ô e illa definire, et voluit Deus imprimis circa futura Ænigmatice sæpè loq, ut vbore Sensus p Eventum demum patescat, et interim tempora ex opportunitates in sua potestate servare, ad acuendum Studium et Expectationem, Et hoc obtinet circa Prophetias q eam ob Caam ante Eventum Ænigmata sunt, Sed præterea indicat Eglista vba Xri eo spectasse, ut Curiositatem Petri circa Condiscipulum refrenaret illiqz indicaret, quod ille sua Curiositate se ingerat

in ea

in ea q̄ Xri ſt, q in manu ſua habeat vitam
ſingulorum, q ſingulis ſua munera aſſignet,
uno diutius, quam alio utatur in Miniſterio
ſuo, ut ſupremus Dn̄us p arbitrio ſuo, quemq; E, ad
ſe attendere, et ſua curare debere, Cāam ve=
rò Conſervorum ſuorum relinquere comuni Domino
niſi in quantum unus tenetur erga alium p̄ſtare
officium amoris ad παροξισμὸν ἀγαπῆς, q̄ oīa
videntur aliquo modo innuere pauxillum fortè
invidiæ, v̄ ſaltem ſollicitudinis, quod Johannes
charior ſit quam ipſe in Petro hæſiſſe, eamq;
ob Cāam Xrum ſeverius paulo egiſſe.

Obſignat a. ſuam Hiſtoriam, partim oſten=
dendo qs ejus ſit Scriptor, partim Teſtimonij
veritatem et deniq; cur cum plura ſint
q̄ Xrus fecerit o oīa ſcripta ſint.

Scriptorem quod attinet dicit illum ēē
Dplum illum Xrō dilectum, de quo antea,
cujus Officium fuerit de hiſce teſtari et ſcribere,
Xrus cōſtituerat Aplos teſtes, et jam ſupra dixe=
rat, o Sprum tantum de ſe teſtaturum, ſ etiā
ipſos p Sprum, Cap. 15. 26. 27. ubi etiam indicat
quales teſtes ēē deberent, npe auriti et ocu=
lati, qa cum ipſo fuerant ab initio, quales
Teſtes fide ſt digniſſimi, præſertim ſi plures
ſint, ut ſtatim videbimus, e ēd teſtari qs
poteſt de ijs q̄ vidit et audivit, absq; ſcripto,
quale Teſtimonium minus conſtans ē, facile
e. vox audita perit, cum E, litera ſcripta
maneat diutius, hinc ſe illa ſcripſiſſe dt,
ut npe nec oblivioni, nec corruptioni tam
facile locus ēēt, utq; oēs attentè q̄ ſcripta
ſt legere, meditari ad Fidei Confirmaōem
amoris incrementum et Spei corroboraōem
pōent, quam ob rem etiam Deus p viros θεω=
πνεύς ſcs revelare voluit, ſcribi juſſit,
vetuitq;

vetuitq; illis qdqm addi v̄ demi.

Testimonij a sui Xritatem adstruit, quando addit Novimus quod Xrum sit Testimonium ejus, ō ē putandum sine Caā ēē, quod hic loquat in plur: ß eo ipso indicare voluit, se nil scripsisse, cujus ō alij Condiscipuli conscii sint, atq; nihil in quo ō poīt pvocare ad ipsorū Conscientiam, Et Rāo hæc quoq; fuit cur Xrus plures Aplos elegerit, imo cum debet novimus, ad publicum quasi testimonium et Conscientiam pvocat, Xrus e. ō locutus fuerat in occulto, nec miracula sua patraverat ibi, ß plurimis audientibus et videntibus, uti patet ex Historia, itaq; idem ē ac si diceret, illa q̄ testetur ac scribat, talia ēē, ut Fide publica ostent.

Sed uti q̄ scripserat Xra erant, ita ō oīa scripserat qa nimis multa erant q̄ fecerat Xrus, adeo ut si oīa scriberentur ne mundus qdem etc Est modus loquendi usitatus, quando ad indicandam rei v̄ Magnitudinem v̄ multitudinem, hoc modo Exaggerāo fieri solet, ut nemo petulanter cavillari debebat, hoc ex vero dici ō potuisse, ß ꝓterea dum dicit Mundum ō poē capere, ō loqtur de spatio, ß de hominibus, innuitq; ō ferre hominum infirmitatem, ut nimis multis libris oneretur, ß utilissimum ēē Ecclia si pauciores habeat, in qbus sumæ Res ꝯtineantur, illosq; debitè scrutetur, ut locus sit Meditāoi, Collationi, ratiocinationi, utq; eo melius Analogia tum Fidei tum Scripturarum cognosci poīt, qua Rāoe etiā nimium scribendi Cacoēthes multorū reprehendit, quo fit, ō tantum ut præstantissima

Scripta

588. Scripta priorum temporum manibus quasi excutiantur, But ab ipsius S. Scrae lectione homines quodam modo abstrahantur.

Quo a. fine hac scripserit multis aliis omissis indicavit cap. praeced. Vs: 30. 31.

Tandem Sigillum apponit, Amen nempe, quae voce et significat se Deum habere testem, via vera esse quae scripta sint, et simul votum addit, ut haec vera fiant in Ecclesia, utque Deus Amen efficere velit, ut per ea quae scripta sunt, homines cognoscant Deum et Christum, in ipsum credant, et credentes vitam aeternam habeant in nomine ejus Amen.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf